A. P. ČEHOV

IX

S V J E T S K I K L A S I C I

UREDNIK
NOVAK SIMIĆ

ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ И ПИСЕМ
А. П. ЧЕХОВА
ОГИЗ МОСКВА 1944—1950

S RUSKOGA PREVELI
JOSIP BADALIĆ
MILAN BOGDANOVIĆ
RADOVAN IVŠIĆ
BORISLAV MRKŠIĆ
BOŽIDAR ŠKRITEK
KIRIL TARANOVSKI

OPREMIO
EDO MURTIĆ

ANTON PAVLOVIČ ČEHOV

SABRANA DJELA

KNJIGA DEVETA

TRI SESTRE

I DRUGE DRAME

ZORA

ZAGREB 1960.

DRAME

NA GLAVNOJ CESTI

Dramska studija u jednom činu

L i c a :

TIHON JEVSTIGNEJEV, vlasnik krčme na glavnoj cesti.
SEMJON SERGEJEVIČ BORCOV, propali plemić.
MARJA JEGOROVNA, njegova žena.
SAVA, starac-putnik.
NAZAROVNA } bogomoljke
JEFIMOVNA }
FEDJA, tvornički radnik, prolaznik.
JEGOR MERIK, skitnica.
KUZMA, prolaznik.
POŠTAR.
KOČIJAŠ BORCOVE.
BOGOMOLJCI, GONIČI BLAGA, PROLAZNICI I OSTALI.

Događa se u jednoj od gubernija Južne Rusije.

Scena predstavlja Tihonovu krčmu. Desno tezga i police s bocama. U dnu vrata, koja vode van. Nad njima s vanjske strane visi crven, čađav fenjer. Pod i klupe, koje su postavljene uza stijene, prenatrpane su bogomoljcima i prolaznicima. Mnogi od njih spavaju sjedeći jer nemaju mjesta. Duboka noć. Dok se diže zastor čuje se grmljavina, a kroz vrata se vidi kako sijeva munja.

I

Za šankom je Tihon. Na jednoj klupi, napola zavaljen, leži Fedja i tiho svira harmoniku. Kraj njega sjedi Borcov, obučen u iznošeno ljetno odijelo. Na podu, uz klupe, porazmjestili su se

SAVA, NAZAROVNA i JEFIMOVNA

JEFIMOVNA *(Nazarovnoj).* Stresi se, majčice, starca! Pričinja se kao da predaje bogu dušu.

NAZAROVNA *(skidajući sa Savina lica dio ogrtača).* Božji čovječe, hej božji čovječe! Jesi li živ, ili si već umro?

SAVA. Zašto bih umro? Živ sam, majčice! *(Podižući se na lakat.)* Pokrij mi, jadna, noge! Eto, tako. Desnu više. Tako, tako majčice. Bog ti dao zdravlja!

NAZAROVNA *(pokrivajući Savi noge).* Spavaj, starino!

SAVA. Kakav ti je to san? Da mi je samo strpljenja da podnesem ovu muku, pa makar, majčice, i ne bilo sna. Grešnik nije zaslužio da bude miran. Kakva je to buka, bogomoljko?

NAZAROVNA. Bog šalje nevrijeme. Vjetar zavija, a kišica samo pljušti. Pljušti kao da po krovu i po oknima sitnim graškom kuca. Čuješ li? Razvezala se njedra nebeska... *(Grom.)* Svjat, svjat, svjat...

FEDJA. I grmi, i bruji, i huči bez kraja i konca! Huuu... kao da šuma šumi... Huuu... Vjetar zavija kao pseto... *(Ježi se od hladnoće.)* Hladno je! Odijelo mi je mokro, možeš ga iscijediti, vrata razjapljena... *(Tiho prebire na harmonici.)* Smočila se moja harmonika, pravoslavni, ne daje od sebe zvuka, inače bih udesio koncert da je milina! Divota! Ako želite kadrilu, ili, recimo, polku... ili kakav ruski kupletić... sve mi to možemo. U gradu, kada sam kao sluga službovao u grand-hotelu, novaca nisam zaradio, ali što se tiče harmonike sve sam note nadigrao. Znam svirati i gitaru.

GLAS IZ KUTA. Budala, pa budalaštine i govori.

FEDJA: Od budale čujem. *(Pauza.)*

NAZAROVNA *(Savi).* Ti bi, starčiću, trebao u toplom ležati, nožicu majčice ugrijati. *(Pauza.)* Starče! Čovječe božji! *(Trese Savu.)* Spremaš li se za umiranje?

FEDJA. Ti bi, djedice, trebao gucnuti malo rakijice. Gucneš, a ono te zapeče u želucu, a u srcu ti nekako lakne. Hajde, pij!

NAZAROVNA. Ne razmeći se ti, momče! Starac, možda, bogu dušu predaje, kaje se za grijehe, a ti takve riječi govoriš, pa još s harmonikom... Ostavi se ti muzike, besramniče!

FEDJA. A što si se ti uz njega prilijepila? Njemu je slabo... a ti... bapske gluposti... On ti iz dobrote ne može

reći grube riječi, a ti se poveselila kao da on sluša tebe, glupaču... Spavaj, djedice, ne slušaj! Pusti je neka blebeće, a ti pljuni na to... Bapski jezik — vražja metla, izmete iz kuće i lukava i mudra čovjeka. Pljuni... *(Pljesne rukama.)* I mršav si mi, brajko! Strašno, brate! Kao da si pravi kostur! Kao da nema života u tebi! Eh, zar baš umireš?

SAVA. Zašto bih umirao? Sačuvaj me bože od uzaludna umiranja... Pomučit ću se malo, pa ću se božjom pomoći i pridići... Ne će dopustiti majka božja da umrem u tuđem kraju... umrijet ću kod kuće...

FEDJA. Iz daleka si?

SAVA. Vologođanin. Iz same Vologde... tamošnji mještanin...

FEDJA. A gdje je ta Vologda?

TIHON. Iza Moskve... Gubernija...

FEDJA. O ho, ho... Dobro si povukao, bradonjo! I sve pješice?

SAVA. Pješice, momčiću. Bio sam kod Tihona Zadonskog, a idem u Svete Gore... Iz Svetih Gora, ako bude volja božja u Odest... Odande, kažu otpremaju jeftino u Jeruzalem. Po prilici za dvadeset i jedan rubalj...

FEDJA. A' bio si u Moskvi?

SAVA. Uha! pet puta...

FEDJA. Lijep grad? *(Pali cigaretu.)* Valja li?

SAVA. Ima mnogo svetinja, momče... Svagdje je dobro, gdje ima mnogo svetinja...

BORCOV *(prilazi tezgi i Tihonu).* Još jednom, molim! Daj, tako ti Krista!

FEDJA. U gradu je glavno, da bude sve čisto... Ako je prašina — da se polijeva, ako je blato — da se čisti. Da kuće budu visoke... kazališta, policija... kočijaši, koji... Razumijem ja to, i sam sàm živio u gradovima.

BORCOV. Čašicu samo... evo ovu malu... Na vjeru! Vratit ću!

TIHON. Nema ništa.

BORCOV. Hajde, molim te! Smiluj se!

TIHON. Odlazi!

BORCOV. Ti mene ne razumiješ... Shvati ti, neznalico, ako u tvojoj drvenoj seljačkoj glavi ima i kap mozga, ne molim te ja, već da se izrazim na tvoj, seljački način, moja te utroba moli! Bolest moja moli! Razumij!

TIHON. Nemam što razumjeti... Odlazi!

BORCOV. Ako ja sada ne popijem, shvati ti to, ako ne zadovoljim svoju strast, može se dogoditi da počinim zločin. Bog zna što sve ja mogu učiniti! Vidio si ti, bitango, u svom krčmarskom životu mnogo pijanica i zar nisi još uspio shvatiti kakvi su to ljudi? To su bolesnici! Priveži ih za lanac, tuci, reži, ali im daj rakije! Eto, najponiznije molim! Smiluj se! Ponizujem se! Bože moj, kako se ponizujem!

TIHON. Daj novce, pa će biti i rakije!

BORCOV. Odakle da uzmem novce? Sve sam propio! Sve dokraja! Što bih ti ja mogao dati? Ostao mi je, eto, samo kaput, a njega ti ne mogu dati... On je na golom tijelu... Hoćeš li kapu? *(Skida kapu i daje Tihonu.)*

TIHON *(pregledavajući kapu).* Hm... Kapa i kapa nije isto... Puna je rupa kao rešeto...

FEDJA *(smije se).* Plemićka! Možeš je čak nositi na ulici i skidati je pred mamzelama... Dobar dan, doviđenja! Kako ste?

TIHON *(vraća Borcovu kapu).* Ne treba mi ni badava. Trulež.

BORCOV. Ne sviđa ti se? E, onda mi daj na vjeru! Kad se budem vraćao iz grada donijet ću ti tvoj petak! Zadavi se onda tim petakom! Zadavi! Neka ti sred grla zastane! *(Kašlje.)* Ne mogu te gledati!

TIHON *(lupajući šakom po tezgi).* Što si se prilijepio? Kakav si ti čovjek? Kakva je ovo varalica? Pošto si došao?

BORCOV. Hoću piti! Ne ja, nego moja bolest! Shvati!

TIHON. Ne igraj se mojom strpljivosti! Za čas bi se mogao naći u stepi.

BORCOV. Što da radim? *(Odlazi od šanka.)* Što da radim? *(Zamisli se.)*

JEFIMOVNA. To tebi nečastivi ne da mira. Pljuni ti na to, gospodine. On ti, prokletnik, šapće: pij, pij! A ti njemu gukni: ne ću, ne ću piti! Pustit će te na miru!

FEDJA. U glavurdi ti je valjda, tru-tu-tu... Trbuh ti stislo. *(Hihoće).* Blesav si ti, vaše blagorođe. Lezi, pa spavaj! Zašto da stršiš nasred krčme kao ptičje strašilo. Nisi u vrtu!

BORCOV *(ljutito).* Šuti! Nitko te ništa ne pita, magarče!

FEDJA. Melji ti samo, melji, ali se nemoj zaricati. Znamo mi takve! Ima vas mnogo, koji se tuda po glavnoj cesti ski-

tate! A što se tiče magarca, kad te zviznem po uhu zapištat ćeš gore od vjetra. Sam si magarac! Đubre! *(Pauza.)* Mrcino!

NAZAROVNA. Starac se možda moli i bogu dušu daje, a oni, bezbožnici, jedan drugoga zadirkuju i melju koješta... Bestidnici!

FEDJA. A ti, vještice, kad si već upala u krčmu, ne kevći. U krčmi su običaji krčmarski.

BORCOV. Kako ću? Što da radim? Kako da ga urazumim? Kakva je tu krasnorječivost potrebna? *(Tihonu.)* Krv mi se zapekla u prsima. Ujo Tihone! *(Plače.)* Ujače Tihone!

SAVA *(stenje).* Žiga me u nozi, baš kao da vatrena kugla... Bogomoljčice, majčice!

JEFIMOVNA. Što je, starino?

SAVA. Tko to plače?

JEFIMOVNA. Gospodin.

SAVA. Zamoli gospodina neka i za mene koju suzu pusti, da ne umrem dok ne stignem u Vologdu. Molitva sa suzama je vrednija.

BORCOV. Ne molim se ja, djede! Nisu to suze! To je sok! Steglo mi dušu i teče sok! *(Sjeda do Savinih nogu.)* Sok! Uostalom, vi to ne razumijete! Nerazumljivo je to, djede, za tvoj tamni razum! Mračni ste vi ljudi!

SAVA. A gdje da nađemo svijetle ljude?

BORCOV. Ima, djede, svijetlih... Oni bi razumjeli!

SAVA. Ima, ima, rođeni... Sveci su bili svijetli... Oni su svaku nesreću razumijevali... Ne trebaš im ni govoriti, a oni te razumiju... U oči te pogledaju i shvate... I tako te njihovo razumijevanje utješi, kao da nesreće nije ni bilo — kao da si je rukom odnio!

FEDJA. A zar si ti vidio svece?

SAVA. Dešavalo se, momčiću... Ima na svijetu svakojakih ljudi. Ima i grešnika, a ima i božjih slugu.

BORCOV. Ništa ne shvaćam... *(Naglo se digne.)* Razgovore treba razumjeti, a zar ima sada u meni razuma? U meni je samo instinkt, žudnja! *(Brzo prilazi šanku.)* Tihone, uzmi kaput! Razumiješ li? *(Hoće da skine kaput.)* Kaput...

TIHON. A što imaš ispod kaputa? *(Gleda Borcovu pod kaput.)* Golo tijelo? Ne skidaj, ne ću uzeti... Ne ću primiti grijeh na dušu.

(Ulazi Merik.)

II

ISTI i MERIK

BORCOV. Dobro, uzimam grijeh na sebe. Pristaješ li?

MERIK *(šuteći skida ogrtač i ostaje u kaputu. Za pojasom ima sjekiru)*. Ljudima može biti hladno ili ne, ali medvjedu i čovjeku, koji nema rodbine, uvijek je vruće. Oznojio sam se! *(Stavlja sjekiru na pod i skida kaput.)* Dok izvadiš nogu iz blata, iscuri iz tebe čitava vedrica znoja! Jednu nogu izvučeš, a druga zaglibi.

JEFIMOVNA. Tako je to... Što, rođeni, kišica ne jenjava?

MERIK *(pogledavši Jefimovnu)*. S babama ne razgovaram. *(Pauza.)*

BORCOV *(Tihonu)*. Uzimam grijeh na sebe! Slušaš li ti ili ne slušaš?

TIHON. Ne želim čuti, odmakni se!

MERIK. Pomrčina, kao da je netko nebo namazao katranom. Ne vidiš ni prst pred nosom. A kiša tuče po njušci, da ti prisjedne. *(Stavlja na rame odjeću i sjekiru.)*

FEDJA. Za vas, braću potucala, to je sjajna stvar. I divlja zvijer se krije, a vama je praznik, lopovima.

MERIK. Tko se to izražava tako?

FEDJA. Pogledaj... valjda nisi oćoravio?

MERIK. Tako ćemo i zapisati... *(Prilazi Tihonu.)* Zdravo, njuškalo! Zar me nisi prepoznao?

TIHON. Tko bi poznavao sve vas pijanice, što hodate po glavnoj cesti, morao bi samo zbog toga imati deset rupa na tikvi.

MERIK. A ti pogledaj... *(Pauza.)*

TIHON. E, prepoznao sam te! Po očurdama sam te prepoznao! *(Pruža mu ruku.)* Andrej Polikarpov?

MERIK. Bio sam Andrej Polikarpov a sada sam, znaš, Jegor Merik.

TIHON. A kako to?

MERIK. Kakvu mi putnicu bog pošalje, tako se i zovem. Poživjet ću dva mjeseca kao Merik... *(Grmljavina.)* R...r...r... Grmi, ne plašim se! *(Ogledava se.)* Ima li ovdje hrtova?

TIHON. Kakvih hrtova. Sve sami mravi i komarci... Mekušan narod... Hrtovi se sada, vjerojatno, izležavaju na

perinama... *(Glasno.)* Pravoslavni, pripazite na džepove i odjeću, ako vam je stalo do njih. Evo zla čovjeka! Ukrast će!

MERIK. Pa, na novčiće neka pripaze ako imaju, a što se tiče odjeće, ne ću ni taknuti. Nemam je kamo strpati.

TIHON. A kuda te vrag nosi?

MERIK. Na Kuban.

TIHON. Oho!

FEDJA. Na Kuban? Bogati? *(Pridiže se.)* Divna su to mjesta. Takav je to, braćo, kraj, da ga ni u snu ne možeš vidjeti, ma spavao i tri godine. Sloboda! Pričaju da ima ptica, divljači, zvjerki svakojakih i... što ti ja znam! Trava raste preko cijele godine... narod složan, čovjek bi za čovjeka dušu dao, zemlje kolikogod hoćeš! Vlasti kažu... pričao mi je nedavno neki vojnik... daju po sto desetina na njušku. Sreća, ubio me bog ako nije!

MERIK. Sreća... sreća ide iza leđa... Ona se ne vidi. Ako se za lakat ugrizeš, vidjet ćeš sreću... Glupost obična... *(Razgledava klupe i ljude.)* Kao robijaško sijelo... Zdravo, bijedo!

JEFIMOVNA *(Meriku)*. Kako su mu samo oči zle... U tebi, momče, đavo sjedi... Ne gledaj nas...

MERIK. Zdravo, sirotinjo!

JEFIMOVNA. Okreni se! *(Gura Savu.)* Savice, na nas gleda zao čovjek. Ureći će nas, rođeni. *(Meriku.)* Okreni se, kažem ti, zmijo.

SAVA. Ne će nas dotaći, majčice, ne će... Bog to ne će dopustiti.

MERIK. Zdravo, pravoslavni! *(Sliježe ramenima.)* Šute! Ta valjda ne spavate, krivonogi! Zašto šutite?

JEFIMOVNA. Okreni očurde! U njima je divlja oholost!

MERIK. Šuti ti, stara vještice! Nisam htio iskazati poštovanje gorkoj sudbini divljom ohološću već ljubaznošću i lijepim riječima! Ježite se od zime kao muhe, pa sam vas požalio, htio sam reći koju dobru riječ, htio sam prigrliti sirotinju, a vi okrećete njuške! E, pa što? I ne treba. *(Prilazi Fedji.)* Odakle ste vi?

FEDJA. Odavde. Hamonjevski tvornički radnik. Sa ciglane.

MERIK. Hajde, diži se!

FEDJA *(pridižući se)* Pa?

MERIK. Ustani, ustani sasvim, tu ću ja leći...

FEDJA· To jest... Je li ovo tvoje mjesto, a?

MERIK. Moje. Hajde lezi na zemlju!

FEDJA. Prolazi ti, prolazniče... Ne plašim se...

MERIK. Hrabar si... Hajde, gubi se, ne pričaj! Plakat ćeš poslije, glupane.

TIHON *(Fedji)*. Nemoj mu protusloviti, momče. Pusti ga s mirom.

FEDJA. Kakvo ti to pravo imaš? Izbečio si te svoje očurde kao u štuke i misliš da sam se prestrašio! *(Pobire u naručje svoje dronjke i odlazi da prostre na podu.)* Đavo! *(Legne i pokrije se preko glave.)*

MERIK *(prostire sebi na klupi)*. Bit će da još nisi vidio đavola, kad mene tako nazivaš. Đavoli nisu ovakvi. *(Legne i stavi kraj sebe sjekiru.)* Lezi, sjekirice, sestrice... daj da ti i držalicu pokrijem.

TIHON. A otkuda ti sjekira?

MERIK. Ukrao... Ukrao sam je, a sad je nosim kao torbu: žao mi je da je bacim, a nemam je kuda strpati. Kao napasna žena... Da... *(Pokriva se.)* Đavoli, brate, nisu ovakvi...

FEDJA *(pomolivši glavu ispod ogrtača)*. A kakvi su?

MERIK. Oni su kao para, dah... Kao kad se puhne *(puše)*, takvi su oni. Ne možeš ih vidjeti.

GLAS IZ KUTA. Ako sjedneš na drljaču, vidjet ćeš ih.

MERIK. Sjedio sam, a nisam ih vidio... Babe lažu a seljaci su glupi... Ne možeš vidjeti vraga, ni šumskog duha, ni mrtvaca... Oko nije tako stvoreno da bi se sve moglo vidjeti... Kad sam bio malen, išao sam noću u šumu samo zato, da vidim šumskog duha... Dešavalo se da vičem, vičem iz sve snage, zovem šumskog duha, a očima ne trepćem: prikazuju mi se razne budalaštine, ali šumski duh se ne vidi. Na groblje sam išao noću, htio sam vidjeti mrtvace — lažu babe. Viđao sam svakakve zvijeri, ali ništa strašno nisam vidio — to ti sviraj kome hoćeš. Oko nije takvo...

GLAS IZ KUTA. Što pričaš, događa se da možeš vidjeti... U našem selu zaklao jedan seljak vepra... Rasporio mu trbuh, a on, bogami, iskoči otuda!

SAVA *(pridižući se)*. Dječice, ne spominjite nečastivog! Grijeh je, mili moji!

MERIK. Aaa... sijeda brado! Kosturu! *(Smije se.)* Ne treba ni ići na groblje, kad naši mrtvaci izlaze ispod poda da čitaju pouke. Grijeh je... S vašom se glupom pameti ne mogu poučavati ljudi! Vi ste neprosvijećen svijet, u mraku ste... *(Pali lulu.)* Moj otac je bio seljak i on je isto tako, poneki put, volio poučavati. Ukrade jedne noći od popa vreću jabuka, donese nam ih i stade poučavati: »Vi, djeco, pazite, do Spasova ne žderite jabuke, jer je to grijeh«... Tako i vi... Spominjati đavola nije dopušteno, a baviti se đavolskim poslovima, to da... Uzmimo na primjer makar i ovu vješticu ovdje. *(Pokazuje na Jefimovnu.)* U meni je vidjela đavola, a sama je sigurno u svom životu, zbog ženskih gluposti, bar pet puta vragu dušu prodala.

JEFIMOVNA. Pfuj, pfuj, pfuj... Sačuvaj nas bože! *(Pokriva lice rukama.)* Savice!

TIHON. Zašto je plašiš? Veseli te to! *(Vjetar lupa vratima.)* Gospode Isuse... Što duva vjetar!

MERIK *(proteže se)*. E, da mi je da pokažem svoju snagu! *(Vjetar lupa vratima.)* Da se ogledam s ovim vjetrom! On ne može otkinuti vrata, a ja ću ako treba, i krčmu iz korijena iščupati! *(Ustane i opet legne.)* Eh, žalosti!

NAZAROVNA. Pomoli se bogu, nakazo! Što se muvaš?

JEFIMOVNA. Ne diraj ga, proklet da je! Opet nas gleda! *(Meriku.)* Ne gledaj, zli čovječe! Ima oči kao zao duh pred jutrenje!

SAVA. Neka gleda, bogomoljčice. Molite se bogu pa ne će moći okom da vas urekne...

BORCOV. Ne, ne mogu! To je preko mojih snaga! *(Prilazi k šanku.)* Slušaj, Tihone, posljednji put molim... Pola čašice!

TIHON *(vrti niječno glavom)*. Novce!

BORCOV. Bože moj, pa već sam ti rekao! Sve sam propio! Otkuda da ti ih uzmem? Pa zar ćeš propasti ako mi dadeš na vjeru kapljicu rakije? Čašica rakije tebe stoji groš, a mene će osloboditi muke! Trpim! Nije ovo tvrdoglavost već patnja! Razumij!

TIHON. Pričaj ti to kome hoćeš a meni ne... Odlazi, zamoli neka ti vani pravoslavni udijele uime Krista, ako hoće, a ja uime Krista samo kruh dijelim.

BORCOV. Guli ih ti, siromahe, a ja... oprostit ćeš! Ne trebam ih ja pljačkati. Ja ne! Razumiješ li? *(Lupa šakom po*

šanku.) Ja ne! *(Pauza.)* Hm... Pričekajte... *(Obraćajući se bogomoljcima.)* Ta, ovo je ideja, pravoslavni! Darujte petačić! Moja utroba moli. Bolestan sam!

FEDJA. Vidi ti njega, darujte... Varalice... A vodice ne bi htio?

BORCOV. Oh, kako se ponizujem! Kako se ponizujem! Ne treba! Ništa mi ne treba!... Šalio sam se!

MERIK. Od njega ne ćeš izmoliti, gospodine... To ti je poznat škrtac... Čekaj, ja sam negdje imao petačić... Zajedno ćemo popiti čašicu... podijelit ćemo... *(Traži po džepovima.)* K vragu... Sakrio se nekamo... Čini mi se, da mi je neki dan nešto zvecnulo u džepu... Nema, pa nema... Nema, brate! Takve si sreće! *(Pauza.)*

BORCOV. Moram nešto popiti, inače ću počiniti zločin, ili ću se odlučiti na samoubojstvo... Što da radim, bože moj! *(Gleda na vrata.)* A da odem? Da pođem u ovaj mrak, kud me oči vode...

MERIK. A što mu vi. bogomoljčice, ne očitate pouku? A ti, Tihone, zašto ga ne istjeraš van? Pa on ti nije platio za prenoćište! Tjeraj ga, za vrat, pa van s njim! Eh, surov je danas svijet. Nema u njemu ni nježnosti ni dobrote... Nemilosrdan je svijet. Dok čovjek tone, viču mu: »Toni brže, nemamo vremena gledati, danas je radni dan«. A o tome, da mu se dobaci uže, nema ni govora... Uže stoji novaca...

SAVA. Ne osuđuj, dobri čovječe!

MERIK. Šuti, stari vuče! Nemilosrdan ste vi svijet! Izrodi! Prodane duše! *(Tihonu.)* Dođi ovamo, skini mi čizme! Brzo!

TIHON. Eh, razgnjevio si se! *(Smije se.)* Strašno!

MERIK. Dođi ovamo, tebi kažem! Brzo! *(Pauza.)* Čuješ li ili ne čuješ? Govorim li ja zidovima? *(Diže se.)*

TIHON. No dobro, dobro... dosta je...

MERIK. Ja želim, gulikožo, da ti meni, siromašnom skitnici, skineš čizme.

TIHON. No, no... ne ljuti se! Hajde da što gucneš... Hajde da gucneš!

MERIK. Ljudi, što ja želim? Da me časti rakijom, ili da mi skine čizme? Možda se nisam dobro izrazio, ili sam krivo rekao. *(Tihonu.)* Ti, dakle, nisi dobro čuo? Pričekat ću časak, možda ćeš čuti.

(Među bogomoljcima i putnicima nastaje mala uzbuna. Pridižu se i gledaju Tihona i Merika. Nijemo iščekivanje.)

TIHON. Vrag te je ovamo donio! *(Izlazi iza šanka.)* Gle, kakav se gospodin našao. No, hajde, daj ovamo! *(Skida Meriku čizme.)* Kainovo koljeno...

MERIK. Tako. Stavi jednu do druge... Tako... Sad idi!

TIHON *(pošto je skinuo čizme ide k tezgi)*. Voliš mnogo mudrovati! Mudruj još malo, pa ćeš brzo izletjeti iz krčme! Da! *(Borcovu, koji mu prilazi.)* Ti opet?

BORCOV. Vidiš li, ja mogu, uostalom, mogu dati jednu zlatnu stvar... Izvoli, ako hoćeš, ja ću ti je dati...

TIHON. Što dršćeš? Govori jasno!

BORCOV. Iako je ovo podlo i gadno s moje strane, ali što da radim? Odlučujem se na ovu gadost, jer više nisam pri sebi... I na sudu bi me opravdali... Uzmi, ali samo pod uvjetom, da mi vratiš poslije, kad se budem vraćao iz grada. Dajem ti pred svjedocima... Gospodo, budite svjedoci! *(Vadi iz njedara zlatan medaljon.)* Evo ga... Portret bih trebao izvaditi, ali nemam ga kuda metnuti, sav sam mokar. Evo, pljačkaj zajedno s portretom! Samo evo što... ti, znaš... ne dotiči se prstima ovog lika... Molim te... Ja sam, golubiću, bio grub prema tebi... bio sam glup, ali oprosti i... ne diraj prstima... Ne gledaj to lice... *(Pruža Tihonu medaljon.)*

TIHON *(razgleda medaljon)*. Ukradeni satić... No, pa dobro, pij... *(Toči mu rakiju.)* Loči...

BORCOV. Samo ti nemoj prstima, ovaj... *(Pije polako, sa grozničavim prekidima.)*

TIHON *(otvara medaljon)*. Hm... gospođa!... Kako si ti do ovakve došao?

MERIK. Pokaži! *(Ustaje i prilazi tezgi.)* Daj da vidim!

TIHON *(otklanja njegovu ruku)*. Kuda srljaš? Gledaj iz moje ruke!

FEDJA *(diže se i prilazi Tihonu)*. Daj da i ja pogledam!

(Tezgi prilaze sa svih strana putnici i prolaznici. Gomila.)

MERIK *(čvrsto, s obadvije ruke, drži Tihona za ruku u kojoj je medaljon i šuteći gleda u portre. Pauza.)*. Lijepa đavolica. Gospodska...

FEDJA. Gospodska... Obrazi, ove oči... Skloni tu ruku, ne vidi se! Kose do pojasa... Naprosto kao da je živa. Samo što ne progovori... *(Pauza.)*

MERIK. Za slabog čovjeka ovo je prava propast. Uzjaši ti ovakva za vrat i... *(maše rukom)* i — gotovo je s tobom!

(Čuje se Kuzmin glas: »Prrrr... Stoj, tetrijebe!« Ulazi Kuzma.)

III

ISTI i KUZMA

KUZMA *(ulazi)*. Krčmica stoji na putu, pa ne možeš mimo nje ni proći, ni provesti se. Prođeš u po bijela dana kraj oca rođenog, i ne primijetiš ga, a krčma se vidi na sto kilometara i u mraku! Sklanjaj se, tko u boga vjeruje. Daj! *(Lupa petakom po tezgi.)* Čašu prave madeire! Brzo!

FEDJA. Vidi ti, đavla vižlastog!

TIHON. Ne mlataraj rukama! Udarit ćeš me!

KUZMA. Zato mi ih je bog dao da njima mlataram. Rastopili se kao da su od šećera, tetku vam kokošinju! Fina gospoda, preplašila se kiše! *(Pije.)*

JEFIMOVNA. Moraš se prestrašiti, dobri čovječe, ako te na putu zatekne ovakva noć. Sada je, hvala bogu, divota, kraj ceste ima mnogo sela i svratišta, ima se čovjek kuda skloniti od nepogoda, a prije, sačuvaj bože, kako je bilo! Sto vrsta prođeš a da ne vidiš ne samo selo niti svratište, već ni ivera ne možeš spaziti. Pa onda prenoćiš na zemlji...

KUZMA. A da li se ti, bako, odavno muvaš po ovome svijetu?

JEFIMOVNA. Osma desetina, baćuška.

KUZMA. Osma desetina! Još malo pa ćeš doživjeti svračji vijek. *(Gleda Borcova.)* A kakva je ovo cveba? *(Zagleda se pažljivo u Borcova.)* Gospodine!

BORCOV *(prepozna Kuzmu i, zbunivši se, odlazi u kut i sjeda na klupu)*.

KUZMA. Semjone Sergejeviču! Ta jeste li to vi ili niste? A? Što vas nosi u ovu krčmu? Zar vi ovamo spadate?

BORCOV. Šuti!

MERIK *(Kuzmi)*. Tko je to?

KUZMA. Mučenik nesretni. *(Nervozno obilazi oko tezge.)* A? U krčmi, zamisli, molim te! Odrpan! Pijan! Uznemirio sam se, braćo... Uznemirio sam se... *(Govori Meriku poluglasno.)* To je naš gospodin... naš plemić, Semjon Sergejevič Borcov... Jesi li vidio kako izgleda? Čemu je sada nalik? Eto ti... do čega dotjera pijanstvo... Daj, natoči još! *(Pije.)* Ja sam iz njegova sela, Borcovke, možda ste čuli, dvjesta vrsta odavde u Jegorovskom okrugu. Bili smo seljaci na imanju njegova oca... Šteta!

MERIK. Je li bio bogat?

KUZMA. Itekako...

MERIK. Profućkao očevo imanje?

KUZMA. Ne, sudbina je to, prijatelju moj mili... Bio je velik gospodin, bogat, trezven... *(Tihonu.)* Sigurno si ga viđao kad je prolazio ovuda pored krčme na putu u grad. Konji gospodski, vatreni, kočija na opruge prve klase! Pet trojki je držao, brajko moj... Tako, prije jedno pet godina, sjećam se, prelazi on tu preko Mikiškinske skele, i umjesto petaka baca rublju... Nemam, veli, vremena čekati da mi uzvratiš... Eto!

MERIK. Bit će da mu se um poremetio.

KUZMA. Čin se, da je pri zdravoj pameti... Sve je poteklo iz njegove slabosti! Od obijesti! Prvo i prvo, djeco, zbog žene... Zavolio on, siromah, jednu iz grada i učinilo mu se, da ljepše od nje na cijelom svijetu nema... Svidjela mu se vrana više od siva sokola. Bila je gospodska djevojka. Nije bila pokvarena, već onako... vjetrenjasta, repom — vrc! vrc! Očima — žic, žic! I neprestano se smije! Nema baš nimalo pameti... Gospodi se to sviđa, po njihovu je pametna, a po našem, seljačkom, istjerao bi je čovjek iz dvorišta... Ali... zavolio je i — propadaj, sudbo gospodska. Počeo se on s njome zabavljati, to jest uvijek oni zajedno, kô čaj i šećer, i tako dalje... — na lađicama se vozaju po cijelu noć, glasovir...

BORCOV. Ne pričaj, Kuzma! Čemu to? Što se njih tiče moj život?

KUZMA. Oprostite, vaše blagorođe, ja samo po koju sitnicu... Pričao sam i dosta im je... Sasvim sam malo ispričao, uzrujao sam se... Jako sam se uzrujao... Ded, nalij mi još! *(Pije.)*

MERIK *(poluglasno)*. A da li ga je ona voljela?

KUZMA *(šapatom, koji polako prelazi u običan govor)*. Kako ne? Nije on bio kakav bilo gospodin... Kako ga ne bi zavoljela kad ima tisuću desetina, a novac mu kokoši ne bi pozobale... On je pristao, ugledan, trezven... svakog načelnika evo, kao što ja sad tebe... pod ruku... *(uzima Merika pod ruku)* »dobar dan, pa izvol'te molim«... No, prolazim ja jednom, baš uveče, kroz gospodski park... park je to, brate, oooh! možeš ga vrstama mjeriti... idem polagano i gledam, a oni sjede na klupi i *(imitira zvuk poljupca)* ljube se. On nju jedamput, a ona, zmija, njega dvaput... On je uzme za bijelu ručicu, a ona sva usplamtjela stišće se uz njega, vrag je odnio... Volim te, Senjo, kaže... A Senja, kao proklet, ide i posvuda se od slabosti hvali svojom srećom... Jednom rubalj, drugome dva... Meni je dao za konja. Svima je od radosti oprostio dugove...

BORCOV. Ah... Ta zašto pričaš? Ovo su ljudi bez ikakve samilosti... Mene to boli!

KUZMA. Samo malo, gospodine! Molim lijepo! Pa zašto da zericu ne ispripovjedim? Hajd, hajd, ne ću više, ako se ljutite... Ne ću više... Pljujem ja na njih...

(Čuju se praporci poštanskih kola.)

FEDJA. A ti se ne deri, tiše...

KUZMA. Pa ja i ovako tiše... Ne dopušta, pa što da radim... A i nema se više što pripovijedati. Vjenčali su se — i to je sve... Ništa više nije bilo. Hajde, natoči još, nekoristoljubivom Kuzmi! *(Pije.)* Ne volim pijančevati! Baš kad je trebalo da gospoda poslije vjenčanja sjednu k večeri, a ona zape i pobježe u kočiji... *(Šaptom.)* Kidnula je u grad k advokatu, k ljubavniku... A? Vidiš kakva je? U najvažnijem času! To ti je... malo da bi bilo da je ubiješ!

MERIK *(zamišljeno)*. Da... No, a dalje?

KUZMA. Pobudalio je... Evo, kako vidiš, počeo se opijati, a sada je, kažu, sasvim propao... Ono je bio početak, a ovo je kraj... I sve dosada je voli... Pomisli: voli! Sigurno ide sada pješke u grad, da je bar jednim okom vidi... Pogleda je i — natrag...

(Krčmi prilaze poštanska kola. Poštar ulazi i pije.)

TIHON. A danas je pošta zakasnila!

(Poštar šuteći plaća i odlazi. Poštanska kola zveckajući odlaze.)

GLAS IZ KUTA. Po ovakvom nevremenu ništa lakše nego da se opljačkaju poštanska kola.

MERIK. Živio sam na svijetu trideset i pet godina, a poštanska kola još ni jedamput nisam opljačkao. *(Pauza.)* Sad su već otišla, kasno je... Kasno...

KUZMA. Svrbi te da onjušiš robiju?

MERIK. Ljudi pljačkaju pa ne onjuše. Pa neka je i robija! *(Odrešito.)* Što je bilo dalje?

KUZMA. Pitaš za nesretnika?

MERIK. Nego za koga?

KUZMA. Druga stvar, braćo, odakle je počelo propadanje — imao je šurjaka, sestrina muža... Jamčio on za šurjaka u banci... oko trideset tisuća... Šurjak voli uzet'... naravno, zna, prepredenjak, svoj račun, pa ni svojim svinjskim uhom ne miče... Uzeo je, a kad je trebalo platiti, ne će... I tako je ovaj naš platio svih trideset. *(Uzdiše.)* Glup čovjek zbog gluposti i ispašta. Žena mu je s advokatom djecu izrodila, šurjak je kod Poltave kupio imanje, a on kao budala obilazi krčme i tuži se nama, seljacima: »Izgubio sam, braćo, vjeru! Nemam sada u koga vjerovati!« Slabost! Svaki čovjek nosi svoju nevolju, svakom zmija srce sisa, i onda, znači, svaki bi se morao opijati? Uzmimo, na primjer, našeg seoskog starješinu. Njegova žena usred bijela dana dovodi sebi učitelja, muževljeve novce rasiplje na pijančenje, a starješina samo ide i smješka se... Samo je malo omršavio...

TIHON *(uzdiše)*. Kakvu je kome bog snagu dao...

KUZMA. Nema svatko istu snagu, to je točno... Hajde? Koliko da ti platim? *(Plaća.)* Uzimaj krvavo stečene novce! Laku noć, djeco! Mirnu vam noć želim i prijatno spavanje! Trčim, vrijeme je... Vozim primalju iz bolnice gospođi... Sigurno se već načekala sirotica, pokisla je... *(Trčeći izlazi.)*

TIHON *(nakon pauze.)* Hej, ti! Kako se zovete? Nesretni čovječe, hodi pij! *(Toči.)*

BORCOV *(oklijevajući prilazi tezgi i pije)*. Dakle, sada ti dugujem za dvije čašice.

TIHON. Ma kakav dug? Pij — i to je sve. Zalijevaj nesreću jadom!

FEDJA. Pij, gospodine i na moj račun! Eh! *(Baca na tezgu petak.)* Ako piješ — umrijet ćeš, ako ne piješ — opet ćeš umrijeti. Bez rakije je dobro, a s rakijom, bogami, ugodnije! Uz rakiju ni tuga nije tuga... Raspali!

BORCOV. Uh! Peče!

MERIK. Hajde, daj ovamo! *(Uzima od Tihona medaljon i razgleda portre.)* Hm... Pobjegla poslije vjenčanja... Kakva li je?

GLAS IZ KUTA. Nalij mu, Tišo, čašicu. Neka i na moj račun popije!

MERIK *(snažno udari medaljonom o pod)*. Prokletnica! *(Brzo ode na svoje mjesto i legne licem prema zidu.)*

(Uzbuđenje.)

BORCOV. Što je ovo? Šta to znači? *(Diže medaljon.)* Kako se usuđuješ, skote? Kakvo imaš pravo? *(Plačljivo.)* Ti hoćeš da te ubijem? Je li? Seljačino! Bezobrazniče!

TIHON. No dobro, gospodine, ne ljuti se... Nije od stakla, pa se nije razbilo. Hajde, pij još, pa na spavanje... *(Toči.)* Zadržali ste me pričanjem, a već je odavno vrijeme da zatvorim krčmu. *(Odlazi i zaključava vanjska vrata.)*

BORCOV *(pije)*. Kako smije? Ovakva budala! *(Meriku.)* Razumiješ li? Ti si budala, magarac!

SAVA. Momčići! Poštovani! Prekinite već jednom! Kakva je korist od galame? Pustite ljude da spavaju!

TIHON. Lezite, lezite... Dosta je! *(Prilazi tezgi i zaključava škrinjicu s utrškom.)* Vrijeme je da se spava!

FEDJA. Vrijeme je! *(Legne.)* Prijatno spavanje, braćo!

MERIK *(ustaje i prostire po klupi kožuh)*. Hodi, gospodine, lezi.

TIHON. A kuda ćeš ti leći?

MERIK. Kud bilo... Makar na pod... *(Prostire ogrtač po podu.)* Meni je svejedno. *(Stavlja kraj sebe sjekiru.)* Njemu je teško na podu spavati. Navikao je na svilu i vatu...

TIHON *(Borcovu)*. Lezi, vaše blagorođe! Dosta si već gledao taj partret! *(Gasi svijeću.)* Baci ga!

BORCOV *(spotičući se)*. A gdje da legnem?

TIHON. Na skitničino mjesto! Valjda si čuo da ti ga prepušta!

BORCOV *(prilazi prepuštenom mjestu)*. Ja sam se, ovaj... napio... Ali... što je? Da ovdje legnem? A?

TIHON. Tu, tu, ne boj se, lezi... *(Proteže se na šanku.)*

BORCOV *(legne).* Ja sam pijan... Sve se vrti... *(Otvara medaljon.)* Imaš li svjećicu? *(Pauza.)* Ti si, Masa, čudna... Gledaš me iz okvira i smiješ se... *(Smije se.)* Pijan sam! A zar se pijanom čovjeku može smijati? Prijeđi preko toga, kao što kaže Ščastljivcev, i... zavoli pijanicu.

FEDJA. Što zavija vjetar! Strašno!

BORCOV *(smije se).* Kakva si ti? Kako se možeš tako vrtjeti? Ne može te nitko dosegnuti!

MERIK. Bunca. U partret se zagledao. *(Smije se.)* Čudno! Obrazovana su gospoda izmislila svakojake strojeve i lijekove ali tako pametnog čovjeka, koji bi pronašao lijek protiv ženskog spola još nema... Istražuju kako da se liječe sve bolesti, a ne dosjećaju se, da od ženskinja više svijeta propada nego od bolesti... Lukave, lakome za novcem, nemilosrdne, bez ikakve pameti... Svekrva muči snahu, snaha pokušava nasaditi muža... I nema tu ni kraja ni konca...

TIHON. Iščupale mu žene čuperak s glave, pa se sada kočoperi.

MERIK. Nisam ja jedini... Otkako je svijeta i vijeka, ljudi se tuže... Ne stavljaju badava i bez razloga u bajkama i pjesmama đavola u isti red sa ženom... Nije to badava! Bar je polovina istine u tome... *(Pauza.)* Gospodin, eto, izigrava budalu, a zar sam ja zbog velike pameti otišao u skitnice, napustio oca i majku?

FEDJA. Zbog ženske?

MERIK. Isto, eto, kao i gospodin... Išao sam kao proklet, začaran, hvalio se svojom srećom... danju i noću kao u vrućici, a kad je došlo vrijeme, otvorio sam oči... Nije to bila ljubav, već samo varka...

FEDJA. Pa što si joj učinio?

MERIK. Što se to tebe tiče... *(Pauza.)* Misliš da sam je ubio? Kratke su mi ruke... Ne samo da je ne možeš ubiti, nego je još i sažaljevaš... Živi i budi... sretna! Samo da te moje oči ne vide, i da mi je da te zaboravim, gujo! *(Lupanje na vrata.)*

TIHON. Koga su to vragovi nanijeli... Tko je? *(Lupanje.)* Tko to lupa? *(Ustaje i prilazi vratima.)* Tko lupa? Odlazi, zatvoreno je!

GLAS IZA VRATA. Pusti, Tihone, preklinjem te! Pukla mi je opruga na kočiji! Pomozi, budi otac rođeni! Da bar svežem užetom, a poslije bismo već nekako stigli...

TIHON. Tko putuje?

GLAS IZA VRATA. Gospođa putuje iz grada u Varsonofjevo... Još je svega pet vrsta daleko... Pomozi, preklinjem te!

TIHON. Hajde i kaži gospođi, ako dade deset rubalja, i uže će se naći i oprugu ćemo popraviti...

GLAS IZA VRATA. Jesi li ti pobjesnio, što li? Deset rubalja! Pseto bijesno! Raduješ se tuđem zlu!

TIHON. Kako hoćeš... Ako ne ćeš, ne moraš...

GLAS IZA VRATA. No, pa dobro, pričekaj. *(Pauza.)* Gospođa je rekla: dobro.

TIHON. Izvolite molim! *(Otvara vrata i pušta kočijaša.)*

IV

ISTI i KOČIJAŠ

KOČIJAŠ. Zdravo, pravoslavni! Daj to uže! Brže! Momci, tko će pomoći? Bit će napojnice.

TIHON. Kakva napojnica... Neka knjavaju, nas ćemo dvojica sami popraviti.

KOČIJAŠ. Fuj, što sam se namučio! Hladno, blato, nigdje suhog mjesta... Evo što još, mili... Imaš li ti ovdje kakvu sobicu, da se gospođa malo ogrije? Kočija se nakrivila na jednu stranu, nemoguće je unutra sjediti...

TIHON. Kakvu bi ona sobicu htjela? Neka se ovdje ogrije, ako je ozebla... Naći ćemo mjesta! *(Prilazi Borcovu i čisti oko njega klupu.)* Ustanite, ustanite! Lezite malo na pod, dok se gospođa ugrije! *(Borcovu.)* Hajde, diži se, vaše blagorodstvo! Sjedi malo! *(Borcov se diže.)* Evo ti mjesta.

(Kočijaš izlazi.)

FEDJA. Eto vam sada i gošće, vrag je odnio! Sada do zore nema spavanja.

TIHON. Žao mi je, što nisam tražio petnaest... Dala bi... *(Zaustavlja se pred vratima očekujući.)* A vi, narode, budite malo pristojniji... Ne govorite koješta...

(Ulazi Marja Jegorovna i za njom kočijaš.)

V

ISTI, MARJA JEGOROVNA i KOČIJAŠ

TIHON *(klanjajući se)*. Izvolite molim, vaša svjetlosti! Naš kućerak je seljački, neuredan. Nemojte zamjeriti!

MARJA JEGOROVNA. Ja ovdje ništa ne vidim... Kuda da idem?

TIHON. Ovamo, vaša svjetlosti! *(Vodi je k mjestu kraj Borcova.)* Ovamo izvolite, molim! *(Puše na klupu.)* Posebnu sobicu, oprostite, nemam, ali ne bojte se, milostiva: ovi ljudi su dobri, krotki...

MARJA JEGOROVNA *(sjeda kraj Borcova)*. Kako je tu grozno zagušljivo! Otvorite makar vrata!

TIHON. Bit ćete služeni! *(Trči i otvara širom vrata.)*

MERIK. Ljudi zebu, a oni tu širom otvaraju vrata! *(Ustane i zalupi vrata.)* Kakva je to nadglednica? *(Legne.)*

TIHON. Oprostite, vaša svjetlosti, to je naša budalica... blesavko... Ali ne bojte se, ne će vas uvrijediti... Samo, oprostite, gospođo, ja za deset rubalja ne pristajem... Za petnaest, ako hoćete.

MARJA JEGOROVNA. Dobro, samo brže.

TIHON. Odmah... Za tren oka ćemo mi to... *(Vadi ispod šanka uže.)* Odmah... *(Pauza.)*

BORCOV *(zagleda se u Marju Jegorovnu)*. Mari... Maša...

MARJA JEGOROVNA *(gledajući Borcova)*. Što je?

BORCOV. Mari... to si ti? Otkuda ti?

MARJA JEGOROVNA *(prepoznavši Borcova vrisne i otrči na sredinu krčme.)*

BORCOV *(ide za njom)*. Mari, to sam ja... Ja. *(Smije se.)* Moja žena! Mari! Ma gdje sam ja? Ljudi, svijetlo!

MARJA JEGOROVNA. Maknite se! Lažete, to niste vi! Nije moguće! *(Pokrije lice rukama.)* To je laž, glupost!

BORCOV. Glas, pokreti... Mari, to sam ja! Sad ću prestati... biti pijan... Glava mi se vrti... Bože moj! Stani, stani, ja ništa ne razumijem. *(Viče.)* Ženo! *(Pada joj pred noge i rida.)*

(Oko muža i žene skupi se grupa ljudi.)

MARJA JEGOROVNA. Odlazite! *(Kočijašu.)* Denise, idemo! Ja ne mogu ovdje više ostati!

MERIK *(skače i unosi joj se u oči).* Portret! *(Hvata je za ruku.)* Ona je! Ej, narode! Gospodinova žena!

MARJA JEGOROVNA. Odlazi, seljačino! *(Pokušava istrgnuti ruku.)* Denise, pa što ti gledaš? *(Denis i Tihon pritrčavaju i hvataju Merika ispod ruke.)* Ovo je razbojnička jazbina! Pusti mi ruku! Ne bojim se ja!... Odlazite!

MERIK. Čekaj, odmah ću pustiti... Pusti me da ti kažem samo jednu riječ... Jednu riječ, da shvatiš... Čekaj... *(Okreće se Tihonu i Denisu.)* Maknite se, izrodi, ne držite me! Ne ću je pustiti, dok joj ne kažem! Čekaj... odmah! *(Udara se šakom po čelu.)* Ne, ne, nije mi bog dao razum! Ne mogu ja za tebe smisliti pravu riječ!

MARJA JEGOROVNA *(istrgne ruku).* Odlazi! Pijanice... Hajdemo, Denise! *(Hoće da pođe prema vratima.)*

MERIK *(zakrči joj put).* Pa, pogledaj ga bar jednim okom! Pomiluj ga bar jednom ljubaznom riječi! Zaklinjem te bogom!

MARJA JEGOROVNA. Oslobodite me ovog... luđaka!

MERIK. E, onda propadaj, prokletnice, tako ti i treba!

(Zamahne sjekirom. Grozno uzbuđenje. Svi su poskakali vrišteći od užasa. Sava se nađe između Merika i Marje Jegorovne... Denis snažno odgurne Merika ustranu i iznese svoju gospođu iz krčme. Poslije toga svi stoje kao ukopani. Duga pauza.)

BORCOV *(lamata rukama po zraku).* Mari... Ta gdje si, Mari!

NAZAROVNA. Bože moj, bože moj... Preplašili ste moju dušicu, ubice! Kakva je ovo prokleta noć!

MERIK *(spušta ruku sa sjekirom).* Jesam li je ubio ili nisam?...

TIHON. Zahvali bogu, cijela ti je glava...

MERIK. Čini se, da je nisam ubio . . .*(Ljuljajući se prilazi svome ležaju.)* Sudbina nije dala da umre od ukradene sjekire . . . *(Pada na ležaj i rida.)* Tuga! Teška je moja tuga! Sažalite me, ljudi pravoslavni!

Zastor

LABUĐI PJEV

(Kalhas)

Dramska studija u jednom činu

Lica:

VASILIJ VASILJIČ SVJETLOVIDOV, komičar, starac, 68 godina.
NIKITA IVANIČ, šaptalac, starac.

Događa se na pozornici provincijskog kazališta, noću, poslije predstave. Prazna pozornica osrednjeg provincijskog kazališta. Desno niz neobojenih, grubo zbijenih vrata, koja vode u garderobe; lijeva strana i pozadina pozornice zatrpani su starudijama. Na sredini pozornice prevrnuti taburet. — Noć. Mrak.

I

SVJETLOVIDOV *(u kostimu Kalhasa, sa svijećom u ruci, izlazi iz garderobe i smije se).*

SVJETLOVIDOV. Eto ti na! Eto ti zgode! Zaspao u garderobi! Predstava je već odavna završila, svi su otišli iz kazališta, a ja zahrkao blaženim snom pravednika. Eh, stari panju, stari panju! Kudrove stari! Tako si se, dakle, nakresao, da si zaspao sjedeći! Pametnjaković! No, divno. *(Viče.)* Jegorka, vraže! Petruška! Zaspali ste, vragovi, lokot vam je na ustima, sto vam vragova i jednu vješticu! Jegorka! *(Digne taburet, sjedne na njega i stavi svijeću na pod.)* Ništa se ne čuje... Samo jeka odgovara... Jegorka i Petruška su dobili danas od mene po tri rublja, — i sad ih ni sa psima ne možeš naći... Otišli su i po svoj su prilici, lopovi, zaključali kaza-

liste... *(Vrti glavom.)* Pijan sam! Uh! Koliko sam ja danas na proslavi salio u sebe te vinčine i pivčine, bože moj...! Žmarci me podilaze, po cijelom tijelu, a u ustima kao da mi se valja dvanaest jezika... Odvratno...

(Pauza.)

Glupo... napio sam se, stara budala, a ni sam ne znam čemu sam se tako radovao... Uh, bože moj... U križima me probada, tikva mi puca, sav sam se nakostriješio, a u duši mi hladno i mračno kao u podrumu. Ako već ne žališ zdravlja, mogao bi barem poštedjeti svoju starost, ej Ivaniču lakrdijašu...[1]

(Pauza.)

Starost... Koliko god izvrdavao, kako god se junačio i pravio se lud, život je već proživljen... šezdeset i osam godina je već odletjelo, zbogom diko! Povratka nema... Sve je već iz boce ispijeno i samo je malo još ostalo na dnu... Ostao je samo talog... Tako je to... Tako stoje stvari, Vasjuša... Htio ne htio, treba već probati ulogu mrtvaca. Majčica-smrt nije iza sedam gora i dolina... *(Gleda pred sebe.)* Eto, radio sam na sceni četrdeset i pet godina, a vidim kazalište noću, čini se, tek prvi put... Da, prvi put... A baš je šaljivo, vuci ga izjeli... *(Prilazi k rampi.)* Ništa se ne vidi... Eto, šaptaonica se malo vidi... pa počasna loža, pult... a sve ostalo — mrak! Crna jama bez dna, baš kao grobnica, u kojoj se krije smrt... Brrr!... hladno je! Iz dvorane puše, kao iz dimnjaka u kaminu... Nema zgodnijeg mjesta za dozivanje duhova! Strašno, vrag ga odnio... Po leđima mi gmižu mravci... *(Viče.)* Jegorka! Petruška! Gdje ste, vragovi? Gospode, što ja to nečastivog spominjem? Ah, bože moj, ostavi se tih riječi, ostavi se pića, star si, došlo je vrijeme da se umire... U šezdeset i osmoj godini ljudi idu na jutrenje, pripremaju se za smrt, a ti... O bože! Prljave riječi, pijana njuška, to lakrdijaško odijelo... Naprosto da zatvoriš oči! Idem se brzo obući... Strašno! Kad bi čovjek tako cijelu noć ovdje prosjedio, mogao bi i umrijeti od straha...*(Ide prema svojoj garderobi; u taj se čas iz posljednje garderobe u dubini pozornice pojavi Nikita Ivanič u bijelom ogrtaču.)*

---

[1] Ivan budalica, lakrdijaš — lice iz ruskog narodnog folklora.

II

SVJETLOVIDOV *(opazivši Nikitu Ivaniča krikne od užasa i uzmakne natrag).* Tko si? Zašto dolaziš? Koga tražiš? *(Topće nogama.)* Tko si?

NIKITA IVANIČ. To sam ja!

SVJETLOVIDOV. Tko?

NIKITA IVANIČ *(polako mu se približavajući).* To sam jja ... šaptalac, Nikita Ivanič ... Vasiliju Vasiljiču, ja sam to! ...

SVJETLOVIDOV *(spušta se iznemogao na stolčić, teško diše i dršće cijelim tijelom).* Bože moj! Tko je to? Tko si ti ... ti, Nikituška? Za ... zašto si ti ovdje?

NIKITA IVANIČ. Ja tu spavam u garderobama. Samo nemojte, lijepo vas molim, reći Alekseju Fomiču ... Nemam gdje spavati, vjerujte mi, bogami ...

SVJETLOVIDOV. Ti si, Nikituška ... Bože moj, bože moj! Šesnaest puta su me pozivali pred zastor, predali mi tri vijenca i mnoge stvari ... svi su bili oduševljeni, ali nitko se nije našao da probudi pijanog starca i da ga odvede kući ... Star sam, Nikituška ... Meni je šezdeset i osam godina ... Bolestan sam! Mene slabi duh moj ... *(Klone na šaptačeve ruke i plače.)* Ne odlazi, Nikituška ... Star sam, nemoćan, moram umrijeti ... Grozno, grozno!

NIKITA IVANIČ *(nježno i s poštovanjem).* Vrijeme je, Vasilje Vasiljiču, da idete kući.

SVJETLOVIDOV. Ne idem! Nemam ja kuće, — nemam, nemam i nemam!

NIKITA IVANIČ. Bože! Zaboravili ste već i gdje stanujete!

SVJETLOVIDOV. Ne ću tamo, ne ću! Tamo sam sȃm ... nikoga nemam, Nikituška, ni rođaka, ni žene, ni dječice ... Samotan sam kao vjetar u polju ... Umrijet ću, a ne će me nitko ni spomenuti ... Strašno mi je samom ... Nema tko da me ugrije, da me lijepo dočeka, da me pijanog spremi u krevet ... Koga imam? Kome sam potreban? Tko mene voli? Nitko me ne voli, Nikituška!

NIKITA IVANIČ *(kroz suze).* Publika vas voli, Vasilju Vasiljiču!

SVJETLOVIDOV. Publika se razišla, spava i zaboravila je svog lakrdijaša! Ne, nikome ja ne trebam, nitko me ne voli... Nemam ni žene, ni djece...

NIKITA IVANIČ. O, pa zašto tugujete...

SVJETLOVIDOV. Pa ja sam čovjek, ja sam živ, u mojim žilama teče krv, a ne voda. Ja sam plemić, Nikituška, dobroga roda... Prije nego što sam dospio u ovu rupčagu, služio sam u vojsci, u topništvu... A kakav sam mladić bio, ljepotan, pa kako cijenjen, smion, vatren! Bože, pa kamo je sve to nestalo? A onda, Nikituška, kakav sam ja bio glumac, a? *(Dignuvši se, oslanja se na šaptačevu ruku.)* Kamo je sve to nestalo i gdje je to vrijeme? Bože moj! Zavirio sam danas u tu jamu i svega se sjetio, svega! Ova jama mi je progutala četrdeset i pet godina života, i to kakvog života, Nikituška! Gledam tu jamu i vidim sve do posljednje mrljice, kao tvoje lice. Mladenačke zanose, vjeru, žar, ljubav žena! Žene, Nikituška!

NIKITA IVANIČ. Vrijeme je, Vasilju Vasiljiču, da idete na spavanje.

SVJETLOVIDOV. Kad sam bio mlad glumac, kad sam se tek počeo zanositi, sjećam se — zavoljela me jedna zbog moje glume... Nježna, vitka, kao topola, mlada, nevina, čista i vatrena kao ljetna zora! Pod pogledom njezinih plavih očiju, uz njezin divni smiješak, noć se pretvarala u sunčan dan. Morski se talasi razbijaju o kamenje, ali o talase njezinih kosa razbijale su se stijene, ledenjaci, snježni nanosi! Sjećam se, stojim pred njom, kao sad pred tobom... Tada je bila prekrasna, kao nikad prije, gledala me tako, da taj pogled ne ću zaboraviti ni u grobu... Bio je to dražestan, baršunast, dubok pogled, u kojem se blistala mladost! Opijen, sretan, padam pred nju na koljena, molim za sreću... *(Nastavlja tišim glasom.)* A ona... ona mi kaže: napustite pozornicu! Na-pu-sti-te po-zor-ni-cu!... Razumiješ li? Ona je mogla voljeti glumca, ali biti njegova žena — nikada! Sjećam se, toga sam dana igrao... Uloga je bila gadna, lakrdijaška... Igrao sam, i sve sam osjećao kao da mi se otvaraju oči... Shvatio sam tada, da nema nikakve svete umjetnosti, da je sve bunilo i prijevara, da sam ja rob, igračka tuđe dosade, lakrdijaš, pelivan! Razumio sam tada publiku! Odonda nisam vjerovao ni aplauzima, ni vijencima, ni zanosima... Da, Nikituška!

Publika mi pljeska, za srebrni rubalj kupuje moju fotografiju, ali ja sam joj stran, ja sam za nju — smeće, nešto kao kokota! Zbog samoljublja ona traži poznanstvo sa mnom, ali ne ponižava se toliko, da mi dade ze ženu svoju sestru, kćerku... Ne vjerujem ja njoj! *(Spušta se na stolčić.)* Ne vjerujem.

NIKITA IVANIČ. Vi ste se izobličili, Vasilju Vasiljiču! Čak ste i mene prestrašili... Hajdemo kući, smirite se!

SVJETLOVIDOV. Spoznao sam ja tada... i skupo me stajala ta spoznaja, Nikituška! Poslije tog slučaja počeo sam... poslije te djevojke... počeo sam tumarati bez cilja, živjeti nasumce, ne gledajući naprijed... Igrao sam lakrdijaše, cerekala, igrao, kreveljio se, a kakav sam umjetnik bio, kakav talenat! Zakopao sam talenat, jezik mi je postao otrcan i izlomljen, odbacio sam svoje pravo lice... Proždrla me, progutala ova crna jama! Prije to nisam osjećao, ali danas... kad sam se probudio, pogledao sam unatrag, a iza mene šezdeset i osam godina. Tek sada sam primijetio starost! Pjesma je dopjevana! *(Rida.)* Pjesma je dopjevana!

NIKITA IVANIČ. Vasilju Vasiljiču! Rođeni moj dragi... Hajde, smirite se... Gospode! *(Viče.)* Petruška! Jegorka!

SVJETLOVIDOV. A kakav talent, kakva snaga! Ni zamisliti ne možeš, kakvu sam imao dikciju, koliko osjećaja i gracije, kakav raspon... *(udara se u prsa)* u ovim prsima! Čovjek bi se mogao ugušiti!... Starino, slušaj... stani, da se saberem... Evo, recimo iz »Godunova«:

> Sjen Groznoga posinila je mene,
> Dimitrijem me nazvala iz groba,
> Uzbunila oko mene sav svijet
> I Borisa mi žrtvom obećala.
> Ja carević sam! Dosta. Stid je mene
> Pred ponosnom Poljakinjom se nizit!

A, zar je loše? *(Živo.)* Čekaj, evo iz »Kralja Leara«... Razumiješ, crno je nebo, kiša, grmljavina — rrr!... munja — žžž!... para nebo, a tu:

> Duvajte vjetri, da vam lica prsnu!
> Duvajte! Bjesnite! Prolomite se,
> Sve kule naše i dok pijetle im
> Ne udavite! Munje sumporne

I brze poput misli, preteče
Gromova, koji dublje cijepaju,
Sažezite mi sijedu glavu. I ti,
O grmljavino, koja treseš sve,
Raspljošti krupnu tu zemaljsku kuglu
I prirodne sve razbij kalupe
Te jednim mahom uništi sve klice,
Iz kojih niče čovjek nezahvalnik!

(Nestrpljivo.) Brže riječi lûdê! *(Lupa nogama.)* Govori brže riječi lûde! Ne mogu da čekam!

NIKITA IVANIČ *(igrajući ludu.)* »O kume, bolje je sjediti pod krovom nego šetati na kiši! Dragi kume, bolje da se pomiriš s kćerima. Ovakva noć ne štedi ni mudrace ni lude!«

SVJETLOVIDOV.

Zatutnji iz sve snage! Sipaj vatru
I lijevaj dažd! Ni dažd ni vjetar — grom
Ni strijele nisu moja djeca. Ne ću
Elementi, s okrutnosti vas krivit,
Jer vama nisam dao kraljevstvo
Ni djecom vas nazivao i vi mi
Pokornosti ne dugujete.

Snaga! Talent! Umjetnik... Još nešto... još nešto slično... da se sjetimo mladih dana... Raspalimo *(likuje sretnim smijehom)* iz »Hamleta«! No, počinjem... Što ćemo? A, evo što... *(Igrajući Hamleta.)* »A — flauta! Pokažite mi je. *(Nikiti Ivaniču.)* Da se malo nasamo porazgovaramo. — Zašto nastojite, da mi stanete sa strane vjetra, kao da me želite natjerati u mrežu?«.

NIKITA IVANIČ. »O kraljeviću, ako sam odveć smion u pokornosti, odveć sam neuljudan u ljubavi.«

SVJETLOVIDOV. »To mi nije posve jasno. Ne biste li zasvirali u ovu flautu?«

NIKITA IVANIČ. »Ne mogu, kraljeviću.«

SVJETLOVIDOV. »Molim vas!«

NIKITA IVANIČ. »Vjerujte mi, ne mogu.«

SVJETLOVIDOV. »Ali kad vas lijepo molim!«

NIKITA IVANIČ. »Ta ja uopće ne umijem svirati na flauti!«

SVJETLOVIDOV. »Pa to je lako kao i lagati. Pokrijte ove rupice prstima i palcem, pušite u flautu ustima, pa će vam progovoriti najrječitijom glazbom.«

NIKITA IVANIČ. »Ali ja ih ne mogu nikako natjerati, da daju skladne glasove; nemam za to vještine.«

SVJETLOVIDOV. »Ah, vidite li sada, kako ništavu stvar od mene pravite? Htjeli biste na meni svirati, htjeli biste tobože poznavati moje tipke, htjeli biste iščupati srce moje tajne, htjeli biste me iskušati od najnižeg glasa do vrha moje skale, a ovdje u ovoj maloj spravi ima obilje glazbe i divnoga glasa, pa ipak je ne možete nagnati, da progovori. Do bijesa, zar vi mislite da se na meni može lakše svirati, nego na flauti? Nazovite me kakvim god glazbalom — rasrditi me možete, ali ne možete na meni svirati!« *(Glasno se smije i plješka.)* Bravo! Bis! Bravo! Ma kakva starost, k vragu! Nema tu nikakve starosti, sve je to glupost, besmislica! Snaga buja iz svih žila kao vodoskok — to je mladost, svježina, život! Gdje ima talenta, Nikituška, tamo nema starosti! Smeo si se, Nikituška? Zbunio si se? Čekaj da i ja dođem k sebi... O gospode bože moj! A eto čuj ovu nježnost i finoću, ovu muziku! Pst... Tiho!

Tiha ukrajinska noć.
Vedro nebo, zvijezde trepte.
Svoj drijemež zrak ne će
Da nadjača. Lako drhti
Srebrnastih topola lišće...

(Čuje se kako se otvaraju jedna vrata.) Što je to?

NIKITA IVANIČ. To su sigurno Petruška i Jegorka došli... Talent, Vasilje Vasiljiču! Talent!

SVJETLOVIDOV *(viče prema mjestu, odakle se čulo lupanje.)* Ovamo, sokoli moji! *(Nikiti Ivaniču.)* Hajdemo se obući... Nema nikakve starosti, sve je to besmislica, zabuna... *(Veselo hihoće.)* A zašto ti plačeš? Budalice moja dobra, što si mi suzice spustio? E, ne valja! To već nije lijepo! No, no, stari moj, dosta je toga! Pa zašto? No, no... *(Grli ga plačući.)* Ne treba plakati... Gdje ima umjetnosti, gdje ima talenta, tamo nema starosti, ni osamljenosti, ni bolesti, a i sama smrt je napola... *(Plače.)* Ne, Nikituška, naša pjesma je već dopjevana. Kakav sam ja talent? Iscijeđeni limun,

goljo, zarđali čavao, a ti — stari kazališni štakor, šaptalac... Hajdemo!

(Idu.)

Kakav sam ja talent? U ozbiljnim sam komadima dobar samo za Fortinbrasovu svitu... pa i za to sam već star... Da... Sjećaš li se onog mjesta iz »Otela«, Nikituška?

I zbogom tiho moje zadovoljstvo!
Oj zbogom četo perjanička, bitke
Vi junačke, što činite vrlinom
Častoljublje, oj zbogom! Zbogom konju
Viloviti i gromka trubljo ti
I bučni bubnju, glasna sviralo,
I barjače mi veličanstveni,
Sva časti i sav sjaju, ponose
I diko slavnog boja!

NIKITA IVANIČ. Talent! Talent!

SVJETLOVIDOV. Ili evo još:

Idem iz Moskve! Ovamo se ne ću više vratiti.
Bježim, neka je što dalje od mojih očiju!
Za povrijeđeni osjećaj po svijetu kutak ću tražiti!
Dajte mi kočiju, kočiju![1]

(Odlazi s Nikitom Ivaničem.)

Zastor se polako spušta.

---

[1] Citat iz Puškinove drame »Boris Godunov« preveo Iso Velikanović (za štampu priredio Dobriša Cesarić). Citati iz Shakespearovih drama »Kralj Lear«, »Hamlet« i »Otelo« štampani u prijevodu Milana Bogdanovića.

IVANOV

Drama u četiri čina

Lica:

IVANOV, NIKOLAJ ALEKSEJEV, stalni član ureda za seljačka pitanja.
ANA PETROVNA, njegova žena, rođena Sara Abramson.
ŠABELJSKI, MATVEJ SEMJONOVIČ, grof, njegov ujak.
LEBEDJEV, PAVEL KIRILIČ, predsjednik zemaljske samouprave.
ZINAIDA SAVIŠNA, njegova žena.
SAŠA, dvadesetgodišnja kći Lebedjevih.
LVOV, JEVGENIJ KONSTANTINOVIČ, mladi liječnik zemske samouprave.
BABAKINA, MARFA JEGOROVNA, mlada udovica, posjednica, kći bogatog trgovca.
KOSIH, DMITRIJ NIKITIČ, poreznik.
BORKIN, MIHAIL MIHAJLOVIČ, dalji Ivanovljev rođak i upravitelj njegova imanja.
AVDOTJA NAZAROVNA, starica neodređenog zanimanja.
JEGORUŠKA, danguba kod Lebedjevih.
PRVI GOST.
DRUGI GOST.
TREĆI GOST.
ČETVRTI GOST.
PJOTR, lakaj Ivanova.
GAVRILA, lakaj Lebedjevih.
GOSTI OBA SPOLA, LAKAJI.

Događa se u jednom kotarskom mjestu srednje Rusije.

PRVI ČIN

Park na imanju Ivanova. S lijeve strane fasada kuće s terasom. Jedan prozor je otvoren. Ispred terase je široka polukružna čistina, od koje ravno i desno vode aleje u park. S desne strane vrtne klupe i stolovi. Na jednom stolu gori svjetiljka. Spušta se suton. Dok se zastor diže, čuje se kako se u kući uvježbava duet za klavir i violončelo.

I

IVANOV i BORKIN

Ivanov sjedi za stolom i čita knjigu. Borkin se, u velikim čizmama i s puškom, pojavljuje u dubini parka; on je pripit; opazivši Ivanova, prilazi mu na prstima i, približivši mu se, nanišani u njegovo lice.

IVANOV *(ugledavši Borkina, trgne se i skoči)*. Mišo, kakve su to... prestrašili ste me... Ja sam ionako smućen, a vi još s tim glupim šalama... *(Sjedne.)* Preplašio me i veseli se...

BORKIN *(hihoće)*. Dobro, dobro... oprostite, oprostite... *(Skida kapu.)* Vrućina. Vjerujete li, dušo moja, da sam ja za nekih tri sata odrapio sedamnaest vrsta... umorio sam se... Opipajte, kako mi kuca srce...

IVANOV *(čitajući)*. Dobro, poslije...

BORKIN. Ne, pipnite sad. *(Uzima njegovu ruku i stavlja je na svoja prsa.)* Čujete li? Tu-tu-tu-tu-tu-tu. To znači, da imam srčanu manu. Svaki čas mogu iznenada umrijeti. Slušajte, hoće li vam biti žao ako umrem?

IVANOV. Sad čitam... poslije...

BORKIN. Ne, ozbiljno, hoće li vam biti žao, ako ja najednom umrem? Nikolaju Aleksejeviču, hoće li vam biti žao ako umrem?

IVANOV. Ne dosađujte!

BORKIN. Mili moj, recite: hoće li vam biti žao?

IVANOV. Žao mi je, što zaudarate na votku. To je, Mišo, odvratno.

BORKIN *(smije se)*. Zar zaudaram? Čudno... Uostalom, nije ništa čudno. U Pljesnikama sam sreo istražnog suca, pa smo, istinu govoreći, istrusili po jedno osam čašica. Da pravo kažem, piti je vrlo štetno. Što kažete, jelde da je štetno? A? Je li štetno?

IVANOV. Pa to je neizdržljivo... Shvatite, Mišo, da je to izrugivanje...

BORKIN. Dobro, dobro... oprostite, oprostite!... Budi bog s vama, sjedite samo... *(Ustane i pođe.)* Čudan svijet, ne možeš ni porazgovoriti. *(Vraća se.)* A, da! Zamalo da nisam zaboravio... Molim vas osamdeset i dva rublja!...

IVANOV. Kakva osamdeset i dva rublja?

BORKIN. Treba sutra isplatiti radnike.

IVANOV. Ja nemam.

BORKIN. Najljepša hvala! *(Izazovno.)* A treba li platiti radnike? Treba li?

IVANOV. Ne znam. Danas nemam ništa. Pričekajte do prvog, dok primim plaću.

BORKIN. Evo, izvolite, razgovarajte s takvim ljudima!... Radnici ne će doći po novce prvoga, nego sutra ujutro!...

IVANOV. Pa što ja sad mogu. Evo, režite me, sjeckajte me... Otkuda vam taj odvratni običaj da me gnjavite baš onda kad čitam, pišem ili...

BORKIN. Pitam ja vas: treba li radnicima platiti ili ne? A, što ja s vama i govorim!... *(Odmahne rukom.)* I to su mi posjednici, vrag ih odnio, gazde... Racionalno gazdinstvo... Tisuću desetina zemlje — a ni groša u džepu... Podrum za vino je tu, a vadičepa nema... Uzet ću sutra trojku i prodati je! Pa da! ... Ječam sam već prodao s polja, a sutra ću prodati i raž. *(Šeće pozornicom.)* Vi mislite, da ću se ja natezati? Je li? A ne, nema toga, niste se na takvog namjerili...

II

ISTI, ŠABELJSKI *(iza scene)* i ANA PETROVNA

Glas Šabeljskog iza prozora: »S vama se ne može svirati... Imate manje sluha, nego punjena štuka, a udarac vam je grozan«.

ANA PETROVNA *(pojavi se na otvorenom prozoru.)* Tko je tu razgovarao? Jeste li to vi, Mišo? Zašto tako hodate?

BORKIN. Kako i ne bih kad razgovaram s vašim Nicolas-voilà.

ANA PETROVNA. Slušajte, Mišo, naredite da donesu sijena na kroket-igralište.

BORKIN *(odmahne rukom).* Pustite vi mene, molim vas...

ANA PETROVNA. Molim vas, kakav je to ton... Vama taj ton uopće ne pristaje. Ako hoćete da vas žene vole, onda se nikada pred njima ne ljutite i ne pravite ozbiljni... *(Mužu.)* Nikolaj, hajde da se valjamo po sijenu!...

IVANOV. Anjuta, za tebe nije dobro da stojiš kod otvorenog prozora. Idi, molim te... *(Viče.)* Ujače, zatvori prozor!

(Prozor se zatvara.)

BORKIN. Ne zaboravite da za dva dana moram Lebedjevu platiti kamate.

IVANOV. Nisam zaboravio. Danas ću ja ići Lebedjevu i zamolit ću ga da pričeka... *(Gleda na sat.)*

BORKIN. A kad ćete vi tamo?

IVANOV. Sad odmah.

BORKIN *(živo)*. Stanite, stanite!... ta danas je, čini se, Šuročkin rođendan... Gle-gle-gle-gle... A ja zaboravio... E, pameti, a?... *(Poskoči.)* Idem, idem... *(Pjevucka.)* Idem... Idem se okupati, prožvakat ću malo papira, uzet ću tri kapi salmijaka pa — ispočetka... Dragi, Nikolaju Aleksejeviču, milo moje, anđele duše moje, vi se stalno uzrujavate, vajkate, neprestano ste neraspoloženi, a nas dvojica bismo vrag bi znao što sve mogli učiniti! Za vas sam na sve spreman. ... Hoćete li da se zbog vas oženim Marfušom Babakinom? Polovina miraza je vaša... Ne samo polovina, nego sve uzmite, sve!...

IVANOV. Ne meljite koješta...

BORKIN. Ne, ozbiljno! Ako hoćete, oženit ću se Marfušom? Miraz ćemo dijeliti popola... Konačno, zašto vam ja to i govorim? Zar vi to razumijete? *(Izruguje se.)* »Ne meljite štošta«. Dobar ste vi čovjek, pametan, ali nemate onaj živac, onog, razumijete li, poleta. Eh, da mi je da se raspalim, da se svim vragovima smuči... Vi ste psihopat, derle, a da ste normalan čovjek, vi biste za godinu dana imali milijun. Da ja sad, na primjer, imam dvije tisuće trista rubalja, za dvije sedmice imao bih dvadeset tisuća. Ne vjerujete? Zar je i to, po vašem mišljenju, mlaćenje prazne slame? Ne, nije to isprazno... Dajte mi dvije tisuće trista rubalja, i ja ću vam za sedmicu dana donijeti dvadeset tisuća. Na drugoj obali Ovsjanov prodaje njivicu, baš prema našem imanju, za dvije tisuće trista rubalja. Ako kupimo tu njivicu, obje će obale biti naše. A ako obje obale budu naše, onda, razumijete li, mi ćemo imati pravo da zajazimo rijeku. Nije li tako? Mi ćemo sagraditi mlin, i, čim objavimo da ćemo napraviti branu, svi će oni, koji žive niz rijeku, zavrištati, a mi ćemo odmah: komen-zir, — ako hoćete da ne bude jaza, platite. Razumijete li? Zarevska tvornica će dati pet tisuća, Koroljkov tri tisuće, manastir će dati pet tisuća...

IVANOV. Sve su to, Mišo, trikovi... Ako se ne želite sa mnom svađati, zadržite ih za sebe.

BORKIN *(sjedne za sto)*. Zna se!... Znao sam!... Sami ništa ne poduzimate, a mene sputavate...

III

ISTI, ŠABELJSKI i LVOV

ŠABELJSKI *(izlazeći sa Lvovom iz kuće)*. Liječnici su — isto što i advokati, samo s tom razlikom, što advokati samo pljačkaju, a liječnici i pljačkaju i ubijaju... Ne govorim o prisutnima. *(Sjedne u naslonjač.)* Šarlatani, eksploatatori... Možda u nekakvoj Arkadiji[1] ima izuzetaka od općeg pravila, ali... ja sam u svom životu izdao na liječenje dvadeset tisuća i nisam sreo niti jednog liječnika, koji mi se ne bi činio patentiranim lopovom.

BORKIN *(Ivanovu)*. Da, sami ništa ne poduzimate, a mene sputavate. Zato i nemamo novaca...

ŠABELJSKI. Ponavljam, ne govorim o prisutnima... Možda ima izuzetaka, iako, uostalom... *(Zijeva.)*

IVANOV *(zatvarajući knjigu)*. Što velite, doktore?

LVOV *(pogledajući na prozor)*. Ono što sam i jutros rekao: ona neodložno mora na Krim. *(Hoda po pozornici.)*

ŠABELJSKI *(prasne u smijeh)*. Na Krim!... Zašto, Mišo, ja i ti ne liječimo? To je tako jednostavno... Kakva madam Ango ili Ofelija počne kašljucati ili kašljati a ti uzmi papir i prepisuj po pravilima nauke: u početku mlad doktor, zatim odlazak na Krim, na Krimu Tatarin...

IVANOV *(grofu)*. Ne zanovijetaj ti, zanovijetalo! *(Lvovu.)* Za odlazak na Krim, potrebna su sredstva. Recimo da ih ja nađem, ali ona je odlučno protiv tog puta...

LVOV. Da, ona ne će da ide. *(Pauza.)*

BORKIN. Slušajte, doktore, zar je Ana Petrovna već tako ozbiljno bolesna da bezuvjetno mora na Krim?

LVOV *(pogleda na prozor)*. Da, sušica...

BORKIN. Pss!... nije dobro... Ja sam već davno na njenom licu opazio, da ne će dugo.

---

[1] Mjesto bezbrižnog, sretnog života. (Od grč. pokrajine Arkadije, koju su u poeziji slavili kao zemlju bezbrižnog života.) Op. ur.

LVOV. No... govorite tiše... čuje se u kuću... *(Pauza.)*

BORKIN *(uzdišući).* E, što ti je naš život... Ljudski život je sličan cvijetu, koji se bujno razraste u polju: dođe jarac, pojede ga i — nema više cvijeta...

ŠABELJSKI. Sve same besmislice, besmislice i besmislice... *(Zijeva.)* Besmislice i lopovluci. *(Pauza.)*

BORKIN. A ja, gospodo, bez prestanka učim Nikolaja Aleksejeviča kako da zaradi novaca. Spomenuo sam mu jednu divnu ideju, ali moj je barut, po običaju, pao na vlažno tlo. Ne možeš ti njemu dokazati... Pogledajte, na što je on nalik: melankolija, čežnja, sjeta, čamotinja, tuga...

ŠABELJSKI *(ustaje i proteže se).* Za svakoga ti, genijalna glavo, nešto izumiš i svakoga poučavaš, kako da živi, a mene ni jednom da poučiš... Pouči i mene, pametna glavo, pokaži mi izlaz...

BORKIN *(ustane).* Idem na kupanje... Zbogom, gospodo... *(Grofu.)* Vi imate dvadeset izlaza... Da sam na vašem mjestu, za tjedan dana imao bih dvadeset tisuća. *(Pođe.)*

ŠABELJSKI *(pođe za njim).* A na koji način? Hajde, objasni.

BORKIN. Nema se tu šta objašnjavati. Vrlo jednostavno... *(Vrati se.)* Nikolaju Aleksejeviču, dajte mi rubalj!

(Ivanov mu šutke dade novac.)

BORKIN. Merci! *(Grofu.)* Imate vi još mnogo aduta u rukama.

ŠABELJSKI *(idući za njim).* A kakvih?

BORKIN. Da sam na vašem mjestu imao bih za tjedan dana trideset tisuća, ako ne i više. *(Ode s grofom.)*

IVANOV *(nakon pauze).* Suvišni ljudi, suvišne riječi, obavezno odgovaranje na glupa pitanja, — sve me to tako zamorilo, da sam bolestan. Postao sam razdražljiv, prgav, opor, tako sitničav, da samog sebe ne prepoznajem. Danima me boli glava, ne mogu spavati, šumi mi u ušima... A zapravo nemam kuda da se djenem... Zaista...

LVOV. Ja, Nikolaju Aleksejeviču, moram ozbiljno razgovarati s vama.

IVANOV. Govorite.

LVOV. O Ani Petrovnoj. *(Sjedne.)* Ona ne pristaje da ide na Krim sama, ali s vama bi pošla.

IVANOV *(razmislivši)*. Za putovanje udvoje potrebna su sredstva. Osim toga, ja ne mogu produžiti dopust. Ove godine sam već jednom bio na dopustu...

LVOV. Pretpostavimo, da je to istina. Sad dalje. Najvažniji lijek protiv sušice je — apsolutni mir, a vaša žena nema ni časak mira. Nju bez prestanka uzbuđuje vaš odnos prema njoj. Oprostite, ja sam uzbuđen i govorit ću otvoreno. Vaše ponašanje nju ubija. *(Pauza.)* Nikolaju Aleksejeviču, učinite da o vama bolje mislim!...

IVANOV. Sve je to istina, istina... Ja sam, vjerojatno, strašno kriv, ali moje su misli smućene, duša mi je okovana nekakvom lijenošću, i nisam u stanju da razumijem samog sebe. Ne razumijem ni ljude, ni sebe... *(Pogleda u prozor.)* Mogu nas čuti, hajdemo da prošetamo malo. *(Ustanu.)* Ja bih vam, dragi prijatelju, pričao sve od početka, ali priča je tako duga i komplicirana, da je ne bih do jutra ispričao. *(Pođu.)* Anjuta je krasna, neobična žena... Zbog mene je promijenila vjeru, napustila oca i majku, odrekla se bogatsva, i, kad bih ja tražio još stotinu žrtava, ona bi ih prinijela ne trepnuvši okom. A ja, niti sam osobit čovjek niti sam išta žrtvovao. Uostalom, to je duga priča... Bitno je, dragi doktore, to *(skanjiva se)*, što sam se ja... jednom riječju, oženio iz strastvene ljubavi i što sam se kleo da ću vječno voljeti, ali... prošlo je pet godina, ona mene još uvijek voli, a ja... *(Širi ruke.)* Eto, vi kažete da će ona skoro umrijeti, a ja ne osjećam ni ljubavi, ni žalosti, samo nekakvu prazninu, umor. Kad me netko promatra sa strane, to mora da je strašno; ne razumijem ni ja sâm, što mi se događa u duši... *(Odu alejom.)*

IV

ŠABELJSKI, zatim ANA PETROVNA

ŠABELJSKI *(uđe i smije se)*. Časna riječ, to nije lopov, već mislilac, virtuoz. Treba mu podići spomenik. U njemu se skupio sav mogući suvremeni gnoj: i advokata, i liječnika, i kukujevca[1], i blagajnika. *(Sjedne na najdonju stepenicu te-*

---

[1] Kukujevka — selo, kod kojega je došlo do poznate željezničke nesreće. Ovdje se misli na ljude, koji su skrivili nesreću. Op. ur.

rase.) A što je najčudnije, nigdje nije ništa završio... A kakav bi tek genijalan podlac bio, da se kultivirao, da je ovladao humanitarnim naukama! »Vi — kaže, — za tjedan dana možete imati dvadeset tisuća. U vašim je — kaže — rukama, — adut as — vaša grofovska titula. *(Smije se.)* Za vas će poći svaka djevojka s mirazom...«

(Ana Petrovna otvara prozor i gleda dolje.)

ŠABELJSKI. »Ako hoćete — kaže — da za vas isprosim Marfušu?« Qui est ce que c'est[1], Marfuša? Ah, pa to je ona, Balabalkina... Babakalkina... ona što izgleda kao pralja.

ANA PETROVNA. Vi ste to, grofe?

ŠABELJSKI. Zašto?

(Ana Petrovna se smije.)

ŠABELJSKI *(židovskim naglaskom).* A fta se vi šmijete?

ANA PETROVNA. Sjetila sam se jedne vaše rečenice. Sjećate li se što ste rekli za ručkom? Razbojniku otpuštenom, konju... kako ide to?

ŠABELJSKI. Židovu pokrštenom, razbojniku otpuštenom, konju izliječenom — ista je cijena.

ANA PETROVNA *(smije se).* Vi ni običan kalambur ne možete reći bez zlobe. Opak ste vi čovjek. *(Ozbiljno.)* Bez šale, grofe, vi ste vrlo pakosni. Dosadno je i grozno s vama živjeti. Neprestano nešto mrmljate, gunđate, svi su za vas podlaci i nevaljalci. Recite mi otvoreno, grofe: jeste li vi ikad o nekome govorili dobro?

ŠABELJSKI. Kakvo je to ispitivanje?

ANA PETROVNA. Živim s vama pod istim krovom već pet godina, i još nijednom nisam čula, da ste o ljudima govorili mirno, bez žuči i bez podsmijeha. Što su vama zla ljudi učinili? I zar vi, možda, mislite, da ste bolji od sviju?

ŠABELJSKI. Ja uopće tako ne mislim. Ja sam isto takav gad i svinja pod židovskom kapom, kao i svi. Prost sam kao stara papuča. Ja uvijek sebe psujem. Tko sam ja? Što sam ja? Bio sam bogat, slobodan, donekle i sretan, a sada... sam gotovan, danguba, lakrdijaš bez ličnosti. Ja negodujem, pre-

---

[1] Tko je to (franc.).

zirem, a meni se na to smiju; ja se smijem, a prema meni tužno klimaju glavom i govore: pobenavio starac... A najčešće me ne čuju i ne primjećuju...

ANA PETROVNA (*mirno*). Opet krešti...

ŠABELJSKI. Tko krešti?

ANA PETROVNA. Sova. Svaku večer krešti.

ŠABELJSKI. Neka krešti. Gore nego što jest, ne može biti. (*Proteže se.*) Eh, draga moja Saro, kad bih ja dobio sto ili dvjesta tisuća, pokazao bih vam ja, gdje rakovi zimuju!... Ne biste me više vidjeli. Nestao bih iz ovog legla, pobjegao od besplatnog kruha, i ne bih ni nogom stupio ovamo sve do strašnog suda...

ANA PETROVNA. A što biste vi učinili, da dobijete na lutriji?

ŠABELJSKI (*razmislivši*). Najprije bih otišao u Moskvu, da čujem Cigane. Onda... onda bih skočio u Pariz. Najmio bih tamo stan, odlazio bih u rusku crkvu...

ANA PETROVNA. A što još?

ŠABELJSKI. Po cijele dane bih sjedio na ženinu grobu i mislio. Sjedio bih na grobu sve dok ne bih crknuo. Žena mi je u Parizu pokopana... (*Pauza.*)

ANA PETROVNA. Strašno je dosadno. Da odsviramo još jednom duet, a?

ŠABELJSKI. Dobro, pripremite note.

V

SABELJSKI, IVANOV i LVOV

IVANOV (*pojavi se u aleji sa Lvovom*). Vi ste, dragi prijatelju, diplomirali tek prošle godine, još ste mladi i čili, a meni je trideset i pet godina. Ja imam pravo da vam savjetujem. Ne ženite se ni Židovkama, ni psihopatkinjama, ni naprednima, nego izaberite nešto osrednje, sivkasto, bez jarkih boja i suvišnih zvukova. Uopće cijeli život udešavajte po šabloni. Što je pozadina sivlja i monotonija, to bolje. Dragi moj, ne ratujte sam protiv tisuća, ne borite se s vjetrenjačama, ne udarajte glavom o zid... Neka vas bog sačuva od svih mogućih racionalnih gazdinstava, neobičnih škola, vatrenih govora... Zatvorite se u svoju čahuru i ra-

dite svoj mali, bogom dani posao... To je ugodnije, poštenije i zdravije. A kako je život, koji sam ja proživio — zamoran! Kako zamoran!... Koliko pogrešaka, nepravdi, koliko nezgrapnosti! *(Ugledavši grofa, razdraženo.)* Ti se, ujače, stalno vrtiš pred očima, ne daš čovjeku da porazgovori nasamo!

ŠABELJSKI *(plačljivim glasom).* Neka me vrag odnese, nigdje da se skrasim! *(Poskoči i ode u kuću.)*

IVANOV *(viče za njim).* Pa dobro, oprosti, oprosti! *(Lvovu.)* Čime sam ga uvrijedio? Ne, ja sam uistinu postao rastresen. Morat ću sa sobom nešto učiniti. Morat ću...

LVOV *(uzbuđeno).* Nikolaju Aleksejeviču, saslušao sam vas i... i, oprostite, govorit ću otvoreno, bez okolišanja. U vašem glasu, u vašem tonu, a da i ne govorim o vašim riječima, ima toliko svirepog egoizma, toliko hladne bezdušnosti... Čovjek, koji vam je blizak, umire baš zbog toga što vam je blizak, njegovi dani su odbrojani, a vi možete da ga ne volite, da hodate, da dajete savjete, da se pravite važni... Ne mogu vam pravo objasniti, nemam govorničkog dara, ali... ali vi ste mi duboko antipatični!...

IVANOV. Možda, možda... Vi to sa strane bolje vidite... Lako je moguće, da me vi shvaćate... Ja sam, po svoj prilici, kriv, jako kriv... *(Osluškuje.)* Čini se, da su konji spremni. Idem se obući... *(Pođe prema kući i zastane.)* Doktore, vi me ne volite i ne krijete to. To služi na čast vašem srcu...

(Uđe u kuću.)

LVOV *(sam).* Prokleta narav... Opet sam propustio priliku, da porazgovorim s njim kako treba... Ne mogu razgovarati s njim hladnokrvno. Tek što zaustim i izgovorim jednu riječ, počne me nešto *(pokazuje na prsa)* daviti, sve se prevrne u meni, a jezik mi se prilijepi na nepce. Mrzim tog Tartufa, tog uzvišenog lopova, mrzim iz dna duše... Eto on odlazi... Za nesretnu ženu sva je sreća u tome, da on bude uz nju, ona ga obožava, moli da provede s njom bar jednu večer, a on... on ne može... Njemu je, vidite li, kod kuće zagušljivo i tjeskobno. Kad bi samo jednu večer proveo kod kuće, on bi od čame skresao sebi kuglu u glavu. Bijednik... njemu treba prostora, da udesi kakvu novu podlost... O, znam ja zašto ti svaku večer odlaziš tim Lebedjevima! Znam!

VI

LVOV, IVANOV *(sa šeširom na glavi i u kaputu),* ŠABELJSKI i ANA PETROVNA

ŠABELJSKI *(izlazeći iz kuće s Ivanovom i Anom Petrovnom).* Na kraju krajeva, Nicolas, to je nečovječno!... Ti odlaziš svaku večer, a mi ostajemo sami. Iz dosade liježemo na spavanje u osam sati. To je svinjarija, a ne život! I zašto ti možeš ići, a mi ne? Zašto?

ANA PETROVNA. Grofe, pustite ga! Neka ide, neka...

IVANOV *(ženi).* Pa kamo bi ti tako bolesna? Ti si bolesna i ne smiješ poslije zalaska sunca ostati vani... Evo, pitaj doktora. Nisi dijete, Anjuta, moraš biti razborita... *(Grofu.)* A pošto bi ti išao tamo?

ŠABELJSKI. Makar k vragu u pakao, makar krokodilu u ralje, samo da ne ostanem ovdje. Dosadno mi je! Svima sam dodijao. Ti ostavljaš mene kod kuće, da njoj ne bude dosadno, a ja sam joj zagorčio život, otrovao je!

ANA PETROVNA. Pustite ga, grofe, pustite! Neka ide, ako ga to veseli.

IVANOV. Ana, zbog čega takav ton? Ti znaš, da ja tamo ne idem zbog veselja! Moram porazgovoriti o mjenici.

ANA PETROVNA. Ne razumijem, zašto se opravdavaš? Idi! Tko te drži?

IVANOV. Gospodo, molim vas bez zajedljivosti. Zar se bez toga ne može?

ŠABELJSKI *(plačljivim glasom).* Nicolas, mili, hajde, molim te, povedi i mene! Vidjet ću tamo lopove i budale i možda ću se razonoditi. Ta ja od Uskrsa nisam nigdje bio!

IVANOV *(ljutito).* Dobro, hajdemo! Kako ste mi svi vi dosadili!

ŠABELJSKI. Je li? Fino, merci, merci... *(Radosno ga uzme ispod ruke i odvede ustranu.)* Mogu li uzeti tvoj slamnati šešir?

IVANOV. Možeš, samo brže, molim te!

(Grof otrči u kuću.)

IVANOV. Kako ste mi svi dosadili! Uostalom, bože moj, što ja govorim? Ana, ja govorim s tobom nemogućim tonom.

To mi se prije nikada nije događalo. Hajde, zbogom, Anja, vratit ću se u jedan sat.

ANA PETROVNA. Kolja, dragi moj, ostani kod kuće!

IVANOV *(uzrujan)*. Mila moja, rođena moja, nesretnice, molim te, ne zadržavaj me uveče kod kuće. To je opako, nepravedno s moje strane, ali dopusti mi, da učinim tu nepravdu! Kod kuće mi je užasno teško! Čim zađe sunce, dušu mi pritisne čama. I još kakva čama! Ne pitaj, zašto. Ne znam ni sam. Kunem se da ne znam! Ovdje je čama, a kad odem Lebedjevima, tamo je još gore; kad se vratim, ovdje opet čama, i tako svu noć... Naprosto, očaj!...

ANA PETROVNA. Kolja... a da ostaneš! Razgovarat ćemo, kao nekad... Zajedno ćemo večerati, čitat ćemo... Ja i brundalo naučili smo za tebe mnogo dueta... *(Grli ga.)* Ostani!... *(Pauza.)* Ja te ne razumijem. To već traje čitavu godinu. Što te je promijenilo?

IVANOV. Ne znam, ne znam...

ANA PETROVNA. A zašto ne ćeš, da i ja s tobom uveče izlazim?

IVANOV. Ako je to potrebno, molim, reći ću. Malo je okrutno da se o tome govori, ali bolje je reći... Kad me obuzme čama, ja... ja onda počinjem da te ne volim. Onda i od tebe bježim. Jednom riječi, moram odlaziti od kuće.

ANA PETROVNA. Čama? Razumijem, razumijem... Znaš li što, Kolja? Pokušaj, kao prije, pjevati, smijati se, ljutiti se... Ostani, smijat ćemo se, pit ćemo liker, i začas rastjerati tvoju čamu. Hoćeš li da pjevam? Ili hajdemo u tvoj kabinet, da sjedimo u tami, kao prije, i da mi ti pričaš o svojoj čami... Imaš tako paćeničke oči! Ja ću gledati u njih i plakati, i bit će nam oboma lakše... *(Smije se i plače.)* Ili, Kolja, što drugo? Cvijeće se obnavlja svakog proljeća, a radosti — ne? Je li? Hajde, idi, idi...

IVANOV. Pomoli se za mene bogu, Anja! *(Pođe, zastane i premišlja.)* Ne, ne mogu! *(Odlazi.)*

ANA PETROVNA. Idi... *(Sjedne za stol.)*

LVOV *(dođe na scenu)*. Ana Petrovna, držite se reda: čim odzvoni šest sati, morate ući u sobu i ne izlaziti sve do jutra. Škodi vam večernja vlaga.

ANA PETROVNA. Razumijem.

LVOV. Što »razumijem«! Govorim ozbiljno.

ANA PETROVNA. A ja ne želim biti ozbiljna. *(Kašlje.)*

LVOV. Eto vidite, — već kašljete...

VII

LVOV, ANA PETROVNA i ŠABELJSKI

ŠABELJSKI *(sa šeširom i u kaputu izađe iz kuće).* A gdje je Nikolaj? Jesu li spremili konje? *(Brzo priđe Ani Petrovnoj i poljubi joj ruku.)* Laku noć, ljepotice! *(Krevelji se.)* Upomoć! Oprostite, molim! *(Brzo ode.)*

(Pauza; iz daljine se čuju zvuci harmonike.)

ANA PETROVNA. Što je dosadno!... Eno kočijaši i kuharice pripremaju ples, a ja... ja — kao odbačena... Jevgenije Konstantinoviču, gdje ste? Dođite ovamo, sjednite!...

LVOV. Ne mogu sjediti. *(Pauza.)*

ANA PETROVNA. U kuhinji sviraju »zebu«. *(Pjeva.)* »Zebo zebo, gdje si bila? Pod gorom sam votku pila«. *(Pauza.)* Doktore, imate li vi oca i majku?

LVOV. Otac mi je umro, a majka je živa.

ANA PETROVNA. Čeznete li za majkom?

LVOV. Nemam kada da čeznem.

ANA PETROVNA *(smije se).* Cvijeće se obnavlja svakog proljeća, a radosti — ne. Tko mi je to rekao? Daj bože da se sjetim... Čini se, da je baš Nikolaj to rekao. *(Osluškuje.)* Opet sova krešti!

LVOV. Pa, neka krešti.

ANA PETROVNA. Ja, doktore, počinjem misliti o tome, kako se sudbina, što se mene tiče, prevarila. Mnogi ljudi, koji, možda, i nisu bolji od mene, sretni su i ništa ne plaćaju za svoju sreću. Ja sam platila za sve, apsolutno za sve!... I još kako skupo! Zašto mi uzimaju tako velike kamate?... Dušo moja, svi ste vi pažljivi prema meni, ustručavate se, bojite se reći istinu, i mislite da ja ne znam od čega bolujem? Znam vrlo dobro. Uostalom, dosadno je o tome govoriti... *(Židov-*

skim naglaskom.) Oprostite, molim! Znate li pričati smiješne anegdote?

LVOV. Ne znam.

ANA PETROVNA. A Nikolaj zna. Ja počinjem također da se čudim nepravednosti ljudi: zašto na ljubav ne odgovaraju ljubavlju i za istinu plaćaju lažju? Recite: dokle će me mrziti otac i mati? Oni žive pedeset vrsta odavde, a ja danju i noću, čak i u snu, osjećam njihovu mržnju. A kako, molim vas, da shvatim Nikolajevu čamu? On kaže, da me ne voli samo uveče kada ga obuzme čama. To ja shvaćam i dopuštam, ali zamislite, da me je on sasvim prestao voljeti! Svakako, to je nemoguće, ali — recimo? Ne, ne, o tome ne treba ni misliti. *(Pjeva.)* »Zebo, zebo, gdje si bila?...« *(Zadrhti.)* Kako su mi strašne misli!... Vi, doktore, nemate porodicu i ne možete štošta razumjeti...

LVOV. Vi se čudite... *(Sjedne pokraj nje.)* Ne, ja... ja se čudim vama! Hajde, objasnite mi, rastumačite mi, kako ste vi, pametna, čestita žena, gotovo svetica, dopustili da budete tako drsko prevareni i dovučeni u ovo sovino gnijezdo? Što ćete vi ovdje? Što ima zajedničko između vas i ovog hladnog, bezdušnog... ali ostavimo vašeg muža! — između vas i ove prazne, otrcane sredine? O, gospode bože!... To vječno brundalo, taj olinjali, šašavi grof, taj probisvijet, Miša, sa svojom odvratnom fizionomijom... Objasnite mi, zašto ste vi ovdje? Kako ste dospjeli ovamo?...

ANA PETROVNA *(smije se).* Eto, isto je tako nekada i on govorio... Od riječi do riječi tako... Ali on ima velike oči, i dešavalo se, kad počne o nečem govoriti vatreno, da mu oči postanu kao žeravice... Govorite, govorite!...

LVOV *(ustane i odmahne rukom).* A što da govorim? Idite u svoju sobu...

ANA PETROVNA. Vi kažete, da je Nikolaj i ovo, i ono, i drugo, i treće. Otkud vi njega poznajete? Zar se za pola godine može upoznati čovjek? To je, doktore, divan čovjek, žao mi je što ga niste poznavali prije dvije tri godine. On je sad u nekoj tjeskobi, šuti, ništa ne radi, ali prije... bio je tako divan!... Zavoljela sam ga na prvi pogled. *(Smiješi se.)* Samo sam pogledala, a mišolovka — hop! On je rekao: hajdemo... Ja sam prerezala sve spone, kao što, znate, odrezuju gnjilo lišće škarama, i pošla sam... *(Pauza.)* A sada nije tako... Sad on odlazi k Lebedjevima, da se zabavlja s drugim že-

nama, a ja... sjedim u parku i slušam kako krešti sova... *(Noćni čuvar lupa u dasku.)* Doktore, a imate li braće?

LVOV. Nemam.

(Ana Petrovna jeca.)

LVOV. No, još i to? Što vam je?

ANA PETROVNA *(ustane).* Ne mogu, doktore, idem tamo...

LVOV. Kuda!

ANA PETROVNA. Tamo, gdje je on... Idem... Naredite da upregnu konje. *(Utrči u kuću.)*

LVOV. Ne, ja se potpuno odričem liječenja pod takvim uvjetima! Nije im dosta to, što mi ni kopjejke ne plaćaju, nego mi još i dušu vade!... Ne, ja ne pristajem! Dosta je bilo!... *(Uđe u kuću.)*

Zastor

DRUGI ČIN

Dvorana u kući Lebedjevih; ravno izlaz u park; desno i lijevo vrata. Starinski, skupocjeni namještaj. Lusteri, svijećnjaci i slike — sve je u navlakama.

I

ZINAIDA SAVIŠNA, KOSIH, AVDOTJA NAZAROVNA, JEGORUŠKA, GAVRILA, SOBARICA, STARICE — GOŠĆE, GOSPOĐICE I BABAKINA

Zinaida Savišna sjedi na divanu. S jedne i druge strane sjede starice-gošće u naslonjačima; na stolicama mladež. U dubini, kraj izlaza u park kartaju se; među igračima: Kosih, Avdotja Nazarovna i Jegoruška. Gavrilo stoji kraj desnih vrata; sobarica sa poslužavnikom poslužuje goste. Iz parka kroz desna vrata i natrag za vrijeme cijelog čina prolaze gosti. Babakina izađe na desna vrata i uputi se Zinaidi Savišnoj.

ZINAIDA SAVIŠNA *(radosno).* Srce moje, Marfa Jegorovna...

BABAKINA. Živjeli, Zinaida Savišna! Čast mi je da vam čestitam rođendan vaše kćeri... *(Ljube se.)* Daj bože, da...

ZINAIDA SAVIŠNA. Hvala vam, dušo moja, tako mi je drago... A, kako vaše zdravlje?...

BABAKINA. Neobično sam vam zahvalna. *(Sjedne kraj nje na divan.)* Dobro veče, mladići!...

(Gosti ustaju i klanjaju se.)

PRVI GOST *(smješka se)*. Mladići... a zar ste vi stari?

BABAKINA *(uzdišući)*. Gdje bih ja među mladež...

PRVI GOST *(učtivo se smiješi)*. Zaboga, što govorite... To je samo naziv — udovica, jer vi biste svakoj djevojci mogli dati deset bodova unaprijed.

(Gavrilo poslužuje Babakinu čajem.)

ZINAIDA SAVIŠNA *(Gavrilu)*. Što ovako donosiš? Što ne doneseš neko slatko. Ono od ogrozda, ili...

(Pauza.)

PRVI GOST. Marfa Jegorovna, jeste li došli preko Muškina?

BABAKINA. Ne, preko Zajmišča. Onuda je bolja cesta.

PRVI GOST. A, tako.

KOSIH. Dva pika.

JEGORUŠKA. Dalje.

AVDOTJA NAZAROVNA. Dalje.

DRUGI GOST. Dalje.

BABAKINA. Obveznice su, dušo moja Zinaida Savišna, opet naglo poskočile. Nečuveno: prvi zajam stoji već dvjesta sedamdeset, a drugi nešto manje od dvjesta pedeset... Nikada to nije bilo...

ZINAIDA SAVIŠNA *(uzdiše)*. Dobro je za onoga, tko ih ima mnogo...

BABAKINA. Nemojte reći, dušice; iako im je velika cijena, ne isplati se u njih ulagati kapital. Samo osiguranje vas upropasti.

ZINAIDA SAVIŠNA. Tako je to, tako, draga moja, ali čovjek se ipak nada... *(Uzdiše.)* Bog je milostiv...

TREĆI GOST. S mog stajališta, mesdames, ja ovako mislim: u današnje se vrijeme nikako ne isplati imati kapital. Vrijednosni papiri donose vrlo male dividende, a pustiti novac u opticaj vrlo je opasno. Ja smatram, mesdames, da se čovjek, koji u današnje vrijeme ima kapitala, nalazi u kritičnijem položaju, od onog, mesdames, koji...

BABAKINA *(uzdiše)*. To je istina!

(Prvi gost zijeva.)

BABAKINA. A zar se smije u društvu dama zijevati?

PRVI GOST. Pardon, mesdames, to je nehotice.

(Zinaida Savišna ustane i ode na desna vrata; duga šutnja.)

JEGORUŠKA. Dvije kare.

AVDOTJA NAZAROVNA. Dalje.

DRUGI GOST. Dalje.

KOSIH. Dalje.

BABAKINA *(ustranu)*. Gospode bože, što je dosadno, da svisneš!

II

ISTI, ZINAIDA SAVIŠNA i LEBEDJEV

ZINAIDA SAVIŠNA *(ulazeći na desna vrata s Lebedjevim, tiho)*. Što si zasjeo tamo? Kao kakva primadona! Sjedi s gostima! *(Sjedne na svoje staro mjesto.)*

LEBEDJEV *(zijeva)*. O bože, što smo tako teško zgriješili! *(Ugledavši Babakinu.)* Gle, pa tu je slatkiš! Rahatlukum!... *(Pozdravlja je.)* Kako vaše dragocjeno zdravlje?...

BABAKINA. Neobično sam vam zahvalna.

LEBEDJEV. No, hvala bogu!... Hvala bogu! *(Sjedne u naslonjač.)* Tako, tako... Gavrilo!

(Gavrilo mu prinese čašicu rakije i čašu vode; on ispije rakiju i zalije vodom.)

PRVI GOST. Za dobro zdravlje!...

LEBEDJEV. Ma kakvo dobro zdravlje!... Glavno je da se ne crkne. *(Ženi.)* Zuzice, a gdje je naša slavljenica?

KOSIH *(plačljivo).* Recite mi: zašto smo ispali? *(Skoči.)* Zašto smo izgubili, vrag da me nosi?

AVDOTJA NAZAROVNA *(skoči, ljutito).* Zato, jer ti, brate, ako ne znaš igrati, onda ne sjedaj. Kakvo ti imaš pravo ići s tuđom bojom? Eto, zato ti se ukiselio kec!... *(Oboje istrčavaju naprijed.)*

KOSIH *(plačljivim glasom).* Dopustite, gospodo... Ja imam u kari: asa, kralja, damu, najjaču trojku, pika asa i jednog, razumijete li, jednog malog herca, a ona, vrag će znati, nije mogla da objavi mali slem!... Ja sam rekao bez aduta...

AVDOTJA NAZAROVNA *(prekidajući ga).* Ja sam rekla bez aduta! Ti si rekao: dva bez aduta...

KOSIH. Pa to je užasno!... Dopustite... vi imate... ja imam... vi imate... *(Lebedjevu.)* Prosudite vi, Pavle Kiriloviču... Ja imam u kari: asa, kralja, damu, u jednoj boji najjača trojka...

LEBEDJEV *(začepi uši).* Prestani, molim te... prestani...

AVDOTJA NAZAROVNA *(viče).* Ja sam rekla bez aduta!

KOSIH *(bijesno).* Neka sam podlac i hulja, ako ja ikad još sjednem, da igram s ovom jeguljom! *(Brzo izađe u park.)*

(Drugi gost ode za njim, za stolom ostane Jegoruška.)

AVDOTJA NAZAROVNA. Uh!... Sve me vrućica obuzela zbog njega... Jegulja!... Sam si jegulja!...

BABAKINA. Pa i vi ste, bako, žestoka...

AVDOTJA NAZAROVNA *(ugledavši Babakinu, pljesne rukama).* Sunašce moje, ljepotice!... Ona je ovdje, a ja, škiljavica, i ne vidim... Srce moje... *(poljubi je u rame i sjedne kraj nje.)* Što je to veselje! Daj, da te se nagledam, labudice bijela! Fuj, fuj, fuj... da ne ureknem!...

LEBEDJEV. Što si se raspjevala... Bilo bi bolje, da joj nađeš mladoženju...

AVDOTJA NAZAROVNA. I naći ću! U grob, grešnica, ne ću leći, dok nju i Sanječku ne udam!... Ne ću u grob... *(Uzdah.)* Samo eto, gdje sad da nađeš te mladoženje? Evo, ovi naši mladoženje sjede narogušeni, kao pokisli pjetlovi!...

TREĆI GOST. Sasvim neuspjela poredba. S mog stajališta, mesdames, ako današnji mladi ljudi više vole momački život, krive su takoreći, socijalne prilike...

LEBEDJEV. No, no!... ne filozofiraj!... ne volim to!...

III

ISTI i SAŠA

SAŠA *(uđe i ide k ocu).* Tako lijepo vrijeme, a vi, gospodo, sjedite ovdje u zagušljivoj sobi...

SAŠA. Oprostite. *(Priđe k Babakinoj i pozdravi se s njom.)*

ZINAIDA SAVIŠNA. Sašenjka, zar ne vidiš, da je kod nas Marfa Jegorovna?

BABAKINA. Uzoholila se, Sanječka, uzoholila, bar da je jednom navratila. *(Ljube se.)* Čestitam, dušice...

SAŠA. Hvala. *(Sjedne uz oca.)*

LEBEDJEV. Da, Avdotja Nazarovna, teško je sad s mladoženjama. Ne samo mladoženju — nego i poštene svjedoke na vjenčanju ne možeš naći. Današnja je mladež, bez zamjerke, nekako, bog budi s nama, pokisla, sparušena... Niti pleše, niti priča, niti pije kako treba...

AVDOTJA NAZAROVNA. No, za piće su svi oni majstori, samo im daj...

LEBEDJEV. Nije veliko umijeće piti, — i konji znaju piti... Da, ali pij pametno!... U naše vrijeme, mi smo se po cijeli božji dan baktali s lekcijama, a čim se smrači, uperiš ravno nekamo gdje spaziš svijetlo i sve do zore se vrtiš kao zvrk... I plešeš, i gospođice zabavljaš, i to ti je ono. *(Češka se po vratu.)* Katkada tupiš i filozofiraš, dok ti se jezik ne ukoči... A ovi današnji... *(Odmahne rukom.)* Ne shvaćam... Ni luk, ni voda. U cijelom okrugu ima samo jedan čestit mlađi čovjek, a i taj je oženjen *(uzdiše)* i, čini se, da je već i on počeo da mahnita...

BABAKINA. A tko je to?

LEBEDJEV. Nikolaša Ivanov.

BABAKINA. Da, on je ugodan muškarac *(pravi grimasu)*, samo je nesretan!...

ZINAIDA SAVIŠNA. Pa kako bi, dušice, i bio sretan! *(Uzdiše.)* Kako se on, jadnik, prevario!... Oženio se svojom Židovkom i računao, siromah, da će joj otac i mati dati zlatna brda, a ispalo sasvim obrnuto... Otkako je promijenila vjeru, otac i mati ne će da znaju za nju, prokleli je... I tako nije dobio ni prebijene pare. Sad se kaje, ali je već kasno...

SAŠA. Mama, to nije istina.

BABAKINA *(vatreno)*. Šuročka, kako da nije istina? Pa to svi znaju. Da nije interes bio posrijedi, zašto bi se ženio Židovkom? Zar je malo Ruskinja? Prevario se, dušice, prevario... *(Živo.)* Bože, sad i njoj prisjeda od njega! Naprosto lakrdija. Dođe odnekud kući, pa odmah po njoj: »Tvoj otac i mati su me prevarili! Van iz moje kuće!« A kamo da ode? Otac i mati je ne će primiti; da ide u sobarice, nije naučila da radi... Tako on drobi, drobi nad njom, dok se grof ne umiješa. Da nije grofa, već bi je davno otpremio na drugi svijet...

AVDOTJA NAZAROVNA. A ponekad je zatvori u podrum i — »Jedi, nevoljo, češnjak«... I jede, jede ti ona, dok joj ne trgne na nos.

(Smijeh.)

SAŠA. Tata, pa to je laž!

LEBEDJEV. Pa, što onda? Pusti ih, neka melju do mile volje... *(Viče.)* Gavrila!...

(Gavrila mu donese votke i vode.)

ZINAIDA SAVIŠNA. Zbog toga je i stradao, jadnik. Poslovi su mu, dušice, sasvim propali... Da se Borkin ne brine za gospodarstvo, on i Židovka ne bi imali ni što jesti. *(Uzdiše.)* A kako smo samo mi, dušo moja, zbog njega nastradali!... Tako smo nastradali, da to samo bog vidi! Vjerujete li, draga moja, da nam već tri godine duguje devet tisuća!

BABAKINA *(užasnuta)*. Devet tisuća!...

ZINAIDA SAVIŠNA. Da... to je moj dragi Pašenjka odredio da mu se dade. Ne gleda, kome se može dati, a kome ne. O glavnici da i ne govorim, — bog budi s njim, ali kad bi bar kamate redovito plaćao!...

SAŠA *(vatreno)*. Mama, o tome ste govorili već tisuću puta!

ZINAIDA SAVIŠNA. A što se to tebe tiče? Što se ti zauzimaš?

SAŠA *(ustane).* Kako imate srca da govorite sve to o čovjeku, koji vam nije učinio ništa nažao? Hajde, recite, što vam je on učinio?

TREĆI GOST. Aleksandra Pavlovna, dopustite mi da kažem nekoliko riječi! Ja poštujem Nikolaja Aleksejeviča i uvijek sam smatrao za čast, ali, govoreći entre nous[1], čini mi se da je on pustolov.

SAŠA. No, lijepo, ako vam se tako čini.

TREĆI GOST. Kao dokaz navest ću vam slijedeću činjenicu, koju mi je iznio njegov ataše ili, da kažem, čičerone Borkin. Prije dvije godine kad je vladala stočna zaraza, on je nakupovao stoke, osigurao je...

ZINAIDA SAVIŠNA. Da, da, da! Sjećam se tog slučaja. I meni su pričali.

TREĆI GOST. Zamislite, osigurao ju je, zatim je zarazio kugom i digao osigurninu.

SAŠA. Ah, sve su to gluposti! Gluposti! Nitko nije ni kupovao, ni zarazio stoku! Taj plan je izmislio sam Borkin i njime se posvuda hvalio. Kad je Ivanov to doznao, Borkin ga je dva tjedna molio za oproštenje. Ivanov je kriv samo utoliko što je slab karakter i što nema snage da otjera od sebe tog Borkina, kriv je zato, što suviše vjeruje ljudima! Sve što je imao — sve su mu raznijeli, razvukli; uz njegove velikodušne pothvate grabio je svak, tko je stigao.

LEBEDJEV. Šuro-žeravice! Dosta!

SAŠA. Zašto govorite gluposti? Ah, kako je sve to dosadno i dosadno! Ivanov, Ivanov, Ivanov — i drugih razgovora nema. *(Ide k vratima i vrati se.)* Čudim se! *(Mladićima.)* Zaista se čudim vašoj strpljivosti, gospodo! Zar vam nije dosadno da tako sjedite? Ovdje se i zrak ustajao od dosade! Pričajte nešto, zabavljajte gospođice, pokrenite se! Ako nemate drugih tema za razgovor osim Ivanova, smijte se, pjevajte, plešite...

LEBEDJEV *(smije se).* Protresi ih, protresi ih malo!

SAŠA. Čujte, budite dobri, učinite nešto! Ako ne ćete plesati, ako se ne ćete smijati, ako ne ćete pjevati, ako vam je sve to dosadno, onda molim vas, preklinjem vas, makar

---

[1] Među nama.

jednom u životu, zbog neobičnosti, zadivite nas ili nasmijte, prikupite sve snage i svi odjednom izmislite nešto duhovito, nešto blistavo, što više, recite nešto bezobrazno ili otrcano, samo neka bude smiješno i novo! Ili svi zajedno poduzmite nešto sićušno, jedva primjetno, ali što je makar malo slično nekakvom podvigu, da djevojke, bar jednom u životu, gledajući vas, mogu kazati: »Ah!« Slušajte, vi se želite svidjeti, a zašto onda ne poduzmete nešto da se svidite? Ah, gospodo! Svi vi niste kako treba, niste, niste, niste!... Gledajući vas muhe crkavaju i svjetiljke počinju čađiti. Ne, niste vi ono, što biste trebali biti... Tisuću puta sam vam rekla i uvijek ću vam reći, da vi niste ono što bi trebalo da budete, niste, niste, niste!...

IV

ISTI, IVANOV i ŠABELJSKI

ŠABELJSKI *(ušavši s Ivanovom na desna vrata)*. Tko to ovdje deklamira? Vi, Šuročka? *(Smije se i steže joj ruku.)* Čestitam vam, anđele moj, daj vam bože da umrete što kasnije i da se ne rodite po drugi put...

ZINAIDA SAVIŠNA *(radosno)*. Nikolaj Aleksejevič, grof!...

LEBEDJEV. Ah! Koga vidim... grof! *(Pođe mu u susret.)*

ŠABELJSKI *(opazivši Zinaidu Savišnu i Babakinu, pruža ruku prema njima)*. Dvije banke na jednom divanu!... Milo mi je što ih vidim! *(Pozdravlja se; Zinaidi Savišnoj.)* Dobar veče, Zuzice! *(Babakinoj.)* Dobar veče, bombice!...

ZINAIDA SAVIŠNA. E, baš mi je drago. Vi ste, grofe, kod nas tako rijedak gost! *(Viče.)* Gavrila, čaja! Sjednite, molim vas lijepo! *(Ustane, ode na desna vrata i odmah se vrati; neobično je zabrinuta. Saša sjedne na svoje prijašnje mjesto. Ivanov se šuteći pozdravlja sa svima.)*

LEBEDJEV *(Šabeljskom)*. Otkuda ti? Što je tebe dovuklo ovamo? Kakvo iznenađenje! *(Ljubi ga.)* Grofe, pa ti si razbojnik! Tako ne rade čestiti ljudi! *(Vodi ga za ruku prema rampi.)* Zašto ti ne dolaziš k nama? Ljutiš se, je li?

ŠABELJSKI. A na čemu da dođem k tebi? Da jašim na štapu? Svojih konja nemam, a Nikolaj me ne će povesti,

nalaže mi da sjedim sa Sarom, da joj ne bude dosadno. Pošalji ti po mene svoje konje, pa ću doći...

LEBEDJEV *(odmahne rukom)*. O, da!... Zuzica bi se prije raspukla, nego dala konje. Dragi moj, mili, ti si meni najdraži i najbliži! Od cijele stare garde ostali smo samo ja i ti! U tebi volim nekadašnje patnje i mladost svoju prohujalu... Šalu nastranu, evo samo što ne plačem. *(Ljubi grofa.)*

ŠABELJSKI. Pusti me, pusti! Iz tebe kao iz bačve...

LEBEDJEV. Dušo moja, ti ne možeš ni zamisliti kako mi je teško bez mojih drugova! Da se objesiš od tuge... *(Tiho.)* Zuzica je sa svojom posudbenom blagajnom rastjerala sve pristojne ljude, ostali su, kako vidiš, sami zulukaferi... ovi Budkini, Dudkini... Hajde, pij čaj...

(Gavrila prinese grofu čaj.)

ZINAIDA SAVIŠNA *(zabrinuto Gavrili)*. Pa, kako ti to poslužuješ? Donesi nekakvo slatko... Od ogrozda, ili...

ŠEBELJSKI *(smije se; Ivanovu)*. A, zar ti nisam rekao? *(Lebedjevu.)* Kladio sam se s njim putem, da će Zuzica, čim dođemo početi da nas časti slatkim od ogrozda...

ZINAIDA SAVIŠNA. Vi se, grofe, uvijek podrugujete... *(Sjedne.)*

LEBEDJEV. Dvadeset staklenki su nakuhali, pa kamo će onda s njim?

ŠABELJSKI *(sjedne za sto)*. Vi štedite, Zuzice? Pa, jeste li već skupili milijunčić, ha?

ZINAIDA SAVIŠNA *(uzdišući)*. Da, gledajući sa strane, nitko od nas bogatiji, a otkuda nam novci? Samo priče...

ŠABELJSKI. Pa, da, da!... znamo!... Znamo mi kako vi loše dame igrate... *(Lebedjevu.)* Paša, reci po duši: jeste li skucali milijun?

LEBEDJEV. Ne znam. Pitaj Zuzicu...

ŠABELJSKI *(Babakinoj)*. I punašna bombica imat će uskoro milijunčić! Poljepšava se i postaje punašnija ne samo iz dana u dan, već iz sata u sat! To znači da ima mnogo novčića...

BABAKINA. Vrlo sam vam zahvalna, vaša svjetlosti, samo ja ne volim podrugivanja.

ŠABELJSKI. Draga moja banko, zar je to podrugivanje? To je obični jauk duše, od provale osjećaja usta zbore... Vas

i Zuzicu ja volim neizmjerno... *(Veselo.)* Zanos!... Opojnost!... Vas dvije ne mogu gledati ravnodušno...

ZINAIDA SAVIŠNA. Vi ste uvijek isti. *(Jegoruški.)* Jegoruška, ugasi svijeće! Zašto da uzalud gore, ako ne plešete? *(Jegoruška se lecne; ugasi svijeće i sjedne; Ivanovu.)* Nikolaju Aleksejeviču, kako zdravlje vaše supruge?

IVANOV. Loše. Danas je doktor sasvim određeno rekao da ima sušicu...

ZINAIDA SAVIŠNA. Ma je li? Kakva šteta!... *(Uzdah.)* A mi je svi toliko volimo...

ŠABELJSKI. Koješta, koješta i koješta!... Nije to nikakva sušica, doktorsko šarlatanstvo, trikovi. Prohtjelo se eskulapu da je posjećuje, pa izmislio sušicu. Dobro, da muž nije ljubomoran. *(Ivanov načini nestrpljiv pokret.)* Što se tiče Sare, ja ne vjerujem nijednoj njezinoj riječi, nijednom njezinom pokretu. Cijelog svog života nisam nikada vjerovao ni doktorima, ni advokatima, ni ženama. Koještarije, gluposti, šarlatanstvo i trikovi!

LEBEDJEV *(Šabeljskom)*. Čudan si ti čovjek, Matvej!... Navukao si na sebe nekakvu mizantropiju i razmećeš se njome kao budala sa šarenom torbom. Čovjek kao svaki drugi, a kad progovoriš kao da imaš čir na jeziku ili kronični katar...

ŠABELJSKI. Ja, uostalom, ne govorim o prisutnima, nego...

LEBEDJEV. Eto, i to tvoje nego... Sve je to izvještačeno.

ŠABELJSKI. Izvještačeno... Dobro je, što ti nemaš nikakav pogled na svijet.

LEBEDJEV. Kakav pogled na svijet? Sjedim i svaki čas čekam crkavicu. To je moj pogled na svijet. Nije nama vrijeme, brajko, da umujemo o pogledima na svijet. Tako je to... *(Viče.)* Gavrila!

ŠABELJSKI. Ti si se već nagavrilio... Pogledaj, kako si nos nagaravio!

LEBEDJEV *(pjevucka)*. Ništa, dušo moja... ne idem na vjenčanje.

ZINAIDA SAVIŠNA. Već odavno doktor Lvov nije bio kod nas. Sasvim nas je zaboravio.

SAŠA. Moja antipatija. Utjelovljeno poštenje. Ni vode ne zatraži, ni cigaretu ne pripali, a da ne pokaže svoje ne-

obično poštenje. I kad hoda i kad govori na čelu mu je napisano: ja sam pošten čovjek! Dosadan je.

ŠABELJSKI. Uskogrudan, pravolinijski liječnik! *(Ruga mu se.)* »Sklanjajte se pred poštenim radom!« Dere se na svakom koraku kao papiga i misli da je zapravo drugi Dobroljubov. Tko se ne dere, taj je podlac. Neobično duboki pogledi. Ako je seljak imućan i živi ljudski, to znači da je podlac i kulak. Ja nosim baršunasti kaput i oblači me lakaj — ja sam podlac i feudalac. Tako je pošten, tako pošten, da se sav raščepio od poštenja. Nigdje da se skrasi. Ja ga se čak bojim... Hej-hej!... Malo malo, pa samo što nekoga iz osjećaja dužnosti ne odalami po njušci ili ga okrsti podlacem.

IVANOV. On me je strašno zamorio, ali ipak mi je simpatičan; ima u njemu puno iskrenosti.

ŠABELJSKI. Lijepa iskrenost! Dođe sinoć k meni, pa s neba u rebra: »Vi ste mi, grofe, duboko nesimpatični!« Najljepše zahvaljujem! I sve to ne samo tek onako, nego s tendencijom: i glas mu drhti, i oči blistaju, i žilice poigravaju... Neka vrag nosi tu drvenu iskrenost! No, pa ja sam odvratan, gadan, to je prirodno... znam to i sam, pa zašto mi onda govoriti u lice? Ja sam ništarija, ali, bilo kako bilo, u mene je sijeda kosa... Bijedno, nemilosrdno poštenje!

LEBEDJEV. Ma hajde!... Bio si i sâm mlad, pa razumiješ.

ŠABELJSKI. Da, bio sam i ja mlad i glup, i neprestano igrao Čackog, raskrinkavao hulje i nitkove, ali nikada u životu lopove nisam nazivao u lice lopovima, niti sam u kući obješenog govorio o užetu. Ja sam bio odgojen. A taj bi se vaš tupasti liječnik osjetio na visini svog zadatka i u samom nebu, kad bi mu sudbina dodijelila, da me u ime principa i općečovječanskih ideala javno opali po njušci i dune pod rebra.

LEBEDJEV. Svi su mladi ljudi ćudljivi. Moj ujak je bio hegelijanac... događalo se da skupi punu kuću gostiju, stane piti, popne se na stolicu i počne: »Vi neznalice! Vi mračne sile! Zora novog života!« Ta-ta, ta-ta, ta-ta... I tako bi on psovao i psovao...

SAŠA. A što gosti na to?

LEBEDJEV. A ništa... Slušaju i piju. Jednom sam ga, uostalom, izazvao na dvoboj... rođenog ujaka. Zbog Bacona.

Sjećam se, sjedio sam, po prilici, evo ovako, kao Matvej, a ujak s pokojnim Gerasimom Niličem recimo tamo, gdje Nikolaša... No, i Gerasim Nilič zadaje, brajko moj, pitanje...

(Uđe Borkin.)

V

ISTI i BORKIN *(kicoški obučen, sa zavežljajem u ruci, uđe na desna vrata poskakujući i pjevušeći. Buka odobravanja).*

GOSPOĐICE. Mihail Mihajlovič!...

LEBEDJEV. Mišel Mišelič! Čujmo i počujmo...

ŠABELJSKI. Duša za društvo!

BORKIN. Evo i mene! *(Pritrči k Saši.)* Plemenita sinjorina, uzimam slobodu da svemiru čestitam rođenje tako divnog cvijetka, kao što ste vi... Kao danak za svoje ushićenje, usuđujem se podastrijeti *(preda joj zavežljaj)* rakete i bengalsku vatru vlastite proizvodnje. Neka osvijetle noć onako, kao što vi osvjetljavate pomrčinu mračnoga carstva. *(Teatralno se klanja.)*

SAŠA. Hvala vam...

LEBEDJEV *(smije se, Ivanovu).* Zašto ti ne otpiriš toga Judu?

BORKIN *(Lebedjevu).* Pavle Kiriloviču! *(Ivanovu.)* Patronu... *(Pjeva.)* Nicolas voila, ho-hi-ho! *(Obilazi sve.)* Poštovanoj Zinaidi Savišnoj... Božanstvenoj Marfi Jegorovnoj... Najstarijoj Avdotji Nazarovnoj... Presvijetlom grofu...

ŠABELJSKI *(smije se).* Duša društva... Čim je ušao, atmosfera je živnula. Opažate li?

BORKIN. Uh, umorio sam se... Čini se, da sam se sa svima pozdravio. Pa, što je nova, gospodo? Ima li što naročito, što udara u nos? *(Živo, Zinaidi Savišnoj.)* Ah, čujte, mamice... Idem ja malo prije k vama... *(Gavrili.)* Daj mi, Gavroša, čaja, samo bez slatka od ogrozda! *(Zinaidi Savišnoj.)* Idem ja malo prije k vama, a na rijeci kod vas gule koru s vrba. Zašto vi ne date vrbik nekome u najam?

LEBEDJEV *(Ivanovu).* Zašto ne otjeraš toga Judu?

ZINAIDA SAVIŠNA *(prestrašeno).* Istina, pa da, a meni to nije ni na pamet palo!...

BORKIN *(gimnasticira rukama)*. Ne mogu živjeti bez kretanja... Mamice, da izvedem nešto neobično? Marfa Jegorovna, danas sam raspoložen... Uzbuđen! *(Pjeva.)* »I opet sam pred tobom...«

ZINAIDA SAVIŠNA. Učinite nešto, svi umriješe od dosade.

BORKIN. Gospodo, a zašto ste vi zapravo objesili nosove? Sjede kao porotnici!... Hajde, izmislimo nešto. Što hoćete? Fanta, prstena, lovice, da se pleše, hoćete li vatromet?...

GOSPOĐICE *(plještu)*. Vatromet, vatromet! *(Trče u vrt.)*

SAŠA *(Ivanovu)*. Zašto ste vi danas tako tužni?...

IVANOV. Glava me boli, Šuročka, a i dosadno je...

SAŠA. Hajdemo u salon. *(Odu na desna vrata; svi odu u vrt osim Zinaide Savišne i Lebedjeva.)*

ZINAIDA SAVIŠNA. Eto, to je ono pravo — mlad čovjek: tek je došao, a već je sve razveselio. *(Uvuče fitilj na velikoj svjetiljci.)* Dok su svi u vrtu, zašto da svijetlo gori badava. *(Gasi svijeće.)*

LEBEDJEV *(idući za njom)*. Zuzice, trebalo bi gostima ponuditi da nešto prigrizu...

ZINAIDA SAVIŠNA. Koliko svijeća... nije čudo, da ljudi misle da smo bogati. *(Gasi ih.)*

LEBEDJEV *(idući za njom)*. Zuzice, kako bi bilo da ponudiš gostima da nešto pojedu... Mladi ljudi, pa mora da su ogladnjeli, siromasi... Zuzice...

ZINAIDA SAVIŠNA. Grof nije ispio svoju čašu. Badava je samo šećer otišao. *(Izađe na lijeva vrata.)*

LEBEDJEV. Fuj!... *(Ode u vrt.)*

VI

IVANOV i SAŠA

SAŠA *(uđe s Ivanovom na desna vrata)*. Svi su otišli u vrt.

IVANOV. Tako je to, Šuročka. Prije sam mnogo radio i mnogo mislio, ali se nikad nisam zamarao; sad ništa ne radim i ni o čemu ne mislim, a umoran sam i tijelom i dušom. Dan i noć grize me savjest, osjećam da sam mnogo kriv, ali u čemu je zapravo ta krivnja, ja ne shvaćam. A usto još ženina bolest, oskudica u novcu, neprestana peckanja, spletke, isprazni razgovori, glupi Borkin... Kuća mi je omrzla, a

život je u njoj gori od mučenja. Reći ću vam otvoreno, Šuročka, postala mi je nesnosna blizina žene, koja me ljubi. Vi ste moj stari prijatelj, i vi se ne ćete ljutiti na moju iskrenost. Došao sam k vama da se razonodim, ali meni je dosadno i kod vas, i opet me nešto vuče kući. Oprostite, ja ću sad neopazice otići.

SAŠA. Nikolaju Aleksejeviču, ja vas razumijem. Vaša je nesreća u tome, što ste sami. Potrebno je, da uz vas bude čovjek, kojeg biste vi voljeli i koji bi volio vas. Samo ljubav vas može pridići.

IVANOV. Još i to, Šuročka! Još samo da ja, stari, pokisli pijetao, započnem novi roman! Očuvaj me bože takve nesreće! Ne, pametna moja djevojko, nije stvar u ljubavi. Govorim kao pred bogom, ja ću sve podnijeti: i čamotinju, i psihopatiju, i materijalnu propast, i gubitak žene, i svoju preranu starost, i osamljenost, ali ne mogu podnijeti, ne mogu izdržati svoju vlastitu ironiju prema samom sebi. Umirem od stida pri pomisli da sam se ja zdrav, jak čovjek pretvorio u nekakvog Hamleta, u Manfreda, ili u nekog suvišnog čovjeka... neka sam vrag zna! Ima jadnika, kojima laska, kad ih nazivaju Hamletima ili suvišnim ljudima, ali za mene je to — sramota! To vrijeđa moj ponos, muči me stid i zato patim...

SAŠA *(šaleći se, kroz suze)*. Nikolaju Aleksejeviču, pobjegnimo u Ameriku.

IVANOV. Meni je teško doći do ovog praga, a vi biste u Ameriku... *(Pođu prema izlazu u vrt.)* Zbilja, Šura, vama je ovdje teško živjeti! Kad pogledam ljude, koji vas okružuju, obuzme me strah: za koga ćete se vi ovdje udati? Preostaje samo nada da će vas kakav poručnik ili student u prolazu ukrasti i odvesti...

VII

ZINAIDA SAVIŠNA *(uđe kroz lijeva vrata sa staklenkom slatka)*.

IVANOV. Oprostite, Šuročka, ja ću vas stići...

(Saša ode u park.)

IVANOV. Zinaida Savišna, ja bih vas nešto zamolio...

ZINAIDA SAVIŠNA *(preplašeno)*. Nikolaju Aleksejeviču,

IVANOV *(skanjuje se)*. Radi se o tome, vidite li, da prekosutra izlazi rok mojoj mjenici. Vi biste me jako zadužili kad biste malo pričekali, ili kad biste pristali da se kamati pripišu glavnici. Ja sam uopće nemam novaca...

ZINAIDA SAVIŠNA *(preplašeno)*. Nikolaju Aleksejeviču, pa kako je to moguće? Kakav je to red? Ne, i ne pomišljajte na to, boga radi, ne mučite mene, nesretnicu...

IVANOV. Oprostite, oprostite... *(Ode u park.)*

ZINAIDA SAVIŠNA. Uh, gospode, što me prepao!... Sva drhtim... *(Ode kroz desna vrata.)*

VIII

KOSIH *(uđe na lijeva vrata i ide preko scene)*. Ja imam u kari: asa, kralja, damu, najjaču tricu, pik-asa i jednog... jednog malog herca, i ona, vrag je odnio, nije mogla da objavi mali slem! *(Ode na desna vrata.)*

IX

AVDOTJA NAZAROVNA i PRVI GOST

AVDOTJA NAZAROVNA *(došavši s Prvim gostom iz parka)*. Eto, naprosto bih je rastrgala, tu škrticu... razderala bih je! Nije šala, čučim ovdje već od pet sati, a ona ni da pljesnivu haringu iznese!... I to mi je kuća!... Valaj, lijepo gazdinstvo!...

PRVI GOST. Tako je užasno dosadno, da bih se zaletio i tresnuo glavom o zid! I to su mi neki ljudi, bog da im se smiluje!... Od dosade i gladi dođe čovjeku da zavija kao vuk i da počne ujedati ljude.

AVDOTJA NAZAROVNA. Rastrgala bih je, grešnica.

PRVI GOST. Ispit ću jednu, stara, pa — kući! Ne treba mi ni tvojih nevjesta. Kakva je to, k vragu, ljubav, kad ti još od ručka ne daju ni čašicu?

AVDOTJA NAZAROVNA. Hajde da potražimo štogod...

PRVI GOST. Pssst!... Tiho! Rakija je, čini se, u blagovaonici, u bifeu. Mi ćemo Jegorušku za vrat... Pssst!...

(Odu na lijeva vrata.)

X

ANA PETROVNA i LVOV *(dođu na desna vrata).*

ANA PETROVNA. Ništa, obradovat će nam se. Nema nikoga. Bit će, da su u parku.

LVOV. Ali zašto ste me, pitam vas, doveli ovamo k ovim jastrebovima? Nama ovdje nije mjesto! Pošteni ljudi ne trebaju poznavati ovakvu sredinu!

ANA PETROVNA. Slušajte, gospodine pošteni čovječe! Nije učtivo pratiti damu i cijelim joj putem pričati o svom poštenju! Možda je to pošteno, ali je, u najmanju ruku, dosadno. Ne govorite sa ženama nikada o svojim vrlinama. Neka ih one same uoče. Moj Nikolaj, kad je bio kao vi, u ženskom je društvu samo pjevao pjesme i pričao koještarije, međutim svaka je znala kakav je on čovjek.

LVOV. Ah, ne govorite mi o vašem Nikolaju, poznajem ja njega vrlo dobro!

ANA PETROVNA. Vi ste dobar čovjek, ali ništa ne razumijete. Hajdemo u park. On nikada nije tako govorio: »Ja sam pošten! Gušim se u ovoj atmosferi! Jastrebovi! Gnijezdo sovuljaga! Krokodili!« Zvjerinjak je on puštao na miru, a kad bi se uznemirio, ja sam samo čula: »Ah, kako sam ja danas bio nepravedan!« ili »Anjuta, žao mi je tog čovjeka!« Eto tako, a vi ... *(Odu.)*

XI

AVDOTJA NAZAROVNA i PRVI GOST

PRVI GOST *(izlazeći na lijeva vrata).* U blagovaonici nije, mora da je negdje u smočnici. Trebalo bi zgrabiti Jegorušku. Hajdemo kroz salon.

AVDOTJA NAZAROVNA. Uh, rastrgala bih je!... *(Odu na desna vrata.)*

XII

BABAKINA, BORKIN i ŠABELJSKI. *(Babakina i Borkin smijući se dotrče iz parka; za njima smijući se i trljajući ruke pocupkuje Šabeljski.)*

BABAKINA. Što je dosadno. *(Smije se.)* Što je dosadno! Svi hodaju i sjede kao da su aršin progutali! Od dosade su

sve kosti u meni utrnule. *(Skače.)* Treba se malo protresti!... *(Borkin je hvata oko struka i ljubi u lice.)*

ŠABELJSKI *(smije se i pucketa prstima).* Vidi vraga! *(Zakašlje.)* Na neki način...

BABAKINA. Sklonite, sklonite ruke, nevaljalče, grof može svašta pomisliti! Pustite me!...

BORKIN. Anđele duše moje, dijamante srca moga!... *(Ljubi je.)* Posudite mi 2.500 rubalja!...

BABAKINA. Ne, ne, ne... Sve, sve, ali što se tiče novaca — najljepše zahvaljujem... Ne, ne, ne!... Ah, ta sklonite ruke!...

ŠABELJSKI *(vrti se oko njih).* Bombica... I to ima svojih čari...

BORKIN *(ozbiljno).* No, dobro. Govorimo o poslu. Govorit ćemo otvoreno, trgovački. Odgovorite mi iskreno, bez ikakvih suptilnosti i bez izmotavanja: da ili ne? Slušajte! *(Pokazuje na grofa.)* Eto, njemu treba novaca, najmanje tri tisuće godišnje. Vama treba muž. Hoćete li biti grofica?

ŠABELJSKI *(Smije se).* Nevjerojatan cinik!

BORKIN. Hoćete li biti grofica? Da ili ne?

BABAKINA *(uzbuđena).* Što izmišljate, Miša, pa... Ne radi se to samo tako, s neba pa u rebra... Ako grof želi, on može i sam... i... i ne znam, kako to tako, odjednom...

BORKIN. Gle, gle, sad se izmotava! Posao je posao... Da ili ne?

ŠABELJSKI *(smijući se i trljajući ruke).* Zapravo, je li? K vragu, kako bi bilo da učinim tu gadariju? A? Bombice... *(Ljubi Babakinu u lice.)* Čarobnice!... Krastavčiću!...

BABAKINA. Stanite, stanite, sasvim ste me zbunili... Idite, idite!... Ne, ne idite!...

BORKIN. Brže! Da ili ne? Nemamo vremena...

BABAKINA. Znate li što, grofe? Dođite k meni u goste na tri četiri dana... Kod mene je veselo, nije tako, kao ovdje... Dođite sutra... *(Borkinu.)* Vi se ne šalite, je li?

BORKIN *(ljutito).* Pa tko bi se šalio s ozbiljnim stvarima?

BABAKINA. Stanite, stanite... Ah, zlo mi je! Zlo mi je! Grofica... Zlo mi je!... Padam...

(Borkin i grof smijući se uzimaju je ispod ruke i ljubeći je u lice, izvedu na desna vrata.)

XIII

IVANOV, SAŠA, zatim ANA PETROVNA. *(Ivanov i Saša dotrče iz parka.)*

IVANOV *(u očaju hvatajući se za glavu)*. Nemoguće! Nemojte, nemojte, Šuročka!... Ah, nemojte!...

SAŠA *(zanosno)*. Volim vas ludo... Bez vas moj život nema smisla, bez vas za mene nema sreće i radosti! Vi ste za mene sve...

IVANOV. Čemu to, čemu to! Bože moj, ništa ne shvaćam... Šuročka, nemojte!...

SAŠA. U mom djetinjstvu vi ste bili jedina radost; voljela sam vas i vašu dušu kao samu sebe, a sad... volim vas, Nikolaju Aleksejeviču... S vama bih pošla ne samo na kraj svijeta, nego kamo god hoćete, makar u grob, samo, tako vam boga, što prije, inače ću se ugušiti...

IVANOV *(zagrcnuvši se sretnim smijehom)*. Pa što je to? Pa to znači, početi život od početka? Šuročka, je li? Srećo moja! *(Privine je k sebi.)* Mladosti moja, proljeće moje...

(Ana Petrovna uđe iz parka i, spazivši muža i Sašu, zastane kao ukopana.)

IVANOV. Znači, živjeti? Je li? Opet na posao!

(Poljubac. Nakon poljupca Ivanov i Saša se okrenu i ugledaju Anu Petrovnu.)

IVANOV *(užasnut)*. Sara!

Zastor

TREĆI ČIN

Kabinet Ivanova. Pisaći sto, na kome su u neredu razbacani papiri, knjige, službeni omoti, razne sitnice, revolveri; pokraj papira svjetiljka, boca votke, tanjur s haringom, komadi kruha i krastavci. Na zidovima geografske karte, slike, puške, revolveri, srpovi, bičevi i ostalo. — Podne.

I

ŠABELJSKI, LEBEDJEV, BORKIN i PJOTR

Šabeljski i Lebedjev sjede lijevo i desno od pisaćeg stola. Borkin je na sredini pozornice opkoračio stolicu. Pjotr stoji kod vrata.

LEBEDJEV. Francuska vodi jasnu i određenu politiku... Francuzi znaju što hoće. Njima je potrebno da isprebijaju kobasičare i ništa više, a u Njemačkoj, brate, u druge diple sviraju. Njemačka, osim Francuske, ima još mnogo trnja u oku...

ŠABELJSKI. Gluposti!... Po mome su i Nijemci i Francuzi kukavice... pokazuju jedni drugima fige u džepu. Vjeruj, na figama će se sve i završiti. Ne će ratovati.

BORKIN. A po mom mišljenju, zašto da ratuju? Čemu sva ta naoružanja, kongresi, troškovi? Znate što bih ja uradio? Skupio bih sve iz cijele države, ubrizgao im dobru dozu Pasteurova otrova i pustio ih u neprijateljsku zemlju. Svi moji neprijatelji bi pobijesnili za mjesec dana.

LEBEDJEV *(smije se)*. Kad pogledaš, glavica mu je malena, a u njoj tušta i tma velikih ideja, kao riba u oceanu.

ŠABELJSKI. Virtuoz!

LEBEDJEV. Bog s tobom, samo me zasmijavaš, Mišel Mišelič! *(Prestane se smijati.)* Što je to gospodo, »Žomini i Žomini, a o votki ni riječi!«.[1] Repetatur! *(Natoči tri čašice.)* Da smo zdravo... *(Piju i jedu.)* Haringica je, brajko moj, zakuska nad zakuskama.

ŠABELJSKI. A ne, ne, krastavac je bolji... Učenjaci od stvorenja svijeta umuju i ništa pametnije nisu izmislili od usoljenog krastavca. *(Pjotru.)* Pjotru, hajde, donesi još krastavaca, i reci u kuhinji da isprže četiri piroške s lukom. Neka samo budu vruće. *(Pjotr ode.)*

LEBEDJEV. Uz votku dobro ide ajvar. Samo kako? I to treba znati... Treba uzeti četvrt usoljenog kavijara, dvije glavice mladog luka, malo maslinovog ulja, pa sve to pomiješati, pa onda, znaš... preko svega limunčić... Da umreš! Od samog mirisa da se onesvijestiš.

BORKIN. Poslije votke dobre su i pržene morune. Samo ih treba znati ispržiti. Treba ih očistiti, zatim uvaljati u

---

[1] Stih iz »Pjesme starog husara« od D. Davidova

krušne mrvice i pržiti dok ne budu čvrste, da krckaju pod zubima... krc-krc-krc...

ŠABELJSKI. Jučer je kod Babakine bila dobra zakuska — vrganji.

LEBEDJEV. Zna se...

ŠABELJSKI. Samo na neki osobit način spremljeni. Znaš onako, s lukom, lovorovim listom, sa svakojakim začinima. Kad su digli poklopac, a iz tave se izvila para, miris... naprosto zanos!

LEBEDJEV. A što smo stali? Repetatur, gospodo! *(Piju.)* Da smo zdravo... *(Gleda na sat.)* Po svoj prilici, ne ću ja dočekati Nikolaja. Vrijeme je da idem. Kod Babakine su, veliš, gljive pripremili, a kod nas još nema gljiva. Reci, molim te, po kakvog ti to đavla odlaziš svaki čas Marfutki?

ŠABELJSKI *(pokazuje glavom na Borkina).* Pa eto, hoće me oženiti njome...

LEBEDJEV. Ženiti?... A koliko ti je godina?

ŠABELJSKI. Šezdeset i dvije.

LEBEDJEV. Najbolje godine za ženidbu. A Marfutka je kao stvorena za tebe.

BORKIN. Ne radi se tu o Marfutki, nego o njezinim sterlinzima...

LEBEDJEV. A što bi još htio: Marfutkinih sterlinga... A bi li ptičjeg mlijeka?

BORKIN. E, kad se čovjek oženi, kad sebi nabije džepove, onda će biti i ptičjeg mlijeka. Oblizavat ćete se...

ŠABELJSKI. I on to misli ozbiljno. Ovaj genij vjeruje da ću ga poslušati i da ću se oženiti...

BORKIN. Nego kako? A zar vi ne vjerujete?

ŠABELJSKI. Pa ti si poludio... Kad sam ja vjerovao? Pssst...

BORKIN. Hvala vam... Najljepša vam hvala! Vi me, dakle, hoćete prevariti? Čas ženit ću se, čas ne ću se ženiti... neka sam vrag zna, a ja sam dao časnu riječ! Dakle, ne ćete se ženiti?

ŠABELJSKI *(slegne ramenima).* On misli ozbiljno... Nevjerojatan čovjek!

BORKIN *(uznemireno).* Zašto smo onda vukli za nos poštenu ženu? Ona se polakomila na grofovstvo, ne spava, ne jede... Zar je to za šalu? Zar je to pošteno?

ŠABELJSKI *(pucketa prstima).* A kako bi bilo da zaista udesim tu gadariju? A? Za inat! Hoću, učinit ću. Časna riječ... Eh, bit će sprdačine!

(Uđe Lvov.)

II

LEBEDJEV. Eskulapu, naše najdublje... *(Pruži Lvovu ruku i zapjeva.)* »Spasite, doktore, spasite, jer smrti se bojim, jer bojim se smrti ja...«

LVOV. Nikolaj Aleksejevič se još nije vratio?

LEBEDJEV. Nije, i ja ga čekam više od jednog sata.

(Lebedjev nestrpljivo šeta po pozornici.)

LEBEDJEV. Je li, dragi moj, a kako zdravlje Ane Petrovne?

LVOV. Slabo.

LEBEDJEV *(uzdahne).* Mogu li poći da je pozdravim?

LVOV. Ne, molim vas, ne idite. Čini se da spava... *(Pauza.)*

LEBEDJEV. Simpatična, mila... *(Uzdahne.)* Kad je na Šuročkin rođendan kod nas pala u nesvijest, pogledao sam je u lice i još sam onda odmah shvatio, da ona, sirotica, ne će više dugo živjeti. Ne znam samo zbog čega joj je pozlilo? Pritrčim, pogledam: kad tamo, a ona leži na podu, blijeda, kraj nje Nikolaša kleči, isto ako blijed, a Šuročka sva zaplakana. Ja i Šuročka nismo cijelu nedjelju mogli doći k sebi.

ŠABELJSKI *(Lvovu).* Recite mi, uvaženi svećeniče nauke, kakav je to mudrac otkrio, da kod grudnih bolesti damama dobro čine česte posjete mladog liječnika? To je veliko otkriće! Veliko! A kamo spada: a alopatiju ili homeopatiju?

(Lvov hoće da odgovori, ali učini samo prezrivu gestu i ode.)

ŠABELJSKI. Kakav ubistven pogled...

LEBEDJEV. A koji vrag tebe vuče za jezik! Zašto si ga uvrijedio?

ŠABELJSKI *(ljutito)*. A zašto on laže? Sušica, nema nade, umrijet će... Laže. Ne mogu to podnijeti!

LEBEDJEV. Zašto misliš da on laže?

ŠABELJSKI *(ustane i hoda)*. Ne mogu zamisliti, da živ čovjek ovako, iz čista mira, najednom umre. Pustimo taj razgovor!

III

KOSIH *(utrči zadihano)*. Je li kod kuće Nikolaj Aleksejevič? Dobar dan! *(Brzo se rukuje sa svima.)* Je li kod kuće?

BORKIN. Nema ga.

KOSIH *(sjedne i odmah skoči)*. E onda, zbogom! *(Popije čašicu votke i na brzinu jede.)* Idem dalje... Imam puno posla... Zamorio sam se... Pao sam s nogu...

LEBEDJEV. Otkuda vas je vjetar donio?

KOSIH. Od Barabanova. Cijelu smo noć kartali i malo prije smo završili... Izgubio sam sve... Onaj Barabanov igra kao čizmar! *(Plačljivim glasom.)* Zamislite: ja cijelo vrijeme bacam herca... *(Obrati se Borkinu koji odskoči od njega.)* On pođe s karom, ja opet herca, on karu... I zna se, tup, bez štiha. *(Lebedjevu.)* Igramo četiri trefa. Ja imam sedam komada s asom i damom, četiri pika s asom i desetkom...

LEBEDJEV *(začepi uši)*. Prestani, prestani, za ime božje, prestani!

KOSIH *(grofu)*. Razumijete li: sedam trefova s asom i damom, četiri pika s asom i desetkom...

ŠABELJSKI *(gura ga rukama)*. Idite, ne želim vas slušati!

KOSIH. I najednom nesreća: udaraju mi pikova asa od prve...

ŠABELJSKI *(zgrabi sa stola revolver)*. Odlazite, pucat ću!...

KOSIH *(maše rukom)*. Vrag će ga znati... Pa zar čovjek nema s kime ni da porazgovori? Živiš kao u Australiji: ni zajedničkih interesa, ni solidarnosti... Svak živi za sebe... Konačno, treba ići... vrijeme je. *(Uzme kapu.)* Vrijeme je dragocjeno... *(Pruži Lebedjevu ruku.)* Dalje!

(Smijeh.)

(Kosih odlazi i na vratima se sudara s Avdotjom Nazarovnom.)

IV

AVDOTJA NAZAROVNA *(krikne)*. Proklet bio, zamalo me nisi srušio!

SVI. A-a-a!... evo je... svugdje prisutna!...

AVDOTJA NAZAROVNA. Evo ih, a ja vas tražim po cijeloj kući. Dobar dan, sivi sokolovi moji, prijatno... *(Pozdravlja se.)*

LEBEDJEV. Pošto si došla?

AVDOTJA NAZAROVNA. Po poslu, gospodine! *(Grofu.)* Tiče se vas, vaša svjetlosti. *(Klanja se.)* Naredili su, da vas pozdravim i da vas upitam za zdravlje... I rekla je ona, lutkica moja, da vam poručim, ako vi večeras ne dođete, da će ona očice svoje isplakati. Hajde, kaže ona, draga moja, pozovi ga ustranu i šapni mu na uho da nitko ne čuje. A zašto da nitko ne čuje? Ovdje smo svi svoji. Pa, i stvar je takva, ne krademo kokoši, već po zakonu i ljubavi, na osnovu uzajamnog pristanka. Nikad, grešnica, ne pijem, ali ću za ovu priliku popiti!

LEBEDJEV. I ja ću. *(Toči.)* A tebi, stara svrako, ništa ne može nauditi. Već trideset godina te poznam kao babu...

AVDOTJA NAZAROVNA. Mojim godinama se izgubio broj... Dva sam muža pokopala, a pošla bih i za trećeg, ali nitko ne će bez miraza da se ženi. Osmoro djece sam imala... *(Uzme čašicu.)* E, pomozi bože, počeli smo lijep posao, daj bože da ga i dovršimo! Oni će živjeti i uživati, a mi ćemo ih gledati i veseliti se. Neka žive u slozi i ljubavi... *(Pije.)* Žestoka votka!

ŠABELJSKI *(smijući se, Lebedjevu)*. A što je najčudnije u svemu, oni misle ozbiljno, da ću ja... Čudnovato! *(Ustane.)* Nego ozbiljno, Paša, kako bi bilo da napravim tu svinjariju? Zbog prkosa... Eto, kao veli, na, stara psino, glođi! Što kažeš, Pavle?

LEBEDJEV. Trabunjaš koješta, grofe. Naše je, brate, da mislimo kako ćemo otegnuti papke, a Marfutke i sterlinzi su već davno prohujali kraj nas... Naše vrijeme je prošlo.

ŠABELJSKI. Ne, učinit ću! Časna riječ, učinit ću!

(Uđu Ivanov i Lvov.)

V

LVOV. Molim vas da mi posvetie samo pet minuta.

LEBEDJEV. Nikolaj! *(Ide u susret Ivanovu i poljubi ga.)* Zdravo, prijatelju... Čekam te već cijeli sat.

AVDOTJA NAZAROVNA *(klanja se).* Dobar dan, gospodine!

IVANOV *(jetko).* Gospodo, opet ste od mog kabineta napravili krčmu!... Tisuću puta sam sve vas molio da to ne činite... *(Priđe k stolu.)* Eto, polili ste mi i papire votkom... mrvice... krastavci... Odurno!

LEBEDJEV. Oprosti, Nikolaju, oprosti... Ne zamjeri. Imam s tobom, prijatelju, da porazgovorim o vrlo važnoj stvari...

BORKIN. I ja također...

LVOV. Nikolaju Aleksejeviču, mogu li govoriti s vama?

IVANOV *(pokazuje na Lebedjeva).* Eto i njemu trebam. Pričekajte, malo kasnije... *(Lebedjevu.)* Što hoćeš?

LEBEDJEV. Gospodo, želio bih da razgovaram povjerljivo. Molim vas...

(Grof i Avdotja Nazarovna izađu, za njima Borkin, a onda Lvov.)

IVANOV. Pavle, ti sam možeš piti koliko te volja, to je tvoja bolest, ali, molim te, ne opijaj ujaka. Prije on kod mene nije nikada pio. Njemu škodi.

LEBEDJEV *(uplašeno).* Mili moj, ja nisam znao... Nisam čak ni zapazio...

IVANOV. Ne daj bože da umre to staro dijete, ne će vama biti teško, nego meni... Što trebaš?... *(Pauza.)*

LEBEDJEV. Gledaj, mili prijatelju... Ne znam kako da započnem, da ne ispadne suviše bezdušno. Nikolaj, stidim se, crvenim, jezik mi se zapliće, ali, mili, uživi se u moj položaj, shvati, da sam ja čovjek bez svoje volje, crnac, goljo... Oprosti mi...

IVANOV. A o čemu se radi?

LEBEDJEV. Žena me je poslala... Smiluj se, budi mi prijatelj, plati joj kamate! Vjeruj mi, pojela me živog, krv mi je popila, izmučila me! Otresi se ti nje, ako znaš što je bog!...

IVANOV. Pavle, ta znaš, da sad nemam novaca.

LEBEDJEV. Znam, znam, ali što da radim? Ne će da čeka. Ako protestira mjenicu, kako ćemo ti ja i Šuročka u oči pogledati?

IVANOV. I ja se stidim, Pavle, najradije bih u zemlju propao, ali ... ali gdje da uzmem novce? Uputi me: gdje? Preostaje samo jedno: pričekati jesen, kad prodam žito.

LEBEDJEV *(viče)*. Ona ne će da čeka! *(Pauza.)*

IVANOV. Ti si u nezgodnom položaju, neugodnom, a ja u još neugodnijem. *(Hoda i misli.)* I ništa da smisliš ... Da nešto prodam ...

LEBEDJEV. Da odeš Milbahu, da ga zamoliš, on ti je šesnaest tisuća dužan.

(Ivanov beznadno odmahne rukom.)

LEBEDJEV. Znaš li što, Kolja ... Znam, ti ćeš me psovati, ali ... učini to staroj pijanici! Prijateljski ... Gledaj me, kao prijatelja ... Kao studenti bili smo liberali ... Zajedničke ideje i interesi ... Zajedno smo studirali na Moskovskom sveučilištu ... Alma mater ... *(Izvadi novčanik.)* Evo, imam ja neke zavjetne novce, za njih nitko u kući ne zna. Uzmi u zajam ... *(Izvadi novce i stavi ih na sto.)* Odbaci samoljublje, gledaj prijateljski ... Ja bih od tebe uzeo, časna riječ ... *(Pauza.)* Evo ih na stolu: tisuću i sto. Odvezi se danas k njoj i predaj joj vlastoručno. Evo vam, Zinaida Savišna, zadavite se! Samo, pazi, nemoj ni da nasluti da si od mene posudio, sačuvaj te bože! Inače ću izvući od »slatka od ogrozda!« *(Zagleda se Ivanovu u lice.)* Dobro, dobro, ne treba! *(Brzo uzme sa stola novce i strpa ih u džep.)* Nemoj! Šalio sam se ... Oprosti mi, tako ti boga! *(Pauza.)* Da ti nije pozlilo?

(Ivanov odmahne rukom.)

LEBEDJEV. Da, poslovi ... *(Uzdahne.)* Došlo ti je vrijeme, da jadikuješ i da se žalostiš. Čovjek je, brate moj, isto što i samovar. Ne stoji uvijek u hladu na polici, nego katkada i ugljevlje stave u njega i: pš ... pš! Ne valja ništa ova poredba, ali pametnija mi ne pada na pamet ... *(Uzdahne.)* Nesreće prekaljuju dušu. Nije mi te žao, Kolja, ti ćeš se išču-

pati iz nevolje, samljet će se — bit će brašno, ali mi je krivo, boli me što su ljudi takvi... Reci mi, molim te, otkuda sve ove spletke! Toliko, brate, spletaka po okrugu o tebi kruži, da moraš pripaziti da te ne posjeti zamjenik državnog tužioca... Ti si i ubica, i krvopija, i pljačkaš...

IVANOV. Sve su to sitnice, a eto boli me glava.

LEBEDJEV. To je od toga, što mnogo misliš.

IVANOV. Ništa ja ne mislim.

LEBEDJEV. A ti, Kolja, pljuni na sve, pa dođi k nama. Šuročka te voli, razumije i poštuje. Ona je, Kolja, pošten i dobar čovjek. Nije se uvrgla ni u majku, ni u oca, već, čini se, u nekog prolaznika... Gledam je, brate, katkada i ne vjerujem, da ja, nosata pijanica, imam takvo blago. Idi, porazgovori s njom o pametnim stvarima pa ćeš se — razonoditi. Ona je vjeran, iskren prijatelj... *(Pauza.)*

IVANOV. Pavle, sokole, ostavi me sama...

LEBEDJEV. Razumijem, razumijem... *(Užurbano gleda na sat.)* Razumijem ja. *(Ljubi Ivanova.)* Zbogom. Moram još stići na posvetu škole. *(Pođe prema vratima i zaustavi se.)* Pametna je to glavica... Jučer sam počeo sa Šuročkom razgovarati o spletkama. *(Smije se.)* A ona izvali aforizam: »Tatice, krijesnice, kaže, svijetle noću samo zato, da ih lakše opaze i pojedu noćne ptice, a dobri ljudi postoje zato, da se njima hrane klevete i spletke«. Što kažeš na to? Genij! George Sand!...

IVANOV. Pavle! *(Zadržava ga.)* Što je to sa mnom?

LEBEDJEV. Ja sam te i sam htio upitati, ali, priznajem, skanjivao sam se. Ne znam, brate! S jedne strane, činilo mi se, da su te savladale razne nesreće, a s druge strane, znam, da ti nisi takav, da bi te... Nevoljama se tebe ne može uništiti. Nešto je, Nikolaša, drugo, ali što — ne razumijem!

IVANOV. Ni ja ne razumijem. Meni se čini, ili... uostalom, nije to! *(Pauza.)* Znaš što sam ti htio reći. Imao sam jednog radnika, Semjona, ti ga se sjećaš. Jednom, za vrijeme vršidbe, on se htio pohvaliti pred djevojkama svojom snagom, pa natovario na sebe dvije vreće raži i slomio se. Uskoro je umro. Meni se čini da sam se i ja slomio. Gimnazija, sveučilište, onda gospodarstvo, škole, planovi... Nisam vjerovao u ono, u što su svi vjerovali, nisam se oženio kao svi drugi, raspaljivao sam se, riskirao, novce sam, znaš i sâm, razbacivao i lijevo i desno, bio sam sretan i patio sam

kao nitko u cijelom okrugu. Sve su to, Pavle, moje vreće... Natovario sam na leđa teret, a kičma se slomila. U dvadesetoj godini svi smo mi junaci, svega se prihvaćamo, sve možemo, a u tridesetoj se već zamaramo, i nismo više ni za što. Kako, kako da objasniš takav umor? Uostalom, možda to i nije... Ne, nije to! Idi, Pavle, molim te, dosadio si mi.

LEBEDJEV *(živo)*. Znaš li što? Tebe je, brate, sredina upropastila!

IVANOV. Glupo je to, Pavle, i odavno poznato. Idi!

LEBEDJEV. Zaista, glupo. Sad i ja vidim, da je glupo.. Idem, idem!... *(Ode.)*

VI

IVANOV *(sam)*. Zao, bijedan i ništavan čovjek sam ja. Treba biti isto tako bijedan, smrvljen, iscrpljen kao Pavle, pa da me netko voli i poštuje. Kako ja sebe prezirem, bože moj! Kako duboko mrzim svoj glas, svoje korake, svoje ruke, svoje odijelo, svoje misli. A nije li to smiješno, nije li žalosno? Nije prošla ni godina dana kako sam bio zdrav i snažan, krepak, neumoran, vatren, radio sam istim ovim rukama, govorio sam tako, da sam mogao dirnuti do suza i najveće grubijane, znao sam plakati kad sam vidio nesreću, uzbuđivao se kad sam se sreo s opačinom. Znao sam, što je to zanos, poznavao sam čar i poeziju tihih noći, kad od zore do zore sjediš za radnim stolom ili se zanosiš maštanjima. Vjerovao sam, gledao u budućnost kao u oči rođene majke... A sada, o bože, umoran sam, izgubio sam vjeru, dane i noći provodim u besposlici. Ne slušaju me ni mozak, ni ruke, ni noge. Imanje se raspada, šume ječe pod udarcima sjekire. *(Plače.)* Moja zemlja me gleda kao sirotica. Ništa ne očekujem, ni za čim ne žalim, duša mi drhti od straha pred sutrašnjim danom... A priča sa Sarom? Zaklinjao sam joj se na vječnu ljubav, obećavao sreću, otkrivao sam pred njezinim očima budućnost, o kakvoj nije mogla ni u snu sanjati. Ona je povjerovala. Svih pet godina ja sam samo gledao, kako je ona venula pod teretom svojih žrtava, kako je slabila u borbi sa savješću, ali, tako mi boga, ni jednom me nije poprijeko pogledala, ni jednu ružnu riječ nije izustila!... I što sad? Prestao sam da je volim... Kako? Zašto? Zbog čega? Ne razumijem. Eto, ona pati, dani su joj odbrojeni, a ja, kao posljed-

nja kukavica, bježim od njezinog blijedog lica, od upalih grudi, od njezinog molećivog pogleda... Sramota, sramota! *(Pauza.)* Sašu, djevojčicu, dira moja nesreća. Ona meni, gotovo starcu, izjavljuje ljubav, a ja se opijam time, zaboravljam sve na svijetu, kao muzikom očaran klikćem: »Novi život! Sreća!« A sutradan vjerujem u taj život i u tu sreću isto toliko koliko u duhove... Što je to sa mnom? U kakav to ponor guram samoga sebe? Otkuda u meni ova nemoć? Što se dogodilo s mojim živcima? Treba samo da bolesna žena dodirne moje samoljublje, da mi posluga ne ugodi, ili puška ne opali, pa da postanem grub, opak i nimalo sličan samome sebi... *(Pauza.)* Ne razumijem, ne razumijem, ne razumijem! Jednostavno, da čovjek sebi zatjera kuglu u čelo!...

LVOV *(uđe)*. Moram se s vama objasniti, Nikolaju Aleksejeviču!

IVANOV. Ako se mi budemo, doktore, svaki dan objašnjavali, ne ćemo dugo izdržati.

LVOV. Hoćete li me saslušati?

IVANOV. Slušam vas svaki dan i sve dosada nisam uspio shvatiti: što vi zapravo hoćete od mene?

LVOV. Ja govorim jasno i određeno, a ne može me shvatiti samo onaj, tko nema srca...

IVANOV. Da mi je žena na samrti — to znam; da sam nepopravljivo kriv pred njom — i to znam; da ste vi pošten i iskren čovjek — i to mi je poznato! Što još hoćete?

LVOV. Mene smeta ljudska okrutnost... Umire jedna žena. Ona ima oca i majku, koje bi htjela vidjeti prije nego što umre; oni vrlo dobro znaju da će ona umrijeti i da ih još uvijek voli, ali prokleta bezdušnost, oni kao da žele zadiviti svijet svojom vjerskom zadrtošću: još je uvijek proklinju! Vi, čovjek, kojemu je ona žrtvovala sve — i rođeno gnijezdo, i svoj unutrašnji mir, vi se sasvim otvoreno i s potpuno jasnim namjerama svaki dan odvozite k onim Lebedjevima!

IVANOV. Oh, pa ja nisam bio tamo već dvije nedjelje...

LVOV *(ne slušajući ga)*. S takvim ljudima kao što ste vi treba govoriti otvoreno, bez okolišanja, a ako me ne ćete slušati, vi me ne slušajte. Ja sam navikao da stvari nazivam pravim imenima... Vama treba ta smrt za nove podvige; dobro, neka bude, a zar ne biste mogli pričekati? Kad biste je pustili da umre prirodnim putem, kad je ne biste ubijali

svojim otvorenim cinizmom, zar mislite da bi vam izmakla Lebedjeva sa svojim mirazom? Ako ne sada, a ono za godinu, za dvije, vi biste, čudesni Tartufe, uspjeli zavrtjeti glavom te djevojčice i domoći se njezinog miraza isto tako kao i sada... Zašto se žurite? Zašto vam je potrebno da vaša žena umre sada, a ne za mjesec, za godinu dana?

IVANOV. Ovo je mučenje... Doktore, vi ste vrlo slab liječnik, ako smatrate, da se čovjek može suzdržavati cijelu vječnost. Ja se strašno obuzdavam da ne odgovorim na vaše uvrede.

LVOV. A koga vi hoćete učiniti budalom? Skinite masku.

IVANOV. Vi ste pametan čovjek, pa razmislite: po vašem nema ništa lakše nego mene razumjeti! Je li? Ja sam se oženio Anom zbog velikog miraza... Miraz mi nisu dali, prevario sam se i sad je otpravljam s ovog svijeta, da se mogu oženiti drugom i dokopati se miraza... Je li? Kako je to jednostavno i obično... Čovjek je tako jednostavan i običan stroj... Ne, doktore, u svakom od nas je suviše mnogo kotačića, vijaka i ventila, a da bismo jedan o drugom mogli suditi prema prvom dojmu ili prema dva tri vanjska znaka. Ja ne razumijem vas, vi ne razumijete mene, i mi sami sebe ne razumijemo. Čovjek može biti izvrstan liječnik — a da u isto vrijeme uopće ne pozna ljude. Ne budite samouvjereni i priznajte to.

LVOV. Zar vi mislite, da ste vi tako neprovidan i da ja imam tako malo mozga, da ne mogu razlikovati podlost od poštenja?

IVANOV. Očito je, da se ja i vi ne ćemo nikada složiti... Posljednji put vas pitam i odgovorite mi, molim vas, bez ikakvih uvoda: što vi zapravo hoćete od mene? *(Bijesno.)* S kim imam čast govoriti: s mojim tužiocem ili s liječnikom svoje žene?

LVOV. Ja sam liječnik i kao liječnik zahtijevam da promijenite vaše ponašanje... Ono ubija Anu Petrovnu!

IVANOV. A što da radim? Što? Ako me razumijete bolje, nego što ja sebe razumijem, onda recite jasno: što da radim?

LVOV. Ako ništa drugo, onda ne činite tako otvoreno to što činite.

IVANOV. O, bože moj! I vi mislite da razumijete samog sebe? *(Pije vodu.)* Pustite me. Kriv sam tisuću puta, odgova-

rat ću pred bogom, ali vas nitko nije ovlastio da me danomice raspinjete...

LVOV. A tko je vas ovlastio da vrijeđate u meni moju istinu? Vi ste izmrcvarili i otrovali moju dušu. Dok nisam dospio u ovaj okrug, ja sam dopuštao da postoje glupi, ludi, mahniti ljudi, ali nikada nisam vjerovao, da ima svijesnih zločinaca, koji smišljeno upravljaju svoju volju prema zlu... Poštivao sam i volio sam ljude, ali, kad sam vas sreo...

IVANOV. To sam već čuo!

LVOV. Čuli ste? *(Ugledavši Sašu; ona je u jahaćem kostimu)*. Nadam se, da se sada izvrsno razumijemo! *(Slegne ramenima i ode.)*

VII

IVANOV *(preplašeno)*. Ti si to, Šura?

SAŠA. Da, ja sam. Zdravo. Nisi me očekivao? Zašto tako dugo nisi bio kod nas?

IVANOV. Šura, zaboga, to je neoprezno! Tvoj dolazak može loše djelovati na ženu.

SAŠA. Ne će me vidjeti. Prošla sam kroz ulaz sa strane. Odmah ću otići. Uznemirena sam: jesi li zdrav? Zašto nisi dolazio tako dugo?

IVANOV. Žena je ionako uvrijeđena, gotovo umire, a ti još dolaziš ovamo. Šura, Šura, to je lakomisleno i nečovječno!

SAŠA. A što sam mogla? Dvije nedjelje nisi bio kod nas i nisi odgovarao na pisma. Nisam mogla izdržati. Činilo mi se, da ti ovdje strašno patiš, da si bolestan, da si umro. Nijednu noć nisam mirno spavala. Odmah ću otići... Reci mi bar: jesi li zdrav?

IVANOV. Ne, mučim se, ljudi me muče beskrajno... Nemam više snage! A sad još i ti! Kako je to nezdravo, kako nemoralno! Šura, kriv sam, kriv sam!...

SAŠA. Ah, što ti voliš strašne i tužne riječi! Kriv si? Je li? Kriv? No, dobro: a zašto?

IVANOV. Ne znam, ne znam...

SAŠA. To nije odgovor. Svaki grešnik mora znati zašto je grešan. Da nisi krivotvorio novce, što li?

IVANOV. Nije duhovito!

SAŠA. Jesi li kriv zato, što više ne voliš ženu? Možda i jesi, ali čovjek nije gospodar svojih osjećaja, ti nisi htio da je ne voliš. Jesi li kriv zbog toga, što je ona vidjela kako sam ti ja izjavljivala ljubav? Ne, ti nisi htio da ona vidi...

IVANOV *(prekidajući je).* I tako dalje, i tako dalje... Zavolio, prestao voljeti, nisam gospodar svojih osjećaja — sve su to opća mjesta, otrcane fraze koje ne pomažu...

SAŠA. Teško je s tobom razgovarati. *(Gleda sliku.)* Kako je lijepo naslikan pas! Je li to prirodna slika?

IVANOV. Prirodna. I cijeli naš roman je opće, otrcano mjesto: on je klonuo duhom i izgubio tlo pod nogama. Pojavila se ona, čila duhom, krepka i pružila mu ruku pomoćnicu. To je lijepo i nalik na istinu samo u romanima, a u životu...

SAŠA. I u životu je isto tako.

IVANOV. Vidim, lijepo ti zamišljaš život! Moje jadikovke izazivaju u tebi strahopoštovanje, ti umišljaš da si u meni pronašla drugog Hamleta, a, po mom mišljenju, ta moja psihopatija sa svim njezinim popratnim pojavama, može poslužiti samo kao dobar materijal za smijeh i ništa više! Trebalo bi se do ludila smijati mojim prenemaganjima, a ti — zoveš upomoć! Spasavaš, vršiš junačko djelo! Oh, kako sam danas bijesan na sebe. Osjećam da će moja današnja napetost nekako popustiti... Ili ću nešto razbiti, ili...

SAŠA. Tako, tako, to i treba. Razbij nešto, slomi ili zaurlaj. Ti se ljutiš na mene, napravila sam glupost, što sam se usudila da dođem ovamo. Hajde, raspali se, izderi se na mene, lupaj nogama. Što je? Počni se ljutiti... *(Pauza.)* No?

IVANOV. Smiješna si.

SAŠA. Izvrsno. Mi se, čini se, smješkamo! Budite dobri, smilujte se još jednim smiješkom!

IVANOV *(smije se).* Opazio sam: kad ti počneš da me spasavaš i da me učiš pameti, lice ti postane naivno, strašno naivno, a zjenice velike kao da gledaš zvijezdu repaticu. Čekaj, imaš prašine na leđima. *(Stresa prašinu s njezinih leđa.)* Naivan muškarac je budala. A vi žene znate biti naivne tako, da to kod vas ispada i ljupko, i zdravo, i toplo, i ne tako glupo, kao što se čini. Samo otkuda kod sviju vas ta manira? Dok je muškarac zdrav, jak i veseo, vi i ne obraćate pažnju na njega, a čim se počne kotrljati nizbrdo i čim počne jadikovati, vi mu se vješate za vrat. Zar je gore biti žena sna-

žnog i hrabrog čovjeka, nego sestra pomoćnica nekakvog plačljivog nesretnika?

SAŠA. Gore je!

IVANOV. A zašto? *(Smije se.)* Dobro da nije Darwin ništa znao o tome, inače bi vam on pokazao! Vi kvarite ljudski rod. Zahvaljujući vama, na svijetu će se uskoro rađati samo mlakonje i psihopati.

SAŠA. Muškarci mnogo toga ne razumiju. Svakoj će se djevojci prije svidjeti nesretnik, nego sretnik, zato što svaku privlači aktivna ljubav... Razumiješ li? Aktivna. Muškarci su zauzeti poslom i zato je kod njih ljubav u trećem planu. Porazgovoriti sa ženom, prošetati s njom u parku, ugodno provesti vrijeme, proplakati na njezinu grobu — i to je sve. A kod nas ljubav — to je život. Ja te volim, a to znači, da maštam o tome, kako ću te izliječiti od tuge, kako ću poći s tobom na kraj svijeta... Ti uzbrdo, i ja uzbrdo; ti u ponor, i ja u ponor. Za mene bi, naprimjer, bila neobična sreća da cijelu noć prepisujem tvoje papire, da cijelu noć pazim da te netko ne probudi, ili da idem s tobom sto vrsta pješke. Sjećam se, kad si jednom, prije tri godine, za vrijeme vršidbe došao k vama sav prašan, preplanuo, izmoren i zatražio vode. Donijela sam ti čašu, a ti si već ležao na divanu i spavao kao zaklan. Prespavao si kod nas pola dana, a ja sam čitavo vrijeme stajala za vratima i pazila da netko ne uđe. I bilo mi je tako lijepo! Što više napora, to je ljubav bolja, naime, ona se tada, razumiješ li, jače osjeća.

IVANOV. Aktivna ljubav... Hm... Izopačenost, filozofija mladih djevojaka, ili, možda, tako i treba da bude... *(Sliježe ramenima.)* Vrag će ga znati! *(Veselo.)* Šura, časne mi riječi, ja sam pošten čovjek!... Prosudi sama: uvijek sam rado filozofirao, ali nikad u životu nisam govorio: »Naše žene su izopačene«, ili: »Žena je skrenula s pravog puta«. Ja sam bio samo zahvalan i ništa više! Djevojčice moja dobra, kako si ti zabavna! A ja sam smiješni tikvan! Zbunjujem pravoslavni narod, po cijele dane pjevam litanije. *(Smije se.)* Bu-u! Bu-u! *(Brzo se odmakne od nje.)* A sad idi, Saša! Zaboravili smo se...

SAŠA. Da, treba ići. Zbogom! Bojim se, da tvoj pošteni doktor zbog osjećaja dužnosti ne dojavi Ani Petrovnoj da sam ja ovdje. Čuj me: hajde sad smjesta ženi i kraj nje sjedi, sjedi, sjedi... Ako treba godinu dana — sjedi godinu dana.

Deset godina — sjedi deset godina. Izvrši svoju dužnost. I tuguj, i moli za oproštenje, i plači — sve to tako i treba. A što je najglavnije, ne zaboravi poslove.

IVANOV. Opet se osjećam tako, kao da sam se najeo otrovnih gljiva. Opet!

SAŠA. A sad, neka te bog čuva! Na mene ne moraš uopće misliti! Ako mi za nedjelju dvije napišeš nekoliko redaka — ja ću ti i na tome biti zahvalna. A ja ću tebi pisati...

(Borkin proviruje na vrata.)

VIII

BORKIN. Nikolaju Aleksejeviču, slobodno? *(Opazivši Sašu.)* Oprostite, ja i ne vidim... *(Uđe.)* Bonžur! *(Klanja se.)*

SAŠA *(zbunjeno)*. Dobar dan...

BORKIN. Vi ste se popunili, poljepšali.

SAŠA *(Ivanovu)*. Dakle, ja idem, Nikolaju Aleksejeviču. Ja idem. *(Ode.)*

BORKIN. Čudna vizija! Pošao sam zbog proze, a natrapao na poeziju... *(Pjeva.)* »Doletjela si, kao ptičica svjetiljci«...

(Ivanov uzbuđeno hoda po pozornici.)

BORKIN *(sjedne)*. U njoj, Nicolas, ima nešto osobito, nešto, što druge nemaju. Zar nije tako? Nešto osobito... fantazmagorično... *(uzdiše.)* U biti, ona je najbogatija udavača u cijelom okrugu, ali mamica joj je tako napasna, da se nitko ne će upetljati. Poslije njezine smrti sve će ostati Šuročki, a za života mamica će joj dati deset tisuća, glačalo i glačalicu, i još da joj se zato klanja do zemlje. *(Kopa po džepovima.)* Da zapalim od ovih de-los-cigaros. Hoćete li i vi? *(Pruža mu kutiju.)* Dobre su... Mogu se pušiti.

IVANOV *(priđe k Borkinu, zasopljen od ljutine)*. Od ovog časa da vas više ne vidim u mojoj kući! Smjesta!

(Borkin se pridiže i ispušta cigaru.)

IVANOV. Van, smjesta!

BORKIN. Nicolas, što to znači? Zašto se ljutite?

IVANOV. Zašto? A otkuda vam te cigare? I vi mislite da ja ne znam kamo i zašto vi vučete svaki dan onog starca?

BORKIN *(sliježe ramenima)*. A što se to vas tiče?

IVANOV. Vi ste hulja! Vaši podli planovi, koje sipate po cijelom okrugu učinili su me u očima ljudi nepoštenim čovjekom! Mi nemamo ništa zajedničkog, i ja vas molim da odmah napustite moju kuću! *(Brzo šeta.)*

BORKIN. Znam da to govorite u bijesu, i zato se ne ljutim na vas. Vrijeđajte koliko god hoćete... *(Diže cigaru.)* Već je vrijeme da se riješite melankolije. Niste gimnazijalac...

IVANOV. Što sam vam rekao? *(Drhteći.)* Vi se sa mnom šalite? *(Uđe Ana Petrovna.)*

IX

BORKIN. A, evo, Ana Petrovna je došla... Ja idem. *(Ode.) (Ivanov se zaustavi kod stola i tamo stane spustivši glavu.)*

ANA PETROVNA *(poslije pauze)*. Zbog čega je ona malo prije dolazila ovamo? *(Pauza.)* Pitam te: zašto je ona dolazila ovamo?

IVANOV. Ne pitaj, Anjuta... *(Pauza.)* Ja sam neoprostivo kriv. Izmisli kakvu god hoćeš kaznu, ja ću sve podnijeti, samo... samo ne pitaj... Nisam u stanju da govorim.

ANA PETROVNA *(ljutito)*. Pošto je ona bila ovdje? *(Pauza.)* A, takav si ti! Sad te razumijem. Konačno uviđam, kakav si ti to čovjek. Pogan, nizak... Sjećaš li se, došao si i slagao da me voliš... Ja sam ti povjerovala i ostavila i oca, i majku i vjeru i pošla za tebe... Lagao si govoreći o istini, o dobru, o svojim poštenim namjerama, vjerovala sam svakoj tvojoj riječi...

IVANOV. Anjuta, nikada ti nisam lagao...

ANA PETROVNA. Živjela sam s tobom pet godina, mučila se i bolovala, ali sam te voljela i nisam te napuštala ni za trenutak... Ti si bio moj idol... I što je bilo? Za sve to vrijeme ti si me varao na najgori način...

IVANOV. Anjuta, ne govori neistinu. Ja sam se, istina, prevario, ali ni jednom u životu nisam slagao... To mi ne smiješ predbacivati...

ANA PETROVNA. Sad je sve jasno... Oženio si se sa mnom misleći da će mi otac i mati oprostiti, da će dati novce... To si mislio...

IVANOV. O, bože moj! Anjuta, tako iskušavati strpljenje... *(Plače.)*

ANA PETROVNA. Šuti! Kad si vidio da novaca nema, započeo si novu igru... Sad sve znam i sve razumijem. *(Plače.)* Ti me nikad nisi volio, niti si mi bio vjeran... Nikada!...

IVANOV. Saro, to je laž!... Govori što hoćeš, ali ne vrijeđaj me lažima...

ANA PETROVNA. Pogani, niski čovječe... Ti si dužan Lebedjevu, i sad, da izmakneš dugovima, hoćeš zavrtjeti glavom njegovoj kćeri, da je prevariš isto tako kao što si mene prevario. Zar nije tako?

IVANOV *(gušeći se)*. Umukni, tako ti boga! Ja za sebe ne jamčim... Ja se davim od ljutine i ja... mogu te uvrijediti...

ANA PETROVNA. Uvijek si nemilice varao, i to ne samo mene... Sve tvoje prljavštine svaljivao si na Borkina, ali sad znam — čija su to djela...

IVANOV. Saro, umukni, otiđi, jer će mi se otkinuti riječ s jezika! Mene ionako nešto tjera da ti kažem nešto strašno, uvredljivo... *(Viče.)* Umukni, Židovko!...

ANA PETROVNA. Ne ću šutjeti... Suviše dugo si me obmanjivao, da bih mogla šutjeti...

IVANOV. Ne ćeš šutjeti? *(Bori se sa samim sobom.)* Zaboga...

ANA PETROVNA. Sad idi i varaj Lebedjevu...

IVANOV. Onda znaj, da ćeš... uskoro umrijeti... Doktor mi je rekao, da ćeš uskoro umrijeti...

ANA PETROVNA *(sjedne, slomljenim glasom)*. Kad je on to rekao? *(Pauza.)*

IVANOV *(hvata se za glavu)*. Kako sam ja kriv! Bože, kako sam ja kriv! *(Rida.)*

Zastor

Između trećeg i četvrtog čina prođe oko godinu dana.

ČETVRTI ČIN

I

Jedan od salona u kući Lebedjevih. S prednje strane je svod, koji dijeli salon od dvorane, desno i lijevo — vrata. Starinska bronca, obiteljski portreti. Sve je svečano uređeno. Pijanino, na njemu violina, kraj pijanina stoji violončelo. Za vrijeme cijelog čina u dvorani šetaju gosti, odjeveni za ples.

LVOV *(uđe, gleda na sat)*. Skoro će pet. Sad bi trebao početi blagoslov... Blagoslovit će ih i povesti na vjenčanje. Eto ti slavlja dobrote i istine! Saru nije uspio opljačkati, život joj je omrznuo i u grob je spremio, a sad je našao drugu. I pred njom će se pretvarati, dok je ne opljačka, a kad je opljačka, strpat će je tamo gdje i Saru. Stara kulačka priča... *(Pauza.)* Na sedmom nebu od sreće proživjet će divno sve do duboke starosti, i umrijet će mirne savjesti. Ne, ja ću tebe razotkriti! Kad ti ja zderem tu prokletu masku i kad svi saznaju kakva si ti ptica, poletjet ćeš ti meni sa sedmog neba naglavce u takvu jamu, iz koje te ni sam đavo ne će izvući! Ja sam pošten čovjek, moja je dužnost da se umiješam i da otvorim slijepcima oči. Izvršit ću svoju dužnost i već sutra ću otići iz ovog prokletog okruga! *(Zamisli se.)* A što da učinim? Da se objašnjavam s Lebedjevima — bilo bi uzalud. Da ga pozovem na dvoboj? Da izazovem skandal? Bože moj, uzbuđujem se kao dječak, i sasvim sam izgubio sposobnost da mislim. Što da radim? Dvoboj?

II

KOSIH *(uđe, radosno Lvovu)*. Jučer sam objavio mali slem u trefu, a dobio veliki. Samo mi je opet onaj Barabanov sve pokvario! Igramo. Ja kažem bez aduta. On — dalje. Dva trefa. On — dalje. Ja dvije kare... tri trefa... i zamislite, možete li zamisliti: ja objavljujem slem, a on ne pokazuje asa. Da je on, hulja, pokazao asa, ja bih objavio veliki slem bez aduta...

LVOV. Oprostite, ja ne kartam, pa zato nisam u stanju da dijelim vaše oduševljenje. Hoće li skoro blagoslov?

KOSIH. Moralo bi, skoro. Zuzicu privode k svijesti. Razdera se kukajući, žali za mirazom.

LVOV. A za kćeri?

KOSIH. Za mirazom. A kako i ne bi. Ženi se, dakle, ne će platiti dug. Zetove mjenice ne će protestirati.

III

BABAKINA *(nakinđurena, dostojanstveno prelazi preko scene pokraj Lvova i Kosiha; Kosih prasne u smijeh u šaku; ona se osvrne).* Glupo!

(Kosih dotakne prstom njezin struk i smije se.)

BABAKINA. Seljačina! *(Ode.)*

KOSIH *(smije se).* Sasvim je pobenavila baba! Dok se nije uvukla među plemenite — bila je baba, kao svaka baba, a sad joj ne možeš ni prići. *(Imitira je.)* Seljačina!

LVOV *(uzbuđeno).* Slušajte, recite mi iskreno: što vi mislite o Ivanovu?

KOSIH. Nije ni za šta. Igra kao čizmar. Prošle godine, za vrijeme posta, dogodio se ovakav slučaj. Sjeli mi da igramo: ja, grof, Borkin i on. Ja počeo dijeliti...

LVOV *(prekidajući).* Je li on dobar čovjek?

KOSIH. Zar on? Tip-čina! Prošao je kroz sito i rešeto. On i grof — kao lonac i zaklopac. Njuhom oni namirišu gdje što nije u redu. Sa Židovkom se nasadio, progutao otrovnu gljivu, a sad se Zuzičinim škrinjicama prikrada. Kladim se, proklet bio, ako on za godinu dana ne dotjera Zuzicu na prosjački štap. On Zuzicu, a grof Babakinu. Zgrnut će novce, pa će onda lijepo živjeti i uživati. Doktore, što ste vi danas tako blijedi? Sasvim ste se preobrazili.

LVOV. Ništa, eto tako. Jučer sam suviše popio.

IV

LEBEDJEV *(dolazeći sa Sašom).* Tu ćemo porazgovoriti. *(Lvovu i Kosihu.)* Idite, zulukaferi, u dvoranu, k djevojkama. Moramo nešto razgovarati nasamo.

KOSIH *(prolazeći kraj Saše kočoperno zapucketa prstima.)* Slika! Dama adut!

LEBEDJEV. Prolazi, pećinski čovječe, prolazi!

(Lvov i Kosih odu.)

LEBEDJEV. Sjedni, Šuročka, eto tako... *(Sjedne i obazre se.)* Slušaj pažljivo i s potrebnim poštovanjem. Radi se o ovome: tvoja mati mi je zapovjedila da ti saopćim slijedeće... Razumiješ? Ne ću govoriti što ja mislim, već što je mati zapovjedila.

SAŠA. Tata, kraće!

LEBEDJEV. Za miraz ti se određuje petnaest tisuća rubalja u srebru. Eto... Pazi, da poslije ne bude govorkanja! Pričekaj, šuti! To je samo cvijeće, a bit će još i jagoda. Na ime miraza ti je određeno petnaest tisuća, ali, uzmi na znanje, da je Nikolaj Aleksejevič dužan tvojoj majci devet tisuća, što će se odbiti od tvog miraza... A onda, osim toga...

SAŠA. Zašto ti to meni govoriš?

LEBEDJEV. Mati mi je zapovjedila!

SAŠA. Ostavite me na miru! Kad bi ti makar i malo poštivao i mene i sebe, onda sebi ne bi dopustio da razgovaraš sa mnom na ovaj način. Meni ne treba vaš miraz! Ja ga nisam tražila i ne tražim!

LEBEDJEV. Što si me napala? Kod Gogolja su ona dva štakora najprije ponjušila, pa onda otišla, a ti, emancipirana, i ne pomirisavši, napadaš.

SAŠA. Ostavite me na miru, ne vrijeđajte mi uši vašim sitničavim računima.

LEBEDJEV *(plane).* Fuj! Svi ćete vi mene nagnati da se izbodem nožem ili da zakoljem čovjeka! Ona dan na dan pišti, dere se, gnjavi, psuje, a ova, pametna, humana, vrag je odnio, emancipirana, ne može da shvati svog rođenog oca! Ja vrijeđam uši! Prije nego što sam ja došao ovamo da tebi vrijeđam uši, mene su tamo *(pokazuje na vrata)* rezali na komadiće, trgali. Da, ona to ne može shvatiti! Mozak su mi smućkali i pamet pomutili... ah, vi! *(Pođe k vratima i zastane.)* Ne sviđate mi se, ništa mi se kod vas ne sviđa!

SAŠA. A što ti se ne sviđa?

LEBEDJEV. Ništa mi se ne sviđa! Ništa!

SAŠA. A što ništa?

LEBEDJEV. E, baš ću se ja sada nasaditi pred tobom i početi pričati. Ništa mi se ne sviđa, a tvoje vjenčanje ne ću ni pogledati! *(Priđe k Saši, nježno.)* Oprosti mi, Šuročka, možda je tvoja udaja pametna, časna, uzvišena, s principima, ali nešto u njoj nije u redu, nije u redu! Nije kao druge udaje. Ti — mlada, svježa, čista, kao staklo, lijepa, a on — udovac, proživio, oronuo. I ne razumijem ga, bog budi s njim. *(Ljubi kćer.)* Šuročka, oprosti, ali tu nešto nije sasvim čisto. Već svašta ljudi govore. Kako to da je ta njegova Sara umrla samo tako, zatim kako to onda da ga je najednom spopalo da tebe oženi... *(Živo.)* Uostalom, ja sam kao baba, baba. Smežurao sam se kao stara krinolina. Ne slušaj ti mene. Nikoga ne slušaj, samo sebe slušaj.

SAŠA. Tata, ja i sama osjećam, da ovo nije... Nije ono, nije ono, nije ono. Kad bi ti znao, kako je meni teško! Neizdrživo! Meni je neugodno i strašno da to priznam. Tata, dragi, ohrabri me, zaboga... pouči me što da činim...

LEBEDJEV. Što ti je? Što?

SAŠA. Tako mi je strašno, kao što mi nije nikad bilo! *(Osvrće se.)* Čini mi se, da ja njega ne razumijem i da ga nikad ne ću shvatiti. Za sve vrijeme, otkad smo se zaručili, on se nije nijednom nasmiješio, ni jednom me nije pogledao ravno u oči. Vječno žaljenje, pokajanje zbog nečeg, nagovještaji neke krivice, groznice... Zamorila sam se. Ima čak časova, kad mi se čini, da ga ja... ja ne volim tako jako kako treba. A kad on dođe k nama ili kad razgovara sa mnom, onda mi bude tužno i dosadno. Što sve to znači, tatice? Grozno!

LEBEDJEV. Draga moja, dijete moje jedino, poslušaj starog oca. Raskini!

SAŠA *(preplašeno)*. Što, što kažeš!

LEBEDJEV. Zaista, Šuročka. Puknut će skandal, cijeli okrug će jezicima zaklepetati, ali bolje je preživjeti skandal, nego upropastiti se za cijeli život.

SAŠA. Ne govori, ne govori, tata! Ne ću ni čuti o tome. Treba se boriti s mračnim mislima. On je dobar, nesretan, neshvaćen čovjek; ja ću ga voljeti, shvatiti, postavit ću ga na noge. Izvršit ću svoju zadaću. I gotovo!

LEBEDJEV. Nije to nikakva zadaća, to je psihopatija.

SAŠA. Dosta. Ja sam ispovjedila tebi ono, što nisam htjela priznatu ni samoj sebi. Nemoj nikome reći. Zaboravimo.

LEBEDJEV. Ništa ne razumijem. Ili sam ja otupio od starosti, ili ste svi vi postali previše pametni, samo ja, da me ubiješ, ništa ne razumijem.

V

ŠABELJSKI *(ulazeći)*. Neka vrag odnese sve i mene zajedno s njima! Svinjarija!

LEBEDJEV. Što ti je?

ŠABELJSKI. Ne, ozbiljno, moram po svaku cijenu učiniti bilo kakvu gadariju, da ne samo meni, nego i drugima bude odvratno. I učinit ću. Časne mi riječi! Rekao sam već Borkinu, da danas objavi da se ženim. *(Smije se.)* Svi su podli, bit ću i ja podao.

LEBEDJEV. Dodijao si mi! Slušaj, Matveju, dotjerat ćeš ti dotle, da će te, oprosti na izrazu, strpati u žutu kuću.

ŠABELJSKI. A po čemu je žuta kuća gora od bilo koje bijele ili crvene kuće? Budi dobar, pa me sad odmah odvedi tamo. Hajde, učini mi to! Svi su podli, sićušni, ništavni, nesposobni, sâm se sebi gadim, ne vjerujem ni jednoj svojoj riječi...

LEBEDJEV. Znaš li što, brate? Natrpaj u usta kudjelje, zapali i puši na ljude. Ili još bolje: uzmi svoju kapu i hajde kući. Ovdje je svadba, svi se vesele, a ti kra-kra, kao vrana. Da, tako je...

(Šabeljski se prislanja uz pijanino i jeca.)

LEBEDJEV. O bože!... Matveju!... grofe!... Što je s tobom! Matjuša, rođeni moj... anđele moj... Jesam li te uvrijedio? Ta, oprosti mi, starom psu... Oprosti pijanici... Pij vode...

ŠABELJSKI. Ne treba. *(Digne glavu.)*

LEBEDJEV. Zašto plačeš?

ŠABELJSKI. Ništa, onako...

LEBEDJEV. Ne, Matjuša, ne laži... zašto? Zbog čega?

ŠABELJSKI. Pogledao sam malo prije violončelo i... sjetio se Židovčice...

LEBEDJEV. E, baš si pogodio kad da je se sjetiš! Neka joj je carstvo nebesko, vječni mir, ali za sjećanje nije vrijeme...

ŠABELJSKI. Ja sam s njom svirao duete... Divna, izvanredna žena!

(Saša jeca.)

LEBEDJEV. A što je tebi? Dosta je već! O bože, plaču oboje, a ja... ja... Idite bar odavde, gosti će vidjeti!

ŠABELJSKI. Paša, kad sunce sija, onda je i na groblju veselo. Kad ima nade, onda je i starost lijepa. A ja nemam nikakve nade, nikakve!

LEBEDJEV. Da, tebi je zaista loše... Nemaš ni djece, ni novaca, ni zanimanja... Pa, što se može! *(Saši.)* A što se ti uzrujavaš?

ŠABELJSKI. Paša, daj mi novaca. Obračunat ćemo na onom svijetu. Otići ću u Pariz, da obiđem grob svoje žene. U svom životu ja sam mnogo davao, podijelio sam polovinu svog imutka, i zato imam pravo da tražim. Osim toga, tražim od prijatelja...

LEBEDJEV *(smeteno)*. Dragi moj, ja nemam ni kopjejke! Uostalom, dobro! Naime, ne obećavam, nego razumiješ... Izvrsno, izvrsno! *(Ustranu.)* Izmoždili su me!

VI

BABAKINA *(uđe.)* Gdje je moj kavalir? Grofe, kako me možete ostavljati samu? Ih, vi, kako ste gadni! *(Udara grofa lepezom po ruci.)*

ŠABELJSKI *(gadljivo)*. Pustite me na miru! Mrzim vas!

BABAKINA *(zabezeknuto)*. Što?... A?

ŠABELJSKI. Odlazite odavde!

BABAKINA *(pada u naslonjač)*. Ah! *(Plače.)*

ZINAIDA SAVIŠNA *(uđe, plačući)*. Tamo je netko došao... Čini se, mladoženjin djever. Vrijeme je za blagoslov... *(Jeca.)*

SAŠA *(molećivo)*. Mama!

LEBEDJEV. Hu, svi zapjevaše! Kvartet! Bit će poplave! Matvej!... Marfa Jegorovna!... Eto ti na, i ja... ja ću zaplakati... *(Plače.)* O, bože!

ZINAIDA SAVIŠNA. Kad ti majka nije potrebna, kad nisi htjela slušati... učinit ću ti to zadovoljstvo, blagoslovit ću... *(Uđe Ivanov; on je u fraku i rukavicama.)*

VII

LEBEDJEV. Još je samo to trebalo! Što se dogodilo?

SAŠA. Pošto si ti došao?

IVANOV. Oprostite, gospodo, dopustite mi da razgovaram sa Sašom nasamu.

LEBEDJEV. Nije red da se prije vjenčanja dolazi k nevjesti! Vrijeme ti je da ideš u crkvu!

IVANOV. Paša, ja molim...

(Lebedjev slegne ramenima; on, Zinaida Savišna, grof i Babakina izađu.)

VIII

SAŠA *(grubo)*. Što hoćeš?

IVANOV. Gušim se od bijesa, ali mogu govoriti hladnokrvno. Slušaj. Malo prije sam se oblačio za vjenčanje, pogledao se u ogledalo, i na sljepočicama... sjedine. Šura, nemojmo! Treba prekinuti tu besmislenu komediju dok je vrijeme... Ti si mlada, čista, pred tobom je život, a ja...

SAŠA. Nije to ništa novo, čula sam to već tisuću puta i dojadilo mi je! Hajde u crkvu, ne zadržavaj ljude.

IVANOV. Ja ću odmah sad otići kući, a ti objavi svojima da svadbe ne će biti. Obrazloži im nekako. Treba doći k pameti. Odigrao sam Hamleta, a ti uzvišenu djevojku — i dosta je.

SAŠA *(planuvši)*. Kakav je to ton? Ja te ne slušam.

IVANOV. A ja govorim i govorit ću.

SAŠA. Pošto si došao? Tvoje se jadikovke pretvaraju u ruganje.

IVANOV. Ne jadikujem više! Ruganje? Jest, ja se rugam. I kad bi bilo moguće da se rugam samome sebi tisuću puta više i da prisilim cijeli svijet da se smije, ja bih to učinio! Pogledao sam se u ogledalo — i u mojoj savjesti kao da je srž pukla! Smijao sam se samom sebi i od sramote samo što nisam poludio. *(Smije se.)* Melankolija! Plemenita tuga! Bez-

razložni jad! Još bi samo trebalo pisati stihove. Jadikovati, zapomagati, rastuživati ljude, priznavati da je životna energija potrošena zauvijek, da sam zarđao, da sam proživio svoje, da sam se predao malodušnosti i do ušiju ogrezao u tu gadnu melankoliju, — priznavati to, kad sunce jarko sija, kad i mrav vuče svoj teret i zadovoljan je sobom, — ne, sluga sam pokoran! Gledati, kako te jedni drže za šarlatana, drugi sažaljevaju, treći pružaju ruku pomoćnicu, — četvrti, — što je najgore, — sa strahopoštovanjem osluškuju tvoje uzdahe, gledaju u tebe, kao u drugog Muhameda, i čekaju da ćeš im svaki čas objaviti novu religiju... Ne, hvala bogu, još mi je preostalo ponosa i savjesti! Vozio sam se ovamo, smijao sam se sebi i činilo mi se, da mi se smiju ptice, da mi se smije drveće...

SAŠA. To nije bijes, već ludilo!

IVANOV. Misliš? Ne, ja nisam lud. Ja sad vidim stvari u njihovu pravom svijetlu, i moja je misao isto tako čista kao i tvoja savjest! Mi se volimo, ali do naše svadbe ne će doći! Ja sam mogu bjesnjeti i ljutiti se koliko mi drago, ali nemam prava upropaštavati druge! Svojim jadikovkama ja sam otrovao ženi posljednju godinu njezina života. Otkako si moja zaručnica ti si se odvikla smijati i postarala se za pet godina. Tvoj otac, kojemu je dosada u životu bilo sve jasno, zahvaljujući meni prestao je razumijevati ljude. Pođem li na sjednicu, u goste, u lov, kamo god došao, svuda unosim dosadu, sumornost, nezadovoljstvo. Stani, ne prekidaj me! Ja sam prgav, svirep, ali, oprosti, gnjev me davi, i ne mogu drukčije govoriti. Nikad nisam lagao, nikad nisam klevetao život, ali, otkad sam postao gunđalo, ja ga nehotice, ne opažajući to, klevećem, ropćem na sudbinu, žalim se, i svatko, tko me čuje, zarazuje se gađenjem prema životu i isto tako ga počinje klevetati. I još samo kakvim tonom! Kao da činim milost prirodi što živim. Neka me vrag odnese!

SAŠA. Stani... Iz ovoga, što si sad rekao, izlazi, da su ti jadikovke dodijale i da treba početi novi život!... Sjajno!...

IVANOV. Ne vidim ništa sjajno. I kakav mi je to novi život? Ja sam nepovratno propao! Treba oboje da to shvatimo. Novi život!

SAŠA. Nikolaj, dođi k sebi! Po čemu se vidi da si propao? Kakav je to cinizam? Ne, ne ću ni govoriti, ni slušati... Hajde u crkvu!

IVANOV. Propao sam!

SAŠA. Ne viči tako, gosti će čuti!

IVANOV. Ako je pošten, obrazovan i zdrav čovjek bez ikakvog vidljivog razloga postao jadnik i počeo se kotrljati nizbrdo, on će se kotrljati bez zaustavljanja i njemu nema spasa! A gdje je moj spas? U čemu? Da pijem, ne mogu — glava me boli od vina; loše stihove pisati — ne znam; da se molim svojoj duševnoj lijenosti i da vidim u njoj nešto uzvišeno — ne mogu. Lijenost je lijenost, slabost je slabost, — drugih naziva za to ja nemam. Propao, propao — tu razgovora više nema! *(Osvrće se.)* Mogu nam smetati. Slušaj. Ako me voliš, pomozi mi. Sad odmah, bez odgađanja, odreci me se! Brže...

SAŠA. Ah, Nikolaj, kad bi ti znao, kako si me zamorio! Kako si izmučio moju dušu! Dobri, pametni čovječe, razmisli: zar se mogu nekom postavljati takvi zadaci? Svakog dana sve teži i teži zadatak... Htjela sam aktivnu ljubav, ali ovo je mučenička ljubav!

IVANOV. A kad postaneš moja žena, zadaci će biti sve složeniji. Odreci se! Shvati: iz tebe ne govori ljubav, već prkos poštene prirode. Ti si postavila sebi za cilj da u meni uskrsneš čovjeka, da me spasiš, godilo ti je da vršiš podvig... Ti si sad spremna da se povučeš, ali ti smeta lažni osjećaj. Shvati!

SAŠA. Kako ti je to čudna, kruta logika! A, mogu li se ja tebe odreći? Kako da se odreknem? Ti nemaš ni majke, ni sestre, ni prijatelja... Ti si upropašten, imutak su ti razvukli, svi te uokolo kleveću...

IVANOV. Glupo sam učinio, što sam došao ovamo. Morao sam učiniti onako, kako sam htio...

(Uđe Lebedjev.)

IX

SAŠA *(trči ocu u susret).* Tata, zaboga, dotrčao je ovamo kao bijesan i muči me! Zahtijeva, da ga se odreknem, ne će da me upropasti. Reci mu, da ja ne ću njegove velikodušnosti! Ja znam što činim.

LEBEDJEV. Ništa ne shvaćam... Kakvu velikodušnost?

IVANOV. Svadbe ne će biti!

SAŠA. Bit će! Tata, reci mu, da će svadbe biti!

LEBEDJEV. Stani, stani!... A zašto ti ne ćeš da bude svadba?

IVANOV. Ja sam joj objasnio zašto, ali ona ne će da me shvati.

LEBEDJEV. Ne, ne njoj, nego meni objasni, ali tako objasni, da shvatim! Ah, Nikolaju Aleksejeviču! Neka te bog kazni! Ti si toliko magle pustio u naš život, da ja kao da živim u zbirci čuda: gledam i ništa ne shvaćam... Prava napast... Hajde, što naređuješ meni, starcu, da s tobom učinim? Da te pozovem na dvoboj, što li?

IVANOV. Nije potreban nikakav dvoboj. Treba samo imati glavu na ramenima i razumjeti ruski.

SAŠA *(uzbuđeno hoda pozornicom)*. To je grozno, grozno! Upravo kao dijete!

LEBEDJEV. Preostaje samo da se krstiš od čuda. Slušaj, Nikolaj! Po tvome, sve je kod tebe pametno, nježno, po svim pravilima psihologije, a po mome, to je skandal i nesreća. Poslušaj mene, starca, posljednji put! Evo što ću ti reći: umiri svoj razum! Gledaj na stvari jednostavno, kao što svi gledaju! Na ovom svijetu sve je obično. Strop je bijel, čizme crne, šećer sladak. Ti voliš Sašu, ona voli tebe. Ako voliš ostani, ako ne voliš — odlazi, mi ti ne ćemo priječiti. Ta to je tako jednostavno! Oboje ste zdravi, pametni, moralni, i siti, hvala bogu, i obučeni... Što ti još treba? Nemaš novaca? Vrlo važno! Nije sreća u novcima... Uostalom, ja shvaćam... imanje ti je založeno, nemaš čime platiti kamate, pa ja sam otac, ja shvaćam... Mati kako hoće, bog budi s njom; ne daje novce — i ne treba. Šurka kaže, da joj nije stalo do miraza. Principi, Schopenhauer... Sve su to koještarije... Imam ja u banci tajnih deset tisuća. *(Osvrće se.)* Za njih u kući ni pseto ne zna... Babini novci... To je za vas oboje... Uzmite samo, dogovor kuću gradi: Matveju dajte dvije tisuće... *(U dvorani se skupljaju gosti.)*

IVANOV. Pavle, od razgovora nikakve koristi. Ja ću postupiti tako kako mi nalaže moja savjest.

SAŠA. I ja ću postupiti tako, kako meni nalaže moja savjest. Možeš govoriti što ti je volja, ali te ja ne ću pustiti. Idem po mamu. *(Ode.)*

X

LEBEDJEV. Ništa ne shvaćam...

IVANOV. Slušaj, sirotane... Ne ću da ti objašnjavam, tko sam ja — pošten ili podao, zdrav ili psihopat. Tebi se ne može dokazati. Bio sam mlad, vatren, iskren, nisam bio glup; nisam volio i vjerovao kao ostali, radio sam i nadao se za desetoricu, borio sam se s vjetrenjačama, udarao glavom o zid; ne odmjerivši svoje snage, ne razmišljajući, ne poznavajući život, ja sam natovario na sebe teret, od kojega mi je odjednom zaškripala kičma i nategle se žile; žurio sam da se sav istrošim samo u mladosti, opijao sam se, zanosio, radio, nisam znao za mjeru. A reci: da li je moglo biti drugačije? Ta nas je malo, a rada mnogo, mnogo! Bože, koliko mnogo! I evo, kako mi se nemilosrdno osvećuje život, s kojim sam se borio! Slomio sam se! U tridesetoj godini ja sam se već otrijeznio, star sam, već sam navukao kućni haljetak. Otežale glave, lijene duše, zamoren, skršen, nagrižen, bez vjere, bez ljubavi, bez cilja, kao sjena lunjam među ljudima i ne znam: tko sam, zašto živim, što hoću? I meni se već čini, da je ljubav — glupost, da su nježnosti bljutave, da rad nema smisla, da su pjesme i vatreni govori otrcani i stari. I svuda sobom vučem čamu, hladnu dosadu, nezadovoljstvo, gađenje prema životu... Propao sam definitivno! Pred tobom stoji čovjek, u trideset i petoj godini umoran, razočaran, prignječen svojim ništavnim podvizima; on u zemlju propada od stida, ruga se svojoj slabosti... O, kako se buni u meni ponos, kako me davi gnjev! *(Posrće.)* Eh, što sam se unakazio! I posrćem... Malaksao sam. Gdje je Matvej? Neka me odveze kući.

GLASOVI U DVORANI. Stigao je mladoženjin djever!

XI

ŠABELJSKI *(ulazeći).* U tuđem, iznošenom fraku... bez rukavica... i zbog toga koliko podrugljivih pogleda, glupih dosjetaka, iskreveljenih smiješaka... Odvratni čovječuljci!

BORKIN *(brzo uđe s buketom cvijeća; on je u fraku, sa cvijetom koji nose djeveri).* Uh! Gdje je on? *(Ivanovu.)* Vas već odavno čekaju u crkvi, a vi ovdje filozofirate. Gle komi-

čara! Baš ste komičar! Ta vi ne trebate ići sa nevjestom, već posebno sa mnom, po nevjestu ću ja doći iz crkve. Zar vi to ne shvaćate? Zaista, pravi komičar!

LVOV *(ude, Ivanovu)*. A, vi ste tu? *(Glasno.)* Nikolaju Aleksejeviču Ivanove, izjavljujem vam javno, da ste podlac!

IVANOV *(hladno)*. Najljepša hvala.

(Opće komešanje.)

BORKIN *(Lvovu)*. Milostivi gospodine, to je gadno! Ja vas pozivam na dvoboj!

LVOV. Gospodine Borkine, ja smatram da je za mene poniženje ne samo boriti se s vama, nego i govoriti s vama! A gospodin Ivanov može dobiti zadovoljštinu kad god bude htio.

ŠABELJSKI. Milostivi gospodine ja ću se boriti s vama!...

SAŠA *(Lvovu)*. Zašto? Zašto ste ga uvrijedili? Gospodo, dopustite, neka mi kaže: zašto?

LVOV. Aleksandra Pavlovna, ja ga nisam vrijeđao bez razloga. Došao sam ovamo, da vam, kao pošten čovjek, otvorim oči, pa molim da me saslušate.

SAŠA. Što mi vi možete reći? Da ste pošten čovjek? Pa to cijeli svijet zna! Recite mi radije po vašoj čistoj savjesti: razumijete li vi sebe samog ili ne! Banuli ste malo prije ovamo, kao pošten čovjek i nanijeli mu strašnu uvredu, koja me zamalo nije ubila; prije, kad ste ga pratili kao sjena, i ogorčavali mu život, vi ste bili uvjereni da vršite svoju dužnost, da ste pošten čovjek. Vi ste se miješali u njegov privatni život, ogovarali ga i osuđivali; gdje je god bilo moguće obasipali ste mene i sve poznate anonimnim pismima, — i za sve to vrijeme vi ste mislili da ste pošten čovjek. Misleći da je to pošteno, vi, doktore, niste poštedjeli ni njegovu bolesnu ženu i niste joj dali mira svojim sumnjičenjima. I kad biste izvršili najgore nasilje, kad biste učinili najopakiju podlost, vama bi se činilo, da ste neobično pošten i napredan čovjek!

IVANOV *(smijući se)*. Ovo nije svadba, već parlamenat! Bravo, bravo!...

SAŠA *(Lvovu)*. E, sad razmislite: razumijete li vi samog sebe ili ne? Tupi, bezosjećajni ljudi! *(Uzme Ivanova za ruku.)* Hajdemo odavde, Nikolaju! Oče, hajdemo!

IVANOV. Kamo da idemo? Stani, sad ću svemu tome učiniti kraj! Probudila se u meni mladost, progovorio je nekadašnji Ivanov! *(Izvadi revolver.)*

SAŠA *(krikne).* Znam što hoće da učini! Nikolaju, tako ti boga!

IVANOV. Dugo sam se rušio sve niže i niže, sad je dosta! Vrijeme je da se zna i za čast! Maknite se! Hvala, Saša!

SAŠA *(viče).* Nikolaju, zaboga! Zaustavite ga!

IVANOV. Pustite me! *(Potrči ustranu i ubije se.)*

Zastor

MEDVJED

Šala u jednom činu

Lica:

JELENA IVANOVNA POPOVA, mlada udovica s jamicama na obrazima; posjednica.
GRIGORIJ STEPANOVIČ SMIRNOV, posjednik srednjih godina.
LUKA, lakaj gospođe Popove, starac.

Soba za goste na imanju gospođe Popove.

I

POPOVA *(u dubokoj crnini, ne skidajući pogled s fotografije)* i LUKA.

LUKA. Ne valja to, gospodarice... Samo se upropašćujete. Sobarica i kuharica otišle su u jagode, svako se stvorenje raduje, čak i mačka osjeća radost, šeta dvorištem i lovi ptice, samo vi cio dan sjedite u sobi, kao da ste u manastiru, i ne znate za radost. Da, tako je! Računajte, već više od godine dana niste izašli iz kuće.

POPOVA. I nikad ne ću izaći... I zašto bih? Moj se život svršio. On leži u grobu, a ja sam se zakopala među četiri zida... Mi smo oboje mrtvi.

LUKA. No, eto! Teško je to i slušati. Nikolaj Mihajlovič je umro, istina je... Bila je to božja volja, bog mu dao duši lako. Žalili ste, i sada je dosta. Treba znati mjeru. Ne može se sto godina plakati i nositi crninu. I meni je u svoje vrijeme umrla žena. Pa što? Žalio sam, plakao mjesec dana: za nju je i to bilo dosta. Ali da je oplakujem cio život, toga ni moja stara nije bila vrijedna. *(Uzdiše.)* Zaboravili ste sve susjede. Ne posjećujete ih i zabranjujete da k vama dolaze. Živimo,

oprostite mi, kao pauci. Ne vidimo bijeloga dana. Livreju su mi izjeli miševi. Još da nema čestitih ljudi! Ali kotar je pun gospode. Jedna je pukovnija u Riblovu. Oficiri su pravi bonboni, ne možeš ih se nagledati. A svaki je petak u logoru ples. I gotovo svaki dan svira vojnička muzika. Eh, milostiva gospođo! Mladi ste, lijepi, krv i mlijeko. Sve imate da se prepustite ugodnom životu. Ljepota nije dana zauvijek. Za deset godina, kad vam se prohtije da prošetate kao paunica pred gospodom oficirima i da ih zaslijepite, bit će prekasno.

POPOVA *(odlučno)*. Molim te, da mi o tom više nikad ne govoriš. Znaš da je život izgubio za mene svaku vrijednost otkad je umro Nikolaj Mihajlovič. Tebi se čini da živim, ali to ti se samo čini. Ja sam se zaklela da do groba ne ću skinuti crnine i da ne ću nikoga vidjeti. Čuješ? Neka njegova sjena vidi kako ga ljubim. Da, znam, za tebe to nije tajna. On je često bio nepravedan prema meni, okrutan, pa i nevjeran. Ali ja ću mu biti vjerna do groba i dokazat ću mu da znam ljubiti. Odanle, s one strane groba, vidjet će me takvu, kakva sam bila prije njegove smrti.

LUKA. Umjesto da tako govorite, bolje biste učinili da prošetate vrtom, ili da zapovjedite da zapregnu Tobija ili Velikana, da posjetite susjede...

POPOVA *(plače)*. Ah!

LUKA. Milostiva gospođo! Gospodarice! Što vam je? Bog budi s vama.

POPOVA. Tako je volio Tobija! Jahao je na njemu svaki put kad je išao Korčaginovima ili Vlasovima. Kako je divno upravljao! Koliko je dražesti bilo u njegovoj pojavi kad je svom silom potezao uzde! Sjećaš li se? Tobi, Tobi! Kaži neka mu danas daju mjeru zobi više.

LUKA. Razumio sam. *(Zvonce divlje zvoni.)*

POPOVA *(dršće)*. Tko je to? Kaži da nikoga ne primam.

LUKA. Razumio sam, milostiva gospođo. *(Izlazi.)*

II

POPOVA *(sama)*.

POPOVA *(gleda fotografiju)*. Vidjet ćeš, Nicolas, kako ja znam ljubiti i praštati. Sve dok moje srce ne prestane kucati, moja se ljubav ne će ugasiti. *(Smije se kroz suze.)* Zar

te nije stid? Ja sam dobra, vjerna ženica. Zatvorila sam se ključem i bit ću ti vjerna do groba, a ti... Zar te nije stid, stari moj? Varao si me, pravio scene, nedjelje i nedjelje ostavljao si me samu...

III

POPOVA i LUKA

LUKA *(uzbuđeno ulazi)*. Gospodarice, neki čovjek pita za vas. Hoće da vas vidi.

POPOVA. Jesi li mu rekao da od dana muževe smrti nikoga ne primam.

LUKA. Rekao sam, ali ne će ništa da čuje. Kaže da se radi o jako hitnoj stvari.

POPOVA. Ja ne pri-mam.

LUKA. Govorio sam mu, ali... sam je vrag u njemu... Psuje i navalio je pravo u sobu... Već je u blagovaonici...

POPOVA *(razdraženo)*. Dobro! Neka uđe! Kakav prostak! *(Luka izlazi.)* Kako je teško s ljudima! Što hoće od mene? Zašto narušavaju moj mir? *(Uzdiše.)* Ne, morat ću se svakako povući u samostan. *(Zamisli se.)* Da, u samostan...

IV

POPOVA, LUKA i SMIRNOV

SMIRNOV *(ulazi i kaže Luki)*. Glupane! Voliš mnogo govoriti... Magarče! *(Opazi Popovu, dostojanstveno.)* Milostiva gospođo, imam čast da se predstavim: umirovljeni artiljerijski poručnik Grigorij Stepanovič Smirnov. Prinuđen sam da vas smetam zbog jedne vrlo važne stvari...

POPOVA *(ne pruživši mu ruku)*. Izvolite?

SMIRNOV. Vaš pokojni muž, s kojim sam se imao čast poznavati, ostao mi je dužan na dvije mjenice tisuću dvjesta rubalja. Budući da sutra moram platiti kamate u Zemaljskoj banci, molio bih vas, milostiva gospođo, da mi još danas vratite taj novac.

POPOVA. Tisuću dvjesta rubalja... A zašto vam se moj muž zadužio?

SMIRNOV. Kupio je od mene zob.

POPOVA *(uzdiše)*. Ne zaboravi, Luka, zapovjediti da danas daju Tobiju mjeru zobi više. *(Luka izlazi. Smirnovu.)* Ako vam je Nikolaj Mihajlovič ostao dužan, razumije se samo po sebi da ću vam isplatiti, ali oprostite mi, molim vas, danas nemam raspoloživog novca. Prekosutra se moj upravitelj vraća iz grada, i ja ću mu zapovjediti, da vam isplati sve što treba, ali sada ne mogu ispuniti vašu želju. Osim toga, danas se navršilo ravno sedam mjeseci kako je umro moj muž, i ja sam sada u takvom raspoloženju, da nikako ne mogu da se bavim novčanim poslovima.

SMIRNOV. A ja sam sada u takvom raspoloženju, da ću, ako ne platim sutra kamate, odletjeti naglavce. Zaplijenit će mi imanje!

POPOVA. Prekosutra ćete dobiti svoj novac.

SMIRNOV. Novac mi treba danas, a ne prekosutra.

POPOVA. Oprostite, danas vam ne mogu isplatiti.

SMIRNOV. A ja ne mogu do prekosutra čekati.

POPOVA. Što mogu ako sad nemam ništa pri ruci?

SMIRNOV. Prema tome ne možete platiti?

POPOVA. Ne mogu.

SMIRNOV. To je vaša posljednja riječ?

POPOVA. Da, posljednja.

SMIRNOV. Posljednja, doista?

POPOVA. Doista.

SMIRNOV. Najpokornije zahvaljujem. Uzimam do znanja. *(Sliježe ramenima.)* I još bi htjeli da budem hladnokrvan! Malo prije zapitao me trošinar kad smo se sastali na cesti: »Zašto se vi uvijek ljutite, Grigorije Stepanoviču?« A molim vas, kako da se ne ljutim? Novac mi je prijeko potreban. Otišao sam od kuće još jučer u zoru. Obletio sve dužnike, i da je bar jedan vratio dug! Namučio sam se kao pas, noćio sam vrag zna gdje, u židovskoj krčmi, kraj bačve rakije. Napokon dođem ovamo, sedamdeset vrsta od moje kuće, u nadi da ću dobiti novac, a goste me »raspoloženjem«. Kako da se ne ljutim!

POPOVA. Ja sam vam, čini mi se, jasno kazala: upravitelj će se vratiti iz grada, i onda ćete dobiti.

SMIRNOV. Ja nisam došao k upravitelju, nego k vama. Koji je vrag, oprostite na izrazu, meni vaš upravitelj?

POPOVA. Oprostite, gospodine, ja nisam navikla na takve čudne izraze, na takav ton. Ne ću da vas dulje slušam. *(Brzo izlazi.)*

V

SMIRNOV *(sam)*

SMIRNOV. Što kažete na to? Njezino raspoloženje! Prije sedam mjeseci umro joj muž. A da li ja moram platiti kamate ili ne? Pitam vas, moram li ja platiti kamate ili ne? Dobro, umro vam je muž, vaše raspoloženje i svakakve komedije... Upravitelj nekamo otišao, vrag neka ga nosi, a što ćete zapovjediti da ja činim? Da od svojih vjerovnika odletim balonom? Ili što? Da se zaletim i da kresnem glavom o zid? Dođem Gruzdjevu, nema ga kod kuće. Jaroševič se sakrio, s Kuricinom sam se posvadio nasmrt i malo da ga nisam bacio kroz prozor, Mazutov ima — grižu, ova ovdje — raspoloženje. Nitko od te fukare ne plaća. To je samo zato, što sam ih odviše razmazio, što postupam u rukavicama, kao slinavo dijete, kao baba. Odviše sam s njima obziran. Ali čekajte, upoznat ćete vi mene! Ne ću nikome dopustiti da se sa mnom šali, vrag ga odnio! Ostajem ovdje i čekat ću dok mi ona ne plati. Brrr! Kako sam danas bijesan, kako sam bijesan! Od bijesa mi dršću sve žile i nestaje mi dah. Fuj, bože moj, i zlo mi je postalo. *(Viče.)* Hej! Hej!

VI

SMIRNOV i LUKA

LUKA *(ulazi).* Što želite?

SMIRNOV. Donesi mi kvasa ili vode! *(Luka izlazi.)* Oh, kakva li je to logika. Čovjeku je novac prijeko potreban, dogorjelo mu do nokata, a ona ne vraća zato, što, vidite, nije raspoložena da se bavi novčanim poslovima. Prava ženska, bapska logika. Evo, zato ja nikada nisam volio i ne volim govoriti sa ženama. Lakše mi je sjediti na bačvi baruta, nego

govoriti sa ženom. Brrr! Koža mi se ježi, tako me razbjesnila ova duga suknja s povlakom. Dosta mi je da izdaleka vidim poetično biće, pa da mi se od bijesa zgrče listovi na nogama. To je da čovjek zove u pomoć!

VII

SMIRNOV i LUKA

LUKA *(ulazi s vodom)*. Milostiva gospođa su bolesni i ne primaju.

SMIRNOV. Izlazi! *(Luka izlazi.)* Oni su bolesni i ne primaju! Nije potrebno, ne primaj! Ostat ću i sjediti ovdje dok mi ne vratiš moj novac. Ako budeš bolesna nedjelju dana, i ja ću nedjelju dana sjediti ovdje. Ako budeš bolesna godinu dana, ja ću čekati i godinu... Dobit ću što je moje, slatka gospođo! Ne ćeš me dirnuti svojom crninom i jamicama na obrazima... Znamo mi te jamice! *(Viče kroz prozor.)* Semjone, ispregni konje! Ne ćemo skoro krenuti! Ostat ću ovdje! Reci tamo u konjušnici neka daju zobi konjima! Opet ti se, životinjo, lijevi logov zapleo u uzde! *(Imitira svog kočijaša.)* »Ništa, ništa!«... Dat ću ti ja ništa, ništa! *(Odlazi s prozora.)* Gadno... Nesnosna je vrućina, nitko mi nije platio, loše sam spavao, i onda još ova žalobna duga suknja s raspoloženjem!... Glava me boli!... Dobro, mogu! *(Viče.)* Hej! Hej!

LUKA. Što želite?

SMIRNOV. Donesi mi čašu votke!

(Luka izlazi.)

SMIRNOV. Uh! *(Sjedne i promatra sebe.)* Nema šta da se kaže, sjajno izgledam! Sav prašan, čizme prljave, neumiven, nepočešljan, na prsluku imam slame... Mala gospođa je sigurno mislila da sam razbojnik. *(Zijeva.)* Pomalo je nepristojno ući takav u salon, ali, vrlo važno... Ja nisam ovdje gost, nego vjerovnik, a za vjerovnike odijelo nije propisano...

LUKA *(ulazi i daje mu votke)*. Vi sebi mnogo dopuštate, gospodine...

SMIRNOV *(srdito)*. Što kažeš?

LUKA. Ja... ja ništa... što se mene tiče... ja...

SMIRNOV. S kime govoriš? Šuti!

LUKA *(tiho)*. Kakvo nam je to čudovište palo s mjeseca! Koja ga je nesreća donijela... *(Izlazi.)*

SMIRNOV. Ah, kako sam bijesan! Tako sam bijesan da bih smrvio u prah, čini mi se, cio svijet. Loše se osjećam. *(Zove.)* Hej! Hej!

VIII

POPOVA i SMIRNOV

POPOVA *(ulazi oborenih očiju)*. Milostivi gospodine, u svojoj samoći već sam se odavno odučila od ljudskog glasa i ne podnosim vike. Uporno vas molim, ne narušavajte moj mir!

SMIRNOV. Vratite mi dug, pa ću otići.

POPOVA. Kazala sam vam jasno i glasno da nemam raspoloživog novca, počekajte do prekosutra.

SMIRNOV. A ja sam vam imao čast kazati jasno i glasno, da mi novac treba danas, a ne prekosutra. Ako mi ne vratite danas, sutra ću se morati objesiti.

POPOVA. Ali što da učinim kad nemam novaca? Kako je to čudno!

SMIRNOV. To znači, da mi ne ćete odmah sada vratiti? Ne?

POPOVA. Ne mogu...

SMIRNOV. Ako je tako, ostat ću i sjediti ovdje dok ne dobijem svoj novac. *(Sjedne.)* Platit ćete prekosutra? Izvrsno. Do prekosutra ću ovako sjediti. *(Skoči.)* Pitam vas, moram li platiti sutra kamate ili ne? Ili zar mislite da se šalim?

POPOVA. Milostivi gospodine, molim vas da ne vičete. Ovo nije konjušnica.

SMIRNOV. Ja vas ne pitam za konjušnicu, nego za ovo. moram li ja sutra platiti kamate ili ne moram?

POPOVA. Vi se ne znate vladati u ženskom društvu!

SMIRNOV. Ne, milostiva gospođo, ja se znam vladati u ženskom društvu!

POPOVA. Ne, ne znate! Vi ste neodgojen, grub čovjek. Uljudni ljudi ne govore tako sa ženama.

SMIRNOV. Krasno! Kako zapovijedate da govorim s vama? Francuski, zar ne? *(Ljuti se i šuškeće.)* Mdam, že vu pri... kako sam sretan što mi ne vraćate novac... Ah, oprostite što sam vas uznemirio! Kako je danas krasno vrijeme! Ova crnina vam krasno pristaje. *(Lupi petama i klanja se.)*

POPOVA. To nije duhovito, to je prosto.

SMIRNOV *(imitira je).* »To nije duhovito, to je prosto! Ja se ne znam vladati u ženskom društvu.« Milostiva gospođo, ja sam u svom životu vidio više žena nego vi vrabaca. Tri puta sam se u dvoboju tukao za žene: ostavio sam dvanaest žena, devet ih je ostavilo mene. Da, milostiva gospođo! Bilo je i to vrijeme, kad sam pravio od sebe budalu, kad sam bio sentimentalan, sladak kao med, rasipao novce, klanjao se... Ljubio sam, patio sam, uzdisao sam na mjesečini, kisao sam, topio se, smrzavao... Ljubio sam strasno, bijesno, na sve načine, vrag neka me odnese. Klepetao sam kao svraka o emancipaciji žena. Nježna su me čuvstva stajala polovinu imutka, ali sad — sluga pokoran! Više me ne ćete prevariti. Dosta je bilo. Crne, strasne oči, crvene usne, jamice na obrazima, mjesec, šapat, bojažljivo disanje — za sve to vam, milostiva gospođo, ne bih dao ni prebite pare. Prisutni su isključeni, ali sve se žene, i visoke i niske, pretvaraju, blebeću, kleveću, spletkare, lažu, tašte su, sitničave, nemilosrdne, imaju nemoguću logiku, a što se tiče ovoga *(dotiče se čela),* oprostite mi na iskrenosti, vrabac može zatjerati u kut svakog filozofa u suknji. Pogledaš li koje poetično biće, vidiš prozirnu tkaninu, eter, poluboginju, milijun ushita, a kad joj zagledaš u dušu — najobičniji krokodil! *(Hvata se za stolac, stolac praska i puca.)* Ali najviše me razbješnjuje što taj krokodil zamišlja, da je njegovo remek-djelo, privilegij i monopol — nježno čuvstvo! Neka me vrag odnose, neka me objese naglavce na onaj čavao, ako žena zna ljubiti bilo koga osim psića! U ljubavi ona zna jedino šmrckati i objesiti njuškicu! Gdje muškarac pati i žrtvuje se, tamo se njezina ljubav očituje samo u tome, da se igra svojom povlakom i da nastoji, da nas što jače zgrabi za nos. Vi imate nesreću da ste žena, dakle, poznajete po sebi žensku narav. Kažite mi po savjesti, jeste li u svom životu vidjeli ženu, koja bi bila iskrena, vjerna i postojana? Niste vidjeli! Vjerne i postojane su samo starice i čudovišta! Prije ćete naći rogatu mačku ili bijelu šljuku, nego postojanu ženu!

POPOVA. Dopustite, tko je dakle po vašem vjeran i postojan u ljubavi? Da nisu muškarci?

SMIRNOV. Da, milostiva gospođo, muškarci!

POPOVA. Muškarci! *(Sa zlobnim smijehom.)* Muškarac je vjeran i postojan u ljubavi! Što ne kažete, to je najnovije! *(Vatreno.)* S kakvim vi to pravom govorite? Muškarci da su vjerni i postojani? Kada smo tako daleko došli, kazat ću vam, da je od svih muškaraca, koje sam poznavala i koje poznajem, najbolji bio moj pokojni muž... Ljubila sam ga strasno, iz dna srca, kako može ljubiti samo mlada i ozbiljna žena, dala sam mu svoju mladost, sreću, život, imutak, živjela sam samo za njega, molila sam se njemu kao poganka i... i — što je bilo? Najbolji od svih muškaraca varao me na najnesavjesniji način na svakom koraku! Poslije njegove smrti našla sam u njegovu stolu ladicu punu ljubavnih pisama, a za života, — strašno mi je kad se sjetim! Ostavljao me je samu nedjelje i nedjelje; pred mojim očima išao je za drugim ženama i varao me, razbacivao je moj novac, ismijavao moju ljubav... I pored svega toga ja sam ga ljubila i bila mu vjerna. Što više, on je umro, a ja sam mu jednako bila vjerna i postojana. Zakopala sam se zauvijek među četiri zida i do groba ne ću skidati crnine...

SMIRNOV *(s prezirnim smijehom)*. Crnine!... Ne razumijem za koga me vi držite? Kao da ne znam, zašto vi nosite taj crni domino i zašto ste se zakopali među četiri zida! Još nešto! To je tako tajanstveno, tako poetično! Ako prođe kraj vaše kuće kakav pitomac podoficirske škole ili kakav dežmekasti pjesnik, pogledat će prozore i pomislit će! »Ovdje stanuje tajanstvena Tamara, koja se od ljubavi za mužem zakopala među četiri zida.« Znamo mi te komedije!

POPOVA *(plane)*. Što? Kako se usuđujete tako govoriti?

SMIRNOV. Živi ste se zakopali, ali se niste zaboravili napudrati.

POPOVA. Kako se usuđujete sa mnom tako govoriti?

SMIRNOV. Ne vičite, molim vas, ja nisam vaš upravitelj. Dopustite da zovem stvari po imenu. Ja nisam žena i navikao sam da jasno i glasno kažem svoje mišljenje. Molim vas ne vičite!

POPOVA. Ja ne vičem, vi vičete! Izvolite me ostaviti na miru.

SMIRNOV. Dajte mi novac, pa ću otići.

POPOVA. Od mene ne ćete dobiti novaca!

SMIRNOV. Ne, milostiva gospođo, dobit ću.

POPOVA. Ne ću vam dati i ne ću, ni kopjejke ne ćete dobiti! Možete me ostaviti na miru!

SMIRNOV. Nemam čast da vam budem muž ili zaručnik, i zato molim vas, ne pravite mi scena. *(Sjedne.)* Ne volim ja to.

POPOVA *(teško diše od gnjeva)*. Vi ste sjeli?

SMIRNOV. Sjeo sam.

POPOVA. Molim vas, otiđite!

SMIRNOV. Dajte mi moj novac... *(Tiho.)* Kako sam bijesan! Kako bijesan!

POPOVA. S drznicima ne želim razgovarati. Izvolite se pokupiti napolje! *(Stanka.)* Ne ćete otići? Ne?

SMIRNOV. Ne.

POPOVA. Ne?

SMIRNOV. Ne!

POPOVA. Dobro! *(Zvoni.)*

IX

ISTI i LUKA

POPOVA. Luka, izvedi ovog gospodina!

LUKA *(prilazi Smirnovu)*. Gospodine, izvolite otići, kad vam se kaže. Nema ništa.

SMIRNOV *(skoči)*. Šuti! S kime razgovaraš? Napravit ću od tebe salatu.

LUKA *(hvata se za srce)*. Isuse bože... svi sveci... *(Padne u naslonjač.)* Zlo mi je, zlo mi je! Nemam daha!

POPOVA. Gdje je Daša? Daša! *(Viče.)* Daša! Pelageja! Daša! *(Zvoni.)*

LUKA. Sve su otišle u jagode... Nikoga nema kod kuće... Zlo mi je. Vode!

POPOVA. Izvolite se pokupiti napolje!

SMIRNOV. Ne biste li mogli biti malo pristojniji?

POPOVA *(stisne šake i lupa nogama)*. Vi ste seljačina! Divlji medvjed! Grubijan! Čudovište!

SMIRNOV. Što? Što ste rekli?

POPOVA. Rekla sam da ste medvjed, čudovište.

SMIRNOV *(ide prema njoj)*. Dopustite, s kakvim me pravom vrijeđate?

POPOVA. Da, vrijeđam vas... pa što onda? Mislite li da vas se bojim?

SMIRNOV. A zar vi mislite da imate pravo vrijeđati, ako ste poetično biće? Da? Na dvoboj!

LUKA. Isuse bože! Svi sveci! Vode!

SMIRNOV. Na dvoboj!

POPOVA. Ako imate zdrave šake i bikovsko grlo, mislite li da vas se bojim? A? Divljačina jedna.

SMIRNOV. Na dvoboj! Nikome ne ću dopustiti da me vrijeđa, bez obzira na to što ste vi žena, krhko biće.

POPOVA *(nastoji da ga nadviče)*. Medvjed, medvjed, medvjed.

SMIRNOV. Vrijeme je da se napokon riješimo predrasuda, da su samo muškarci obavezni da plate za uvredu. Ravnopravnost za ravnopravnost, k vragu! Na dvoboj!

POPOVA. Hoćete li da se borimo revolverom? Izvolite!

SMIRNOV. Odmah!

POPOVA. Odmah! Ostali su muževljevi revolveri... Odmah ću ih donijeti... *(Brzo izlazi i vraća se.)* S kakvom ću nasladom zatjerati kuglu u vašu tvrdu tikvu! Neka vas vrag odnese! *(Odlazi.)*

SMIRNOV. Ustrijelit ću je kao pilence. Ja nisam dječarac, nisam sentimentalno štene, za mene nema nježnog spola.

LUKA. Milostivi gospodine. *(Padne na koljena.)* Učini mi tu milost, požali mene starca, otiđi odavle. Ustrašio si nas do smrti, i još se spremaš da se tučeš.

SMIRNOV *(ne sluša ga)*. Dvoboj, eto to je ravnopravnost, emancipacija. Oba spola imaju jednaka prava. Ustrijelit ću je iz principa! Ipak, što li je to žena? *(Imitira je.)* »Neka vas vrag odnese... Zatjerat ću kuglu u vašu tvrdu tikvu«... Kakva žena! Porumenjela je, oči joj sjaju... Prihvatila je moj izazov! Časne mi riječi, prvi put u životu vidim takvu ženu...

LUKA. Milostivi gospodine, otiđite! Vječno ću se za vas moliti bogu!

SMIRNOV. To je žena! Razumijem ja to. Prava žena. Nije krpa, ni maza, nego vatra, barut, raketa! Pa i ubiti ju je šteta!

LUKA *(plače)*. Milostivi gospodine... otiđite!

SMIRNOV. Ona mi se doista sviđa! Doista! I pored jamica na obrazima, sviđa mi se! Bio bih spreman što više da joj oprostim dug... i bijes me prošao... Divna žena!

X

ISTI i POPOVA

POPOVA *(ulazi s revolverima)*. Ovdje su revolveri... Ali prije nego počnemo, izvolite mi pokazati kako se puca... U životu nisam imala revolvera u ruci.

LUKA. Spasi nas, gospode!... Idem da potražim vrtlara i kočijaša... Odakle je došla do nas ta napast? *(Izlazi.)*

SMIRNOV *(pregledava revolvere)*. Vidite, ima nekoliko vrsti revolvera. Za dvoboj ima specijalnih Mortimerovih revolvera na kapsle. A ovo su revolveri Smith i Wesson s trostrukim djelovanjem, s ekstraktorom i centralnim udarom... Prekrasni revolveri... Ovaj par vrijedi najmanje devedeset rubalja. Revolver treba držati ovako... *(Tiho.)* Kakve oči, kakve oči! To je vatrena žena!

POPOVA. Ovako?

SMIRNOV. Da, ovako... Zatim dignete oroz... Ovako nišanite... Glavu malo natrag! Ispružite ruku kako treba... Evo tako. Zatim ovim prstom pritisnete ovu stvarčicu — i to je sve... I još samo glavno pravilo: treba biti miran i nišaniti bez žurbe. Treba paziti da ruka ne zadršće.

POPOVA. Dobro... Nije udobno da se tučemo u sobama. Pođimo u vrt.

SMIRNOV. Pođimo. Ali ja vas upozoravam da ću pucati u zrak.

POPOVA. Samo je to trebalo! Zašto?

SMIRNOV. Zato... zato... To je moja stvar zašto!

POPOVA. Bojite se? Da? A-a-a! Ne, gospodine, ne ćete umaknuti. Izvolite ići za mnom! Ne ću se smiriti dok ne probijem vašu tikvu, evo ovu tikvu, koju tako mrzim! Bojite se?

SMIRNOV. Da, bojim se.

POPOVA. Lažete! Zašto se ne ćete tući?

SMIRNOV. Zato... zato, što mi se... sviđate?

POPOVA *(sa zlobnim smijehom)*. Ja mu se sviđam. On mi se usuđuje reći da mu se sviđam. *(Pokaže vrata.)* Možete...

SMIRNOV *(u tišini odlaže revolver, uzima kapu i odlazi. Zaustavlja se pred vratima. Oboje šute pola minute i gledaju se. Zatim se Smirnov neodlučno približi gospođi Popovoj.)* Slušajte... još uvijek se ljutite? I ja sam bijesan kao vrag, ali razumijete li... kako da vam rastumačim... stvar je u tom, vidite, da je događaj takve vrste, strogo uzevši... *(Viče.)* Zar sam ja kriv što mi se sviđate? *(Hvata stolac, stolac praska i lomi se.)* K vragu, kakvo to krhko pokućstvo imate! Vi mi se sviđate, razumijete li? Ja sam... Ja sam gotovo zaljubljen!

POPOVA. Otiđite od mene — mrzim vas!

SMIRNOV. Bože, kakva žena. U svom životu nisam vidio što slično. Izgubljen sam. Propao sam. Upao sam u mišolovku kao miš!

POPOVA. Otiđite odavle ili ću pucati!

SMIRNOV. Pucajte! Ne možete razumjeti kakva je sreća umrijeti pod pogledom ovih divnih očiju, umrijeti od revolvera, koji drži ta mala baršunasta ručica... Poludio sam! Promislite i odlučite odmah, jer ako odem odavle, nikad se više ne ćemo vidjeti. Odlučite! Ja sam plemić, pošten čovjek, imam deset tisuća godišnjeg dohotka... pogađam kuglom kopjejku ako je bacite u zrak... imam izvrsnih konja... Hoćete li biti moja žena?

POPOVA *(uzrujana prijeti mu revolverom)*. Na dvoboj, na dvoboj!

SMIRNOV. Poludio sam... Ništa ne razumijem... *(Viče.)* Čovječe! Vode!

POPOVA *(viče)*. Na dvoboj!

SMIRNOV. Poludio sam; zaljubio sam se kao dječak, kao glupan! *(Hvata je za ruku, ona krikne od boli.)* Ja vas ljubim. *(Klekne.)* Ljubim, kako nikad nisam ljubio. Dvanaest žena sam ostavio, devet je ostavilo mene. Ali nijednu od njih nisam tako volio kao vas. Raznježio sam se, omlohavio, omlitavio... Na koljenima sam kao glupan, i molim vašu ruku. Stid me je. Sramota! Pet godina nisam bio zaljubljen. Zakleo sam se da više nikad ne ću biti, a najednom sam se zapleo kao ruda u tuđa kola! Prosim vašu ruku! Da ili ne? Ne ćete? Ne treba! *(Ustaje i brzo ide prema vratima.)*

POPOVA. Čekajte...

SMIRNOV *(ustaje).* Dakle?

POPOVA. Ništa, idite... Uostalom, stanite!... Ne, idite, idite! Mrzim vas! Ili ne... Ne idite! Ah da znate kako sam bijesna, kako sam bijesna. *(Baci revolver na stol.)* Otekli su mi prsti od te strahote... *(Od bijesa razdere rupčić.)* Što stojite? Kupite se!

SMIRNOV. Zbogom!

POPOVA. Da, da, idite!... *(Viče.)* Ta kuda ćete? Čekajte... Idite, uostalom. Ah, kako sam bijesna. Ne prilazite mi! Ne prilazite mi!

SMIRNOV *(približi joj se).* Kako sam bijesan na sebe! Zaljubio sam se kao gimnazijalac i klečao sam... Koža mi se ježi... *(Grubo.)* Ja vas ljubim! Trebalo mi je samo da se u vas zaljubim! Sutra treba platiti kamate, počela je kosidba, a vi ovdje... *(Grli je.)* Nikada to sebi ne ću oprostiti...

POPOVA. Gubite se! Ruke k sebi! Ja vas... mrzim! Na dvoboj! *(Dug poljubac.)*

XI

ISTI, LUKA *sa sjekirom,* VRTLAR *s grabljama,* KOČIJAŠ *s vilama i* RADNICI *s kolcima*

LUKA *(opazi ih).* Isuse bože!

POPOVA *(oborivši oči).* Luka, reći ćeš tamo u konjušnici, da danas Tobiju uopće ne daju zobi.

Zastor

PROSIDBA

Šala u jednom činu

Lica:

STEPAN STEPANOVIČ ČUBUKOV, posjednik.
NATALIJA STEPANOVNA, njegova dvadeset i pet godišnja kći.
IVAN VASILJEVIČ LOMOV, Čubukovljev susjed, zdrav, ugojen, ali malo nepovjerljiv posjednik.

Radnja se događa na Čubukovljevu imanju.

Soba za primanje u Čubukovljevoj kući.

I

ČUBUKOV i LOMOV *(u fraku i bijelim rukavicama).*

ČUBUKOV *(ide u susret Lomovu).* Dušo moja, koga vidim! Ivane Vasiljeviču! Kako ste me obradovali! *(Rukuje se s njim.)* Jednom riječi iznenađenje... Kako ste?

LOMOV. Zahvaljujem. A kako vi izvolijevate živjeti?

ČUBUKOV. Pomalo, pomalo, anđele moj, hvala na pitanju, i tako dalje. Sjednite, najpokornije vas molim... Jednom riječi, nije lijepo zaboravljati susjede, mili moj. Ali zašto, dragi moj, dolazite tako službeno? U fraku, u rukavicama i tako dalje. Zar kamo idete, biseru moj?

LOMOV. Ne, samo k vama, cijenjeni Stepane Stepanoviču.

ČUBUKOV. Zašto onda imate frak, dražesni moj? Kao na Novu godinu za čestitanja!

LOMOV. Evo, u čemu je stvar. *(Uzima ga ispod ruke.)* Bio sam tako slobodan, cijenjeni Stepane Stepanoviču, da dođem k vama s jednom molbom. Više puta imao sam čast da se obratim na vas da mi pomognete, a vi ste svagda, kako

da kažem... oprostite mi, ja sam uzrujan. Popit ću malo vode, cijenjeni Stepane Stepanoviču. *(Pije vodu.)*

ČUBUKOV *(tiho)*. Hoće, da mu posudim novaca! Ne ću mu ih dati! *(Lomovu.)* O čemu se radi, ljepotane?

LOMOV. Vidite li, Uvaženi Stepanoviču... Oprostite, Stepane Uvaženoviću, to jest, ja sam strahovito uzbuđen, kako izvolite vidjeti. Ukratko, samo vi mi možete pomoći, premda ja to, dakako, nisam ničim zaslužio i... i nemam prava da računam na vašu pomoć...

ČUBUKOV. Ah, ne okolišajte kao mačak oko vruće kaše, mili! Što hoćete? Kažite. Dakle?

LOMOV. Odmah... Jedan čas... Radi se o tome, da sam vas došao zamoliti za ruku vaše kćeri Natalije Stepanovne.

ČUBUKOV *(radosno)*. Mili moj! Ivane Vasiljeviču! Kažite još jedamput, nisam dobro čuo.

LOMOV. Imam čast da zaprosim...

ČUBUKOV *(prekine ga)*. Dragi moj... Tako mi je drago i tako dalje... *(Zagrli Lomova i poljubi ga.)* Odavno sam to želio. To je bila moja svakidanja želja. *(Ispusti suzu.)* I svagda sam vas volio, anđele moj, kao rođenoga sina. Bog neka vam da svaku sreću, ljubav i tako dalje. Uvijek sam to želio... Što ja tu stojim, kao da sam prirastao, radost me smela, sasvim smela! Oh, ja sam sama radost... Idem pozvati Natašu i tome slično.

LOMOV *(raznježen)*. Cijenjeni Stepane Stepanoviču, što vi mislite, mogu li se nadati, da će ona pristati?

ČUBUKOV. Takav ljepotan, jednom riječi i... i ona da ne pristane! Kladim se, da je zaljubljena u vas kao mačkica i tako dalje... Odmah ću se vratiti. *(Izlazi.)*

II

LOMOV *(sam)*

LOMOV. Zima mi je... Dršćem, kao prije ispita. Glavno je — odlučiti se. Ako čovjek dugo misli, oklijeva, mnogo govori, ili ako čeka ideal ili pravu ljubav, nikad se ne će oženiti. Brrr! Zima mi je! Natalija Stepanovna je izvrsna domaćica, nije ružna, obrazovana je... što mi više treba? Tako sam uzbuđen, da mi u ušima počinje šumjeti. *(Pije vode.)* A

ne mogu, da se ne oženim... U prvom redu, već imam trideset i pet godina, — a to su, kažu, kritične godine. U drugom redu, potreban mi je sređen i normalan život... Imam srčanu manu, patim od lupanja srca, svadljiv sam i uvijek se strahovito uzrujam... Eto, sada mi usne dršću, a na desnoj mi vjeđi živac skakuće... Ali najstrašnije patim — kad spavam. Čim legnem i počnem drijemati, odmah se nešto ho-ruk, pomakne u lijevom boku i kreće prema ramenu i glavi... Skočim iz postelje, kao da sam poludio, malo šetam, pa iznova legnem, ali čim počnem drijemati, opet se nešto u lijevom boku, ho-ruk, i to se ponovi dvadesetak puta...

III

NATALIJA STEPANOVNA, LOMOV

NATALIJA. *(ulazi).* To ste vi? A tata mi je rekao: došao je trgovac da kupi staru robu. Zdravi bili, Ivane Vasiljeviču.

LOMOV. Zdravi bili, cijenjena Natalijo Stepanovna!

NATALIJA. Oprostite, što imam pregaču i što nisam uređena... Čistimo grašak za sušenje. Zašto vas tako dugo nije bilo kod nas? Sjednite... *(Sjedaju.)* Izvolite li doručkovati?

LOMOV. Ne, hvala, već sam jeo.

NATALIJA. Pušite?... Ovdje su šibice... Danas je krasno vrijeme, a jučer je padala takva kiša, da težaci cijelog dana nisu ništa radili. Koliko ste stogova nakosili? Zamislite, prohtjelo mi se, da dadem pokositi cijelu livadu, a sada mi je krivo i u strahu sam, da mi sijeno ne sagnjije. Bilo bi bolje da sam čekala. Ali, što vidim? Vi, čini mi se, imate frak! No, to je velika novost! Idete li na ples? Uostalom, vi ste se poljepšali... Recite mi istinu, zašto ste tako elegantni?

LOMOV *(uzbuđeno).* Vidite li, cijenjena Natalijo Stepanovna... Stvar je u tome, da sam odlučio da vas zamolim da me saslušate... Dakako, da ćete se začuditi, a možda i razljutiti, ali ja... *(Tiho.)* Strašno mi je zima.

NATALIJA. O čemu se radi? *(Stanka.)* Dakle?

LOMOV. Nastojat ću, da budem kratak. Vama je poznato, cijenjena Natalijo Stepanovna, da ja već odavno, od svog djetinjstva, imam čast poznavati vašu porodicu. Moja pokojna tetica i njezin muž, od kojih sam, kako znate, naslijedio ze-

mlju, uvijek su vašem ocu i vašoj pokojnoj majčici iskazivali osjećaje dubokog poštovanja. Porodica Lomovih i porodica Čubukovih uvijek su živjele u prijateljskim, i, mogao bih čak reći, u rodbinskim vezama. Ako se izvolijevate sjetiti, moja je zemlja tik do vaše. Moje Volovske Livadice graniče s vašim brezikom.

NATALIJA. Oprostite, što vas prekidam, ali rekli ste »moje Volovske Livadice«... Zar su vaše?

LOMOV. Moje...

NATALIJA. Još nešto! Volovske Livadice su naše, a ne vaše!

LOMOV. Ne, cijenjena Natalijo Stepanovna, moje su...

NATALIJA. To je novost. A zašto bi bile vaše?

LOMOV. Kako zašto? Ja govorim o onim Volovskim Livadicama, koje kao klin leže među vašim brezikom i Izgorjelom močvarom.

NATALIJA. Da, da... te livadice su naše...

LOMOV. Ne, cijenjena Natalijo Stepanovna, varate se, one su — moje.

NATALIJA. Dođite k pameti, Ivane Vasiljeviču! A kada su postale vaše?

LOMOV. Kako kada? Dokle mi ide sjećanje, uvijek su bile naše.

NATALIJA. Ni govora, oprostite mi.

LOMOV. Pokazat ću vam crno na bijelom, cijenjena Natalijo Stepanovna. Istina je, da je nekad bilo spora o tom, čije su Volovske Livadice, ali danas nema sumnje, da su moje. Na to ne treba trošiti riječi. Izvolite me saslušati. Baka moje tetice dala je Volovske Livadice besplatno i bez naznake roka na uživanje seljacima djeda vašeg oca, jer su oni za nju pekli cigle. Seljaci djeda vašeg oca uživali su besplatno četrdeset godina te livadice i privikli su se, da ih smatraju svojima, ali kad je došlo do oslobođenja...

NATALIJA. Sve je obratno nego što pripovijedate. Zemlja moga djeda i pradjeda pružala se do Izgorjele močvare, znači, da su Volovske Livadice naše. Što je tu nejasno, ne razumijem. Kako je to dosadno!

LOMOV. Pokazat ću vam crno na bijelom, Natalijo Stepanovna!

NATALIJA. Ne, vi se prosto šalite ili mi se rugate... Kakva je to novost! Ta je zemlja naša preko tri stotine go-

dina, i najednom netko kaže, da nam ne pripada! Oprostite, Ivane Vasiljeviču, ali ja ne vjerujem svojim ušima. Meni nije toliko do Livadica. Imaju dva, tri jutra, a vrijede nekih tri stotine rubalja, ali me ljuti neistina. Kažite što hoćete, ali ne podnosim neistine.

LOMOV. Saslušajte me, zaklinjem vas! Seljaci djeda vašeg oca pekli su cigle za baku moje tetice. Tetičina baka, u želji da im učini veselje...

NATALIJA. Djed, baka, tetica, ništa od toga ne razumijem! Livadice su naše i gotovo!

LOMOV. Moje su, gospođice!

NATALIJA. Naše su! Sve da dokazujete dva dana, da obučete petnaest frakova, naše su, naše i naše!... Tuđe ne ću, ali svoje ne želim izgubiti... Kako želite!

LOMOV. Meni, Natalijo Stepanovna, Volovske Livadice nisu potrebne, ali govorim principijelno; ako hoćete, dopustite, da vam ih poklonim.

NATALIJA. Ja ih mogu pokloniti vama, kad su moje... Najmanje što vam mogu reći, Ivane Vasiljeviču, je to, da je to čudan postupak. Do danas smo vas smatrali dobrim susjedom, prijateljem, prošle godine posudili smo vam mlatilicu i zato smo mlatili svoje žito u studenom, a vi postupate s nama kao s ciganima. Poklanjate mi moju vlastitu zemlju. Oprostite, ali tako ne postupaju dobri susjedi! Ja smatram, da je to čak drskost, ako hoćete...

LOMOV. Po vašem bih ja, dakle, bio otimač. Gospođice, nikad ja nisam prisvojio tuđu zemlju, i ne ću nikome dopustiti, da me zato optuži. *(Prilazi k peharu i pije vodu.)* Volovske Livadice su moje.

NATALIJA. Nije istina! Naše su!

LOMOV. Moje!

NATALIJA. Nije istina! Dokazat ću vam! Još danas ću poslati svoje kosce na Livadice.

LOMOV. Što kažete?

NATALIJA. Danas će tamo biti moji kosci!

LOMOV. Protjerat ću ih...

NATALIJA. Vi biste se usudili?

LOMOV *(hvata se za srce)*. Volovske Livadice su moje! Razumijete li? Moje!

NATALIJA. Ne vičite, molim vas. Kod kuće možete drečati kao jarac, ali ovdje vas molim, da ostanete u granicama pristojnosti!

LOMOV. Da mi srce tako strašno i bolno ne lupa, da mi žile ne udaraju u sljepočicama, drugačije bih s vama govorio. *(Viče.)* Volovske Livadice su moje!

NATALIJA. Naše!

LOMOV. Moje!

NATALIJA. Naše!

LOMOV. Moje!

IV

ČUBUKOV, LOMOV, NATALIJA

ČUBUKOV *(ulazi)*. Što se dogodilo? Zašto vičete?

NATALIJA. Tata, razjasni, molim te, ovom gospodinu, čije su Volovske Livadice, naše ili njegove.

ČUBUKOV *(Lomovu)*. Pipice, Livadice su naše!

LOMOV. Ali, molim vas, Stepane Stepanoviču, zašto bi bile vaše? Imajte pameti barem vi! Baka moje tetice dala je Volovske Livadice besplatno i bez naznake roka na uživanje seljacima djeda vašeg oca. Seljaci djeda vašeg oca uživali su besplatno četrdeset godina ove livadice i privikli su se, da ih smatraju svojima, ali kad je došlo do oslobođenja...

ČUBUKOV. Jedan čas, biseru moj... Vi zaboravljate, da baš seljaci, nisu ništa plaćali vašoj baki i tome slično, jer je upravo tada bilo spora radi Livadica i tako dalje... A danas svaki vrabac jednom riječi zna, da nema sumnje, da su naše. Zar niste pogledali nacrt?

LOMOV. Dokazat ću vam da su moje!

ČUBUKOV. Ne ćete dokazati, ljubimče moje!

LOMOV. Ne, dokazat ću!

ČUBUKOV. Dragi moj, zašto vičete? Vikanjem, jednom riječi, ništa ne ćete dokazati. Vaše ne želim, ali svoje ne ću dati. Radi kojeg sveca brade? Ako ste, ljubljeni moj, dotjerali tako daleko, da mi osporavate pravo nad Volovskim Livadicama i tako dalje, prije ću ih dati seljacima, nego vama. Eto, tako!

LOMOV. Ne razumijem, kojim biste pravom darivali tuđu imovinu?

ČUBUKOV. Dopustit ćete, da ja znam, imam li pravo ili nemam. Jednom riječi, mladi gospodine, ja nisam navikao, da ljudi govore sa mnom na takav način i tako dalje. Ja sam, mladi gospodine, dvaput stariji od vas i molim vas, da govorite sa mnom bez uzrujavanja i tome slično.

LOMOV. Ne, vi me prosto smatrate glupanom i igrate se sa mnom! Moju zemlju nazivate svojom zemljom i još hoćete da budem hladnokrvan i da govorim s vama ljudski! Tako ne postupaju dobri susjedi, Stepane Stepanoviču. Vi niste susjed, nego otimač!

ČUBUKOV. Što, što ste rekli?

NATALIJA. Tata, pošalji odmah kosce na Livadice!

ČUBUKOV *(Lomovu)*. Što ste rekli, milostivi gospodine?

NATALIJA. Volovske Livadice su naše, i ja ne ću popustiti, ne ću popustiti i ne ću popustiti!

LOMOV. To ćemo još vidjeti! Sudski ću vam dokazati da su moje.

ČUBUKOV. Sudski? Možete, to predati sudu, milostivi gospodine, i tome slično! Možete! Poznam ja vas, vi jednom riječi, čekate priliku, da idete pred sud i tako dalje... U krvi vam je svađanje. Svi su vam preci bili svadljivci! Svi!

LOMOV. Molim vas da ne vrijeđate moje pretke! U obitelji Lomovih svi su bili pošteni, a ni jedan nije došao pred sud zbog rasipanja imovine kao vaš ujak!

ČUBUKOV. A u porodici Lomovih svi su bili luđaci!

NATALIJA. Svi, svi, svi!

ČUBUKOV. Vaš je djed pio kao duga, a vaša mlađa teta, Nastasja Mihajlovna, pobjegla je s nekakvim arhitektom i tako dalje...

LOMOV. A vaša je majka bila šepava. *(Hvata se za srce.)* Trga me u boku... Udara mi u glavi. Isuse bože!... Vode!

ČUBUKOV. Vaš je otac bio kartaš i žderonja!

NATALIJA. A tetka blebetuša kakvih se malo nađe!

LOMOV. Ukočila mi se lijeva noga... A vi ste spletkar... Oh, moje srce!... Opće je poznato, da ste prije izbora po... Vidim sve zvijezde... Gdje mi je šešir?

NATALIJA. To je nisko! To je nečasno! To je gadno!

ČUBUKOV. A vi ste, jednom riječi, zloban, dvoličan i svadljiv! Da, da, gospodine!

LOMOV. Ah, ovdje je moj šešir... Srce... Kamo da idem? Gdje su vrata? Oh!... Čini mi se, da umirem... Noga mi kleca... *(Ide vratima.)*

ČUBUKOV *(ide za njim)*. I da vas više ne vidim u svojoj kući!

NATALIJA. Tužite sudu! Vidjet ćemo! *(Lomov izađe teturajući.)*

V

ČUBUKOV, NATALIJA STEPANOVNA

ČUBUKOV. Neka ga vrag odnese! *(Hoda uzrujano.)*

NATALIJA. Kakva ništarija! I da čovjek poslije toga vjeruje u dobre susjede!

ČUBUKOV. Nitkov! Strašilo u grašku!

NATALIJA. Izrod jedan! Prisvojio sebi tuđu zemlju i još nas napada!

ČUBUKOV. I ta sablast, pile slijepo, usuđuje se da prosi i tako dalje. Što kažeš? Da prosi!

NATALIJA. Što da prosi?

ČUBUKOV. Ti ne znaš? Došao je, da te zaprosi za ženu.

NATALIJA. Za ženu? Mene? Zašto mi to prije nisi rekao?

ČUBUKOV. Zato se nacifrao. Frak, rukavice. Kobasica! Balavko!

NATALIJA. Mene? Zaprosio za ženu? Ah! *(Padne u naslonjač i uzdiše.)* Pozovite ga natrag, pozovite ga natrag! Ah! Pozovite ga natrag!

ČUBUKOV. Koga da pozovem natrag?

NATALIJA. Brzo, brzo! Pozlit će mi! Pozovite ga natrag! *(Histeričan napadaj.)*

ČUBUKOV. Što je? Što ti pada na pamet? *(Hvata se za glavu.)* Ja sam nesretnik! Ustrijelit ću se! Objesit ću se! Ne daju mi živjeti!

NATALIJA Umirem! Pozovite ga natrag!

ČUBUKOV. Pfu! Odmah! Ne tuli samo! *(Izlazi.)*

NATALIJA *(sama, jeca)*. Što smo učinili! Pozovite ga natrag! Natrag!

ČUBUKOV *(dotrči)*. Odmah će se vratiti i tako dalje. Neka ga vrag odnese! Uh! Govori ti s njim, jer meni, jednom riječi, nije stalo...

NATALIJA *(jeca)*. Pozovite ga natrag!

ČUBUKOV *(viče)*. Ide, kad ti se veli. Kako je teško, bože moj, biti otac odrasloj kćeri! Zaklat ću se! Primorat će me da se zakoljem! Vrijeđali smo, osramotili i otjerali čovjeka, a ti si svemu kriva... Ti!

NATALIJA. Ne, ti si kriv!

ČUBUKOV. Dakako, svemu sam ja kriv, jednom riječi. *(Lomov se pojavi na vratima.)* No, govori ti s njim. *(Izlazi.)*

VI

NATALIJA STEPANOVNA, LOMOV

LOMOV *(ulazi, slabo mu je)*. Strahovito mi lupa srce... Noga me iznevjerila... U boku me trga...

NATALIJA. Oprostite nam, prenaglili smo se, Ivane Vasiljeviču. Sada se sjećam, Volovske Livadice su doista vaše.

LOMOV. Strašno mi lupa srce... Moje Livadice... Obadvije mi vjeđe skakuću...

NATALIJA. Vaše su Livadice, vaše. Sjednite. *(Sjedaju.)* Imali smo krivo...

LOMOV. To je moj princip... Meni nije do zemlje, meni je do principa...

NATALIJA. Svakako, do principa... Govorimo o čemu drugom.

LOMOV. To više što imam dokaza. Baka moje tetice dala je seljacima djeda vašega oca...

NATALIJA. Dosta smo o tome govorili, dosta... *(Tiho.)* Ne znam kako da počnem. *(Lomovu.)* Spremate li se uskoro u lov?

LOMOV. Mislim poći u lov na tetrijebe, cijenjena Natalijo Stepanovna, poslije žetve. Jeste li čuli kakva mi se nesreća dogodila? Moj je Ugadaj, kojega ste vi izvolijevali poznavati, ošepavio.

NATALIJA. Kakva šteta! A od čega?

LOMOV. Ne znam... Bit će da je iščašio nogu, ili su ga ujeli psi... *(Uzdiše.)* Moj najbolji pas, a da i ne spominjem koliko me je stajao! Stotinu dvadeset i pet rubalja dao sam Mironovu za njega.

NATALIJA. Preplatili ste ga, Ivane Vasiljeviču.

LOMOV. A ja nalazim da je to jeftino. Izvanredan pas.

NATALIJA. Tata je platio za svog Otkataja osamdeset i pet rubalja, a naš je Otkataj mnogo bolji od vašeg Ugadaja!

LOMOV. Otkataj je bolji od Ugadaja? Što još! *(Smije se.)* Otkataj bolji od Ugadaja!

NATALIJA. Dakako, da je bolji. Istina je, da je mlad i da još treba da izraste, ali ni Volčanjecki nema ljepšega ni pametnijega psa.

LOMOV. Dopustite, Natalijo Stepanovna, ali vi zaboravljate, da on ima kratku njušku, a psi s kratkom njuškom slabi su lovci.

NATALIJA. Kratku njušku? To prvi put čujem!

LOMOV. Uvjeravam vas, da mu je donja čeljust kraća od gornje.

NATALIJA. Vi ste ih mjerili?

LOMOV. Mjerio sam ih. On je možda dobar da trči za divljači, ali ako je treba uhvatiti, teško će...

NATALIJA. Prije svega, naš je Otkataj plemenite pasmine. Ima dugu dlaku i sin je Zaprjagaja i Stamezke. A za vašeg šugavca ne zna se ni tko je ni odakle je... Osim toga je mator i gadan kao staro kljuse...

LOMOV. Mator? Da mi tko da pet vaših Otkataja za njega, ne bih pristao... Ugadaj je pas i pô, a Otkataj... smiješno je i govoriti... svaki psetar ima pasa kao Otkataj, poput gljiva poslije kiše. Dvadeset i pet rubalja bilo bi za njega previše.

NATALIJA. Vas je obuzeo danas neki zli duh proturječja, Ivane Vasiljeviču. Najprije ste sebi utuvili u glavu, da su Volovske Livadice vaše, a sada kažete, da je Ugadaj bolji od Otkataja. Ne volim kad ljudi govore što ne misle, jer vi izvrsno znate, da je Otkataj stotinu puta bolji od vašeg glupog Ugadaja. Zašto govorite suprotno?

LOMOV. Vidim, Natalijo Stepanovna, da me držite slijepcem ili glupanom. Razumijte, da vaš Otkataj ima kratku njušku!

NATALIJA Nije istina.

LOMOV. Kratku njušku!

NATALIJA *(viče)*. Nije istina!

LOMOV. Zašto vičete, gospođice?

NATALIJA. Zašto govorite gluposti? To je nepodnosivo! Vrijeme bi bilo da ustrijelite svog Ugadaja, a vi ga uspoređujem s Otkatajem!

LOMOV. Oprostite, dalje se ne mogu s vama prepirati, srce mi lupa.

NATALIJA. Opazila sam, da se najviše svađaju oni lovci, koji se u lov najmanje razumiju.

LOMOV. Gospođice, molim vas, da prestanete. Srce će mi pući... Šutite!

NATALIJA. Ne ću zašutjeti, dok ne priznate, da je Otkataj stoput bolji od vašeg Ugadaja!

LOMOV. Stoput gori! Neka crkne vaš glupi Otkataj. Sljepočice... oko... rame...

NATALIJA. A vaš glupi Ugadaj ne treba ni crknuti, jer je već ionako crkotina!

LOMOV *(plače)*. Prestanite! Srce mi je puklo!

NATALIJA. Ne ću prestati!

VII

ISTI i ČUBUKOV

ČUBUKOV *(ulazi)*. Što se opet događa?

NATALIJA. Tata, reci iskreno, po savjesti, čiji je pas bolji, naš Otkataj ili njegov Ugadaj.

LOMOV. Stepane Stepanoviču, zaklinjem vas, kažite samo jedno: ima li vaš Otkataj kratku njušku? Da ili ne?

ČUBUKOV. Pa da je i ima? Vrlo važno! Zato u cijelom okrugu nema boljeg psa od njega i tako dalje.

LOMOV. Ali moj je Ugadaj bolji! Ruku na srce!

ČUBUKOV. Ne uzrujavajte se, biseru moj... Vaš Ugadaj ima, jednom riječi, dobrih svojstava. Čiste je pasmine, ima čvrste noge i jaka bedra i tome slično. Ali, taj pas, ako hoćete znati, ljepotane moj, ima dva nedostatka: mator je i ima kratku njušku.

LOMOV. Oprostite, srce mi lupa... Pogledajmo činjenice... Izvolite se sjetiti, da je na Marusinjskim livadama moj Ugadaj išao uho do uha s grofovim Razmahajem, a vaš je Otkataj zaostao cijelu vrstu.

ČUBUKOV. Zaostao je zato, što ga je grofovski psetar ošinuo bičem.

LOMOV. Imao je i zašto. Svi su psi gonili lisicu, a Otkataj je stao trgati ovna!

ČUBUKOV. Nije istina!... Mili moj, ja sam vrlo prgav i zato, jednom riječi, molim vas, da prekinemo svađu. Zviznuo ga je, jer svi sa zavišću gledaju tuđeg psa... Da! Svi su zavidni! A ne znam, da li se to i vas ne tiče, gospodine! Čim ste, jednom riječi, primijetili, da je koji pas bolji do vašeg Ugadaja, odmah počinjete govoriti i ovo... i ono... i tome slično... Ta ja sve pamtim!

LOMOV. I ja sve pamtim!

ČUBUKOV *(imitira ga)*. I ja sve pamtim... Što vi to pamtite?

LOMOV. Srce mi lupa... Noga me iznevjerila... Ne mogu više.

NATALIJA *(imitira ga)*. Srce mi lupa... Kakav ste vi lovac? Za vas je da sjedite na kuhinjskoj peći, i da lovite žohare, a ne da tjerate lisice! Srce mi lupa...

ČUBUKOV. Da, kakav ste vi lovac? Ako vam srce lupa, jednom riječi, ostanite kod kuće i ne truckajte se u sedlu. Još da barem lovite, ali vi idete u lov samo zato, da se svađate i da smetate tuđim psima i tako dalje. Ja sam nagao, ne govorimo više o tom. Vi, uopće, jednom riječi, niste lovac!

LOMOV. A zar ste vi lovac? Idete u lov samo zato, da se uližete grofu i da spletkarite... Jao, moje srce!... Vi ste spletkar!

ČUBUKOV. Što? Ja sam spletkar? *(Viče.)* Šutite!

LOMOV. Vi ste spletkar!

ČUBUKOV. Vi ste deran! Balavac!

LOMOV. A vi stari štakor! Jezuit!

ČUBUKOV. Šuti, ili ću te ubiti iz stare puške kao jarebicu! Lajavac jedan!

LOMOV. Svi znaju, da... Jao, moje srce!... da vas je vaša žena tukla... Noga... Sljepočica... Iskri mi se pred očima... Padam, padam...

ČUBUKOV. A ti si pod papučom svoje ključarice.

LOMOV. Eto, eto, eto... puklo mi je srce! Rame mi se odcijepilo... Gdje mi je rame?... Umirem. *(Padne u naslonjač.)* Pozovite doktora. *(Onesvijesti se.)*

ČUBUKOV. Dojenče! Žutokljunče! Kržljavče! Zlo mi je! *(Pije vode.)* Zlo!

NATALIJA. Kakav ste vi lovac? Ne znate se ni na konju držati. *(Ocu.)* Tata! Što mu je? Tata! Pogledaj, tata! *(Zviždi.)* Ivane Vasiljeviču. Umro je!

ČUBUKOV. Zlo mi je! ... Daha mi je ponestalo! ... Zraka!

NATALIJA. Umro je! *(Trese ga za rukav.)* Ivane Vasiljeviču! Ivane Vasiljeviču! Što smo uradili? Umro je! *(Ruši se u naslonjač.)* Pozovite doktora! Pozovite doktora! *(Hvata je napadaj histerije.)*

ČUBUKOV. Oh! ... Što se dogodilo? Što hoćeš?

NATALIJA *(jeca)*. Umro je! Umro je!

ČUBUKOV. Tko je umro? *(Pogleda Lomova.)* Istina je, umro! Isuse bože! Vode! Doktora! *(Primakne Lomovim ustima čašu.)* Pijte! Ne, ne pije ... Znači, da je umro, i tome slično ... Ja sam najnesretniji čovjek na svijetu! Zašto sebi ne zatjeram kuglu u čelo? Zašto se nisam do dana današnjega zaklao? Što čekam? Dajte mi nož! Dajte mi pištolj! *(Lomov se pomakne.)* Čini se, da se vraća životu ... Pijte malo! Evo tako...

LOMOV. Vidim iskre ... maglu ... gdje sam?

ČUBUKOV. Ženite se ovog časa i — nosite se k vragu! Ona je pristala ... *(Spaja ruke Lomova i kćerke.)* Ona je pristala i tome slično. Blagoslivljam vas i tako dalje. Samo me ostavite na miru!

LOMOV. A? Što? *(Diže se.)* Koga?

ČUBUKOV. Ona je pristala. Hajde, poljubite se i ... i idite k vragu!

NATALIJA. On živi ... Da, da, pristajem ...

ČUBUKOV. Poljubite se!

LOMOV. A? Što? *(Poljubi Nataliju Stepanovnu.)* Vrlo mi je drago ... Oprostite, o čemu se radi? Ah, sjećam se ... Srce... iskre ... Natalijo Stepanovna, ja sam sretan ... *(Ljubi joj ruku.)* Ne osjećam više svoju nogu ...

NATALIJA. I ja ... I ja sam također sretna ...

ČUBUKOV. Teret mi je pao s leđa ... Uh!

NATALIJA. Ali, ipak, priznajte barem sada, da je Ugadaj slabiji od Otkataja.

LOMOV. Bolji!

NATALIJA. Slabiji!

ČUBUKOV. Jednom riječi, bračna sreća počinje, i tome slično. Šampanjca!

LOMOV. Bolji!

NATALIJA. Slabiji! Slabiji! Slabiji!

ČUBUKOV *(nastoji je nadvikati)*. Šampanjca! Šampanjca!

Zastor

TRAGIČAR OD NEVOLJE

(Iz ladanjskog života)

Šala u jednom činu

Lica:

IVAN IVANOVIČ TOLKAČOV, otac porodice.
ALEKSEJ ALEKSEJEVIČ MURAŠKIN, njegov prijatelj.

Muraškinov kabinet. Tapecirani namještaj. — MURAŠKIN sjedi za pisaćim stolom. Uđe TOLKAČOV držeći u rukama staklenu kuglu za svjetiljku, dječji bicikl, tri kutije sa šeširima, veliki zavežljaj s odjećom, bocu piva i mnogo malih zavežljaja. On tupo zakoluta očima i spusti se iznemoglo na sofu.

MURAŠKIN. Zdravo, Ivane Ivaniču! Neobično mi je drago! Otkuda ti?

TOLKAČOV *(teško dišući)*. Golubiću, mili moj... Imam jednu molbu na tebe... Molim te... posudi mi do sutra revolver. Budi prijatelj!

MURAŠKIN. Što će ti revolver?

TOLKAČOV. Treba mi... Oh, bože moj!... Daj mi vode... Vode, brže!... Treba mi... Moram noćas putovati kroz mračnu šumu, i zato... za svaki slučaj. Posudi, smiluj se!

MURAŠKIN. E, lažeš, Ivane Ivaniču! Kakva, dovraga, mračna šuma? Sigurno si nešto smislio? Vidim ti na licu da si naumio nešto nevaljalo! Što ti je? Da ti nije zlo?

TOLKAČOV. Stani, daj da odahnem... Oh, majčice moja. Namučio sam se kao pas. Po cijelom tijelu i u tikvi takav me osjećaj obuzima kao da su ražnjić od mene napravili. Ne mogu više trpjeti. Budi prijatelj, ništa ne pitaj, ne upuštaj se u detalje... daj revolver! Preklinjem te!

MURAŠKIN. Hajde, dosta! Ivane Ivaniču, kakva je to malodušnost? Otac porodice, državni savjetnik! Stidi se!

TOLKAČOV. Kakav sam ja otac porodice? Ja sam mučenik! Ja sam tegleća marva, crnac, rob, podlac, koji sve još nešto čeka i ne otpravlja se na drugi svijet! Ja sam slabić, glupan, idiot! Zašto živim? Zašto? *(Skače.)* Hajde, reci mi ti, zašto ja živim? Čemu ovaj neprekidni niz moralnih i fizičkih patnji? Shvaćam, da netko može biti mučenik ideje, to da! ali biti mučenik vrag zna čega, ženskih sukanja i kugli za svjetiljku, ne! — Sluga sam pokoran! Ne, ne, i ne! Dosta mi je! Dosta!

MURAŠKIN. Ne viči, čut će susjedi!

TOLKAČOV. Neka čuju i susjedi, meni je svejedno! Ako mi ti ne daš revolver, dat će drugi, ali mene ne će biti među živima! Svršeno je!

MURAŠKIN. Stani, otkinuo si mi dugme. Govori hladnokrvno. Ja nikako ne razumijem zbog čega bi tvoj život bio loš?

TOLKAČOV. Zbog čega? Pitaš, zbog čega? Molim, ispričat ću ti! Izvoli! Ispovjedit ću se pred tobom, pa će mi možda biti lakše. Da sjednemo. Hajde, slušaj... O majčice moja, da odahnem!... Uzmimo za primjer makar i današnji dan. Uzmimo. Kao što znaš, od deset sati ujutro do četiri poslije podne treba sjediti u kancelariji. Žega, zapara, muhe i brate moj, neopisivi kaos. Sekretar je uzeo dopust, Hrapov otišao da se ženi, a kancelarijska sitna riba pomahnitala za ladanjem, ljubakanjem i amaterskim predstavama. Svi su pospani, umorni, ispijeni, tako da od njih nikakve koristi... Dužnost sekretara vrši nekakav tip, gluh na lijevo uho i zaljubljen; stranke pobenavile, sve se nekamo žure i hitaju, ljute se, prijete, — takav džumbus, stihija, da ti dođe da zoveš u pomoć. Metež i paklenska buka. A posao vraški: sve jedno te isto, pa jedno te isto, upit, dopis, upit, dopis, — jednolično kao namreškana morska pučina. Naprosto, razumiješ li, da ti oči ispadnu iz glave. Daj mi vode... Izađeš iz ureda prebijen, izmožden, sad bi trebalo da pođeš na ručak i poslije da se izvališ, ali ne! — ne zaboravi da imaš ljetnikovac, to jest da si rob, sluga, smeće, goljo, pa onda izvoli, kao kakav pasji sin, trči da izvršavaš narudžbe. Kod nas na ladanju nastao je divan običaj: ako netko ide u grad, onda, da i ne govorimo o njegovoj ženi, svaka šuša ima pravo i ovlaštena je

da mu nametne bezbroj narudžaba. Žena traži da svratiš krojačici i da je ispsuješ, što joj je haljina u struku preširoka, a u ramenima preuska; Sonjici treba promijeniti cipele, šogorici kupiti svijetlocrvene svile prema uzorku od 20 kopjejaka i tri aršina vrpce... Evo pričekaj, pročitat ću ti. *(Vadi iz džepa cedulju i čita.)* Kuglu za svjetiljku; jednu funtu šunkerice; klinčaca i cimeta za pet kopjejaka; ricinusa za Mišu; deset funti sitnog šećera; uzeti iz kuće mjedeni umivaonik i avan za tučenje šećera; karbolne kiseline, perzijskog praška, pudera za deset kopjejaka; dvadeset boca piva; esenca za ocat i steznik za m-lle Šanso Br. 82... uh! i donijeti od kuće Mišin jesenji kaput i kaljače. To je zapovijed žene i porodice. A sada narudžbe dragih poznanika i susjeda, vrag da ih nosi. Kod Vlasinih Volodja sutra slavi imendan, treba za njega kupiti bicikl; potpukovnica Vihrina je u blagoslovljenom stanju, pa zbog toga moram svaki dan navraćati babici i pozivati je da dođe. I tako dalje, i tako dalje. Pet cedulja imam u džepu, a rupčić mi je sav u čvorovima. I tako, bratac moj, u vremenu između ureda i vlaka trčiš po gradu, kao pas, isplazivši jezik, — trčiš, trčiš i proklinješ život. Iz trgovine u apoteku, iz apoteke krojačici, od krojačice u mesnicu, pa onda opet u apoteku. Tamo se spotakneš, onda izgubiš novce, na trećem mjestu zaboraviš platiti, pa za tobom jure i naprave skandal, na četvrtom mjestu staneš dami na skute... fuj! Od takva šetkanja pobjesniš i tako izgubiš glavu, da ti poslije cijelu noć pucaju kosti i sanjaš krokodile. E, narudžbe su izvršene, sve je kupljeno, ali sad kako da spakuješ svu tu gužvu? Kako ćeš, na primjer, strpati teški mjedeni avan i tučak zajedno sa kuglom za svjetiljku, ili karbolnu kiselinu sa čajem? Kako da složiš zajedno pivske boce i ovaj bicikl? Egipatski posao, zadatak za um, rebus! Ma koliko razbijao glavu, kako god se dovijao, ipak na kraju krajeva nešto potrgaš i prospeš, a na stanici i u vagonu stojiš raskrečen, raširivši ruke i pridržavajući podbratkom neki zavežljaj, preopterećen vrećicama, kutijama i ostalim drangulijama. Kad krene vlak, narod počne tvoju prtljagu razbacivati na sve strane: svojim si stvarima zauzeo tuđa mjesta. Viču, zovu konduktera, prijete izbacivanjem, a ja što mogu! Stojim i samo trepćem očima, kao izgubljeno magare. Slušaj sad dalje. Stižem u svoj ljetnikovac. Tu bi trebalo da se malo gucne za pravedni trud, da se pošteno ruča, pa da se malo

prikunja — zar nije tako — ali to ne dolazi u obzir. Moja supruga već odavno vreba. Tek što sam posrkao juhu, a ona — cap stvora božjeg za vrat i — da li vam je po volji da izvolite na kakvu amatersku predstavu ili na ples? Protestirati se ne može. Ti si — muž, a riječ »muž« u prijevodu na ladanjski jezik znači nijemu životinju, na kojoj se može jašiti i voziti teret do mile volje, ne bojeći se intervencije društva za zaštitu životinja. Ideš i bečiš oči na »Skandal u plemenitoj porodici«, ili na kakvu »Motju«, pljeskaš po ženinom naređenju i čamiš, čamiš, čamiš i svaki čas čekaš da te udari kap. A na plesu promatraj kako plešu i pronalazi plesače za suprugu, a ako nema kavalira, onda izvoli i sam zaplesati kadrilu. Vratiš se poslije pola noći iz kazališta ili s plesa, ali tada više nisi čovjek nego crkotina, otpadak. Eto, na kraju, prispio si na cilj: svukao se i legao u postelju. Divno, zatvori oči i spavaj... Sve je tako lijepo, poetično i toplo, razumiješ li, djeca u drugoj sobi ne ciče, žene nema, savjest ti je mirna — ne može biti bolje. Zadrijemaš i — najednom... i najednom čuješ: dzz!... Komarci! *(Skoči.)* Komarci, neka su triput prokleti, komarci! *(Prijeti šakama.)* Komarci! To je egipatska kazna[1], inkvizicija! Dzz!... Zujka tako tužno, žalosno, kao da moli za oproštenje, ali će te, podlac, tako ubosti, da ćeš se poslije cijeli sat češati. I pušiš, i mlatiš ih, i pokrivaš se preko glave — nema spasa! Na kraju krajeva pljuneš i predaš im se da te rastrgaju: žderite, prokletnici! Još se nisi uspio priviknuti na komarce, kad nailazi nova kazna egipatska: u salonu žena počinje sa svojim tenorima učiti romance. Danju spavaju, a po noći se pripremaju za amaterske koncerte. O, bože moj! Tenori — to je takva napast, da se s njima nikakvi komarci ne mogu usporediti. *(Pjeva.)* »Ne reci da mladost si izgubila...« »I opet pred tobom ja očaran stojim...« O, nitkovi! Svu su mi dušu izmrcvarili! Da ih bar malo slabije čujem, upotrebim ovakav trik: kuckam se prstom po sljepočici kod uha. I tako kuckam sve do četiri sata, dok se ne raziđu. Oh, dajte mi, brajko, još vode... Ne mogu... No, i tako, ne trenuvši okom, ustaneš u šest sati i — marš na stanicu na vlak. Trčiš, bojiš se da ne zakasniš,

---

[1] teški, nepodnosivi položaj; prema bibliji Egipćane je zadesilo deset »nesreća« zbog toga što nisu htjeli pustiti Židove iz ropstva.

a blato, magla, zima, brr! A kad stigneš u grad, navijaj orguljice od početka. Tako ti je to, brate. Život je, kažem ja tebi, jeziv, ni neprijatelju takav život ne želim. Shvaćaš li — razbolio sam se! Sipnja, žgaravica, neprestano se nečega bojim, želudac mi ne vari, u očima mi se magli... Vjeruješ li, postao sam psihopat... *(Osvrće se.)* Među nama rečeno... Nakanio sam otići Čečottu ili Meržejevskom. Spopadaju me, brate, neke đavolske misli. Tako, u časovima gnjeva i mahnitosti, kad komarci ujedaju ili tenori pjevaju, najednom mi se pred očima zamagli, najednom skočim i kao omamljen trčim po cijeloj kući i vičem: »Žedan sam krvi! Krvi!« I zaista, u takvim trenucima dođe čovjeku da nekoga ubode nožem ili tresne stolicom po glavi. Eto, do čega dovodi ladanjski život! I nitko te ne žali, ne suosjeća s tobom, kao da tako mora biti. Što više, smiju se. Ali, shvati, ja sam živo biće, ja hoću živjeti! To nije vodvilj, nego tragedija! Slušaj, ako mi ne daš revolver, a ti bar imaj sažaljenja prema meni!

MURAŠKIN. Ja te sažaljevam.

TOLKAČOV. Vidim ja, kako vi sažaljevate... Zbogom. Idem po haringe, po salamu... treba još i zubnog praška, a zatim na stanicu.

MURAŠKIN. U kom ljetnikovcu stanuješ?

TOLKAČOV. Na Suhoj rječici.

MURAŠKIN *(radosno)*. Ma nemoj? Slušaj, znaš li ti neku Olgu Pavlovnu Finberg?

TOLKAČOV. Znam je. Čak se s njom i poznam.

MURAŠKIN. Ma što ne govoriš? Kakva slučajnost! Što je to zgodno, kako je to lijepo od tebe...

TOLKAČOV. A što to?

MURAŠKIN. Golubiću, mili, možeš li mi ispuniti jednu malu molbu? Budi prijatelj! Hajde, daj mi časnu riječ da ćeš ispuniti!

TOLKAČOV. Što to?

MURAŠKIN. Ne po dužnosti, već zbog prijateljstva! Molim te, dragi moj. U prvom redu, pozdravi Olgu Pavlovnu i reci joj, da sam ja živ i zdrav, i da joj ljubim ručicu. Drugo, odnesi joj jednu stvarčicu. Ona mi je poručila da joj kupim ručnu šivaću mašinu, i da joj po nekome pošaljem... Ponesi je, mili! A usto, usput i ovu krletku s kanarincem...

samo pažljivo, da se ne slome vratašca... A što me gledaš tako?

TOLKAČOV. Šivaća mašina... kanarinac s krletkom... zebe... žune...

MURAŠKIN. Ivane Ivaniču, što ti je? Zašto si pocrvenio?

TOLKAČOV *(topćući nogama)*. Daj ovamo mašinu! Gdje je krletka? Uzjaši i ti! Jedi čovjeka! Rastrgaj! Dokrajči ga! *(Stežući šake.)* Žedan sam krvi! Krvi! Krvi!

MURAŠKIN. Ti si poludio!

TOLKAČOV *(navaljujući na njega)*. Krvi sam žedan! Krvi!

MURAŠKIN *(užasnut)*. On je poludio! *(Viče.)* Petruška! Marija! Gdje ste? Ljudi, spašavajte!

TOLKAČOV *(trčeći za njim po sobi)*. Žedan sam krvi! Krvi!

Zastor

SVADBA

Scena u jednom činu

Lica:

JEVDOKIM ZAHAROVIČ ŽIGALOV, koleški registrator u miru.
NASTASJA TIMOFEJEVNA, njegova žena.
DAŠENJKA, njihova kći.
EPAMINOND MAKSIMOVIČ APLOMBOV, njezin ženik.
FJODOR JAKOVLJEVIČ REVUNOV-KARAULOV, kapetan druge klase u miru.
ANDREJ ANDREJEVIČ NJUNJIN, agent osiguravajućeg društva.
ANA MARTINOVNA ZMEJUKINA, 30-godišnja babica u svijetlo-crvenoj haljini.
IVAN MIHAJLOVIČ JAT, telegrafist.
HARALAMPIJ SPIRIDONOVIČ DIMBA, Grk-slastičar.
DIMITRIJ STEPANOVIČ MOZGOVOJ, mornar Dobrovoljačke flote.
DJEVERI, KAVALIRI, LAKAJI I OSTALI

Događa se u jednoj od dvorana glavnog kuhara Andronova. Veoma rasvijetljena dvorana. Velik stol postavljen za večeru. Oko stola posluju lakaji u frakovima. Iza scene muzika svira posljednju figuru kadrile.

ZMEJUKINA, JAT i DJEVER *(prelaze preko pozornice).*

ZMEJUKINA. Ne, ne, ne!

JAT *(idući za njom).* Smilujte se! Smilujte se!

ZMEJUKINA. Ne, ne, ne!

DJEVER *(žureći za njima).* Gospodo, tako se ne može! Pa kamo ćete?

A gran-ron? Gran-ron sil-vu-ple! *(Odlaze.)*

(Ulaze Nastasja Timofejevna i Aplombov.)

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Bolje bi bilo da pođete plesati umjesto što me uznemirujete kojekakvim razgovorima.

APLOMBOV. Nisam ja neki Spinoza, da izvodim nogama bijesne gliste. Ja sam čovjek razuman i karakteran i ne vidim nikakve razonode u praznim zadovoljstvima. Ali nije stvar u plesanju. Oprostite, osim stvari za domaću upotrebu, vi ste mi uz vašu kćer obećali dati i dvije srećke. Pa gdje su?

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Nešto me glava boli... Valjda će nevrijeme... Bit će jugovine!

APLOMBOV. Nemojte vi mene vući za nos. Upravo sam danas saznao da su vaše srećke založene. Oprostite, maman, ali tako postupaju samo eksploatatori. Ja to ne činim iz egoizma — meni vaše srećke nisu potrebne — nego iz principa; ne dopuštam nikome da me vara. Ja sam vašu kćer usrećio, i ako mi danas ne date srećke, ja ću vašu kćer ipak slatko progutati. Ja sam plemenit čovjek!

NASTASJA TIMOFEJEVNA *(razgledajući stol i brojeći pribor za jelo).* Jedan, dva, tri, četiri, pet...

LAKAJ. Kuhar pita kako zapovijedate da se služi sladoled: s rumom, sa madeirom ili bez ičega?

APLOMBOV. S rumom. A gazdi reci, da je vina malo. Reci, neka pripremi još i soternskog. *(Nastasji Timofejevnoj.)* Vi ste također obećali, a tako smo i ugovorili, da će danas na večeri biti i general. Pa gdje je on, pitam ja vas?

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Za to, dragi moj, nisam ja kriva.

APLOMBOV. A tko?

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Andrej Andrejevič je kriv... Jučer je bio ovdje i obećao da će dovesti pravog pravcatog generala. *(Uzdiše.)* Sigurno ga nije nigdje našao, inače bi ga već doveo... Kao da nam je žao? Za rođeno dijete mi ništa ne žalimo. General, pa neka bude i general...

APLOMBOV. Onda dalje... Svima, a i vama je, maman, poznato, da se Dašenjki, prije nego što sam je ja isprosio, udvaro onaj telegrafist Jat. Zašto ste ga pozvali? Zar niste znali da mi je neugodno?

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Oh, kako se ono zoveš? Epaminonde Maksimiču, još nije prošao ni jedan dan otkako si se oženio, a već si izmučio i mene i Dašenjku svojim razgovorima. A što će biti za godinu? Nesnosan si oh, nesnosan!

APLOMBOV. Ne volite slušati istinu? Aha! To je ono! A vi se ponašate plemenito. Ja od vas tražim samo jedno: budite plemeniti!

(Preko sale, od jednih vrata na druga, prolaze parovi plešući grand-rond. Prvi par je djever s Dašenjkom, a posljednji Jat sa Zmejukinom. Posljednji par zaostaje i ostaje u sali. Žigalov i Dimba ulaze i prilaze k stolu.)

DJEVER *(viče).* Promenad! Msje, promenad! *(Iza pozornice.)* Promenad!

(Parovi odlaze.)

JAT *(Zmejukinoj).* Smilujte se! Smilujte se, čarobna Ana Martinovna!

ZMEJUKINA. Ah, kakvi ste... Već sam vam rekla da me je danas iznevjerio glas.

JAT. Molim vas, pjevajte! Samo jednu notu! Smilujte se! Samo jednu notu!

ZMEJUKINA. Dosadili ste mi... *(sjeda i maše lpezom.)*

JAT. Ne, vi ste naprosto nemilosrdni! Tako okrutno stvorenje, dopustite da se izrazim, a ima tako divan glas! Sa takvim glasom, oprostite na izrazu, ne bi trebalo da se bavite primaljstvom, već da pjevate na javnim koncertima. Na primjer, kako božanstveno ispada kod vas ova fioritura... ova *(pjevuši.)* »Ja vas ljubljah, ljubav još uzalud...« Divno!

ZMEJUKINA *(pjevuši).* »Ja vas ljubljah, ljubav još je moguća...«[1]) Je li to?

JAT. Da, upravo to! Divno!

ZMEJUKINA. Ne, ja danas nemam glasa... Evo, hladite me lepezom... Vruće je! *(Aplombovu.)* Epaminonde Maksimiču, što ste tako melankolični? Zar se mladoženji tako pristoji? Kako se ne stidite nevaljalče? No, u što ste se zamislili?

APLOMBOV. Ženidba je ozbiljan korak. Treba o svemu razmisliti, svestrano, dobrano.

ZMEJUKINA. Kako ste svi vi dosadni skeptici! Pokraj vas se gušim... Dajte mi zraka! Čujete li? Dajte mi zraka! *(Pjevucka.)*

JAT. Divno! Divno!

---

[1] Prvi stih jedne Puškinove pjesme.

ZMEJUKINA. Hladite me, hladite me, inače će mi, osjećam, odmah pući srce. Recite, molim vas, zašto mi je tako zagušljivo?

JAT. To je zato što ste se oznojili...

ZMEJUKINA. Fuj, kako ste vulgarni! Ne smijete se tako izražavati!

JAT. Oprostite! Razumije se, vi ste navikli, oprostite na izrazu, na aristokratsko društvo i ...

ZMEJUKINA. Ah, pustite me na miru! Dajte mi poezije, zanosa! Hladite me, hladite...

ŽIGALOV *(Dimbi)*. Još po jednu, a? *(Toči.)* Piti se može uvijek. Glavna je stvar, Haralampije Spiridonoviču, ne zaboravljati svoj posao. Pij, ali posao razumij... A što se tiče pića, zašto da se ne pije? Piti se može... U vaše zdravlje! *(Piju.)* A ima li tigrova kod vas u Grčkoj?

DIMBA. Ima.

ŽIGALOV. A lavova?

DIMBA. I lavova ima. To u Rusiji ničega nema, a u Grčkoj sve ima. Tamo ja imam otac i ujak i braca, a ovdje nicega nema.

ŽIGALOV. Hm... A ima li šakala u Grčkoj?

DIMBA. Sve ima.

NASTASJA TIMOFEJEVNA *(mužu)*. Zašto da se uzalud pije i jede? Vrijeme je već da svi posjedaju. Ne bodi vilicom morske rakove... To je postavljeno za generala. Možda još dođe...

ŽIGALOV. A ima li u Grčkoj morskih rakova?

DIMBA. Ima... Tamo sve ima.

ŽIGALOV. Hm... A koleških registratora, ima li?

ZMEJUKINA. Mogu zamisliti kakva je u Grčkoj atmosfera!

ŽIGALOV. I lopovštine sigurno ima mnogo. Grci su isto što i Armenci ili Cigani. Prodaje ti spužvu ili zlatnu ribicu, i samo vreba priliku da te što više odere. Još po jednu, a?

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Zašto piti uzalud? Vrijeme je već da svi posjedaju. Jedanaest je već prošlo...

ŽIGALOV. Kad se sjeda, pa neka se sjeda. Gospodo, najpokornije molim! Izvolite! *(Viče.)* Na večeru! Mlada gospodo!

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Dragi gosti, molim lijepo! Sjedite!

ZMEJUKINA *(sjedajući za sto.)* Dajte mi poezije! A on buntovnik traži buru, kao da je u burama mir. Dajte mi buru!

JAT *(ustranu).* Izvanredna žena! Zaljubljen sam! Do ušiju sam zaljubljen!

(Ulazi Dašenjka, Mozgovoj, djeveri, kavaliri, gospođice i ostali. Svi bučno sjedaju za stol; kratka pauza, muzika svira marš.)

MOZGOVOJ *(ustajući).* Gospodo! Moram vam reći slijedeće... Pripremili smo mnogo zdravica i govora. Ne ćemo čekati i počet ćemo odmah. Gospodo, predlažem da popijemo u zdravlje mladenaca!

(Muzika svira tuš. Klicanje. Kucanje.)

MOZGOVOJ. Oštro!

SVI. Oštro! Oštro! *(Aplombov i Dašenjka se ljube.)*

JAT. Divno! Divno! Moram vam zahvaliti, gospodo, i odati dužno priznanje da su ova sala, i uopće sve prostorije — divne! Predivno! Čarobno! Samo znate što manjka do potpunog sjaja? Električno osvjetljenje, oprostite na izrazu! U svim zemljama je već uvedeno električno osvjetljenje, jedino je Rusija zaostala.

ŽIGALOV *(dubokomisleno).* Elektrika... Hm... A po mom mišljenju električno osvjetljenje — to je samo podvala... Turnu tamo komadić ugljena i misle time zamazati oči! Ne, brajko, kad već daješ osvjetljenje, a ti ne daj komadić uglja[1]), već nešto stvarno, tako nešto naročito, da se može za to uhvatiti! Daj ti vatru — razumiješ? — koja je prirodna, a ne umjetna!

JAT. Kad biste vi vidjeli električnu bateriju, iz čega je ona sastavljena, drugačije biste mislili.

ŽIGALOV. I ne želim je vidjeti. Podvala. Varaju prosti puk... Iscjeđuju posljednje sokove... Znamo mi njih... A vi, mladi gospodine, umjesto da se zalažete za lopovluk bolje bi bilo da popijete, a i drugima da natočite. Da, tako je to!

APLOMBOV. Ja se s vama, tatice, potpuno slažem. Čemu započinjati učene razgovore? Ja i sâm nisam protiv toga da

---

[1] prve električne žarulje imale su, umjesto metalne, ugljenu nit koja je svijetlila.

porazgovorim o svim mogućim otkrićima u naučnom smislu, ali sve u svoje vrijeme. *(Dašenjki.)* Što ti misliš, mašer[1]?

DAŠENJKA. Oni hoće pokazati svoju naobraženost i uvijek govore o nerazumljivim stvarima.

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Hvala bogu, proživjeli smo život bez obrazovanosti, pa evo već treću kćer udajemo za poštenog čovjeka. A ako mi po vašem mišljenju ispadamo nenaobraženi, što nam onda dolazite u kuću? Što ne idete k svojima obrazovanima?

JAT. Ja sam, Nastasja Timofejevna, uvijek poštivao vašu porodicu, a ako sam vam i rekao nešto u vezi s električnim osvjetljenjem, to još ne znači da sam to učinio iz oholosti. Evo, mogu ja čak i popiti. Ja sam uvijek od svega srca želio Darji Jevdokimovnoj dobrog mladoženju. U naše vrijeme, Nastasja Timofejevna, teško je dobiti dobrog čovjeka. Danas svaki gleda stupiti u brak zbog interesa, radi novaca...

APLOMBOV. To on cilja na mene!

JAT *(uplašivši se)*. Nema tu nikakvog ciljanja... Ja ne govorim o prisutnima... To je tako... uopće... Ta molim vas! Svi znaju, da vi iz ljubavi... Miraz je beznačajan.

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Ne, nije beznačajan! Ti, gospodine, govori, ali pazi što govoriš. Osim tisuću rubalja u gotovom novcu, mi dajemo tri salopa[2], posteljinu i sav namještaj. Hajde, nađi negdje drugdje takav miraz.

JAT. Ja ništa... Namještaj je zaista dobar i... salopi, razumljivo, ali ja sam u tom smislu, da se oni, eto, ne vrijeđaju, što sam ja primijetio.

NASTASJA TIMOFEJEVNA. A vi ne primjećujete. Mi vas zbog vaših roditelja poštujemo i pozvali smo vas na svadbu, a vi govorite koješta. A ako ste znali da se Epaminond Maksimovič ženi zbog interesa, zašto ste onda prije šutjeli. *(Plačljivo.)* Ja sam je, može se reći, othranila, odnjegovala, sačuvala... pazila kao oči u glavi, djevojčicu moju...

APLOMBOV. I vi ste povjerovali? Najpokornije zahvaljujem! Neobično sam zahvalan! *(Jatu.)* A vi, gospodine Jate, iako ste moj znanac, ja vam ne dopuštam, da u tuđoj kući činite ovakve nepristojnosti! Izvolite izići van!

---

[1] draga, franc. ma chère!
[2] franc. salope. Starinski ženski plašt.

JAT. Naime... kako?

APLOMBOV. Želim da i vi budete tako pošten kao što sam ja! Jednom riječju, izvolite izići van! *(Muzika svira tuš.)*

KAVALJIRI *(Aplombovu).* Ma pusti! Dosta je! Pa vrijedi li? Sjedi! Ostavi to!

JAT. Ja nisam ništa... Pa ja sam... Ja ne razumijem čak... Izvolite, ja ću otići... Samo vi meni najprije vratite pet rubalja, što sam vam posudio prošle godine za pike prsluk, oprostite na izrazu. Eto, popit ću još jednu i... otići ću, samo mi najprije vratite dug.

KAVALJIRI. No, dosta je, dosta! Ne više! Ta zar vrijedi zbog sitnica?

DJEVER *(viče).* U zdravlje nevjestinih roditelja Jevdokima Zahariča i Nastasje Timofejevne!

(Muzika svira tuš. Klicanje.)

ŽIGALOV *(ganut klanja se na sve strane).* Zahvaljujem! Dragi gosti! Duboko sam zahvalan što nas niste zaboravili, što ste izvoljeli doći i što nas niste zanemarili!... I nemojte misliti da sam ja neka protuha ili da je podvala s moje strane, već ja naprosto iz osjećaja! Iz dna duše! Za dobre ljude ništa ne žalim! Pokorno zahvaljujem! *(Ljubi se s prisutnima.)*

DAŠENJKA *(majci).* Mamice, a što plačete? Ja sam tako sretna!

APLOMBOV. Maman je uzbuđena zbog predstojećeg rastanka. No ja bih joj savjetovao da bi bilo bolje da se sjeti našeg nedavnog razgovora.

JAT. Ne plačite, Nastasja Timofejevna! Pomislite samo što su čovječje suze? Malodušna psihijatrija i ništa više.

ŽIGALOV. A ima li u Grčkoj gljiva?

DIMBA. Ima. Tamo sve ima.

ŽIGALOV. A vrganja sigurno nema.

DIMBA. I vrganja ima. Sve ima.

MOZGOVOJ. Haralampiju Spiridonoviču, na vama je red da držite govor! Gospodo, neka održi govor!

SVI *(Dimbi).* Govor! Govor! Na vama je red!

DIMBA. Zasto? Ja ne razumijem kakvo... Sto je?

ZMEJUKINA. Ne, ne! Ne smijete odbiti! Na vama je red! Ustajte!

DIMBA *(ustaje, zbunjeno).* Ja mogu govoriti tako... Koja je Rusija, a koja je Grcka. Sada, koji su ljudi u Rusiji a koji u Grckoj... I koje karavije, ruski znaci lađe, plove po moru, a po zemlji razne koje zeljeznicke pruge. Ja dobro razumijem... Mi smo Grci, a vi ste Rusi i meni ništa ne treba... Ja mogu govoriti tako... koja je Rusija a koja je Grcka.

(Ulazi Njunjin.)

NJUNJIN. Stanite, gospodo, nemojte jesti! Pričekajte! Nastasja Timofejevna, molim vas na trenutak! Izvolite ovamo! *(Vodi Nastasju Timofejevnu ustranu, zadihano.)* Slušajte... Sada će doći general... Napokon sam ga ipak našao... Strašno sam se izmučio... Pravi general, solidan, star, bit će mu osamdeset, a možda i devedeset...

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Pa kad će doći?

NJUNJIN. Ovaj čas. Bit ćete mi čitav život zahvalni. Ne da je general, već raskoš, Bulanže[1])! Nije kakav bilo pješak, niti konjanik, već mornarički! Po činu je kapetan broda ali to po njihovom, mornarskom; to je isto što i brigadni general, ali u civilu — pravi državni savjetnik. Potpuno isto. Čak i više.

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Da me ne varaš, Andrjušenjka?

NJUNJIN. Pa zar sam neka varalica, što li? Nemajte brige!

NASTASJA TIMOFEJEVNA *(uzdišući).* Ne bih htjela trošiti novce uzalud, Andrjušenjka...

NJUNJIN. Ne brinite! Ne da je general, već slika! *(Podižući glas.)* A ja kažem: »Sasvim ste nas, kažem, zaboravili, vaše prevashodstvo! Nije lijepo, vaše prevashodstvo, zaboravljati stare poznanike! Nastasja Timofejevna je, kažem, na vas jako ljuta!« *(Prilazi k stolu i sjeda.)* A on kaže: »Pa molim te, prijatelju moj, kako bih išao kad se ne poznam s mladoženjom?« — »Eh, koješta, vaše prevashodstvo, kakve su to ceremonije? Mladoženja je, kažem, divan čovjek, iskrena dušica. Služi, kažem, kao procjenitelj u zalagaonici, ali ne mislite, vaše prevashodstvo, da je to bilo kakva šuša ili bespo-

---

[1] Boulanger, Georges (1837—1891) — francuski general, ministar rata 1886. g.

sličar. U zalagaonicama, kažem, služe danas i otmjene dame. Potapšao me po ramenu, popušili smo po jednu havansku cigaru, i evo, on sada dolazi... Strpite se, gospodo, nemojte jesti...

APLOMBOV. Pa kada će doći?

NJUNJIN. Ovaj čas! Kad sam polazio od njega, već je navlačio kaljače. Strpite se, gospodo, nemojte jesti.

APLOMBOV. Onda treba narediti da sviraju marš...

NJUNJIN *(viče)*. Hej, muzikanti! Marš!

(Muzika kratko vrijeme svira marš.)

LAKAJ *(najavljuje)*. Gospodin Revunov-Karaulov!

(Žigalov, Nastasja Timofejevna i Njunjin trče mu u susret. Ulazi Revunov-Karaulov.)

NASTASJA TIMOFEJEVNA *(klanjajući se)*. Izvolite, molim, vaše prevashodstvo! Osobito mi je milo!

REVUNOV. Vrlo mi je drago!

ŽIGALOV. Mi smo, vaše prevashodstvo, neznatni ljudi, nismo na visokim položajima, obični ljudi, ali nemojte misliti da je ovo s naše strane neka podvala. Za dobre ljude kod nas je pripremljeno prvo mjesto, ne ćemo ništa žaliti. Izvolite, molim!

REVUNOV. Vrlo mi je milo!

NJUNJIN. Dopustite da vam predstavim, vaše prevashodstvo. Mladoženja Epaminond Maksimovič Aplombov, sa svojom novorođ... to jest novobračnom suprugom. Ivan Mihajlovič Jat, telegrafist. Stranac grčkog porijekla, slastičarske struke, Haralampije Spiridonovič Dimba! Osip Lukič Babelmandebski! I ostali, i ostali... Ostali su — ništice. Izvolite sjesti, vaše prevashodstvo!

REVUNOV. Vrlo mi je milo! Oprostite, gospodo, hoću da kažem Andrjuši nekoliko riječi. *(Vodi Njunjina ustranu.)* Ja sam, brate, malo zbunjen... Zašto me zoveš »vaše prevashodstvo«? Ta ja nisam general! Kapetan druge klase — to je čak niže od pukovnika!

NJUNJIN *(govori mu na uho kao gluhome)*. Znam, ali Fjodore Jakovljeviču, budite dobri, dopustite da vas nazivamo vašim prevashodstvom! Ovo je porodica, znate, patrijarhalna, cijeni starije, osjeća poštovanje prema činovima...

REVUNOV. Da, ako je tako, onda, naravno... *(Idući k stolu.)* Vrlo mi je milo!

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Sjedite, vaše prevashodstvo! Budite tako dobri. Služite se, vaše prevashodstvo! Samo, oprostite, vi ste, tamo kod svoje kuće, navikli na finoću, a kod nas je skromno!

REVUNOV *(nije čuo)*. Molim? Hm... D-da. *(Pauza.)* D-da... U staro doba ljudi su uvijek živjeli skromno i bili su zadovoljni. Ja sam čovjek na položaju, pa ipak živim skromno... Danas dolazi k meni Andrjuša i zove me ovamo na svadbu. Kako ću, rekoh, ići, kad vas ne poznajem? To je neugodno! A on kaže: »Oni su skromni ljudi, patrijarhalni, raduju se svakom gostu...« No, naravno, kad je tako... zašto ne? Vrlo mi je milo. Dosadno mi je samome kod kuće, a ako moje prisustvo na svadbi može nekome da pričini zadovoljstvo, onda ću, kažem, učiniti uslugu...

ŽIGALOV. Znači od svega srca, vaše prevashodstvo? To poštujem. I ja sam jednostavan čovjek, bez ikakve podvale, te cijenim takve. Služite se, vaše prevashodstvo!

APLOMBOV. Jeste li odavno u miru, vaše prevashodstvo?

REVUNOV. A? Da, da... Tako je. Istina. Jest... Ali dopustite, što je ovo, ipak? Haringa je gorka... i kruh je gorak. Nemoguće je jesti!

SVI. Gorko! Gorko!

(Aplombov i Dašenjka se ljube.)

REVUNOV. He-he-he... U vaše zdravlje. *(Pauza.)* Jest... U staro vrijeme sve je bilo skromno i svi su bili zadovoljni... Ja volim skromnost... Pa ja sam star, umirovljen sam tisuću osamsto šezdeset i pete godine... Meni su sedamdeset i dvije godine... Da. Naravno i prije su voljeli u pojedinim slučajevima pokazivati raskoš, ali... *(Ugledavši Mozgovoja.)* Vi ste... čini se... mornar?

MOZGOVOJ. Tako je, točno.

REVUNOV. Aha... Tako... Da... Mornarska služba je uvijek bila teška. Ima čovjek nad čim da se zamisli i glavom da misli. Svaka, pa i najbeznačajnija riječ ima, tako reći, svoj naročiti smisao. Na primjer: Mornari na košu po

priponama na prvenjaču i velejedro. Što to znači? Mornar to, naravno, razumije. He, he. Finese, kao matematika!

NJUNJIN. U zdravlje njegovog prevashodstva Fjodora Jakovljeviča Revunova-Karaulova!

(Muzika svira tuš. Živio.)

JAT. Eto, vi ste se, vaše prevashodstvo, izvoljeli sada izraziti u vezi s teškoćom mornarske službe. A zar je telegrafska lakša? Sada, vaše prevashodstvo, nitko ne može stupiti u telegrafsku službu, ako ne zna čitati i pisati francuski i njemački. Ali ono, što je kod nas najteže, to je predaja telegrama. To je strašno teško! Izvolite čuti. *(Udara vilicom po stolu, imitirajući telegrafski aparat.)*

REVUNOV. Što to znači?

JAT. To znači: ja vas poštujem, vaše prevashodstvo, zbog dobročinstva. Mislite li da je to lako? A evo još. *(Otkucava.)*

REVUNOV. Malo jače ... ne čujem ...

JAT. A ovo znači: gospođo, tako sam sretan što vas držim u svom zagrljaju!

REVUNOV. O kakvoj vi to gospođi? Da ... *(Mozgovoju.)* A evo, ako jedrite krmenim vjetrom pa treba ... treba razapeti donje i gornje košnjače! Tu već treba komandirati: Mornari na košu po priponama na donje košnjače, na gornje košnjače ... a zatim, kad odriješe jedra na križevima, dohvatit će dolje donje i gornje zatege, podizače i obrtne praće ...

DJEVER *(ustajući)*. Milostiva gospodo i milostive gospo ...

REVUNOV *(prekidajući ga)*. Jest ... Zar je malo raznovrsnih komandi ... Jest ... Vuci podizače i prati donje i gornje košne zatege. Dobro? Ali što to znači i kakav je svemu tome smisao? Međutim, to je vrlo jednostavno. Razapinju jedra vukući, razumijete li, zatege donjeg i gornjeg košnog jedra, dok podizačima dižu košni križ. Istodobno, ako treba, razmrsuju praće iz jedara, a kad su zatezi zategnuti i podizači dignuti do sljemena, praćaju se križevi i jedra, već kako vjetar iziskuje ...

NJUNJIN *(Revunovu)*. Fjodore Jakovljeviču, domaćica vas moli da razgovarate o nečem drugom. Ovo je za goste nerazumljivo i dosadno ...

REVUNOV. Što? Komu je dosadno? *(Mozgovoju.)* Mladiću! A što treba komandirati kad brod uzvjetar jedri svim jedrima, desnim oglavima pa želiš izvršiti prelet nizvjetar? Evo što: svi gore na mjesta! Okrenuti nizvjetar! He, he!...

NJUNJIN. Fjodore Mihajloviču, dosta je! Služite se!

REVUNOV. Kad svi dotrče na svoja mjesta, odmah se komandira: stoj na mjestu, okret nizvjetar! Eh, života! Komandiraš i gledaš kako mornari trče kao munje na mjesta, popuštaju praće i praćaju kočnjače. A ti ne možeš izdržati i vikneš: Vrlo dobro, junaci! *(Zagrcne se i kašlje.)*

DJEVER *(žuri da iskoristi stanku koja je nastala)*. Na današnji dan, tako reći dan, kada smo se svi skupili, u čast našeg voljenog...

REVUNOV *(prekidajući ga)*. Jest! I sve to treba pamtiti! Na primjer: Opruži zatege prvenjače i velejedra...

DJEVER *(uvrijeđeno)*. Zašto me prekida? Ovako ne ćemo moći ni jedan govor održati!

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Mi smo ljudi prosti, vaše prevashodstvo, ništa mi to ne razumijemo, bolje da nam ispričate nešto što se tiče...

REVUNOV *(nije čuo)*. Ja sam već jeo, zahvaljujem. Vi kažete: guska? Zahvaljujem... Da. Sjetio sam se prošlosti... Kako je to ugodno, mladiću! Ploviš po moru za zlo ne znajući, i... *(uzdrhtalim glasom)* sjetite se samo onog oduševljenja kad vršite prelet uzvjetar! Koji se mornar ne bi raspalio pri sjećanju na taj manevar? Tek što je odjeknula komanda: Svi na mjesta! Prelet niz vjetar! — Naprosto kao da je sve munja ošinula. Počev od komandanta pa do zadnjeg mornara — svi zadrhte...

ZMEJUKINA. Dosadno! Dosadno! *(Opće gunđanje.)*

REVUNOV *(nije čuo)*. Zahvaljujem, ja sam već jeo. *(Zaneseno.)* Sve je spremno i upilo se očima u starijeg oficira... praćaj desno prvenjaču i velejedro... praćaj lijevo šturnjaču! Zategni protupraće lijevo, komandira stariji oficir. Sve se momentano izvršava... Zateg prvenjače i zateg prečke popusti... prebaci desno do boka. *(Ustaje.)* Brod pođe uzvjetar i napokon jedra počnu lepršati. Stariji oficir: — Hej, na praćama, ne zijevajte na praćama, a sam je uperio pogled na velejedro, i kad je, konačno, i to jedro zalepršalo, to je trenutak kad treba izvršiti prelet kroz vjetar. Razliježe se gromovita komanda: Pusti burinu velejedra, praćaj unakrst,

prebaci. Tada sve leti, puca — kao zidine kule babilonske! Sve se izvršava bez pogreške, prelet je uspio!

NASTASJA TIMOFEJEVNA *(planuvši)*. General, pa bezobrazan. Morali biste se stidjeti u vašim godinama...

REVUNOV. Kotlet? Ne, nisam jeo... zahvaljujem.

NASTASJA TIMOFEJEVNA *(glasno)*. Ja kažem, morali biste se stidjeti u vašim godinama! General, a tako bezobrazan!

NJUNJIN *(zbunjeno)*. Gospodo, pa eto... vrijedi li? Zapravo...

REVUNOV. Prvo i prvo, ja nisam general već kapetan druge klase, a to po vojnoj listi činova odgovara potpukovniku.

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Pa kad niste general, zašto ste onda uzeli novce? Mi vam nismo platili zato da budete bezobrazni!

REVUNOV *(začuđeno)*. Kakve novce?

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Zna se kakve. Dobili ste od Andreja Andrejeviča dvadeset i pet rubalja... *(Njunjinu.)* A tebi, Andrjuška, grijeh na dušu! Ja te nisam molila da nabaviš ovakvog!

NJUNJIN. Eto i sad... Pustite! Ne vrijedi!

REVUNOV. Nabavili... platili... Što je ovo?

APLOMBOV. Dopustite, ipak... Pa vi ste dobili od Andreja Andrejeviča dvadeset i pet rubalja?

REVUNOV. Kakvih dvadeset i pet rubalja? *(Shvativši.)* A tako! Sada sve razumijem... To je gadno! Gadno!

APLOMBOV. Ta jeste li dobili novac?

REVUNOV. Nikakve novce nisam dobio! Hodite vi... *(Odlazi od stola.)* Gadno! Nisko! Uvrijediti ovako starog čovjeka, mornara, zaslužnog oficira!... Da je to pristojno društvo mogao bih nekoga izazvati na dvoboj, a ovako što mogu da učinim? *(Izgubljeno.)* Gdje su vrata? Na koju stranu se ide? Momče, izvedi me! Momče! *(Polazi.)* Nisko! Gadno! *(Odlazi.)*

NASTASJA TIMOFEJEVNA. Andrjušenjka, pa gdje su dvadeset i pet rubalja?

NJUNJIN. No, pa vrijedi li govoriti o takvim sitnicama? Vrlo važno! Ovdje se svi vesele, a vi vrag zna, o čemu... *(Viče.)* U zdravlje mladenaca! Glazba, marš! Glazba! *(Glazba svira marš.)* U zdravlje mladenaca!

ZMEJUKINA. Zagušljivo mi je! Dajte mi zraka! Gušim se kraj vas.

JAT *(ushićeno)*. Divna je! Divna je! *(Galama.)*

DJEVER *(nastojeći nadvikati sve)*. Milostiva gospodo i milostive gospođe! Na današnji dan, tako reći, dan...

Zastor

SATIR

Komedija u četiri čina

Lica:

ALEKSANDAR VLADIMIROVIČ SEREBRJAKOV, umirovljeni profesor.
JELENA ANDREJEVNA, njegova žena, 27 godina.
SOFJA ALEKSANDROVNA (SONJA), njegova kći iz prvog braka, 20 godina.
MARJA VASILJEVNA VOJNICKA, udova tajnog savjetnika, majka prve profesorove žene.
JEGOR PETROVIČ VOJNICKI, njezin sin.
LEONID STEPANOVIČ ŽELTUHIN, nesvršeni student tehnologije, vrlo bogat čovjek.
JULIJA STEPANOVNA (JULJA), njegova sestra, 18 godina.
IVAN IVANOVIČ ORLOVSKI, posjednik.
FJODOR IVANOVIČ, njegov sin.
MIHAIL LVOVIČ HRUŠČOV, posjednik, koji je završio medicinski fakultet.
ILJA ILJIČ DJADIN.
VASILIJ, Želtuhinov sluga.
SEMJON, radnik u mlinu.

PRVI ČIN

Park na Želtuhinovu posjedu. Kuća s terasom, na slobodnom prostoru pred kućom dva stola: veći, postavljen za doručak, i drugi, manji, za predjelo. Tri sata poslije podne.

I

ŽELTUHIN i JULJA *(izlaze iz kuće).*

JULJA. Bolje bi bilo da obučeš sivo dijelo. Ovo ti dobro ne pristaje.

ŽELTUHIN. Ma svejedno. Gluposti.

JULJA. Ljonečka, zašto si tako mrk? Zar se smije na rođendan...? Nije lijepo od tebe!... *(Prikloni glavu njegovim prsima.)*

ŽELTUHIN. Manje ljubavi, molim te!

JULJA *(kroz suze)*. Ljonečka!

ŽELTUHIN. Umjesto tih kiselkastih poljubaca, kojekakvih zaljubljeničkih pogleda i jastučića za sat koji mi ničemu ne služi, bolje bi bilo da si učinila što sam te molio! Zašto nisi pisala Serebrjakovima?

JULJA. Ljonečka, pisala sam!

ŽELTUHIN. Kome si pisala?

JULJA. Sonječki. Zamolila sam je, da danas svakako, svakako dođe u jedan sat. Časne mi riječi, pisala sam!

ŽELTUHIN. Već je tri sata, a njih nema. Uostalom, kako hoće! I ne treba! Treba sve to ostaviti, ne će iz toga ništa biti... Samo ponižavanja, neugodan osjećaj i ništa više... Ona me i ne gleda! Ja nisam lijep, nisam zanimljiv, nema u meni ništa romantično, a kad bi se i udala za mene, to bi bilo samo iz računa... zbog novaca!...

JULJA. Nisi lijep... Ti to sâm o sebi ne možeš znati.

ŽELTUHIN. Pa da, ja sam slijep je li! Brada mi raste odavde, iz vrata, a ne kao kod drugih ljudi... Brkovi nekakvi, vrag bi ih znao... nos...

JULJA. Zašto držiš ruku na licu?

ŽELTUHIN. Opet me boli ispod oka.

JULJA. Malo ti je nateklo. Daj da poljubim, da prođe.

ŽELTUHIN. Gluposti!

(Uđu Orlovski i Vojnicki.)

II

ISTI, ORLOVSKI i VOJNICKI

ORLOVSKI. Dušice, kad ćemo jesti? Već su tri sata!

JULJA. Dragi kumiću, pa još nisu došli Serebrjakovi!

ORLOVSKI. Pa dokle ćemo ih čekati?... hoću jesti, mačkice draga. Evo, i Jegor Petrovič hoće.

ŽELTUHIN *(Vojnickom)*. Hoće li doći vaši?

VOJNICKI. Kad sam izlazio iz kuće, Jelena Andrejevna se oblačila.

ŽELTUHIN. Dakle, sigurno će doći?

VOJNICKI. Ništa se sigurno ne može reći. General može iznenada dobiti napadaj podagre, ili ga može uhvatiti kakav hir — i ostat će kod kuće.

ŽELTUHIN. Onda neka se jede. Što da se čeka! *(Viče.)* Ilja Iljiču! Sergeju Nikodimiču!

(Uđu Djadin i dva, tri gosta.)

III

ISTI, DJADIN i GOSTI

ŽELTUHIN. Izvolite zagristi. Molim lijepo. *(Kod stolića sa zakuskom.)* Serebrjakovi nisu došli, Fjodora Ivaniča nema, Satir također nije došao... zaboravili su nas!

JULJA. Kumiću, jeste li za čašicu votke?

ORLOVSKI. Samo malo. Tako... Dosta.

DJADIN *(vežući ubrus oko vrata).* Što imate divno gospodarstvo, Julja Stepanovna! Pođem li preko vašeg polja, prošećem li u hladovini vašeg parka, pogledam li ovaj stol, svugdje vidim silnu moć vaše čarobne ručice. U vaše zdravlje!

JULJA. Ima mnogo neprilika, Ilja Iljiču! Jučer, na primjer, Nazarka nije utjerao purice u kolnicu, noćile su u parku na rosi, i danas je pet purica uginulo.

DJADIN. To ne valja. Puran je nježna ptica.

VOJNICKI *(Djadinu).* Vaflja, odreži mi šunke!

DJADIN. S osobitim zadovoljstvom. Izvrsna šunka. Čarolija iz »Tisuću i jedne noći«. *(Reže.)* Odrezat ću ti, Žorženjka, po svim pravilima umjetnosti. Ni Beethoven, ni Shakespeare nisu znali tako rezati. Samo što je nožić tup. *(Brusi nož o nož.)*

ŽELTUHIN *(strese se).* Brrr!... Nemoj, Vaflja! Ne podnosim to!

ORLOVSKI. Pričekajte, Jegore Petroviču. Što se kod vas radi?

VOJNICKI. Ništa se ne radi.

ORLOVSKI. Što ima nova?

VOJNICKI. Ništa. Sve po starom. Kako je bilo lani, tako je i sad. Ja, po običaju, mnogo govorim a malo radim. Moja stara sova maman još uvijek guče o ženskoj emancipaciji; jednim okom gleda u grob, a drugim traži u svojim mudrim knjigama zoru novog života.

ORLOVSKI. A Saša?

VOJNICKI. A profesora, nažalost, još nije pojeo moljac. Kao i prije od jutra do duboko u noć sjedi u svom kabinetu i piše. »Napregnuvši um, namrštivši lice, sve ode pišem, pišem, a ni za sebe, ni za njih pohvale ja ne čujem«. Teško papiru! Sonječka kao i prije čita pametne knjige i piše neobično pametan dnevnik.

ORLOVSKI. Mila moja, dušica moja draga...

VOJNICKI. S obzirom na svoju moć zapažanja, ja bih trebao pisati roman. Tema vapi da je stavim na papir. Umirovljeni profesor, stari dvopek, učena kečiga... Podagra, reumatizam, migrena, jetra i svakakve stvari... Ljubomoran, kao Otelo. Živi od nužde na imanju svoje prve žene, zato što mu život u gradu ne prija džepu. Vječno se tuži na svoju nesreću, iako je u isto vrijeme neobično sretan.

ORLOVSKI. Eto ti na!

VOJNICKI. Nego što! Zamislite samo, kakva sreća! Ne ćemo ni spomenuti to, da se je, kao sin običnog crkvenjaka, đak crne škole, domogao učenih titula i katedre, postao njegovo prevashodstvo, senatorov zet i slično. Sve to nije važno. Ali, uzmite ovo. Taj čovjek već punih dvadeset i pet godina čita i piše o umjetnosti, iako u umjetnosti ne razumije savršeno ništa. Punih dvadeset i pet godina on preživa tuđe misli o realizmu, tendenciji i svakakvim drugim koještarijama; dvadeset i pet godina čita i piše o tome, što pametni već odavno znaju, a glupane ne zanima, dakle, dvadeset i pet godina on prelijeva iz šupljeg u prazno. A u isto vrijeme kakav uspjeh! Kakva popularnost! Zbog čega? Zašto? S kakvim pravom?

ORLOVSKI *(hihoće)*. Zavist, zavist!

VOJNICKI. Da, zavist! A kakav uspjeh kod žena! Nijedan Don Juan nije imao tako savršen uspjeh! Njegova prva žena, moja sestra, divno, blago stvorenje, čista kao ovo plavo nebo, plemenita, srdačna, koja je imala više obožavalaca nego on đaka, voljela ga je tako, kako samo mogu voljeti čisti anđeli isto tako čiste i divne kao što su oni sami. Moja majka,

njegova punica, obožava ga sve dosada, sve dosada on pobuđuje u njoj neki sveti strah. Njegova druga žena, ljepotica, pametna — vidjeli ste je, — pošla je za njega, kad je on već bio star, poklonila mu mladost, ljepotu, slobodu, svoje čari... Zašto? Zbog čega? A kako je samo nadarena, kakva umjetnica! Kako divno svira klavir!

ORLOVSKI. Uopće talentirana porodica. Izvanredna porodica.

ŽELTUHIN. Da, Sofja Aleksandrovna, na primjer, ima prekrasan glas. Divan sopran! Nisam ništa slično čuo ni u Petrogradu. Samo, znate, previše forsira u visokim notama. Šteta! Dajte mi visoke note! Dajte mi visoke note! Ah, kad bi samo bilo tih nota, dajem glavu da bi iz nje ispalo nešto čudesno, razumijete li... Oprostite, gospodo, moram reći Julji dvije riječi. *(Odvede Julju ustranu.)* Pošalji im glasnika. Napiši im, da ako ne mogu doći odmah sada, neka dođu bar na ručak. *(Tiho.)* Pazi da ne ispadneš glupa, ne sramoti me, piši pismenije... Znaš ti već kako se piše... *(Glasno i ljubazno.)* Molim te, srce moje.

JULJA. Dobro. *(Ode.)*

DJADIN. Kažu, da se profesorova supruga, Jelena Andrejevna, koju ja nemam čast poznavati, odlikuje ljepotom ne samo svojih duševnih osebina, već i svojom vanjštinom.

ORLOVSKI. Da, divna gospođa.

ŽELTUHIN. A je li vjerna svom profesoru?

VOJNICKI. Nažalost, jest.

ŽELTUHIN. Zašto »nažalost«?

VOJNICKI. Zato, što je ta vjernost lažna od početka do kraja. U njoj ima mnogo retorike, ali nema logike. Prevariti starog muža, kojega ne možeš podnositi, — to je nemoralno; a pokušati da zatomiš u sebi jadnu mladost i živ osjećaj — to je ćudoredno. Gdje je tu, dovraga, logika?

DJADIN *(plačljivim glasom).* Žorženjka, ne volim kad tako govoriš. Evo, pravo uzevši... Ja čak i dršćem... Gospodo, ja ne posjedujem govornički talenat i nisam krasnorječiv, ali dopustite mi da bez kićenih fraza kažem po savjesti... Gospodo, tko prevari ženu ili muža, taj je, znači, nevjeran čovjek, taj može iznevjeriti i domovinu!

VOJNICKI. Zavrni slavinu!

DJADIN. Dopusti, Žorženjka... Ivane Ivaniču, Ljonečka, dragi moji prijatelji, uzmite kao primjer promjenljivost moje

sudbine. Nije tajna, nije pokriveno mračnim velom neizvjesnosti, da je moja žena pobjegla od mene drugi dan poslije svadbe zbog moje neugledne vanjštine.

VOJNICKI. I dobro je napravila.

DJADIN. Dopustite, gospodo! Poslije tog incidenta ja nisam zanemario svoje dužnosti. Ja je sve dosada volim i vjeran sam joj, pomažem joj, koliko mogu, a oporučno sam ostavio svoje imanje njezinoj dječici, koju je rodila s voljenim čovjekom. Nisam prekršio svoju obavezu i ponosim se time. Ja sam ponosan! Sreće sam se odrekao, ali mi je ostao ponos. A ona? Mladost je prošla, ljepota pod utjecajem prirodnih zakona uvela, voljeni čovjek preminuo, neka mu je laka crna zemljica. Što joj je preostalo? *(Sjedne.)* Ja vama ozbiljno, a vi se smijete.

ORLOVSKI. Dobar si ti čovjek, imaš divnu dušu, samo predugo govoriš i mlataraš rukama...

(Iz kuće izađe Fjodor Ivanovič; on je obučen u kratki kaput od finog sukna, nosi visoke čizme; na prsima ima odlikovanja, medalje i masivni zlatni lanac s privjescima; na prstima skupocjeno prstenje.)

IV

ISTI i FJODOR IVANOVIČ

FJODOR IVANOVIČ. Zdravo, djeco!

ORLOVSKI *(radosno)*. Fedjuša dragi, sine moj!

FJODOR IVANOVIČ *(Željtuhinu)*. Sretan ti rođendan... velik narastao... *(Pozdravlja se sa svima.)* Oče! Zdravo, Vaflja! Dobar tek vam želim, dobro došli!

ŽELTUHIN. Gdje si se ti skitao? Ne valja tako zakašnjavati.

FJODOR IVANOVIČ. Vruće je! Treba popiti votke.

ORLOVSKI *(uživajući u njemu)*. Dušo moja, brado moja veličanstvena... Gospodo, zar nije lijep? Pogledajte: ljepotan!

FJODOR IVANOVIČ. Za sretan rođendan! *(Pije.)* A Serebrjakovih nema?

ŽELTUHIN. Nisu došli.

FJODOR IVANOVIČ. Hm... A gdje je Julja?

ŽELTUHIN. Ne znam što se toliko zadržala. Trebalo bi već i pirog ponuditi. Odmah ću je pozvati. *(Ode.)*

ORLOVSKI. Nešto nam, Ljonečka, slavljenik danas nije raspoložen. Tužan je...

VOJNICKI. Životinja.

ORLOVSKI. Slabi živci, što možeš...

VOJNICKI. Pretjerano je samoljubiv, zato živci i stradavaju. Recite u njegovu prisustvu, da je ova haringa dobra, on će se odmah uvrijediti: zašto nisu njega pohvalili. Bijeda božja. Evo ga ide.

(Uđu Julja i Željtuhin.)

V

ISTI, ŽELTUHIN i JULJA

JULJA. Zdravo, Fedjenka! *(Ljubi se s Fjodorom Ivanovičem.)* Jedi, dušo. *(Ivanu Ivanoviču.)* Pogledajte, kumiću, kakav sam danas dar poklonila Ljonečki! *(Pokazuje jastučić za sat.)*

ORLOVSKI. Pile moje, djevojčice moja, jastučić! Krasna stvarca...

JULJA. Samo je zlatne žice otišlo za osam i pô. Pogledajte rubove: biseri, biseri, biseri... A gle slova: Leonid Željtuhin. A ovdje svilom: »Koga volim, toga i darivam«...

DJADIN. Dopustite da pogledam! Čarobno!

FJODOR IVANOVIČ. Ostavite to... prestanite s tim! Julja, naredi da donesu šampanjca!

JULJA. Fedjenka, to je za večeru!

FJODOR IVANOVIČ. Ma jest — za večeru! Daj sada! Inače ću otići. Poštenja mi, otići ću. Gdje je? Idem sam po njega.

JULJA. Ti, Fedja, uvijek praviš nered u gospodarstvu. *(Vasiliju.)* Vasilije, evo ti ključ! Šampanjac je u ostavi, u kutu kraj vrećice sa grožđicama, u košari. Pazi samo, da što ne razbiješ.

FJODOR IVANOVIČ. Vasilije, tri boce!

JULJA. Od tebe, Fedjenka, ne će biti dobar gospodar... *(Poslužuje sve pirogom.)* Jedite više, gospodo... Ručak je još daleko, oko šest sati... Ne će od tebe ništa biti, Fedjenka... Propao si.

FJODOR IVANOVIČ. E, počela je brojiti!

VOJNICKI. Čini se, da je netko došao... Čujete li?

ŽELTUHIN. Pa... Pa to su Serebrjakovi... Konačno!

VASILIJE. Gospoda Serebrjakovi su stigli!

JULJA *(vikne)*. Sonječka! *(Istrči.)*

VOJNICKI *(pjeva)*. Hajdemo u susret, hajdemo u susret... *(Izađe.)*

FJODOR IVANOVIČ. Što smo se razveselili!

ŽELTUHIN. Kako ljudi imaju malo takta! Živi s profesoricom, a ne može to sakriti.

FJODOR IVANOVIČ. Tko?

ŽELTUHIN. Pa eto Žorž. Tako ju je hvalio malo prije, dok ti nisi došao, da je bilo čak neugodno.

FJODOR IVANOVIČ. Otkuda ti znaš, da on s njom živi?

ŽELTUHIN. Nisam valjda slijep... Pa i cijeli okrug priča o tome...

FJODOR IVANOVIČ. Glupost. Zasada s njom nitko ne živi, ali uskoro ću ja živjeti... Razumiješ li? Ja!

VI

ISTI, SEREBRJAKOV, MARJA VASILJEVNA ispod ruke s JELENOM ANDREJEVNOM, SONJA i JULJA

(ulaze).

JULJA *(ljubeći Sonju)*. Mila moja! Mila moja!

ORLOVSKI *(idući im u susret)*. Saša, zdravo, golubice, zdravo, srce moje! *(Ljubi se s profesorom.)* Jesi li zdrav? Hvala bogu!

SEREBRJAKOV. A ti, kume? Ti si — junak! Neobično mi je drago što te vidim. Jesi li davno stigao?

ORLOVSKI. U petak. *(Marji Vasiljevnoj.)* Marja Vasiljevna! Kako je vaša svjetlost? *(Ljubi joj ruku.)*

MARJA VASILJEVNA. Dragi moj... *(Ljubi ga u glavu.)*

SONJA. Kumiću!

ORLOVSKI. Sonječka, mila! *(Ljubi je.)* Golubice, kanarinko moja...

SONJA. Kao i prije dobrodušan, sentimentalan, slađašan...

ORLOVSKI. I narasla si, i proljepšala se, i razvila se, srce moje...

SONJA. Pa kako ste inače? Jeste li zdravi?

ORLOVSKI. Zdrav kao dren!

SONJA. Momčina je moj kum! *(Fjodoru Ivanoviču.)* A slona nisam ni opazila[1]. *(Ljubi se s njim.)* Preplanuo, narasla mu brada... pravi pauk!

JULJA. Mila moja!

ORLOVSKI *(Serebrjakovu).* Kako živiš, kume?

SEREBRJAKOV. Pomalo... A kako ti?

ORLOVSKI. A što da radim? Živim! Imanje sam predao sinu, kćeri sam poudavao za dobre ljude, i sad nema slobodnijeg čovjeka od mene. Lezi i uživaj!

DJADIN *(Serebrjakovu).* Vaše prevashodstvo je izvoljelo malo zakasniti. U pirogu se znatno snizila temperatura. Dopustite da se predstavim: Ilja Iljič Djadin, ili kako se neki vrlo duhovito izražavaju zbog mog ospičavog lica, Vaflja[2].

SEREBRJAKOV. Drago mi je.

DJADIN. Madame! Mademoiselle! *(Klanja se Jeleni Andrejevnoj i Sonji.)* Ovdje su svi moji prijatelji, vaše prevashodstvo. Nekada sam i ja imao veliko imanje, ali zahvaljujući domaćim prilikama, ili, kako se izražavaju u učenim krugovima, zbog razloga, koji ne zavise od redakcije, morao sam ustupiti svoj dio svome rođenom bratu, koji je nesretnim slučajem izgubio sedamdeset tisuća državnog novca. Moje je zanimanje: eksploatacija nemirnih stihija. Prisiljavam nemirne valove da okreću kotače mlina, koji sam uzeo u zakup od svog prijatelja Satira.

VOJNICKI. Vaflja, zavrni slavinu!

DJADIN. Uvijek se sa strahopoštovanjem klanjam *(klanja se)* pred svijetlima nauke, koja krase obzorje naše domovine. Oprostite mi što sam drzak, ali ja sanjarim o tome da posjetim vaše prevashodstvo i da zasladim svoju dušu razgovorom o posljednjim rezultatima znanosti.

SEREBRJAKOV. Molim lijepo. Bit će mi drago.

---

[1] Parafraza jedne Krilovljeve rečenice (U Krilovljevoj basni radi se o čovjeku, koji je išao u zoološki vrt, gdje je zapazio sve životinje — jedino nije uspio vidjeti — slona!)

[2] Od njem. Waffel — oblatna.

SONJA. Hajde, pričajte, kumiću. Gdje ste proveli zimu? Kamo ste nestali?

ORLOVSKI. Bio sam u Gmundenu, bio sam u Parizu, u Nizzi, u Londonu, srce moje, bio sam ...

SONJA. Sjajno! Sretniče!

ORLOVSKI. Hajde sa mnom jesenas! Hoćeš li?

SONJA *(pjeva)*. »Ne dovodi me u napast bez potrebe« ...

FJODOR IVANOVIČ. Ne pjevaj za doručkom, jer će žena tvoga muža biti luda.

DJADIN. Sad bi bilo zanimljivo pogledati na ovaj stol à vol d'oiseau.[1] Kako čudesna kita cvijeća! Skup gracije, ljepote, duboke učenosti, sla ...

FJODOR IVANOVIČ. Kako divan jezik! Neka vrag zna što je to! Govoriš kao da te netko blanjalicom struže po leđima ... *(Smijeh.)*

ORLOVSKI *(Sonji)*. A ti se, dušice, još nisi udala ...

VOJNICKI. Zaboga, a za koga da se uda? Humboldt je već umro, Edison je u Americi, Lassale je isto tako umro ... Neki dan sam našao na stolu njezin dnevnik: kakav li je samo! Otvorim i čitam: »Ne, ja nikada ne ću voljeti ... Ljubav — to je sebični nagon moga »ja« prema objektu drugog spola« ... I vrag će znati, čega sve tamo nema! Transcendentalno, kulminaciona točka integrirajućeg počela ... pfuj! A gdje si to naučila?

SONJA. A tko bi drugi ironizirao, ako ne ti, ujače Žorž?

VOJNICKI. Zar se ti ljutiš?

SONJA. Ako kažeš još samo jednu riječ, netko će od nas dvoje morati kući. Ja ili ti ...

ORLOVSKI *(smije se)*. Gle ti karaktera!

VOJNICKI. Da, karaktera, tako je ... *(Sonji.)* Hajde, daj šapicu! Daj šapicu! *(Ljubi joj ruku.)* Mir i sporazum ... Ne ću više ...

VII

ISTI i HRUŠČOV

HRUŠČOV *(izlazeći iz kuće)*. Zašto nisam slikar? Kako divna grupa!

ORLOVSKI *(radosno)*. Miša! Kumče moje rođeno!

---

[1] iz ptičje perspektive (franc.)

HRUŠČOV. Sretan rođendan! Zdravo, Julječka, što si danas lijepa! Kumiću! *(Ljubi se s Orlovskim.)* Sofja Aleksandrovna... *(Pozdravlja se sa svima.)*

ŽELTUHIN. A smije li se tako kasno doći? Gdje si bio?

HRUŠČOV. Kod bolesnika.

JULJA. Pirog se već davno ohladio.

HRUŠČOV. Ne smeta, Julječka, pojest ću ja i hladno. Gdje da sjednem?

SONJA. Sjednite ovdje... *(Napravi mu mjesto kraj sebe.)*

HRUŠČOV. Krasno je danas vrijeme, a gladan sam kao vuk... Čekajte, malo ću votke... *(Pije.)* Sretan rođendan! Pirog ću umjesto zakuske... Julječka, poljubite ovaj pirog, bit će ukusniji... *(Ona ljubi.)* Merci. Kako živite, kumiću? Nisam vas već davno vidio.

ORLOVSKI. Da, odavno se nismo vidjeli. Ta bio sam u inozemstvu.

HRUŠČOV. Čuo sam, čuo sam... Zavidio sam vam. A kako ti živiš, Fjodore?

FJODOR IVANOVIČ. Dobro, podupirući se vašim molitvama kao stupovima...

HRUŠČOV. Kako tvoji poslovi?

FJODOR IVANOVIČ. Ne mogu se potužiti. Živi se. Samo, brajko moj, mnogo se putuje. Izmorio sam se. Odavde na Kavkaz, sa Kavkaza ovamo, odavde opet na Kavkaz — i tako bez prestanka, juriš kao mahnit. Znaš, ja tamo imam dva imanja!

HRUŠČOV. Znam.

FJODOR IVANOVIČ. Bavim se kolonizacijom i lovim pauke i škorpijone. Sve u svemu poslovi idu dobro, ali što se tiče »stišajte se, uzburkane strasti« — sve je kao što je i bilo.

HRUŠČOV. Zaljubljen, naravno?

FJODOR IVANOVIČ. U to ime, Satiru, treba piti. *(Pije.)* Gospodo, ne zaljubljujte se nikada u udate žene! Poštenja mi, bolje vam je da budete ranjeni u leđa i da iščašite nogu, kao vaš pokorni sluga, nego da volite udatu... To je takva nevolja, da čovjek naprosto...

SONJA. Beznadno?

FJODOR IVANOVIČ. Još i to! Beznadno... Na ovom svijetu ništa nije beznadno. Beznadno, nesretna ljubav, oh, ah — sve su to djetinjarije. Treba samo htjeti... Ako hoću

da mi puška ne zataji, ne će zatajiti. Ako hoću da me gospođa zavoli, zavoljet će me. Tako ti je to, Sonječka moja. Ako još za neku zapnem, onda joj je, čini se, lakše odletjeti na mjesec, nego se mene osloboditi.

SONJA. Pa ti si strašan!

FJODOR IVANOVIČ. Meni ne ćeš umaknuti, ne! Ja s njom ne progovorim ni tri riječi, a već je u mojoj vlasti... Tako je to... rekao sam joj samo ovo: »Gospođo, kad god pogledate na neki prozor morate se sjetiti mene. Ja to hoću«. A to znači, da ona tisuću puta dnevno pomisli na mene. Osim toga, ja je svaki dan zasipam pismima.

JELENA ANDREJEVNA. Pisma — to nije sigurna metoda: ona ih prima, ali možda ih ne čita.

FJODOR IVANOVIČ. Mislite? Hm... Živim na ovom svijetu trideset i pet godina, ali nisam još naišao na takvu fenomenalnu ženu, koja bi mogla odoljeti radoznalosti da ne otvori pismo.

ORLOVSKI *(uživajući u njemu).* Vidite li ga? Sinko moj, ljepotane! Ja sam isto takav bio! Samo u ratu nisam bio, inače sam pio votku i rasipao novac — da je strašno!

FJODOR IVANOVIČ. Volim je, Miša, ozbiljno, ludo... Dao bih joj sve, što god poželi... Odveo bih je k sebi na Kavkaz, u planine, živjeli bismo pjevajući... Ja bih je, Jeleno Andrejevna, čuvao kao vjeran pas, i bila bi mi, kao što kaže naš predvodnik plemstva: »I bit ćeš ti carica svijeta, družica vjerna moja.« Eh, ne zna ona gdje joj je sreća!

HRUŠČOV. A tko je ta sretnica?

FJODOR IVANOVIČ. Ako budeš mnogo znao, prerano ćeš ostarjeti... Ali dosta o tome. Sad da okrenemo drugu pjesmu. Sjećam se, prije deset godina — Ljonja je još bio gimnazijalac — slavili smo isto ovako njegov rođendan. Jašio sam odavde kući, na desnoj mi je ruci sjedila Sonja, a na lijevoj — Juljka, i obje se držale za moju bradu. Gospodo, popijmo u zdravlje drugova moje mladosti, Sonje i Julje!

DJADIN *(smije se).* To je divno! Pa to je divno!

FJODOR IVANOVIČ. Nekako odmah poslije rata bančio sam s jednim turskim pašom u Trapezuntu... Pita on mene...

DJADIN *(prekidajući ga).* Gospodo, pijmo zdravicu za dobre odnose! Živjelo prijateljstvo! Naprijed!

FJODOR IVANOVIČ. Stop, stop, stop! Sonja, molim da me se sasluša! Vrag neka me nosi, hajde da se kladimo! Polažem evo na stol tri stotine rubalja! Hajdemo poslije ručka na kroket i ja se kladim da ću ujedamput proći sva vrata i natrag.

SONJA. Prihvaćam, samo nemam tri stotine rubalja.

FJODOR IVANOVIČ. Ako izgubiš, otpjevat ćeš mi nešto četrdeset puta.

SONJA. Pristajem.

DJADIN. Pa to je divno! Pa to je divno!

JELENA ANDREJEVNA *(gledajući u nebo).* Kakva to ptica leti?

ŽELTUHIN. To je jastreb.

FJODOR IVANOVIČ. Gospodo, u zdravlje jastreba.

SONJA. *(smije se.)*

ORLOVSKI. Gle, zagrcnula se od smijeha! Što ti je?

HRUŠČOV *(smije se).*

ORLOVSKI. A što je tebi?

MARJA VASILJEVNA. Sofi, to nije pristojno!

HRUŠČOV. Oh, oprostite, gospodo... Odmah ću prestati, odmah...

ORLOVSKI. To se kaže — smijati se kao lud.

VOJNICKI. Njima dvoma samo prst pokaži — i oni odmah hihoću. Sonja! *(Pokazuje prst.)* Eto, vidite...

HRUŠČOV. Ne ću više! *(Gleda na sat.)* Eh, oče Mihajle, pojeo si, popio, zapjevao, pa valja i za pojas zadjenuti. Treba ići.

SONJA. A kamo?

HRUŠČOV. Bolesniku. Omrzla mi je moja medicina, kao odvratna žena, kao duga zima...

SEREBRJAKOV. Dopustite, pa medicina je vaše zanimanje, posao, tako reći...

VOJNICKI *(ironično).* Ima on drugo zanimanje. On na svojoj zemlji kopa treset.

SEREBRJAKOV. Što?

VOJNICKI. Treset. Neki inženjer je izračunao, da — kao dva puta dva — u njegovoj zemlji leži treseta za sedam stotina i dvadeset tisuća. Nije to šala.

HRUŠČOV. Ja ne kopam treset zbog novaca.

VOJNICKI. A zašto ga kopate?

HRUŠČOV. Zato, da vi ne siječete šume.

VOJNICKI. A zašto da ih se ne siječe? Po vašemu, šume su samo zato, da se u njima dozivaju momci i djevojke.

HRUŠČOV. Nisam to nikada rekao.

VOJNICKI. I sve, sve što sam dosada imao čast čuti od vas o zaštiti šuma, — sve je staro, neozbiljno i tendenciozno. Oprostite, molim vas. Ne govorim bez razloga, ja znam gotovo napamet sve vaše obrambene govore... Na primjer... *(Podignutim tonom i gestikulirajući kao Hruščov.)* Vi, o ljudi, uništavate šume, a one uljepšavaju zemlju, one uče čovjeka da razumije ljepotu i pobuđuju u njemu veličanstvena raspoloženja. Šume ublažavaju oštru klimu. Gdje je blaža klima, tamo se troši manje snaga za borbu s prirodom, i zato je tamo i čovjek blaži i nježniji. U zemljama blage klime, ljudi su lijepi, gipki, lako uzbudljivi, govor im je bogat, pokreti graciozni. Kod njih cvate nauka i umjetnost, filozofija im nije mračna, odnos prema ženama je pun profinjene plemenitosti. I tako dalje, i tako dalje... Sve je to lijepo i dobro, ali tako malo uvjerljivo, da ćete mi dopustiti da i dalje ložim peći drvima i gradim suše od drveta.

HRUŠČOV. Šume se mogu sjeći kad je potrebno, ali vrijeme je da ih se prestane uništavati. Sve ruske šume odjekuju od udaraca sjekira, ginu milijarde stabala, pustoše se prebivališta životinja i ptica, smanjuju se i presahnjuju rijeke, nestaju u nepovrat čudesni pejsaži, i sve zbog toga, što lijeni čovjek nema smisla zato da se sagne i da digne sa zemlje gorivo. Treba biti bezumni barbarin *(pokazuje na drveće)*, pa da čovjek u svojoj peći spali tu ljepotu, da ruši ono, što nije u stanju da sagradi. Čovjeku je dan razum i stvaralačka snaga, da umnoži ono, što mu je darovano, ali sve dosada on nije stvarao, nego samo rušio. Šumâ ima sve manje i manje, rijeke presahnjuju, divljač se preselila, klima se pokvarila, i svakim danom zemlja postaje jadnija i bezličnija. Vi me gledate ironično, i sve što ja govorim, čini vam se staro i neozbiljno, ali kad prolazim kraj seljačkih šuma, koje sam spasio od sječe, ili kad slušam, kako šûmi moja mlada šuma, zasađena evo ovim rukama, postajem svijestan, da je klima donekle i u mojoj vlasti, i ako za tisuću godina čovjek bude sretan, da će to biti malo i moja zasluga. Kad posadim brezu i kad poslije vidim kako se zeleni i kako se

ljulja na vjetru, duša mi se ispunja ponosom zbog saznanja, da pomažem bogu graditi prirodu.

FJODOR IVANOVIČ *(prekidajući ga)*. U tvoje zdravlje, Satiru!

VOJNICKI. Sve je to lijepo i dobro, ali ako se na to ne gleda s feljtonističkog stajališta, već s naučnog, onda...

SONJA. Ujače Žorž, jezik ti je zarđao. Šuti!

HRUŠČOV. Zaista, Jegore Petroviču, ne ćemo govoriti o tome. Molim vas.

VOJNICKI. Kako želite.

MARJA VASILJEVNA. Ah!

SONJA. Što je, bako?

MARJA VASILJEVNA *(Serebrjakovu)*. Zaboravila sam vam reći, Aleksandre... izgubila sam pamćenje... danas sam dobila pismo iz Harkova od Pavla Aleksejeviča... Pozdravlja vas...

SEREBRJAKOV. Zahvaljujem, drago mi je.

MARJA VASILJEVNA. Poslao je svoju novu brošuru i zamolio da vam je pokažem.

SEREBRJAKOV. Je li zanimljivo?

MARJA VASILJEVNA. Zanimljivo, ali nekako čudno. Niječe ono, što je prije sedam godina branio. To je vrlo, vrlo karakteristično za naše vrijeme. Nikada se tako nisu mijenjala mišljenja kao sada. To je strašno!

VOJNICKI. Nema tu ništa strašnoga. Kušajte, maman, karasa[1].

MARJA VASILJEVNA. Ali ja hoću govoriti!

VOJNICKI. Pa mi već pedeset godina govorimo o strujanjima i taborima, vrijeme je već da se s tim prestane.

MARJA VASILJEVNA. Ne znam zašto ti je neugodno da slušaš, kad ja govorim. Oprosti, Žorž, ali ove godine ti si se tako promijenio, da te ja uopće ne prepoznajem. Ti si bio čovjek određenih uvjerenja, svijetla ličnost...

VOJNICKI. O, da! Bio sam svijetla ličnost, od koje se svima mračilo. Dopustite da ustanem... Bio sam svijetla ličnost... Nema otrovnije šale! Meni je sad četrdeset i sedam godina. Sve do prošle godine ja sam isto tako kao i vi uporno nastojao da zamaglim svoj pogled svim mogućim apstrakcijama i skolastikom, samo da ne vidim pravi život — i mislio

---

[1] vrst ribe (cuprinus carasius).

sam, da dobro radim... A sad, kad biste znali kakvom se golemom budalom činim samome sebi što sam propustio vrijeme, kad sam mogao imati sve, što mi sad moja starost ne dopušta!

SEREBRJAKOV. Stani. Ti, Žorž, upravo kao da optužuješ za nešto svoja prijašnja uvjerenja...

SONJA. Dosta je, tata! Dosadno je!

SEREBRJAKOV. Stani. Ti upravo kao da optužuješ za nešto svoja prijašnja uvjerenja. Nisu kriva uvjerenja, nego ti. Zaboravio si, da su uvjerenja bez akcije mrtva. Trebalo je raditi.

VOJNICKI. Raditi? Ne može svatko biti pišući perpetuum mobile.

SEREBRJAKOV. Što hoćeš time reći?

VOJNICKI. Ništa. Prekinimo ovaj razgovor. Nismo kod kuće.

MARJA VASILJEVNA. Sasvim sam izgubila pamćenje... Zaboravila sam vam, Aleksandre, napomenuti, da prije doručka uzmete kapljice. Donijela sam ih, ali sam zaboravila da vas podsjetim.

SEREBRJAKOV. Nije potrebno.

MARJA VASILJEVNA. Pa vi ste bolesni, Aleksandre! Vrlo ste bolesni!

SEREBRJAKOV. Zašto zvonite u sva zvona o tome? Star, bolestan, star, bolestan... samo to čujem! *(Željtuhinu.)* Leonide Stepaniču, dopustite mi da ustanem i odem u sobu. Ovdje je prilično vruće i grizu komarci.

ŽELTUHIN. Izvolite samo. Doručak je završen.

SEREBRJAKOV. Zahvaljujem vam. *(Ode u kuću; za njim ode Marja Vasiljevna.)*

JULJA *(bratu)*. Hajde za profesorom. Nije zgodno!

ŽELTUHIN *(njoj)*. Neka ga vrag nosi! *(Ode.)*

DJADIN. Julija Stepanovna, dopustite da vam zahvalim iz dna duše. *(Ljubi joj ruku.)*

JULJA. Nema zašto, Ilja Iljiču. Vi ste malo jeli... *(Zahvaljuju joj.)* Nema zašto, gospodo! Svi ste tako malo jeli!

FJODOR IVANOVIČ. Što ćemo sad, gospodo? Hajdemo na kroket da izvršimo okladu... a onda?

JULJA. A onda ćemo ručati.

FJODOR IVANOVIČ. A onda?

HRUŠČOV. A onda dođite svi k meni. Večeras priređujem ribolov na jezeru.

FJODOR IVANOVIČ. Izvrsno.

DJADIN. Divno.

SONJA. Onda molim, gospodo... Dakle, najprije idemo na kroket da izvršimo okladu... Onda ćemo malo ranije ručati kod Julije i oko sedam sati idemo Satiru... to jest Mihajlu Lvoviču. Vrlo dobro. Hajde, Julječka, da uzmemo kugle. *(Ode s Juljom u kuću.)*

FJODOR IVANOVIČ. Vasilije, odnesi vino na kroket! Pit ćemo u zdravlje pobjednika. E, oče, hajde da zaigramo plemenitu igru.

ORLOVSKI. Pričekaj malo, rođeni, moram pet, šest minuta posjediti s profesorom, inače ne bi bilo zgodno. Treba se čovjek držati etikete. Dotle ti igraj mojom kuglom, ja ću brzo... *(Uđe u kuću.)*

DJADIN. Hitam da čujem veleučenog Aleksandra Vladimiroviča. Predosjećajući visoku nasladu, koju...

VOJNICKI. Dodijao si mi, Vaflja. Idi.

DJADIN. Idem. *(Ode u kuću.)*

FJODOR IVANOVIČ *(idući u vrt, pjeva).* »I bit ćeš carica svijeta, druga moja vjerna...« *(Ode.)*

HRUŠČOV. Ja ću sad nečujno otići. *(Vojnickom.)* Jegore Petroviču, lijepo vas molim, ne govorimo nikad ni o šumama, ni o medicini. Ne znam zašto, ali kad vi počnete govoriti o tome, mene poslije cijeli dan progoni osjećaj kao da sam jeo iz nepocinčane posude. Moje poštovanje. *(Ode.)*

VIII

JELENA ANDREJEVNA i VOJNICKI

VOJNICKI. Sitan čovjek. Svakome je dopušteno da govori gluposti, ali ne volim, kad ih govore sa zanosom.

JELENA ANDREJEVNA. A vi ste se, Žorž, opet nemoguće ponašali! Što vam je trebalo da se svađate s Marjom Vasiljevnom i s Aleksandrom, da govorite o perpetuumu mobile! Kako je to sitno!

VOJNICKI. Ali kad ga mrzim!

JELENA ANDREJEVNA. Nemate zašto da mrzite Aleksandra, on je isti, kao i svi drugi...

(Sonja i Julja prolaze u vrt sa kuglama i štapovima za kroket.)

VOJNICKI. Kad biste vidjeli svoje lice, svoje pokrete... Kako vi bezvoljno živite! Ah, kako bezvoljno!

JELENA ANDREJEVNA. Ah, kako bezvoljno i dosadno! *(Pauza.)* Svi napadaju moga muža preda mnom, ne smeta ih moja prisutnost. Svi me gledaju sa žaljenjem: nesretnica, ima starog muža! Svi bi, pa i vrlo dobri ljudi, htjeli da ja odem od Aleksandra... Sve to saučešće prema meni, svi ti supatnički pogledi i sažalni uzdasi svode se na jedno. Na ono, što je malo prije rekao Satir, svi vi nerazumno uništavate šume, i uskoro ne će na zemlji ništa ostati; isto tako nerazumno uništavate i čovjeka, i uskoro će, zahvaljujući vama, nestati sa zemlje vjernost, i čistoća, i sposobnost žrtvovanja. Zbog čega vi ne možete ravnodušno gledati vjernu ženu, ako nije vaša? Zato, što se — pravo ima Satir — u svima vama zakotvio rušilački bijes. Ne žalite ni šume, ni ptice, ni žene, ni jedan drugoga.

VOJNICKI. Ne volim takvu filozofiju!

JELENA ANDREJEVNA. Recite tome Fjodoru Ivaniču, da mi je dosadio svojom nametljivošću. Uostalom, to je i odvratno. Gledati me ravno u oči i glasno pred svima govoriti o svojoj ljubavi prema nekoj udatoj ženi — neobično duhovito!

GLASOVI U VRTU. Bravo! Bravo!

JELENA ANDREJEVNA. A međutim, kako je ugodan taj Satir. On često navraća k nama, samo ja se ustručavam i još nijednom nisam razgovarala s njim kako treba, niti sam ga srdačno dočekala. Pomislit će, da sam zla ili umišljena. Po svoj prilici, Žorž, nas dvoje smo zato prijatelji, što smo oboje nesretni, dosadni ljudi! Nesnosni! Ne gledajte me tako, ja to ne volim.

VOJNICKI. Zar vas mogu drugačije gledati, kad vas volim? Vi ste moja sreća, moj život, moja mladost!... Znam, moji su izgledi na uzajamnost jednaki ništici, ali meni ništa i ne treba, dopustite samo da vas gledam, da slušam vaš glas...

IX

ISTI i SEREBRJAKOV

SEREBRJAKOV *(na prozoru)*. Lenočka, gdje si?

JELENA ANDREJEVNA. Evo me.

SEREBRJAKOV. Hajde, sjedi malo s nama, mila... *(Nestane iza prozora.)*

JELENA ANDREJEVNA *(ide prema kući)*.

VOJNICKI *(idući za njom)*. Dopustite da govorim o svojoj ljubavi, ne tjerajte me, već samo to bit će za mene najveća sreća.

Zastor

DRUGI ČIN

Blagovaonica u kući Serebrjakova. Bife, na sredini stol za ručanje. Dva sata poslije pola noći. Čuje se kako u parku udara čuvar.

I

SEREBRJAKOV *(sjedi u naslonjaču kraj otvorenog prozora i drijema)* i JELENA ANDREJEVNA *(sjedi kraj njega i također drijema)*.

SEREBRJAKOV *(trgnuvši se)*. Tko je to? Sonja, jesi li ti?

JELENA ANDREJEVNA. Ja sam...

SEREBRJAKOV. Ti si, Lenočka... Nepodnosivo me boli!

JELENA ANDREJEVNA. Ogrtač ti je pao na pod.... *(Zamata mu noge.)* Aleksandre, da zatvorim prozor.

SEREBRJAKOV. Ne, guši me... Malo prije sam zadrijemao, i sanjao, da mi je lijeva noga tuđa... Probudio sam se od groznih bolova. Ne, ovo nije podagra, prije će biti reumatizam. Koliko je sati?

JELENA ANDREJEVNA. Jedan i dvadeset. *(Pauza.)*

SEREBRJAKOV. Ujutro potraži u biblioteci Batjuškova. Čini se, da ga imamo.

JELENA ANDREJEVNA. Što?

SEREBRJAKOV. Potraži ujutro Batjuškova. Sjećam se da smo ga imali. Zašto tako teško dišem?

JELENA ANDREJEVNA. Umoran si. Već drugu noć ne spavaš.

SEREBRJAKOV. Kažu, da je Turgenjev od podagre dobio anginu pectoris. Bojim se da i kod mene nije tako. Prokleta, odvratna starost. Neka je vrag odnese. Otkad sam ostario, mrzak sam i samom sebi. I svima vama mora da je mrsko gledati me.

JELENA ANDREJEVNA. Ti govoriš o svojoj starosti tako, kao da smo mi krivi, što si ti star.

SEREBRJAKOV. Tebi prvoj sam mrzak.

JELENA ANDREJEVNA. Nesnosno! *(Pomakne se i sjedne malo dalje.)*

SEREBRJAKOV. Svakako, ti imaš pravo. Ja nisam glup, pa razumijem. Ti si mlada, zdrava, lijepa, htjela bi živjeti, a ja sam starac, gotovo leš. Pa što? Kao da ja ne shvaćam? I, naravno, glupo je što živim sve dosada. Ali, ne bojte se brzo ću ja vas osloboditi. Ne ću se više dugo vući.

JELENA ANDREJEVNA. Saša, ja sam malaksala. Ako za neprospavane noći zaslužujem neku nagradu, onda te molim samo jedno: šuti! Tako ti boga, šuti. Ništa više ne tražim.

SEREBRJAKOV. Ispada, da su zbog mene svi iznemogli, da su svi tužni, da svi gube svoju mladost, a da samo ja uživam život i da sam zadovoljan. Pa da, razumije se!

JELENA ANDREJEVNA. Umukni! Izmučio si me!

SEREBRJAKOV. Ja sam sve izmučio. Pa da, razumije se!

JELENA ANDREJEVNA *(plačući)*. Nepodnošljivo! Reci, što hoćeš od mene?

SEREBRJAKOV. Ništa.

JELENA ANDREJEVNA. Onda šuti; molim te.

SEREBRJAKOV. Čudno, kad govori Žorž, ili ona stara idiotkinja Marja Vasiljevna, — ništa, svi slušaju; čim ja izustim riječ, svi postaju nesretni. Čak im je i moj glas odvratan. Pa dobro, uzmimo, da sam egoist, da sam despot, ali zar nemam pod stare dane i neko pravo na egoizam? Zar nisam ni to zaslužio? Život mi je bio težak. Ja i Ivan Ivanič bili smo u isto vrijeme studenti. Pitaj ga. On je bančio, trčao za Ciganskama, bio je moj dobrotvor, dok sam ja tada živio u jeftinoj, prljavoj sobi, radio dan i noć kao vol, gladovao i patio, što živim na tuđi račun. Onda sam bio u Heidelbergu, a nisam vidio Heidelberg; bio sam u Parizu, a nisam vidio Pariz; cijelo vrijeme sam sjedio između četiri zida i radio. I, dobivši katedru, ja sam sav svoj život posvetio nauci, kako

se kaže, vjerno i predano, pa i sad joj služim. Zar za sve to, pitam ja vas, nemam pravo na mirnu starost, na ljudsku pažnju?

JELENA ANDREJEVNA. Nitko ti ne osporava tvoje pravo. *(Prozor lupa od vjetra.)* Puše vjetar, da zatvorim prozor. *(Zatvori.)* Bit će kiše. Nitko ne osporava tvoja prava.

(Pauza. Čuvar u parku lupa i pjeva pjesmu.)

SEREBRJAKOV. Cijeli život raditi za nauku, naviknuti na svoj kabinet, na auditorij, na poštene kolege i najednom, ni pet ni šest, naći se u ovom podrumu, svaki dan vidjeti otrcane ljude, slušati beznačajne razgovore. Ja hoću živjeti, ja volim uspjeh, volim slavu, buku, a ovdje sam kao u izgnanstvu. Bez prestanka čeznuti za prošlošću, pratiti uspjehe drugih, bojati se smrti... Ne mogu! Nemam snage! A uza sve to ne će da mi oproste moju starost!

JELENA ANDREJEVNA. Pričekaj, strpi se: za pet šest godina i ja ću biti stara.

(Uđe Sonja.)

II

ISTI i SONJA

SONJA. Ne znam što tako dugo nema doktora. Rekla sam Stepanu, ako ne nađe kotarskog liječnika, da ode po Satira.

SEREBRJAKOV. Što će mi tvoj Satir? On se toliko razumije u medicinu, koliko ja u astronomiju.

SONJA. Ne ćemo valjda zbog tvoje podagre pozvati ovamo cijeli medicinski fakultet.

SEREBRJAKOV. S tim čudakom ne ću ni da govorim.

SONJA. Kako te volja. *(Sjedne.)* Meni je svejedno.

SEREBRJAKOV. Koliko je sad sati?

JELENA ANDREJEVNA. Dva.

SEREBRJAKOV. Zagušljivo... Sonja, daj mi kapljice sa stola!

SONJA. Odmah! *(Pruži mu kapljice.)*

SEREBRJAKOV *(ravnodušno)*. Ah, ne te! Ništa te čovjek ne može zamoliti!

SONJA. Molim te, ne budi hirovit! Možda se to nekome i sviđa, ali mene poštedi, molim te. Ja to ne volim.

SEREBRJAKOV. Ta djevojka ima nemoguć karakter. A zašto se ti ljutiš?

SONJA. A zašto ti govoriš tako tužnim tonom? Pazi, da netko ne pomisli da si uistinu nesretan. A na zemlji ima malo takvih sretnika kao što si ti.

SEREBRJAKOV. Pa, razumije se! Ja sam neobično, neobično sretan!

SONJA. Pa razumije se, sretan ... A što se tiče podagre, ti vrlo dobro znaš da će do jutra napadaj popustiti. Zašto onda stenjati? Čudna mi čuda!

(Uđe Vojnicki u kućnom kaputu i sa svijećom.)

III

ISTI i VOJNICKI

VOJNICKI. Vani se sprema nevrijeme ... *(Munja.)* Eto! Hélène i Sonja, idite na spavanje, došao sam da vas smijenim.

SEREBRJAKOV *(preplašeno).* Ne, ne, ne ostavljajte me s njim! Ne! On će me umoriti svojim pričanjem!

VOJNICKI. Treba ih pustiti da se odmore! One već drugu noć ne spavaju.

SEREBRJAKOV. Neka idu na spavanje, ali otiđi i ti. Hvala ti. Molim te. U ime našeg bivšeg prijateljstva, ne protivi se. Drugi put ćemo razgovarati.

VOJNICKI. Našeg bivšeg prijateljstva ... Priznajem, da je to za mene novost.

JELENA ANDREJEVNA. Šutite, Žorž.

SEREBRJAKOV. Mila moja, ne ostavljaj me s njim! Ubit će me svojim pričanjem.

VOJNICKI. To postaje čak smiješno.

GLAS HRUŠČOVA *(iza scene).* Jesu li u blagovaonici? Ovdje? Molim vas, naredite da ispregnu moje konje!

VOJNICKI. Evo, stigao je doktor.

(Uđe Hruščov.)

IV

ISTI i HRUŠČOV

HRUŠČOV. Kako vrijeme! Kiša me gonila u stopu, jedva sam joj pobjegao. Živjeli. *(Pozdravlja sve.)*

SEREBRJAKOV. Oprostite, uznemirili su vas. Ja to nisam želio.

HRUŠČOV. Pustite, nije važno! A što ste to vi smislili, Aleksandre Vladimiroviču? Kako se ne stidite bolovati? E, ne valja to! A što vam je?

SEREBRJAKOV. Zašto doktori obično s bolesnicima razgovaraju uvijeno?

HRUŠČOV *(smije se)*. A vi ne zapažajte sve. *(Nježno.)* Hajdemo u krevet. Ovdje vam nije udobno. U krevetu je i toplije i mirnije. Hajdemo... Tamo ću vas saslušati, i... sve će biti u redu.

JELENA ANDREJEVNA. Poslušaj, Saša, idi.

HRUŠČOV. Ako vam je teško hodati, mi ćemo vas odnijeti u naslonjaču.

SEREBRJAKOV. Ništa, ništa, mogu... idem... *(Ustane.)* Samo su vas badava uznemirili. *(Hruščov i Sonja vode ga ispod ruke.)* Osim toga, ja baš ne vjerujem mnogo u ... u apoteku. Zašto me vodite? Mogu ja i sam. *(Ode sa Hruščovom i Sonjom.)*

V

JELENA ANDREJEVNA i VOJNICKI

JELENA ANDREJEVNA. Namučila sam se s njim. Jedva se držim na nogama.

VOJNICKI. Vi s njim, a ja sa samim sobom. Eto, već je treća noć kako ne spavam.

JELENA ANDREJEVNA. Nije ugodno u ovoj kući. Vaša mati mrzi sve osim svojih brošura i profesora; profesor je razdražljiv, meni ne vjeruje, vas se boji; Sonja se ljuti na oca i ne govori sa mnom; vi mrzite mog muža i otvoreno prezirete svoju majku; ja sam nesnosna, isto tako sam razdražena i danas sam već dvadeset puta zaplakala. Jednom riječi, rat svih protiv sviju. Postavlja se pitanje, kakav smisao ima taj rat, zbog čega je on?

VOJNICKI. Pustimo filozofiju!

JELENA ANDREJEVNA. Nije ugodno u ovoj kući. Vi ste, Žorž, obrazovan i pametan čovjek i čini se, da biste morali shvatiti, da svijet ne stradava od razbojnika i od lopova, već od prikrivene mržnje, od neprijateljstva među dobrim ljudima, od svih tih sitnih svakidašnjosti, koje ne vide ljudi, što našu kuću nazivaju gnijezdom inteligencije. Pomozite mi, da ih sve pomirim! Ja sama ne mogu.

VOJNICKI. Najprije pomirite mene sa samim sobom! Draga moja... *(Sagne se njezinoj ruci.)*

JELENA ANDREJEVNA. Ostavite! *(Povuče ruku.)* Otiđite!

VOJNICKI. Sad će prestati kiša, i u prirodi će sve biti svježije i sve će odahnuti. Samo mene bura ne će osvježiti. Danju i noću, kao domaći duh, progoni me misao, da je moj život nepovratno izgubljen. Prošlosti nemam, ona se glupo rasplinula u ništa, a sadašnjost je strašna po svojoj nakaznosti. Eto vam moga života i moje ljubavi: kamo da ih stavim, što da radim s njima? Moj se osjećaj uzalud gasi, kao traka sunca, koja se nađe u jami, i ja propadam...

JELENA ANDREJEVNA. Kad mi govorite o svojoj ljubavi, ja se nekako smetem i ne znam, što da vam kažem. Oprostite, ne mogu vam ništa reći. *(Hoće da ode.)* Laku noć!

VOJNICKI *(zapriječivši joj put)*. I kad biste znali, koliko ja trpim od same pomisli, da tu kraj mene, u ovoj istoj kući, propada drugi život — vaš! Što čekate? Kakva vam prokleta filozofija smeta? Shvatite, da se viši moral ne sastoji u tome, što ste na svoju mladost privezali utege i što nastojite u sebi zatomiti čežnju za životom...

JELENA ANDREJEVNA *(pažljivo ga promatra)*. Žorž, vi ste pijani!

VOJNICKI. Možda, možda...

JELENA ANDREJEVNA. Je li Fjodor Ivanovič kod vas?

VOJNICKI. On će kod mene prespavati. Može biti, može biti. Sve može biti!

JELENA ANDREJEVNA. I danas ste pili? Zašto?

VOJNICKI. Pa takav je život... Ne dirajte tu stvar, Hélène!

JELENA ANDREJEVNA. Prije nikada niste pili i nikada niste tako mnogo govorili, kao sad. Idite na spavanje! Do-

sadno mi je s vama. I recite vašem prijatelju Fjodoru Ivanoviču, da ću poduzeti mjere, ako mi ne prestane dosađivati. Idite!

VOJNICKI *(sagne se k njezinoj ruci.)* Draga moja... Divna!

(Uđe Hruščov.)

VI

ISTI i HRUŠČOV

HRUŠČOV. Jelena Andrejevna, zove vas Aleksandar Vladimirovič.

JELENA ANDREJEVNA *(otimajući ruku Vojnickome.)* Odmah! *(Ode.)*

HRUŠČOV *(Vojnickom).* Za vas ništa nije sveto! Vi i ta dražesna gospođa, koja je sad izašla, morali biste se sjetiti, da je njezin muž bio nekada muž vaše rođene sestre, i da s vama pod istim krovom živi mlada djevojka! O vašoj pustolovini govori već cijela gubernija. Sramota! *(Ode k bolesniku.)*

VOJNICKI *(sam).* Otišla je... *(Pauza.)* Prije deset godina sreo sam je kod pokojne sestre. Tada je ona imala sedamnaest, a ja trideset i sedam godina. Zašto se onda nisam zaljubio u nju i zašto je nisam zaprosio? Onda je to bilo tako lako ostvarivo! I sad bi ona bila moja žena... Da... Sad bi se oboje probudili od nevremena; ona bi se prestrašila groma, a ja bih je držao u zagrljaju i šaptao: »Ne boj se, ja sam tu.« O čudesne misli, kako mi je lijepo, ja se i smijem... Ah, bože moj, misli mi se brkaju u glavi... Zašto sam ostario? Zašto me ona ne shvaća? Njezina retorika, bezvoljni moral, lude lijene misli o propasti svijeta — sve mi je to duboko mrsko... *(Pauza.)* Zašto sam ja tako glupo stvoren? Kako zavidim tom lakrdijašu Fjodoru, ili tom glupom Satiru! Oni su neposredni, iskreni, glupi... Njima nije poznata ova prokleta, otrovna ironija...

(Uđe i Fjodor Ivanovič, ogrnut pokrivačem.)

VII

FJODOR IVANOVIČ *(s vrata)*. Zar ste vi sami? Nema gospođa? *(Uđe.)* A mene je probudila grmljavina. Dobra kišica. Koliko je sati?

VOJNICKI. A vrag zna!

FJODOR IVANOVIČ. Kao da sam čuo glas Jelene Andrejevne.

VOJNICKI. Malo prije je bila ovdje.

FJODOR IVANOVIČ. Sjajna žena! *(Razgledava bočice na stolu.)* Što je ovo? Mentol bonboni? *(Gricka.)* Da, sjajna žena... Profesor je bolestan, što li?

VOJNICKI. Bolestan.

FJODOR IVANOVIČ. Ne razumijem takvo životarenje. Kažu, da su stari Grci bacali slabu i kržljavu djecu s vrha Montblanca u ponor. Eto, ovakve bi trebalo bacati!

VOJNICKI *(nervozno)*. Ne sa Montblanca, nego s Tarpejske hridine. Kakvo grubo neznanje!

FJODOR IVANOVIČ. Pa dobro, s hridine, neka bude s hridine... Je li u tome stvar? Što si ti tako danas nujan? Žao ti je profesora, je li?

VOJNICKI. Pusti me. *(Pauza.)*

FJODOR IVANOVIČ. Ili si, možda, zaljubljen u profesoricu? Pa što onda! Sve je moguće... Uzdiši... Samo slušaj: ako u spletkama, koje kruže po okrugu, ima i stoti dio istine, i ako ja to doznam, onda ti nema spasa, bacit ću te s Tarpejske hridine...

VOJNICKI. Ona mi je prijatelj.

FJODOR IVANOVIČ. Već?

VOJNICKI. Što znači to »već«?

FJODOR IVANOVIČ. Žena može biti prijatelj muškarcu samo pod ovim uvjetima: najprije znanica, zatim ljubavnica, a onda tek prijatelj.

VOJNICKI. Prostačka filozofija.

FJODOR IVANOVIČ. Tim povodom treba popiti. Hajdemo, kod mene je, čini se, ostalo još šartreza. Popit ćemo. A kad svane, idemo k meni. Hoćemo li? Moj poslovođa na imanju, Luka, nikada ne kaže »hoćemo li«, nego »oćmo li«. Prava lopuža... Dakle »oćmo li«? *(Opazivši Sonju, koja upravo ulazi.)* O, bože sveti, oprostite, ja sam bez kravate! *(Otrči.)*

VIII

VOJNICKI i SONJA

SONJA. A ti si, ujače Žorž, opet pio šampanjac sa Fedjom i vozio se na trojci. Našli se, sokoli. On je već ogrezao, on se rodio kao pijanica, a ti? Tvojim godinama to uopće ne pristaje.

VOJNICKI. Godine tu ne igraju ulogu. Kad nema pravog života, živi se od priviđenja. Bolje i tako, nego nikako.

SONJA. Sijeno nam nije pokupljeno; Gerasim je danas kazao da će sagnjiti od kiše, a ti se baviš priviđenjima. *(Preplašeno.)* Ujače, ti imaš suze u očima!

VOJNICKI. Kakve suze? Nema ništa... koješta... ti si me sad pogledala kao tvoja pokojna mama. Mila moja... *(Žurno joj ljubi ruke i lice.)* Moja sestra... mila moja sestra... Gdje je ona sada? Kad bi ona znala? Kad bi ona znala! Eh, kad bi znala!

SONJA. Što, ujače? Što kad bi znala?

VOJNICKI. Teško mi je, nije mi dobro... Ništa... *(Uđe Hruščov.)* Poslije... Ništa... Idem... *(Ode.)*

IX

SONJA i HRUŠČOV

HRUŠČOV. Vaš tata ne će baš nikako da sluša. Ja mu kažem — podagra, a on — reuma; ja ga molim da legne, a on sjedi. *(Uzima kapu.)* Živci.

SONJA. Razmažen je. Ostavite kapu. Pričekajte dok prestane kiša. Hoćete li založiti?

HRUŠČOV. Hoću, molim.

SONJA. Ja volim noću malo založiti. U bifeu ima, čini se, nešto... *(Traži po bifeu.)* Zar njemu uopće treba liječnika? Njemu treba da oko njega sjedi tucet dama, da mu se zagledava u oči i jauče: »Profesore!« Evo, uzmite sira...

HRUŠČOV. Tako se ne govori o rođenom ocu. Slažem se, da je on težak čovjek, ali ako ga se usporedi s drugima, onda svi ti Žorži i Ivani Ivanoviči nisu vrijedni ni njegova malog prsta.

SONJA. Evo i boce, ima nešto u njoj. Ja ne govorim o ocu, nego o velikom čovjeku. Oca ja volim, ali veliki ljudi s njihovim kineskim ceremonijama su mi dojadili. *(Sjedne.)* Kakva kiša! *(Munja.)* Gle!

HRUŠČOV. Bura prolazi, samo nas je okrznula.

SONJA *(toči)*. Pijte.

HRUŠČOV. Živjeli sto godina. *(Pijte.)*

SONJA. Da li se ljutite na nas, što smo vas noću uznemiravali?

HRUŠČOV. Naprotiv. Da me niste zvali, ja bih sad spavao, a vidjeti vas na javi mnogo je ugodnije, nego u snu.

SONJA. Otkuda vam tako ljutito lice?

HRUŠČOV. Otuda, što sam ljutit. Ovdje nema nikoga, pa se može govoriti otvoreno. S kakvim bih vas zadovoljstvom, Sofja Aleksandrovna, odvezao odavde ne časeći časa. Ne mogu udisati ovaj vaš zrak, čini mi se, da vas on truje. Vaš otac, koji je sav zaronio u svoju podagru i u knjige i za drugo ništa ne će da zna, pa taj ujak Žorž, konačno i vaša maćeha...

SONJA. Što je s maćehom?

HRUŠČOV. Ne valja o svemu govoriti... ne valja! Lijepa moja, ja mnogo toga ne razumijem u ljudima. Kod čovjeka mora sve biti lijepo: i lice, i odjeća, i duša, i misli... Često vidim prekrasno lice i odjeću, da čovjeku pamet stane od oduševljenja, ali duša i misli — da te bog sačuva! U lijepoj ljušturi krije se nekad tako crna duša, da joj nikakvo bjelilo ne može pomoći... Oprostite mi, uzbuđen sam... Ta vi ste mi beskrajno dragi...

SONJA *(pusti nož)*. Pao mi je...

HRUŠČOV *(digne)*. Ništa... *(Pauza.)* Događa se, da ideš u tamnoj noći kroz šumu, pa ako u daljini zasvijetli plamičak, u duši ti zbog nečega postane tako lijepo, da ne osjećaš ni umor, ni mrak, ni bodljikave grančice, koje te biju ravno po licu. Radim od jutra do mrkle noći, ni zimi, ni ljeti ne znam za odmor, borim se s onima koji me ne shvaćaju, ponekad neizdrživo patim... ali eto, na kraju sam našao svoj plamičak. Ne ću se hvaliti, da vas volim više od svega na svijetu. Ljubav za mene nije sve u životu... ona je moja nagrada! Lijepa moja, lijepa moja, nema bolje nagrade za onoga, tko radi, bori se, trpi...

SONJA *(uzbuđeno)*. Oprostite... Jedno pitanje, Mihaile Lvoviču.

HRUŠČOV. Kakvo? Govorite brže...

SONJA. Vidite li... Vi često dolazite k nama, a i ja dolazim k vama sa svojima. Priznajte, da vi to sebi ne možete nikako oprostiti...

HRUŠČOV. To jest?

SONJA. To jest, hoću reći, da je vaš demokratski osjećaj povrijeđen time, što se vi odavno poznajete s nama. Ja sam licejka, Jelena Andrejevna ja aristokratkinja, oblačimo se po modi, a vi ste demokrat...

HRUŠČOV. No... no... ne ćemo govoriti o tome! Nije dobar čas za to!

SONJA. Glavno je, da vi samo kopate treset, sadite šumu... kako je to čudno. Jednom riječi, vi ste narodnjak...

HRUŠČOV. Demokrat, narodnjak... Sofja Aleksandrovna, zar se može o tome govoriti ozbiljno i to još drhtavim glasom?

SONJA. Da, da, ozbiljno, tisuću puta ozbiljno.

HRUŠČOV. Tâ ne, ne...

SONJA. Uvjeravam vas i kunem se čim god hoćete, kad bih ja, recimo, imala sestru, i kad biste se vi u nju zaljubili i zaprosili je, da vi to sebi ne biste nikad oprostili, i stidjeli biste se izaći na oči pred vaše okružne liječnike i pred liječnice, stidjeli biste se što ste se zaljubili u licejku, u razmaženu gospođicu, koja nije studirala i koja se oblači po modi. Znam ja to vrlo dobro... Vidim vam u očima da je to istina! Jednom riječi, kraće rečeno, te vaše šume, treset, vezena košulja — sve je to poza, prenemaganje, laž — i ništa više.

HRUŠČOV. Zašto? Dijete moje, zašto ste me uvrijedili? Uostalom, ja sam glupan. Tako mi i treba: što se guram tamo, gdje mi nije mjesto! Zbogom! *(Ide prema vratima.)*

SONJA. Zbogom... Bila sam suviše oštra, molim za oproštenje.

HRUŠČOV *(vraćajući se)*. Kad biste znali kako je ovdje kod vas teško i zagušljivo! Sredina, gdje svakom čovjeku prilaze s leđa, gledaju ga poprijeko i gdje traže u njemu narodnjaka, psihopata, frazera — sve, što hoćete, samo ne čovjeka! »O, to vam je, kažu, psihopat!« — i vesele se. »To je frazer!« — i zadovoljni su, kao da su otkrili Ameriku! A kad me ne

shvaćaju i ne znaju, kakvu naljepnicu da mi prilijepe na čelo, onda ne krive sebe već mene, i govore: — »To je čudan čovjek, čudan!« Vama je tek dvadeset godina, a vi ste već stari i razumni, kao vaš otac i ujak Žorž, i ja se ne bih nimalo začudio, kad biste me pozvali da vas liječim od podagre. Ne valja tako živjeti! Bio ja tko mu drago, gledajte me ravno u oči, otvoreno, bez prikrivenih misli, otvoreno i tražite u meni prije svega čovjeka, jer inače u vašim odnosima prema ljudima nikada ne će biti mira. Zbogom! I zapamtite moje riječi, s tako lukavim, nepovjerljivim očima, kao što su vaše, nikada ne ćete voljeti!

SONJA. Nije istina!

HRUŠČOV. Istina je!

SONJA. Nije istina! Eto baš vama usprkos... ja volim! Volim, i teško mi je, teško! Ostavite me! Idite, molim vas... ne dolazite k nama... ne dolazite...

HRUŠČOV. Imam čast da vas pozdravim. *(Ode.)*

SONJA *(sama)*. Razljutio se. Ne daj ti bože imati takvu narav kao ovaj čovjek! *(Pauza.)* On divno govori, ali tko mi jamči, da to nije fraziranje? On neprekidno govori i misli samo o svojim šumama, sadi drveće... To nije loše, ali vrlo lako može biti, da je to psihopatija... *(Pokriva lice rukama.)* Ništa ne razumijem! *(Plače.)* Studirao je na medicinskom fakultetu, a ne bavi se medicinom... Sve je to čudno, čudno... Gospode, pomozi mi da se u svemu tome snađem!

(Uđe Jelena Andrejevna.)

X

SONJA i JELENA ANDREJEVNA

JELENA ANDREJEVNA *(otvara prozore)*. Bura je prestala! Kako je divan zrak! *(Pauza.)* Gdje je Satir?

SONJA. Otišao je. *(Pauza.)*

JELENA ANDREJEVNA. Sofi!

SONJA. Molim?

JELENA ANDREJEVNA. Dokle ćete vi puhati na mene? Mi jedna drugoj nismo učinile ništa zla. Zašto da budemo neprijatelji? Dovoljno je...

SONJA. Ja sam sama htjela... *(Grli je.)* Mila moja!

JELENA ANDREJEVNA. Sjajno... *(Obje su uzbuđene.)*

SONJA. Je li tata legao?

JELENA ANDREJEVNA. Nije, sjedi u sobi za primanje. Ne govorimo jedna s drugom po cijeli mjesec, a bog zna zašto. Vrijeme je, konačno... *(Gleda na stol.)* Što je to?

SONJA. Satir je večerao.

JELENA ANDREJEVNA. I vino je tu... Hajde da popijemo bratimstvo.

SONJA. Hajde.

JELENA ANDREJEVNA. Iz jedne čaše... *(Natoči.)* Ovako je bolje. No, dakle — »ti«?

SONJA. »Ti«. *(Piju i ljube se.)* Ja sam se već davno htjela pomiriti, ali mi je bilo nekako nezgodno... *(Plače.)*

JELENA ANDREJEVNA. Zašto plačeš?

SONJA. Ni za što, eto tako.

JELENA ANDREJEVNA. No, doista, doista... *(Plače.)* Čudno, i ja sam zbog tebe proplakala! *(Pauza.)* Ti se na mene ljutiš zato, što sam se ja, tobože udala za tvoga oca iz računa. Ako vjeruješ zakletvama, onda ti se kunem, da sam pošla za njega iz ljubavi. Ja sam se zaljubila u njega kao u poznatog i učenog čovjeka. To nije bila prava ljubav, nego umjetna, ali meni se tada činilo, da je prava! Ja nisam kriva. A ti si me još od dana naše svadbe kaznila svojim lukavim, nepovjerljivim očima...

SONJA. Mir, mir! Zaboravimo to. Ja već danas po drugi put slušam, da imam lukave, nepovjerljive oči.

JELENA ANDREJEVNA. Ne treba gledati tako lukavo. Tebi to ne pristaje. Treba svima vjerovati, inače se ne može živjeti.

SONJA. Preplašena vrana se i grma boji. Ja sam se mnogo puta razočarala.

JELENA ANDREJEVNA. U kome? Otac ti je dobar, pošten čovjek, radiša. Ti si mu danas predbacila njegovu sreću. Ako je i bio doista sretan, on od posla nije tu svoju sreću opažao. Ja nisam namjerno učinila ništa zla, ni ocu, ni tebi. Tvoj ujak Žorž je vrlo dobar, pošten, ali nesretan, nezadovoljan čovjek... Kome onda ne vjeruješ? *(Pauza.)*

SONJA. Reci mi iskreno, kao prijatelju... Jesi li ti sretna?

JELENA ANDREJEVNA. Nisam.

SONJA. Znala sam to. Još jedno pitanje. Reci mi otvoreno, da li bi ti htjela, da imaš mladog muža?

JELENA ANDREJEVNA. Kakva si ti djevojčica... Razumije se, htjela bih! *(Smije se.)* Hajde, pitaj još nešto, pitaj...

SONJA. Sviđa li ti se Satir?

JELENA ANDREJEVNA. Da, vrlo.

SONJA *(smije se)*. Je li da imam glupo lice... je li? Eto, on je otišao, a ja još neprestano čujem njegov glas i njegove korake, a kad pogledam u mračan prozor — tamo vidim njegovo lice... Hajde da ti sve ispričam... Ali, ne mogu govoriti tako glasno, stidim se. Hajdemo k meni u sobu, tamo ćemo razgovarati. Činim ti se glupom? Priznaj... On je dobar čovjek, je li?

JELENA ANDREJEVNA. Vrlo, vrlo dobar...

SONJA. Meni se čine čudne njegove šume, treset... Ja to ne razumijem.

JELENA ANDREJEVNA. Pa zar je stvar u šumama? Draga moja, shvati, on je talent! Znaš, što znači talent? Smionost, slobodna misao, široki zamah... posadi drvce, ili iskopa nekoliko kila treseta — i već zamišlja što će biti od toga za tisuću godina — već sanja o sreći čovječanstva. Takvi su ljudi dragocjeni, i treba ih voljeti. Neka vas bog blagoslovi. Vi ste oboje čisti, smjeli, pošteni. On zanesenjak, a ti razborita, razumna... Odlično ćete se nadopunjavati... *(Ustane.)* A ja sam sporedno, epizodno lice... I u muzici, i u muževljevoj kući, i u svim vašim romanima — svagdje sam bila samo epizodno lice. Pravo govoreći, Sonja, ako se čovjek u to zamisli, onda sam ja, vjerojatno, vrlo, vrlo nesretna! *(Hoda uzbuđeno po sceni.)* Nema meni sreće na ovom svijetu! Nema! Što se smiješ?

SONJA *(smije se, pokrivajući lice)*. Ja sam tako sretna! Kako sam sretna!

JELENA ANDREJEVNA *(kršeći ruke)*. Kako sam ja uistinu nesretna!

SONJA. Ja sam sretna... sretna.

JELENA ANDREJEVNA. Htjela bih svirati... Svirala bih sad nešto...

SONJA *(zagrli je)*. Ne mogu spavati... Sviraj.

JELENA ANDREJEVNA. Odmah. Tvoj otac ne spava. Kad je bolestan, njega razdražuje muzika. Hajde, pitaj. Ako on nema ništa protiv, onda ću svirati ... hajde ...

SONJA. Odmah. *(Ode.)*

(U parku udara čuvar.)

JELENA ANDREJEVNA. Već odavno nisam svirala. Svirat ću i plakat ću, kao luda ... *(Na prozor.)* Je li ti to lupaš, Jefime?

GLAS ČUVARA. Aha!

JELENA ANDREJEVNA. Ne lupaj, gospodin je bolestan.

GLAS ČUVARA. Odmah ću otići! *(Zazviždi.)* Žućko! Trezor! Žućko! *(Pauza.)*

SONJA *(vrativši se.)* Ne može se!

Zastor

TREĆI ČIN

Soba za primanje kod Serebrjakovih. Troja vrata: desno, lijevo i u sredini. Dan je. Čuje se, kako iza scene Jelena Andrejevna svira na klaviru ariju Lenskog prije dvoboja iz »Jevgenija Onjegina«.

I

ORLOVSKI, VOJNICKI i FJODOR IVANOVIČ *(posljednji je u čerkeskom odijelu i sa šubarom u ruci).*

VOJNICKI *(slušajući muziku).* To ona svira, Jelena Andrejevna ... moju omiljelu ariju ... *(Muzika iza scene prestane.)* Da ... divna stvarca ... Čini se da još nikada nije kod nas bilo tako dosadno ...

FJODOR IVANOVIČ. Ne znaš ti još, dušo moja, što je prava dosada. Kad sam ja bio kao dobrovoljac u Srbiji, tamo je tek bilo dosadno! Vruće, zagušljivo, prljavo, glava da pukne od mamurluka ... Sjedim ja jednom, dobro se sjećam, u prljavoj šupi ... Bio je sa mnom kapetan Kaškinazi ... Sve smo već ispričali jedan drugome, nemaš kuda otići, nemaš

što raditi, piti nam se ne da — neizdrživo, razumiješ li, naprosto da uzmeš konopac, pa da se objesiš! Sjedimo mi tako, kao škorpije, i buljimo jedan u drugog... On gleda mene, a ja gledam njega... ja njega, a on mene... gledamo, a sami ne znamo što gledamo... Prođe, razumiješ li, sat, dva, a mi neprestano gledamo. Odjednom on iz čista mira skoči, izvuče sablju i na mene... Lijepo bogami... ja, razumije se, — ta htio je da me ubije! — izvučem svoju sablju, i udri: pif-paf, pif-paf, pif-paf... jedva su nas razdvojili. Meni nije bilo ništa, a kapetan Kaškinazi još i sad nosi ožiljak na obrazu. Vidiš li do koje mjere ljudi katkad zabrljave...

ORLOVSKI. Da, događa se.

(Uđe Sonja.)

II

ISTI i SONJA

SONJA *(ustranu).* Ne mogu nigdje da se skrasim... *(Ide i smije se.)*

ORLOVSKI. Mačkice, kamo ćeš? Sjedi malo s nama.

SONJA. Fedja, hodi ovamo... *(Odvodi Fjodora Ivanoviča ustranu.)* Hodi ovamo...

FJODOR IVANOVIČ. Što ti je? Od čega ti se tako blista lice?

SONJA. Fedja, obećaj da ćeš učiniti!

FJODOR IVANOVIČ. A što?

SONJA. Otiđi... k Satiru.

FJODOR IVANOVIČ. Zašto?

SONJA. Samo tako... hajde... pitaj, zašto tako dugo nije bio kod nas... Već dva tjedna.

FJODOR IVANOVIČ. Pocrvenjela! Stidi se! Gospodo, Sonja je zaljubljena!

SVI. Stidi se! Stidi se!

SONJA *(sakrije lice i pobjegne).*

FJODOR IVANOVIČ. Lunja kao sjena iz sobe u sobu i ne zna kamo bi se djela. Zaljubljena je u Satira.

ORLOVSKI. Krasna djevojka... Volim je. Ja sam mislio, Fedjuša, da ćeš se ti njome oženiti, jer bolje nevjeste

ne ćeš tako lako naći, ali, što možeš, kad bog tako hoće... A kako bi meni bilo drago i ugodno. Došao bih k tebi, a kod tebe mlada žena, obiteljsko ognjište, samovarčić kipi...

FJODOR IVANOVIČ. Nepismen sam ja za takve stvari. Ako mi kad puhne u glavu da se ženim, onda bi se u svakom slučaju oženio Juljom. Ona je, u krajnjoj liniji, majušna, a od sviju zala treba uvijek izabrati najmanje. A i domaćica je... *(Lupi se po čelu.)* Ideja!

ORLOVSKI. Što?

FJODOR IVANOVIČ. Dajte šampanjca da pijemo!

VOJNICKI. Još je rano, a i vruće je... pričekaj...

ORLOVSKI *(s uživanjem)*. Sinčić moj, ljepotan... Šampanjca je poželio, srce moje...

(Uđe Jelena Andrejevna.)

III

ISTI i JELENA ANDREJEVNA

JELENA ANDREJEVNA *(prelazi preko scene)*.

VOJNICKI. Pogledajte: ide i ljuljuška se od lijenosti! Dražesna je! Neobično!

JELENA ANDREJEVNA. Prestanite, Žorž. I bez vašeg zujanja je dosadno.

VOJNICKI *(zapriječivši joj put)*. Talent, umjetnica! A, da li ste vi uopće slični umjetnici? Apatija, Oblomov, tromost... Toliko vrlina, da je, oprostite, neugodno i gledati.

JELENA ANDREJEVNA. A vi ne gledajte... pustite me na miru...

VOJNICKI. Što se kinjite? *(Živo.)* O, draga moja, divoto moja, budite pametni! U vašim žilama teče vilinska krv, budite zato vila!

JELENA ANDREJEVNA. Ostavite me!

VOJNICKI. Učinite jednom u životu nešto po svojoj volji, zaljubite se što prije do ušiju u nekog vodenjaka...

FJODOR IVANOVIČ. I bućnite zajedno s njim naglavce u ponor, tako da Herr[1] profesor i svi mi samo odmahnemo rukom!

---

[1] gospodin (njem.)

VOJNICKI. Vodena vilo, a? Ljubi, dok možeš!

JELENA ANDREJEVNA. Zašto vi mene poučavate? Kao da ja ne znam što bih učinila, kad bih htjela! Odletjela bih kao slobodna ptica dalje od svih vas, od vaših sanjivih fizionomija, dosadnih, bljutavih razgovora, zaboravila bih, da vi svi postojite na svijetu, i nitko se tada ne bi usudio da me poučava. Ali, ja nemam svoje volje. Ja sam plašljiva, neodlučna, i sve mi se čini, kad bih ja prevarila muža, da bi sve žene pošle mojim primjerom i napustile svoje muževe, i da bi me zato bog kaznio i savjest pekla, inače bih vam ja pokazala kako se živi po slobodnoj volji! *(Ode.)*

ORLOVSKI. Mila moja, ljepotica...

VOJNICKI. Ja ću, čini se, uskoro početi prezirati tu ženu! Bezazlena je kao djevojčica, a filozofira, kao stari crkvenjak, kojega rese najkrasnije vrline! Kiselica! Surutka!

ORLOVSKI. Dosta, dosta... Gdje je profesor?

VOJNICKI. U svom kabinetu. Piše.

ORLOVSKI. Pozvao me je pismom zbog nekakvog posla. Nije li vam poznato o kakvom se poslu radi?

VOJNICKI. Nema on nikakvih poslova. Piše blezgarije, gunđa i ljubomoran je, ništa više.

(Uđu na desna vrata Želtuhin i Julja.)

IV

ISTI, ŽELTUHIN i JULJA

ŽELTUHIN. Dobar dan, gospodo. *(Pozdravlja se.)*

JULJA. Dobar dan, kumiću! *(Ljubi se.)* Zdravo, Fedjenjka! *(Ljubi se.)* Dobar dan, Jegore Petroviču! *(Ljubi se.)*

ŽELTUHIN. Je li Aleksandar Vladimirovič kod kuće?

ORLOVSKI. Kod kuće je. Sjedi u kabinetu.

ŽELTUHIN. Moram k njemu. Pisao mi je o nekom poslu... *(Ode.)*

JULJA. Jegore Petroviču, jeste li primili jučer ječam onako, kako ste naručili?

VOJNICKI. Hvala, primio sam. Koliko sam dužan? Mi smo proljetos još nešto uzimali od vas, ne sjećam se više što...

treba da izravnamo račune. Ne trpim neuredne i zakašnjele račune.

JULJA. Proljetos ste, Jegore Petroviču, uzeli osam četvrtina raži, dva teleta, jednog mladog bika, i s vaše pustare su slali po maslac.

VOJNICKI. Koliko to iznosi?

JULJA. Što ja znam ovako? Bez računa ne mogu ništa, Jegore Petroviču.

VOJNICKI. Donijet ću ja vama račune odmah, ako je potrebno...

(Ode i odmah se vrati s računima.)

ORLOVSKI. Mamice, je li bratac zdrav?

JULJA. Hvala bogu. A gdje ste vi, kumiću, kupili takvu kravatu?

ORLOVSKI. U gradu, kod Kirpičeva.

JULJA. Divna je. Moram Ljonečki takvu kupiti.

VOJNICKI. Evo računa.

JULJA *(sjedne i zvecka računaljkom.)*

ORLOVSKI. E, kakvu je gazdaricu bog Ljonji poslao! Lutkica, jedva je vidiš, a gle kako radi! Gle ti vraga!

FJODOR IVANOVIČ. Da, on samo šeta i drži se za obraz. Vjetropir.

ORLOVSKI. Pelerinko moja mila... Znate li da ona nosi žensku pelerinu. Idem ja u petak na sajam, a ona se vrzma oko kola u ženskoj pelerini...

JULJA. Eto, zbunili ste me.

VOJNICKI. Hajdemo, gospodo, nekamo na drugo mjesto. U dvoranu, ako hoćete. Dozlogrdilo mi je ovdje... *(Zijeva.)*

ORLOVSKI. Ako hoćeš u dvoranu, idemo u dvoranu... meni je svejedno.

(Izađu na lijeva vrata.)

JULJA *(sama, poslije pauze).* Fedja se obukao kao Čečenac... Eto što se događa kad ga roditelji nisu usmjerili dobrim putom... Ljepšeg muškarca u cijeloj guberniji nema, pametan je, bogat, ali nema nikakvog odgoja... Budala nad budalama... *(Zvrcka na računaljci.)*

(Uđe Sonja.)

V

JULJA i SONJA

SONJA. Zar ste vi kod nas, Julječka? Nisam ni znala ...

JULJA *(uzbuđujući se)*. Ne znam, kako bi hto pametno...

SONJA. Što vi tu radite? Računate? Kako ste vi dobra domaćica, da vam čovjek pozavidi. Julječka, zašto se ne udate?

JULJA. Tako ... Dolazili su prosci, ali ja sam odbila. Ne će da me zaprosi pravi mladoženja! *(Uzdahne.)* Ne će!

SONJA. A zašto?

JULJA. Ja nisam obrazovana djevojka. Izvadili su me iz drugog razreda gimnazije!

SONJA. A zašto su vas izvadili, Julječka?

JULJA. Zbog nesposobnosti.

SONJA *(smije se)*.

JULJA. Zašto se smijete, Sonječka?

SONJA. Malo mi se vrti ... Julječka, ja sam danas tako sretna, tako sretna, da mi je čak tužno od sreće ... Ne mogu nigdje da se smirim ... No, hajde da govorimo o nečem drugom, hajde ... Jeste li bili kad zaljubljeni?

JULJA *(potvrđuje glavom)*.

SONJA. Bili ste? Je li zgodan?

JULJA *(šapće joj na uho)*.

SONJA. U koga? U Fjodora Ivaniča?

JULJA *(potvrđuje glavom)*. A vi?

SONJA. I ja isto ... samo ne u Fjodora Ivaniča. *(Smije se.)* Hajde, recite još nešto.

JULJA. Ja sam već davno htjela s vama razgovarati, Sonječka.

SONJA. Izvolite.

JULJA. Željela bih vam se povjeriti. Vidite ... Ja sam uvijek svom dušom odana vama ... Poznam ja mnogo djevojaka, ali vi ste od svih najbolji ... Kad biste mi rekli: — »Julječka, dajte mi deset konja, ili, recimo, dvjesta ovaca«. Vrlo rado ... Za vas ne bih ništa žalila ...

SONJA. Što ste se zbunili, Julječka?

JULJA. Ne znam, kako da vam kažem ... Ja ... ja sam vam svom dušom odana. Vi ste od svih najbolji ... niste oholi ... Kako imate dražestan cic!

SONJA. O cicu ćemo poslije... Govorite...

JULJA *(uzbuđujući se).* Ne znam, kako bih to pametno... Dopustite da vam predložim... da se usrećite... to jest... to jest... udajte se za Ljonečku. *(Prekrije lice.)*

SONJA *(ustajući).* Ne ćemo govoriti o tome, Julječka... Ne treba, ne treba...

(Uđe Jelena Andrejevna.)

VI

ISTI i JELENA ANDREJEVNA

JELENA ANDREJEVNA. Zaista, nemaš kamo da se djeneš. Obojica, i Orlovski i Žorž šeću po svim sobama, i ma kuda da pođeš, svagdje su oni. Da svisneš. Što li su došli? Neka se odvezu nekamo.

JULJA *(kroz suze).* Dobar dan, Jelena Andrejevna! *(Hoće da se ljubi.)*

JELENA ANDREJEVNA. Dobar dan, Julječka. Ja se ne volim često ljubiti. Sonja, što to radi otac? *(Pauza.)* Sonja, zašto mi ne odgovaraš? Pitam te: što radi otac? *(Pauza.)* Sonja, zašto ne odgovaraš?

SONJA. Htjeli biste znati, je li? Hodite ovamo... *(Odvede je malo ustranu.)* Izvolite, reći ću vam... Suviše sam danas dobro raspoložena, da bih mogla govoriti s vama i dalje kriti. Evo vam, uzmite! *(Dade joj pismo.)* To sam našla u parku. Hajdemo, Julječka! *(Ide s Juljom na lijeva vrata.)*

VII

JELENA ANDREJEVNA, zatim FJODOR IVANOVIČ

JELENA ANDREJEVNA *(sama).* Što je to? Žorževo pismo meni! Pa što sam ja tu kriva? O, kako je to grubo, bezdušno!... Ona je tako dobro raspoložena, da ne može govoriti sa mnom... Bože moj, tako vrijeđati!... Vrti mi se u glavi, past ću...

FJODOR IVANOVIČ *(izađe na lijeva vrata i ide preko scene).* Što se vi uvijek trgnete, kad vidite mene? *(Pauza.)*

Hm . . . *(Uzme od nje pismo i podere ga na komadiće.)* Bacite sve to. Vi morate misliti samo na mene. *(Pauza.)*

JELENA ANDREJEVNA. Što znači to?

FJODOR IVANOVIČ. To znači: na koga ja nanišanim taj više ne će tako lako iz mojih ruku.

JELENA ANDREJEVNA. Ne, to znači da ste vi glupi i nasrtljivi.

FJODOR IVANOVIČ. Večeras u pola osam vi se morate naći iza parka kod mostića i čekati me . . . U redu? Više vam ništa nemam reći . . . Dakle, anđele moj, u pola osam. *(Hoće da je uzme za ruku.)*

JELENA ANDREJEVNA *(pljusne ga).*

FJODOR IVANOVIČ. Vrlo dobro rečeno . . .

JELENA ANDREJEVNA. Odlazite!

FJODOR IVANOVIČ. Razumijem . . . *(Pođe i vrati se.)* Ganut sam . . . Da razgovaramo pametno. Vidite li . . . sve sam iskusio na ovom svijetu, čak sam dvaput jeo juhu od zlatnih ribica . . . Samo još nisam letio na balonu i još nijednom nisam od učenih profesora otimao žene . . .

JELENA ANDREJEVNA. Odlazite . . .

FJODOR IVANOVIČ. Odmah ću otići . . . Sve sam iskusio . . . I zato sam toliko nasrtljiv, da prosto ne znam kuda bih. Naime, ja vam sve to govorim zato, da se, ako vam kadgod zatreba prijatelj ili vjeran pas, obratite meni . . . Dirnut sam . . .

JELENA ANDREJEVNA. Ne trebam nikakvih pasa . . . Idite.

FJODOR IVANOVIČ. Razumijem . . . *(Žalosno.)* Usprkos tome ja sam dirnut . . . Svakako, dirnut . . . Da . . . *(Neodlučno ode.)*

JELENA ANDREJEVNA *(sama).* Boli me glava . . . Svake noći sanjam ružne sne i slutim nešto strašno . . . Grozno je to, ipak! Rode se i odgoje zajedno, jedno drugom govore »ti«, uvijek se ljube, trebalo bi da žive u miru i slozi, a, čini se, da jedan drugog samo što ne pojedu . . . Šume spasava Satir, a ljude nema tko da spasi.

(Pođe k lijevim vratima, ali, spazivši, da joj u susret dolaze Želtuhin i Julja, ode na srednja.)

VIII

ŽELTUHIN i JULJA

JULJA. Kako smo mi nesretni. Ljonečka, ah, kako nesretni!

ŽELTUHIN. Tko te je ovlastio da govoriš s njom? Nametljiva provodadžinica, baba! Sve si mi pokvarila! One će pomisliti da ja ne znam govoriti, i... i kakva malograđanština! Tisuću sam puta rekao da sve to treba napustiti. Nema ništa, osim poniženja, raznoraznih primjedbi, niskosti i podlosti... Starac se, vjerojatno, dosjetio da je ja volim, pa već iskorištava moj osjećaj! Htio bi da kupim od njega imanje.

JULJA. A koliko traži?

ŽELTUHIN. Pssst!... Idu!...

(Uđu na lijeva vrata Serebrjakov, Orlovski i Marja Vasiljevna; ona hodajući čita brošuru.)

IX

ISTI, SEREBRJAKOV, ORLOVSKI i MARJA VASILJEVNA

ORLOVSKI. I ja sâm, dušo moja, nisam potpuno zdrav. Već me dva dana boli glava i u cijelom me tijelu probada...

SEREBRJAKOV. Gdje su ostali? Ne volim ja ovu kuću. Pravi labirint. Dvadeset i šest golemih soba, svi se razbježe, pa nikada nikoga ne možeš naći. *(Zvoni.)* Pozovite ovamo Jegora Petrovića i Jelenu Andrejevnu.

ŽELTUHIN. Julja, ti nemaš posla, pođi i potraži Jegora Petroviča i Jelenu Andrejevnu.

JULJA *(izađe).*

SEREBRJAKOV. Sa slabim zdravljem bi se još čovjek kako tako pomirio, ali ne mogu nikako podnijeti svoje sadašnje raspoloženje. Imam takav osjećaj, kao da sam već umro ili kao da sam sa zemlje pao na neku drugu planetu.

ORLOVSKI. Zavisi o tome sa kog stajališta se gleda...

MARJA VASILJEVNA *(čitajući).* Dajte mi olovku... Opet protivurječnost. Moram pribilježiti.

ORLOVSKI. Izvolite, vaše prevashodstvo! *(Daje joj olovku i pritom poljubi ruku.)*

(Uđe Vojnicki.)

X

ISTI, VOJNICKI, zatim JELENA ANDREJEVNA

VOJNICKI. Jesam li vam potreban?

SEREBRJAKOV. Da, Žorž.

VOJNICKI. A što želite od mene?

SEREBRJAKOV. Vi... Što se ljutiš? *(Pauza.)* Ako sam ti nešto skrivio, ti oprosti, molim te...

VOJNICKI. Ma nemoj tako... Prijeđimo na stvar... Što hoćeš?

(Uđe Jelena Andrejevna.)

SEREBRJAKOV. Evo i Lenočke... Sjedite, gospodo. *(Pauza.)* Pozvao sam vas, gospodo, da vam saopćim, da k nama dolazi revizor. Međutim, šalu nastranu. Stvar je ozbiljna. Gospodo, sazvao sam vas, da vas zamolim za pomoć i savjet, a, poznavajući vašu nepromjenljivu ljubaznost, nadam se, da ću ih i dobiti. Ja sam čovjek od nauke, od knjige i uvijek sam bio daleko od praktičnog života. Ne mogu ništa bez uputa znalaca i zato te molim, Ivane Ivaniču, i vas, Leonide Stepaniču, i tebe, Žorž... Radi se o tome, da manet omnes una nox[1], to jest, pred bogom svi mi idemo pješke; ja sam star, bolestan i zato smatram da je vrijeme da reguliram svoje imovinske odnose utoliko, ukoliko se oni tiču moje porodice. Moj život je već završen, o sebi i ne mislim, ali ja imam mladu ženu, kćer-djevojku. One ne mogu i dalje živjeti na selu.

JELENA ANDREJEVNA. Meni je svejedno.

SEREBRJAKOV. Mi nismo za selo. Živjeti u gradu s ovim prihodima, koje dobivamo s ovog imanja, nemoguće je. Prije tri dana prodao sam za četiri tisuće šume, ali to je izvanredna mjera, koja se ne može svake godine upotrebiti. Treba pronaći takve mjere, koje bi nam osiguravale stalnu, manje ili više određenu visinu prihoda. Ja sam smislio jednu takvu mjeru i čast mi je da je predložim vama na razmatranje. Ispustivši detalje, izložit ću vam je u općim crtama.

---

[1] Sve čeka smrt (lat.)

Naše imanje prosječno ne daje više od dva posto. Predlažem da ga prodamo. Ako dobivene novce pretvorimo u vrijednosne papire, dobivat ćemo između četiri i pet procenata. Mislim, da bismo imali čak i viška od nekoliko tisuća, koji bi nam omogućio da kupimo u Finskoj omanji ljetnikovac...

VOJNICKI. Stani, čini mi se, da me vara sluh. Ponovi što si rekao...

SEREBRJAKOV. Novce pretvoriti u vrijednosne papire i kupiti ljetnikovac u Finskoj.

VOJNICKI. Ne to o Finskoj... Ti si još nešto drugo rekao.

SEREBRJAKOV. Predlažem da se proda imanje.

VOJNICKI. To, baš to... Prodaješ imanje... Odlično, sjajna ideja... A kamo zapovijedaš da odem ja sa starom majkom?

SEREBRJAKOV. Sve ćemo mi to navrijeme razmotriti... Ne može se sve odjednom...

VOJNICKI. Stani... Očito, da dosada nisam imao ni trunčice zdravog razuma. Sve dosad sam glupo vjerovao da to imanje pripada Sonji. Moj pokojni otac kupio je to imanje kao miraz za moju sestru. Sve dosada bio sam naivčina, nisam shvaćao zakone po turski i mislio sam, da je imanje od sestre prešlo na Sonju.

SEREBRJAKOV. Da, imanje pripada Sonji... Tko to osporava? Bez Sonjinog pristanka ja ne ću odlučiti da ga prodam. Osim toga, ja to činim za Sonjino dobro.

VOJNICKI. To je nevjerojatno, nevjerojatno! Ili sam ja poludio, ili... ili...

MARJA VASILJEVNA. Žorž, ne protivurječi profesoru! On bolje od nas zna, što je dobro a što ne valja.

VOJNICKI. Ne, dajte mi vode... *(Pije vode.)* Govorite što vas je volja! Što vam padne na pamet!

SEREBRJAKOV. Ne shvaćam zašto se uzrujavaš, Žorž? Ne kažem da je moj projekt idealan. Ako svi nađu da je neprikladan, ja ne ću inzistirati.

(Uđe Djadin; on je u fraku, bijelim rukavicama i u cilindru sa širokim obodom.)

XI

ISTI i DJADIN

DJADIN. Čast mi je da vam se poklonim. Molim za oproštenje, što sam se usudio da uđem bez najave. Kriv sam, ali zaslužujem samilost, jer kod vas u predsoblju nije bilo nikog od domaćih.

SEREBRJAKOV *(zbunjeno)*. Drago mi je... Molim...

DJADIN *(duboko se klanjajući)*. Vaše prevashodstvo! Mesdames! Moj upad u vaše regione ima dvostruki cilj. Prvo, došao sam ovamo, da vas posjetim i da izrazim svoje blagonaklono poštovanje, drugo, da sve vas pozovem, u povodu lijepog vremena, da poduzmete ekspediciju u moje predjele. Prebivam u vodenici, koju sam uzeo u zakup od našeg zajedničkog prijatelja Satira. To je poetski kutak zemlje u zavjetrini, gdje se noću čuje praćakanje vodenih vila, a danju...

VOJNICKI. Stani, Vaflja, mi poslovno... Pričekaj, kasnije... *(Serebrjakovu.)* Eto pitaj i njega... To je imanje kupljeno od njegovog strica.

SEREBRJAKOV. Ah, zašto da ispitujem? Zbog čega?

VOJNICKI. To je imanje bilo kupljeno u ono vrijeme za devedeset i pet tisuća. Otac je uplatio samo sedamdeset, a ostalo je dvadeset i pet tisuća duga. Sad slušajte... Imanje ne bi bilo kupljeno da se ja nisam odrekao nasljedstva u korist sestre, koju sam volio. I ne samo to, ja sam deset godina radio kao vol i isplatio sav dug.

ORLOVSKI. A što biste vi, dušo moja, htjeli?

VOJNICKI. Imanje je bez duga i nije upropašteno zahvaljujući samo mojim ličnim naporima. I sad, kad sam ostario, hoće da me odavde istjeraju!

SEREBRJAKOV. Ne shvaćam što ti to brbljaš?

VOJNICKI. Dvadeset i pet godina ja sam upravljao ovim imanjem, radio sam, slao tebi novce kao najsavjesniji poslovođa, a za sve vrijeme ti mi nijednom nisi rekao ni hvala! Za sve vrijeme, i u mladosti i sada, ja sam dobivao d tebe plaću od pet stotina rubalja godišnje — kukavni novci! — i ti se nijednom nisi sjetio da mi je povisiš makar za jedan rubalj!

SEREBRJAKOV. Žorž, otkuda bih ja znao! Ja sam nepraktičan čovjek i ništa ne razumijem. Mogao si sam uzeti koliko si htio.

VOJNICKI. Zašto nisam krao? Zašto me svi ne prezirete zato, što nisam krao? To bi bilo pravedno i ja sad ne bih bio bijednik!

MARJA VASILJEVNA *(oštro).* Žorž!

DJADIN *(uznemiren).* Žorženjka, nemoj, nemoj, nemoj... Ja drhtim... Zašto kvariti dobre odnose? *(Ljubi ga.)* Nemoj.

VOJNICKI. Dvadeset i pet godina ja sam s njom, sa majkom, kao krtica, sjedio između četiri zida... Sve su naše misli i osjećaji pripadali samo tebi. Danju smo govorili o tebi, o tvojim radovima, ponosili se tvojom popularnošću, sa strahopoštovanjem izgovarali tvoje ime; noći smo gubili čitajući časopise i knjige, koje ja duboko prezirem!

DJADIN. Nemoj, Žorženjka, nemoj... Ne mogu...

SEREBRJAKOV. Ne razumijem što ti hoćeš?

VOJNICKI. Ti si za nas bio više biće, a tvoje članke smo znali napamet... Ali sad su mi se otvorile oči. Sve vidim! Pišeš o umjetnosti, a ništa ne razumiješ u umjetnosti! Svi tvoji radovi, koje sam volio, ne vrijede ni šuplja groša!

SEREBRJAKOV. Gospodo! Obuzdajte ga, napokon. Ja ću otići!

JELENA ANDREJEVNA. Žorž, ja zahtijevam da prestanete! Čujete li?

VOJNICKI. Ne ću! *(Preprije čivši Serebrjakovu put.)* Čekaj, nisam završio! Ti si mi uništio život! Ja nisam živio, nisam živio! Zahvaljujući tebi, ja sam upropastio, uništio najbolje godine svog života! Ti si moj najveći neprijatelj!

DJADIN. Ja ne mogu... ne mogu... Idem u drugu sobu... *(U silnom uzbuđenju ode na desna vrata.)*

SEREBRJAKOV. Što ti hoćeš od mene? Kakvo ti imaš pravo da govoriš sa mnom ovakvim tonom? Ništarijo! Ako je imanje tvoje, uzmi ga, ja ga ne trebam!

ŽELTUHIN *(ustranu).* No, zakuhali su kašu!... Idem! *(Ode.)*

JELENA ANDREJEVNA. Ako ne prestanete, ja ću smjesta otići iz ovog pakla! *(Vikne.)* Ne mogu više izdržati!

VOJNICKI. Upropašteni život! Ja sam talentiran, pametan, hrabar... Da sam živio normalno, mogao bih biti Schopenhauer, Dostojevski... Smeo sam se! Poludjet ću... Majčice, očajan sam! Majčice!

MARJA VASILJEVNA. Slušaj profesora!

VOJNICKI. Majčice! Što da radim? Ne treba, ne govorite! Znam i sam što treba da radim! *(Serebrjakovu.)* Zapamtit ćeš ti mene! *(Ode na srednja vrata.)*

MARJA VASILJEVNA *(ode za njim).*

SEREBRJAKOV. Gospodo, što je ovo, napokon? Odvedite tog luđaka!

ORLOVSKI. Ništa, ništa, Saša, pusti neka mu se duša smiri. Ne uzrujavaj se toliko.

SEREBRJAKOV. Ne mogu živjeti s njim pod istim krovom! On živi ovdje *(pokazuje na srednja vrata)* gotovo sasvim blizu mene... Neka se preseli u selo, u dvorišnu zgradu, ili ću ja otići odavde, ali s njim ne mogu ostati...

JELENA ANDREJEVNA *(mužu).* Ako se još nešto slično ponovi, ja ću otići!

SEREBRJAKOV. Ah, ne straši me, molim te!

JELENA ANDREJEVNA. Ja nikoga ne strašim, ali vi kao da ste se zakleli da ćete od mog života napraviti pakao... Otići ću...

SEREBRJAKOV. Svi vrlo dobro znaju, da si ti mlada, a ja star, i da ti prinosiš veliku žrtvu time što živiš ovdje...

JELENA ANDREJEVNA. Nastavi, nastavi...

ORLOVSKI. No, no, no... Prijatelji moji...

(Brzo ulazi Hruščov.)

XII

ISTI i HRUŠČOV

HRUŠČOV *(uzrujano).* Drago mi je, da sam vas zatekao kod kuće, Aleksandre Vladimiroviču... Oprostite, možda nisam došao u pravi čas i možda vam smetam... Ali nije stvar u tome. Dobar dan...

SEREBRJAKOV. Što želite?

HRUŠČOV. Oprostite, uzbuđen sam — brzo sam jašio... Aleksandre Vladimiroviču, čuo sam da ste prije tri dana prodali Kuznjecovu svoju šumu za sječu. Ako je to istina, a ne obična izmišljotina, onda vas molim da to ne činite.

JELENA ANDREJEVNA. Mihajle Lvoviču, moj muž nije sad raspoložen da govori o poslovima. Hajdemo u park.

HRUŠČOV. Ali ja moram sada govoriti!

JELENA ANDREJEVNA. Kako znate... Ja ne mogu... *(Ode.)*

HRUŠČOV. Dopustite mi da odem Kuznjecovu i da mu kažem, da ste se predomislili... Da? Dopuštate? Srušiti tisuće stabala, uništiti ih zbog nekoliko tisuća, zbog ženskih krpa, hirova, raskoši... Uništiti ih tako, da buduća pokoljenja proklinju naše barbarstvo! Ako se vi, učen, znamenit čovjek, odlučujete na takvu svirepost, što će onda raditi ljudi, koji stoje mnogo niže od vas? Strašno!

ORLOVSKI. Mišo, kasnije ćemo o tome!

SEREBRJAKOV. Hajdemo, Ivane Ivanoviču, to se nikad ne će završiti.

HRUŠČOV *(zapriječivši Serebrjakovu put).* U tom slučaju, znate li što, profesore... Pričekajte, za tri mjeseca ja ću dobiti novce i kupit ću od vas šumu.

ORLOVSKI. Oprosti, Mišo, ali to je čak čudno... Ti si, pretpostavimo, idealan čovjek... najljepša ti hvala za to, klanjam ti se duboko *(klanja se),* ali zašto lomiš stolice?

HRUŠČOV *(planuvši).* Glupane! Na svijetu ima mnogo dobrodušnih ljudi, i to mi je uvijek bilo sumnjivo! Dobrodušni su zato, što su ravnodušni!

ORLOVSKI. Dušo moja, vidim da si došao ovamo da se svađaš... Ne valja to! Ideje su ideje, ali, brate moj, treba još imati i ovoga... *(Pokazuje na srce.)* Bez ove stvarce, dušo moja, sve tvoje šume i sav tvoj treset ne vrijedi ni šuplja groša... Ne ljuti se, ali ti si još zelen, itekako zelen!

SEREBRJAKOV *(oštro).* Drugi put nastojte da ne uđete bez najave i molim vas, da me poštedite od vaših psihopatskih ispada! Svi ste vi htjeli da me izbacite iz kolotečine, i uspjelo vam je... Izvolite me pustiti na miru! Sve vaše šume i treset su bulažnjenje i psihopatija — to je moje mišljenje! Hajdemo, Ivane Ivaniču! *(Ode.)*

ORLOVSKI *((idući za njim).* To je Saša, već previše... Zašto tako oštro? *(Ode.)*

HRUŠČOV *(sam, nakon pauze).* Bulažnjenje, psihopatija... Dakle, po mišljenju poznatog učenjaka i profesora, ja sam luđak... Klanjam se pred autoritetom vašeg prevashodstva i idem odmah kući, da obrijem glavu. Ne, luda je zemlja, koja vas još drži!

(Brzo ide prema desnim vratima; na lijeva vrata dođe Sonja koja je prisluškivala kod vrata za vrijeme cijelog 12-og prizora.)

XIII

HRUŠČOV I SONJA

SONJA *(potrči za njim).* Stanite... sve sam čula... Govorite... Govorite brzo, jer ne ću izdržati i ja ću početi govoriti!

HRUŠČOV. Sofja Aleksandrovna, rekao sam sve, što sam imao. Zamolio sam vašeg oca da poštedi šumu, bio sam u pravu, a vaš me otac uvrijedio, nazvao me luđakom... Ja sam luđak!

SONJA. Dosta, dosta...

HRUŠČOV. Da, a nisu luđaci oni, koji pod učenošću kriju svoje okrutno, kameno srce i koji svoju bezdušnost prikazuju kao veliku mudrost! Nisu lude one, koje se udaju za starce samo zato, da ih naočigled sviju varaju, zato što im kupuju pomodne, blistave haljine za novce, dobivene od sječe šuma!

SONJA. Slušajte me, slušajte... *(Steže mu ruke.)* Dopustite da vam kažem...

HRUŠČOV. Prestanimo. Završimo. Ja sam za vas tuđ, vaše mi je mišljenje o meni poznato i ja nemam tu više što tražiti. Zbogom. Žao mi je, da će mi poslije našeg kratkog poznanstva, koje mi je bilo tako drago, ostati u sjećanju samo podagra vašeg oca i vaša mišljenja o mom demokratizmu... Ali, nisam ja za to kriv... Nisam ja...

SONJA *(plače, sakrije lice i brzo ode na lijeva vrata).*

HRUŠČOV. Nisam se trebao ovdje zaljubiti, to će mi biti pouka za budućnost! Van iz ovog podruma!

(Ide prema desnim vratima; na lijeva izađe Jelena Andrejevna.)

XIV

HRUŠČOV i JELENA ANDREJEVNA

JELENA ANDREJEVNA. Vi ste još ovdje? Čekajte... Malo prije mi je Ivan Ivanovič rekao, da je moj muž bio grub prema vama... Oprostite, on je danas ljutit i nije vas shvatio... Što se tiče mene, moja duša pripada vama, Mihaile Lvoviču! Vjerujte u moje iskreno poštovanje, ja suosjećam dirnuta sam, dopustite da vam od svega srca ponudim svoje prijateljstvo. *(Pruža mu obje ruke.)*

HRUŠČOV *(neprijazno)*. Otiđite od mene... Prezirem vaše prijateljstvo! *(Ode.)*

JELENA ANDREJEVNA *(sama uzdahne)*. A zašto? Zašto?

(Iza scene pucanj.)

XV

JELENA ANDREJEVNA, MARJA VASILJEVNA, zatim SONJA, SEREBRJAKOV, ORLOVSKI i ŽELTUHIN

MARJA VASILJEVNA *(izađe, posrćući, kroz srednja vrata, krikne i klone)*.

SONJA *(izađe i pritrči na srednja vrata)*.

SEREBRJAKOV
ORLOVSKI
ŽELTUHIN } Što se dogodilo?

(Čuje se Sonjin krik; ona se vrati vičući: — »Ujak Žorž se ubio!« Ona, Orlovski, Serebrjakov i Željtuhin otrče na druga vrata.)

JELENA ANDREJEVNA *(uzdahne)*. Zašto? Zašto?

(Na desnim vratima pojavi se Djadin.)

XVI

JELENA ANDREJEVNA, MARJA VASILJEVNA i DJADIN

DJADIN *(na vratima)*. Što se dogodilo?

JELENA ANDREJEVNA *(njemu)*. Odvedite me odavde! Bacite me u duboku provaliju, ubijte me, ali ovdje ne mogu više ostati. Požurite, molim vas! *(Ode s Djadinom.)*

Zastor

ČETVRTI ČIN

Šuma i kuća uz mlin, koji je Djadin unajmio kod Hruščova.

I

JELENA ANDREJEVNA i DJADIN *(sjede na klupi pod prozorom)*.

JELENA ANDREJEVNA. Dragi Ilja Iljiču, sutra ćete opet otići na poštu.

DJADIN. Sigurno.

JELENA ANDREJEVNA. Počekat ću još tri dana. Ako ne primim od brata odgovor na moje pismo, posudit ću od vas novaca i otputovati u Moskvu. Ne mogu vječno živjeti ovdje kod vas u mlinu.

DJADIN. Ono naravno... *(Pauza.)* Ja vas ne smijem poučavati, mnogocijenjena, ali sva vaša pisma, telegrami, i to, što ja svaki dan idem na poštu — sve je to, oprostite, — prazno brbljanje. Kakav god odgovor da vam pošalje brat, vi biste se svejedno vratili suprugu,

JELENA ANDREJEVNA. Ne ću se vratiti... Treba promisliti, Ilja Iljiču. Ja ne volim muža. Mladež, koju sam voljela, bila je prema meni nepravedna od početka do kraja. Zašto da se vratim onamo? Vi ćete reći — dužnost... Ja i sama to izvrsno znam, ali ponavljam, treba promisliti... *(Pauza.)*

DJADIN. M-da... Najveći ruski pjesnik, Lomonosov, pobjegao je iz Arhangelske gubernije i našao svoju sreću u Moskvi. To je, naravno, plemenito s njegove strane... A zašto ste vi pobjegli? Ta vaše sreće, ako se sudi po savjesti, nema

nigdje... Ako je suđeno poput kanarinca sjediti u krleci i gledati u tuđu sreću, no, pa onda i sjedi cio svoj vijek.

JELENA ANDREJEVNA. A možda ja nisam kanarinac, nego slobodni vrabac?

DJADIN. Eh! Ptica se po letu pozna, mnogocijenjena... Za te dvije nedjelje druga bi gospođa uspjela da proputuje deset gradova i svima baci prašinu u oči, a vi ste izvoljeli pobjeći samo do mlina, pa i od toga vam je sva duša izmučena. Ne, ta kuda biste? Proživite kod mene još neko vrijeme, srce će vam se umiriti, a onda ćete poći suprugu. *(Osluškuje.)* Netko dolazi u kočiji. *(Ustaje.)*

JELENA ANDREJEVNA. Ja odoh.

DJADIN. Ne smijem vam više dodijavati svojom nazočnošću... Otići ću u svoj mlin i malo odspavati... Danas sam ustao ranije od Aurore[1].

JELENA ANDREJEVNA. Kad se probudite, dođite, zajedno ćemo piti čaj. *(Odlazi u kuću.)*

DJADIN *(sam)*. Kad bih ja živio u kulturnom centru, od mene bi mogli nacrtati u časopisu karikaturu s odličnim, zabavnim, satiričkim natpisom. Zamislite, našavši se već u poodmaklim godinama i neprivlačne vanjštine, ukrao sam znamenitom profesoru mladu ženu! To je nečuveno! *(Ode.)*

II

SEMJON *(nosi vjedra)* i JULJA *(ulazi)*.

JULJA. Zdrav bio, Senjka, bog ti pomogao! Da li je Ilja Iljič kod kuće?

SEMJON. Kod kuće je. Otišao je u mlin.

JULJA. Otiđi, pozovi ga.

SEMJON. Odmah. *(Ode.)*

JULJA *(sama)*. Vjerojatno spava... *(sjeda na klupu pod prozorom i duboko uzdiše.)* Jedni spavaju, drugi šetaju, a ja se cijeli dan mučim, mučim... ne će bog da mi pošalje smrt. *(Još dublje uzdiše.)* Gospode, postoje li još negdje tako glupi ljudi kao što je taj Vaflja? Prolazim maločas kraj njegova ambara, a iz vrata izlazi crno prasence. Eh, kad mu prasci poderu tuđe vreće, onda će znati... *(Ulazi Djadin.)*

---

[1] Aurora — grč. zora, misli se prije zore.

III

JULJA i DJADIN

DJADIN *(oblači kaput).* To ste vi, Julja Stepanovna? Oprostite, ja sam neodjeven... Htio sam malo odspavati u Morfejevu zagrljaju.

JULJA. Dobar dan.

DJADIN. Oprostite, ja vas ne zovem u sobe... Nije pospremljeno i ostale stvari... Ako izvolite, onda, molim vas, da idemo u mlin...

JULJA. Ovdje ću posjediti. Evo zašto sam došla k vama, Ilja Iljiču. Ljonečka i profesor, da se zabave, žele danas ovdje kod vas kraj mlina prirediti piknik, popiti čaj...

DJADIN. Posve ugodna stvar.

JULJA. Ja sam došla prije njih... Uskoro će i oni doći. Naložite, da ovdje postave stol, a, naravno, i samovar... Zapovjedite Senjki, da iz moje kočije izvadi košarice sa hranom.

DJADIN. To se može. *(Pauza.)* Pa što? Kako je tamo kod vas?

JULJA. Loše, Ilja Iljiču... Vjerujte, toliko je briga, da sam se čak razboljela. Vi znate, profesor i Sonječka sad žive kod nas!

DJADIN. Znam.

JULJA. Nakon toga, kako je Jegor Petrovič digao ruku na sebe, oni ne mogu živjeti u svojoj kući... Boje se. Po danu je još kako tako, ali čim se spusti večer, skupe se svi u jednu sobu i sjede sve do zore. Svi se boje. Boje se, da im se u mraku ne prikaže Jegor Petrovič...

DJADIN. Predrasude... A govore li o Jeleni Andrejevnoj?

JULJA. Naravno da govore. *(Pauza.)* Otpirila!

DJADIN. Da, siže, dostojan kista Ajvazovskoga... Sjetila se i odjurila.

JULJA. I sad se ne zna gdje je... Možda je otputovala, a možda je od očaja...

DJADIN. Bog je milostiv, Julja Stepanovna! Sve će sretno završiti!

(Ulazi Hruščov s platnom i kutijicom za crtaći pribor.)

IV

ISTI i HRUŠČOV

HRUŠČOV. Ej! Koga ima ovdje? Semjone!

DJADIN. Pogledaj ovamo!

HRUŠČOV. A!... Zdravstvujte, Julječka!

JULJA. Zdravo, Mihaile Lvoviču!

HRUŠČOV. A ja sam, Ilja Iljiču, opet došao k tebi raditi. Ne sjedi mi se kod kuće. Zapovjedi, da kao i jučer postave moj stol pod ovo drvo, i reci, neka pripreme i dvije svjetiljke. Već se počinje mračiti...

DJADIN. Razumijem, vaše blagorođe. *(Odlazi.)*

HRUŠČOV. Kako živite, Julječka?

JULJA. Tako-tako... *(Pauza.)*

HRUŠČOV. Da li Serebrjakovljevi žive kod vas?

JULJA. Da, kod nas su.

HRUŠČOV. Hm... A što radi vaš Ljonečka?

JULJA. Sjedi kod kuće... Neprestano je sa Sonječkom...

HRUŠČOV. Kako da ne! *(Pauza.)* Trebao bi se njome oženiti.

JULJA. Pa što ćemo? *(Uzdiše.)* Dao bog. On je obrazovan čovjek, plemenit, ona je isto tako iz dobre porodice... Uvijek sam joj željela...

HRUŠČOV. Glupa je ona...

JULJA. No, nemojte to govoriti.

HRUŠČOV. I vaš Ljonečka je također pametnjaković... Uopće, sva vaša publika, kao da je izabrana. Kuća umova!

JULJA. Vi danas vjerojatno niste ručali.

HRUŠČOV. Zašto to mislite?

JULJA. Jako ste ljutiti.

(Ulaze Djadin i Semjon; obojica nose nevelik stol.)

V

ISTI, DJADIN i SEMJON

DJADIN. A ti, Miša, nemaš loš nos. Predivno si mjesto izabrao za rad. To je oaza! Upravo oaza! Zamisli, da su ovo uokolo sve palme, Julječka — krotko lane, ti — lav, a ja — tigar.

HRUŠČOV. Dobar si ti i osjećajan čovjek, Ilja Iljiču, ali kakvo ti je ponašanje? Nekakve slatkaste riječi, stružeš nožicama, drhtiš ramenima... Ako netko stran vidi, pomislit će da ti nisi čovjek, nego vrag zna što... Glupo je to...

DJADIN. Znači da mi je kod rođenja tako određeno... Fatalna sudbina.

HRUŠČOV. Eh, eto ti sad fatalne sudbine. Pljuni ti na sve to. *(Fiksira na stolu crtež.)* Danas ću kod tebe ostati na noćenju.

DJADIN. Neobično me veseli... Eto, ti se, Miša, ljutiš, a meni je na duši neizrecivo veselo! Kao da mi u prsima sjedi ptičica i pjeva pjesmicu.

HRUŠČOV. Veseli se. *(Pauza.)* Tebi u prsima pjeva ptičica, a meni žaba. Dvadeset tisuća skandala! Šimanski je prodao svoju šumu za sječu... To je prvo! Jelena Andrejevna je pobjegla od muža, i sada nitko ne zna gdje je ona. To je drugo! Ja osjećam, da svaki dan postajem sve gluplji, sitničaviji i ljeniji... To je treće! Jučer sam ti htio pričati, ali nisam mogao, nisam imao hrabrosti. Možeš mi čestitati. Iza pokojnog Jegora Petroviča ostao je dnevnik. Taj je dnevenik u prvi čas dopao u ruke Ivana Ivanoviča, ja sam bio kod njega i pročitao ga desetak puta...

JULJA. I naši su također čitali.

HRUŠČOV. Roman Žorža s Jelenom Andrejevnom, o kojem je brujao sav kotar, pokazao se kao podla, prljava spletka... Ja sam vjerovao toj spletki i klevetao zajedno s drugima, mrzio, prezirao, vrijeđao.

DJADIN. Naravno, to nije lijepo.

HRUŠČOV. Prvi, kome sam povjerovao, bio je vaš brat, Julječka! I ja sam lijep čovjek! Povjerovao sam vašemu bratu, kojega ne cijenim, a nisam vjerovao toj ženi, koja se pred mojim očima žrtvovala. Ja radije vjerujem zlu, nego dobru, i ne vidim dalje od nosa. A to znači da sam nesposoban kao i ostali.

DJADIN *(Julji)*. Hajdemo, djetešce moje, u mlin. Neka on, zloćo, radi ovdje, a vi i ja ćemo prošetati. Hajdemo... Radi, Mišenjka. *(Odlazi s Juljom.)*

HRUŠČOV *(sâm, pravi u zdjelici boju)*. Jednom noću vidio sam kako se on pripio njenoj ruci. U njegovu dnevniku podrobno je opisana ta noć, opisano je kako sam ja stigao

onamo, što sam mu govorio. On navodi moje riječi i naziva me glupanom i uskogrudnim čovjekom. *(Pauza.)* Nešto je pregusto... Treba svjetlije. A dalje grdi Sonju zbog toga što me je zavoljela... Nikad ona nije mene voljela... Napravio sam mrlju... *(Dere papir nožem.)* Ako čak dopustimo da je to pomalo i istina, svejedno, nema što da se o tome razmišlja. Glupo je počelo, glupo i završilo... *(Semjon i radnici unose veliki stol.)* Što će vam to? Zašto je to?

SEMJON. Ilja Iljič je zapovjedio. Gospoda iz Želtuhina doći će k nama na čaj.

HRUŠČOV. Najljepše zahvaljujem. Znači, zbog rada treba odložiti brige... Skupit ću sve i otići kući.

(Ulazi Želtuhin pod ruku sa Sonjom.)

VI

HRUŠČOV, ŽELTUHIN i SONJA

ŽELTUHIN *(pjeva).* »Nesretno na te žalosne obale vuče me nepoznata sila...«

HRUŠČOV. Tko je to tamo? A! *(Žuri da spremi u škrinjicu slikarski pribor.)*

ŽELTUHIN. Još jedno pitanje, draga Sofi... Sjećate li se, na rođendan ste kod nas doručkovali? Priznajte, da ste se tada smijali mojoj vanjštini.

SONJA. Dosta, Leonidu Stepaniču. Mogu li se govoriti takve stvari? Smijala sam se bez razloga.

ŽELTUHIN *(ugledavši Hruščova).* A, koga vidim! I ti si ovdje? Zdravo.

HRUŠČOV. Zdravo.

ŽELTUHIN. Radiš? Izvrsno... Gdje je Vaflja?

HRUŠČOV. Ondje...

ŽELTUHIN. Gdje ondje?

HRUŠČOV. Ja, čini se, jasno govorim... Ondje, u mlinu.

ŽELTUHIN. Idem ga dozvati. *(Odlazi i pjeva.)* »Nesretno na te žalosne obale...« *(Odlazi.)*

SONJA. Dobar dan...

HRUŠČOV. Dobar dan. *(Pauza.)*

SONJA. Što slikate?

HRUŠČOV. Tako... nije zanimljivo.

SONJA. Je li to plan?

HRUŠČOV. Ne, nego šumska karta našeg kotara. Nacrtao sam je. *(Pauza.)* Zelena boja označava mjesta gdje su bile šume u vrijeme naših djedova i ranije; svijetlozelena — gdje je posječena šuma za posljednjih 25 godina, no, a plava boja — gdje je još preostala šuma... Da... *(Pauza.)* No, a što je s vama? Jeste li sretni?

SONJA. Sada, Mihaile Lvoviču, nije vrijeme da se misli o sreći.

HRUŠČOV. A o čemu da se misli?

SONJA. I nesreća naša nastala je samo zato, što smo previše mislili o sreći...

HRUŠČOV. Tako... *(Pauza.)*

SONJA. Nema zla bez dobra. Nesreća me je poučila. Treba, Mihaile Lvoviču, zaboraviti na svoju sreću i misliti samo o sreći drugih. Potrebno je, da se cio život sastoji od žrtava.

HRUŠČOV. No, da... *(Pauza.)* Marji Vasiljevnoj se ustrijelio sin, a ona još uvijek traži kontradikcije u svojim brošurama. Nad vama se izlila nesreća, a vi tješite svoje samoljublje: trudite se da iskrenete svoj život i mislite da to nalikuje na žrtvu... Nitko nema srca... Nemate ga ni vi, ni ja... Uopće se ne radi ono, što je potrebno, i sve propada... Ja ću odmah otići i ne ću smetati vama i Želtuhinu. Ta što plačete? Ja uopće nisam mislio to.

SONJA. Ništa, ništa... *(Briše suze.)*

(Ulaze Julja, Djadin i Želtuhin.)

VII

ISTI, JULJA, DJADIN, ŽELTUHIN, zatim SEREBRJAKOV, i ORLOVSKI

GLAS SEREBRJAKOVA. Hej! Gdje ste vi, gospodo?

SONJA *(viče)*. Tu smo, tata!

DJADIN. Nose samovar! Sjajno! *(Vrzma se s Juljom oko stola.)*

(Uđu Serebrjakov i Orlovski.)

SONJA. Ovamo, tata!

SEREBRJAKOV. Vidim, vidim...

ŽELTUHIN *(glasno)*. Gospodo, objavljujem da je sjednica započela! Vaflja, odčepi liker!

HRUŠČOV *(Serebrjakovu)*. Profesore, zaboravimo sve što je bilo među nama! *(Pruži ruku.)* Molim vas, da mi oprostite...

SEREBRJAKOV. Zahvaljujem. Vrlo mi je drago. Oprostite i vi meni. Kad sam sutradan poslije onog slučaja nastojao da razmislim o svemu što se dogodilo i sjetio se našeg razgovora, bilo mi je vrlo neugodno... Budimo prijatelji. *(Uzme ga pod ruku i ide k stolu.)*

ORLOVSKI. Eto, odavno je tako trebalo, dušo moja. Bolji je loš mir, nego dobra svađa.

DJADIN. Vaše prevashodstvo, sretan sam što ste se izvoljeli udostojiti u moju oazu. Neizrecivo mi je drago!

SEREBRJAKOV. Zahvaljujem, najpoštovaniji. Ovdje je zaista prekrasno. Prava oaza.

ORLOVSKI. A ti, Saša, voliš li prirodu?

SEREBRJAKOV. Neobično. *(Pauza.)* Gospodo, ne ćemo valjda, šutjeti, govorit ćemo. U našem položaju je to najbolje. Treba nesreći gledati u oči otvoreno i hrabro. Ja gledam bodrije od svih vas, zato što sam nesretniji od svih vas.

JULJA. Gospodo, ne ću stavljati šećer u čaj; pijte ga sa slatkim.

DJADIN *(vrti se oko gostiju)*. Neobično mi je milo, neobično drago!

SEREBRJAKOV. U posljednje vrijeme, Mihaile Lvoviču, ja sam tako mnogo proživio i toliko sam razmišljao, da bih, čini se, mogao napisati za pouku potomstvu cijeli traktat o tome, kako treba živjeti. Cijeli svoj vijek živiš, cijeli svoj vijek učiš, a zapravo te nesreće poučavaju.

DJADIN. Tko spomene što je bilo, oči mu ispale. Bog je milostiv i sve će dobro svršiti.

SONJA *(lecne se)*.

ŽELTUHIN. Što ste se vi tako trgnuli?

SONJA. Netko je viknuo.

DJADIN. To na rijeci seljaci love rakove. *(Pauza.)*

ŽELTUHIN. Gospodo, dogovorili smo, da ćemo provesti ovu večer tako, kao da se ništa nije dogodilo... Tako i treba, jer nekakva napetost...

DJADIN. Ja, vaše prevashodstvo, gajim prema nauci ne samo strahopoštovanje, nego čak i rodbinske osjećaje. Brat žene moga brata, Grigorija Iljiča, možda ga i znate, Konstantin Gavrilič Novoselov, bio je magister svjetske književnosti.

SEREBRJAKOV. Nisam ga poznavao, ali znam za njega. *(Pauza.)*

JULJA. Sutra će biti ravno petnaest dana, kako je umro Jegor Petrovič.

HRUŠČOV. Julječka, ne govorimo o tome.

SEREBRJAKOV. Živo, živo! *(Pauza.)*

ŽELTUHIN. Ipak se osjeća neka napetost...

SEREBRJAKOV. Priroda ne voli prazninu. Ona me je lišila dva bliska čovjeka i, da ispravi taj nedostatak, poslala mi je odmah nove prijatelje. Pijem u vaše zdravlje, Leonide Stepanoviču!

ŽELTUHIN. Zahvaljujem, dragi Aleksandre Vladimiroviču! Sa svoje strane, dopustite da popijem za vaš plodotvorni naučni rad.

Sijte razumno, dobro, za vijeke vjekova,
Sijte! Srdačno hvala reći će vam
Narod ruski!

SEREBRJAKOV. Drag mi je vaš pozdrav. Od srca želim da što prije dođe vrijeme, kad će naši prijateljski odnosi postati još bliži.

(Uđe Fjodor Ivanovič.)

VIII

ISTI i FJODOR IVANOVIČ

FJODOR IVANOVIČ. Gle, što je to! Piknik!

ORLOVSKI. Sinčiću moj... ljepotane!

FJODOR IVANOVIČ. Dobar veče. *(Ljubi se sa Sonjom i Juljom.)*

ORLOVSKI. Nismo se vidjeli već dvije nedjelje. Gdje si bio? Što si radio?

FJODOR IVANOVIČ. Bio sam malo prije kod Ljonje, tamo su mi rekli da ste ovdje, pa sam, eto, došao ovamo.

ORLOVSKI. Gdje si se skitao?

FJODOR IVANOVIČ. Tri noći nisam spavao... Jučer sam, oče, izgubio pet tisuća na kartama. I pio sam, i kartao, i u gradu sam bio pet puta... Sasvim sam otupio.

ORLOVSKI. Junačina! Sigurno si i sad pijan?

FJODOR IVANOVIČ. Ni najmanje. Juljka, čaja! Samo s limunom, kiseliji... A što Žorž, a? Ni lijevo, ni desno, nego čvrknuo se po čelu! I baš pronašao odakle: iz Lefochea! Kao da nije mogao uzeti Smitha i Wessona!

HRUŠČOV. Umukni ti, životinjo!

FJODOR IVANOVIČ. Životinja, ali samo plemenite pasmine. *(Gladi bradu.)* Koliko samo brada vrijedi... Vidite, ja sam i životinja, i budala, i ništarija, a samo ako hoću — svaka bi djevojka pošla za mene. Sonja, udaj se za mene! *(Hruščovu.)* Uostalom, oprostite... Pardon...

HRUŠČOV. Prestani izigravati budalu.

JULJA. Propao si ti čovjek, Fedjenka! U cijeloj guberniji nema takve pijanice i raspikuće kao što si ti. Žalosno te je gledati. Kao da si proklet!

FJODOR IVANOVIČ. Hm, počela čitati psalme! Hodi, sjedi kraj mene... Eto tako. Doći ću k tebi na dvije sedmice... Treba se odmoriti. *(Ljubi je.)*

JULJA. Sramota je od ljudi. Trebalo bi da ocu pod stare dane budeš utjeha, a ti ga samo sramotiš. Glup život i ništa više.

FJODOR IVANOVIČ. Ne ću više piti! Basta! *(Toči sebi rakije.)* Je li ovo šljivovica ili višnjevača?

JULJA. Ne pij više, ne pij.

FJODOR IVANOVIČ. Jednu čašicu mogu. *(Pije.)* Darovat ću ti, Satiru, par konja i pušku. Idem živjeti k Julji... Proživjet ću kod nje koju nedjeljicu.

HRUŠČOV. Trebao bi u disciplinskom bataljonu poživjeti.

JULJA. Pij, pij čaj!

DJADIN. Sa dvopekom, Fedjenka!

ORLOVSKI *(Serebrjakovu).* Ja sam, brate Saša, do svoje četrdesete godine provodio isto takav život kao i moj Fjodor. Onda sam najednom počeo računati koliko sam žena unesre-

ćio. Računao sam, računao, došao sam do sedamdeset i prestao. A čim sam navršio četrdeset godina, evo što je od mene postalo, brate Saša. Tuga, nigdje sebi ne mogu naći mjesta, jednom riječi, razdor u duši, i gotovo. Vrzmam se amo tamo, čitam knjige, radim, putujem — ne pomaže. I, dušo moja, pođem ja tako u goste mom pokojnom kumu, presvijetlome knezu Dmitriju Pavloviču. Prigrizemo, ručamo lijepo. Poslije ručka, da ne zaspimo, upriličili u dvorištu gađanje u metu. Skupilo se tu mnogo svijeta. I naš Vaflja je bio tamo.

DJADIN. Bio sam, bio sam... sjećam se.

ORLOVSKI. Tuga me pritisnula, razumiješ li — gospode bože! Nisam izdržao. Odjednom mi suze udariše na oči, posrnuo sam i viknuo iz svega glasa: »Prijatelji moji, ljudi dobri, oprostite mi uime Krista!« U taj čas lakne mi u duši, postade mi ugodno, toplo, i odonda, dušo moja, nema sretnijeg čovjeka od mene u cijelom okrugu. I ti moraš tako učiniti.

SEREBRJAKOV. Što?

(Na nebu se pojavi rumenilo.)

ORLOVSKI. Kao ja. Trebaš se odlučiti na kapitulaciju.

SEREBRJAKOV. Obrazac domaće filozofije. Savjetuješ mi da molim za oproštenje. Zašto? Neka mene drugi mole za oproštenje!

SONJA. Tata, pa *mi* smo krivi!

SEREBRJAKOV. Je li? Gospodo, vi u ovom trenutku, očevidno, svi mislite na moje odnose prema ženi. Je li moguće, da sam, po vašem, ja kriv? To je čak smiješno, gospodo. Ona je prekršila svoju obavezu, napustila me u teškom momentu života...

HRUŠČOV. Aleksandre Vladimiroviču, saslušajte me... Vi ste dvadeset i pet godina bili profesor i služili ste nauci, ja sadim šume i bavim se medicinom, no zašto, čemu sve to ako ne štedimo one, za koje radimo? Mi govorimo da služimo ljudima, a u isto vrijeme nečovječno jedan drugog upropašćujemo. Na primjer, da li smo mi nešto poduzeli, da spasimo Žorža? Gdje je vaša žena, koju smo svi mi vrijeđali? Gdje je vaš mir, gdje je mir vaše kćeri? Sve je srušeno, sve je propalo, sve nestaje u prah. Vi mene, gospodo, zovete Satirom, ali ja nisam sâm, u svima vama sjedi šumski duh, svi

vi brodite kroz tamnu šumu i živite kao slijepci. Pameti, znanja i srca imaju svi samo toliko, koliko je potrebno, da kvare život sebi i drugima.

(Jelena Andrejevna izađe iz kuće i sjedne na klupu ispod prozora.)

IX

ISTI i JELENA ANDREJEVNA

HRUŠČOV. Smatrao sam sebe idealnim, humanim čovjekom i u vezi s tim nisam opraštao ljudima ni najmanje pogreške, vjerovao sam spletkama, klevetao sam zajedno s drugima, a kad mi je, na primjer, vaša žena s povjerenjem ponudila svoje prijateljstvo, ja sam ispalio s visine: »Odlazite od mene! Ja prezirem vaše prijateljstvo.« Eto kakav sam. U meni je šumski duh, ja sam sićušan, nesposoban, slijep, a ni vi, profesore, niste orao! U isto vrijeme cijeli okrug, sve žene vide u meni heroja, naprednog čovjeka, a vi ste čuveni u cijeloj Rusiji, A ako takve, kao što sam ja, ozbiljno smatraju herojima, i ako su takvi, kao što ste vi, zaista čuveni, onda to znači, da je, kad nema ljudi i Foma plemić, da nema pravih heroja, nema talenata, nema ljudi, koji bi ispravljali ono što mi pokvarimo, nema pravih orlova, koji bi se s pravom koristili ugledom...

SEREBRJAKOV. Oprostite... Nisam došao ovamo da s vama polemiziram i branim svoja prava na ugled.

ŽELTUHIN. Uopće, Mišo, prekinimo taj razgovor.

HRUŠČOV. Odmah ću završiti otići. Da, ja sam sićušan, ali ni vi, profesore, niste orao! Sićušan je Žorž, koji nije znao ništa pametnije, nego da sebi zatjera kuglu u čelo. Svi su sićušni! Što se tiče žena...

JELENA ANDREJEVNA *(prekidajući ga).* Što se tiče žena, ni one nisu veće. *(Priđe k stolu.)* Jelena Andrejevna je otišla od muža, i vi mislite, da će ona pametno iskoristiti svoju slobodu? Ne bojte se... Ona će se vratiti... *(Sjedne za stol.)* Evo, već śe vratila.

(Opća zabuna.)

DJADIN *(smije se)*. Pa to je sjajno! Gospodo, ne dajte da me pogube, dajte da prozborim riječ![1] Vaše prevashodstvo, ja sam ugrabio vašu suprugu, kao nekada neki Paris prekrasnu Jelenu! Ja! Iako kozičavih Parisa i nema, ali, prijatelju Horacije, na svijetu ima mnogo toga, o čemu vaši mudraci nisu sanjali!

HRUŠČOV. Ništa ne razumijem... Zar ste to vi, Jelena Andrejevna?

JELENA ANDREJEVNA. Ove dvije nedjelje provela sam kod Ilje Iljiča... Zašto me svi tako gledate? Pa, dobro vam veče... Sjedila sam kod prozora i sve slušala. *(Zagrli Sonju.)* Hajde da se pomirimo. Zdravo, draga djevojčice... Mir i sporazum!

DJADIN *(trljajući ruke)*. Pa to je sjajno!

JELENA ANDREJEVNA *(Hruščovu)*. Mihaile Lvoviču *(pruži mu ruku)*, tko spomene što je bilo, oči mu ispale. Dobarveče, Fjodore Ivaniču... Julječka...

ORLOVSKI. Dušo moja, profesorice naša divna, ljepotice... Vratila se, opet je došla k nama...

JELENA ANDREJEVNA. Zaželjela sam vas. Dobarveče, Aleksandre! *(Pruža mužu ruku, on se odvraća od nje.)* Aleksandre!

SEREBRJAKOV. Vi ste prekršili svoju obavezu.

JELENA ANDREJEVNA. Aleksandre!

SEREBRJAKOV. Ne skrivam da mi je vrlo drago što vas vidim i spreman sam da govorim s vama, ali ne ovdje, nego kod kuće... *(Ustane od stola.)*

ORLOVSKI. Saša! *(Pauza.)*

JELENA ANDREJEVNA. Tako... Dakle, Aleksandre, naše pitanje je riješeno vrlo jednostavno: nikako. Dobro, neka bude tako! Ja sam epizodno lice, moja je sreća, sreća kanarinca, ženska sreća... Sjedi cijelu vječnost kod kuće, jedi, pij, spavaj i slušaj kako ti svaki dan govore o podagri, o svojim pravima, o zaslugama. Što ste se svi pokunjili, zbunili se? Što ne pijete rakiju, je li? Eh!

DJADIN. Sve će se urediti, popravit će se, bit će sve dobro i sretno!

FJODOR IVANOVIČ *(priđe k Serebrjakovu, uzbuđen)*. Aleksandre Vladimiroviču, ja sam dirnut... Molim vas, pri-

---

[1] Rus. nar. izreka!

grlite vašu ženu, kažite joj bar jednu lijepu riječ, i, poštenja mi, cijeli ću vam život biti vjeran prijatelj, poklonit ću vam svoju najbolju trojku.

SEREBRJAKOV. Zahvaljujem, ali, oprostite, ja vas ne razumijem . . .

FJODOR IVANOVIČ. Hm . . . ne razumijete . . . Idem ja jednom iz lova, pogledam — na drvetu čuči sova . . . ja u nju tras iz lovačke puške! Ona čuči . . . a ja u nju gađam zrnom broj devet . . . čuči ona . . . Ništa je se ne tiče. Čuči i samo žmirka očima.

SEREBRJAKOV. Na što se to odnosi?

FJODOR IVANOVIČ. Na sovu. *(Vrati se k stolu.)*

ORLOVSKI *(osluškujući).* Dopustite, gospodo . . . Tiše . . . Čini se, da negdje zvoni na požar . . .

FJODOR IVANOVIČ *(ugledavši crvenilo).* Gle, gle, gle! Pogledajte u nebo! Kakvo crvenilo!

ORLOVSKI. Gospode, a mi sjedimo ovdje i ne vidimo!

DJADIN. Zgodno.

FJODOR IVANOVIČ. Te-te-te! Kakva iluminacija! To je oko Aleksijevskog.

HRUŠČOV. Ne, Aleksijevsko je više desno . . . Prije će biti da je u Novo-Petrovskom.

JULJA. Kako je strašno! Bojim se požara!

HRUŠČOV. Da, da u Novo-Petrovskom.

DJADIN *(viče).* Semjone, otrči na branu, pogledaj odande što gori. Možda se vidi!

SEMJON *(viče).* To gori Telibejevska šuma.

DJADIN. Što?

SEMJON. Telibejevska šuma!

DJADIN. Šuma . . .

(Duga pauza.)

HRUŠČOV. Moram ići tamo . . . na požar. Zbogom . . . Oprostite, bio sam grub — to je zato, što se nikad nisam osjećao tako umornim, kao danas . . . Teško mi je . . . Ali sve to nije ništa . . . Treba biti čovjek i čvrsto stajati na nogama. Ne ću se ubiti i ne ću se baciti pod mlinsko kolo . . . Ako i nisam heroj, ali ću biti! Pustit ću da mi narastu orlova krila

i ne će me zaplašiti ni ovo crvenilo, ni sam vrag! Neka gore šume — posadit ću nove! Neka me ne voli — ja ću zavoljeti drugu! *(Brzo ode.)*

JELENA ANDREJEVNA. Kako je on junačan!

ORLOVSKI. Da... »Neka me ne voli, ja ću zavoljeti drugu«, Kako da se to razumije?

SONJA. Odvedite me odavde... Hoću kući...

SEREBRJAKOV. Da, vrijeme je da se ide. Ovdje je vlažno. Gdje je moj ogrtač i kaput?...

ŽELTUHIN. Ogrtač je u kolima, a kaput je ovdje... *(Daje mu kaput.)*

SONJA *(vrlo uzbuđena)*. Odvedite me odavde... Odvedite...

ŽELTUHIN. Kako izvolite...

SONJA. Ne, ja ću poći s kumom. Povedite me, kume...

ORLOVSKI. Idemo, dušo moja, idemo. *(Pomogne joj da se obuče.)*

ŽELTUHIN *(ustranu)*. Vrag će znati... Samo podlosti i poniženja.

(Fjodor Ivanovič i Julja slažu u košaru posuđe i ubruse.)

SEREBRJAKOV. Lijeva me noga boli u stopalu... Bit će da je reuma... Opet ne ću cijelu noć spavati.

JELENA ANDREJEVNA *(zakopčavajući mužu kaput)*. Dragi Ilja Iljiču, donesite mi iz kuće moj šešir i ogrtač!

DJADIN. Odmah! *(Uđe u kuću i vrati se sa šeširom i ogrtačem.)*

ORLOVSKI. Crvenilo se, dušo moja, poplašilo! Ne boj se, smanjilo se. Požar se gasi...

JULJA. Pola staklenke kompota od mušmula je ostalo... Neka to Ilja Iljič pojede. *(Bratu.)* Ljonečka, uzmi košaru.

JELENA ANDREJEVNA. Ja sam gotova. *(Mužu.)* No, uzmi me, zapovjednička statuo, i tornjaj se sa mnom u svojih dvadeset i šest tužnih soba! Tako mi i treba!

SEREBRJAKOV. Zapovjednička statua... Nasmijao bih se toj poredbi, ali me žiga u nozi. *(Svima.)* Doviđenja, gospodo! Hvala vam na gostoprimstvu i na ugodnom društvu... Divna večer, izvrstan čaj — sve je divno, ali, oprostite, samo jedno mi se ne sviđa kod vas — ta vaša domaća filozofija i

pogledi na život. Treba, gospodo, raditi. Ne valja ovako! Treba raditi... Da... tako je... Zbogom. *(Ode sa ženom.)*

FJODOR IVANOVIČ. Hajdemo, pelerinčice! *(Ocu.)* Zbogom, oče! *(Ode s Juljom.)*

ŽELTUHIN *(idući za njima s košarom).* Teška je ta košara, vrag je nosio... Ne volim ja te piknike. *(Ode i viče iza scene.)* Alekseju, daj kola!

X

ORLOVSKI, SONJA i DJADIN

ORLOVSKI *(Sonji).* Pa što si sjela? Hajdemo, malešna... *(Ide sa Sonjom.)*

DJADIN *(ustranu).* A sa mnom se nije nitko oprostio... pa to je sjajno! *(Gasi svijeće.)*

ORLOVSKI *(Sonji).* Što ti je?

SONJA. Ne mogu hodati, kumiću... Nemam snage! Očajna sam, kume... očajna! Neizdrživo mi je teško!

ORLOVSKI *(uznemireno).* Što ti je? Dušo moja, ljepotice...

SONJA. Ostanimo... Budimo ovdje još malo.

ORLOVSKI. Sad idimo, sad ostanimo... Ne može čovjek da te razumije...

SONJA. Ovdje sam danas izgubila svoju sreću... Ne mogu... Ah, kume, zašto već nisam mrtva! *(Grli ga.)* Ah, kad biste vi znali, kad biste znali!

ORLOVSKI. Da popiješ malo vode... Hajde da sjednemo... hajde...

DJADIN. Što se dogodilo? Sofja Aleksandrovna, dušice... pa ja ne mogu... sav drhtim... *(Plačljivo).* Ne mogu ja to gledati... Djetešce moje...

SONJA. Ilja Iljiču, rođeni, odvezite me onamo gdje gori! Molim vas!

ORLOVSKI. Što ćeš kod požara? Što bi ti tamo radila?

SONJA. Molim vas, odvezite me tamo, inače ću sama otići. Očajna sam. Kumiću teško mi je, neizdržljivo teško. Odvezite me tamo gdje gori.

(Brzo uđe Hruščov.)

XI

ISTI i HRUŠČOV

HRUŠČOV *(viče).* Ilja Iljiču!

DJADIN. Evo me! Što ti je?

HRUŠČOV. Ne mogu pješke, daj mi konje.

SONJA *(opazivši Hruščova radosno uzvikne).* Mihaile Lvoviču! *(Pride k njemu.)* Mihaile Lvoviču! *(Orlovskom.)* Otidite, kumiću, moram govoriti s njime. *(Hruščovu.)* Mihaile Lvoviču, vi ste rekli, da ćete zavoljeti drugu... *(Orlovskom.)* Otidite, kumiću... *(Hruščovu.)* Ja sam sad druga... Želim samo istinu... Ništa, ništa osim istine! Volim vas, volim vas... Volim...

ORLOVSKI. Eto ti povijesti sa zemljopisom. *(Smije se.)*

DJADIN. Pa to je sjajno!

SONJA *(Orlovskom).* Otidite, kumiću. *(Hruščovu.)* Da, da, samo istinu i ništa više... Govorite, govorite... Ja sam sve rekla...

HRUŠČOV *(grleći je).* Mila moja!

SONJA. Nemojte otići, kumiću... Kad god si mi izjavljivao ljubav ja sam se uvijek gušila od radosti, ali sam bila sputana predrasudama; da ti kažem istinu smetalo mi je ono isto, što sad smeta ocu da se nasmiješi Jeleni. Sad sam slobodna...

ORLOVSKI *(smije se).* Otpjevali, konačno! Doveslali na obalu! Čast mi je da vam čestitam. *(Duboko se klanja.)* Ah, vi besramnici, besramnici! Oklijevali, a jedan ste drugog hvatali za skut!

DJADIN *(grleći Hruščova).* Mišenjka, dragi, kako si me razveselio! Mišenjka!

ORLOVSKI *(grleći i ljubeći Sonju).* Dušice, kanarinko moja... Kćeri moja kumovska... *(Sonja se smije.)* No, nasmijala se!

HRUŠČOV. Dopustite, nikako ne mogu doći k sebi... Dopustite da još porazgovorim s njom... Ne smetajte... Molim vas, idite...

(Udu Fjodor Ivanovič i Julja.)

XII

ISTI, FJODOR IVANOVIČ i JULJA

JULJA. Pa ti, Fedjenjka, sve lažeš! Ti sve lažeš!

ORLOVSKI. Pssssttt! Tiše, djeco! Evo mog razbojnika. Sakrijmo se, gospodo, brže! Molim vas.

(Orlovski, Djadin, Hruščov i Sonja se sakriju.)

FJODOR IVANOVIČ. Zaboravo sam ovdje svoj bič i rukavicu.

JULJA. Pa ti sve lažeš!

FJODOR IVANOVIČ. Dobro, lažem... pa što onda? Ne ću sad odmah ići k tebi... Prošetat ćemo malo, pa ćemo poslije poći.

JULJA. Muka je s tobom. Prava kazna božja! *(Plješka rukama.)* E, baš je taj Vaflja lud! Još nije pospremio stol! Mogao bi mu netko ukrasti samovar... Ah, Vaflja, Vaflja, izgleda već kao starac, a nema pameti ni koliko dijete!

DJADIN *(ustranu)*. Pokorno zahvaljujem.

JULJA. Kad smo dolazili, netko se smijao...

FJODOR IVANOVIČ. To se žene kupaju... *(Podigne rukavicu)*. Čija je ovo rukavica... Sonjina... Sonju danas kao da je muha pecnula. Zaljubljena je u Satira. Do ušiju se zatelebala u njega, a on, tikvan, ne vidi.

JULJA *(ljutito)*. Kamo mi to idemo?

FJODOR IVANOVIČ. Na branu... Da malo prošetamo... Boljeg mjesta nema u cijelom okrugu... Divota!

ORLOVSKI *(ustranu)*. Sinčiću moj, ljepotane, brado široka...

JULJA. Čula sam nečiji glas...

FJODOR IVANOVIČ. »Tu se čuda zbivaju, tuda šumski duh lunja, vodena vila na grane se uzvila...«[1] Tako je, čiko! *(Udara je po ramenu.)*

JULJA. Ja nisam čiko.

FJODOR IVANOVIČ. Razmislit ćemo lijepo u miru. Slušaj, Julječka. Ja sam prošao kroz sito i rešeto... Imam već trideset i pet godina, nemam nikakvog čina osim čina po-

---

[1] Citat iz Puškinova spjeva »Ruslan i Ljudmila«.

ručnika u srpskoj vojsci i ruskog rezervnog podoficira. Ljuljam se između neba i zemlje... Potrebno mi je da promijenim način života, i znaš... razumiješ... utuvio sam sebi u glavu, da će se u mome životu dogoditi preokret ako se oženim... Udaj se za mene, a? Ne treba ti bolji od mene...

JULJA *(zbunjeno)*. Hm... Vidiš... Najprije se popravi, Fedjenjka.

FJODOR IVANOVIČ. Pa, nisam Ciganin! Govori otvoreno!

JULJA. Stidim se... *(Osvrće se.)* Stani, da netko ne uđe, ili ne prisluškuje... Čini se, da Vaflja viri kroz prozor.

FJODOR IVANOVIČ. Nema nikoga.

JULJA *(baci mu se oko vrata)*. Fedjenjka!

(Sonja se smije; Orlovski, Djadin i Hruščov se smiju, plješkaju i viču: »Bravo! Bravo!«)

FJODOR IVANOVIČ. Fuj! Uplašili nas! Otkuda vi?

SONJA. Julječka, čestitam! I ja također, i ja također!

(Smijeh, poljupci, galama.)

DJADIN. Pa to je sjajno! Pa to je sjajno!

Zastor

JUBILEJ

Šala u jednom činu

L i c a :

ŠIPUČIN, ANDREJ ANDREJEVIČ, predsjednik uprave N-skog društva za uzajamni kredit, čovjek srednjih godina, s monoklom.
TATJANA ALEKSEJEVNA, njegova žena, 25 godina.
HIRIN, KUZMA NIKOLAJEVIČ, knjigovođa banke, starac.
MERČUTKINA, NASTASJA FJODOROVNA, starica u staromodnom ogrtaču.
ČLANOVI BANKE.
BANKOVNI ČINOVNICI.

Događa se u N-skoj kreditnoj banci.
Kabinet predsjednika uprave. Lijevo vrata, koja vode u uredovne prostorije banke. Dva pisaća stola. Bogat i raskošan namještaj: plišani fotelji, cvijeće, kipovi, sagovi, telefon. — Podne.

HIRIN *(sam, u pustenim čizmama)*.

HIRIN *(viče kroz vrata)*. Pošaljite u apoteku po valerijanine kapljice za 15 kopjejaka, i naredite da u direktorov kabinet donesu svježe vode! Sto vam se puta mora govoriti! *(Ide k stolu.)* Uh, što sam se namučio! Pišem već četiri dana i četiri noći, a ni oka nisam sklopio; od jutra do večeri pišem ovdje, a od večeri do jutra — kod kuće. *(Kašlje.)* A usto sam sav u vrućici. Groznica, vrućina, kašalj, noge mi otpadoše, a pred očima mi igraju... uskličnici. *(Sjedne.)* Naš vrtirep, ta ništarija, predsjednik uprave, danas će na plenarnom zasjedanju čitati referat: »Naša banka u sadašnjosti i budućnosti«. Zamisli, kakav Gambetta... *(Piše.)* Dva... jedan... jedan... šest... ništa... sedam... Zatim, šest... ništa... jedan... šest... On hoće da uzvitla prašinu, a ja nek sjedim i radim za njega, kao robijaš!... On je u taj referat nadro-

bio samo poeziju i ništa više, a ja dane i dane škljocam na računalu, vrag mu dušu razdirao!... *(Zbraja na računalu.)* Ne mogu da podnesem! *(Piše.)* Dakle, jedan... tri... sedam... dva... jedan... ništa... Obećao je, da će me nagraditi za posao. Ako se danas sve dobro svrši i ako zamažemo publici oči, obećao mi je zlatni žeton i trista rubalja nagrade... Vidjet ćemo. *(Piše.)* A ako moji napori budu uzaludni, e onda brate moj, pripazi... Ja sam raspaljiv čovjek... Ja, brate, kad mi dozlogrdi mogu počiniti čak i zločin... Da!

(Iza pozornice buka i aplauzi. Šipučinov glas: »Hvala! hvala! Ganut sam!« Uđe Šipučin. On je u fraku, s bijelom kravatom; u rukama drži album, koji mu je malo prije predan.)

ŠIPUČIN *(stojeći na vratima i okrećući se prema uredskim prostorijama).* Ovaj vaš dar, dragi suradnici, čuvat ću sve do smrti kao uspomenu na najsretnije dane moga života! Da, milostiva gospodo! Još jednom: hvala! *(Šalje im poljubac i prilazi Hirinu.)* Dragi moj, najpoštovaniji moj Kuzma Nikolajeviču!

(Za cijelo vrijeme dok je on na pozornici činovnici u duljim razmacima dolaze na potpis i odlaze.)

HIRIN *(ustajući).* Čast mi je, Andreju Andrejiču, da vas pozdravim u povodu petnaestgodišnjice naše banke i da poželim, da...

ŠIPUČIN *(čvrsto mu stisne ruku).* Hvala, dragi moj! Hvala! Na današnji tako značajan dan, zbog jubileja, smatram, da se možemo i poljubiti!... *(Ljube se.)* Neobično, neobično mi je drago! Hvala vam na službi... za sve, za sve hvala! Ako sam, otkad imam čast da budem predsjednik ove banke, učinio bilo što korisno, zato treba da zahvalim prije svega svojim suradnicima. *(Uzdiše.)* Da, braco, 15 godina! 15 godina, ne bio ja Šipučin! *(Živo.)* No, a što je s mojim referatom? Odmiče li?

HIRIN. Da. Ostalo je još u svemu pet stranica.

ŠIPUČIN. Divno. Dakle, do tri sata bit će gotov?

HIRIN. Ako mi nitko ne bude smetao, završit ću. Još je samo malo ostalo.

ŠIPUČIN. Izvrsno. Izvrsno, ne bio ja Šipučin! Plenarno zasjedanje će biti u četiri. Molim vas, dragi moj. Dajte mi

prvu polovicu, ja ću je prostudirati... Dajte odmah... *(Uzima referat.)* U ovaj referat polažem velike nade... To je moj profession de loi, ili bolje rečeno, moj vatromet... Vatromet, ne bio ja Šipučin! *(Sjedne i čita u sebi referat.)* Umorio sam se, svejedno, paklenski... Noćas sam imao mali napadaj podagre, cijelo sam jutro proveo u brigama i trčkaranju, onda ta uzbuđenja, ovacije, pa ova agitacija... umorio sam se!

HIRIN *(piše)*. Dva... nula... nula... tri... devet... dva... nula... Od brojki mi se pred očima zeleni... Tri... jedan... šest... četiri... jedan... pet... *(zbraja na računalu.)*

ŠIPUČIN. Pa i ta neugodnost... Jutros je bila kod mene vaša supruga i opet se tužila na vas. Rekla je, da ste sinoć nju i svastiku nožem gonili. Kuzma Nikolajiču, čemu je to slično? Joj-joj!

HIRIN *(grubo)*. Usuđujem se zbog jubileja, Andreju Andrejiču, da vas nešto zamolim. Molim vas, bar iz obzira prema mom robijaškom radu, ne miješajte se u moj porodični život. Molim vas!

ŠIPUČIN *(uzdiše)*. Vi imate nemoguću narav, Kuzma Nikolajiču! Vi ste divan čovjek, pošten, a prema ženama se ponašate kao kakav Džek. Zaista. Ne razumijem zašto ih vi toliko mrzite?

HIRIN. A ja opet ne razumijem: zašto ih vi toliko volite?

(Pauza.)

ŠIPUČIN. Činovnici su mi malo prije predali album, a članovi banke, kako sam čuo, hoće da mi predaju diplomu i srebrni pehar... *(Igrajući se monoklom.)* Dobro bogami, ne bio ja Šipučin! Nije na odmet... Za reputaciju banke potrebna je nekakva svečanost, vrag je dao! Vi ste naš čovjek, vi, uostalom, sve znate... Diplomu sam sastavio sàm, a i srebrni pehar sam isto tako ja kupio... Pa i korice za diplomu stoje 45 rubalja, ta bez toga ne ide. Oni se sami ne bi sjetili. *(Osvrće se.)* Kakav namještajčić! Namještaj i pô! Eto govore, da sam sitničav, da mi je samo važno da kvake na vratima budu očišćene, da činovnici nose kravate po modi i da na glavnom ulazu stoji debeli vratar. Ali, ne, gospodo moja. Kvake na vratima i debeli vratar — nisu sitnice. Kod kuće ja mogu biti malograđanin, jesti i spavati kao svinja, lokati do besvijesti...

HIRIN. Molim vas lijepo, bez aluzija!

ŠIPUČIN. Ah, pa nitko ne aludira! Što vi imate nemoguću narav... Pa ja kažem tako: kod svoje kuće ja mogu biti malograđanin, skorojević i držati se svojih navika, ali ovdje mora sve biti en grand. Ovo je banka! Tu svaki detalj mora imponirati, tako reći, i imati svečani izgled. *(Podiže s poda papir i baca ga u peć.)* Moja zasluga je baš u tome, što sam visoko digao ugled banke!... Velika je stvar — ton! Velika, ne bio ja Šipučin. *(Pogleda u Hirina.)* Dragi moj, svaki čas se može pojaviti deputacija članova banke, a vi ste u pustenim čizmama, i s tim šalom... u nekom kaputu divlje boje... Mogli biste obući frak, ili, konačno, crni ogrtač...

HIRIN. Meni je moje zdravlje vrednije od vaših članova banke. Sav sam u vrućici.

ŠIPUČIN *(uzrujavajući se)*. Ma priznajte da je to nered! Vi kvarite ansambl!

HIRIN. Ako dođe deputacija, ja se mogu sakriti. Nije velika nevolja... *(Piše.)* Sedam... jedan... sedam... dva... jedan... pet... nula... Ni ja ne volim nered... Sedam... dva... devet... *(Zbraja na računalu.)* Ne trpim nerede! Eto, vi biste dobro učinili kad ne biste na današnji jubilarni ručak pozvali dame...

ŠIPUČIN. To su takve sitnice...

HIRIN. Znam, vi ćete danas zbog elegancije ispuniti njima punu dvoranu, ali, vidjet ćete, one će vam sve pokvariti. Sve neprilike i zbrke događaju se zbog njih.

ŠIPUČIN. Naprotiv, žensko društvo uzvisuje!

HIRIN. Da... Vaša supruga izgleda obrazovana, a prošlog se ponedjeljka tako izlanula, da sam poslije toga dva dana širio ruke od zgražanja. Najednom pred stranim ljudima ona pita: — »Je li istina, da je kod nas u banci moj muž nakupovao akcije Drjaško-Prjaške banke, koje su pale na burzi? Ah, moj muž je tako zabrinut!« I to pred stranim ljudima! Ne znam zašto im se povjeravate! Zar hoćete da vas navuku na zločin?

ŠIPUČIN. No, dosta, dosta! Za jubilej je sve to suviše crno. Nego, dobro da ste me sjetili. *(Gleda na sat.)* Sad treba da stigne moja ženica. Zapravo, trebao bih se odvesti na kolodvor, da je dočekam, siroticu, ali nemam vremena i... umoran sam. Pravo da kažem, ne veselim joj se! Naime drago mi

je, ali bilo bi mi ugodnije, kad bi još nekoliko dana ostala kod svoje majke. Ona traži, da ja danas cijelu večer provedem s njom, a međutim, kod nas je poslije ručka predviđen mali izlet... *(Trese se.)* Nego, mene već hvata drhtavica. Živci su mi tako napeti, da je dovoljna i najmanja sitnica, pa da se rasplačem! Ne, treba biti čvrst, ne bio ja Šipučin!

(Uđe Tatjana Aleksejevna u nepromočivom ogrtaču i s putnom torbicom preko ramena.)

ŠIPUČIN. Ej! Baš sam te spominjao!

TATJANA ALEKSEJEVNA. Dragi! *(Pritrči k mužu; dug poljubac.)*

ŠIPUČIN. A mi smo baš o tebi govorili!... *(Gleda na sat.)*

TATJANA ALEKSEJEVNA *(zadihano)*. Jesi li me se zaželio? Jesi li zdrav? Nisam još ni bila kod kuće, došla sam s kolodvora ravno ovamo. Moram ti svašta, svašta pričati... ne mogu izdržati... Ne ću se skidati, samo na časak *(Hirinu.)* Dobar dan, Kuzma Nikolajiču! *(Mužu.)* Da li je kod kuće sve u redu?

ŠIPUČIN. Sve. A ti si se za ovaj tjedan dana udebljala, poljepšala... No, kako si putovala?

TATJANA ALEKSEJEVNA. Predivno. Pozdravlja te mama i Katja. Vasilij Andrejič je naredio da te poljubim. *(Ljubi ga.)* Teta ti je poslala staklenku slatkog i ljuti se što ne pišeš. Zina je rekla da te poljubim. *(Ljubi ga.)* Ah, da znaš što se dogodilo! Što se dogodilo! Strašno mi je i pričati! Ah, što se dogodilo! Ali, vidim ti na očima, da mi se ne veseliš!

ŠIPUČIN. Naprotiv... Draga... *(Ljubi je.)*

HIRIN *(ljutito kašljuca)*.

TATJANA ALEKSEJEVNA *(uzdiše)*. Ah, jadna Katja, jadna Katja! Tako je žalim, tako je žalim!

ŠIPUČIN. Mi, draga, danas imamo jubilej, svaki čas može se ovdje pojaviti deputacija članova banke, a ti nisi obučena.

TATJANA ALEKSEJEVNA. Istina, jubilej! Čestitam, gospodo... Želim vam... Onda, danas je zasjedanje, ručak... To ja volim. A sjećaš li se one divne diplome, koju si ti sastavljao za članove banke? Hoće li ti je danas pročitati?

HIRIN *(ljutito kašljuca).*

ŠIPUČIN *(zbunjeno).* Draga, o tome se ne govori... Zaista, treba da pođeš kući.

TATJANA ALEKSEJEVNA. Odmah, odmah. Za čas ću ispričati i otići. Ispričat ću ti sve od početka. Dakle... Kad si me dopratio, ja sam, sjećaš li se, sjela kraj one punašne dame i počela čitati. U vagonu ne volim razgovarati. Tri stanice sam neprekidno čitala i ni s kim nisam ni riječi prozborila... Ali, smračilo se i došle mi sve neke mračne misli! Nasuprot meni sjedio je mlad čovjek, ništa naročitog, ljepuškast, crnomanjast... I raspričali se mi... Onda je došao neki mornar, pa student... *(Smije se.)* Rekla sam im, da nisam udata... Kako su mi udvarali! Brbljali smo sve do ponoći, crnomanjasti je pripovijedao grozno smiješne anegdote, a mornar je neprestano pjevao. U prsima me je zaboljelo od smijeha. A kad je mornar — ah, ti mornari! — a kad je mornar slučajno saznao, da se zovem Tatjana, znaš li što je zapjevao? *(Pjeva u basu.)* Onjegin, ja kriti ne ću svoju tajnu, da ljubim ludo Tatjanu bajnu!... *(Smije se.)*

HIRIN *(ljutito kašljuca).*

ŠIPUČIN. Nego, Tanjuša, mi smetamo Kuzmi Nikolajiču. Hajde kući, mila... Poslije...

TATJANA ALEKSEJEVNA. A ne, ne, neka i on čuje, ovo je vrlo interesantno. Odmah ću završiti. Na kolodvor je došao pred mene Serjoža. Stvorio se tamo neki mladić, poreski inspektor, čini se... ništa naročito, zgodan, naročito oči... Serjoža ga predstavio, i povezemo se mi utroje... Vrijeme je bilo prekrasno...

(Glasovi iza scene: — »Ne može! Ne može! Što hoćete?«)

(Uđe Merčutkina.)

MERČUTKINA *(na vratima, otimajući se).* Što me zadržavate? — Da ne bi! Njega lično trebam!... *(Stupi unutra, Šipučinu.)* Čast mi je, vaše prevashodstvo... Žena sam gubernijskog sekretara, Nastasja Fjodorovna Merčutkina.

ŠIPUČIN. Što želite?

MERČUTKINA. Izvolite razmotriti, vaše prevashodstvo, moj muž, gubernijski sekretar Merčutkin, bio je pet mjeseci bolestan, i dok je ležao kod kuće i liječio se, dali su mu bez ikakvog razloga otkaz, vaše prevashodstvo, a kad sam ja pošla po njegovu plaću, oni su, ako izvolite vidjeti, uzeli i odračunali od njegove plaće 24 rublja i 36 kopjejaka... Zbog čega, pitam. »On je, kažu, dizao iz blagajne udruženja i za njega su drugi jamčili«. Kako to? Kao da je on bez mog pristanka mogao dizati novac? Ne može to tako, vaše prevashodstvo! Ja sam bijedna žena, živim samo od stanara... Slaba sam, nezaštićena... Svak me vrijeđa i ni od koga lijepe riječi ne čujem...

ŠIPUČIN. Dopustite... *(Uzima od nje molbu i stojeći čita.)*

TATJANA ALEKSEJEVNA *(Hirinu)*. Hajd, moram iz početka... Prošle nedjelje dobijem ja iznenada od mame pismo. Piše da je sestru Katju zaprosio neki Grendiljevski. Lijep, čedan mladić, ali bez ikakvih sredstava i bez ikakvog određenog položaja. I ko za vraga, zamislite, Katja se zagrijala za njega. Što sad? Mama mi piše, da ni časa ne časeći dođem i da utječem na Katju...

HIRIN *(grubo)*. Oprostite, vi ste me zbunili! Vi — pa mama, pa Katja, i eto ja sam pogriješio i ništa ne razabirem.

TATJANA ALEKSEJEVNA. Vrlo vžno! A vi slušajte, kad dama s vama razgovara! Zbog čega ste danas tako ljutit? Možda ste zaljubljeni? *(Smije se.)*

ŠIPUČIN *(Merčutkinoj)*. Molim vas lijepo, pa što je s tim? Ja ništa ne razumijem...

TATJANA ALEKSEJEVNA. Zaljubljeni? Aha, pocrvenio je!

ŠIPUČIN *(ženi)*. Tanjuša, hajde, molim te, na čas u kancelariju. Odmah ću ja.

TATJANA ALEKSEJVENA. Dobro. *(Ode.)*

ŠIPUČIN. Ja ništa ne razumijem. Po svoj prilici, vi ste, gospođo, krivo došli. Vaša se molba po svom predmetu na nas ne odnosi. Vi se lijepo obratite na nadleštvo, gdje je služio vaš muž.

MERČUTKINA. Ja sam, gospodine moj, bila već na pet mjesta i nigdje mi nisu htjeli ni primiti molbu. Već sam potpuno izgubila glavu, ali hvala budi mome zetu Borisu Mat-

vejiču, koji me naputio da k vama dođem. Vi se, kaže, mamice, obratite gospodinu Šipučinu; oni su utjecajan čovjek, oni sve mogu... Pomozite, vaše prevashodstvo!

ŠIPUČIN. Mi, gospođo Merčutkina, ne možemo za vas ništa učiniti. Shvatite: vaš je muž, koliko razabirem, služio u vojno-medicinskom nadleštvu, a naša je ustanova sasvim privatna, trgovačka, ovo je banka! Kako to ne razumijete?

MERČUTKINA. Vaše prevashodstvo, da je moj muž bio bolestan, ja imam liječničku svjedodžbu. Evo, izvolite pogledati...

ŠIPUČIN *(razdraženo)*. Divno, vjerujem vam, ali ponavljam vam, da se to na nas ne odnosi.

(Iza scene smijeh Tatjane Aleksejevne; zatim muški smijeh.)

ŠIPUČIN *(pogledavši na vrata)*. Ona tamo smeta činovnicima u radu. *(Merčutkinoj.)* Čudno i, što više, smiješno. Zar vaš muž ne zna kamo da se obratite?

MERČUTKINA. On mi, vaše prevashodstvo, ništa ne zna. Trubi jedno te isto: »To se tebe ne tiče! Marš van!« i to je sve...

ŠIPUČIN. Ponavljam, gospođo: vaš muž je službovao u vojno-medicinskom nadleštvu, a ovo je banka, privatna ustanova, trgovačka...

MERČUTKINA. A da, da, da... Razumijem, gospodine. U tom slučaju, vaše prevashodstvo, naredite da mi se izda bar 15 rubalja! Ne treba ni sve odjednom.

ŠIPUČIN *(uzdiše)*. Uh!

HIRIN. Andreju Andrejiču, ovako nikada ne ću završiti referat!

ŠIPUČIN. Odmah. *(Merčutkinoj.)* Vama se ne da dokazati. Shvatite, da je obraćati se k nama s takvom molbom isto tako čudno kao i predavati molbu za rastavu braka, na primjer, u apoteci ili zavodu za ispitivanje dragih kovina.

(Kucanje na vratima. Glas Tatjane Aleksejevne: »Andrej, može li se ući?«)

ŠIPUČIN *(viče)*. Pričekaj, mila, odmah! *(Merčutkinoj.)* Nisu vam sve isplatili, a što mi tu možemo? A osim toga, go-

spođo, mi danas imamo jubilej, mi smo zauzeti i može svaki čas netko ući ovamo... Oprostite...

MERČUTKINA. Vaše prevashodstvo, smilujte se meni, sirotici! Ja sam žena, slaba, nezaštićena... Izmučena... I sa stanarima se parniči, i moljakaj za muža, i trčkaraj po domaćinstvu, i uza sve to još mi je zet bez namještenja.

ŠIPUČIN. Gospođo Merčutkina, ja... Ne, oprostite, ne mogu s vama govoriti! Ne znam ni gdje mi glava stoji... Vi i nama smetate, i uzalud gubite vrijeme... *(Uzdiše, ustranu.)* Što je to napasnica, ne bio ja Šipučin! *(Hirinu.)* Kuzma Nikolajiču, objasnite vi, molim vas, gospođi Merčutkinoj...

(Odmahuje rukom i odlazi u upravu.)

HIRIN *(priđe Merčutkinoj. Grubo.)*. Što hoćete?

MERČUTKINA. Ja sam slaba, nezaštićena žena... Naoko sam, možda, i čvrsta, a ako se bolje pogleda, nema u meni ni jedne žilice zdrave! Jedva stojim na nogama i nemam teka. Kavu sam popila danas bez ikakva užitka.

HIRIN. Pitam vas, što hoćete?

MERČUTKINA. Zapovjedite, mili moj, da se izda 15 rubalja, a ostalo makar i za mjesec dana.

HIRIN. Pa vama je već, čini se, rečeno ruski: ovo je banka!

MERČUTKINA. A da, da... A ako treba, ja mogu i liječničku svjedodžbu donijeti.

HIRIN. Imate li vi na ramenu glavu, ili što?

MERČUTKINA. Premili, pa ja molim po zakonu. Meni tuđe ne treba.

HIRIN. Pitam vas, gospođo: imate li vi na ramenu glavu ili nešto drugo? Ta, đavo me odnio sasvim, nemam ja vremena s vama razgovarati! Zauzet sam. *(Pokazuje na vrata.)* Molim!

MERČUTKINA *(začuđena)*. A što je s novcima?...

HIRIN. Jednom riječi, vi nemate glavu na ramenima već evo što... *(Tuca prstom po stolu pa onda sebe po čelu.)*

MERČUTKINA *(uvrijedivši se)*. Što? Polaganije, polaganije ti... Tuckaj ti svojoj ženi... Ja sam gubernijska sekretarica...! Ne ćeš ti sa mnom tek tako!

HIRIN *(planuvši, poluglasno)*. Napolje odavde!

MERČUTKINA. No, no, no... Tiše malo!

HIRIN *(poluglasno)*. Ako ovaj čas ne izađeš, pozvat ću vratara! Van! *(Topće nogama.)*

MERČUTKINA. Tiše, tiše! Ne bojim se ja toga! Znamo mi takve... Praznoglavče!

HIRIN. Čini mi se, da cijeli život nisam vidio ništa gadnije... Uh! I u glavu mi je udarilo... *(Teško diše.)* Kažem ti još jedamput... Slušaj! Ako ti, stara nakazo, ne odeš odavde, ja ću te u prah satrti! U mene je takva ćud, da mogu napraviti od tebe bogalja za cijeli život! Mogu počiniti i zločin!

MERČUTKINA. Baš mjesec haje, što pas laje. Nisam se preplašila. Znamo mi takve.

HIRIN *(očajno)*. Ne mogu je gledati! Zlo mi je! Ne mogu više! *(Priđe k stolu i sjedne.)* Nagurali punu banku baba, ne mogu završiti referat! Ne mogu i gotovo!

MERČUTKINA. Ne molim ja tuđe, nego svoje, po zakonu. Ih, bestidniče! Na uredovnom mjestu u pustenim čizmama sjediš... Seljačina...

(Uđe Šipučin i Tatjana Aleksejevna.)

TATJANA ALEKSEJEVNA *(ulazeći iza muža)*. Odvezli se mi na večeru k Berežnickima. Katja je imala na sebi plavkastu svilenu haljinu s laganim čipkama i s izrezom oko vrata... Njoj jako dobro pristaje visoka frizura, ja sam je sama počešljala... Kad se obukla i počešljala bila je naprosto čarobna!

ŠIPUČIN *(već ga boli glava)*. Da, da... čarobna... Svaki čas mogu doći ovamo.

MERČUTKINA. Vaše prevashodstvo!...

ŠIPUČIN *(žalosno)*. Što je? Što želite?

MERČUTKINA. Vaše prevashodshtvo!... *(Pokazuje na Hirina.)* Evo taj, taj glavom... eto taj je tucnuo sebe prstom po čelu, a onda po stolu... Vi ste mu zapovjedili da uzme u postupak moju stvar, a on se izruguje i govori koješta. Ja sam slaba nezaštićena žena...

ŠIPUČIN. Dobro, gospođo, uzet ću ja u postupak... poduzet ću mjere... Idite... poslije!... *(Ustranu.)* Kod mene počinje podagra!...

HIRIN *(priđe Šipučinu, tiho).* Andreju Andrejiču pošaljite po vratara, neka je izbaci van glavačke. Što je ovo?

ŠIPUČIN *(uplašeno).* Ne, ne! Ona će dići galamu, a u ovoj kući ima mnogo stanara.

MERČUTKINA. Vaše prevashodstvo!

HIRIN *(plačljivim glasom).* Pa ja moram pisati referat! Ne ću stići!... *(Vraća se k stolu.)* Ne mogu i gotovo!

MERČUTKINA. Vaše prevashodstvo, kad ću dobiti? Meni su sada potrebni novci.

ŠIPUČIN *(ustranu s negodovanjem).* Ne-vje-ro-ja-tno podla baba! *(Njoj, meko.)* Gospođo, ja sam vam već rekao. Ovo je banka, privatna ustanova, komercijalna...

MERČUTKINA. Smilujte se, vaše prevashodstvo, budite otac rođeni... Ako liječnička svjedodžba nije dovoljna, mogu pribaviti i policijsko uvjerenje. Naredite da mi se izdaju novci!

ŠIPUČIN *(teško diše).* Uh!

TATJANA ALEKSEJEVNA *(Merčutkinoj).* Bako, pa lijepo vam kažu da smetate. Pa kakvi ste zaboga.

MERČUTKINA. Ljepotice, dušice, nema tko da se za mene zauzme. Samo se kaže da pijem i jedem, a kavu sam danas pila bez ikakva užitka.

ŠIPUČIN *(iznemoglo, Merčutkinoj).* Koliko tražite?

MERČUTKINA. 24 rublja i 36 kopjejaka.

ŠIPUČIN. Dobro!... *(Izvadi iz novčanika 25 rubalja i dade joj.)* Evo vam 25 rubalja. Uzmite i... odlazite!

HIRIN *(ljutito kašljuca).*

MERČUTKINA. Najponiznije zahvaljujem, vaše prevashodstvo... *(Sprema novce.)*

TATJANA ALEKSEJEVNA *(sjeda pokraj muža).* Dakle, vrijeme je da idem kući... *(Pogledavši na sat.)* Da, ali nisam još završila... Za tren ću završiti i otići... Što je ono bilo! Ah, što je bilo! I tako, odvezli se mi na večeru k Berežnickima... Nema što, bilo je veselo, ali ne naročito... Bio je, naravno, Katjin obožavatelj Grendiljevski... Dakle, ja sam s Katjom popričala, otplakala, utjecala na nju, i ona se na licu mjesta, na toj večeri objasnila s Grendiljevskim i prekinula s njim. Eto, pomislim, sve sam uredila da ne može

bolje: mamu sam umirila, Katju spasila a sada i ja mogu biti zadovoljna... Ali, možeš li zamisliti? Prije same večere idem ja s Katjom po aleji i najednom... *(Uzdrhtavši.)* I najednom čujemo pucanj... Ne, ne mogu pričati o tome hladnokrvno! *(Hladi se rupčićem.)* Ne, ne mogu!

ŠIPUČIN *(uzdiše)*. Uh!

TATJANA ALEKSEJEVNA *(plače)*. Pritrčimo k sjenici, a kad tamo... kad li tamo leži jadni Grendiljevski... s revolverom u ruci...

ŠIPUČIN. Ne, ja to ne ću moći izdržati! Ne ću izdržati! *(Merčutkinoj.)* Što vam još treba?

MERČUTKINA. Vaše prevashodsvo, ne bi li moj muž mogao opet stupiti u službu?

TATJANA ALEKSEJEVNA *(plačući)*. Opalio je sebi ravno u srce... evo tu... Katja se onesvijestila, jadnica... A i on se strašno preplašio, leži i... i moli da se pošalje po liječnika. Malo zatim je stigao liječnik i... i spasio nesretnika...

MERČUTKINA. Vaše prevashodstvo, ne bi li moj muž mogao opet stupiti u službu?

ŠIPUČIN. Ne, ne ću izdržati! *(Plače.)* Ne ću izdržati! *(Pruža prema Hirinu obje ruke, očajno.)* Istjerajte je! Istjerajte je, molim vas!

HIRIN *(prilazeći Tatjani Aleksejevnoj)*. Napolje odavde!

ŠIPUČIN. Ne nju, nego ovu... Tu jezivu... *(Pokazuje na Merčutkinu)* evo ovu!

HIRIN *(ne shvativši ga, Tatjani Aleksejevnoj)*. Van! *(Topće nogama!)* Smjesta van!

TATJANA ALEKSEJEVNA. Što? Što vam je? Jeste li poludjeli?

ŠIPUČIN. To je grozno! Ja sam nesretan čovjek! Tjerajte je! Tjerajte je!

HIRIN *(Tatjani Aleksejevnoj)*. Van! Osakatit ću vas! Unakazit ću vas! Počinit ću zločin!

TATJANA ALEKSEJEVNA *(bježi pred njim, on za njom)*. Kako se usuđujete! Vi ste bezobraznik! *(Viče.)* Andrej! Spašavaj me! Andrej! *(Vrišti.)*

ŠIPUČIN *(trči za njima)*. Prestanite! Molim vas! Tiho! Poštedite me!

HIRIN *(tjera Merčutkinu).* Van! Hvatajte je! Udrite je! Režite je!

ŠIPUČIN *(viče).* Prestanite! Preklinjem vas! Molim vas!

MERČUTKINA. Bože... bože!... *(Vrišti.)* Bože!...

TATJANA ALEKSEJEVNA *(viče).* Spasavajte! Spasavajte!... Ah, ah... Zlo mi je! Zlo! *(Skače na stolicu, zatim padne na divan i stenje kao u nesvjestici.)*

HIRIN *(progoni Merčutkinu).* Udrite je! Mlatite! Sijecite!

MERČUTKINA. Ah, ah... bože moj, smrklo mi se pred očima! Ah! *(Pada u nesvijest na Šipučinove ruke.)*

(Kucanje na vratima i glas iza scene: »Deputacija!«)

ŠIPUČIN. Deputacija... reputacija... okupacija...

HIRIN *(topće nogama).* Van, neka me vrag odnese! *(Zasukuje rukave.)* Dajte je meni! Mogu počiniti zločin!

(Uđe deputacija od pet ljudi; svi su u frakovima. Jedan drži u ruci diplomu u baršunastim koricama, drugi drži — pehar. Kroz vrata uredskih prostorija vire službenici. Tatjana Aleksejevna je na divanu, Merčutkina na Šipučinovim rukama, obje tiho stenju.)

ČLAN BANKE *(glasno čita).* Velepoštovani i dragi Andreju Andrejeviču! Bacivši retrospektivni pogled na prošlost naše financijske ustanove i prelazeći unutrašnjim pogledom povijest njezina postepenog razvitka, mi dobivamo u najvećoj mjeri ugodan dojam. Istina, u prvo vrijeme njezina postojanja male proporcije osnovnog kapitala, nedostatak bilo kakvih ozbiljnih operacija, a isto tako i neodređen cilj, prebacili su preko svega hamletovsko pitanje »biti ili ne biti?«, što više, neko su se vrijeme širili glasovi o zatvaranju banke. Ali, eto na čelo ustanove stupate vi. Vaše znanje, energija i vama svojstveni takt, bili su razlog neobičnog uspjeha i rijetkog procvata. Reputacija banke... *(nakašljava se)* reputacija banke...

MERČUTKINA *(stenje).* Oh, Oh!

TATJANA ALEKSEJEVNA *(stenje).* Vode! Vode!

ČLAN BANKE *(nastavlja).* Reputacija... *(kašlje)* reputaciju banke, ste vi podigli na takvu visinu, da naša ustanova može danas da se takmiči s najboljim inozemnim ustanovama...

ŠIPUČIN. Deputacija ... reputacija ... okupacija ... Išla dva prijatelja u večernje doba, i poslovni razgovor vodili su oba ... Ne govori da si izgubila mladost, rastrzana ljubomorom mojom.

ČLAN BANKE *(nastavlja u nedoumici).* Zatim, bacivši objektivni pogled na sadašnjost, mi, velepoštovani i dragi Andreju Andrejeviču ... *(Spustivši glas.)* U tom slučaju mi ćemo poslije ... Mi ćemo radije poslije ... *(Odlaze u nedoumici).*

Zastor

GALEB

Komedija u četiri čina

Lica:

IRINA NIKOLAJEVNA ARKADINA, po mužu Trepljova, glumica.
KONSTANTIN GAVRILOVIČ TREPLJOV, njezin sin, mladić.
PETAR NIKOLAJEVIČ SORIN, njezin brat.
NINA MIHAJLOVNA ZAREČNA, mlada djevojka, kći bogatog posjednika.
ILIJA AFANASJEVIČ ŠAMRAJEV, bivši poručnik, upravnik kod Sorina.
POLINA ANDREJEVNA, njegova žena.
MAŠA, njegova kći.
BORIS ALEKSEJEVIČ TRIGORIN, književnik.
JEVGENIJE ALEKSEJEVIČ DORN, liječnik.
SEMJON SEMJONOVIČ MEDVEDENKO, učitelj.
JAKOV, radnik.
KUHAR.
SOBARICA.

Radnja se događa na imanju Sorina. Između trećeg i četvrtog čina prolaze dvije godine.

PRVI ČIN

Jedan dio parka na Sorinovu imanju. Široka aleja, koja vodi ravno od gledališta u dubinu parka prema jezeru; ona je pregrađena pozornicom, na brzu ruku napravljenom za amatersku predstavu, tako da se jezero uopće ne vidi. Lijevo i desno od pozornice žbunje. Nekoliko stolica, stolić.

Tek što je zašlo sunce. Na pozornici iza spuštene zavjese Jakov i drugi radnici; čuje se kašalj i udaranje. MAŠA i MEDVEDENKO dolaze s lijeve strane, vraćaju se iz šetnje.

MEDVEDENKO: Zašto vi uvijek nosite crne haljine?
MAŠA: To je crnina za mojim životom. Ja sam nesretna.

MEDVEDENKO: Zašto? *(Razmišlja.)* Ne shvaćam... Vi ste zdravi, otac vam, istina, nije bogat, ali je dosta imućan. Ja živim mnogo teže od vas. Dobivam samo dvadeset tri rublja mjesečno, a još mi oduzimaju od toga u penzioni fond, pa ipak ne nosim crninu *(Sjeda.)*

MAŠA. Nije u pitanju novac. I siromah može biti sretan.

MEDVEDENKO. U teoriji, a u praksi to izgleda ovako: ja, mati, dvije sestre i brat, a plaća iznosi samo dvadeset tri rublja. A jesti i piti moramo! Čaj i šećer nam je potreban! Duhan potreban! Hajde sad, iziđi na kraj.

MAŠA *(gleda pozornicu)*. Skoro će početi predstava.

MEDVEDENKO. Da. Igrat će Zarečna, a komad je napisao Konstantin Gavrilovič. Oni su zaljubljeni jedno u drugo i danas će se njihove duše spojiti u težnji da zajedno stvore jednu umjetničku sliku. A moja duša nema dodirnih točaka s vašom. Ja volim vas, ne mogu od čežnje da ostanem kod kuće, svaki dan prelazim pješice šest vrsta ovamo i šest vrsta natrag i nailazim samo na ravnodušnost s vaše strane. To je razumljivo. Ja nemam sredstava, porodica mi je velika... Tko bi se udao za čovjeka koji ni sâm nema što da jede?

MAŠA. Gluposti. *(Šmrče burmut.)* Vaša me ljubav dira, ali ja ne mogu da vam je uzvratim, eto to je sve. *(Pruža mu burmuticu.)* Poslužite se.

MEDVEDENKO. Hvala, ne ću.

(Pauza.)

MAŠA. Zapara je, sigurno će noćas biti oluje. Vi samo filozofirate ili govorite o novcu. Po vašem mišljenju nema veće nesreće od sirotinje, a ja držim da je tisuću puta bolje nositi rite i mučiti se, nego... Uostalom, vi to ne možete razumjeti...

S desne strane ulaze Sorin i Trepljov.

SORIN *(poštapajući se)*. Meni je, brate, u selu nekako nelagodno; sasvim razumljivo, ja se nikad ne ću naviknuti na selo. Sinoć sam legao u deset, a jutros sam se probudio u devet; imao sam osjećaj kao da mi se od dugog spavanja mozak zalijepio za lubanju, i uvijek tako. *(Smije se.)* A po-

slije ručka sam opet nehotice zaspao i sad se vučem kao isprebijan, ovo je neizdržljivo na kraju krajeva...

TREPLJOV. Imaš pravo, ti treba da živiš u gradu. *(Spazivši Mašu i Medvedenka.)* Gospodo, kad bude vrijeme, bit ćete pozvani, sad nemojte ovdje sjediti. Idite, molim vas.

SORIN *(Maši).* Marja Iljinišna, budite dobri, zamolite vašeg oca da naredi da se odveže pseto, inače cijelu noć urla. Sestra opet cijele noći nije oka sklopila.

MAŠA. Recite to sami mom ocu, ja ne ću. Oslobodite me toga, molim vas. *(Medvedenku.)* Hajdemo!

MEDVEDENKO *(Trepljovu).* Javite nam kad bude vrijeme.

(Oboje odlaze.)

SORIN. Znači, opet će cijele noći urlati pseto. Ali je to čudno, nikad u selu nisam živio kako sam želio. Uzmem tako dvadeset osam dana dopusta i dođem ovamo da se odmorim, kad ono — odmah me salete raznim glupostima, tako da već prvog dana dobijem volju da pobjegnem. *(Smije se.)* Uvijek sam s najvećim zadovoljstvom odlazio odavde... E, sad sam u penziji; nemam kud na kraju krajeva. Htio ne htio — moram da živim ovdje...

JAKOV *(Trepljovu).* Konstantine Gavriloviču, mi se idemo kupati.

TREPLJOV. Dobro, samo za deset minuta budite na svojim mjestima. *(Gleda na sat.)*

JAKOV: Razumijem. *(Odlazi.)*

TREPLJOV *(razgleda pozornicu).* Eto ti kazališta. Zastor, zatim prva kulisa, još jedna, a dalje prazan prostor. Dekora nema. Pogled na jezero i horizont. Dići ćemo zastor točno u pola devet, kad izađe mjesec.

SORIN: Sjajno.

TREPLJOV. Ako Zarečna zakasni, propast će, naravno, sav efekat. Već bi trebalo da je tu. Otac i maćeha paze na nju, teško joj je da se izvuče iz kuće, kao da živi u tamnici. *(Popravlja ujaku kravatu.)* Kosa ti je strašno čupava, brada također. Trebao bi se ošišati...

SORIN *(češljajući bradu).* To je tragedija mog života. U mladosti sam izgledao kao notorna pijanica. Mene nikad nisu voljele žene. *(Sjedajući.)* Zašto je sestra neraspoložena?

TREPLJOV. Zašto? Dosadno joj je. *(Sjeda pored njega.)* Ljubomorna je. Ona je protiv mene, i protiv predstave i protiv moga komada, zato što ne igra ona, nego Zarečna. Ona i ne poznaje moj komad, a već ga mrzi.

SORIN *(smije se).* Šta ti pada na pamet...

TREPLJOV. Krivo joj je što će na ovoj maloj pozornici imati uspjeha Zarečna, a ne ona. *(Pogledavši na sat.)* Moja mati je psihološki unikum. Ona je, besumnje, darovita i pametna žena, u stanju je da plače nad knjigom, može da ti izrecitira napamet cijelog Nekrasova, njeguje bolesnike kao anđeo; ali samo pokušaj da pohvališ pred njom Eleonoru Duse! Oho-ho! Treba hvaliti samo nju, treba pisati samo o njoj, vikati, oduševljavati se njenom neobičnom igrom u »La dame aux camélias« ili u »Pijanstvu života«, ali budući da ovdje u selu nema tog narkotika, ona se dosađuje i ljuti se, svi smo mi — njeni neprijatelji, svi smo krivi. Osim toga, ona je praznovjerna, hvata je strah od tri svijeće, od trinaestog u mjesecu. Ona je škrta. Ona ima u Odesi, u banci, sedamdeset hiljada — ja to pouzdano znam. A ako zatražiš od nje nešto u zajam, počet će plakati.

SORIN. Ti si sebi uobrazio da se tvoj komad ne dopada majci i već se uzbuđuješ, to je sve. Umiri se, mati te obožava.

TREPLJOV *(kidajući latice cvijeta).* Voli — ne voli, voli — ne voli, voli — ne voli. *(Smije se.)* Vidiš, moja me mati ne voli. Pa naravno! Ona je željna života, hoće da voli, da nosi svijetle bluze, a meni je već dvadeset pet godina i ja je stalno podsjećam da više nije mlada. Kad mene nema, njoj su samo trideset dvije godine; kad sam ja pored nje, njoj je četrdeset tri — i zato me mrzi. Ona zna također da ja ne priznajem kazalište. Ona voli kazalište, njoj se čini da ona služi čovječanstvu, svetoj umjetnosti, a po mom mišljenju suvremeno kazalište je — šablona, predrasuda. Kad se diže zastor i pri večernjoj svjetlosti, u sobi sa tri zida, ovi veliki talenti, svećenici svete umjetnosti, prikazuju kako ljudi jedu, piju, vole, hodaju, nose svoje kapute; kad se iz trivijalnih scena i fraza trude da izvuku moral — mali moral, jednostavan, koristan u domaćem životu; kad mi u tisuću varijacija iznose uvijek jedno te isto, jedno te isto, jedno te isto — onda ja bježim, bježim kao što je bježao Maupassant od Eiffelova tornja koji mu je pritiskivao mozak svojom trivijalnošću.

SORIN. Bez kazališta se ne može.

TREPLJOV. Potrebne su nove forme. Nove forme su potrebne, a ako ih nema — onda radije ne treba ništa. *(Gleda na sat.)* Ja volim majku, jako je volim; ona vodi neuredan život, vječito ugađa onom novelisti, njeno se ime stalno povlači po novinama — i mene to zamara. A ponekad iz mene progovara egoizam običnog smrtnika, dođe mi žao što je moja mati poznata glumica; onda mi se čini: da je ona obična žena, ja bih bio sretniji. Ujače, što može biti očajnije i gluplje od ove situacije: skupe se kod nje u gostima neki put same veličine, glumci i pisci, a među njima samo ja nisam ništa, i oni me toleriraju samo zato što sam njezin sin. Tko sam ja? Što sam ja? Napustio sam sveučilište u trećoj godini studija zbog razloga koji, kao što se kaže, ne zavise od redakcije, ni po čemu se ne ističem, što se tiče novaca — nemam ni prebijene pare, a u ispravama mi stoji — da sam građanin iz Kijeva. Moj otac nije bio plemić, bio je prosti građanin, ma da je i on bio poznati glumac. Elem, kada mi u njenom salonu svi ti glumci i književnici ponekad ukažu svoju milostivu pažnju, meni se čini da oni odmjeravaju očima koliko sam ništavan — i ja pogađam njihove misli te patim od poniženja ...

SORIN. Nego, reci, molim te, kakav je čovjek taj novelist? Nikako da ga shvatiš. On samo šuti.

TREPLJOV. On je pametan čovjek, jednostavan, znaš, malo melankoličan. Vrlo je pošten. Četrdeset godina još ne će skoro navršiti, a već je slavan i sit do grla ... Što se tiče njegovih pripovijedaka ... ne znam što da ti kažem ... Simpatično, darovito ... ali ... poslije Tolstoja ili Zole ne će ti pasti na pamet da čitaš Trigorina.

SORIN. A ja, brate, volim književnike. Nekad sam strasno želio dvije stvari: htio sam da se oženim i htio sam postati književnik, ali ni jedno ni drugo nije mi pošlo za rukom. Da. Ugodno je na kraju krajeva biti i mali književnik.

TREPLJOV *(osluškuje)*. Čujem korake ... *(Zagrli ujaka.)* Ja bez nje ne mogu da živim ... Čak je i zvuk njenih koraka predivan ... Ja sam neizmjerno sretan. *(Brzo polazi u susret Nini Zarečnoj koja ulazi.)* Čarobnice, čežnjo moja ...

NINA *(uzbuđeno)*. Nisam zakasnila? Jelte da nisam zakasnila?

TREPLJOV *(ljubeći joj ruke)*. Ne, ne, ne ...

NINA. Cijeli dan sam se uzbuđivala, bilo me je strah! Bojala sam se da me otac ne će pustiti... Ali sad je on otišao s maćehom. Nebo se crveni, već počinje da izlazi mjesec, a ja tjeram konja, tjeram... *(Smije se.)* Ali sam zadovoljna. *(Čvrsto steže Sorinu ruku.)*

SORIN *(Smije se.)* Okice su, izgleda, uplakane... He, he! Ne valja!

NINA. To je samo onako... Vidite kako teško dišem. Za pola sata moram se vratiti, treba požuriti. Moram, moram, nemojte me zadržavati. Otac ne zna da sam ovdje.

TREPLJOV. Zbilja, vrijeme je već da počnemo. Treba pozvati sve.

SORIN. Idem ja. Sad ću. *(Polazi na desnu stranu i pjeva.)* »U Francusku dva grenadira...« *(Okreće se.)* Jednom sam tako zapjevao, kad mi neki zamjenik državnog tužioca reče: »Vi, vaše prevashodstvo, imate jak glas...« Zatim malo promisli i dodade: »Ali... neugodan.« *(Smije se i odlazi.)*

NINA. Otac i njegova žena ne puštaju me ovamo. Kažu, da je ovdje bohemska atmosfera... plaše se da ne odem u glumice... A mene privlači ovo jezero, kao galeba... Moje je srce ispunjeno vama. *(Okreće se.)*

TREPLJOV. Sami smo.

NINA. Čini mi se da nekog ima tamo...

TREPLJOV. Nema nikoga. *(Poljubac.)*

NINA. Kakvo je ovo drvo?

TREPLJOV. Brijest.

NINA. Zašto je tako crno?

TREPLJOV. Već je veče, svi predmeti postaju crni. Nemojte otići rano, zaklinjem vas.

NINA. Nemoguće.

TREPLJOV. A ako ja dođem k vama, Nina? Ja ću cijele noći stajati u vrtu i gledati u vaš prozor.

NINA. Nemojte, primijetit će vas čuvar. Trezor još nije naučio na vas, lajat će.

TREPLJOV. Ja vas volim.

NINA. Pst...

TREPLJOV *(začuvši korake).* Tko je? Jeste li vi, Jakove?

JAKOV *(iza zavjese).* Mi smo.

TREPLJOV. Idite na svoja mjesta. Vrijeme je. Da li izlazi mjesec?

JAKOV. Izlazi.

TREPLJOV. Imate li špiritusa? Imate sumpora? Kada se pojave crvene oči treba da miriše na sumpor. *(Nini.)* Idite, tamo je sve spremno. Jeste li uzbuđeni?...

NINA. Da, veoma. Vaša mama — kako tako, nje se ne bojim, ali kod vas je Trigorin... Mene je strah i sramota da igram pred njim... Poznat je pisac... Je li mlad?

TREPLJOV. Da.

NINA. Kako su mu divne priče!

TREPLJOV *(hladno.)* Ne znam, nisam ih čitao.

NINA. Teško je igrati u vašem komadu. U njemu nema živih lica.

TREPLJOV. Živa lica! Život ne treba prikazivati onakvim kakav je, nego onakvim kakav treba da bude, kakav se sniva u snovima.

NINA. U vašem komadu je malo radnje, samo deklamacija. A u komadu, po mom mišljenju, svakako mora da bude i ljubavi... *(Oboje odlaze na pozornicu.)*

(Ulaze Polina Andrejevna i Dorn.)

POLINA ANDREJEVNA. Osjeća se rosa. Vratite se, obucite kaljače.

DORN. Meni je vruće.

POLINA ANDREJEVNA. Vi se ne čuvate. To je kod vas prkos. Vi ste liječnik i odlično znate kako je štetan vlažan zrak, ali želite da ja patim; za inat ste ostali cijelo veče na terasi...

DORN *(pjevuši).* »Ne reci mi da mladost si izgubila...«

POLINA ANDREJEVNA. Vas je toliko zanio razgovor s Irinom Nikolajevnom da... niste primijetili kako je hladno. Priznajte, ona vam se sviđa...

DORN. Meni je pedeset i pet godina.

POLINA ANDREJEVNA. To je sitnica, za muškarca to nije starost. Vi ste se sjajno sačuvali i još se sviđate ženama.

DORN. Šta onda upravo hoćete?

POLINA ANDREJEVNA. Pred glumicom svi ste vi spremni da padnete na koljena. Svi!

DORN *(pjevuši).* »Ja pred tobom opet...« Ako u društvu vole glumce i odnose se prema njima drukčije nego, na primjer, prema trgovcima — to je prirodno. To je — idealizam.

POLINA ANDREJEVNA. Žene su se uvijek zaljubljivale u vas i vješale vam se oko vrata. Je li i to idealizam?

DORN *(slegne ramenima.)* Pa... U odnosima žena prema meni bilo je mnogo lijepoga. U meni su žene ponajprije voljele odličnog liječnika. Prije deset petnaest godnia, sjećate se, u cijeloj guberniji ja sam bio jedini pristojan ginekolog. Osim toga, ja sam uvijek bio pošten čovjek.

POLINA ANDREJEVNA *(hvata ga za ruku).* Dragi moj!

DORN. Lakše. Netko dolazi.

(Ulaze Arkadina ispod ruke sa Sorinom, Trigorin, Šamrajev, Medvedenko i Maša.)

ŠAMRAJEV. 1873. godine u Poltavi na sajmu ona je izvanredno igrala. Divota! Božanstveno je igrala! Znate li još možda, gdje je sad komičar Čadin, Pavel Semjonovič? U ulozi Raspljujeva bio je jedinstven, bolji od Sadovskog, kunem vam se, draga gospođo. Gdje je sad on?

ARKADINA. Vi me pitate o nekakvim pretpotopnim... Otkud ja znam! *(Sjeda.)*

ŠAMRAJEV *(uzdiše).* Paška Čadin! Takvih više nema! Srozalo se kazalište, Irino Nikolajevna! Nekad su bili snažni hrastovi, a sad vidimo samo panjeve.

DORN. Velikih talenata sad ima malo, to je istina, ali je prosječan glumac sada mnogo bolji.

ŠAMRAJEV. Ne bih se mogao s vama složiti. Uostalom, to je stvar ukusa. De gustibus aut bene, aut nihil[1].

(Trepljov izlazi iza pozornice.)

ARKADINA *(sinu).* Moj dragi sine, kada će početi?

TREPLJOV. Za časak. Molim vas da budete strpljivi.

ARKADINA *(deklamira iz Hamleta).*

»O, sine moj!
Ti moje oči mojoj duši svraćaš,
Gdje vidim tako mrke, crne mrlje
Što nikad boju izgubiti ne će.«

---

[1] O ukusima — ili dobro, ili ništa. (Složeno od dvije lat. poslovice: »De gustibus non disputantur« (o ukusima se ne može raspravljati) i »De mortuis aut bene, aut nihil« (o mrtvacima — ili dobro, ili ništa).

TREPLJOV *(iz Hamleta).*

»O zašto si utonula u razvrat
I ljubav tražila u postelji zločinca.«

(Iza zavjese čuje se rog.)

TREPLJOV. Gospodo, početak! Molim vas!

(Pauza.)

Ja počinjem. *(Udara štapićem i govori glasno.)* O, vi, dostojanstvene stare sjene, koje lebdite u noći nad ovim jezerom, uspavajte nas i neka usnimo ono što će biti za dvjesta tisuća godina.

SORIN. Za dvjesta tisuća godina ništa ne će biti.

TREPLJOV. Pa dobro, neka nam prikažu to ništa.

ARKADINA. Neka. Mi spavamo.

(Diže se zavjesa; pogled na jezero; mjesec nad horizontom, njegov odsjaj u vodi; na velikom kamenu sjedi Nina Zarečna, sva u bijelom.)

NINA. Ljudi, lavovi, orlovi i jarebice, rogati jeleni, guske, pauci, nijeme ribe, koje su obitavale u vodi, morske zvijezde i oni, koji se nisu mogli okom vidjeti — jednom riječju, svi životi, svi životi, svi životi, prešavši svoj tužni krug, ugasili su se... Prohujale su tisuće vjekova otkako na zemlji nema nijednog živog bića, i ovaj jadni mjesec uzalud pali svoj fenjer. Na livadi se više ne bude uz kliktanje ždralovi, a hruštevi se više ne čuju u lipovim šumicama. Hladno, hladno, hladno. Prazno, prazno, prazno. Jezivo, jezivo, jezivo.

(Pauza.)

Tijela živih bića nestala su u prahu, i vječna materija pretvorila ih je u kamenje, u vodu, u oblake, a sve duše slile su se u jednu. Duša cijelog svijeta — to sam ja... ja... U meni je i duša Aleksandra Makedonskog, i Cezara, i Shakespeara, i Napoleona, i posljednje pijavice. U meni se svijest svih ljudi slila s instinktima životinja i ja pamtim sve, sve, sve — i svaki život u sebi proživljavam ponovo.

(Pojavljuje se barska svjetlost.)

ARKADINA *(tiho)*. To je nešto dekadentno.

TREPLJOV *(molećivo i prijekorno)*. Mama!

NINA. Ja sam sama. Jedamput u sto godina otvaram usta i govorim, i moj glas tužno odjekuje u ovoj pustoši i nitko me ne čuje... Ni vi me, blijede svjetlosti, ne čujete... Pred zoru vas rađa smradna močvara i vi lutate do zore, ali bez misli, bez volje, bez treperenja života. U strahu da se u vama ne pojavi život — otac vječne materije, đavo, svakog trenutka vrši u vama, kao i u kamenju i u vodi, izmjenu atoma, i vi se neprekidno mijenjate. U cijelom svemiru ostaje stalan i nepromjenljiv samo duh.

(Pauza.)

Kao sužanj, bačen u prazni duboki bunar, ja ne znam gdje sam i što me čeka. Za mene nije tajna samo to, da mi je suđeno da pobijedim u upornoj, žestokoj borbi sa đavolom, načelom materijalnih snaga, da će se poslije toga materija i duh sliti u divnoj harmoniji i da će onda nastupiti carstvo svemirske slobode. Ali to će biti samo onda, kada se malo po malo, poslije dugog, dugog niza hiljadugodišta, i mjesec, i sjajni Sirius, i zemlja, pretvore u prah... A dotada — užas, užas...

(Pauza; na pozadini jezera pojavljuju se dvije crvene točke.)

Eno, približava se moj moćni protivnik, đavo. Ja vidim njegove strašne, purpurne oči...

ARKADINA. Miriše na sumpor. Da li to tako mora biti?

TREPLJOV. Da.

ARKADINA *(smije se)*. Priznajem, to je efekat.

TREPLJOV. Mama!

POLINA ANDREJEVNA *(Dornu)*. Skinuli ste šešir. Stavite ga na glavu, nahladit ćete se.

ARKADINA. Doktor je skinuo šešir pred đavolom, ocem vječne materije.

TREPLJOV *(plane, glasno)*. Predstava je završena! Dosta! Zavjesa!

ARKADINA. Zašto se ljutiš?

TREPLJOV. Dosta! Zavjesa! Spuštaj zavjesu! *(Lupne nogom.)* Zavjesa!

(Zavjesa pada.)

Oprostite! Ja sam izgubio iz vida da samo mali broj izabranih ima pravo da piše komade i igra na pozornici. Ja sam narušio monopol!... Meni... ja... *(Hoće još nešto da kaže, ali samo odmahne rukom i ode lijevo.)*

ARKADINA. Šta mu je?

SORIN. Irina, ne smije se tako, draga moja, postupati s ambicioznim mladićem.

ARKADINA. Šta sam mu ja rekla?

SORIN. Ti si ga uvrijedila.

ARKADINA. On je sam rekao da je to šala, i ja sam primila njegov komad kao šalu.

SORIN. Pa ipak...

ARKADINA. Sad je odjednom ispalo da je on napisao genijalno djelo! Ta šta kažete! Znači da je priredio ovu predstavu i zasmrdio zrak sumporom ne radi šale, nego da napravi demonstraciju... Htio je da nas pouči kako treba pisati i šta treba igrati. Najzad, to već postaje dosadno. Ovi stalni ispadi protiv mene i neprestana zadirkivanja svakom bi dodijala! Kapriciozni, ambiciozni dječak!

SORIN. On je želio da ti priredi zadovoljstvo!

ARKADINA. Je li? A što onda nije izabrao neki običan komad, nego nas je natjerao da slušamo ovo dekadentno buncanje? Šale radi ja sam spremna da slušam i buncanje, ali ovdje se ispoljavaju pretenzije na nove forme, na novu eru u umjetnosti. A po mom mišljenju, nema tu nikakvih novih formi, prosto je u pitanju njegova loša narav.

TRIGORIN. Svatko piše onako, kako hoće i kako može.

ARKADINA. Neka on piše kako hoće i kako može, samo neka mene ostavi na miru.

DORN. Jupitre, ti se ljutiš...

ARKADINA. Ja nisam Jupiter, nego žena. *(Pali cigaretu.)* Ja se ne ljutim. samo mi je krivo što jedan mladić tako dosadno provodi vrijeme. Ja nisam htjela da ga uvrijedim.

MEDVEDENKO. Nitko nema prava da odvaja duh od materije, jer je sam taj duh vjerojatno skup materijalnih atoma. *(Živo, Trigorinu.)* Nego znate, kad bi netko prikazao na pozornici kako živimo mi, učitelji! Teško, teško živimo!

ARKADINA. Sve je to točno, samo ne ćemo više razgovarati ni o kazališnim komadima ni o atomima. Veče je tako lijepo. Čujete li, gospodo, pjesmu? *(Osluškuje.)* Kako lijepo pjevaju!

POLINA ANDREJEVNA. To je na drugoj obali.

(Pauza.)

ARKADINA *(Trigorinu).* Sjedite pored mene. Prije jedno deset, petnaest godina, ovdje, na jezeru, glazba i pjesma čula se neprekidno skoro cijelu noć. Ovdje na obali ima šest plemićkih imanja. Sjećam se — smijeh, graja, pucnjava, i ljubavi, ljubavi... Jeune premier[1] i idol svih tih šest imanja bio je onda, da vam ga predstavim *(pokazuje glavom na Dorna),* doktor Jevgenij Sergejevič. I sada je on divan, ali je onda bio neodoljiv. Ipak, mene počinje da grize savjest. Zašto sam uvrijedila mog sirotog dečka? Nemam mira. *(Glasno.)* Kostja! Sine! Kostja!

MAŠA. Idem ja da ga potražim.

ARKADINA. Idite, draga moja.

MAŠA *(polazi na lijevu stranu).* Konstantine Gavriloviču!... Oj-hoj! *(Odlazi.)*

NINA *(izlazi iza pozornice).* Izgleda da se predstava ne će nastaviti, ja mogu da iziđem. Dobro veče!

(Ljubi se s Arkadinom i Polinom Andrejevnom.)

SORIN. Bravo! Bravo!

ARKADINA. Bravo! Bravo! Mi smo uživali. S takvom spoljašnošću, s takvim divnim glasom ne smijete, grijeh je da sjedite u selu. Vi sigurno imate dara. Čujete? Vi treba da stupite na pozornicu!

NINA. Ah, to je moj san! *(Uzdahne.)* Ali se taj san ne će ostvariti.

ARKADINA. Tko zna? Nego, dopustite da vam predstavim: Trigorin, Boris Aleksejevič.

NINA. Ah, neobično se radujem... *(Zbunivši se.)* Ja uvijek čitam vaša djela...

---

[1] Prvi ljubavnik, t. j. glumac, koji tu ulogu igra.

ARKADINA *(natjeravši je da sjedne pored nje)*. Što ste se zbunili, draga moja. On je slavan čovjek, ali ima jednostavnu dušu. Pogledajte, i on se zbunio.

DORN. Mislim da već možemo dići zastor, ovako je nekako jezivo.

ŠAMRAJEV *(glasno)*. Jakove, digni, brate, zastor!

(Zastor se diže.)

NINA *(Trigorinu)*. Je li da je čudnovat ovaj komad?

TRIGORIN. Ja nisam ništa razumio. Uostalom, gledao sam sa zadovoljstvom. Vi ste tako iskreno igrali. I dekor je bio divan.

(Pauza.)

Sigurno u ovom jezeru ima dosta riba.

NINA. Da.

TRIGORIN. Ja volim da pecam. Za mene nema većeg uživanja nego da sjedim predvečer na obali i piljim u plovak.

NINA. A ja mislim da za onog, tko je iskusio uživanje koje pruža stvaralaštvo — ne postoje nikakva druga uživanja.

ARKADINA *(smijući se)*. Ne govorite tako. Kad mu napravite komplimenat, on se odmah izgubi.

ŠAMRAJEV. Sjećam se, u Moskvi, u operi, čuveni Silva je uhvatio donji ce. A te večeri, kao za pakost, sjedio je na galeriji jedan bas iz sinodskog kora, i odjednom, možete zamisliti naše krajnje iznenađenje, odjednom čujemo sa galerije: »Bravo, Silva!« — za čitavu oktavu niže... Evo ovako. *(Iz basa.)* Bravo, Silva... Kazalište je naprosto zamrlo...

(Pauza.)

DORN. Tihi anđeo je proletio.

NINA. A meni je vrijeme. Zbogom.

ARKADINA. Kuda? Kuda tako rano? Mi vas ne ćemo pustiti.

NINA. Čeka me otac.

ARKADINA. Ala je on neki... *(Ljube se.)* Pa, šta da se radi! Žao nam je što idete.

NINA. Kad biste znali kako mi je teško da odem!

ARKADINA. Treba da vas netko isprati, dijete moje!

NINA *(uplašeno)*. O, ne, ne!

SORIN *(molećivo)*. Ostanite!

NINA. Ne mogu, Petre Nikolajeviču.

SORIN. Ostanite još bar jedan sat. Zaboga, nije to ništa...

NINA *(razmislivši, kroz suze)*. Ne mogu. *(Rukuje se i brzo odlazi.)*

ARKADINA. Ustvari — ovo je vrlo nesretna djevojka. Kažu, da je njena pokojna mati ostavila mužu cijelo svoje ogromno imanje, sve do posljednje pare, i sada ova djevojka nema ništa, jer je njen otac već oporučno ostavio sve svojoj drugoj ženi. To je strašno.

DORN. Da, njen tatica je prilična stoka, mora mu se odati puno priznanje.

SORIN *(trlja ozeble prste)*. Idemo, gospodo, i mi, već je prilično vlažno. Bole me noge.

ARKADINA. One su ti kao od drveta, jedva se miču. Pa dobro, idemo, zlosretni starče. *(Uzima ga pod ruku.)*

ŠAMRAJEV *(nudeći ruku ženi)*. Madam?

SORIN. Čujem kako urla pseto. *(Šamrajevu.)* Budite dobri, Ilja Afanasjeviču, naredite da ga odvežu.

ŠAMRAJEV. Nemoguće, Petre Nikolajeviču, bojim se da se lopovi ne uvuku u ambar. Tamo mi je spremljeno proso. *(Medvedenku, koji ide pored njega.)* Da, za čitavu oktavu niže: »Bravo, Silva!« I nije neki pjevač, nego obični sinodski korista.

MEDVEDENKO. A koliku plaću ima sinodski korista?

(Svi odlaze, osim Dorna.)

DORN *(sam)*. Ne znam, možda se ja ništa ne razumijem ili sam šenuo pameću, ali meni se komad svidio. U njemu ima nešto. Kad je ova djevojka govorila o samoći, i kasnije, kad su se pojavile crvene oči đavola, meni su od uzbuđenja drhtale ruke. Svježe, naivno... Eno, izgleda dolazi on. Htio bih da mu kažem nešto lijepo.

TREPLJOV *(ulazi)*. Svi su već otišli.

DORN. Ja sam ovdje.

TREPLJOV. Mene po cijelom parku traži Mašenjka. Nesnosno stvorenje.

DORN. Konstantine Gavriloviču, meni se vaš komad neobično svidio... Nekako je čudnovat i nisam čuo kraj, ali ipak je ostavio snažan utisak na mene. Vi ste darovit čovjek, vi treba da nastavite.

(Trepljov mu čvrsto stisne ruku i naglo ga zagrli.)

DORN. Uh, kako ste nervozni. Suze u očima... Znate šta bih htio da vam kažem? Vi ste uzeli sadržaj s područja apstraktnih ideja. To je dobro, zato što umjetničko djelo apsolutno mora izražavati neku veliku misao. Lijepo je samo ono što je ozbiljno. Kako ste blijedi!

TREPLJOV. Vi kažete — da nastavim?

DORN. Da... Ali prikazujte samo ono što je važno i vječno. Vi znate da sam ja proživio život zanimljivo, ukusno, ja sam zadovoljan, ali da sam imao prilike da iskusim onaj duhovni polet koji imaju umjetnici u trenucima stvaranja, meni se čini da bih ja prezirao svoju materijalnu ljusku, i sve što je toj ljusci svojstveno i bježao bih sa zemlje što dalje, u visinu.

TREPLJOV. Oprostite, gdje je Zarečna?

DORN. I još nešto. Djelo mora imati jasnu, određenu misao. Vi morate znati zašto pišete, jer, inače, ako krenete tim živopisnim putem bez određenog cilja, vi ćete zalutati i vaš talent će vas upropastiti.

TREPLJOV *(nestrpljivo)*. Gdje je Zarečna?

DORN. Ona je otišla kući.

TREPLJOV *(očajno)*. Šta sad da radim? Ja želim da je vidim... Moram da je vidim... Poći ću do nje...

(Ulazi Maša.)

DORN *(Trepljovu)*. Umirite se, prijatelju.

TREPLJOV. Ipak idem. Moram da odem.

MAŠA. Idite kući, Konstantine Gavriloviču. Čeka vas mama. Ona je zabrinuta.

TREPLJOV. Recite joj da sam otišao. I molim vas sve, ostavite me na miru! Ostavite me! Ne idite svuda za mnom.

DORN. De, de, de, dragi moj... ne smijete tako... Ružno je to...

TREPLJOV *(kroz suze)*. Zbogom, doktore. Hvala vam...

(Odlazi.)

DORN *(uzdiše)*. Mladost, mladost!

MAŠA. Kad čovjek nema šta da kaže, onda obično govori: mladost, mladost... *(Šmrče burmut.)*

DORN *(oduzima joj burmuticu i baca je u grmlje)*. To je tužno.

(Pauza.)

U kući, čini mi se, netko svira. Treba ići tamo.

MAŠA. Čekajte.

DORN. Šta hoćete?

MAŠA. Još jednom hoću da vam kažem... Hoću da porazgovaram... *(Uzbuđeno.)* Ja ne volim svog oca... ali prema vama osjećam simpatije. Ne znam zašto, ali svom dušom osjećam da ste mi bliski... Pomozite mi. Pomozite mi ili ću učiniti glupost, za inat ću upropastiti svoj život... Ne mogu više...

DORN. Kako? Kako da vam pomognem?

MAŠA. Ja patim. Nitko, nitko ne zna koliko patim! *(Spušta mu glavu na prsa, tiho.)* Ja volim Konstantina.

DORN. Kako su svi nervozni! Kako su svi nervozni! I koliko ljubavi... O, začarano jezero! *(Nježno.)* Ali što ja mogu, dijete moje? Šta? Šta?

Zastor

DRUGI ČIN

Teren za kroket. U dubini, s desne strane, kuća sa velikom terasom, s lijeve strane se vidi jezero, na kome bliješti odsjaj od sunca. Aleje sa cvijećem. Podne. Vrućina. Pored terena, u hladu stare lipe, sjede na klupi ARKADINA, DORN i MAŠA. DORN na koljenima drži otvorenu knjigu.

ARKADINA *(Maši)*. Ustanite.

(Obje ustaju.)

Stanite pored mene. Vama je dvadeset i dvije godine, a meni je skoro dvaput više. Jevgenije Sergejiču, tko je mlađi od nas dvije?

DORN. Naravno — vi.

ARKADINA. Eto vidite... A zašto? Zato što ja radim, ja osjećam, ja sam stalno u pokretu, a vi samo sjedite na jednom mjestu, ne živite... Moje je pravilo. da ne mislim o budućnosti. Ja nikad ne mislim ni na starost, ni na smrt. Što mora da bude, to se ne može izbjeći.

MAŠA. A ja se osjećam kao da sam se već odavno rodila, svoj život vučem za sobom kao beskonačnu povlaku... I često nemam nikakve volje da živim. *(Sjeda.)* Naravno, sve su to sitnice. Treba se prodrmati, zbaciti sa sebe sve to.

DORN *(pjevuši)*. »Lijepi cvjetići moji, ispričajte sad vi...«

ARKADINA. Osim toga, ja sam korektna kao Englez. Ja, draga moja, pazim na sebe, kao što se kaže, uvijek sam obučena i očešljana comme il faut[1]. Ja da dopustim sebi da iziđem iz kuće, makar samo u bašču, u bluzi ili neočešljana? Nikada. Sačuvala sam se zato, što nikad nisam bila površna, nisam se zapuštala kao neki... *(Podbočivši se, šeta po terenu.)* Eto pogledajte — kao djevojčica. Mogla bih i petnaestgodišnju djevojku igrati.

DORN. Dakle, ja ipak nastavljam. *(Uzima knjigu.)* Stali smo kod brašnara i štakora...

ARKADINA. I štakora. Čitajte. *(Sjeda.)* Uostalom, dajte meni, ja ću čitati. Na meni je red. *(Uzima knjigu i traži očima.)* I štakora... A, evo ga... *(Čita.)* »I, naravno, za ljude iz visokog društva isto tako je opasno da maze književnike i privlače ih u svoje društvo kao što je opasno za brašnara da gaji štakore u svojim ambarima. A međutim ih vole. Dakle, kad žena izabere pisca koga želi da zarobi, ona ga opsjeda pomoću komplimenata, ljubaznosti i ugađanja...« To je možda tako kod Francuza, kod nas nema ništa od toga, nikakvih programa. Kod nas se žena, obično, prije nego što će zarobiti pisca, sama zaljubi do ušiju, to da znate. No treba daleko tražiti, uzmite mene i Trigorina...

(Dolazi Sorin, poštapajući se, pored njega Nina; Medvedenko gura za njima prazan naslonjač.)

---

[1] kako treba (franc.)

SORIN *(tonom, kojim se govori djeci).* Jelte? Radujemo se? Danas smo, najzad, veseli? *(Sestri.)* Imamo ugodnu novost! Otac i maćeha otputovali su u Tver i mi smo sad slobodni čitava tri dana.

NINA *(sjeda pored Arkadine i grli je).* Ja sam sretna! Sad pripadam vama.

SORIN *(Sjeda u svoj naslonjač).* Ona je danas lijepa.

ARKADINA. Elegantna, zanimljiva... Zato vas moram pohvaliti. *(Ljubi Ninu.)* Samo ne treba da vas mnogo hvalimo, još ćemo vas ureći. Gdje je Boris Aleksejevič?

NINA. Kod kupališta peca ribu.

ARKADINA. Kako mu to ne dosadi! *(Hoće da nastavi sa čitanjcm.)*

NINA. Što to čitate?

ARKADINA. Maupassant, »Na vodi«, draga moja. *(Pročita nekoliko redaka u sebi.)* Dalje je neinteresantno i netočno. *(Zatvara knjigu.)* Nešto sam nemirna. Recite, šta je mom sinu? Zašto je tako tužan i mračan? On čitave dane provodi na jezeru i ja ga skoro uopće ne vidim.

MAŠA. Teško mu je na duši. *(Nini, bojažljivo.)* Molim vas, recitirajte nešto iz njegova komada.

NINA *(sliježe ramenima).* Vi to želite? To je tako neinteresantno!

MAŠA *(suzdržavajući oduševljenje).* Kad on sam nešto recitira, oči mu sjaju i sav problijedi. On ima divan, tužan glas i kretnje su mu kao u pjesnika.

(Čuje se kako Sorin hrče.)

DORN. Laku noć!

ARKADINA. Petruša!

SORIN. A?

ARKADINA. Ti spavaš?

SORIN. Ne.

(Pauza.)

ARKADINA. Ti se ne liječiš, a to ne valja, brate.

SORIN. Ja bih htio da se liječim, ali eto — doktor ne će.

DORN. Liječiti se u šezdesetoj godini...

SORIN. I u šezdesetoj godini čovjek želi da živi.

DORN *(jetko).* Ih! Onda uzimajte valerijanu.

ARKADINA. Ja bih rekla da bi mu koristilo neko lječilište.

DORN. Pa dobro. Može da ide u lječilište. A može i da ne ide.

ARKADINA. Ded sad razumij nešto!

DORN. Nema tu šta da se razumije. Sve je jasno.

(Pauza.)

MEDVEDENKO. Pjotr Nikolajevič treba da prestane pušiti.

SORIN. Gluposti.

DORN. Ne, nisu to gluposti. Vino i duhan čine čovjeka bezličnim. Poslije cigare ili čašice rakije vi niste više Pjotr Nikolajevič nego Pjotr Nikolajevič plus još netko; vaše se ja razlijeva i vi se odnosite prema sebi samom kao prema trećem licu kao da ste — on.

SORIN *(smije se).* Lako je vama filozofirati. Vi ste dosta proživjeli u svom vijeku, a ja? Služio sam u sudskoj struci dvadeset osam godina, ali još nisam živio, ništa nisam iskusio, i na kraju krajeva, a to je sasvim razumljivo, meni se tek sada živi. Vi ste siti i ravnodušni i zato ste skloni filozofiji, a ja hoću da živim i zato pijem za ručkom Xeres i pušim cigare, pa gotovo. Eto to je sve.

DORN. Čovjek treba da ozbiljno gleda na život, a liječiti se u šezdesetoj godini, žaliti što se u mladosti malo uživalo, to je, oprostite mi, lakomislenost.

MAŠA *(ustaje).* Već je sigurno vrijeme za doručak. *(Polazi lijenim, tromim hodom.)* Utrnula mi je noga... *(Odlazi.)*

DORN. Sad ide da prije doručka trgne čašicu dvije.

SORIN. Nije našla sreću u životu, sirotica.

DORN. Sve je to koješta, vaše prevashodstvo.

SORIN. Vi govorite kao sit čovjek.

ARKADINA. Ah, šta može biti dosadnije od ove simpatične seoske dosade! Vrućina, tišina, nitko ništa ne radi, svi filozofiraju... Lijepo je s vama, prijatelji moji, ugodno vas je slušati, ali... ali sjediti u svojoj sobi i učiti ulogu — kudikamo je ljepše!

NINA *(oduševljeno).* Divno! Ja vas razumijem.

SORIN. Naravno, u gradu je ljepše. Sjediti u svom kabinetu, lakaj nikog ne pušta bez najave, telefon... na ulici izvoščiki i tako dalje...

DORN *(pjevuši)*. »Lijepi cvjetići moji, ispričajte sad vi...«

(Ulazi Šamrajev, za njim Polina Andrejevna.)

ŠAMRAJEV. Evo i naših. Dobar dan! *(Ljubi ruku Arkadinoj, zatim Nini.)* Vrlo mi je milo što vas vidim u dobrom zdravlju. *(Arkadinoj.)* Žena mi kaže da se danas spremate zajedno s njom u grad. Je li to istina?

ARKADINA. Da, spremamo se.

ŠAMRAJEV. Hm... To je sjajno, ali kako ćete otići, draga gospođo? Danas nam konji voze raž, svi su radnici zaposleni. Kojim ćete konjima poći, ako smijem pitati?

ARKADINA. Kojim? Otkud ja znam — kojim!

SORIN. Pa mi imamo konje samo za vožnju.

ŠAMRAJEV *(uzbuđeno)*. Samo za vožnju? A odakle da nabavim hamove? Čudnovato! Neshvatljivo! Draga gospođo! Oprostite, ja se duboko klanjam vašem talentu, spreman sam da dadem za vas deset godina života, ali konje vam ne mogu dati!

ARKADINA. Ali ako ja moram ići? Čudna stvar!

ŠAMRAJEV. Draga gospođo, vi ne znate šta znači gospodarstvo!

ARKADINA *(plane)*. To je stara priča! U tom slučaju ja danas idem u Moskvu. Pogodite negdje u selu za mene konje, inače ću pješke na stanicu.

ŠAMRAJEV *(plane)*. U tom slučaju ja vam otkazujem službu! Tražite drugog upravitelja! *(Odlazi.)*

ARKADINA. Svakog ljeta ponavlja se isto, svakog ljeta me ovdje vrijeđaju! Nikad me više ne ćete vidjeti ovdje!

(Odlazi na lijevu stranu, gdje, otprilike, treba da se nalazi kupalište na jezeru; malo kasnije se vidi kako ulazi u kuću; za njom ide Trigorin s udicama i vjedricom.)

SORIN *(plane)*. To je drskost! Prava svinjarija! Meni je to dodijalo na kraju krajeva. Odmah sve konje ovamo!

NINA *(Polini Andrejevnoj).* Odbiti Irinu Nikolajevnu, poznatu glumicu! Zar svaka njena želja, čak i hir, nisu važniji od našeg gospodarstva? Prosto nevjerojatno!

POLINA ANDREJEVNA *(očajno).* Što ja mogu? Stavite se u moj položaj, što ja mogu?

SORIN *(Nini).* Hajdemo sestri... Svi ćemo je preklinjati da ne ide. Hoćemo li? *(Gledajući u pravcu kojim je otišao Šamrajev.)* Nesnosan čovjek! Despot!

NINA *(ne dajući mu da ustane).* Sjedite, sjedite... Mi ćemo vas odgurati. *(Ona i Medvedenko guraju naslonjač.)* Ah, ala je to strašno!...

SORIN. Da, da, strašno... Ali to mu ne će olako proći, sad ću ja porazgovarati s njim.

(Odlaze; ostaju samo Dorn i Polina Andrejevna.)

DORN. Ljudi su dosadni. Ustvari, trebalo bi vašeg muža prosto izbaciti odavde kao kovčeg, a sve će se svršiti na tome, što će mu se ova stara mama, Pjotr Nikolajevič, i njegova sestra ispričati. Vidjet ćete!

POLINA ANDREJEVNA. On je i konje za vožnju poslao na njivu. I svakog dana se događaju slični nesporazumi. Kad biste znali kako me on ljuti! Ja sam prosto bolesna; vidite, ja sva drhtim. Ja ne podnosim njegovu grubost. *(Preklinjući.)* Jevgenij, dragi moj, najmiliji moj, uzmite me k sebi... Naše vrijeme prolazi, mi više nismo mladi, bar pred kraj života da se ne moramo kriti, da ne moramo lagati...

(Pauza.)

DORN. Meni je pedeset i pet godina, kasno je mijenjati život.

POLINA ANDREJEVNA. Znam — vi me odbijate zato, što osim mene ima i drugih žena koje su vam bliske. Sve njih ne možete uzeti k sebi. Ja to razumijem. Oprostite, ja sam vam dosadna.

(Nina se pojavljuje pred kućom, ona bere cvijeće.)

DORN. Ne, niste.

POLINA ANDREJEVNA. Ja patim od ljubomore. Naravno, vi ste liječnik, vi ne možete izbjegavati žene. Ja to razumijem...

DORN *(Nini, koja prilazi)*. Kako je tamo?

NINA. Irina Nikolajevna plače, Pjotr Nikolajevič ima napadaj astme.

DORN *(ustaje)*. Idem da im dam valerijane...

NINA *(pruža mu cvijeće)*. Izvolite!

DORN. Merci bien[1]. *(Polazi prema kući.)*

POLINA ANDREJEVNA *(idući za njim)*. Ala je lijepo ovo cvijeće! *(Pored kuće, potmulim glasom.)* Dajte mi to cvijeće! Dajte mi to cvijeće! *(Pošto joj on da cvijeće, ona ga gužva i baca ustranu; oboje ulaze u kuću.)*

NINA *(sama)*. Kako je to čudno vidjeti da čuvena glumica plače, i to još zbog tako beznačajnog razloga! Zar nije čudno i to, što poznati pisac, ljubimac publike, o kome pišu u novinama, čije se slike prodaju, koga prevode na strane jezike — po cijeli dan peca ribu i raduje se što je upecao dva klena. Mislila sam da su slavni ljudi oholi, nepristupačni, da oni preziru gomilu i svojom slavom, sjajem svog imena, kao da joj se svete zato, što ona iznad svega stavlja visoko porijeklo i bogatstvo. Ali eto — oni plaču, pecaju ribu, kartaju se, smiju se i ljute kao svi ostali...

TREPLJOV *(dolazi gologlav, s puškom i ustrijeljenim galebom)*. Jeste li sami?

NINA. Sama sam.

(Trepljov joj spušta pred noge galeba.)

NINA. Što to znači?

TREPLJOV. Učinio sam danas podlost — ubio sam ovog galeba. Stavljam ga pred vaše noge.

NINA. Šta vam je? *(Diže galeba i gleda ga.)*

TREPLJOV *(poslije pauze)*. Uskoro ću na isti način ubiti samog sebe.

NINA. Ja ne mogu da vas prepoznam.

TREPLJOV. Da, odonda otkad ja nisam u stanju da poznam vas. Vi ste se promijenili prema meni, vaš pogled je hladan, moja nazočnost vam smeta.

---

[1] Hvala lijepo!

NINA. U posljednje vrijeme postali ste razdražljivi, govorite nekako nerazumljivo, nekakvim simbolima. I ovaj galeb je također sigurno neki simbol, ali, oprostite, ja ga ne razumijem. *(Spušta galeba na klupu.)* Ja sam suviše prosta da bih vas mogla razumjeti.

TREPLJOV. To je počelo još one večeri kad je onako glupo propao moj komad. Žene ne praštaju neuspjeh. Ja sam sve spalio, sve do posljednjeg arka. Kad biste znali kako sam nesretan! Vaša hladnoća je strašna, nevjerojatna, kao da sam se probudio i odjednom vidio da je jezero presušilo, da je propalo u zemlju. Vi ste mi maločas rekli da ste suviše prosti da biste me mogli razumjeti. A šta tu ima da se razumije? Moj vam se komad nije dopao, vi prezirete moje nadahnuće, sad me već smatrate prosječnim čovjekom, ništarijom, kakvih ima mnogo... *(Lupi nogom.)* Kako ja to dobro vidim, kako dobro vidim! To mi stoji u mozgu kao klin, neka je proklet on zajedno s mojom ambicijom koja mi siše krv, siše kao zmija... *(Opazivši Trigorina kako dolazi čitajući knjigu.)* Eno ga — dolazi pravi talenat, korača kao Hamlet, također s knjigom. *(Imitira ga.)* »Riječi, riječi, riječr...« Ovo sunce još vam nije prišlo, a vi se već smiješite, vaš pogled se rastopio pod njegovim zracima. Ne ću da vam smetam. *(Brzo odlazi.)*

TRIGORIN *(bilježi u bilježnicu).* Šmrče burmut i pije rakiju... Uvijek nosi samo crno. U nju je zaljubljen učitelj...

NINA. Dobar dan, Borise Aleksejeviču!

TRIGORIN. Dobar dan. Neočekivano je ispalo tako, da mi, izgleda, još danas putujemo. Teško da ćemo se ikad vidjeti. A žalim. Ja rijetko imam prilike da vidim mlade djevojke, mlade i zanimljive, ja sam već zaboravio i ne mogu jasno da predočim sebi što čovjek osjeća u osamnaestoj ili devetnaestoj godini, zato su mi u novelama i pričama mlade djevojke obično neistinite. Ja bih volio makar jedan sat da budem na vašem mjestu da saznam što vi mislite i što ste vi uopće.

NINA. Da saznam što osjeća poznati daroviti pisac. Kako

TRIGORIN. Zašto?

NINA. A ja bih voljela da budem na vašem mjestu.
se osjeća slava? Kako vi osjećate svoju slavu?

TRIGORIN. Kako? Vjerojatno nikako. Ja o tome nisam nikad razmišljao. *(Razmislivši.)* Jedno mora biti točno: ili vi preuveličavate moju slavu ili se ona uopće nikako ne osjeća.

NINA. A kad čitate o sebi u novinama?

TRIGORIN. Kada me hvale, meni je milo; a kad me grde, poslije toga sam dva dana neraspoložen.

NINA. Divan svijet! Kad biste znali, kako vam zavidim! Ljudi imaju različitu sudbinu. Neki životare dosadno, neprimjetno, svi nalik jedni na druge, svi nesretni; drugima je, kao na primjer vama — vi ste jedan od milijuna — pao u dio interesantan život, svijetao, pun značaja... Vi ste sretni...

TRIGORIN. Ja? *(Slliježući ramenima.)* Hm... Eto, vi govorite o slavi, o sreći, o nekakvom svijetlom, interesantnom životu, a za mene su sve te lijepe riječi, oprostite, isto što i marmelada, koju nikad ne jedem. Vi ste vrlo mladi i vrlo dobri.

NINA. Vaš život je divan!

TRIGORIN. Čega ima u njemu naročito lijepog? *(Gleda na sat.)* Moram ići da pišem. Oprostite, nemam vremena... *(Smije se.)* Vi ste, kao što se kaže, nagazili na moj najmiliji žulj, i zato počinjem da se uzbuđujem i pomalo ljutim. Uostalom, hajde da razgovaramo. Razgovarat ćemo o mom divnom, svijetlom životu... Dakle, odakle da počnemo? *(Malo razmislivši.)* Postoje opsesije, kad čovjek danju i noću misli, na primjer, samo o mjesecu; i ja imam takav svoj mjesec. Danju i noću me mori jedna nametljiva misao: ja moram da pišem, ja moram da pišem, ja moram... Tek što sam završio jednu novelu, a već moram da pišem drugu, zatim treću, poslije treće četvrtu... Pišem neprestano, kao čovjek koji se vozi i samo mijenja konje, i drukčije ne mogu. Čega tu ima divnog i svijetlog, pitam ja vas? O, kakav luđački život! Eto, sad sam s vama, uzbuđujem se, a međutim svijestan sam svakog trenutka da me čeka nedovršena novela. Eto, vidim oblak koji liči na klavir. Mislim: morat ću spomenuti u nekoj priči kako je po nebu plovio oblak nalik na klavir. Miriše posunac. Brže bolje pamtim: sladunjavi miris, udovička boja, treba spomenuti pri opisu ljetne večeri. Hvatam kod sebe i kod vas svaku rečenicu, svaku riječ i žurim da zaključam sve te rečenice i sve te riječi u svoju literarnu ostavu: mogu koji put zatrebati! Kad prekinem da radim, jurim u kazalište ili na pecanje; pa tu bi bar čovjek mogao da se odmori, da se

zaboravi; međutim — ništa od toga, u glavi se već vrti teško gvozdeno jezgro — nova tema, i već me nešto vuče za sto, treba opet požuriti i pisati, pisati. I tako uvijek, uvijek; nikad nemam mira od sebe samog i osjećam kako sàm proždirem svoj vlastiti život, kako za med, koji dajem nekom u prostor, skupljam prah sa svojih najljepših cvjetova, čak i kidam same cvjetove i gazim njihovo korijenje. Zar nisam — luđak? Zar se moji prijatelji i poznanici drže prema meni kao prema zdravom čovjeku? »Šta pišete? Šta ćete nam pokloniti?« Uvijek jedno te isto, uvijek jedno te isto, i meni se čini da su pažnja poznanika, komplimenti, oduševljenje — samo obmana, da me oni obmanjuju kao bolesnika, a ponekad se bojim da će mi se netko prikrasti s leđa, da će me zgrabiti i odvesti, kao Popriščina, u ludnicu. A u onim godinama, u mladim, najljepšim godinama, kad sam tek počinjao, moj književni rad je bio samo mučenje. Mali pisac, naročito ako nema sreće, sam sebi izgleda nezgrapan, nespretan, suvišan, živci su mu napeti, iskidani; njega neodoljivo privlače ljudi koji imaju veze s književnošću i umjetnošću, on se vrti oko njih, nepriznat, neprimjetan, bojeći se da smjelo i pravo gleda u oči kao strasni kockar, koji nema novaca. Ja nisam vidio svog čitaoca, ali mi on odnekud u mojoj uobrazilji izgleda neprijateljski raspoložen, nepovjerljiv. Ja sam se plašio publike, ona mi je izgledala strašna, i kad bi mi se desilo da iziđem pred nju sa svojim novim komadom, meni se svaki put činilo da su crnomanjasti ljudi neprijateljski raspoloženi prema meni, a plavi — hladni i ravnodušni. O, kako je to strašno! Kakva je to bila muka!

NINA. Oprostite, ali zar vam nadahnuće i sam proces stvaranja ne pružaju uzvišene, sretne trenutke?

TRIGORIN. Da. Kad pišem, meni je ugodno. Ugodno mi je i da vršim korekturu, ali... čim knjiga izađe iz štampe, ne mogu više da je podnesem, vidim da je sve pogrešno, da nije trebalo uopće pisati, i meni je krivo, teško na duši. *(Smije se.)* A publika čita: »Jest, simpatično, darovito... Simpatično, ali daleko od Tolstoja« ili: »Divna stvar, ali su »Očevi i djeca« Turgenjeva ljepši.« I tako sve do groba: sve će biti simpatično i darovito, simpatično i darovito — i ništa više, a kad umrem, poznanici, prolazeći pored mog groba, govorit će: »Ovdje leži Trigorin. Bio je dobar pisac, ali je pisao lošije od Turgenjeva.«

NINA. Oprostite, ja ne mogu da vas shvatim. Vas je prosto razmazio uspjeh.

TRIGORIN. Kakav uspjeh? Ja se sebi nikad nisam sviđao. Ja ne volim sebe kao pisca. Najgore je to, što sam u nekakvom bunilu i često ne znam što pišem... Eto, ja volim ovu vodu, drveće, nebo, ja osjećam prirodu, ona izaziva u meni strast, neodoljivu želju da pišem. Ali ja nisam samo pejsažist, ja sam još i građanin, ja volim domovinu, narod, ja osjećam ovo: ako sam pisac, ja sam dužan da govorim o narodu, o njegovim patnjama, o njegovoj budućnosti, da govorim o nauci, o pravima čovjeka i tako dalje, i tako dalje. I ja govorim o svemu tom, žurim se, mene sa svih strana tjeraju, ljute se, ja se bacam lijevo i desno, kao lisica koju gone psi, vidim da se život i nauka stalno razvijaju, kreću naprijed, a ja stalno zaostajem kao seljak, koji je zakasnio na vlak i, najzad, osjećam da umijem slikati samo pejsaž, a da sam u svemu ostalom lažan, lažan do srži.

NINA. Vi ste suviše zauzeti poslom i nemate ni vremena ni volje da shvatite svoj značaj. Neka ste nezadovoljni sobom, ali za druge ste veliki i divni! Da sam ja takav pisac kao vi, ja bih žrtvovala gomili svoj život, ali bih bila svijesna da je njena sreća u tome što se ona, uzdiže do mene; i ona bi me vozila u kočijama.

TRIGORIN. E, baš u kočijama... Što sam ja, Agamemnon?

(Oboje se nasmiješe.)

NINA. Za takvu sreću kao što je biti književnica ili glumica — ja bih podnijela i prezir svojih bliskih, neimaštinu, razočaranje, živjela bih na mansardi i jela samo suhi kruh, patila bih od nezadovoljstva samom sobom, od svijesti o svojim nedostacima, ali zato bih tražila slavu... pravu, bučnu slavu... *(Pokriva lice rukama.)* Glava mi se vrti... Ah!

GLAS ARKADINE *(iz kuće)*. Borise Aleksejeviču!

TRIGORIN. Zovu me... Sigurno treba pakovati. A ne ide mi se. *(Okreće se prema jezeru.)* Eto, pogledajte kakva blagodat!... Divota!

NINA. Vidite li na onoj obali kuću i park?

TRIGORIN. Vidim.

NINA. To je imanje moje pokojne majke. Ja sam se tamo rodila. Cijeli sam život provela pored ovog jezera i poznajem na njemu svaki otočić.

TRIGORIN. Lijepo je tu kod vas! *(Spazivši galeba.)* A što je to?

NINA. Galeb. Konstantin Gavrilič ga je ubio.

TRIGORIN. Lijepa ptica. Boga mi, ne ide mi se. Nagovorite Irinu Nikolajevnu da ostane. *(Bilježi nešto u bilježnicu.)*

NINA. Što to pišete?

TRIGORIN. Onako, bilježim nešto... Pala mi je na pamet jedna tema... *(Stavlja bilježnicu u džep.)* Tema za malu priču: na obali jezera od djetinjstva živi mlada djevojka, ovakva kao vi; voli jezero kao galeb, i sretna je i slobodna kao galeb. Ali slučajno je naišao jedan čovjek, vidio ju je i prosto iz dosade upropastio — kao ovog galeba.

(Pauza.)
(Na prozoru se pojavljuje Arkadina.)

ARKADINA. Borise Aleksejeviču, gdje ste?

TRIGORIN. Odmah! *(Polazi i okreće se k Nini; pred prozorom, Arkadinoj.)* Šta je bilo?

ARKADINA. Ostajemo.

(Trigorin ulazi u kuću.)

NINA *(prilazi rampi; poslije kraćeg razmišljanja).* Sanjam!

Zastor.

TREĆI ČIN

Blagovaonica u kući Sorina. Lijevo i desno vrata. Bife. Ormarić s lijekovima. Nasred sobe stol. Kovčeg i kutije za šešire; vidi se, da se vrše pripreme za put. TRIGORIN doručkuje. MAŠA stoji pored njega.

MAŠA. Sve vam to pričam kao piscu, Može vam poslužiti. Kažem vam po duši: da se on ozbiljno ranio, ja ne bih živjela ni trenutka. Pa ipak sam hrabra. Odlučila sam odjednom: iščupat ću tu ljubav iz srca, iščupat ću je iz korijena.

TRIGORIN. A na koji način?

MAŠA. Udajem se. Za Medvedenka.

TRIGORIN. Za onog učitelja?

MAŠA. Da.

TRIGORIN. Ne razumijem šta vam to treba.

MAŠA. Voljeti bez nade, godinama stalno nešto očekivati... A ovako, kad se udam, ne ću imati vremena da mislim na ljubav, nove brige ugušit će sve što je bilo ranije. Ipak je to, znate, promjena. Hoćemo li još po jednu?

TRIGORIN. Da nije previše?

MAŠA. Koješta! *(Natoči dvije čašice.)* Nemojte me tako gledati. Žene piju češće nego što mislite. Manjina pije otvoreno, kao ja, a većina krišom. Tako je to. I samo rakiju ili konjak. *(Kuca se.)* Nek' vam je sretno! Vi ste jednostavan čovjek, šteta je što idete.

(Piju.)

TRIGORIN. Ni meni se ne ide.

MAŠA. A vi je zamolite da ostane.

TRIGORIN. Ne, sad više ne će ostati. Njezin sin ponaša se sasvim netaktično. Prvo je pokušao da se ubije, a sada, kažu, hoće da me pozove na dvoboj. A zbog čega? Duri se, frkće, propovijeda nove forme... Pa za sve nas ima mjesta, i za nove i za stare — zašto da se guramo?

MAŠA. Tu je još i ljubomora posrijedi. Uostalom, to se mene ne tiče.

(Pauza. Jakov prolazi slijeva nadesno s kovčegom; ulazi Nina i zastaje kod prozora.)

MAŠA. Moj učitelj nije jako pametan, ali je dobar čovjek i siromah, i jako me voli. Žao mi ga je. I njegove stare majke mi je žao. A sad — dopustite da vam poželim sve najljepše. Ne spominjite me po zlu. *(Čvrsto mu stisne ruku.)* Vrlo sam zahvalna za vaš prijateljski stav prema meni. Pošaljite mi svoje knjige, svakako s posvetom. Samo nemojte pisati »mnogopoštovanoj«, nego samo ovako: »Mariji, bez igdje ikog svog, koja bog bi znao zašto živi na ovom svijetu.« Zbogom! *(Izlazi.)*

NINA *(pruža prema Trigorinu ruku stisnutu u pesnicu).* Par ili nepar?

TRIGORIN. Par.

NINA *(uzdahne).* Ne. U ruci mi je samo jedno zrno graška. Ja sam zamislila: da li treba da odem u glumice ili ne? Kad bi mi bar netko dao savjet.

TRIGORIN. Teško je tu davati savjete.

(Pauza.)

NINA. Mi se rastajemo i... možda se više ne ćemo vidjeti. Molim vas da primite od mene za uspomenu ovaj mali medaljon. Naredila sam da se urežu vaši inicijali... a s ove strane naslov vaše knjige »Dani i noći«.

TRIGORIN. Kako graciozno! *(Ljubi medaljon.)* Divan poklon!

NINA. Sjetite me se ponekad.

TRIGORIN. Sjećat ću se. Sjećat ću se vas onakve kakvi ste bili onog vedrog jutra — sjećate li se? — prije nedjelju dana, kad ste imali svijetlu haljinu... Mi smo razgovarali... onda je na klupi ležao bijeli galeb...

NINA *(zamišljeno).* Da, galeb...

(Pauza.)

Više ne smijemo razgovarati, netko dolazi... Prije odlaska poklonite mi dvije minute, zaklinjem vas...

(Odlazi lijevo; istovremeno s desne strane ulaze Arkadina, Sorin u fraku sa zvijezdom, zatim Jakov, zauzet oko pakovanja.)

ARKADINA. Ti, stari, ostani kod kuće. Kako ćeš ti s tvojim reumatizmom u goste? *(Trigorinu.)* Tko je to maločas izišao? Nina?

TRIGORIN. Da.

ARKADINA. Pardon, mi smo vas omeli... *(Sjeda.)* Rekla bih da sam sve spakovala. Umorila sam se.

TRIGORIN *(čita na medaljonu).* »Dani i noći«, strana 121, 11 i 12 red.

JAKOV *(raspremajući stol).* Hoćemo li i udice spakovati?

TRIGORIN. Dabome, one će mi još trebati. A knjige pokloni nekom.

JAKOV. Razumijem.

TRIGORIN *(za sebe)*. Strana 121, 11 i 12 red. Što piše u tim recima? *(Arkadinoj.)* Ima li u ovoj kući mojih knjiga?

ARKADINA. Kod brata u kabinetu, u onom ormaru u uglu.

TRIGORIN. Strana 121... *(Izlazi.)*

ARKADINA. Zbilja, Petruša, bolje da ostaneš...

SORIN. Vi odlazite, bez vas će mi biti teško kod kuće.

ARKADINA. A šta ima u gradu?

SORIN. Ništa naročito, pa ipak... *(Smije se.)* Polagat će se kamen temeljac zemskog doma i tako dalje... Htio bih za koji časak da se otrgnem iz ovog ustajalog života, inače sam se prosto ucrvao kao stara šunka. Naredio sam da kola dođu u jedan sat, zajedno ćemo krenuti.

ARKADINA *(poslije pauze)*. Eh, pa živi ovdje, ne dosađuj se, pazi da ne nazebeš. I pazi na mog sina. Čuvaj ga. Poučavaj ga.

(Pauza.)

Eto, odlazim, a ne ću znati zašto je Konstantin htio da se ubije. Mislim da je glavni uzrok bila ljubomora. Bolje je da što prije odvedem Trigorina odavle.

SORIN. Šta da ti kažem? Bilo je i drugih razloga. Razumljiva stvar — mladić, pametan, živi u selu, bogu iza leđa, bez novaca, bez položaja, bez budućnosti. Ništa ne radi. Stidi se i boji se svog naroda. Ja ga neobično volim, a i on mene voli, pa ipak, na kraju krajeva, njemu se čini da je on ovdje suvišan u kući, da živi od milosti, kao gotovan. Sasvim je razumljivo — samoljublje...

ARKADINA. Muku mučim s njim! *(Razmišlja.)* Kad bi stupio u službu, šta kažeš?

SORIN *(zviždi, zatim neodlučno)*. Meni se čini da bi bilo najbolje rješenje kad bi mu ti... dala malo novaca. Prije svega, on treba da se pristojno obuče. Pogledaj, jedno te isto odijelo nosi već tri godine, ide bez kaputa... *(Smije se.)* A i malo da se mladić razonodi — ne bi bilo rđavo... Da ode, recimo, u inozemstvo... To ne bi mnogo stajalo.

ARKADINA. Ali ipak... Uostalom, odijelo bih još mogla da mu kupim, ali za inozemstvo... Ne, sada mu ne mogu ni odijelo kupiti. *(Odlučno.)* Nemam novaca!

(Sorin se smije.)

ARKADINA. Nemam!

SORIN *(zviždi)*. Dobro. Oprosti, draga moja, ne ljuti se. Ja ti vjerujem... Ti si velikodušna, plemenita žena.

ARKADINA *(kroz suze)*. Nemam ja novaca!

SORIN. Da ja imam novaca, jasna stvar — ja bih mu sam dao, ali sada nemam ništa, ni prebijene pare. *(Smije se.)* Cijelu moju penziju uzima upravitelj i troši je na zemljoradnju, na stoku, na pčele, i moj novac uludo propada. Pčele ginu, krave crkavaju, konje nikad ne mogu da dobijem...

ARKADINA. Da, ja imam novaca, ali ja sam glumica. Samo toalete su me potpuno upropastile...

SORIN. Ti si dobra, mila... Ja te poštujem... Da... Ali danas mi opet nešto nije dobro... *(Zanosi se.)* Vrti mi se u glavi... *(Drži se za stol.)* Meni je zlo.

ARKADINA *(uplašeno)*. Petruša! *(Hoće da ga pridrži.)* Petruša, dragi moj... *(Viče.)* Pomozite mi! Pomozite!...

(Ulaze Trepljov sa zavojem na glavi i Medvedenko.)

ARKADINA. Njemu je zlo!

SORIN. Ništa, ništa... *(Smiješi se i pije vode.)* Već me je prošlo... gotovo...

TREPLJOV *(majci)*. Ne plaši se, mama, to nije opasno. Ujaku se to sada često dešava. *(Ujaku.)* Ujače, treba da malo prilegneš.

SORIN. Dobro, malo... Pa ipak idem u grad... Odmorit ću se malo i onda idem... Jednostavna stvar... *(Polazi podupirući se o štap.)*

MEDVEDENKO *(vodi ga pod ruku)*. Ima jedna zagonetka: ujutru na četiri, u podne na dvije, a uveče na tri...

SORIN *(smije se)*. Točno. A noću na leđima. Hvala vam, mogu i sam da idem...

MEDVEDENKO. Pustite, nemojte se ustručavati!... *(On i Sorin odlaze.)*

ARKADINA. Ala me je uplašio!

TREPLJOV. Za njega nije dobro da živi na selu. Dosađuje se. Eh, kad bi se ti, mama, nešto raspoložila i pozajmila mu tisuću, tisuću i pó rubalja, on bi mogao da proživi u gradu čitavu godinu dana.

ARKADINA. Ja nemam novaca. Ja sam glumica, nisam bankar.

(Pauza.)

TREPLJOV. Mama, promijeni mi zavoj. Ti to tako lijepo radiš.

ARKADINA *(vadi iz kućne apoteke jodoform i kutiju sa zavojima).* A liječnik je zakasnio.

TREPLJOV. Obećao je da će doći u deset, a sad je već podne.

ARKADINA. Sjedni. *(Skida mu s glave zavoj.)* Kao da imaš čalmu. Jučer je neki putnik pitao u kuhinji što si po narodnosti. Već ti je rana skoro zarasla. Još sasvim malo... *(Ljubi ga u glavu.)* A kad ja odem, ne ćeš opet bum-bum?

TREPLJOV. Ne, mama. Ono je bio trenutak bezumnog očajanja kada nisam vladao samim sobom. Više se to ne će ponoviti. *(Ljubi joj ruku.)* Ti imaš zlatne ruke. Sjećam se, vrlo davno, kad si još radila na državnoj pozornici — ja sam još bio dijete — kod nas u dvorištu desila se tučnjava, isprebijali su jednu stanarku, pralju. Sjećaš li se? Digli su je sa zemlje onesviještenu... Ti si je stalno obilazila, nosila joj lijekove, kupala u koritu njenu djecu. Zar se ne sjećaš?

ARKADINA. Ne. *(Stavlja novi zavoj.)*

TREPLJOV. Dvije balerine su još stanovale u istoj kući... Dolazile su ti na kavu...

ARKADINA. Toga se sjećam.

TREPLJOV. Bile su jako pobožne.

(Pauza.)

U posljednje vrijeme, ovih dana, ja te volim isto onako nježno i odano kao u djetinjstvu. Osim tebe nikog više nemam. Samo zašto, zašto potpadaš pod utjecaj onog čovjeka?

ARKADINA. Ti ga ne razumiješ, Konstantine. On je neobično plemenit čovjek...

TREPLJOV. Pa ipak, kad su mu rekli kako ja hoću da ga pozovem na dvoboj, njegova plemenitost ga nije spriječila da se pokaže kao kukavica. Odlazi. Sramno bježi!

ARKADINA. Kakve gluposti! Ja sam ga sama molila da ode odavde.

TREPLJOV. Neobično plemenit čovjek! Eto, ti i ja se sada skoro svađamo zbog njega, a on nam se sada negdje u salonu ili u parku smije... prosvjećuje Ninu, trudi se da je konačno uvjeri kako je on genij.

ARKADINA. Ti uživaš da mi govoriš neugodne stvari. Ja poštujem tog čovjeka i molim te da preda mnom ne govoriš o njemu ništa ružno.

TREPLJOV. A ja ga ne poštujem. Ti bi htjela da ga i ja smatram genijem, ali, oprosti, ja ne umijem da lažem, od njegovih pripovijedaka meni se uvijek smuči.

ARKADINA. To je zavist. Ljudima koji nisu daroviti, a imaju velike pretenzije, ne ostaje ništa drugo nego da poriču prave talente. I to mi je neka utjeha!

TREPLJOV *(ironično)*. Pravi talenti! *(Ljutito.)* Ja sam darovitiji od svih vas, ako hoćete da znate! *(Strgne zavoj s glave.)* Vi šmiranti, prigrabili ste prvenstvo u umjetnosti i smatrate za zakonito i istinito samo ono, što radite vi sami, a sve ostalo tlačite i gušite! Ne priznajem ja vas! Ne priznajem ni tebe ni njega!

ARKADINA. Dekadent!...

TREPLJOV. Idi u svoje drago kazalište i igraj u bijednim, glupim komadima!

ARKADINA. Nikad ja nisam igrala u takvim komadima. Ostavi me na miru! Nisi u stanju da napišeš ni bijedni vodviljčić. Kijevski malograđanin! Gotovani!

TREPLJOV. Škrtico!

ARKADINA. Odrpanko!

(Trepljov sjeda i tiho plače.)

ARKADINA. Ništarijo! *(Uzbuđeno prošeta po sobi.)* Ne plači. Nemoj plakati... *(Plače.)* Nemoj... *(Ljubi ga u čelo, u obraze, u kosu.)* Drago moje dijete, oprosti mi... Oprosti svojoj grešnoj majci. Oprosti meni, nesretnoj.

TREPLJOV *(grli je).* Kad bi ti znala! Ja sam sve izgubio. Ona me ne voli, ja više ne mogu da pišem... Propali su svi moji snovi...

ARKADINA. Ne očajavaj... Sve će lijepo svršiti. On će otputovati, ona će te opet zavoljeti. *(Briše mu suze.)* Dosta. Mi smo se već pomirili.

TREPLJOV *(ljubi joj ruke).* Da, mama.

ARKADINA *(nježno).* Pomiri se i s njim. Nije potreban taj dvoboj... Je li da nije potreban?

TREPLJOV. Dobro... Samo, mama, dopusti mi da se ne susrećem s njim. Teško mi je... to je iznad moje snage...

(Ulazi Trigorin.)

Eto... Idem ja... *(Brzo stavlja lijekove u ormarić.)* A zavoj će mi već doktor staviti.

TRIGORIN *(traži u knjizi).* Strana 121... 11 i 12 red... Evo... *(Čita.)* »Ako ti kadgod zatreba moj život, dođi i uzmi ga.«

(Trepljov diže sa zemlje zavoj i izlazi.)

ARKADINA *(gleda na sat).* Skoro će doći kola.

TRIGORIN *(za sebe).* Ako ti kadgod zatreba moj život, dođi i uzmi ga.

ARKADINA. Nadam se da si već sve spakovao?

TRIGORIN *(nestrpljivo).* Jesam, jesam... *(Razmišlja.)* Zašto sam u tom zovu čiste duše osjetio tugu i zašto mi se srce tako bolno steglo?... Ako ti kadgod zatreba moj život, dođi i uzmi ga. *(Arkadinoj.)* Da ostanemo još jedan dan!

(Arkadina odmahuje glavom u znak odbijanja.)

TRIGORIN. Hajde da ostanemo!

ARKADINA. Dragi moj, ja znam šta te ovdje zadržava. Ali savladaj se. Ti si se malo opio, otrijezni se.

TRIGORIN. Budi i ti trijezna, budi pametna, razborita, preklinjem te, pogledaj na sve to kao pravi prijatelj... *(Steže joj ruku.)* Ti si u stanju da činiš žrtve... Budi mi prijatelj, pusti me...

ARKADINA *(jako uzbuđena).* Zar si toliko zanesen?

TRIGORIN. Mene nešto vuče njoj! Možda je to baš ono, što mi je potrebno.

ARKADINA. Ljubav malograđanske djevojke? O, kako malo se poznaješ!

TRIGORIN. Ponekad ljudi hodajući spavaju, tako i ja sad govorim s tobom, a čini mi se da spavam i vidim nju u snu... Obuzeli su me slatki, divni snovi... Pusti me...

ARKADINA (*drhteći*). Ne, ne... Ja sam obična žena, sa mnom se ne može tako govoriti... Ne muči me, Borise... Meni je strašno...

TRIGORIN. Ako budeš htjela, možeš da postaneš neobična. Mladenačka ljubav, divna, poetična ljubav, koja te diže u svijet snova — samo ona može pružiti sreću na zemlji! Takvu ljubav još nisam iskusio. U mladosti nisam imao vremena, obijao sam pragove redakcija, borio sam se s neimaštinom... A sad — evo je, takva ljubav je došla najzad, zove me... Zar ima smisla da bježim od nje?

ARKADINA (*ljutito*). Ti si lud!

TRIGORIN. Neka sam.

ARKADINA. Vi ste se svi dogovorili da me danas mučite!

(*Plače.*)

TRIGORIN (*hvata se za glavu*). Ne shvaća! Ne će da shvati!

ARKADINA. Zar sam ja tako stara i ružna da se sa mnom bez ustručavanja može govoriti o drugim ženama? (*Grli ga i ljubi.*) O, ti si poludio! Moj lijepi, moj divni... Ti si posljednja stranica mog života! (*Klekne pred njim.*) Moja radost, moj ponos, moje božanstvo... (*Grli njegova koljena.*) Ako me ti ostaviš makar i za jedan sat, ja to ne ću preživjeti, poludjet ću, moj neobični, divni, gospodaru moj...

TRIGORIN. Može netko ući. (*Pomaže joj da ustane.*)

ARKADINA. Neka, ja se ne stidim svoje ljubavi prema tebi. (*Ljubi mu ruke.*) Zlato moje, luda glavo, ti bi htio da luduješ, ali ja ne ću, ne ću da te pustim... (*Smije se.*) Ti si moj... moj... I ovo čelo je moje, i oči su moje, i ova divna svilena kosa također je moja... Ti si sav moj. Ti si tako darovit, pametan, najbolji savremeni pisac, ti si jedina nada Rusije... Ti imaš toliko iskrenosti, jednostavnosti, svježine, zdravog humora... Ti umiješ jednim potezom da prikažeš ono što je glavno, ono što je karakteristično za neku ličnost ili pejsaž, ljudi su tvoji kao živi. O, tebe čovjek ne može či-

tati bez oduševljenja! Misliš da je to laskanje? Da ti ja lažem? Dobro, pogledaj me u oči... pogledaj... Ličim li ja na lažljivicu? Eto vidiš, samo ja umijem da te cijenim, samo ti ja govorim istinu, dragi moj, divni... Hoćeš li sa mnom? Je li? Ne ćeš me ostaviti?...

TRIGORIN. Ja nemam svoje volje... Nikad je nisam ni imao... Trom, mek, uvijek poslušan — zar se to može sviđati ženi? Uzmi me, vodi, ali samo me ne puštaj od sebe ni za trenutak...

ARKADINA *(u sebi)*. Sada je moj. *(Ležerno, kao da se ništa nije dogodilo.)* Uostalom, ako hoćeš, možeš da ostaneš. Ja ću poći sama, a ti ćeš doći kasnije, kroz nedjelju dana. Zaista, zašto da se žuriš?

TRIGORIN. Ne, kad je već tako, pođimo zajedno.

ARKADINA. Kako hoćeš. Ako hoćeš zajedno, pođimo zajedno...

(Pauza.)

(Trigorin nešto bilježi u bilježnicu.)

ARKADINA. Što to bilježiš?

TRIGORIN. Jutros sam čuo lijep izraz: »Djevičanska šuma«... Može mi zatrebati. *(Proteže se.)* Dakle, idemo? Opet vagoni, stanice, bifei, teleći kotleti, razgovori...

ŠAMRAJEV *(ulazi)*. Čast mi je da vam sa žalošću javim da kola čekaju. Vrijeme je, draga gospođo, da krenete na stanicu; vlak dolazi u dva sata i pet minuta. Molim vas, Irina Nikolajevna, budite dobri, raspitajte se gdje je sada glumac Suzdaljcev? Da li je živ? Da li je zdrav? Nekad smo pili zajedno... U »Opljačkanoj pošti« je jedinstveno igrao... S njime je, sjećam se, u Jelisavetgradu služio tragičar Izmajlov, također znamenita ličnost... Nemojte žuriti, draga gospođo, još možete pričekati pet minuta. Jednom su u nekoj melodrami igrali zavjerenike, trebalo je reći: »Upali smo u klopku« a Izmajlov je rekao: »Upali smo u plovku«... *(Smije se.)* U plovku!

(Dok on govori, Jakov posluje oko prtljage, sobarica donosi Arkadinoj šešir, ogrtač, suncobran, rukavice; svi pomažu Arkadinoj da se obuče. Na vrata s lijeve strane proviruje kuhar, koji malo kasnije neodlučno ulazi. Ulazi Polina Andrejevna, zatim Sorin i Medvedenko.)

POLINA ANDREJEVNA *(s košaricom).* Evo vam malo šljiva na put... Vrlo su slatke. Možda ćete htjeti da se zasladite.

ARKADINA. Vi ste vrlo dobri, Polina Andrejevna.

POLINA ANDREJEVNA. Zbogom, draga moja! Ako vam nešto nije bilo po volji, oprostite. *(Plače.)*

ARKADINA *(grli je).* Sve je bilo lijepo, sve je bilo lijepo, Samo ne treba plakati.

POLINA ANDREJEVNA. Prolazi naše vrijeme!

ARKADINA. Šta da se radi!

SORIN *(u kaputu s pelerinom, sa šeširom na glavi, sa štapom u ruci — ulazi s lijeve strane; prolazeći kroz sobu).* Sestro, vrijeme je, pazi da ne zakasnimo na kraju krajeva. Ja idem da sjednem u kola. *(Izlazi.)*

MEDVEDENKO. A ja idem pješke na stanicu... da ispratim... Ja ću brzo... *(Izlazi.)*

ARKADINA. Doviđenja, dragi moji... Ako budemo živi i zdravi, na ljeto ćemo se opet vidjeti...

(Sobarica, Jakov i kuhar ljube joj ruku.)

Ne zaboravite me. *(Pruža kuharu rubalj.)* Evo vam rubalj za sve troje.

KUHAR. Najljepša vam hvala, gospođo. Sretan put! Mnogo smo vam zahvalni!

JAKOV. Sretan put!

ŠAMRAJEV. Javite nam se koji put, usrećite nas! Zbogom, Borise Aleksejeviču!

ARKADINA. Gdje je Konstantin? Recite mu da odlazim. Treba da se pozdravimo. E, ne spominjite nas po zlu. *(Jakovu.)* Dala sam kuharu rubalj, to je za sve troje.

(Svi odlaze nadesno. Pozornica je prazna. Iza pozornice graja, kao obično pri ispraćaju. Sobarica se vraća da uzme sa stola košaricu sa šljivama i opet izlazi.)

TRIGORIN *(vraća se).* Zaboravio sam svoj štap. On je, izgleda, tamo na terasi. *(Polazi i kod vrata s lijeve strane susreće se s Ninom koja ulazi.)* To ste vi? Mi odlazimo...

NINA. Ja sam predosjećala da ćemo se još vidjeti. *(Uzbuđeno.)* Borise Aleksejeviču, ja sam se definitivno odlučila, kocka je pala, idem u glumice. Sutra već ne ću biti ovdje, na-

puštam oca, napuštam sve, počinjem nov život . . . Odlazim kao i vi . . . u Moskvu. Tamo ćemo se vidjeti.

TRIGORIN *(okreće se)*. Odsjednite u »Slavenskom bazaru« . . . Javite mi se odmah . . . Molčanovka, kuća Groholjskog . . . Ja se žurim . . .

(Pauza.)

NINA. Još samo trenutak . . .

TRIGORIN *(tiho)*. Vi ste divni . . . Kakava je sreća vjerovati da ćemo se uskoro vidjeti!

(Ona mu pada na grudi.)

Ja ću opet vidjeti ove divne oči, neizrecivo divan, nježan osmijeh . . . ove blage crte, izraz anđeoske čednosti . . . Draga moja . . . *(Dug poljubac.)*

Zastor

Između trećeg i četvrtog čina prolaze dvije godine.

ČETVRTI ČIN

Jedan od salona u kući Sorina, koji je Konstantin Trepljov pretvorio u radnu sobu. S lijeve i desne strane su vrata, koja vode u unutrašnje sobe. Ravno — staklena vrata na terasu. Osim običnog salonskog namještaja, u desnom je kutu — pisaći stol, kraj vrata s lijeve strane turski divan, ormar s knjigama, knjige na prozorima, na stolicama, — Večer je. Gori jedna svjetiljka pod sjenilom. Čuje se kako šumi drveće i zavija vjetar u dimnjacima. Noćni čuvar lupa. MEDVEDENKO i MAŠA ulaze.

MAŠA *(viče)*. Konstantine Gavriliču! Konstantine Gavriliču! *(Gleda lijevo i desno.)* Nema nikog. Stari svaki čas pita gdje je Kostja, gdje je Kostja . . . Ne može da živi bez njega . . .

MEDVEDENKO. Boji se samoće. *(Osluškuje.)* Kakvo pogano vrijeme! Već drugi dan.

MAŠA *(pojačava plamen u svjetiljci)*. Na jezeru valovi. Ogromni.

MEDVEDENKO. U parku je mrak. Trebalo bi narediti da sruše u parku onu pozornicu. Stoji gola, ružna, kao kostur, a zavjesa klopara na vjetru. Kad sam sinoć prolazio onuda, učinilo mi se kao da netko na njoj plače.

MAŠA. Koješta . . .

(Pauza.)

MEDVEDENKO. Hajdemo, Maša, kući!

MAŠA *(odbija glavom)*. Ja ću ostati ovdje spavati.

MEDVEDENKO *(molećivo)*. Maša, hajdemo! Naše dijete je sigurno gladno.

MAŠA. Gluposti! Matrjona će ga nahraniti.

(Pauza.)

MEDVEDENKO. Žao mi ga je. Već treću noć bez majke...

MAŠA. Ti si postao dosadan. Ranije si bar ponekad filozofirao, a sad samo — dijete, kući, dijete, kući — i ništa drugo ne čujem od tebe.

MEDVEDENKO. Hajdemo, Maša!

MAŠA. Idi sam!

MEDVEDENKO. Tvoj otac mi ne će dati konja.

MAŠA. Zamoli ga, dat će ti.

MEDVEDENKO. Dobro, molit ću ga. Dakle, ti ćeš doći sutra?

MAŠA *(šmrče burmut)*. Dobro, da, sutra. Dosadan si . . .

(Ulaze Trepljov i Polina Andrejevna; Trepljov nosi jastuke i gunj, a Polina Andrejevna presvlake; spuštaju ih na turski divan; zatim Trepljov odlazi za svoj stol i sjeda.)

MAŠA. Zašto to, mama?

POLINA ANDREJEVNA. Pjotr Nikolajevič je molio da mu namjestimo kod Kostje.

MAŠA. Dajte, ja ću . . . *(Namješta postelju.)*

POLINA ANDREJEVNA *(uzdiše)*. Starac — kao dijete . . . *(Prilazi pisaćem stolu, i naslonivši se na lakat, razgleda rukopis.)*

(Pauza.)

MEDVEDENKO. Onda ja idem... Zbogom, Maša. *(Ljubi ženi ruku.)* Zbogom, mama. *(Hoće da poljubi ruku punici.)*

POLINA ANDREJEVNA *(nervozno).* Hajd, idi s milim bogom.

MEDVEDENKO. Zbogom, Konstantine Gavriliču.

(Trepljov mu šutke pruža ruku. Medvedenko izlazi.)

POLINA ANDREJEVNA *(gleda u rukopis).* Nitko nije ni sanjao da ćete vi, Kostja, postati pravi pisac. A sad, hvala bogu, počeli su da vam i novac šalju iz časopisa. *(Pomiluje ga rukom po kosi.)* I proljepšao se... Dragi Kostja, dobri moj, budite malo nježniji prema mojoj Mašenjki!...

MAŠA *(namještajući postelju).* Ostavite ga, mama.

POLINA ANDREJEVNA *(Trepljovu).* Ona je mila.

(Pauza.)

Ženi, Kostja, ništa nije potrebno, samo da je čovjek nježno pogleda. Znam po sebi.

(Trepljov ustaje od stola i šutke izlazi.)

MAŠA. Eto, naljutili ste ga! Šta ste mu dodijavali.

POLINA ANDREJEVNA. Žao mi te je, Mašenjka.

MAŠA. Pa šta je s tim!

POLINA ANDREJEVNA. Boli me srce zbog tebe. Ja sve vidim, sve razumijem.

MAŠA. Sve su to gluposti. Očajnička ljubav postoji samo u romanima. Sve su to sitnice. Samo ne treba čovjek da se predaje tome i da stalno očekuje nešto, očekuje da puhne povoljan vjetar... Ako se u srce uvukla ljubav — treba je izbaciti. Eto, obećali su mi da će premjestiti muža u drugi okrug. Kad pođemo tamo — sve ću zaboraviti... iščupati iz srca s korijenom.

(Iz treće sobe čuje se melankolični valcer.)

POLINA ANDREJEVNA. Kostja svira. Znači da mu je teško.

MAŠA *(nečujno se dva tri puta okrene po ritmu valcera)*.. Glavno je, mama, ne gledati očima. Neka samo premjeste mog Semjona, onda ću, vjerujte, za mjesec dana zaboraviti. Sve su to sitnice.

(Otvaraju se vrata s lijeve strane. Dorn i Medvedenko guraju Sorina u naslonjaču.)

MEDVEDENKO. Sad nas je šestoro u kući. A brašno sedamdeset kopjejki pud.

DORN. Hajde sad, iziđi na kraj.

MEDVEDENKO. Lako je vama smijati se. Vi imate novaca za bacanje.

DORN. Novaca? Za trideset godina liječničke prakse, dragi moj, teške prakse, kad nisam pripadao sebi ni danju ni noću, pošlo mi je za rukom da uštedim samo dvije tisuće, a i njih sam nedavno potrošio u inozemstvu. Ja nemam ništa.

MAŠA *(mužu)*. Nisi otišao?

MEDVEDENKO *(kao da se izvinjava)*. Šta ću? Kad mi ne daju konja!

MAŠA *(jetko, poluglasno)*. Uh, samo da te ne gledam!'

(Naslonjač se zaustavlja u lijevoj polovini sobe; Polina Andrejevna, Maša i Dorn sjedaju pored Sorina; Medvedenko, ožalošćen, povlači se ustranu.)

DORN. Koliko je ovdje promjena kod vas! Od salona ste napravili kabinet.

MAŠA. Ovdje je Konstantinu Gavriliču zgodnije raditi. Može kad god hoće da iziđe u park i da tamo misli.

(Lupa noćni čuvar.)

SORIN. Gdje je sestra?

DORN. Otišla je na stanicu da dočeka Trigorina. Sad će se vratiti.

SORIN. Kad ste već smatrali za potrebno da zovete sestru, znači da sam opasno bolestan. *(Pošutjevši.)* Baš je smiješno, ja sam opasno bolestan, a međutim ne dobivam nikakvih lijekova.

DORN. A šta biste željeli? Valerijane? Sode? Kinina?

SORIN. E, počinje filozofija! Oh, ovo je napast! *(Pokazuje glavom na divan.)* Je li to za mene namješteno?

POLINA ANDREJEVNA. Za vas, Petre Nikolajeviču.

SORIN. Hvala vam.

DORN *(pjevuši).* »Mjesec već plovi po noćnome nebu ...«

SORIN. Hoću da dam Kostji temu za novelu. Ona treba da ima naslov: »Čovjek koji je htio.« »L, homme qui a voulu.« U mladosti sam nekad želio da postanem književnik — i nisam postao; želio sam da lijepo govorim — a govorio sam strašno rđavo *(imitira sebe).* »I to je sve, i tako dalje, ovaj, onaj ...« Ponekad razvlačim, razvlačim rezime, čak se sav preznojim; želio sam da se oženim — i nisam se oženio; želio sam da uvijek živim u gradu — i, eto, završavam svoj život na selu i tako dalje.

DORN. Želio sam da postanem pravi državni savjetnik — i postao sam.

SORIN *(smije se).* Za tim nisam težio. To je došlo samo po sebi.

DORN. Biti nezadovoljan sa životom u šezdeset drugoj godini — nije velikodušno.

SORIN. Ala ste vi tvrdoglav čovjek! Shvatite: meni se živi!

DORN. To je lakomisleno. Po prirodnim zakonima svaki život mora imati kraj.

SORIN. Vi rezonirate kao sit čovjek. Vi ste siti i zato ste ravnodušni prema životu, vama je svejedno. Ali i vi ćete se plašiti kad budete umirali.

DORN. Strah od smrti je životinjski strah ... Treba ga gušiti u sebi. Svijesno se boje smrti samo oni, koji vjeruju u vječni život, koji se plaše zbog svojih grijeha. A vi ste, prvo, ateist, a drugo — kakve grijehe vi imate? Vi ste dvadeset i pet godina služili u sudskoj struci — i to je sve.

SORIN *(smije se).* Dvadeset osam ...

(Ulazi Trepljov i sjeda na klupicu do Sorinovih nogu. Maša za cijelo vrijeme ne skida s njega očiju.)

DORN. Mi smetamo Konstantinu Gavriliču da radi.

TREPLJOV. Ne, ništa.

(Pauza.)

MEDVEDENKO. Dopustite da vas pitam, gospodine doktore, koji vam se grad u inozemstvu sviđa?

DORN. Genova.

TREPLJOV. Zašto Genova?

DORN. Tamo je divna ulična gomila. Izideš uveče iz hotela, a cijela ulica vrvi od svijeta. Tumaraš tako u gomili bez ikakvog cilja, ovamo onamo, cik-cak, živiš zajedno s njom, stapaš se s njom psihički i počinješ vjerovati, da je zaista moguća jedna duša cijelog svijeta, kao ona, koju je nekad u vašem komadu igrala Nina Zarečna. Kad sam je već spomenuo, recite — gdje je sad ona? Gdje je i šta radi?

TREPLJOV. Vjerojatno je dobro.

DORN. Govorili su mi, da je tobože počela da vodi nekakav neobičan život. U čemu je stvar?

TREPLJOV. To je, doktore, dugačka priča.

DORN. A vi ispričajte ukratko.

(Pauza.)

TREPLJOV. Ona je pobjegla od kuće i živjela s Trigorinom. Je li vam to poznato?

DORN. Jest.

TREPLJOV. Imala je dijete. Dijete je umrlo. Trigorin je ohladio prema njoj i vratio se svojim starim simpatijama, što se. uostalom, moglo očekivati. Uostalom, on nije nikad ni ostavljao stare, nego, kao čovjek bez karaktera, nekako je umio glumiti na obje strane. Koliko ja mogu zaključiti iz onog što mi je poznato, lični Ninin život je potpuno promašen.

DORN. A gluma?

TREPLJOV. S glumom je, čini se, još gore. Debitirala je negdje u okolini Moskve u ljetnjem kazalištu, zatim je otputovala u provinciju. Ja je onda nikako nisam gubio iz vida i neko vrijeme sam svuda išao za njom. Ona je uzimala da igra velike uloge, ali je igrala grubo, bez ukusa, vikala je, imala je oštre pokrete. Bilo je trenutaka kad je znala darovito uzviknuti, darovito umrijeti, ali su to bili samo trenuci.

DORN. Znači da ipak ima dara?

TREPLJOV. Teško je reći. Vjerojatno ima. Ja sam je viđao, ali ona nije htjela da mene vidi, i hotelska posluga

me nije puštala k njoj. Ja sam shvatio njeno raspoloženje i nisam insistirao da dođe do sastanka.

(Pauza.)

Šta bih vam još rekao? Zatim, kad sam se već vratio kući, počeo sam dobivati od nje pisma. Pametna pisma, srdačna, zanimljiva; ona se nije žalila, ali sam osjećao da je duboko nesretna: svaki red je ličio na bolesni, napeti živac. I mašta joj je malo bolesna. Potpisivala se — Galeb. U »Rusalci« vodeničar kaže za sebe da je gavran, a ona je u pismima stalno ponavljala da je galeb. Sada je ovdje.

DORN. Kako — ovdje?

TREPLJOV. U gradu, u gostionici. Već pet dana živi tamo u sobama za prenoćište. Bio sam otišao k njoj, a i Marija Iljinišna je odlazila, samo ona nikog ne prima. Semjon Semjonovič tvrdi, da ju je jučer poslije ručka vidio u polju, dvije vrste odavde.

MEDVEDENKO. Da, vidio sam je. Išla je prema gradu. Ja sam je pozdravio, pitao sam je što ne svrati k nama. Rekla je, da će svratiti.

(Pauza.)

TREPLJOV. Ne će ona svratiti. Otac i maćeha ne će da znaju za nju. Svuda su postavili stražare i naredili im da je ne puštaju čak ni da priđe njihovom imanju. *(Zajedno s doktorom prilazi pisaćem stolu.)* Kako je lako, doktore, biti filozof na papiru i kako je to teško biti u životu!

SORIN. Divna je to djevojka bila.

DORN. Šta kažete?

SORIN. Divna je to, velim, bila djevojka. Viši građanski savjetnik Sorin bio je čak neko vrijeme u nju zaljubljen.

DORN. Stari donžuan.

(Čuje se smijeh Šamrajeva.)

POLINA ANDREJEVNA. Čini mi se da su naši došli sa stanice...

TREPLJOV. Da, čujem mamin glas.

(Ulaze Arkadina i Trigorin, za njima Šamrajev.)

ŠAMRAJEV *(ulazeći)*. Mi svi starimo, trošimo se pod utjecajem stihija, a vi ste, draga gospođo, još uvijek mladi... Svijetla bluza, živost, gracija...

ARKADINA. Vi opet hoćete da me ureknete, dosadni čovječe!

TRIGORIN *(Sorinu)*. Dobro veče, Petre Nikolajeviču. A vi opet bolujete? Ne valja vam to! *(Opazivši Mašu, radosno.)* Marja Iljinišna!

MAŠA. Jeste li me prepoznali? *(Stisne mu ruku.)*

TRIGORIN. Jeste li udati?

MAŠA. Odavno.

TRIGORIN. Sretni? *(Pozdravlja se s Dornom i Medvedenkom, zatim neodlučno prilazi Trepljovu)*. Irina Nikolajevna mi je rekla da ste već zaboravili ono što je bilo i da se više ne ljutite.

(Trepljov mu pruža ruku.)

ARKADINA *(sinu)*. Boris Aleksejevič ti je donio jedan časopis s tvojom novom pričom.

TREPLJOV *(uzima svezak, Trigorinu)*. Hvala vam. Vrlo ste ljubazni.

(Sjedaju.)

TRIGORIN. Šalju vam pozdrave vaši poštovaoci... U Petrogradu i u Moskvi svijet se interesira za vas, svi me pitaju za vas. Pitaju kako izgledate, koliko vam je godina, jeste li crnomanjasti ili plavi. Odnekud svi misle da niste više mladi. I nitko ne zna vaše pravo prezime, jer sve štampate pod pseudonimom, vi ste tajanstveni kao Gvozdena Maska.

TREPLJOV. Hoćete li dugo kod nas ostati?

TRIGORIN. Ne, već sutra mislim u Moskvu. Moram. Žurim se da dovršim novelu, osim toga obećao sam dati nešto za zbornik. Jednom riječju — stara priča.

(Dok oni razgovaraju, Arkadina i Polina Andrejevna stavljaju posred sobe stolić za kartanje i otvaraju ga. Šamrajev pali svijeće, namješta stolice. Vade iz ormara tombolu.)

TRIGORIN. Vrijeme nas je neljubazno dočekalo. Vjetar je strašno jak. Sutra izjutra, ako se smiri, idem na jezero pecati. Osim toga, treba da pogledam park i ono mjesto gdje je — sjećate li se? — izvođen vaš komad. Kod mene je sazrio jedan motiv, treba samo obnoviti u sjećanju mjesto radnje.

MASA *(ocu)*. Tata, dopusti mom mužu da uzme konja! On mora kući.

ŠAMRAJEV *(imitira je)*. Konja ... kući ... *(Strogo.)* Sama si vidjela: malo prije smo slali na stanicu. Ne ćemo ga valjda opet zamarati.

MAŠA. Ali ima i drugih konja ... *(Videći da otac šuti, odmahne rukom.)* Od vas nešto tražiti ...

MEDVEDENKO. Maša, idem ja pješke. Boga mi ...

POLINA ANDREJEVNA *(uzdahne)*. Pješke, po takvom vremenu ... *(Sjeda za stolić.)* Izvolite, gospodo.

MEDVEDENKO. Pa samo su šest vrsta ... Zbogom ... *(Ljubi ženi ruku.)* Zbogom, mamice.

(Punica mu nerado pruža ruku da je poljubi.)

Ja ne bih nikog uznemirivao, ali dijete ... *(Klanja se svima.)* Zbogom ... *(Izlazi; ide kao da je nešto skrivio.)*

ŠAMRAJEV. Neka, stići će. Nije general.

POLINA ANDREJEVNA *(kuca po stolu)*. Izvolite, gospodo. Da ne gubimo vrijeme, skoro će nas zvati na večeru.

(Šamrajev, Maša i Dorn sjedaju za stol.)

ARKADINA *(Trigorinu)*. Kad nastupe duge jesenje večeri, ovdje se igra tombola. Eto, pogledajte. Starinska tombola, njome smo se igrali još s pokojnom majkom dok smo još bili djeca. Hoćete li prije večere jednu partiju s nama? *(Sjeda s Trigorinom za stol.)* Igra je dosadna, ali ako se čovjek navikne, može se podnijeti. *(Dijeli svima po tri karte.)*

TREPLJOV *(prelistava časopis)*. Svoju priču je pročitao, a moju čak nije ni razrezao. *(Spušta časopis na pisaći stol,*

zatim polazi vratima s lijeve strane; prolazeći pored majke, ljubi je u kosu.)

ARKADINA. A ti, Kostja?

TREPLJOV. Oprosti, nisam raspoložen... Prošetat ću malo. *(Izlazi.)*

ARKADINA. Ulog — deset kopjejaka. Doktore, uplatite za mene.

DORN. Hoću.

MAŠA. Jesu li svi uplatili? Ja počinjem... Dvadeset dva!

ARKADINA. Imam.

MAŠA. Tri!

DORN. U redu.

MAŠA. Jeste li stavili tri? Osam! Osamdeset jedan! Deset!

ŠAMRAJEV. Ne žuri.

ARKADINA. Kako su me u Harkovu dočekali, bože moj, još mi se vrti u glavi!

MAŠA. Trideset četiri!

(Iza pozornice se čuje melankolični valcer.)

ARKADINA. Studenti su mi priredili ovacije... Tri košarice cvijeća, dva vijenca, i ovo... *(Skida s grudi broš i baca ga na stol.)*

ŠAMRAJEV. Lijepa stvar...

MAŠA. Pedeset!...

DORN. Točno pedeset?

ARKADINA. Ja sam imala izvanrednu toaletu... Ne kažem da mi se ovo ili ono ne može osporiti, ali što se oblačenja tiče, umijem da se obučem.

POLINA ANDREJEVNA. Kostja svira. Teško mu je, jadniku.

ŠAMRAJEV. U novinama ga jako grde.

MAŠA. Sedamdeset sedam!

ARKADINA. Ne treba da obraća pažnju na to.

TRIGORIN. On nema sreće. Nikako ne može da pogodi pravi ton. Nešto čudno, neodređeno, neki put čak nalik na buncanje. Nijedne žive ličnosti.

MAŠA. Jedanaest!

ARKADINA *(okrene se Sorinu)*. Petruša, je li ti dosadno?

(Pauza.)

Spava.

DORN. Spava pravi državni savjetnik.

MAŠA. Sedam! Devedeset!

TRIGORIN. Kad bih živio na ovakvom imanju, kraj jezera, mislite da bih nešto pisao? Ja bih pobijedio u sebi tu strast i samo bih pecao ribu.

MAŠA. Dvadeset osam!

TRIGORIN. Uhvatiti grgeča ili jorša[1] — to je pravo blaženstvo!

DORN. A ja vjerujem u Konstantina Gavriliča. Nešto kod njega ima! Nešto ima! On misli slikama, priče su mu slikovite, uvjerljive, ja ih snažno osjećam. Šteta je samo što nema određenih zadataka. Učini utisak na čitaoca — i ništa više, a to nije dosta. Irina Nikolajevna, radujete li se što vam je sin književnik?

ARKADINA. Zamislite, još nisam čitala njegove stvari. Nemam vremena.

MAŠA. Dvadeset šest!

(Trepljov polako ulazi i prilazi svom stolu.)

ŠAMRAJEV *(Trigorinu)*. A kod nas je, Borise Aleksejeviču, ostala jedna vaša stvar.

TRIGORIN. Koja?

ŠAMRAJEV. Jednom prilikom je Konstantin Gavrilič ubio galeba, a vi ste me zamolili da dadem da vam se napravi od njega punjena ptica.

TRIGORIN. Ne sjećam se. *(Premišlja.)* Ne, ne sjećam se!

MAŠA. Šezdeset šest! Jedan!

TREPLJOV *(širom otvara prozor, osluškuje)*. Ala je jezivo napolju! Ne znam zašto sam tako uznemiren.

ARKADINA. Kostja, zatvori prozor, puše.

(Trepljov zatvara prozor.)

MAŠA. Osamdeset osam!

TRIGORIN. Igra je moja, gospodo.

ARKADINA *(veselo)*. Bravo, bravo!

---

[1] vrst sitnije ribe (lat. Acerina cernua).

ŠAMRAJEV. Bravo!

ARKADINA. Ovaj čovjek uvijek i svuda ima sreće. *(Ustaje.)* A sad hajde da štogod založimo. Naš slavni gost danas nije ručao. Nastavit ćemo poslije večere. *(Sinu.)* Kostja, ostavi svoje rukopise, hajde da večeramo.

TREPLJOV. Ne ću, mama, ja sam sit.

ARKADINA. Kako god hoćeš. *(Budi Sorina.)* Petruša, da večeramo! *(Uzima Šamrajeva ispod ruke.)* Pričat ću vam kako su me dočekali u Harkovu...

(Polina Andrejevna gasi na stolu svijeće, zatim ona i Dorn guraju naslonjač. Svi izlaze na lijevu stranu; na pozornici ostaje samo Trepljov za pisaćim stolom.)

TREPLJOV *(sprema se da piše; letimice čita ono što je već napisano).* Ja sam tako mnogo govorio o novim formama, a sad osjećam da i sâm malo po malo padam u šablonu. *(Čita.)* »Plakat na ogradi glasi... Blijedo lice, okruženo tamnom kosom...« Glasi, okruženo... To je glupo. *(Precrtava.)* Početi ću od trenutka kada je junaka probudio pljusak, a sve ostalo napolje. Opis mjesečine dug je i usiljen. Trigorin ima vještine, lako je njemu... Kod njega na brani blliješti grlić razbijene boce i crni se sjenka vodeničkog točka — i mjesečna noć je gotova, a kod mene — i blaga svjetlost, i lako treperenje zvijezda i daleki zvuci klavira koji se tope u mirnom mirisnom zraku... To se ne može izdržati.

(Pauza.)

Da, ja sve više dolazim do uvjerenja, da nije riječ o starim ili novim formama, nego da čovjek treba pisati ne misleći ni na kakve forme, da piše zato, što mu riječi slobodno teku iz duše.

(Netko kuca na prozor pored stola.)

Tko je to? *(Gleda kroz prozor.)* Ništa se ne vidi... *(Otvara staklena vrata i gleda u vrt.)* Netko je potrčao niz stepenice. *(Vikne.)* Tko je tu? *(Izlazi; čuje se kako brzo ide preko terase; za pola minute se vraća s Ninom Zarečnom.)* Nina! Nina!

(Nina mu spušta glavu na grudi i prigušeno jeca.)

TREPLJOV *(dirnut)*. Nina, Nina! To ste vi ... vi ... Kao da sam predosjećao, cijeli dan mi je bilo tako teško na srcu. *(Skida joj šešir i ogrtač.)* O, dobra moja, draga moja, ona je došla! Ne ćemo plakati, ne ćemo!

NINA. Ovdje nekog ima.

TREPLJOV. Nema nikog.

NINA. Zatvorite vrata, može netko ući.

TREPLJOV. Nitko ne će ući.

NINA. Ja znam. Irina Nikolajevna je ovdje. Zaključajte vrata ...

TREPLJOV *(zaključava vrata s desne strane, prilazi vratima s lijeve)*. Ovdje nema ključa. Stavit ću tu naslonjač. *(Stavlja naslonjač pred vrata.)* Ne bojte se, nitko ne će ući.

NINA *(gleda ga pažljivo u lice)*. Dajte da vas pogledam. *(Okreće se.)* Ovdje je toplo, lijepo ... Nekad je tu bio salon. Jesam li se jako promijenila?

TREPLJOV. Da ... Omršavjeli ste i oči su vam postale krupnije. Nina, zaista je čudno što vas vidim. Zašto me niste pustili da dođem k vama? Zašto dosad niste došli? Ja znam da ste ovdje već skoro nedjelju dana ... Ja sam svaki dan odlazio k vama po nekoliko puta, stajao ispod vašeg prozora kao prosjak.

NINA. Bojala sam se da me mrzite. Svake noći sanjam kako me gledate i ne možete da me prepoznate. Kad biste znali! Od prvog dana poslije dolaska stalno sam lutala ovuda ... pored jezera. Pored vaše kuće sam bila mnogo puta i nisam se mogla odlučiti da uđem. Hajde da sjednemo.

(Sjedaju.)

Hajde da sjednemo i da pričamo, pričamo. Ovdje je lijepo, toplo, ugodno ... Čujete li vjetar? Kod Turgenjeva ima jedno mjesto: »Blago onome tko u takvu noć sjedi u kući, tko ima svoj topli kutak.« Ja sam — galeb ... Ne, to nije ono. *(Trlja čelo.)* Šta sam počela? ... Da ... Turgenjev ... »I neka pomogne bog svima beskućnicima i lutalicama ...« Ništa ... *(Jeca.)*

TREPLJOV. Nina, opet vi ... Nina!

NINA. Ništa, tako mi je lakše ... Već dvije godine nisam plakala. Sinoć kasno otišla sam u park da pogledam da li je

još čitava naša pozornica... A ona još stoji. Zaplakala sam prvi put poslije dvije godine i bilo mi je lakše, duša mi se malo razvedrila. Vidite, više ne plačem. *(Uzima ga za ruku.)* Dakle, postali ste književnik... Vi ste književnik, a ja glumica... Oboje smo upali u vrtlog... Živjela sam sretno, kao dijete — čim se probudim ujutro, pjevam; voljela sam vas, sanjala o slavi, a sada? Sutra ujutro moram putovati u Jelec u trećem razredu... sa seljacima, a u Jelecu će me obrazovani trgovci salijetati komplimentima. Život je okrutan!

TREPLJOV. Zašto u Jelec?

NINA. Potpisala sam angažman za cijelu zimu. Vrijeme je već da putujem.

TREPLJOV. Nina, ja sam vas proklinjao, mrzio, derao vaša pisma i fotografije, ali sam svakog trenutka bio svjestan da je moja duša zauvijek vezana uz vas. Nisam u stanju da vas zaboravim, Nina. Otkako sam izgubio vas i počeo da objavljujem svoje priče, život mi je postao nepodnošljiv — ja patim... Moja se mladost odjednom prekinula i meni se čini da sam već proživio na svijetu devedeset godina. Ja vas zovem, ljubim zemlju po kojoj ste vi gazili; kudgod pogledam, svuda mi izlazi pred oči vaše lice, ovaj nježni osmijeh koji mi je zračio u najljepšim godinama mog života...

NINA *(zbunjeno)*. Zašto on tako govori, zašto tako govori!

TREPLJOV. Ja sam potpuno sam, ne grije me ničija ljubav, meni je hladno kao u podzemlju; sve što napišem, sve je to suho i mračno. Ostanite ovdje, Nina, preklinjem vas, ili mi dopustite da pođem s vama.

(Nina brzo stavlja šešir na glavu i oblači kaput.)

TREPLJOV. Zašto, Nina? Molim vas, Nina... *(Gleda je kako se sprema.)*

(Pauza.)

NINA. Moja kola stoje kod vrata. Nemojte me pratiti, idem sama... *(Kroz suze.)* Dajte mi vode...

TREPLJOV *(daje joj da pije)*. Kuda ćete sada?

NINA. U grad.

(Pauza.)

Je li ovdje Irina Nikolajevna?

TREPLJOV. Da... U četvrtak je ujaku pozlilo, mi smo joj brzojavili da dođe.

NINA. Zašto govorite da ste ljubili zemlju po kojoj sam ja gazila? Mene treba ubiti. *(Klone, nasloni se na stol.)* Strašno sam umorna! Kad bih se mogla odmoriti... odmoriti! *(Diže glavu.)* Ja sam — galeb... Ne, to nije ono... Ja sam glumica! Pa da! *(Čuje smijeh Arkadine i Trigorina, osluškuje, zatim pritrčava vratima s lijeve strane i gleda kroz ključanicu.)* I on je tu... *(Vraća se Trepljovu.)* Pa da... Ništa... Dabome... On nije vjerovao u moje sposobnosti, samo se smijao mojim snovima, i malo po malo i ja sam prestala da vjerujem i klonula duhom... Tu su još bile ljubavne brige, ljubomora i uvijek — strah za dijete... Postala sam sitničava, jadna, igrala sam mehanički... Nisam znala kud ću s rukama, nisam umjela da stojim na pozornici, nisam vladala svojim glasom. Vi ne razumijete to stanje — kad čovjek osjeća da odvratno igra. Ja sam — galeb. Ne, to nije ono... Sjećate li se kako ste jednom prilikom ubili galeba. Slučajno je naišao jedan čovjek, vidio, i prosto iz dosade upropastio... Tema za malu priču... Ne, to nije ono... *(Trlja čelo.)* Šta sam ono htjela?... Govorim o kazalištu. Sad je drukčije... Sad sam prava glumica, igram s uživanjem, sa zanosom, opijam se na pozornici i osjećam da sam divna. A sada, dok živim ovdje, ja stalno idem pješke, idem i mislim, mislim i osjećam kako rastu moje duševne snage... I sada znam, razumijem, Kostja, da u našem poslu — bilo da igramo na pozornici ili pišemo — nije glavno slava, sjaj, sve ono o čemu sam sanjala; glavno je da čovjek umije podnositi patnje. Da umije nositi svoj križ i vjerovati. Ja vjerujem i nije mi tako teško; kad mislim o svom pozivu, ja se ne bojim života.

TREPLJOV *(tužno)*. Vi ste našli svoj put, vi znate kuda idete, a ja se još uvijek vrtim u kaosu snova i slika, a ne znam zašto i kome to treba. Ja ne vjerujem ni u šta i ne znam u čemu je moj poziv.

NINA *(osluškuje)*. Pst... Idem. Zbogom. Kad postanem velika glumica, dođite da me vidite. Obećajete li? A sada... *(Stisne mu ruku.)* Već je kasno. Jedva se držim na nogama... Ja sam iscrpljena, gladna sam...

TREPLJOV. Ostanite, donijet ću vam da večerate...

NINA. Ne, ne... Nemojte me pratiti, idem sama... Kola su mi blizu... Dakle, ona ga je dovela sobom? Pa šta, sve-

jedno. Kad vidite Trigorina, ne govorite mu ništa... Ja ga volim. Volim ga čak jače nego ranije... Tema za malu priču... Volim, volim strasno, volim kao očajnik. Lijepo je bilo nekad, Kostja! Sjećate li se? Kako je vedar, topao, radostan, čist bio život, kakvi su bili osjećaji — osjećaji koji liče na nježno, divno cvijeće... Sjećate li se?... *(Recitira.)* »Ljudi, lavovi, orlovi i jarebice, rogati jeleni, guske, pauci, nijeme ribe, koje su obitavale u vodi, morske zvijezde i oni, koji se nisu mogli okom sagledati — jednom riječju svi životi, svi životi, svi životi, prešavši svoj tužni krug, ugasili su se... Prohujale su tisuće vjekova otkako na zemlji nema nijednog živog bića, i ovaj jadni mjesec uzalud pali svoj fenjer. Na livadi se više ne bude kričući ždralovi, a hruštevi se više ne čuju u lipovim gajevima...« *(Naglo zagrli Trepljova i pobjegne kroz staklena vrata.)*

TREPLJOV *(nakon pauze)*. Zlo, ako je netko sretne u vrtu i kaže mami... To može ožalostiti mamu... *(Tokom dvije minute šutke dere sve svoje rukopise i baca pod stol, zatim otključava vrata na desnoj strani i izlazi.)*

DORN *(trudeći se da otvori vrata s lijeve strane)*. Čudnovato, izgleda da su vrata zaključana... *(Ulazi i stavlja naslonjač na svoje mjesto.)* Trka s preponama.

(Ulaze Arkadina, Polina Andrejevna, za njima Jakov s bocama i Maša; malo kasnije Šamrajev i Trigorin.)

ARKADINA. Crno vino i pivo za Borisa Aleksejeviča stavite ovamo, na stol. Mi ćemo igrati i piti. Hajde da sjednemo, gospodo.

POLINA ANDREJEVNA *(Jakovu)*. I odmah donesi čaj... *(Pali svijeće i sjeda za stolić.)*

ŠAMRAJEV *(prilazi s Trigorinom ormaru)*. Evo, to je ona stvar o kojoj sam vam govorio... *(Vadi iz ormara punjenog galeba.)* Vaša narudžba.

TRIGORIN *(razgleda galeba)*. Ne sjećam se! *(Promislivši.)* Ne, ne sjećam se!

(S desne strane iza pozornice čuje se pucanj. Svi se trgnu.)

ARKADINA *(uplašeno)*. Što je to?

DORN. Ništa. Mora biti da je nešto puklo u mojoj ručnoj apoteci. Ne uznemirujte se. *(Izlazi na desnu stranu, vraća se*

za pola minuta.) Dabome. Eksplodirala je bočica s eterom. *(Pjevuši.)* »Ja pred tobom opet sav očaran stojim . . .«

ARKADINA *(sjeda za stol).* Uh, ala sam se uplašila! To me je podsjetilo na ono . . . *(Pokriva lice rukama.)* Čak mi se smrklo pred očima.

DORN *(prelistava časopis, Trigorinu).* Ovdje je prije dva mjeseca bio štampan jedan članak . . . pismo iz Amerike, i ja sam htio da vas pitam zgodnom prilikom . . . *(Ogrli Trigorina oko struka i vodi ga k rampi.)* . . . jer me neobično interesira to pitanje . . . *(Za jedan ton niže, tiho.)* Odvedite odavde na neki način Irinu Nikolajevnu. Konstantin Gavrilovič se ubio...

Zastor

UJAK VANJA

Lica:

SEREBRJAKOV, ALEKSANDAR VELIMIROVIČ, umirovljeni sveučilišni profesor.
JELENA ANDREJEVNA, njegova žena, 27 godina stara.
SOFJA ALEKSANDROVNA (SONJA), njegova kći iz prvoga braka.
VOJNICKAJA, MARIJA VASILJEVNA, udovica tajnoga savjetnika, mati prve profesorove žene.
VOJNICKI, IVAN PETROVIČ, njezin sin.
ASTROV, MIHAIL LVOVIČ, liječnik.
TELJEGIN, ILJA ILJIČ, propali vlastelin.
MARINA, stara dadilja.
RADNIK.

Radnja se odigrava na Serebrjakovljevu imanju.

PRVI ČIN

Vrt. Vidi se dio kuće s terasom. U aleji pod starim jablanom nalazi se stol, prostrt za čaj. Klupe, stolci; na jednoj klupi leži gitara. Nedaleko je od stola njihaljka. — Treći je sat iza podneva. Tmurno.

MARINA *(neokretna i spora starica, sjedi kraj samovara i veze čarape)* i ASTROV *(hoda amo tamo).*

MARINA *(natače čašu).* Ded, gutni, baćuško.

ASTROV *(prinužden uzimlje čašu).* Nekako mi se baš ne pije.

MARINA. Možda hoćeš rakije?

ASTROV. Ne ću. Ne pijem ja svaki dan rakije. A osim toga je sparno. *(Stanka.)* Mamice, koliko je tome, otkako se mi poznajemo.

MARINA *(razmišljajući).* Koliko? Čekaj da se sjetim... Ti si došao ovamo, u ovaj kraj... kada?... još je bila živa

Vera Petrovna, Sonječkina mati. Ti si nas za njena života posjećivao dvije zime. No, bit će dakle tome kojih jedanaest godina (*promislivši*). A možda i više...

ASTROV. Jesam li se mnogo promijenio za to vrijeme?

MARINA. Vrlo mnogo. Tada si bio još mlad i lijep, a sada si se postarao. I ljepota tvoja nije više ljepota onih dana. Valja spomenuti i to — piješ rakiju.

ASTROV. Da... U tih deset godina postao sam drugi čovjek. A što je tome uzrok? Previše sam radio, mamice. Od jutra do večeri na nogama, ne poznam mira, a noću ležiš pod pokrivačem i sve se bojiš, da te ne odvuku kakvom bolesniku. Za cijelo vrijeme, otkako se poznajemo, ja nijesam imao ni jedan slobodan dan. Kako da se tu čovjek ne postara? A onda, i život je sam po sebi dosadan, glup i prljav... Vuku se dani... Oko sebe vidiš same čudake, sve odreda same čudake; i proživiš li dvije-tri godine s njima, malo po malo postaješ neopazice i sam čudakom. Neizbježiva sudbina. (*Zavrćući svoje duge brkove.*) Gle, kako su mi narasli dugi brci... Glupi brci. Postao sam čudak, mamice. Oglupio, dabome, još nisam, hvala bogu, mozak mi je još na svom mjestu, ali su mi osjećaji nekako otupjeli. Ništa više ne želim, ništa mi nije potrebno, nikoga ne volim... I možda još samo tebe volim (*poljubi je u glavu*). U djetinjstvu sam i ja imao upravo takvu dadilju.

MARINA. Možda bi htio jesti?

ASTROV. Ne ću. O velikom postu, u trećoj korizmenoj nedjelji otputovao sam u Malickoje, gdje je vladala epidemija... Pjegavi tifus... Po kućicama narod ležao po zemlji... Blato, smrad, dim, telad na podu u izbicama zajedno s bolesnicima... I prasad isto tako. Teglio sam tu cijeli dan, a da nisam pritom ni na čas ni sjeo ni mrvice okusio... Kad sam se pak vratio kući, i opet mi nisu dali da odahnem: dovezli mi nekog željezničkog skretničara; ja ga položio na stol, da izvedem operaciju, a oni ni pet ni šest, nego mi umre pod kloroformom. I, eto, baš kad to nije nužno, probudili se u meni osjećaji, i stala me peći savjest kao da sam ga ja namjerice i hotimično ubio... Sjeo ja, zatvorio oči — evo ovako — i mislim: oni, koji će sto-dvjesta godina živjeti poslije nas, i za koje mi sada krčimo put, hoće li nas se sjetiti i jednom dobrom riječju? Dadiljo, tâ ne će nas ni spomenuti!

MARINA. Ne će ljudi, ali će zato bog!
ASTROV. Hvala ti, baš ti hvala. Lijepo si rekla.

(Ulazi Vojnicki.)

VOJNICKI. *(Izlazi iz kuće. Ispavao se nakon doručka, no još je bunovan. Sjeda na klupu i popravlja svoju kicošku kravatu.)* Da ... *(Stanka.)* Da ...
ASTROV. Jesi li se ispavao?
VOJNICKI. Dakako ... Vrlo dobro *(zijeva)*. Otkada ovdje stanuje profesor sa svojom gospođom, život je naš posve izašao iz svoje kolotečine ... Ne liježem u pravo vrijeme, o doručku i objedu koješta trpam u sebe, pijem vino ... a sve to nije zdravo! Prije nije bilo časka slobodnog, ja i Sonja radili smo — svaka čast, a sada radi sama Sonja, a ja spavam, jedem, pijem ... Ne valja to!
MARINA *(kimnuvši glavom)*. I to se zove red! Profesor ustaje u 12 sati, a samovar kipi odjutra i samo njega čeka. Dok njih nije bilo, ručali smo uvijek oko jedan sat kao i drugi ljudi, a sada u sedam ... Noću profesor čita i piše, a oko dva sata u noći evo ti najednom zvonca ... Što je, zaboga? Prohtjelo mu se čaja! Budi radi njega čeljad, pristavi samovar ... Da, to ti je red!
ASTROV. A hoće li još dugo ovdje ostati?
VOJNICKI *(zazviždi)*. Sto godina! Profesor je odlučio da se ovdje trajno nastani.
MARINA. Evo ti ih, nȃ, i sada. Samovar je već dva sata na stolu, a oni odoše na šetnju.
VOJNICKI. Dolaze, dolaze ... Ne uzrujavaj se!

(Čuju se glasovi: iz dubine vrta, vraćajući se sa šetnje, dolaze Serebrjakov, Jelena Andrejevna, Sonja i Teljegin.)

SEREBRJAKOV. Prekrasno, prekrasno. Divan izgled.
TELJEGIN. Izvanredan, vaša presvjetlosti!
SONJA. Sutra ćemo se odvesti u šumariju, tatice, zar ne?
VOJNICKI. Gospodo, izvolite k čaju!
SEREBRJAKOV. Budite tako dobri, prijatelji, pa mi pošaljite čaj u moj kabinet! Moram danas još koješta raditi.
SONJA. O, u šumariji će se tebi sigurno svidjeti ...

(Jelena Andrejevna, Serebrjakov i Sonja odlaze u kuću. Teljegin polazi k stolu i sjeda kraj Marine.)

VOJNICKI. Vruće je i sparno, a naš veliki učenjak je u ogrtaču, kaljačama, s kišobranom i u rukavicama.

ASTROV. Bit će, da se čuva.

VOJNICKI. A kako je ona lijepa! Kako je lijepa! U svom životu nisam vidio ljepše žene.

TELJEGIN. Vozim li se poljem, Marino Timofejevna, ili šećem sjenatim parkom, ili pogledam na ovaj stol, uvijek osjećam neobjašnjivo blaženstvo! Divno vrijeme, ptice pjevaju, svi živimo u miru i skladu — pa što nam još treba? *(Uzimljući čašu.)* Od sveg vam srca hvala!

VOJNICKI *(maštajući)*. Te oči ... Divna žena!

ASTROV. Ded, pričaj nam štogod, Ivane Petroviču.

VOJNICKI *(umorno)*. A što da pričam?

ASTROV. Zar nema ništa nova?

VOJNICKI. Ništa. Sve po starom. I, ja sam isti, koji sam i bio. Možda sam čak i gori postao, jer sam se ulijenio, pa ništa ne radim, nego samo mrmljam kao staro gunđalo. Ona stara čavka, moja maman, još uvijek ćereta o ženskoj emancipaciji. Jednim okom već gleda u grob, a drugim traži po svojim učenim knjižurinama zoru novoga života.

ASTROV. A profesor?

VOJNICKI. A profesor kao i prije: sjedi u svom kabinetu od jutra do duboke noći i piše.

»Mrštim čelo, tarem sebi glavu. Pišući ode velike, male — Al zalud je sve to: nit stekoh slavu; Nit trunka sam ljudske požnjeo hvale ...«

Jadna li papira! Pametnije bi bilo da napiše svoju autobiografiju. Kako bi to bila krasna tema! Umirovljeni profesor, razumiješ li, stari dvopek, učena sovuljaga ... Kostobolja, reumatizam, migrena, od zavisti i pakosti nabubrila jetra ... Ta učena sovuljaga živi na imanju svoje prve žene, živi silom, i to samo zato, jer mu je za život u gradu preplitak džep. Vječno se tuži na svoju nesreću, ma da je uistinu sam neobično sretan *(nervozno)*. Pomisli samo, kolika sreća! Sin prostoga crkvenjaka, bogoslov, dočepao se učenjačkih časti i katedre, postao »njegovom presvjetlošću«, zetom senatora, i t. d., i t. d. Uostalom, ni to nije ono najglavnije. Nego čuj ti ovo. Čovjek taj predaje i piše o umjetnosti čitavih dvadeset

i pet godina, a da pritom o umjetnosti nema ni pojma. Dvadeset i pet godina preživakava on tuđe misli o realizmu, naturalizmu i kojekakvim drugim budalaštinama; dvadeset i pet godina predaje i piše o onom, što je pametnim ljudima već odavno poznato, a glupacima je sasvim nezanimljivo, — ukratko — dvadesetipet godina prelijeva on vodu iz pustoga u prazno. Pa kako je još kraj svega toga samo umišljen! I kakve pretenzije imade! U mirovinu je otišao, a da je ostao sasvim nepoznat: ni živa ga duša ne zna; a to znači, da je dvadeset i pet godina zauzimao tuđe mjesto. Pogledaj ga samo: korača kao polubog!

ASTROV. No, čini mi se, da mu ti zavidiš.

VOJNICKI. Dabome da zavidim! Pa kakav samo imade uspjeh kod žena! Ni Don Juan nije poznavao tako potpuna uspjeha! Njegova prva žena, moja sestra, prekrasno krotko stvorenje, čista kao, evo, ovo modro nebo, plemenita i velikodušna, koja je imala više udvarača, negoli on učenika — ljubila ga je, kako mogu da ljube samo čisti anđeli jednako čiste i prekrasne stvorove kao što su i oni sami. Moja mati, njegova punica, obožava ga još i danas, i do dana današnjega ulijeva on njoj neki sveti strah. Njegova druga žena, ljepotica i pametno stvorenje — ta vidjeli ste je čas prije — pošla je za nj, kad je on već bio star, predala mu svoju mladost, ljepotu, slobodu, sav svoj sjaj. Zašto? Čemu?

ASTROV. A je li ona vjerna profesoru?

VOJNICKI. Nažalost, jest.

ASTROV. Zašto nažalost?

VOJNICKI. Zato, što je ta vjernost od početka do kraja lažna. U njoj je mnogo retorike, a logike ni za lijek. Prevariti staroga muža, kojega ne možeš trpjeti, — to je nemoralno; ali nastojati da ugušiš u sebi bijednu mladost i živi osjećaj, — to nije nemoralno.

TELJEGIN *(plačnim glasom)*. Vanja, ja ne volim, kad ti to govoriš. No, pa i čemu, zbilja... Tko vara ženu ili muža, taj je dakle nevjernik, izdajica, koji može da izdade i domovinu!

VOJNICKI *(razgnjevljeno)*. Ne trabunjaj koješta!

TELJEGIN. Dopusti, Vanja! Moja je žena pobjegla od mene sa svojim ljubavnikom dan poslije svadbe zbog moje neprivlačne spoljašnosti. No ja se nijesam poslije toga ogriješio o svoju dužnost. Ja sam joj i do dana današnjega vjeran

i ljubim je, pomažem joj čime mogu, dao sam čak čitav svoj imetak za odgoj djece, što ih je ona imala sa svojim ljubavnikom. Sreće sam lišen, ali je ostao ponos. A ona? Mladost joj je prošla, ljepota pod pritiskom prirodnih zakona izblijedjela, a ljubavnik umro... Šta joj je preostalo?

(Ulaze Sonja i Jelena Andrejevna; nedugo iza njih ulazi Marija Vasiljevna s knjigom; ona sjedne i čita; njoj donose čaj; ona ga pije i ne gledajući ga.)

SONJA *(užurbano, dadilji).* Dadiljo, tamo su seljaci došli! Otiđi i porazgovori s njima, a čaj ću već ja sama... *(nalijeva čaj.)*

(Dadilja odlazi. Jelena Andrejevna uzima svoju šalicu i pije sjedeći na njihaljci.)

ASTROV *(Jeleni Andrejevnoj).* A ja sam došao k vašemu mužu. Pisali ste mi, da je veoma bolestan, reumatičan i još nešto... a on eto zdrav zdravcat.

JELENA ANDREJEVNA. Pa sinoć je nešto kunjao, tužio se na bol u nogama, a evo, danas ništa...

ASTROV. A ja, eto, brže bolje odrapio trideset vrsta... No, ništa zato, nije mi prvi put. Ostat ću barem kod vas do sutra, pa ću se barem ispavati quantum satis[1].

SONJA. Prekrasno. To je i tako takva rijetkost, da vi kod nas noćite. Valjda niste ručali?

ASTROV. Nisam.

SONJA. Baš dobro. Pa ćete s nama i jesti. Mi ručamo sada oko sedam sati *(pije).* Čaj je hladan!

TELJEGIN. U samovaru je temperatura već znatno pala.

JELENA ANDREJEVNA. Ništa zato, Ivane Ivaniču, ispit ćemo ga i hladna.

TELJEGIN. Oprostite... Nisam Ivan Ivanič, nego Ilja Iljič... Ilja Iljič Teljegin, ili, kako me neki zbog moga kozičavoga lica nazivaju — Hrapavac. Ja sam nekada držao na krstu Sonječku, pa me njegova presvjetlost, vaš muž vrlo dobro poznaje. A sada živim ovdje na vašem dobru... Kako ste izvoljeli primijetiti, svaki dan objedujem zajedno s vama.

---

[1] koliko treba (lat.)

SONJA. Ilja je Iljič naš pomoćnik, naša desna ruka... *(nježno.)* Dajte, dragi kumiću, da vam još natočim.

MARIJA VASILJEVNA. Ah!

SONJA. Što vam je, bakice?

MARIJA VASILJEVNA. Zaboravila sam reći Aleksandru... pamet me izdala... danas sam dobila pismo iz Harkova od Pavla Aleksejevića... Poslao mi je svoju novu brošuru...

ASTROV. Je li zanimljiva?

MARIJA VASILJEVNA. Zanimljiva je, ali nekako čudna... Pobija ono, što je prije sedam godina sam tvrdio... To je užasno!

VOJNICKI. Ništa to nije užasno. Pijte, majčice, čaj!

MARIJA VASILJEVNA. Ali ja hoću da govorim.

VOJNICKI. Ta mi već pedeset godina govorimo te govorimo, i čitamo brošure. Vrijeme bi već bilo da već i svršimo.

MARIJA VASILJEVNA. Tebi je nekako neugodno slušati, kad ja govorim. Oprosti, Jean, ali ti si se ove posljednje godine tako promijenio, da te više uopće ne prepoznajem... Bio si čovjek određenih uvjerenja, svijetla ličnost...

VOJNICKI. O, dabome! Bio sam svijetla ličnost, koja nije nikome svijetlila... *(Stanka.)* Bio sam svijetla ličnost... Nema ujedljivije dosjetke od te! Sada mi je 47 godina. Do prošle godine trsio sam se kao i vi da sebi zamažem oči tom vašom skolastikom, samo da ne vidim pravi život — misleći, da činim dobro. A sada, da samo znadete! Čitave noći ne spavam od ljutitosti i srdžbe, što sam tako glupo protukao vrijeme, gdje sam mogao imati sve, čega me sada lišava moja starost.

SONJA. Ujače Vanjo, to je dosadno!

MARIJA VASILJEVNA *(sinu)*. Ti baš kao da optužuješ svoja prijašnja uvjerenja... No nisu kriva uvjerenja, nego ti sam. Zaboravljao si, da uvjerenja sama po sebi nisu ništa, mrtva slova... Valjalo je raditi i stvarati.

VOJNICKI. Raditi? Nije svatko sposoban da bude pišući perpetuum mobile, kao vaš Herr professor[1].

---

[1] gospodin profesor (njem.)

MARIJA VASILJEVNA. Što hoćeš time da kažeš?

SONJA *(moleći)*. Bakice! Ujače Vanjo! Molim vas!

VOJNICKI. Ja šutim. Šutim i molim za oproštenje.

(Stanka.)

JELENA ANDREJEVNA. A danas je tako lijepo vrijeme... nije vruće...

(Stanka.)

VOJNICKI. U takvo bi se vrijeme bilo lijepo objesiti...

(Teljegin ugađa gitaru. Marina obilazi oko kuće i zove kokoši.)

MARINA. Pi, pi, pi...

SONJA. Dadiljice, pošto su dolazili seljaci?

MARINA. Uvijek isto, opet radi one pustare. Pi, pi, pi...

SONJA. Dadiljice, pošto su dolazili seljaci?

MARINA. Ona se šarena nekuda izgubila s pilićima... Da ih vrane ne odnesu... *(Odlazi.)*

(Teljegin svira polku; svi ga šutke slušaju; ulazi jedan radnik.)

RADNIK. Je li ovdje gospodin doktor? *(Astrovu.)* Izvolite, Mihajle Lvoviču, došli smo po vas.

ASTROV. Odakle?

RADNIK. Iz tvornice.

ASTROV *(ljutito)*. No, hvala lijepo! Ali, što ćemo, valja ići... *(traži očima kapu.)* Dođavola...

SONJA. Kako je to, uistinu, neprijatno... Dovezite se iz tvornice na objed.

ASTROV. Ne ću moći. Bit će kasno. Ta gdje je... kuda je... *(Radniku.)* A ti, dragoviću moj, deder mi donesi čašicu rakije... *(Radnik odlazi.)* Ta gdje je... kuda je... *(Našao je kapu.)* U Ostrovskoga ima, u jednom njegovom komadu, neki čovjek s velikim brkovima i malim sposobnostima... Baš

sam takav ja. No, a sada, gospodo, zbogom... *(Jeleni Andrejevnoj.)* Vrlo ću se veseliti, ako jednom navratite sa Sofijom Aleksandrovnom k meni... U mene je maleno imanje, u svemu okolo trideset desetina, ali ako vas možda zanima, možete pogledati moj uzorni vrt i rasadnik, kakva ne ćete naći na tisuću vrsta uokolo. A odmah je do mene državna šumarija... Sam je šumar star i vazda boležljiv, tako da ja zapravo upravljam i svojim i državnim dobrom...

JELENA ANDREJEVNA. Već su mi pripovijedali o tom, da vi silno volite šume. To vam, dabome, može donijeti i veliku korist, ali zar vam to ne smeta u vašem pravom zvanju? Ta, vi ste liječnik.

ASTROV. Jedini bog znade, što je zapravo pravo naše zvanje.

JELENA ANDREJEVNA. A je li zanimljivo?

ASTROV. Jest, jest, posao je zanimljiv.

VOJNICKI *(ironično)*. Itekako zanimljiv!

JELENA ANDREJEVNA *(Astrovu)*. Vi ste još mlad čovjek... Bit će vam tako... no, 36—37 godina, pa mislim, da ne će biti baš tako zanimljivo, kako vi to govorite. Sama šuma i šuma. Mislim, da je jednoliko.

SONJA. Nipošto! To je izvanredno zanimljivo. Mihail Lvovič sadi svake godine mladu šumu, pa su mu već podijelili i jednu brončanu kolajnu i diplomu. Zauzima se za to, da se stare šume ne istrebljuju. Saslušate li ga, potpuno ćete se s njime složiti. On kaže, da šume ukrašuju zemlju, uče čovjeka razumijevati ljepotu i udahnjuju mu uzvišeno nastrojenje. Šume ublažuju surovu klimu. U zemljama s blagom klimom troši se manje sila u borbi s prirodom, pa su zato tamo i ljudi mekši i nježniji. Ondje su ljudi lijepi, gipki, lako se uzbuđuju, govor im je otmjen, kretnje graciozne. Kod njih cvatu nauke i umijeća, filozofija im nije mračna, njihovi odnosi prema ženi puni su otmjenosti i plemenštine...

VOJNICKI *(smijući se)*. Bravo, bravo! Sve je to vrlo lijepo, ali premalo uvjerljivo, pa ćeš ti *(Astrovu)*, dragi prijatelju, ipak biti tako dobar i dopustiti mi, da peći ložim drvima, i da od drvene građe gradim svoje staje...

ASTROV. Ti možeš ložiti svoje peći i tresetom, a staje graditi od kamena. Dopuštam čak da se i šume sijeku kad je

za to nužda, ali čemu da se istrebljuju? Ruske šume padaju pod sjekirom, ginu milijarde drveta; pustoše se životinjska legla i ptičja gnijezda, plićaju i sahnu rijeke, nepovratno iščezavaju najljepši pejsaži, i sve to samo zbog toga, što lijeni čovjek nema smisla za to da se sagne i iz zemlje izvadi gorivo. *(Jeleni Andrejevnoj.)* Nije li istina, gospođo? Čovjek mora biti zatucani barbar, kad može u svojoj peći spaljivati toliku krasotu i uništavati ono, što nije kadar da sam stvori. Čovjek je nadaren razumom i stvaralačkom snagom, da umnoži ono, što mu je dano, ali dosada on nije stvarao, nego rastvarao. Šuma imade sve manje i manje, rijeke presušuju, divljač je poizginula, klima je iskvarena, a zemlja biva svaki dan sve bjednija i ružnija. *(Vojnickome.)* Eto, i ti gledaš u mene s ironijom i sve, što ja govorim, tebi se čini neozbiljnim ... a možda je doista sve to samo naklapanje jednoga čudaka; ali kad prolazim mimo seljačkih šuma, koje sam ja spasio od sječe, ili kad čujem, kako šumi moja mlada šuma, zasađena mojim vlastitim rukama, onda dolazim do spoznaje, da je u izvjesnoj mjeri i klima u mojoj vlasti, pa bude li čovjek i nakon tisuću godina sretan, bit će u tom i dio moga truda. Kad zasadim brezu, pa onda vidim, kako se zazeleni i njiše na vjetru, duša mi se napunja ponosom, i ja ... *(opazivši radnika s pladnjem i čašicom rakije.)* Uostalom ... *(pije)* valja ići. Sve su to na kraju krajeva možda samo naklapanja čudaka ... ali ... ja vas pozdravljam! Zbogom! *(Polazi prema kući.)*

SONJA *(hvata ga pod ruku i polazi zajedno s njime).* Kada ćete opet k nama doći?

ASTROV. Ne znam.

SONJA. Opet za mjesec dana? ...

(Astrov i Sonja odlaze u kuću; Marija Vasiljevna i Teljegin ostaju kod stola; Jelena Andrejevna i Vojnicki odlaze na terasu.)

JELENA ANDREJEVNA. A vi ste se, Ivane Petroviču, opet ponašali nemoguće. Zar vam je bilo potrebno ljutiti Mariju Vasiljevnu i govoriti o perpetuum mobile! I danas ste se za doručkom prepirali s Aleksandrom. Kako je to sitničavo!

VOJNICKI. Ali kad ga mrzim!

JELENA ANDREJEVNA. Vi nemate za što mrziti Aleksandra. On je baš kao i svi drugi. Nije gori od vas.

VOJNICKI. Da vi možete vidjeti svoje lice i svoje kretnje!... Kako vam je lijeno živjeti! Oh, kako lijeno!

JELENA ANDREJEVNA. Da, da, lijeno i dosadno! Svi grde moga muža, svi me gledaju sažalno: sirotica, muž joj star. O, ja to žaljenje vrlo dobro razumijem! Kako je ono Astrov rekao malo prije: svi vi uludo uništavate šume, i uskoro ne će na zemlji ništa ostati. Baš tako ludo uništavate i čovjeka, i doskora će vašom zaslugom iščeznuti sa zemlje i vjernost, i čistoća, i samopožrtvovnost. Zašto ne možete ravnodušno gledati ženu ako nije vaša? Zato, što — kako ono pravo veli doktor — u svima vama sjedi đavo razaranja! Vama nije žao ni šuma, ni ptica, ni žena, ni jednome drugoga...

VOJNICKI. Ne volim ja te filozofije! *(Stanka.)*

JELENA ANDREJEVNA. Taj doktor ima umorno, nervozno lice. Interesantno je to lice. Sonji se on očito dopada. Ona je u njega zaljubljena, i ja je shvaćam. Eto, kod mene je već bio tri puta, ali ja sam plaha, pa nisam ni jedamput s njime pravo ni progovorila, niti sam ga prijateljski primila. Pomislio je, da sam zla srca. Nas dvoje, Ivane Petroviču, jamačno i jesmo baš radi toga dobri prijatelji, što smo oboje prgavi i dosadni ljudi. Prgavi! Ne gledajte me tako, ja to ne volim.

VOJNICKI. Zar vas mogu da gledam drugačije, kad vas ljubim? Vi ste moja sreća, život, moja mladost! Znam, da su moje nade na uzajamnost nevelike, skoro nikakve, ali ja i ne trebam ništa, i dopustite mi samo da vas gledam, da slušam vaš glas...

JELENA ANDREJEVNA. Tiše! Mogao bi vas tkogod čuti!

(Odlaze u kuću.)

VOJNICKI *(idući za njom)*. Dopustite mi da govorim o svojoj ljubavi, ne tjerajte me od sebe, i već samo to bit će za mene prevelika sreća...

JELENA. To je mučno... *(Oba odlaze u kuću.)*

(Teljegin udara po žicama, svirajući polku; Marija Vasiljevna nešto bilježi po rubovima svoje brošure.)

Zastor

DRUGI ČIN

Blagovaonica u Serebrjakovljevoj kući. Noć. Čuje se kako u vrtu udara stražar.

SEREBRJAKOV *(sjedi u naslonjaču pred otvorenim prozorom i drijema)* i JELENA ANDREJEVNA *(sjedi kraj njega i također drijema).*

SEREBRJAKOV *(trgnuvši se).* Tko je tu? Sonjo, jesi li to ti?

JELENA ANDREJEVNA. Ja sam.

SEREBRJAKOV. Ti, Lenočka... Nesnosno me boli!

JELENA ANDREJEVNA. Ogrtač ti je pao na pod. *(Omata mu noge.)* Ja ću zatvoriti prozor, Aleksandre.

SEREBRJAKOV. Nemoj, zagušljivo je... Malo prije sam zadrijemao, pa mi se prisnilo, da moja lijeva noga nije moja, nego — tuđa. Probudio sam se od teške boli. Ne, to nije podagra, prije će biti reumatizam. Koliko je sada sati?

JELENA ANDREJEVNA. Dvanaest i dvadeset minuta. *(Stanka.)*

SEREBRJAKOV. Potraži mi sutra u biblioteci Batjuškova. Čini mi se, da ga imamo.

JELENA ANDREJEVNA. Što?

SEREBRJAKOV. Potraži mi sutra ujutro Batjuškova. Koliko se sjećam, mi smo ga imali. Ali zašto ja danas tako teško dišem?

JELENA ANDREJEVNA. Umoran si. Već drugu noć ne spavaš.

SEREBRJAKOV. Kažu, da je Turgenjev od podagre dobio srčanu bolest. Bojim se, da ne bude i sa mnom tako. Prokleta, odvratna starost. Neka je đavo odnese. Otkada sam ostario, postao sam sâm sebi odvratan. A i vama je jamačno već mrsko gledati u mene.

JELENA ANDREJEVNA. Ti govoriš o svojoj starosti takvim tonom, kao da smo svi mi krivi, što si star.

SEREBRJAKOV. Tebi sam prvoj mrzak.

(Jelena se Andrejevna udaljuje i sjeda podalje.)

SEREBRJAKOV. Na kraju krajeva, imaš i pravo. Nisam ja lud, razumijem. Ti si mlada, zdrava, lijepa, hoćeš da živiš, a ja sam starac, gotovo lešina... Što? Zar da to ne razu-

mijem? Glupo je, dabome, što još uvijek živim. Ali počekajte, doskora ću vas sve osloboditi. Još malo i sve je gotovo.

JELENA ANDREJEVNA. Ne mogu više... Šuti, boga radi.

SEREBRJAKOV. Ispada tako, da, zahvaljujući meni, svi vi »ne možete više«, dosađujete se, kinjite svoju mladost, samo se ja naslađujem životom i srećom. Pa naravno!

JELENA ANDREJEVNA. Zašuti! Ti si me izmučio!

SEREBRJAKOV. Ja sam vas sve izmučio. Naravno.

JELENA ANDREJEVNA *(kroz suze)*. Nesnosno! Reci, što hoćeš od mene?

SEREBRJAKOV. Ništa.

JELENA ANDREJEVNA. Onda ušuti! Molim te.

SEREBRJAKOV. Čudnovata stvar: kad govori Ivan Petrovič ili ona stara idiotkinja Marija Vasiljevna — onda ništa — svi slušaju; a kad se ja samo jednom riječju oglasim, odmah se svi stanu osjećati nesretnima. Čak im je i moj glas odvratan. No, dopuštam, da sam nesnosan, da sam sebičnjak, despot, ali zar zaista nemam u starosti nikakva prava na egoizam? Zar nisam barem to zaslužio? Zar da ja nemam prava — pitam ja — na spokojnu starost i na izvjesnu pažnju ljudi prema sebi?

JELENA ANDREJEVNA. Nitko ti ni ne osporava tvoja prava. *(Vjetar udara prozorom.)* Vjetar se digao, zatvorit ću prozor. *(Zatvara ga.)* Odmah će kiša. Nitko ti ne osporava tvoja prava.

(Stanka; stražar se javlja u vrtu udaranjem i pjesmom.)

SEREBRJAKOV. Cijeli svoj život proboraviš u radu za nauku, priučiš se na svoj kabinet, na slušaoce i na poštovane kolege — i najednom, ni kriva ni dužna, evo te u ovoj grobnici da tu dan na dan gledaš glupake i slušaš njihove ništavne razgovore... Ja hoću da živim, ja volim uspjeh, volim slavu, bučnost, a ovdje sam kao u progonstvu. Svaki ti se čas budi čežnja za prošlošću, mori te uspjeh drugih i strah pred smrću... Ne mogu! Nedostaje mi snage! A osim toga — tu nemaju obzira prema mojoj starosti!

JELENA ANDREJEVNA. Pričekaj, strpi se: za pet-šest godina bit ću i ja stara.

(Ulazi Sonja.)

SONJA. Tatice! Pa ti si sam zapovjedio da se pošalje po doktora Astrova, a evo, sada, kad je došao, ne ćeš da ga primiš. To nije lijepo. Samo uzalud uznemirujete čovjeka...

SEREBRJAKOV. Što će meni tvoj Astrov? On se toliko razumije u medicinu, koliko ja u astronomiju.

SONJA. Ta ne ćemo ovamo pozivati zbog tvoje podagre čitav medicinski fakultet.

SEREBRJAKOV. S tim luđakom ne ću ni da razgovaram.

SONJA. Kako te volja. *(Sjedne.)* Meni je svejedno.

SEREBRJAKOV. Koliko je sada sati?

JELENA ANDREJEVNA. Jedan sat.

SEREBRJAKOV. Ovdje je zagušljivo... Sonjo, daj mi kapljice sa stola!

SONJA. Odmah! *(Daje mu kapljice.)*

SEREBRJAKOV *(razdraženo)*. Ah, ne te! Ništa vas čovjek ne može zamoliti!

SONJA. Molim te, ne budi hirovit! Možda se to kome i sviđa, ali mene poštedi — budi tako milostiv! Ja to ne volim. A osim toga ja nemam ni vremena: sutra moram rano ustati — kosimo sijeno.

(Ulazi Vojnicki u kućnom haljetku i sa svijećom.)

VOJNICKI. Vani se sprema oluja! *(Sijeva.)* Oho! Hélène i Sonja, idite na počinak! Ja ću vas zamijeniti.

SEREBRJAKOV *(prestrašeno)*. Ne, ne! Ne ostavljajte me s njim? Ne ću! Zatući će me svojim vječitim govorenjem!

VOJNICKI. Ta, zaboga, valja i njima dati odmor! Već drugu noć ne spavaju.

SEREBRJAKOV. Pa, dobro, neka idu, ali odlazi i ti. Hvala ti. Molim te! U ime našega nekadašnjega prijateljstva, nemoj se protiviti. Razgovarat ćemo drugi put.

VOJNICKI *(podrugljivo se smješkajući)*. Našega nekadašnjega prijateljstva... Nekadašnjega...

SONJA. Zašuti, ujače Vanja.

SEREBRJAKOV *(ženi)*. Draga moja, ne ostavljaj me na samu s njim! Ubit će me svojim govorenjem.

VOJNICKI. Pa to već postaje smiješno.

(Ulazi Marina sa svijećom.)

SONJA. I ti bi već trebala da legneš, dadiljo. Kasno je već.

MARINA. Samovar je još na stolu, pa kako da legnem kraj nespremljena stola.

SEREBRJAKOV. Nitko ne spava, svi se kinje i muče, samo ja uživam.

MARINA *(pristupa k Serebrjakovu, nježno)*. Što je batjuško? Boli? I meni u pô noge neki đavo vrta, pa vrta *(popravlja mu pokrivač)*. To je vaša stara bolest. Pokojna Vera Petrovna, Sonječkina majka, nije katkad čitave noći spavala, nego se samo mrcvarila... Ona je vas jako voljela... *(Stanka.)* Stari su ljudi kao i djeca — htjeli bi da ih tkogod požali, a komu je starih ljudi žao... *(Ljubi Serebrjakova u rame.)* Hajde, batjuško, u postelju... Hodi, dušo!... Dat ću ti lipova čaja, ugrijat ću ti noge... Bogu ću se za tebe pomoliti...

SEREBRJAKOV *(ganuto)*. Hajdemo, Marina.

MARINA. I mene samu nešto u nogama trga, pa trga, *(vodi ga zajedno sa Sonjom)*. Vera se Petrovna katkada sve savijala od muke i plača. Ti si, Sonjuško, bila tada još malena i ludo dijete. Hajde, batjuško, hajde... *(Serebrjakov, Sonja i Marina odlaze)*.

JELENA ANDREJEVNA. Izmučio me dozlaboga. Jedva se držim na nogama.

VOJNICKI. On je vas izmučio, a ja samoga sebe. Već treću noć ne spavam.

JELENA ANDREJEVNA. Nema dobra u ovoj kući. Vaša mati mrzi sve osim svojih brošura i profesora; profesor je razdražljiv, meni ne vjeruje, a vas se boji. Sonja se ljuti na oca, ljuti se na mene i, evo, već dvije nedjelje ne govori sa mnom. Vi pak mrzite moga muža i javno prezirete svoju majku. I sama sam toliko nervozna, da sam danas već dvadeset puta počela plakati... Nema sreće u ovoj kući.

VOJNICKI. Ostavimo filozofiju!

JELENA ANDREJEVNA. Vi ste, Ivane Petroviču, obrazovan i pametan čovjek, pa mislim, da biste vi morali shvatiti, da svijet ne će propasti ni od razbojnika ni od požara, nego od mržnje i neprijateljstva, i od svih tih tričavih zadirkivanja ... I vaša bi dužnost bila da sve mirite i primirujete, a ne da i vi mrmljate.

VOJNICKI. Najprije vi pomirite mene sa samim sobom! Draga moja... *(Saginje se i ljubi je u ruku.)*

JELENA ANDREJEVNA. Pustite! *(Povlači ruku.)* Odlazite!

VOJNICKI. Za časak će pasti kiša i sve će se u prirodi osvježiti i odahnuti. Samo mene ne će oluja osvježiti. Dan i noć me poput more muči misao, da je moj život nepovratno izgubljen. Prošlosti nemam, jer je utrošena u glupe trice, a sadašnjost je užasna i besmislena. Eto vam moga života i moje ljubavi! Kuda da ih djenem, što da s njima učinim? Moj osjećaj uludo gine poput sunčane zrake, koja je dospjela u mračnu jamu. Tako i ja ginem.

JELENA ANDREJEVNA. Kad mi tako govorite o svojoj ljubavi ja nekako otupljujem i ne znam, što da vam kažem. Oprostite, ali ja vam ne mogu ništa kazati. *(Hoće da ode.)* Laku noć.

VOJNICKI *(zagrađujući joj put).* I da znadete, kako me muči pomisao, da pored mene u ovoj istoj kući gine i još jedan život — vaš! Što vi čekate? Kakva vas to prokleta filozofija sprečava? Ta, razumijte to, shvatite već jednom...

JELENA ANDREJEVNA *(zapiljivši se u nj očima).* Ivane Petroviču, vi ste pijani!

VOJNICKI. Možda, može biti...

JELENA ANDREJEVNA. Gdje je doktor?

VOJNICKI. Tamo je... Prenoćit će kod mene. Može biti, može biti... Sve može biti!

JELENA ANDREJEVNA. I danas ste pili? Čemu to?

VOJNICKI. Pa i to je nekakav način... Ne smetajte me, Hélène!

JELENA ANDREJEVNA. Prije niste nikada pili i nikad niste govorili tako mnogo... Idite spavati! Dosađujete mi.

VOJNICKI *(saginje se i ljubi joj ruku).* Draga... divna moja!

JELENA ANDREJEVNA *(zlovoljno).* Pustite me. Ta to je već i gadno. *(Odlazi.)*

VOJNICKI *(sam).* Otišla je... *(Stanka.)* Prije deset godina susretao sam se s njom kod pokojne sestre. Bilo joj je tada 17, a meni 37 godina. Zašto je onda nisam zavolio i zaprosio? To je bilo tako lako! I sada bi bila moja žena... Da... Sada bi nas oboje probudila oluja: ona bi se prestrašila groma, a ja bih je držao u svome zagrljaju i šaptao: »Ne boj se, ja sam tu.« O, divne misli, kako bi to bilo lijepo... ja se čak i smijem... Ah, bože, misli mi se pletu u glavi... Zašto sam star?

Zašto me ona ne razumije? Njezina retorika, njezin mlitavi moral, besmislene, mlohave misli o propasti svijeta — sve mi je to neizrecivo mrsko. *(Stanka.)* O, kako sam prevaren! Obožavao sam toga profesora, toga kukavnog reumatičara, radio sam za njega kao vol! Ja i Sonja cijedili smo iz ovoga imanja posljednje sokove; trgovali smo kao kulaci i maslom, grahom, sirom, otkidali smo sami sebi od usta, samo da od groševa i kopjejaka sakupimo tisuće, pa da mu ih pošaljemo. Ponosio sam se njime i njegovom učenošću; živio sam i disao samo s njime i za nj. Sve, što bi napisao ili izrekao, činilo mi se genijalnim... Bože moj, a sada? Evo ga umirovljena, i odmah se jasno razabire čitav rezultat njegova života: nijedna ga stranica njegovih radova ne će preživjeti: sasvim je nepoznat, upravo nitko i ništa! Mjehurić sapunice! A ja sam prevaren ... vidim ... glupo prevaren.

(Ulazi Astrov u kaputiću bez prsluka i bez ovratnika; pripit je; za njim ulazi Teljegin s gitarom.)

ASTROV. Sviraj!

TELJEGIN. Ne, ne — svi spavaju!

ASTROV. Sviraj!

(Teljegin tiho prebire po žicama.)

ASTROV *(Vojnickomu)*. Ti ovdje sam? Bez dama? *(Podbočivši se tiho pjevucka):*

»Pleši kućo, pleši peći,

Gazda ne zna, gdje će leći...« — A mene probudila oluja. Dobra kiša. Koliko bi sada moglo biti sati?

VOJNICKI. Đavo bi znao!

ASTROV. Ja kao da sam čuo glas Jelene Andrejevne.

VOJNICKI. Ovaj je čas bila ovdje.

ASTROV. Divna žena. *(Promatra čaše na stolu.)* Lijekovi. Kakvih sve tu ima recepata! I harkovskih, i moskovskih, i tulskih... Svim je već gradovima dodijao svojom podagrom. Da li je uistinu bolestan ili se samo prenemaže?

VOJNICKI. Bolestan je. *(Pauza.)*

ASTROV. Što si ti danas tako tužan? Zar ti je profesora žao, što li?

VOJNICKI. Pusti me!

ASTROV. Ili si možda u profesorovicu zaljubljen?

VOJNICKI. Ona mi je prijateljica.

ASTROV. Već?

VOJNICKI. Što znači to »već?«

ASTROV. Žena može biti prijateljicom muškarca samo ovim redom: najprije mu je znanica, zatim ljubavnica, a istom na koncu prijateljica.

VOJNICKI. Prostačka filozofija!

ASTROV. Kako? Da ... Valja priznati, — postao sam prostak. Eto, vidiš, i pijan sam. Obično se tako opijam samo jednom na mjesec. I kad se tako okitim, onda sam do krajnosti bezobrazan i drzak. Onda mi je sve svejedno. Laćam se najtežih operacija i obavljam ih vanredno; stvaram najšire planove za budućnost. I pritom se ni sam sebi ne činim ni najmanjim čudakom, nego vjerujem, da donosim čovječanstvu golemu korist... upravo golemu! A u to vrijeme imam svoj naročiti filozofski sistem, pa mi se onda svi vi, braćo moja, činite takvim sitnim bubicama ... pravim mikrobima. *(Teljeginu.)* Hrapavče, sviraj!

TELJEGIN. Dragi moj, od srca bih ti rado svirao, ali razumij — u kući sve spava!

ASTROV. Sviraj!

(Teljegin tiho svira.)

ASTROV. Valjalo bi malo gucnuti. Hajdemo, tamo je, čini mi se, kod nas ostalo još malo konjaka. A kad svane odvest ćemo se k meni. Vrijedi? *(Opazivši Sonju na ulazu.)* Oprostite, ja sam bez ovratnika. *(Brzo odlazi, a Teljegin za njim.)*

SONJA. I opet si se, ujače Vanja, s doktorom napio. Baš ste se našli — sokolovi! No, doktor je oduvijek takav, ali ti? Tvojim godinama to nikako ne pristaje.

VOJNICKI. Godine tu nemaju nikakva posla. Kad nema pravoga života, onda se živi u fantazmagorijama. Bolje i to, nego ništa.

SONJA. Naše je sve sijeno pokošeno, a kiše lijevaju dan na dan. Sve gnjije, a ti se zanosiš fantazmagorijama. Sasvim si zapustio gospodarstvo. Ja sama radim, pa su me sile posve izdale ... *(Prestrašeno.)* Ujače, tebi su na očima suze!

VOJNICKI. Kakve suze? Nema ništa... budalaština... Pogledala si me ovaj čas kao pokojna tvoja mati. Mila moja... *(Pohlepno joj ljubi ruke i lice.)* Sestrice moja... mila moja sestrice... gdje je sada? Ah, DA ZNADE! DA ZNADE!

SONJA. Što, ujače? Što da zna?

VOJNICKI. Teško je... nije lijepo... Ništa... Poslije... Ništa... Ja idem... *(Odlazi.)*

SONJA *(kuca na vrata).* Mihaile Lvoviču, spavate li? Samo časak!

ASTROV *(iza vrata).* Odmah, odmah! *(Nedugo iza toga ulazi, obučen u prsluk; ima kravatu.)* Što zapovijedate?

SONJA. Pijte sami, ako vam se ne gadi, ali vas molim, ne dajte ujaku. Njemu škodi.

ASTROV. Dobro. Ne ćemo više piti. *(Stanka.)* Ja odmah polazim kući. Riješeno i potpisano. Dok spreme konje, već će i svanuti.

SONJA. Kiša pada. Pričekajte, dok se razdani.

ASTROV. Oluja će nas mimoići: samo nas je jednim krajem zahvatila. Ja idem. I molim vas, da me više ne zovete k svom ocu. Ja mu govorim — podagra, a on meni — reumatizam. Ja ga molim da leži, a on sjedi. Danas uopće nije htio sa mnom govoriti.

SONJA. Razmažen je. *(Traži po sobnom buffetu.)* Hoćete li štogod zagristi?

ASTROV. Molim, rado.

SONJA. Volim ja noću malo zagristi. Čini se, da u buffetu nešto ima. Vele, da je u životu imao mnogo uspjeha kod žena, pa su ga žene i razmazile. Evo, uzmite sira! *(Oboje stoje uz buffet i jedu.)*

ASTROV. Ja danas nisam ništa jeo, samo pijem. U vašega je oca čudan karakter *(vadi iz buffeta bocu.)* Smijem li? *(ispija čašicu.)* Nema nikoga, pa vam mogu otvoreno govoriti. Znate li — meni se čini, da ne bih mogao u vašoj kući proživjeti ni mjesec dana: ugušio bih se u tom uzduhu... Otac vam je sav zaokupljen svojom podagrom i knjigama, ujak Vanja svojom boležljivom melankolijom, vaša baka, pa napokon vaša maćeha...

SONJA. Što maćeha?

ASTROV. U čovjeku treba da je sve lijepo i pristalo: i lice, i odjeća, i duša, i misli. Istina, ona je lijepa, ali ona samo jede, spava, šeta, sve nas očarava svojom ljepotom — i više

ništa. Ne zna ni za kakve dužnosti, drugi rade za nju... Zar ne? A besposlen život ne može biti čist. *(Stanka.)* Uostalom, možda i prestrogo sudim. Mene nije život zadovoljio kao ni vašega ujaka Vanju, pa obojica postajemo gunđala.

SONJA. Zar vi niste zadovoljni životom?

ASTROV. Općenito govoreći, ja volim život, ali naš život, malograđanski, ruski, filistarski život ne mogu da trpim i prezirem ga svim silama svoje duše. A što se tiče moga vlastitog, ličnog života, to u njemu, boga mi, ne nalazim zaista ništa lijepa. Znadete li, kad čovjek ide u tamnoj noći po šumi, pa u to vrijeme u daljini ugleda svijetlo, onda ne osjeća ni umornosti, ni tame, pa ni bodljikavih grančica, koje ga udaraju po licu... Ja radim — vi to znate — kao nitko u okrugu, sudbina me udara bez prestanka, katkada nepodnosivo patim, ali u daljini preda mnom nema ni plamečka. Za sebe lično ja ne očekujem više ništa. Ni ljude ne volim... Odavno već ne volim nikoga.

SONJA. Nikoga?

ASTROV. Nikoga. Neku nježnost osjećam još jedino prema vašoj dadilji — to je sjećanje na prošlost. Seljaci su odveć jednolični, nerazvijeni, žive u nečistoći, a s inteligencijom se ne možeš nikako složiti. Umara me. Svi ti naši dobri znanci plitko misle, plitko osjećaju i ne vide dalje od svoga nosa — kratko i jezgrovito: glupaci su. A oni, koji su nešto pametniji i viđeniji, oni su histerični i zagrezli u analiziranje i refleksije ... Oni jadikuju, uzajamno se mrze i omražuju, očajno kleveću i prikučuju ti se nasamu, promatraju te potajice i zaključuju: »O, to je psihopat!« ili »To je frazer!« A kad ne znadu, kakvu bi ti krpicu prilijepili na čelo, onda govore: »To je neobičan čovjek, čudak!« Voliš li šumu — to im je čudno; ne jedeš li mesa — to im je također čudno. Neposrednog, čistog, slobodnog odnošenja prema prirodi i ljudima više nema... Nema, pa nema! *(Hoće da pije.)*

SONJA *(ne daje mu piti)*. Ne, molim vas, zaklinjem vas, ne pijte više!

ASTROV. Zašto?

SONJA. To vam nikako ne priliči! Vi ste otmjen čovjek, imate tako nježan glas... Što više, vi ste i lijepi kao nijedan od svih mojih znanaca. Zašto hoćete da budete slični običnim ljudima, pijanicama i kartašima? O, ne činite to, ja vas molim! Uvijek govorite da ljudi ništa ne stvaraju, nego samo

razaraju ono, što im je odozgo dano. Pa zašto onda, zašto razarate samoga sebe? Nemojte, kanite se toga, ja vas molim, ja vas zaklinjem.

ASTROV *(pruža joj ruku)*. Više ne ću piti.

SONJA. Dajte mi poštenu riječ?

ASTROV. Poštena riječ.

SONJA *(čvrsto mu stisne ruku)*. Hvala vam!

ASTROV. Dosta je! Ja sam se otrijeznio. Gledajte, ja sam sasvim trijezan i ostat ću takav do konca svojih dana. *(Gleda na sat.)* Dakle, nastavimo. Velim: moje je vrijeme već prošlo, već je prekasno... Postarao sam se, izradio, svi su mi osjećaji otupjeli, pa mislim, da se ne bih mogao više vezati ni uz koga. Ja nikoga ne volim i... ne ću više nikad nikoga zavoljeti. Što me još može zanijeti, to je ljepota. Prema njoj ne mogu nikada postati ravnodušan. Čini mi se, da bi mi, evo, Jelena Andrejevna, kad bi joj se to prohtjelo, mogla zavrtjeti mozgom u jedan jedincati dan... Ali to nije ljubav, nije privrženost... *(Zastire rukom oči i trgne se.)*

SONJA. Što je vama?

ASTROV. Tako... Za vrijeme korizme umro mi je jedan bolesnik pod kloroformom.

SONJA. Vrijeme je, da već jednom to zaboravite. *(Stanka.)* Recite mi, Mihajle Lvoviču... Kad bih ja imala prijateljicu ili mlađu sestru, pa da saznate, da vas ona, no — recimo — da vas ona ljubi, kako bi se vi prema tome ponijeli?

ASTROV *(slegnuvši ramenima)*. Ne znam. Po svoj prilici nikako. Ja bih joj dao razumjeti, da je ne mogu voljeti... Ali sada imadem drugih briga. No bilo tako ili drugačije, vrijeme mi je da pođem, kad sam već odlučio da idem. Zbogom, draga moja prijateljice, valja se oprostiti, jer inače ne ćemo do dana završiti. *(Stisne joj ruku.)* Proći ću gostinskom sobom, ako dopustite, jer se bojim, da bi me vaš otac mogao zaustaviti. *(Odlazi.)*

SONJA *(sama)*. Nije mi ništa rekao... Njegova duša i srce još su mi uvijek sakriveni, pa zašto se osjećam tako sretnom? *(Smije se od sreće)*. Rekla sam mu: vi ste otmjen i plemenit čovjek, i glas vam je tako nježan... Zar je to možda bilo neumjesno? Glas mu podrhtava, miluje... evo ga, još osjećam u uzduhu. A kad sam mu govorila o mlađoj sestri, nije me shvatio... *(Zalomivši rukama.)* O, kako je to strašno, što nisam lijepa! Kako užasno! A ja znam, da sam ružna, znam

ja to, znam... Prošle nedjelje, kad su ljudi izlazili iz crkve, čula sam, gdje su govorili o meni, pa je jedna žena rekla: »Ona je dobra i velikodušna, ali šteta, što je tako ružna«... Ružna...

(Ulazi Jelena Andrejevna.)

JELENA ANDREJEVNA *(otvara prozore)*. Prošla je oluja. Kako je uzduh čist! *(Stanka.)* Gdje je doktor?

SONJA. Otišao je. *(Stanka.)*

JELENA ANDREJEVNA. Sofi!

SONJA. Što?

JELENA ANDREJEVNA. Dokle ćete se vi na mene ljutiti. Mi jedna drugoj nismo ništa zla učinile. Čemu da budemo neprijateljice? Dosta je već toga...

SONJA. I ja sam htjela... *(Grli je.)* Dosta je bilo srdžbe.

JELENA ANDREJEVNA. Pa nego. *(Obje su uzrujane).*

SONJA. Je li tata legao?

JELENA ANDREJEVNA. Nije! Sjedi u gostinskoj... Nismo govorile jedna s drugom po čitave tjedne, a bog znade zašto... *(Opazivši, da je buffet otvoren.)* Što je to?

SONJA. Mihail Lvovič je večerao.

JELENA ANDREJEVNA. I vina je ovdje... Dajte da pijemo bratimstvo.

SONJA. Pijmo!

JELENA ANDREJEVNA. Iz jedne čaše... *(Natače.)* Tako je bolje. No, dakle — ti?

SONJA. Ti. *(Piju i ljube se.)* Ja sam se već odavna htjela pomiriti, ali me je uvijek nekako bilo sram... *(Plače.)*

JELENA ANDREJEVNA. A zašto sada plačeš?

SONJA. Ni za što... samo tako...

JELENA ANDREJEVNA. No, dosta, dosta... *(Plače.)* Čudan si ti stvor... i sama sam zaplakala... *(Stanka.)* Ti si na mene bila ljutita što sam se udala za tvoga oca tobože proračunano. Ako vjeruješ zakletvama, onda ti se kunem, da sam pošla za njega samo iz ljubavi. Zavoljela sam u njemu učenjaka i poznatu ličnost. To nije bila prava ljubav, nego umjetna, ali se meni tada činilo, da je prava. No tome ja nisam kriva. A ti od samoga vjenčanja nisi prestajala da me koriš i kažnjavaš svojim pametnim i nepovjerljivim očima.

SONJA. No, sada je mir, konačni mir! Zaboravimo sve.

JELENA ANDREJEVNA. Ne smiješ biti takva: — tebi to ne pristaje. Valja svima vjerovati, jer se inače ne da živjeti. *(Stanka.)*

SONJA. Reci mi po duši kao prijateljica ... Jesi li sretna?

JELENA ANDREJEVNA. Nisam.

SONJA. Znala sam to. Još samo jedno pitanje. Reci mi otvoreno, — bi li htjela, da imadeš mlađega muža?

JELENA ANDREJEVNA. Kakva si ti djevojčica. Dabome, da bih htjela. *(Smije se.)* No, zapitaj još štogod, zapitaj ...

SONJA. Sviđa li ti se doktor?

JELENA ANDREJEVNA. Dabome, i te kako.

SONJA *(smije se).* Ja imam glupo lice ... zar ne? On je malo prije otišao, ali ja još uvijek čujem njegov glas i njegove korake, i pogledam li na tamni prozor — i tamo mi se pojavi njegovo lice. Daj mi da ti sve izgovorim ... Ali ja ne mogu tako glasno govoriti, stidim se. Hajdemo u moju sobu, tamo ćemo porazgovarati. Ja ti se pričinjam glupom ... Zar ne? Priznaj ... Reci mi štogod o njemu ...

JELENA ANDREJEVNA. Što da ti reknem.

SONJA. On je pametan čovjek ... Sve razumije i sve znade ... Znade liječiti ljude i saditi šume ...

JELENA ANDREJEVNA. Ne radi se to o šumi ni o medicini ... Shvati ti, draga moja, on je talent! A znaš li ti, što to znači — talent? Smjelost, slobodna glava, široki zamah ... Posadi drvce i već zamišlja, što će biti od njega za tisuću godina ... Već mu se priviđa sreća čovječanstva. Takvi su ljudi rijetki, i njih treba voljeti ... Istina, on pije, biva katkad i surov, ali što je to? Talentiran čovjek u Rusiji ne može ostati bespomoćan. Promisli i sama, kakav je život toga doktora! Po putevima neprohodno blato, zima, snježne vijavice, silne daljine, ljudi grubi, divlji, svuda bijeda, bolesti. Kraj takvih se prilika onome, tko radi i bori se iz dana u dan, teško očuvati do četrdesete godine čistim i trijeznim ... *(Ljubi je.)* Ja ti želim od sve duše, ti si vrijedna sreće ... *(Ustaje.)* A ja sam suvišna, nevažna pojava ... I u glazbi, i u muževljevoj kući, u svim romanima — ukratko svuda i svagda sam bila epizodna pojava. Pravo govoreći, Sonjo, ako se dobro promisli, ja sam vrlo, vrlo nesretna! *(Hoda uzbuđeno po sceni.)* Za mene nema sreće na ovom svijetu. Nema! Što se ti smiješ?

SONJA *(smije se, prekrivši lice)*. Ja sam tako sretna... sretna!

JELENA ANDREJEVNA. Meni se tako hoće svirati... Svirala bih sada makar što.

SONJA. Sviraj. *(Grli je.)* Ja ne mogu spavati. Sviraj.

JELENA ANDREJEVNA. Odmah. Tvoj otac ne spava. Kad je bolestan, onda ga uzrujava glazba. Idi, pitaj ga. Nema li on ništa protiv toga, zasvirat ću. Hajde.

SONJA. Odmah. *(Odlazi.)*

(U vrtu lupa noćni čuvar.)

JELENA ANDREJEVNA. Davno već nisam svirala. Svirat ću i plakati. Plakati kao ludo dijete. *(Prema prozoru.)* Je l' ti to udaraš, Jefime?

STRAŽAREV GLAS. Ja sam!

JELENA ANDREJEVNA. Ne udaraj, gospodin je bolestan.

STRAŽAREV GLAS. Odmah ću otići! *(Zviždi psima.)* Na! Crnko! Mali! Crnko! *(Stanka.)*

SONJA *(vrativši se)*. Ne dopušta!

Zastor

TREĆI ČIN

Gostinska soba u Serebrjakovljevoj kući. Troja vrata: desno, lijevo i u sredini. Dan je.

VOJNICKI i SONJA *(sjede)*, a JELENA ANDREJEVNA *(zamišljeno šeće pozornicom)*.

VOJNICKI. Gospodin profesor je izvolio izraziti želju, da se danas svi oko jedan sat sakupimo u gostinskoj sobi. *(Gleda na sat.)* Za četvrt sata bit će jedan. Ima da nešto objavi narodu.

JELENA ANDREJEVNA. Vjerojatno neki posao.

VOJNICKI. Ne zna on nikakvih posala. Drlja svoje gluposti, mrmlja i ljubomoran je, i to je sve.

SONJA *(s prijekorom)*. Ujače!

VOJNICKI. No, no, oprosti. *(Pokazuje na Jelenu Andrejevnu.)* Eto, gledajte i divite se: kad hoda sve tetura od lijenosti. Vrlo lijepo! Divno!

JELENA ANDREJEVNA. A vi opet mrmljate, mrmljate cijeli dan. Kako da vam to ne dozlogrdi! *(Ojađeno.)* Ja umirem od dosade, ne znam, što bih počela.

SONJA *(slijegajući ramenima)*. Kao da u kući nema posla... Samo da ti se hoće raditi.

JELENA ANDREJEVNA. Na primjer?

SONJA. Primi se gospodarstva, poučavaj nepismene, njeguj bolesnike. Zar je to malen posao? Eto, dok tebe i oca nije bilo ovdje, išli smo ja i ujak Vanja na sajmove, pa smo trgovali brašnom.

JELENA ANDREJEVNA. U to se ja ne razumijem. A osim toga, to je nezanimljiv posao. Što se tiče uopćavanja i liječenja seljaka, to je stvar, koja se čita samo u naprednim romanima, pa otkuda da se ja sjetim, da ih liječim i poučavam?

SONJA. A eto vidiš, ja ne shvaćam, kako da se ti ne sjetiš, da ih poučavaš. Potrpi malo, pa ćeš se ubrzo priučiti. *(Grli je.)* Ne jadikuj, draga moja. *(Smijući se.)* Tebi je dosadno, ne možeš da sebi nađeš nigdje mjesta, a dosada i nerad — to su zarazne bolesti. Gle: ni ujak Vanja ništa ne radi, nego samo ide kao sjena, a ja sam ostavila svoj posao i dotrčala k tebi, da se s tobom porazgovorim. I ja sam se ulijenila, i nisam ni za što! Doktor Mihail Lvovič dolazio je prije k nama vrlo rijetko, jedamput na mjesec; upravo ga je teško bilo namoliti, a sada se dovozi ovamo svakodnevno, napustio je i svoje šume i medicinu. Ti si, čini se, prava čarobnica.

VOJNICKI. Pa što vas muči? *(Živo.)* No, draga moja, čarobnice moja, budite zaboga razboriti! U vašim žilama teče rusalkina krv, krv vodene vile, pa budite i vi vilom rusalkom! Dajte svome srcu oduška, makar jedamput u životu, zaljubite se što prije i preko ušiju u kakvog vodenjaka — pa sobom strmoglavce pljusnite u vodu, da se veleučeni gospodin profesor i svi mi od čuda zabezeknemo!

JELENA ANDREJEVNA *(ljutito)*. Pustite me na miru! Kako je to okrutno! *(Hoće da ode.)*

VOJNICKI *(ne pušta je)*. No, no, radosti moja, oprostite mi... Molim vas za oproštenje! *(Ljubi joj ruku.)* Sada je opet mir!

JELENA ANDREJEVNA. Priznajte, i anđele bi već ostavila strpljivost.

VOJNICKI. U znak mira i sloge donijet ću odmah kitu ružica; još sam ih jutros spremio za vas. Jesenje ruže divne, sjetne ruže ... *(Odlazi.)*

SONJA. Jesenje ruže, — divne, sjetne ruže ... *(Obje gledaju na prozor.)*

JELENA ANDREJEVNA. Evo već je i rujan. Nekako ćemo i zimu provesti ovdje. *(Stanka.)* Gdje je doktor?

SONJA. U sobi kod ujaka Vanje. Nešto piše. Drago mi je, što je ujak otišao, moram s tobom nešto govoriti.

JELENA ANDREJEVNA. O čemu?

SONJA. O čemu? *(Naslanja joj glavu na grudi.)*

JELENA ANDREJEVNA. No, dobro, dobro. *(Prigla*đ*uje joj kosu.)* Dosta je toga.

SONJA. Ja sam ružna.

JELENA ANDREJEVNA. Ti imaš prekrasnu kosu.

SONJA. Ne, ne! *(Ogledava se za ogledalom.)* Ne, kada žena nije lijepa, onda joj se kaže: »Imate prekrasne oči, imate prekrasnu kosu ...« Ja ga ljubim već šestu godinu, ljubim ga više, nego svoju majku; svaki ga čas čujem, osjećam stisak njegove ruke, pogledavam na vrata, čekam ga, i uvijek mi se čini, da će ovaj čas ući. I sama vidiš, da i k tebi dolazim samo zato, da o njemu razgovaram. Sada dolazi ovamo k nama svaki dan, ali mene i ne gleda, niti me primjećuje ... A to me tako boli! Ni nade nemam nikakve na bolje, baš nikakve! *(Očajno.)* O, bože, daj mi snage ... Čitavu sam noć probdjela u molitvi ... Često pristupam k njemu, sama započinjem s njime razgovor i gledam mu u oči ... Izgubila sam svaki ponos i sposobnost da se svladavam ... Tako se nisam mogla ni jučer suzdržati, pa sam priznala ujaku Vanji, da ljubim ... Pa i sva služinčad već znade, da ga ljubim. Svi znadu.

JELENA ANDREJEVNA. A on?

SONJA. Ne. On me i ne opaža.

JELENA ANDREJEVNA *(razmišljajući)*. Čudan je on čovjek ... Znadeš li što? Dopusti, da ja s njim o tome porazgovorim ... Bit ću oprezna ... samo ću mu natuknuti. *(Pauza.)* Dabome ... pa dokle da ostaneš u takvoj neizvjesnosti ... Dopusti mi! *(Sonja u znak odobravanja kima glavom.)*

JELENA ANDREJEVNA. Izvrsno. Ljubi li ili ne ljubi — to nije teško doznati. A ti se, srdašce, ne plaši i ne uznemiruj,

ja ću oprezno ispitati, da on i ne primijeti. Valja nam doznati samo: da ili ne? *(Pauza.)* Ako ne ljubi, onda nas neka više ne posjećuje. Zar ne?

(Sonja u znak odobravanja kima glavom.)

JELENA ANDREJEVNA. Čovjeku je lakše kad ga ne vidi. I ne odgađajmo to nadugo, nego ga odmah ispitajmo. Spremao se, da mi pokaže neke crteže... Idi mu reci, da želim s njime govoriti.

SONJA *(u silnom uzbuđenju)*. Ali ti ćeš mi reći svu istinu?

JELENA ANDREJEVNA. Pa naravno. Ja mislim, da istina, pa ma kakva ona bila — još uvijek nije tako strašna kao neizvjesnost. Pouzdaj se u mene, mila.

SONJA. Da, da... Reći ću mu, da ti želiš vidjeti njegove crteže. *(Polazi, a onda se zaustavi pred vratima.)* Ne! Ipak je neizvjesnost bolja... Ipak ostaje neka nada...

JELENA ANDREJEVNA. Što veliš?

SONJA. Ništa. *(Odlazi.)*

JELENA ANDREJEVNA *(sama)*. Nema ništa gore, nego znati tuđu tajnu, a ne moći joj pomoći. *(Razmišljajući.)* On je ne voli, — to je jasno, ali čemu da je ne uzme za ženu? Ona nije lijepa, ali za jednoga seoskoga liječnika njegovih godina, bila bi izvrsna žena. Pametna je, nada sve dobra i poštena... Ali, ne! Ne radi se sada o tome... *(Pauza.)* Ja shvaćam tu bijednu djevojku. Usred takve očajne dosade, gdje umjesto ljudi posvuda tumaraju samo sive mrlje, gdje se čuju samo trivijalnosti, gdje se vodi računa samo o jelu, piću i spavanju, od vremena se do vremena pojavljuje on, koji nije nikome od njih sličan, lijep, zanimljiv i privlačan kao sjajni mjesec usred noćne tame... Podati se čarima takva čovjeka, zaboraviti se... Čini se, da sam se i ja malo njime zanijela... Da, bez njega mi je nesnosno, i evo, čim pomislim na nj, zatitra mi slatki smiješak na ustima... Taj ujak Vanja veli, da u mojim žilama teče vilinska krv,... »Dajte svom srcu oduška makar jedamput u životu«... Pa što? Možda bi to zbilja bilo dobro... Oh, da mi je poput slobodne ptice odletjeti od svih vas, od vaših pospanih lica, od vaših razgovora, i zaboraviti, da svi vi postojite na svijetu. Ali ja sam kukavica, plašljiva... Savjest će me do smrti moriti... Eto, on nas posjećuje svaki dan, i ja naslućujem, zašto ovamo

dolazi, osjećam se čak krivom i spremna sam da pred Sonjom padnem na koljena, zamolim je za oproštenje i zaplačem...

ASTROV *(ulazi s kartogramom)*. Dobar dan! *(Stisne joj ruku.)* Htjeli ste vidjeti moje risarije?

JELENA ANDREJEVNA. Jučer ste mi obećali, da ćete mi pokazati svoje radove... Jeste li slobodni?

ASTROV. O, dakako. *(Rasprostire na igraćem stolu kartogram i pričvršćuje ga čavlićima.)* Gdje ste se vi rodili?

JELENA ANDREJEVNA *(pomažući mu)*. U Petrogradu.

ASTROV. A kakve ste škole polazili?

JELENA ANDREJEVNA. Konzervatorij.

ASTROV. Onda vas to ne će zanimati.

JELENA ANDREJEVNA. Zašto? Istina, ja selo ne poznajem, ali sam mnogo čitala.

ASTROV. Ovdje u kući imam svoj vlastiti stol... U sobi Ivana Petroviča. Kad se potpuno umorim i od rada sasvim otupim, onda sve od sebe bacam i bježim ovamo, pa se ovim stvarčicama zabavim sat-dva... Ivan Petrovič i Sofja Aleksandrovna zvrckaju po svojim računalima, a ja sjedim kraj njih za svojim stolom i mažem po platnu... I pritom se osjećam tako ugodno i smireno, a cvrčak cvrči. Ali taj užitak dopuštam sebi dosta rijetko, jedamput na mjesec... *(Pokazujući na kartogram.)* Sada gledajte ovamo. Slika našega kraja, kakav je bio prije pedeset godina. Tamnozelena i svijetlozelena boja označuje šumu; polovica je cijele površine zaraštena šumom. Gdje je zelenilo pokrivenom crvenom mrežicom, tamo je bilo sobova i srna... Ja tu prikazujem i floru i faunu. Na tom su jezeru živjeli labudi, guske, patke i — kako pripovijedaju stari ljudi — bilo je tu sijaset ptica, koje su se nadvijale u jatima poput oblaka. Osim sela i zaselaka vidite tu i tamo porazbacana naselja, majure, naseobine starovjeraca, pa onda vodene mlinove... Rogatoga je blaga i konja bilo vrlo mnogo. Vidi se to po modroj boji. Tako se na primjer po ovom dijelu našega kraja razlila modra boja gusto: bili su tu čitavi čopori konja, na svaku su kuću otpadala po tri konja. *(Pauza.)* A sada pogledajte niže. Ovako je bilo prije dvadeset i pet godina. Tu je pošumljena tek trećina čitave površine. Srna više nema, ali imade još sobova. Zelena i modra boja već su bljeđe. I tako dalje i tako dalje. Prelazimo sada k trećem dijelu! To je savremena slika našega

kraja. Zelene boje još imade tu i tamo, ali ona više ne čini cjelovitu, neprekidnu površinu, nego skup mrlja: nestalo je i sobova, i labudova, i tetrijeba. Prijašnjim zaseocima, naseobinama, majurima i mlinovima nema više ni traga. Općenito uzevši, pruža nam se slika postepenoga i nesumnjivoga izrođivanja, koje će, čini se, za kojih 10—15 godina postati potpuno. Vi ćete reći, da su tu posrijedi utjecaji kulture i da je sasvim prirodno stari život morao ustupiti mjesto novome. Da, ja bih to shvaćao, da su se na mjestima, gdje su bile te istrijebljene šume, sagradile široke ceste, željeznice, te da su tu podignuti zavodi, tvornice, škole, — narod bi postao zdraviji, bogatiji i prosvjetljeniji. Ali o svemu tome nema ni govora! U okrugu su još uvijek jednake močvare, isti komarci, nema puteva kao i prije, vlada siromaštvo, tifus, difterija, požari ... Tu mi imademo posla s izrođivanjem, uvjetovanim nerazmjernom borbom za opstanak; to je izrođivanje iz nehaja, neukosti i posvemašnjeg nedostatka samosvijesti, gdje se ozebli, gladni i bolesni čovjek — samo da spasi ostatke svoga života i očuva od smrti svoju djecu, instinktivno i nesvijesno laća svega, čime bi mogao utažiti sebi glad i ogrijati se, pa razara sve, ne misleći na sutrašnjicu ... Razoreno je sada gotovo sve, a sazdano umjesto toga nije ništa. *(Hladno.)* Ali — ja vam na licu vidim, da vas to nimalo ne zanima.

JELENA ANDREJEVNA. Pa kad se ja u to tako malo razumijem ...

ASTROV. Tu nema što da se razumije ... Vas to naprosto ne zanima ...

JELENA ANDREJEVNA. Da vam iskreno priznam, moje su misli uistinu zaokupljene drugim stvarima. Oprostite mi. Imam da obavim s vama jedno maleno preslušanje, pa sam u neprilici, jer ne znam, kako da počnem.

ASTROV. Preslušanje?

JELENA ANDREJEVNA. Da ... preslušanje ..., ali dosta nevine naravi ... Sjednimo! *(Sjedaju.)* Radi se o jednoj mladoj osobi. Govorit ćemo kao pošteni ljudi, kao prijatelji, bez ceremonija. Mi ćemo o tom porazgovoriti i onda zaboraviti sve, o čemu se govorilo. Hoćete?

ASTROV. Dobro.

JELENA ANDREJEVNA. Radi se o mojoj pastorci Sonji. Sviđa li vam se ona?

ASTROV. Da, ja je poštujem.

JELENA ANDREJEVNA. A sviđa li vam se kao žena?

ASTROV *(oklijevajući)*. Ne sviđa.

JELENA ANDREJEVNA. Još dvije-tri riječi, i svršeno. Nijeste li vi ništa primijetili?

ASTROV. Ništa.

JELENA ANDREJEVNA *(uzimlje ga za ruku)*. Vi je ne volite, to vam vidim na očima... Ali ona pati... Shvatite to... i... nemojte više ovamo dolaziti.

ASTROV *(ustane)*. Moje je vrijeme već prošlo... A osim toga i žuri mi se... *(Slegnuvši ramenima.)* Pa što ću? *(Zbunjen je.)*

JELENA ANDREJEVNA. Uh, kako je to neugodan razgovor! Tako sam uzrujana kao da sam imala na leđima tisuću pudi[1]... No, hvala bogu, gotovi smo. Zaboravimo sve, kao da uopće nije ništa bilo i... i otiđite. Vi ste pametan čovjek, pa ćete razumjeti... *(Pauza.)* Ah, čak mi je krv udarila u lice...

ASTROV. Da ste mi to rekli mjesec-dva ranije, možda bih još i promislio, ali sada... *(Sliježući ramenima.)* Ali, ako ona pati, onda naravski... Samo jedno ne razumijem: zašto ste baš vi morali obaviti to preslušanje? *(Gleda joj u oči i prijeti prstom.)* Vi ste — lukavi!

JELENA ANDREJEVNA. Što to znači?

ASTROV *(smijući se)*. Lukavi! Uzmimo da Sonja uistinu trpi — ja to dopuštam — no čemu to vaše preslušanje? *(Ne puštajući je da govori, živahno.)* Dopustite, ne gledajte tako začuđeno; vi odlično znadete, zašto ja ovamo dolazim svaki dan... Zašto i radi koga dolazim, to vi odlično znadete. Mila moja grabežljivice, ne gledajte me tako, ja sam stari vrabac...

JELENA ANDREJEVNA *(ne shvaćajući)*. Grabežljivica? Ne razumijem.

ASTROV. Lijepi, dražesni tvor... Vama se hoće žrtava! Eto, ja već cijeli mjesec dana ništa ne radim, sve sam zanemario, i pohlepno tragam samo za vama, a vama je to tako strašno zabavno, užasno zabavno... Što ćemo? Ja sam pobijeđen, i vi ste to znali i bez preslušavanja. *(Prekrstivši ruke i poniknuvši glavom.)* Ja se pokoravam. Evo me, jedite!

JELENA ANDREJEVNA. Vi ste poludjeli!

---

[1] pud — mjera za težinu, 16,38 kg.

ASTROV *(smije se kroz zube)*. Vi ste srameživi...

JELENA ANDREJEVNA. O, ja sam bolja i viša, nego što vi mislite. Kunem vam se! *(Hoće da ode.)*

ASTROV *(zapriječivši joj put)*. Ja danas odlazim, i ne ću vas više pohađati, ali... *(Uzimlje je za ruku, ogledajući se.)* Gdje ćemo se vidjeti? Recite brzo: gdje? Mogao bi tko svaki čas ući, govorite brže. *(Strastveno.)* Kako je divna, čarobna... Samo jedan cjelov! Samo da poljubim tu mirisnu kosu...

JELENA ANDREJEVNA. Kunem vas se...

ASTROV *(priječi joj govoriti)*. Čemu zaklinjanje? Nemojte se kleti... Našto uzaludne riječi...? O, kako ste krasni! — Ove ruke! *(Ljubi joj ruke.)*

JELENA ANDREJEVNA. No, dosta, dosta! Odlazite... *(Povlači k sebi ruke natrag.)* Vi ste se zaboravili.

ASTROV. Ah, recite, govorite već jednom, gdje ćemo se sutra sastati? *(Hvata je oko pasa.)* Ti i sama vidiš, da je to neizbježno: mi se moramo sastati. *(Ljubi je; u taj čas ulazi Vojnicki s kiticom ruža i zaustavlja se kraj vrata.)*

JELENA ANDREJEVNA *(ne videći Vojnickoga)*. Poštedite me... pustite me... *(Skloni glavu na Astrovljeve grudi.)* Nemojte! *(Hoće da ide.)*

ASTROV *(pridržavajući je rukom oko pojasa)*. Dođi sutra u šumarsku kućicu... oka dva sata... Hoćeš li? A? Doći ćeš?

JELENA ANDREJEVNA *(opazivši Vojnickoga)*. Pustite me! *(U silnoj zbunjenosti odilazi k prozoru.)* To je užasno...

VOJNICKI *(postavlja kiticu ruža na stol i uzbuđeno otire rupčićem lice i vrat)*. Ništa... da... ništa... ništa!

ASTROV *(izazivački)*. Danas, mnogouvaženi Ivane Petroviču, vrijeme nije loše. Jutros je bilo tmurno kao da se sprema na kišu, a sada gle, evo sunca. Po duši govoreći, jesen je prekrasna... a i zimski usjevi ne će biti loši... *(Savija kartogram u oblik cijevi.)* Nevolja je tek u tom: dani su postali kraći... *(Odlazi.)*

JELENA ANDREJEVNA *(brzo pristupa k Vojnickomu)*. Vi ćete se postarati i upotrebiti sve svoje sile, da ja i moj muž još danas odavle otputujemo!... Čujete li? Još danas!

VOJNICKI *(otirući lice)*. Kako? No, da... Pa dobro!... Ja sam, Hélène, sve vidio... sve...

JELENA ANDREJEVNA *(nervozno)*. Čujete li? Ja moram odavle otići još danas!

(Ulaze Serebrjakov, Sonja, Teljegin i Marina.)

TELJEGIN. Pa ni ja nisam, vaše prevashodstvo, sasvim zdrav. Evo već dva dana nešto kunjam ... U glavi kao da nije nešto u redu ...

SEREBRJAKOV. A gdje su drugi? Ne volim ja ovu kuću: kao kakav labirint. Dvadeset i šest sobetina, svi se po njima razlete, pa ne možeš nikoga da nađeš. *(Zvoni.)* Pozovite ovamo Mariju Vasiljevnu i Jelenu Andrejevnu!

JELENA ANDREJEVNA. Ja sam ovdje.

SEREBRJAKOV. Molim, gospođo, izvolite sjesti.

SONJA *(pristupivši k Jeleni Andrejevnoj, nestrpljivo).* Što je rekao?

JELENA ANDREJEVNA. Poslije.

SONJA. Ti dršćeš. Ti si uzrujana. *(Ispitljivo joj se zagleda u lice.)* Razumijem ... Rekao je, da nas više ne će posjećivati ... Je li? *(Pauza.)* Reci! Zar ne?

(Jelena Andrejevna potvrđuje kimanjem glave.)

SEREBRJAKOV *(Teljeginu).* S bolešću bi se čovjek mogao još kako tako i primiriti, ali ovaj način seoskoga života — to je nešto, s čime se ne bih mogao nikada sprijateljiti. Osjećam se kao da sam se sa Zemlje sunovratio na kakav drugi planet. Izvolite, gospodo, sjesti, molim vas. Sonjo! *(Sonja ga ne čuje i stoji, tužno spustivši glavu.)* Sonjo! *(Pauza.)* Ne čuje. *(Marini.)* Dadiljo, sjedi i ti. *(Dadilja sjeda i plete čarape.)* Molim, gospodo. Objesite — da tako kažem — svoje uši na klin pažljivosti. *(Smije se.)*

VOJNICKI *(uzrujavajući se).* Možda ja nisam potreban i mogu otići?

SEREBRJAKOV. Nipošto, ti ovdje i jesi najpotrebniji.

VOJNICKI. Čim vam dakle mogu poslužiti?

SEREBRJAKOV. V a m a ...? Što se ti ljutiš? *(Pauza.)* Ako sam se ičim ogriješio o tebe, oprosti mi, molim te ...

VOJNICKI. Ostavi se toga tona! Prijeđimo na stvar! ... Što hoćeš?

(Ulazi Marija Vasiljevna.)

SEREBRJAKOV. Evo i maman. Ja počinjem, gospodo. *(Pauza.)* Pozvao sam vas, gospodo, da vam saopćim, da k nama

dolazi revizor. Uostalom, šalu nastranu. Stvar je ozbiljna. Sazvao sam vas, gospodo, da vas zamolim za pomoć i savjet, i, poznavajući vašu veliku ljubaznost, ja se nadam, da ću ih od vas i dobiti. Ja sam čovjek od nauke i knjige i bio sam uvijek neznalica u pitanjima praktičnog života. Ne mogu dakle biti ni živjeti bez savjeta iskusnih ljudi, pa sam zato odlučio da zamolim tebe Ivane Petroviču, vas, Ilja Iljiču, i vas, maman... Radi se o tom, da manet omnes una nox[1], to jest svi smo mi u božjoj ruci. Ja sam star, bolestan, pa mislim, da je vrijeme da uredim svoje imovinske poslove barem toliko, ukoliko se one tiču moje porodice. Moj je život već dovršen, na sebe više i ne mislim, ali ja imam mladu ženu i odraslu kćer. *(Pauza.)* Dalje živjeti na selu ja ne mogu. Mi nismo stvoreni za selo, a u gradu živjeti od ovih dohodaka, što ih mi dobivamo s ovoga imanja, nemoguće je. Da se proda — recimo — šuma, bila bi to izvanredna mjera, koje se čovjek ne može laćati svake godine. Valja dakle pronaći nešto takvo, što bi nam postojano zajamčivalo manje ili više određenu svotu dohotka. Ja sam smislio takvu mjeru, pa sam slobodan, da vam je predložim na razmatranje. Izostavit ću potankosti i izložit ću vam stvar samo u općenitim potezima. Naše nam imanje odbacuje prosječno ne više od dva posto. Predlažem zato da ga prodamo. Pretvorimo li dobiveni novac u vrijednosne papire, dobivat ćemo između četiri i pet posto. Ja čak mislim, da će biti i nešto suviška, koji će nam dopustiti da kupimo u Finskoj malenu vilu.

VOJNICKI. Čekaj... Čini mi se, da me moj sluh izdao, pa nisam pravo čuo... Ponovi, što si rekao.

SEREBRJAKOV. Da novac pretvorimo u vrijednosne papire, a od preostaloga suviška da kupimo vilu u Finskoj.

VOJNICKI. Ne to o Finskoj... Ti si rekao još nešto drugo.

SEREBRJAKOV. Predložio sam da prodamo imanje.

VOJNICKI. Da, da, to sam htio čuti... Hoćeš da prodaš imanje — izvrsno, prekrasna misao... A kuda zapovijedaš da se djenem ja sa svojom staricom majkom i, evo, sa Sonjom?

SEREBRJAKOV. Sve ćemo mi to u svoje vrijeme razmotriti. Ne ide to sve najedamput.

---

[1] Sve očekuje jedna (ista) noć... (lat.)

VOJNICKI. Čekaj. Očito je, da ja do danas nisam imao ni mrvice zdravoga razuma. Do danas sam mislio u svojoj gluposti, da ovo imanje pripada Sonji. Moj je pokojni otac kupio ovo dobro za miraz mojoj sestri. A ja sam dosada bio naivan i nisam shvaćao zakona po turski, misleći čvrsto, da je nakon sestrine smrti prešlo imanje na njezinu kćer Sonju.

SEREBRJAKOV. Pa dabome, imanje pripada Sonji. Tko to osporava? Bez Sonjine privole ja se i ne bih odlučio na prodaju. Ali ja mislim da bi to i bilo korisno Sonji.

VOJNICKI. To je neshvatljivo, neshvatljivo! Ili sam ja poludio, ili... ili...

MARIJA VASILJEVNA. Jean, ne protuslovi Aleksandru! On doista znade bolje od nas, što je dobro, a što nije.

VOJNICKI. Ne, ne! Dajte mi vode. *(Pije vodu.)* Govorite, što hoćete, štogod hoćete!

SEREBRJAKOV. Ja ne razumijem, zašto se ti uzrujavaš. Ja ne kažem, da je moj projekt idealan. Ako ga svi ocijenite nepovoljno, na ću ni ja navaljivati. *(Pauza.)*

TELJEGIN *(zbunjeno)*. Ja, vaša presvjetlosti, gojim prema nauci ne samo blagopoštovanje, nego i neka srodna čuvstva. Brat žene moga brata Grigorij Iljič — jamačno će vam biti milo da to znate — Konstantin Trofimovič Lakedemonov, bio je magister...

VOJNICKI. Mani se toga, dragi, mi imamo posla. Pričekaj malo, poslije ćeš... *(Serebrjakovu.)* Evo, pitaj njega. Ovo je imanje kupljeno od njegova ujaka.

SEREBRJAKOV. A, čemu da ga pitam? Zašto?

VOJNICKI. Ovo je dobro još kraj tadašnjih prilika bilo kupljeno za dvadeset i pet tisuća rubalja. Otac je isplatio samo sedamdeset tisuća, a duga je ostalo dvadeset i pet tisuća. Ali sada slušajte! To imanje ne bi bilo ni kupljeno, da se nisam ja odrekao baštine u korist sestre, koju sam žarko ljubio. Što više, ja sam radio deset godina kao vol, dok nisam isplatio sav dug...

SEREBRJAKOV. Žalim, što sam ovaj razgovor uopće započeo.

VOJNICKI. Sada je imanje bez dugova, i uređeno je samo mojim ličnim naporima. I evo sada, kad sam ostario, hoće da me odavle naprosto bace na ulicu!

SEREBRJAKOV. Ja ne znam, što ti zapravo hoćeš?

VOJNICKI. Dvadeset i pet godina upravljao sam tim dobrom, radio, slao tebi novac poput najsavjesnijega upravitelja, a ti mi za sve to vrijeme nisi ni jedan jedini put za to zahvalio. Cijelo to vrijeme — u mladosti i sada — dobivao sam od tebe godišnju plaću od pet stotina rubalja — tu prosjačku milostinju! — a da se pritom ti nisi nikada domislio, da mi povećaš plaću makar samo za jedan rubalj!

SEREBRJAKOV. Ivane Petroviču, otkuda da ja to znam? Ja nisam praktičan čovjek i ne razumijem se u te poslove. Mogao si sebi sam povećati, koliko si htio.

VOJNICKI. Zašto nisam tobože krao? Je li? Zašto me svi ne prezirete što nisam krao? To bi bilo ispravno, jer u tom slučaju ne bih sada bio prosjak.

MARIJA VASILJEVNA *(strogo)*. Jean!

TELJEGIN *(uzrujano)*. Vanja, dragi prijatelju, ta nemoj... nemoj... ja sav dršćem... Čemu kvariti dobre međusobne odnose? *(Ljubeći ga.)* Nemoj!

VOJNICKI. Evo, dvadeset i pet sam godina kao krtica sjedio sa svojom majkom između četiri zida... Sve naše misli i čuvstva pripadale su tebi. Danju smo govorili o tebi, o tvojim radovima, ponosili se tobom i sa strahopočitanjem spominjali tvoje ime. Čitave smo noći gubili pri čitanju časopisa i knjiga, koje sada prezirem iz dubine duše!

TELJEGIN. Nemoj, Vanja, nemoj... Ne mogu da to slušam.

SEREBRJAKOV *(gnjevno)*. Ne razumijem, što hoćeš?

VOJNICKI. Nama si ti bio višim bićem i tvoje smo sastavke znali naizust... No sada su mi se otvorile oči! Ja sve vidim! Pišeš o umjetnosti, a o umjetnosti ništa ne razumiješ! Svi tvoji radovi koje sam ja volio, ne vrijede ni prebijene pare. Ti si nas naprosto obmanjivao!

SEREBRJAKOV. Ali, gospodo, dajte ga već jednom ušutkajte! Ja ću otići!

JELENA ANDREJEVNA. Ivane Petroviču, zahtijevam, da zašutite! Čujete li?

VOJNICKI. O, ne, ja ne ću šutjeti! *(Zakrčuje Serebrjakovu put.)* Pričekaj još malo, još nisam svršio. Ti si uništio moj život! Ja n i s a m, živio! Ne! Zbog tebe sam ja upropastio, uništio najljepše godine svoga života! Ti si moj najgori neprijatelj!

TELJEGIN. Ne mogu... ne mogu... Ja moram ići...

(Odlazi silno uzrujan.)

SEREBRJAKOV. Što hoćeš od mene? I otkuda tebi pravo da govoriš sa mnom takvim tonom? Bijedniče! Ako je ovo imanje tvoje, ti ga i uzmi, a ja ga ne trebam!

JELENA ANDREJEVNA. Ja smjesta odlazim iz ovoga pakla! *(Viče.)* Ne mogu dalje to podnositi!

VOJNICKI. Moj je život uništen! Ja sam talentiran, pametan, smion... Da sam živio, kako treba, mogao se u meni pojaviti drugi Schopenhauer ili Dostojevski... Ja bulaznim! S uma ću sići. Majko, ja očajavam! Majčice!

MARIJA VASILJEVNA *(oštro)*. Poslušaj Aleksandra!

SONJA *(pada na koljena pred dadiljom i pritišče se uz nju)*. Dadiljo, dadiljo!

VOJNICKI. Majčice! Što da radim? Šutite, nemojte mi ništa govoriti! Sam znam, što mi je raditi... *(Serebrjakovu.)* Ti ćeš se mene sjećati! *(Odlazi na srednja vrata.)*

(Marija Vasiljevna odlazi za njim.)

SEREBRJAKOV. Što je to zapravo, gospodo? Oslobodite me toga luđaka! Ja ne mogu s njim živjeti pod istim krovom! On tu stanuje *(pokazuje na srednja vrata)* gotovo uz mene... Neka se preseli u selo, na drugo krilo, ili ću se ja odavle odseliti... U istoj kući ja ne mogu više ni časka s njime ostati...

JELENA ANDREJEVNA *(mužu)*. Još danas odlazimo. Sve to treba da se smjesta odredi.

SEREBRJAKOV. Nevaljanac!

SONJA *(klečeći obraća se ocu, nervozno, kroz suze)*. Tatice, budi milosrdan! Ja i ujak Vanja tako smo nesretni! *(Gušeći se u očaju.)* Budi milosrdan! Sjeti se, dok si ti bio mlađi, ujak Vanja i bakica prevodili su za tebe noću knjige i prepisivali tvoje papire... po čitave noći... čitave noći! Ja i ujak Vanja radili smo bez odmora, bojali smo se i kopjejku potrošiti na sebe i sve samo slali tebi... Nismo jeli nezaslužen hljeb! Ja ne mogu i ne znam da sve to kažem, što bih htjela reći, ali ti nas moraš razumjeti, tatice... Treba biti milosrdan!...

JELENA ANDREJEVNA *(uzrujana, mužu)*. Aleksandre, boga radi, daj razgovaraj s njime... Zaklinjem te.

SEREBRJAKOV. Dobro, razgovarat ću... Ja ga ničim ne okrivljujem, niti se ne ljutim, ali morate priznati, da je njegovo ponašanje u najmanju ruku čudno. Dobro, kad hoćete, idem k njemu. *(Odlazi na srednja vrata.)*

JELENA ANDREJEVNA. Budi s njim mekši, umiri ga... *(Odlazi za njim.)*

SONJA *(pritiščući se uz dadilju).* Dadiljo! Dadiljo!

MARINA. Ništa, ništa, dijete moje. Gusaci će se malo nagakati, pa će prestati... Kad se dosita nagaču — prestat će...

SONJA. Dadiljo!

MARINA *(gladi je po glavi).* Treseš se kao u groznici! Smiri se, sirotice moja, bog je milostiv. Uzmi lipova čaja ili malinovog soka, pa će proći... Ne jadikuj, siroče moje... *(Gledajući prema srednjim vratima.)* Eh, ushodali se, gusaci, prisjelo vam!

(Za scenom se čuje hitac, a onda krik Jelene Andrejevne; Sonja se trgne.)

MARINA. Bogorodice!

SEREBRJAKOV *(dotrči, teturajući od straha).* Zadržite ga! Zadržite! On je poludio!

(Jelena Andrejevna i Vojnicki bore se na vratima.)

JELENA ANDREJEVNA *(nastojeći da mu otme revolver).* Dajte to ovamo! Ovamo, velim vam!

VOJNICKI. Pustite, Hélène! Pustite me! *(Oslobodivši se, jurne unutra i očima traži Serebrjakova.)* Gdje je? Ha, evo ga! *(Puca na Serebrjakova.)* Puf! *(Pauza.)* Nisam pogodio? Opet promašio? *(Gnjevno.)* Ah, đavo, đavo... đavo to neka nosi... *(Baca revolver na pod i iznemogao sjeda na stol. Serebrjakov je ošamućen; Jelena se Andrejevna naslonila na stijenu, zlo joj je.)*

JELENA ANDREJEVNA. Odvezite me odavle! Odvezite me, ubijte, ali ovdje više ne mogu ostati ni časa.

VOJNICKI *(očajan).* Ah, što ja radim! Što ja radim!

SONJA *(tiho).* Dadiljo! Dadiljice moja!

Zastor

ČETVRTI ČIN

Soba Ivana Petroviča; to je i njegova spavaonica i poslovnica imanja. Uz prozor je velik stol s velikim gospodarskim knjigama i različitim papirima, pult, ormari, vaga. Manji je stol Astrovljev; na njemu je crtaći pribor i boje te crtaća mapa. Kavez sa čvorkom. Na zidu je karta Afrike, očito ovdje sasvim suvišna. Ogromni divan, obučen u navošteno platno. Lijevo su vrata, koja vode u stambene prostorije; desno su izlazna vrata. Pred desnim je vratima prosti otirač, da seljaci ne uprljaju pod. Jesensko veče. Tišina.
TELJEGIN i MARINA *(sjede sučelice i motaju vunu za čarape).*

TELJEGIN. Brže, brže, Marino Timofejevna, jer će nas sad pozvati, da se oprostimo. Već je zapovjeđeno da se upregnu konji.

MARINA *(nastoji da brže mota).* Još samo malo.

TELJEGIN. Putuju u Harkov. Tamo će sada živjeti.

MARINA. I bolje je tako.

TELJEGIN. Ustrašili su se... Jelena Andrejevna veli »nijednoga časa ne ću da dulje ostanem ovdje... odlazimo, te odlazimo... Poživjet ćemo, veli, malo u Harkovu, tamo ćemo sve pogledati, a onda ćemo poslati po stvari...« Odlaze sasvim lake duše. Nije im jamačno, Marino Timofejevna, suđeno da žive ovdje. Nije im suđeno... Fatalna predodređenost...

MARINA. I bolje je. Nedavno su podigli buku, pucnjavu — prava sramota!

TELJEGIN. Da, to je motiv, vrijedan kista Ajvazovskoga.

MARINA. Ja ne mogu to gledati. *(Stanka.)* Opet ćemo započeti svoj stari život. Ujutro ćemo oko osam na čaj, oko jedan sat objed, a naveče večeru. Sve u svoje doba, kao kod ljudi... pravih kršćana *(uzdahne).* Oh, grešnica ja, kako već davno nisam jela rezanaca!

TELJEGIN. Da, već davno, davno nismo pripravljali rezanaca. *(Stanka.)* Davno, davno... Jutros vam ja, Marino Timofejevna, idem selom, a sitničar viče za mnom: »Ej, ti, gotovane!« I tako mi je bilo gorko pri duši.

MARINA. A ti se na to ne osvrći, baćuško. Svi smo mi božji gotovani. Ni ti, ni Sonja, ni Ivan Petrovič — nitko ne sjedi bez posla, svi radimo! Svi... A gdje je Sonja?

TELJEGIN. U vrtu. S doktorom se ushodala. Ivana Petroviča traži. Boje se, da nije digao ruku na sebe.

MARINA. A gdje mu je pištolj?

TELJEGIN *(šapćući)*. Ja sam ga sakrio u podrumu!

MARINA *(nasmiješi se)*. Sami grijesi!

(Ulaze iz dvorišta Vojnicki i Astrov.)

VOJNICKI. Pusti me. *(Marini i Teljeginu.)* Otiđite odavle, ostavite me nasamu makar samo jedan sat! Ne podnosim skrbništva.

TELJEGIN. Odmah, Vanja. *(Odlazi na prstima.)*

MARINA. Gusak: ga-ga-ga! *(Kupi vunicu i odilazi.)*

VOJNICKI. Ostavi me!

ASTROV. S najvećim veseljem; već sam davno odavle trebao otići, no ja ti ponavljam, da ne ću prije otići, dok god mi ne vratiš ono, što si mi uzeo.

VOJNICKI. Ja tebi nisam ništa uzeo.

ASTROV. Ozbiljno ti velim — nemoj me zadržavati. Ja bih već davno morao otići.

VOJNICKI. Ja nisam od tebe ništa uzeo. *(Obojica sjedaju.)*

ASTROV. Tako? No, hajde, ja ću još malo pričekati, a onda — oprosti — morat ću upotrebiti silu. Svezat ćemo te i pretražiti. Govorim ti to sasvim ozbiljno.

VOJNICKI. Kako vam drago. *(Stanka.)* Takvu budalaštinu prirediti: dva puta pucati, a nijednom ne pogoditi! To sebi ne ću nikada oprostiti!

ASTROV. Kad te već spopala želja da pucaš, zašto nisi prosvirao sebi čelo?

VOJNICKI *(slegnuvši ramenima)*. Čudno. Pokušao sam ubiti čovjeka, pa me ne hapse niti predaju sudu. Očito me drže luđakom *(podmukli smijeh)*. Ja sam luđak, a oni, koji pod krinkom profesora, učenih maga, skrivaju svoju nenadarenost, tupost, svoju krajnju sebičnost — oni nisu luđaci. Ni one nisu luđakinje, koje se udaju za starce, pa ih onda na očigled sviju varaju. Ja sam vidio, vidio, kako si je grlio!

ASTROV. Da, jesam, grlio sam je, a tebi, evo ti, nâ! *(pokazuje mu nos.)*

VOJNICKI *(gledajući prema vratima)*. Ne, luda je zemlja, koja nas još drži!

ASTROV. No, i to je glupo.

VOJNICKI. Što ćemo, ja sam luđak, neubrojiv, pa imam pravo da govorim gluposti.

ASTROV. Stara šala. Nisi ti luđak, nego naprosto čudak. Plašilo staro. Prije sam i ja smatrao svakoga čudaka bolesnim, nenormalnim, ali sada mislim, da normalno čovječje stanje i jest — biti čudak! Ti si potpuno normalan.

VOJNICKI *(pokriva lice rukama)*. Stid me je! Da znadeš, kako me je stid! Ovaj se oštri osjećaj stida ne da isporediti ni s kakvim drugim bolom *(tužno)*. Nesnosno! *(pada na stol.)* Što da radim? Što da radim?

ASTROV. Ništa.

VOJNICKI. Daj mi ma što! Oh, bože moj... 47 mi je godina; doživim li, recimo, do šezdesete, preda mnom je još čitavih trinaest godina. Mnogo! Kako da proživim tih 13 godina? Što da radim, čime da ih ispunim? Oh, razumiješ li ti to... *(Grčevito stišće Astrovu ruku)*, razumiješ li, kad bi se moglo proživjeti ostatak života nekako drukčije. Da se čovjek probudi jednoga jasnog i tihog jutra i osjeti, kako je počeo živjeti novim životom, da je sve, što je prošlo, zaboravljeno i nestalo kao dim. *(Plače.)* Započeti novi život... Reci mi, kako da započnem.

ASTROV *(mrzovoljno)*. Ah, dođavola! Kakav ti je tu novi život? Naš je položaj, i tvoj i moj, sasvim beznadan.

VOJNICKI. Tako?

ASTROV. Ja sam o tom uvjeren.

VOJNICKI. Daj mi makar što... *(pokazuje na srce.)* Ovdje me peče.

ASTROV *(ljutito viče)*. Prestani! *(Umekšavši se.)* Oni, koji budu živjeli poslije stotinu, poslije dvjesta godina, i koji će nas prezirati za to, što smo ovdje živote proživjeli tako glupo i tako neukusno, oni će možda naći sredstvo, da budu sretni, ali mi... Nama je preostala samo jedna nada. Nada, da će nas za počivanja u grobovima našim posjećivati priviđenja, od kojih će po koje biti i ugodno. *(Uzdahnuvši.)* Da, brate moj! U čitavom su okružju bila samo dva prava, inteligentna čovjeka: ja i ti. No u ciglih desetak godina potegnuo je i nas u svoj vrtlog ovaj svagdanji i prezira vrijedni život; on je svojim genijalnim isparivanjem otrovao našu krv, pa smo postali ništavi kao i svi drugi. *(Oživljeno.)* Ali nemoj ti mene zavaravati riječima. Vrati ti meni što si mi uzeo.

VOJNICKI. Ja od tebe nisam ništa uzeo.

ASTROV. Uzeo si iz moje priručne apoteke bočicu s morfijem. *(Stanka.)* Slušaj, ako hoćeš da po svaku cijenu obračunaš sa svojim životom, onda otiđi u šumu, pa se tamo ustrijeli. Ali morfij mi vrati, jer će se inače govorkati, koješta naslućivati, pa će pomisliti, da sam ti ga ja dao... Meni će biti dosta i to, što ću morati vršiti seciranje... Ti misliš, da je to zanimljivo? *(Ulazi Sonja.)*

VOJNICKI. Ostavi me.

ASTROV *(Sonji)*. Sofijo Aleksandrovna, vaš je ujak uzeo iz moje apoteke bočicu s morfijem, i ne će da je vrati. Recite mu, da to ipak... nije pametno. A ni vremena nemam. Moram otići.

SONJA. Ujače Vanja, ti si uzeo morfij? *(Stanka.)*

ASTROV. Uzeo je. Ja sam u to uvjeren.

SONJA. Vrati mu ga. Čemu nas strašiš? *(Nježno.)* Vrati, ujače Vanja! Ja možda nisam manje nesretna od tebe, pa ipak ne padam u očaj. Trpim i trpjet ću, dok se život sam od sebe ne svrši... Pa trpi i ti! *(Stanka.)* Vrati mu ga! *(Cjeliva mu ruku.)* Dragi, dobri ujače, mili, vrati! *(Plače.)* Ti si dobar, ti ćeš nam se smilovati i vratiti. Trpi, ujače! Trpi!

VOJNICKI *(vadi iz stola bočicu i daje je Astrovu)*. Na, uzmi! *(Sonji.)* Ali treba što prije započeti nešto raditi, pa makar bilo što, jer ja ne mogu... ne mogu...

SONJA. Da, da, treba raditi. Čim ispratimo naše, sjest ćemo raditi... *(nervozno kopka po spisima na stolu.)* Sve je kod nas zapušteno.

ASTROV *(stavlja bočicu u apoteku i zavezuje je)*. Sada mogu da krenem na put.

JELENA ANDREJEVNA *(ulazi)*. Ivane Petroviču, zar ste vi ovdje? Mi ovaj čas putujemo. Pođite k Aleksandru, on hoće da vam nešto kaže.

SONJA. Hajde, ujače Vanja. *(Uzimlje Vojnickoga ispod ruke.)* Hajdemo. Tata i ti se morate pomiriti. To je nužno potrebno. *(Sonja i Vojnicki odilaze.)*

JELENA ANDREJEVNA. Ja odlazim. *(Daje Astrovu ruku.)* Zbogom.

ASTROV. Zar već?

JELENA ANDREJEVNA. Konji su spremni.

ASTROV. Zbogom.

JELENA ANDREJEVNA. Danas ste mi obećali, da ćete otići odavle.

ASTROV. Sjećam se. Ovaj čas odlazim. *(Stanka.)* Što ste se prestrašili? *(Uzima je za ruku.)* Zar je to tako strašno?

JELENA ANDREJEVNA. Da.

ASTROV. A da ostanete! A? Sutra u šumarskoj kućici...

JELENA ANDREJEVNA. Ne... Već je odlučeno. Zato vam i gledam tako smjelo u oči, jer je odlazak već riješena stvar. Samo vas jedno molim: mislite o meni bolje. Željela bih, da me poštujete.

ASTROV. Ah! *(Nestrpljiv pokret.)* Ostanite, molim vas! Priznajte, da nemate više što da radite na tom svijetu, život vaš nema nikakve svrhe, nemate ni za što da se zagrijete — pa ćete se i tako — ranije ili kasnije — i sami podati tome čuvstvu. To je neizbježno. Pa kad već to mora biti, bolje da se to dogodi ovdje, u krilu prirode, negoli gdjegod u Harkovu ili Kursku... Barem je poetično, i čak je jesen lijepa... Ovdje postoji lugarska kućica, pa polurazrušena vlastelinstva po Turgenjevljevu ukusu...

JELENA ANDREJEVNA. Kako ste smiješni... ljutim se na vas, ali ipak... sjećat ću vas se rado. Zanimljiv ste i originalan čovjek. Mi se ne ćemo više nikada vidjeti, pa čemu da to krijem? Ja sam vas čak malo voljela... No, dajte da stisnemo jedno drugom ruku, pa da se raziđemo kao prijatelji. Ne zamjerite mi ništa.

ASTROV *(stisnuvši joj ruku)*. Dobro, putujte... *(Zamišljeno.)* Vi kao da ste dobar čovjek, pun duše, a ipak i nešto čudno izbija iz čitavog vašeg bića... Doputovali ste, evo, ovamo sa svojim mužem, i svi, koji su ovdje radili, vrtjeli se ili štogod gradili, morali su odbaciti svoj posao i čitavo se ljeto baviti samo kostoboljom vašega muža i vama. Oboje — i on i vi — zarazili ste sve nas svojom besposlicom. Ja sam se zanio vama, čitav mjesec dana nisam ništa radio, dok su u to vrijeme ljudi patili, a seljaci po mojim šumama i šumskim branjevinama pasli svoju stoku. I tako ste vi i vaš muž, gdjegod bi vaše noge stupile, donosili sobom razaranja... Ja se šalim, naravno, ali je ipak... čudno, i ja sam u to uvjeren, da bi nastala ogromna pustoš, kad biste vi ostali... I ja bih poginuo, a i s vama ne bi bilo bolje. No, odlazite. Finita la commedia![1]

---

[1] Komedija je završena! *(tal.)*

JELENA ANDREJEVNA *(uzima s njegova stola olovku i brzo je sakriva)*. Ovu ću olovku uzeti sebi za uspomenu.

ASTROV. Kako je to čudno... Poznavali smo se, a sada najedamput... bog znade zbog čega... više se nikad ne ćemo vidjeti. Tako je sve to na svijetu... No, dok nema još nikoga, i dok još nije unišao Vanja s buketom, dopustite mi... da vas poljubim... Na oproštaju... Smijem li? *(Ljubi je u obraz.)* No, eto... kako je to krasno.

JELENA ANDREJEVNA. Želim vam svako dobro! *(Ogledavši se.)* Bilo što bilo: makar jedamput u životu! *(Grli ga strasno, a onda odmah oboje brzo odilaze jedan od drugoga.)* Valja ići.

ASTROV. Brže, brže. Kad su već konji spremni, onda odlazite..

JELENA ANDREJEVNA. Čini se, netko ide! *(Oboje osluškuju.)*

ASTROV. Finita!

(Ulaze Serebrjakov, Vojnicki, Marija Vasiljevna s knjigom, Teljegin i Sonja.)

SEREBRJAKOV *(Vojnickomu)*. Tko i jednom riječju spomene što se dogodilo, oči mu iscurile. Poslije svega toga, što se tu dogodilo, ja sam u tih nekoliko sati mnogo proživio i toliko toga smislio i promislio, da bih mogao za pouku potomstvu napisati čitavi traktat o tome, kako treba živjeti. Ja drage volje prihvaćam tvoje izvinjenje, pa i sam molim, da i ti meni oprostiš. Zbogom! *(Ljubi se s Vojnickim tri puta.)*

VOJNICKI. Ti ćeš i nadalje dobivati točno onoliko, koliko si i dosad dobivao. Sve će ostati po starome.

(Jelena Andrejevna grli Sonju.)

SEREBRJAKOV *(cjeliva Mariji Vasiljevnoj ruku)*. Maman...

MARIJA *(cjeliva ga)*. Aleksandre, dajte se opet fotografirati, pa mi pošaljite svoju sliku. Vi znate, kako ste mi dragi.

TELJEGIN. Sretan put, vaše prevashodstvo! Ne zaboravite nas!

SEREBRJAKOV *(poljubivši kćer)*. Zbogom! Ostajte nam svi zbogom! *(Pružajući Astrovu ruku.)* Zahvaljujem vam za

ugodno društvo ... Ja cijenim vaš način mišljenja, vaše zanose i vaše porive, ali dopustite meni starcu, da vam za oproštajni pozdrav samo jedno pripomenem: raditi valja, gospodo, raditi! Neumorno raditi! *(Klanja se svima.)* Svako dobro želim! *(Odilazi, a za njim odlaze Marija Vasiljevna i Sonja.)*

VOJNICKI *(čvrsto cjeliva ruku Jeleni Andrejevnoj).* Zbogom ... Oprostite ... Više se ne ćemo nikada vidjeti.

JELENA ANDREJEVNA *(dirnuta).* Zbogom, prijatelju! *(Ljubi ga u čelo i odlazi.)*

ASTROV *(Teljeginu).* Daj, Hrapavko, reci, da spreme i moje konje.

TELJEGIN. Odmah, prijatelju! *(Odlazi.)*

(Ostaju samo Astrov i Vojnicki.)

ASTROV *(kupi po stolu boje i sprema ih u kovčeg).* Što ih ne ideš ti sprovesti?

VOJNICKI. Neka putuju, a ja ... ja ne mogu. Teško mi je. Valja mi se što prije nečim zabaviti ... Raditi, raditi! *(Kopa po spisima na stolu.)*

(Stanka. Čuju se praporci.)

ASTROV. Otišli su. Profesor će se jamačno tome radovati. Njega ovamo ne ćeš više ni za što namamiti.

MARINA *(ulazi).* Otišli su. *(Sjedne u naslonjač i plete čarape.)*

SONJA *(ulazi).* Otišli su. *(Otire oči.)* Sretan im put. *(Ujaku.)* No, ujače Vanja, hajde da nešto radimo.

VOJNICKI. Raditi, raditi ...

SONJA. Davno, davno već nismo skupa sjedili za ovim stolom. *(Pali svjetiljku na stolu.)* Čini mi se, da nema crnila ... *(Uzimlje tintarnicu, prilazi s njome k ormaru i nalijeva u nju crnilo.)* A meni je tako tužno, što su otišli.

MARIJA VASILJEVNA *(polagano ulazi).* Otišli su! *(Sjeda i zadubljuje se u lektiru.)*

SONJA *(sjeda za stol i lista po blagajničkoj knjizi).* Ispišimo prije svega, ujače, račune. Strašno su zapušteni. Danas su opet tražili neki račun. Piši. Ti piši jedan račun, a ja ću drugi ...

VOJNICKI *(piše)*. »Račun za gospodina...« *(Oba pišu šutke.)*

MARINA *(zijeva)*. Spava mi se...

ASTROV. Sve je tiho. Pera škripe, cvrčak cvrči. Toplo i ugodno... Tako mi se ne odlazi odavle... *(Čuju se praporci.)* Eto, konji su spremni... Ne preostaje mi očito, dragi moji, ništa drugo, nego da se oprostim s vama i sa svojim stolom, pa onda — hajde! *(Slaže kartograme u mapu.)*

MARINA. Ta što si se užurbao? Sjedni još časak.

ASTROV. Ne mogu.

VOJNICKI *(piše)*. »A od staroga je duga ostalo još sedamdeset i pet«...

RADNIK. Mihajle Lvoviču, konji su upregnuti.

ASTROV. Čujem. *(Pruža mu priručnu apoteku, kovčeg i mapu.)* Na, uzmi ovo. Pazi da ne pogužvaš mape.

RADNIK. Dobro. *(Odlazi.)*

ASTROV. No, a sada... *(Ide da se oprosti.)*

SONJA. A kad ćemo se opet vidjeti?

ASTROV. Prije ljeta jamačno ne ćemo. A teško i zimi... Naravno, ako bi se štogod dogodilo, javite, pa ću doći. *(Rukuje se.)* Hvala vam na gostoprimstvu, prijateljskoj ljubavi... jednom riječju: na svemu. *(Polazi k dadilji i cjeliva je u glavu.)* Zbogom, starice!

MARINA. Pa što ne ćeš ni čaj počekati?

ASTROV. Ne ću, dadiljo.

MARINA. Možda hoćeš čašicu rakije?

ASTROV *(neodlučno)*. E, pa hajde! Molim!

(Marina odlazi.)

ASTROV *(nakon stanke)*. Moj je priprežnjak nešto zahramao. Još sam jučer to primijetio kad ga je Petruška vodio na vodu.

VOJNICKI. Valjalo bi ga nanovo potkovati.

ASTROV. Morat ću se u Roždestvenom svratiti kovaču. To me ne će minuti. *(Prilazi karti Afrike i promatra je.)* U toj tamo Africi mora da je sada vrućina dozlaboga — strašna stvar!

VOJNICKI. Da, vjerojatno.

MARINA *(vraća se s tasom, na kojoj je čašica rakije i komadić kruha).* Izvoli!

(Astrov ispija rakiju.)

MARINA. U zdravlje, baćuška! *(Duboko se nakloni.)* Ne bi li i komadićak kruha založio...

ASTROV. Ne ću, hvala... A sada — želim vam sve dobro! *(Marini.)* Nemoj me sprovoditi, dadiljo. Nije potrebno.

(On odlazi; Sonja odlazi za njim sa svijećom, da ga sprovede. Marina sjedne u svoj naslonjač.)

VOJNICKI *(piše).* »2. februara ulja 20 funti... 16. februara opet ulja 20 funti... Heljdine kože...« *(Stanka.)*

(Čuju se praporci.)

MARINA. Otišao je. *(Stanka.)*

SONJA *(vraća se, stavlja svijeću na stol).* Otišao...

VOJNICKI *(sračunao je na računalu i zapisuje).* Svega ... petnaest... dvadeset i pet...

(Sonja sjedne i piše.)

MARINA *(zijeva).* Oh, oprosti nam, gospode, grijehe naše!

(Teljegin ulazi na prstima, sjedne kraj vratiju i tiho ugađa gitaru.)

VOJNICKI *(Sonji, podragavši je rukom po kosi).* Dijete moje, kako mi je teško! O, kad bi ti znala, kako mi je teško!

SONJA. Što ćemo? Živjeti se mora! *(Stanka.)* Mi ćemo živjeti, ujače Vanja. Proživjet ćemo dugi, dugi niz dana i dugih večeri... Strpljivo ćemo podnositi kušnje, kakve nam god pošalje sudbina; mučit ćemo se za druge i sada i u starosti, ne znajući za odmor; a kada kucne naš čas, mi ćemo ponizno umrijeti, i onda tamo, s onu stranu groba reći ćemo, da smo patili, da smo plakali, da nam je bilo teško. Bog će nam se smilovati, pa ćemo ja i ti ujače, mili ujače, upoznati svijetli, prekrasni, divni život... i mi ćemo se razveseliti i gledati na naše sadašnje nevolje ganutljivo, sa smiješkom

na licu — i odmorit ćemo se. Ja vjerujem u to, ujače, vjerujem vruće, strasno... *(Klekne pred njega i položi glavu na njegove ruke; umornim glasom.)* Odmorit ćemo se!

(Teljegin tiho svira na gitari.)

SONJA. Odmorit ćemo se... Slušat ćemo anđele, gledat ćemo nebo obasuto draguljima, vidjet ćemo, kako sva zemaljska zla i sve naše patnje tonu u milosrđu, koje će ispuniti sav svemir... A život će naš postati tih, nježan i sladak kao ljubavno milovanje... Ja vjerujem, vjerujem... *(Otire mu maramicom suze.)* Jadni moj, jadni ujače Vanja, ti plačeš... *(Kroz zube.)* U svome životu ti nisi poznavao radosti, ali čekaj, ujače, čekaj... Mi ćemo otpočinuti... *(Grli ga.)* Odmorit ćemo se.!

(Izvana se čuje stražar.)

(Teljegin tiho prebire po gitari; Marija Vasiljevna nešto zapisuje po rubovima brošure; Marina plete čarapu.)

SONJA. Odmorit ćemo se!

(Zastor se polagano spušta.)

TRI SESTRE

Lica:

PROZOROV, ANDREJ SERGEJEVIČ.
NATALIJA IVANOVNA, njegova zaručnica, kasnije žena.
OLGA
MAŠA njegove sestre.
IRINA
KULIGIN, FJODOR ILJIČ, gimnazijski profesor, Mašin muž.
VERŠININ, ALEKSANDAR IGNATIJEVIČ, potpukovnik, zapovjednik baterije.
TUSENBACH, Nikolaj Lvovič, barun, poručnik.
SOLJONI, VASILIJ VASILJEVIČ, kapetan štaba.
ČEBUTIKIN, IVAN ROMANOVIČ, vojni liječnik.
FEDOTIK, ALEKSEJ PETROVIČ, potporučnik.
RODE, VLADIMIR KARLOVIČ, potporučnik.
FERAPONT, podvornik kod zemske uprave[1], starac.
ANFISA, dadilja, starica od 80 godina.

Događa se u gubernijskom glavnom gradu.

PRVI ČIN

U kući Prozorovih. Salon sa stupovima, iza kojih se vidi prostrana dvorana. Podne; napolju je sunce, veselo. U dvorani se prostire sto za doručak. OLGA u modroj uniformi učiteljice ženske gimnazije, cijelo vrijeme ispravlja učeničke teke, stojeći i hodajući;

MAŠA *(u crnoj haljini, sa šeširom na koljenima, sjedi i čita knjigu);* i IRINA *(u bjelini, zamišljeno stoji).*

OLGA. Otac je umro upravo prije godinu dana, baš na ovaj dan, petoga svibnja, na tvoj imendan, Irina. Bilo je vrlo

---

[1] Zemstva bijahu u evropskoj Rusiji okruzi sa samoupravom (od 1864.). Njihovo je djelovanje obuhvatalo najviše gradnju puteva, zdravstvo, osnovne škole.

hladno tada, padao je snijeg. Meni se činilo da ne ću preživjeti, a ti si ležala u nesvijesti, kao mrtva. Ali eto prođe godina, i mi se toga sjećamo lako, ti si već u bijeloj haljini, tvoje lice sja. *(Izbija dvanaest sati.)* I onda je izbijao sat. *(Stanka.)* Sjećam se, kad su oca nosili, svirala je muzika, na groblju se pucalo. On je bio general, zapovjednik brigade, a ipak je bilo malo svijeta. Uostalom, tada je padala kiša. Jaka kiša i snijeg.

IRINA. Našto dozivati u pamet!

(Za stupovima, u dvorani, pokazuju se kod stola barun Tusenbach, Čebutikin i Soljoni.)

OLGA. Danas je toplo, prozore možemo držati širom otvorene, a breze još nisu izlistale. Prije jedanaest godina otac je dobio brigadu i otputovao s nama iz Moskve, i ja se izvrsno sjećam, u početku svibnja, upravo u ovo doba, u Moskvi je sve već bilo rascvjetano, toplo, sve obasjano suncem. Prošlo je jedanaest godina, a ja se svega sjećam tako kao da smo otputovali jučer. Bože moj! Jutros se probudih, ugledah svu silu svjetlosti, ugledah proljeće, i u duši mi se zatalasala radost, strastveno mi se prohtjelo u zavičaj.

ČEBUTIKIN. Vidi vraga!

TUSENBACH. Razumije se, budalaština.

MAŠA *(zamislivši se nad knjigom, tiho zviždi pjesmu).*

OLGA. Nemoj zviždati, Maša, kako možeš! *(Stanka.)* Od toga što sam svaki dan u gimnaziji, a zatim dajem satove do uveče, neprestano me boli glava i dolaze mi takve misli kao da sam zaista već ostarjela. A ustvari osjećam kako u ove četiri godine, otkako služim na gimnaziji, iz mene svaki dan kap po kap izlazi snaga i mladost. I samo jedna sanja raste i jača...

IRINA. Treba otići u Moskvu. Prodati kuću, posvršavati ovdje sve, pa u Moskvu...

OLGA. Da! Što prije u Moskvu.

(Čebutikin i Tusenbach se smiju.)

IRINA. Brat će valjda postati sveučilišni profesor, pa ionako ne će ovdje živjeti. Samo sa sirotom Mašom stvar zapinje.

OLGA. Maša će svake godine dolaziti u Moskvu preko cijelog ljeta.

MAŠA *(tiho zviždi pjesmu).*

IRINA. Dat će bog, sve će se udesiti. *(Gleda na prozor.)* Lijepo je vrijeme danas. Ne znam zaista mi je u duši tako svijetlo! Jutros se sjetih da mi je imendan i najedared osjetih radost, i sjetih se djetinjstva, kad je mama još bila živa. I kakve su me divne misli uzbudile, kakve misli!

OLGA. Ti danas sva sjaš, izgledaš neobično lijepa. I Maša je lijepa. Andrej je bio lijep, ali se jako ugojio, to mu ne priliči. A ja sam se postarala, omršavjela, valjda zato, što se u školi ljutim na djevojčice. Evo danas sam slobodna, kod kuće sam, i ne boli me glava, osjećam se mlađa nego jučer. Meni je tek dvadeset i osam godina... Sve je dobro, no čini mi se, da se udam i cijeli dan sjedim kod kuće, bilo bi bolje. *(Stanka.)* Ja bih voljela muža.

TUSENBACH *(Soljonomu).* Baš govorite koješta, dosadi čovjeku da vas sluša. *(Ulazeći u salon).* Zaboravio sam reći: danas će vas posjetiti naš novi zapovjednik baterije, Veršinin. *(Sjedne kod pijanina.)*

OLGA. E, pa dobro! Vrlo mi je drago.

IRINA. Je li star?

TUSENBACH. Ne, još nije. Bit će mu tako oko četrdeset, najviše četrdeset i pet. *(Tiho svira.)* Čini se, krasan momak. Nije glup, o tome nema sumnje. Samo mnogo govori.

IRINA. Je li zanimljiv čovjek?

TUSENBACH. Da, prilično, samo što ima ženu, punicu i dvije djevojčice. Usto je po drugi put oženjen. Ide u posjete i svuda govori da ima ženu i dvije djevojčice. I ovdje će reći. Žena mu je neka suluda, sa dugačkom pletenicom kao u djevojke, govori sve neke kićene stvari, filozofira i često pokušava samoubojstvo, očito zato, da zapapri mužu. Ja bih od takve odavno otišao, no on trpi i samo se tuži.

SOLJONI *(ulazeći iz dvorane u salon sa Čebutikinom).* Jednom rukom dižem samo podrugi pud, a obadvjema pet, čak i šest pudi[1]. Iz toga zaključujem, da su dva čovjeka jača od jednoga ne dvostruko, nego trostruko, čak i više...

---

[1] Pud je nešto više od 16 kg.

ČEBUTIKIN *(hodajući čita novine).* Protiv ispadanja kose ... dva zolotnika[1] naftalina na pola litre spirita ... rastvoriti i upotrebljavati svaki dan ... *(zapisuje u bilježnicu.)* Da zapišemo! *(Soljonomu.)* Dakle velim vam, čep se zatakne u bočicu, a kroz njega prolazi staklena cjevčica ... Zatim se uzme malo proste, najobičnije stipse ...

IRINA. Ivane Romaniču, mili Ivane Romaniču![2]

ČEBUTIKIN. Šta je, djevojčice moja, radosti moja?

IRINA. Recite mi, zašto sam ja danas tako sretna? Upravo kao da jedrim, nada mnom široko plavo nebo i lete velike bijele ptice. Zašto to? Zašto?

ČEBUTIKIN *(ljubeći joj obje ruke, nježno).* Ptico moja bijela ...

IRINA. Kad sam se jutros probudila, ustala i umila se, najedamput mi se počelo činiti, kao da mi je sve jasno na ovom svijetu, i kao da ja znam kako treba živjeti. Mili Ivane Romaniču, ja znam sve. Čovjek treba da se trudi, da radi u znoju lica svoga, bio on tko mu drago, i samo je u tome sav smisao i cilj njegova života, njegova sreća, njegovi zanosi. Kako je lijepo biti radnik, koji ustaje pred zoru i na ulici tuca kamen, ili pastir, ili učitelj, koji uči djecu, ili mašinista na željeznici ... Bože moj, ta ne samo biti čovjek, bolje je biti vol, bolje je biti prost konj, samo neka se radi, bolje je nego biti mlada žena, koja se diže u podne, zatim u krevetu pije kavu, a zatim se dva sata oblači ... o, kako je to užasno! Kad je vruće, čovjek koji put tako zaželi da pije, kao što sam ja sad zaželjela rada. I ako ja ne budem rano ustajala i radila, uskratite mi vaše prijateljstvo, Ivane Romaniču.

ČEBUTIKIN *(nježno).* Hoću, hoću ...

OLGA. Otac nas je naučio da ustajemo u sedam sati. Sada se Irina budi u sedam i barem do devet leži i sve o nečem razmišlja. A lice joj ozbiljno! *(Smije se.)*

IRINA. Ti si navikla da me vidiš kao djevojčicu, pa ti je čudno kad mi je lice ozbiljno. Meni je dvadeset godina!

TUSENBACH. Čežnja za radom, o bože moj, kako mi je to poznato! Ja nisam radio nikad u životu. Rodio sam se u

---

[1] Zolotnik je mjera za težinu, 4,25 grama.

[2] U običnom se govoru nastavci za »očestvo« u muškom rodu obično stežu: Ivanič, mjesto Ivanovič, Nikolajič, mjesto Nikolajevič, i t. d.

Petrogradu, hladnom i besposlenom, u porodici, koja nikad nije poznavala ni rada ni ikakvih briga. Sjećam se, kad bih dolazio kući iz korpusa, sluga bi mi izuvao čizme, i ja bih se za to vrijeme prepuštao svojoj ćudljivosti, a moja bi mati gledala u me sa strahopoštovanjem i čudila bi se kad bi me drugi gledali drugačije. Mene su čuvali od rada. Ali teško da im je uspjelo da me očuvaju, teško! Došlo je vrijeme, diže se na sve nas ogromna gomila, sprema se zdrava, silna bura, ide, već je blizu, i skoro će s našega društva zbrisati lijenost, ravnodušnost, predrasudu prema radu, gnjilu dosadu. Ja ću raditi, a za kojih 25 do 30 godina radit će već svaki čovjek. Svaki!

ČEBUTIKIN. Ja ne ću raditi.

TUSENBACH. Vi i ne dolazite u obzir.

SOLJONI. Za dvadeset i pet godina vas više ne će biti na svijetu, hvala bogu. Za dvije, tri godine vi ćete umrijeti od kapi, ili ću ja planuti pa ću vam probiti glavu tanetom, anđelu moj. *(Vadi iz džepa bočicu sa parfemom i prska se po prsima i rukama.)*

ČEBUTIKIN *(smijući se)*. A ja zaista nisam nikad ništa radio. Otkako otiđoh sa sveučilišta, ne udarih dlanom o dlan, čak nisam pročitao nijedne knjige, čitao sam samo novine... *(Vadi druge novine iz džepa.)* Evo... znam iz novina da je postojao, recimo, Dobroljubov, a šta je pisao — ne znam... Bog bi ga znao... *(Čuje se kako netko iz donjega kata udara o pod.)* Eto... Zovu me dolje, netko je došao k meni. Odmah ću se vratiti... pričekajte... *(Hitno odlazi, raščešljavajući bradu.)*

IRINA. On je to nešto smislio.

TUSENBACH. Da, otišao je svečana lica, očito će vam sada donijeti dar.

IRINA. Kako je to neugodno!

OLGA. Da, to je užasno. On uvijek pravi gluposti.

MAŠA. »Na igalu zelen hrast,
A na hrastu zlatan lanac«... A na hrastu zlatan lanac...[1] *(Ustaje i tiho pjevuši.)*

---

[1] Početak Puškinove poeme »Ruslan i Ljudmila«.

OLGA. Ti danas nisi vesela, Maša.

MAŠA *(pjevušeći stavlja šešir na glavu).*

OLGA. Kamo ti?

MAŠA. Kući.

IRINA. Čudno...

TUSENBACH. Odlazi sa imendanske slave.

MAŠA. Svejedno... Doći ću uveče. Zbogom, dobra moja... *(Ljubi Irinu.)* Želim ti još jednom da budeš zdrava i sretna. U prošla vremena, dok je živio otac, dolazilo bi nam o imendanima po trideset, četrdeset oficira, bilo je bučno; a danas samo čovjek i pò i tiho je kao u pustinji... Odoh ja... Danas sam melanhondrična[1], nije mi veselo pri duši, i nemoj me slušati. *(Smijući se kroza suze.)* Kasnije ćemo porazgovoriti, a sada zbogom, mila moja, idem kamogod.

IRINA *(nezadovoljna).* Eh, kakva si...

OLGA *(plačno).* Ja te shvaćam, Maša.

SOLJONI. Kada filozofira muškarac, ispadne filozofija ili sofistika, a kada filozofira žena, ili dvije žene, ispadne — povuci-potegni.

MAŠA. Što time hoćete da kažete, užasni, strahoviti čovječe?

SOLJONI. Ništa. Nije imao kad da vrisne, a već medvjed ga pritisne.

(Stanka.)

MAŠA *(Olgi, ljutito).* Ne cvili!

(Ulaze Anfisa i Ferapont sa tortom.)

ANFISA. Ovamo, baćuško moj. Ulazi, noge su ti čiste. *(Irini.)* Iz zemaljske uprave, od Protopopova, Mihaila Ivaniča... Kolač.

IRINA. Hvala. Reci da zahvaljujem. *(Preuzima tortu.)*

FERAPONT. Što?

IRINA *(glasnije).* Reci da zahvaljujem!

OLGA. Dadiljo, daj mu kolača. Feraponte, idi, tamo će ti dati kolača.

---

[1] Maša imitira neobrazovane ljude, koji rado upotrebljavaju strane riječi i pri upotrebi ih krivo izgovaraju.

FERAPONT. Šta?

ANFISA. Hajdmo, baćuška, Feraponte Spiridonoviču. Hajdmo... *(Odlazi s Ferapontom.)*

MAŠA. Ne volim ja toga Protopopova, Mihaila Potapiča, ili Ivaniča. Njega ne treba pozvati.

IRINA. Ja ga nisam pozvala.

MAŠA. I dobro si učinila.

(Ulazi Čebutikin, za njim vojnik sa srebrnim samovarom; šum iznenađenja i nezadovoljstva.)

OLGA *(pokrivajući lice rukama)*. Samovar! To je užasno! *(Odlazi u salon, k stolu.)*

IRINA. Dragi Ivane Romaniču, šta vi to radite?

TUSENBACH *(smijući se)*. Rekao sam vam.

MAŠA. Ivane Romaniču, vi prosto nemate stida!

ČEBUTIKIN. Mile moje, dobre moje, Vi ste moje jedine, vi ste mi najdraže što postoji na svijetu. Meni će skoro biti šezdeset godina, ja sam starac, usamljen, ništavan starac... U meni nema ništa dobro osim te ljubavi prema vama, i da vas nema, davno ja već ne bih živio... *(Irini.)* Milo, čedo moje, ja vas poznajem od dana kad ste se rodili... nosio sam vas na rukama... volio sam vašu pokojnu mamu...

IRINA. Ali našto takvi skupi darovi!

ČEBUTIKIN *(kroz suze, srdit)*. Skupi darovi... Idite zbogom! *(Posilnome.)* Nosi samovar onamo... *(Draškajući.)* Skupi darovi... *(Posilni nosi samovar u salon)*.

ANFISA *(prolazeći kroz gostinsku sobu)*. Mile moje, došao je nepoznat pukovnik. Već je kabanicu skinuo, dječice, ovamo ide. Arinuška[1], budi prijazna, učtiva... *(Odlazeći.)* I davno je vrijeme doručku... Gospode...

TUSENBACH. To je valjda Veršinin!

(Ulazi Veršinin.)

TUSENBACH. Potpukovnik Veršinin!

VERŠININ *(Maši i Irini)*. Čast mi je da se predstavim: Veršinin. Milo mi je, veoma milo što sam konačno dospio k vama. Kakve li ste postale! Aj, aj.

IRINA. Izvolite sjesti. Nama je vrlo drago.

---

[1] Arina je narodni oblik od Irina.

VERŠININ *(veselo)*. Kako se radujem, kako se radujem! No vas ste tri sestre. Sjećam se — tri djevojčice. Lica se više ne sjećam, ali da je vaš otac, pukovnik Prozorov, imao tri male djevojčice, toga se izvrsno sjećam i vidio sam svojim rođenim očima. Kako vrijeme prolazi! Oj, oj, kako vrijeme prolazi!

TUSENBACH. Aleksandar Ignjatijevič je iz Moskve.

IRINA. Iz Moskve? Vi ste iz Moskve?

VERŠININ. Da, odande. Vaš pokojni otac bio je tamo zapovjednik baterije, a ja sam bio oficir u istoj brigadi. *(Maši.)* Evo vašeg se lica nešto malo sjećam, čini mi se.

MAŠA. A ja vas ne!

IRINA. Olja, Olja! *(Viče u dvorani.)* Olja, ta dođi!

OLGA *(ulazi iz salona u gostinsku)*.

IRINA. Pokazalo se da je potpukovnik Veršinin iz Moskve.

VERŠININ. Vi ste, čini se, Olga Sergejevna, najstarija... A vi Marija... A vi Irina — najmlađa...

OLGA. Vi ste iz Moskve?

VERŠININ. Da. Učio sam u Moskvi, započeo službu u Moskvi, dugo tamo služio, najzad sam dobio ovdje bateriju i prešao amo, kako vidite. A vas, da pravo reknem, ne pamtim, pamtim samo da ste bile tri sestre. A vaš mi je otac ostao živ u pameti, kad zatvorim oči, kao da ga vidim pred sobom. Ja sam u Moskvi dolazio u vašu kuću...

OLGA. Meni se činilo kao da se sjećam svih, a eto...

VERŠININ. Zovem se Aleksandar Ignjatijevič...

IRINA. Aleksandre Ignjatijeviču, vi ste iz Moskve... To je neočekivano!

OLGA. Ta mi selimo onamo.

IRINA. Mislimo, da ćemo ujesen već biti tamo. To je naš rodni grad, mi smo se tamo rodile... U Staroj Basmanskoj ulici... *(Obje se smiju od radosti.)*

MAŠA. Iznenada ugledasmo zemljaka. *(Živo.)* Sad sam se sjetila! Sjećaš li se, Olga, kod nas se govorilo: »Zaljubljeni major«. Vi ste tada bili poručnik i bili ste u nekoga zaljubljeni, a peckali su vas, bog zna zašto, da ste major...

VERŠININ *(smijući se)*. Jest, jest... zaljubljeni major, tako je...

MAŠA. Vi ste tada imali samo brkove... O kako ste ostarjeli! *(Kroz suze.)* Kako li ste ostarjeli!

VERŠININ. Da, kad su me nazivali zaljubljeni major, ja sam bio još mlad, bio sam zaljubljen. Prošla su ta vremena.

OLGA. Ali nemate još nijedne sijede vlasi. Nešto ste ostarjeli, ali još niste stari.

VERŠININ. Svejedno, već mi je četrdeset i treća godina. Jeste li vi odavno otišli iz Moskve?

IRINA. Prije jedanaest godina. Maša, ta što ti plačeš, čudakinjo... *(kroz suze)* I ja ću zaplakati...

MAŠA. To je tako. A u kojoj ste ulici živjeli?

VERŠININ. U Staroj Basmanskoj.

OLGA. I mi smo ondje stanovali...

VERŠININ. Jedno vrijeme sam stanovao u Njemačkoj ulici. Iz Njemačke ulice sam odlazio u Crvene kasarne. Tamo, na putu, postoji maleni most, pod mostom šumi voda. Samotnu čovjeku postaje teško pri duši. *(Pauza.)* A kako je ovdje široka, kako je golema rijeka! Predivna rijeka!

OLGA. Da, samo je hladna. Ovdje je hladno i ima komaraca...

VERŠININ. Što govorite. Ovdje je tako zdrava, lijepa, slavenska klima. Šuma, rijeka... i ovdje također ima breza. Mile, skromne breze, ja ih volim više od sveg drveća. Lijepo je ovdje živjeti. Samo je čudno — željeznička je stanica dvadesetak vrsta daleko... I nitko ne zna zašto je to tako.

SOLJONI. A ja znam zašto je to tako. *(Svi gledaju u njega.)* Zato, jer kad bi stanica bila blizu, onda ne bi bila daleko, a ako je daleko, onda, znači, nije blizu.

(Neugodna šutnja.)

TUSENBACH. Šaljivčina ste, Vasiliju Vasiljiču.

OLGA. Sada sam se i ja vas sjetila. Sjećam se.

VERŠININ. Ja sam poznavao vašu majku.

ČEBUTIKIN. Bila je dobra, carstvo joj nebesko.

IRINA. Mama je sahranjena u Moskvi.

OLGA. Na Novo-Djevičjem...

MAŠA. Zamislite, ja već počinjem zaboravljati njezino lice. Tako se i nas ne će sjećati. Zaboravit će nas.

VERŠININ. Da. Zaboravit će nas. Takva nam je već sudbina i ne može se ništa učiniti. Doći će vrijeme, kad će ovo, što se nama danas čini ozbiljnim, značajnim i jako važnim, pasti u zaborav, ili se činiti nevažnim. *(Pauza.)* I zanimljivo,

mi sada uopće ne možemo znati što će se zapravo smatrati uzvišenim, važnim, a što jadnim i smiješnim. Zar se Kopernikovo otkriće, ili, uzmimo, Kolumbovo, nije u prvi čas činilo nepotrebnim, smiješnim, a nekakva prazna besmislica, koju je napisao neki čudak nije li se činila istinom? Može se tako dogoditi da naš sadašnji život, s kojim se mi sada pomirujemo, s vremenom se učini čudnim, neudobnim, glupim, nedovoljno moralnim, možda čak i grešnim...

TUSENBACH. Tko zna? A možda će naš život nazvati uzvišenim i sjećat ga se s poštovanjem. Sada nema mučenja, smrtne kazne, provala, a svejedno koliko ima patnji!

SOLJONI *(tankim glasom)*. Pi, pi, pi... Baruna ne moraš nahraniti, samo mu daj da filozofira.

TUSENBACH. Vasiliju Vasiljiču, molim vas da me ostavite na miru... *(Sjeda na drugo mjesto.)* To je napokon dosadno.

SOLJONI *(tankim glasom)*. Pi, pi, pi...

TUSENBACH *(Veršininu)*. Patnje, na koje nailazimo danas, — a njih je tako mnogo! — ipak nam govore o izvjesnom moralnom usponu, koji je postiglo društvo...

VERŠININ. Da, da, naravno.

ČEBUTIKIN. Vi ste malo prije rekli, barune, da će se naš život nazvati visokim; no ljudi su ipak niski... *(Ustaje.)* Gledajte kako sam ja nizak. To se meni, utjehe radi, mora govoriti, da je moj život nešto visoko i značajno.

(Iza pozornice netko svira na violini.)

MAŠA. To svira Andrej, naš brat.

IRINA. On je naš učenjak. Postat će valjda sveučilišni profesor. Tata je bio vojnik, a njegov je sin sebi odabrao učenu karijeru.

MAŠA. Po tatinoj želji.

OLGA. Mi smo ga danas naljutile. On je, čini se, malo zaljubljen.

IRINA. U jednu ovdašnju gospođicu. Danas će ona vjerojatno doći k nama.

MAŠA. Ah, kako se ona oblači! Ne samo nelijepo, niti po modi, nego naprosto jadno. Neka čudna, svijetložuta suknja s tako nekim neukusnim resama, i crvena bluzica. A obrazi tako nekako isprani! Andrej nije zaljubljen — ja ne dopu-

štam, on ipak ima ukusa, nego on samo tako nas zadirkuje, budali. Jučer sam čula da se ona udaje za Protopopova, predsjednika ovdašnje zemaljske uprave. To bi bilo krasno... *(Prema vratima sa strane.)* Andrej, dođi amo! Na časak, dragi!

(Ulazi Andrej.)

OLGA. To je moj brat, Andrej Sergejič.

VERŠININ. Veršinin.

ANDREJ. Prozorov. *(Briše oznojeno lice.)* Vi dođoste amo kao zapovjednik baterije?

OLGA. Zamisli, Aleksandar Ignjatič je iz Moskve.

ANDREJ. Tako? No, čestitam, sad vam moje sestrice ne će dati mira.

VERŠININ. Ja sam već dospio da dosadim vašim sestrama.

IRINA. Pogledajte, kakav mi je okvir za sliku poklonio danas Andrej! *(Pokazuje okvir.)* To je on sam izradio.

VERŠININ *(gledajući okvir i ne znajući šta da kaže)*. Da... stvar...

IRINA. Eno i onaj okvirić, tamo nad pijaninom, i to je on načinio.

ANDREJ *(odmahne rukom i odlazi)*.

OLGA. On je i učenjak, i svira na violini, i rezbari svakojake stvarčice, ukratko, majstor u svemu. Andreju, nemoj odlaziti! To je njegov običaj — uvijek odlazi. Dođi amo!

(Maša i Irina hvataju ga ispod ruke i smijući se vode ga natrag.)

MAŠA. Hajde, hajde!

ANDREJ. Ostavite me, molim vas.

MAŠA. Kako je smiješan! Aleksandra Ignjatijeviča nazivali su negda zaljubljenim majorom, a on se nije nimalo ljutio.

VERŠININ. Nimalo!

MAŠA. A ja hoću tebe da nazovem: zaljubljeni violinist!

IRINA. Ili zaljubljeni profesor!...

OLGA. On je zaljubljen! Andrjuša je zaljubljen!

IRINA *(pljeskajući)*. Bravo, bravo! Bis! Andrjuška je zaljubljen!

ČEBUTIKIN *(prilazi Andreju straga i obuhvata ga objema rukama oko pasa)*. Jedino rad ljubavi priroda nas stvori! *(Smije se; on cijelo vrijeme drži novine.)*

ANDREJ. No, dosta je, dosta... *(Briše lice.)* Ja svu noć nisam spavao, pa sad nisam sasvim raspoložen kako se veli. Čitao sam do četiri sata, zatim legoh, no sna ni za lijek. Razmišljah o ovom, o onom, a ono rana zora, sunce upravo provaljuje u spavaću sobu. Hoću ljetos, dok sam još ovdje, da prevedem jednu knjigu s engleskoga.

VERŠININ. A vi čitate engleski?

ANDREJ. Da. Otac, bog mu dao rajsko naselje, mučio nas odgojem. Smiješno je i glupo, no ipak moram priznati, da sam poslije njegove smrti stao da se debljam i eto, ugojih se za godinu dana, upravo kao da mi se tijelo oslobodilo nekog ugnjetavanja. Hvala budi ocu, ja i moje sestre znamo francuski, njemački i engleski, a Irina zna još i talijanski. No koliko nas je to stajalo!

MAŠA. U ovom gradu znati tri jezika, to je suvišna raskoš, čak i ne raskoš, nego neki nepotrebni dodatak, poput šestoga prsta. Mi znamo mnogo suvišnih stvari!

VERŠININ. Eto ti ga na! *(Smije se.)* Znate mnogo suvišnih stvari! Meni se čini da i ne može biti tako dosadnog i neveselog rada, u kome ne bi bio potreban pametan i obrazovan čovjek. Dopustimo da su između stotine tisuća stanovnika ovoga grada, koji je, istina, zaostao i grub, samo tri ovakve kao što ste vi. Razumije se, vi ne ćete moći pobijediti neprosvijećenu masu koja vas okružuje; u toku života, vi ćete malo po malo morati ustuknuti i izgubiti se u gomili od stotine tisuća, vas će život nadglasati; no ipak ne ćete iščeznuti, ne ćete ostati bez utjecaja; takvih kao što ste vi poslije vas će se pojaviti možda šest, zatim dvanaest, i tako dalje, dok naposljetku takve, kao što ste vi, ne postanu većinom. Za dvije, tri stotine godina život na zemlji bit će tako krasan i divan, da se ne može ni zamisliti. Čovjeku takav život treba, pa ako ga sada nema, on mora da ga osjeća unaprijed, da ga čeka, da sanjari on njemu, da se sprema za nj, a zato treba da vidi i zna više nego što su mu vidjeli i znali djed i otac. *(Smije se.)* A vi se tužite što znate mnogo suvišnoga.

MAŠA *(skida šešir)*. Ja ostajem na doručku.

IRINA *(uzdahnuvši)*. Zaista, sve to trebalo bi zapisati...

(Andreja nema, on je neopaženo otišao.)

TUSENBACH. Za mnogo godina, velite vi, život na zemlji bit će krasan, divan. To je istina. No da čovjek u njemu uz-

mogne učestvovati već sada, makar i izdaleka, treba da se za nj sprema, treba da radi...

VERŠININ *(ustaje).* Da. No koliko kod vas ima svijeća! *(Ogleda se.)* I stan je divan. Zavidim vam! A ja sam se svega vijeka natezao po stanićima sa dvije stolice, jednim divanom i sa pećima koje se vječito dime. Meni je u životu nedostajalo baš ovakvoga cvijeća... *(Tare ruke.)* Ej, šta ćemo!

TUSENBACH. Da, valja raditi. Vi ćete možda pomisliti: raznježio se Nijemac. No ja sam, časne mi riječi, Rus, i čak ne znam njemački. Otac mi je pravoslavni... *(Stanka.)*

VERŠININ *(hodajući po pozornici).* Ja često mislim, kako bi bilo da čovjek započne život iznova, i to svijesno? Kad bi jedan život, onaj što ga je čovjek već proživio, bio tek kao prvi sastavak, a drugi — u čisto prepisan! Tada bi se, mislim, svaki od nas trudio prije svega da sam sebe ne ponavlja, bar bi sebi životne prilike udesio drukčije, uredio bi sebi takav stan sa cvijećem, sa mnogo svjetlosti... Ja imam ženu, dvije djevojčice, usto mi je žena boležljiva gospođa, i tako dalje, i tako dalje; no, a da mogu život započeti iznova, ja se ne bih ženio... Ne, ne bih!

(Ulazi Kuligin u mundirnom fraku.)

KULIGIN *(prilazeći Irini).* Draga sestro, dopusti da ti čestitam imendan i da ti zaželim iskreno, iz duše, zdravlja i sve ono, što se može zaželjeti djevojci tvojih godina. I zatim da ti darujem ovu knjižicu. *(Daje joj knjižicu.)* Povijest naše gimnazije tokom pedeset godina, napisao sam je ja. Neznatna knjižica, napisana od dosade, ali je ipak pročitaj. Da ste zdravo, gospodo! *(Veršininu.)* Kuligin, učitelj ovdašnje gimnazije. Dvorski savjetnik. *(Irini.)* U toj ćeš knjižici naći popis svih, koji svršiše našu gimnaziju u ovih pedeset godina. Feci, quod potui, faciant meliora potentes.[1] *(Ljubi Mašu.)*

IRINA. Ali o Uskrsu poklonio si mi isto takvu knjižicu.

KULIGIN *(prilazeći Irini).* Draga sestro, dopusti da ti čedaj mi je nazad, ili bolje, daj pukovniku. Uzmite pukovniče. Kojom zgodom pročitajte od dosade.

VERŠININ. Hvala. *(Sprema se da ode.)* Meni je neobično drago što sam se s vama upoznao...

---

[1] Učinio sam što sam mogao; neka načine bolje oni, koji mogu.

OLGA. Vi odlazite? Ne, ne!

IRINA. Ostanite kod nas na ručku. Molimo vas!

OLGA. Molim vas!

VERŠININ *(klanjajući se)*. Ja sam, čini se, zapao na imendansku slavu. Oprostite, nisam znao, nisam vam čestitao... *(Odlazi s Olgom u salon.)*

KULIGIN. Danas je, gospodo, nedjelja, dan odmora, odmarajmo se dakle, veselimo se svak prema svojoj dobi i svom položaju. Sagove će valjati ukloniti preko ljeta i spremiti do zime... Naprašiti ih perzijskim praškom ili naftalinom... Rimljani su bili zdravi, jer su umjeli raditi, ali su umjeli i odmarati se, kod njih je bila mens sana in corpore sano[1]. Njihov život je tekao po ustaljenim oblicima. Naš direktor govori: glavno u svakom životu, to je oblik... Ono, što gubi svoj oblik, tome je kraj — i u našem svagdašnjem životu vrijedi isto. *(Obuhvata Mašu oko pasa, smijući se.)* Maša me voli. Moja me žena voli. I zastore s prozora onamo, zajedno sa sagovima... Danas sam veseo, u odličnom duševnom raspoloženju. Maša, danas u četiri sata bit ćemo kod direktora. Upriličuje se šetnja nastavnika i njihovih porodica.

MAŠA. Ja ne idem.

KULIGIN *(ožalošćen)*. Mila Maša, zašto?

MAŠA. Kasnije ćemo o tom... *(Ljutito.)* Dobro, ići ću, samo me ostavi, molim te... *(Udaljuje se.)*

KULIGIN. A zatim ćemo veče provesti kod direktora. Premda je boležljiv, taj čovjek nastoji prije svega da bude društven. Izvanredna, svijetla ličnost. Prekrasan čovjek. Jučer, poslije sjednice, on mi reče: »Umorio sam se, Fjodore Iljiču, umorio sam se!« *(Gleda na sat o zidu, a zatim na svoj.)* Vaš sat ide sedam minuta naprijed. Da, veli, umorio sam se.

(Iza pozornice netko svira na violini.)

OLGA. Gospodo, budite tako dobri, izvolite na doručak! Kolača!

KULIGIN. Ah, mila moja Olga, mila moja! Jučer sam radio od ujutro do jedanaest sati uveče, umorio sam se, a danas se osjećam sretan. *(Odlazi u dvoranu za sto.)* Mila moja...

---

[1] Zdrav duh u zdravu tijelu.

ČEBUTIKIN *(stavlja novine u džep, češlja bradu).* Kolača? Prekrasno.

MAŠA *(Čebutikinu, strogo).* Ali pazite: da niste ništa pili danas. Čujete li? Vama piće škodi.

ČEBUTIKIN. Gle! Ta to je kod mene već prošlo. Dvije godine kako nisam pijančovao. *(Nestrpljivo.)* E pa, matuška, nije li to svejedno!

MAŠA. Ipak se nemojte usuditi da pijete. Da se niste usudili! *(Ljutito, ali tako da ne čuje muž.)* Opet, dođavola, čamiti cijelo veče kod direktora!

TUSENBACH. Ja na vašem mjestu ne bih išao... Vrlo jednostavno.

ČEBUTIKIN. Nemojte ići, dušice moja.

MAŠA. Da, nemojte ići... Taj prokleti, nesnosni život... *(Ide u dvoranu.)*

ČEBUTIKIN *(idući za njom).* Noo!

SOLJONI *(prolazeći u dvoranu).* Cip, cip, cip...

TUSENBACH. Dosta, Vasilije Vasiljiču. Prestanite.

SOLJONI. Cip, cip, cip...

KULIGIN *(veselo).* U vaše zdravlje, pukovniče! Ja sam nastavnik, a ovdje u kući domaći sam čovjek. Mašin muž... Ona je dobra, vrlo dobra...

VERŠININ. Ja ću od ove mrke votke... *(Pije.)* U vaše zdravlje! *(Olgi.)* Meni je kod vas tako lijepo...

(U salonu ostaju samo Irina i Tusenbach.)

IRINA. Maša je danas neraspoložena. Ona se udala sa osamnaest godina, kad joj se on činio najpametniji čovjek. A sada je drugačije. On je najdobroćudniji, ali nije najpametniji.

OLGA *(nestrpljivo).* Andrej, ma dođi već jedared!

ANDREJ *(iza pozornice).* Odmah. *(Ulazi i ide za sto.)*

TUSENBACH. O čemu mislite?

IRINA. Tako, ne volim toga vašeg Soljonog. On govori samo gluposti.

TUSENBACH. Čudan je to čovjek. Meni ga je žao, i ljutim se, no više mi ga je žao. Meni se čini da je on plašljiv... Kad sam sam s njim, on zna biti vrlo pametan i prijazan, a u društvu je grub, zabadalo. Nemojte ići, neka najprije posjedaju za sto. Dajte da budem blizu vas. Na što mislite? *(Pauza.)*

Vama je dvadeset godina, meni još nema trideset. Koliko još ima godina pred vama, dugačak, dugačak niz dana, punih moje ljubavi prema vama...

IRINA. Nikolaju Lvoviču, nemojte mi govoriti o ljubavi.

TUSENBACH *(ne slušajući je).* Osjećam strastvenu žeđ za životom, za borbom, za radom, ta mi se žeđ slila sa ljubavlju prema vama, Irina, i kao za inat vi ste lijepi, i život mi se čini tako lijep! Na što mislite?

IRINA. Kažete: život je lijep. Da, no ako on samo tako izgleda? Za nas tri sestre život još nije bio lijep, on nas je gušio kao korov... Suze mi idu. To ne valja... *(brzo otire lice, smiješi se.)* Valja raditi. Zato smo i neveseli i gledamo tako mračno na život, jer ne poznajemo rada. Nas su rodili ljudi, koji su prezirali rad...

(Ulazi Natalija Ivanovna; ona je u ružičastoj haljini sa zelenim pojasom.)

NATAŠA. Tamo već sjedaju za ručak... Zakasnila sam... *(Nabrzo se ogleda u ogledalo, namješta se.)* Čini mi se, da sam sasvim dobro počešljana... *(Ugledavši Irinu.)* Mila Irina Sergejevna, čestitam! *(Ljubi je snažno i dugo.)* Kod vas je mnogo gostiju, mene je zaista stid... Dobar dan, barune!

OLGA *(ulazeći u salon).* No, evo i Natalije Ivanovne. Da ste mi zdravo, mila. *(Ljube se.)*

NATAŠA. Došla sam da čestitam. Kod vas je tako veliko društvo, ja sam užasno zbunjena...

OLGA. Ta nemojte, sve su to domaći. *(Poluglasno i preplašeno.)* Na vama je zelen pojas! Mila moja, to ne valja!

NATAŠA. Zar je to kakvo zlo znamenje?

OLGA. Ne, nego naprosto ne priliči... i nekako je čudnovato...

NATAŠA *(plačnim glasom).* Da? Ali to i nije pravo zeleno, nego više zagasito. *(Ide za Olgom u dvoranu.)*

(U dvorani sjedaju za ručak; u salonu nema nikoga.)

KULIGIN. Želim ti, Irina, dobrog mladoženju. Već ti je vrijeme da se udaš.

ČEBUTIKIN. Natalija Ivanovna, i vama želim zaručnika.

KULIGIN. Natalija Ivanovna već ima zaručnika.

MAŠA *(kuca viljuškom po tanjuru).* Ispit ću čašu rakijice! Aoj, živote ubavi, kud ode june, tud i uže!

KULIGIN. Ti zaslužuješ iz vladanja minus tri.

VERŠININ. A liker je dobar. Na što je to naliveno?

SOLJONI. Na žohare.

IRINA *(plačnim glasom)*. Pfuj, kako gadno!...

OLGA. Za večeru će biti pečeni puran i slatka pita s jabukama. Hvala bogu, danas sam cijeli dan kod kuće, i uveče kod' kuće... Gospodo, dođite uveče.

VERŠININ. Dopustite i meni da dođem naveče!

IRINA. Izvolite.

NATAŠA. Kod njih je jednostavno.

ČEBUTIKIN. Jedino rad ljubavi priroda nas stvori. *(Smije se.)*

ANDREJ *(ljutito)*. Prestanite, gospodo! Kako vam ne dosadi?

(Fedotik i Rodė ulaze sa velikom košaricom cvijeća.)

FEDOTIK. Gle, već doručkuju.

RODE *(glasno i vrskajući)*. Doručkuju? Da, već doručkuju...

FEDOTIK. Pričekaj časkom! *(Snima fotografiju.)* Jedan! Pričekaj još malko... *(Snima drugu fotografiju.)* Dva! Sad je gotovo! *(Uzimaju košaricu i idu u dvoranu, gdje ih bučno dočekuju.)*

RODE *(glasno)*. Čestitam, želim svega, svega! Vrijeme je danas čarobno, divota jedna! Čitavo sam jutro šetao s gimnazijalcima. Predajem gimnastiku u gimnaziji...

FEDOTIK. Možete se kretati, Irina Sergejevna, možete! *(Snima fotografiju.)* Vi ste danas lijepi. *(Vadi iz džepa zvrčak.)* Evo, između ostalog, zvrčak... Divan zvuk...

IRINA. Kako je to zlatno!

MAŠA. »Na igalu zelen hrast, a na hrastu zlatan lanac... A na hrastu zlatan lanac«... *(Plačljivo.)* No, zašto ja to govorim? Ne mogu da se oslobodim te rečenice od jutros...

KULIGIN. Trinaest nas je za stolom.

RODE *(glasno)*. Gospodo, zar vi pripisujete predrasudama ikakvo značenje?

(Smijeh.)

KULIGIN. Ako nas je trinaest za stolom, znači da tu ima zaljubljenih. Da niste vi, Ivane Romaniču, naopako... *(Smijeh.)*

ČEBUTIKIN. Ja sam stari grešnik, no zašto se zbunila Natalija Ivanovna, to nikako ne mogu da pojmim

(Glasan smijeh. Nataša bježi iz dvorane u salon, za njom Andrej.)

ANDREJ. Ne obazirite se! Pričekajte... Stojte, molim vas...

NATAŠA. Stid me je... Ne znam što se sa mnom zbiva, a oni mi se ismjehuju. Što sam sada otišla od stola, to je nepristojno, no ja ne mogu... ne mogu... *(Pokriva lice rukama.)*

ANDREJ. Draga moja, molim vas, preklinjem, nemojte se uzrujavati. Uvjeravam vas, oni se šale, oni to rade od dobra srca. Draga moja, dobra moja, svi su oni dobri, srdačni ljudi i vole mene i vas. Dođite amo k prozoru, odavde nas ne mogu vidjeti... *(Ogledava se.)*

NATAŠA. Ja tako nisam navikla biti u društvu!...

ANDREJ. O mladosti, divna, krasna mladosti! Draga moja, dobra moja, ne uzbuđujte se tako!... Vjerujte mi, vjerujte... Meni je tako lijepo, duša mi je puna ljubavi, zanosna... O, ne vide nas! Ne vide! Zašto sam vas zavolio, zašto i kada, — o, ništa ne shvaćam. Draga moja, dobra, čista, budite moja žena! Ja vas volim, volim... kao nikad nikoga... *(Poljubac.)*

(Dva oficira ulaze i, ugledavši par u zagrljaju, začuđeno stanu.)

Zastor.

DRUGI ČIN

Dekoracija kao u prvom činu.

Osam sati uveče. Iza pozornice, sa ulice, jedva se čuje svirka na harmonici. Nema svjetlosti. Ulazi NATALIJA IVANOVNA u kućnoj haljini, sa svijećom; ide i staje kod vrata, što vode u Andrejevu sobu.

NATAŠA. Andrjuša, šta radiš? Čitaš li? Ništa, ja samo onako... *(Ide, otvara druga vrata i, zavirivši u njih, opet ih zatvori.)* Da nema gdje svijetla.

ANDREJ *(ulazi sa knjigom u ruci)*. Što je, Nataša?

NATAŠA. Gledam nema li gdje svijetla... Sada su poklade, služinčad nije sasvim pri sebi, te gledaj i gledaj da se ne bi što dogodilo. Noćas o ponoći prolazim blagovaonicom, a kad tamo, svijeća gori. I nikako da dokučim, tko ju je zapalio. *(Postavlja svijeću na stol.)* Koliko je sati?

ANDREJ *(pogledavši na sat)*. Osam i četvrt.

NATAŠA. A Olge i Irine još uvijek nema. Nisu došle. Rade, sirotice. Olga je na školskoj sjednici, Irina na telegrafu... *(Uzdiše.)* Jutros velim tvojoj sestri: »Štedi sebe, velim, Irina draga.« A ona i ne sluša. Osam i četvrt, veliš? Bojim se da nam je Bobik nekako bolestan. Zašto je tako hladan? Juče je imao vrućicu, a danas sav hladan... Tako se bojim!

ANDREJ. Nije ništa, Nataša. Mali je zdrav.

NATAŠA. No ipak, bolje da drži dijetu. Ja se bojim, a večeras poslije devet sati, doći će, vele, krabulje; bolje da ne dođu, Andrjuša.

ANDREJ. Zaista ne znam. Ta zvali su ih.

NATAŠA. Jutros se dječačić probudio, gleda me i najedared se nasmiješi; dakle — prepoznao me. »Bobik«, velim, »zdravo! Zdravo, mili!« A on se smije. Djeca razumiju, odlično razumiju. Dakle, Andrjuša, ja ću reći da krabulje ne prime.

ANDREJ *(neodlučno)*. Pa kako hoće sestre. One su tu domaćice.

NATAŠA. I one također, ja ću im reći. One su dobre... *(Ide.)* Za večeru sam naredila kiseloga mlijeka. Liječnik veli, da ti treba da jedeš samo kiselo mlijeko, inače ne ćeš omršavjeti. *(Staje.)* Bobik je hladan. Bojim se da mu je možda hladno u njegovoj sobi. Trebalo bi ga, bar dok ne dođe toplo vrijeme, smjestiti u drugu sobu. Na primjer, Irinina je soba upravo za dijete: i suha, i ima sunca u njoj cijeli dan. Treba joj reći, može zasada s Olgom u jednoj sobi... Ionako danju nije kod kuće, samo noći tu... *(Stanka.)* Andrjušančik, zašto šutiš?

ANDREJ. Tako, zamislio sam se... Pa i nemam što da govorim...

NATAŠA. Da... Nešto ti htjedoh reći... A da. Tamo je došao Ferapont iz uprave, tebe traže.

ANDREJ *(zijeva)*. Pozovi ga.

(Nataša odlazi; Andrej, nagnuvši se prema svijeći koju je ona zaboravila, čita knjigu. Ulazi Ferapont, u starom, otrcanom kaputu, podignuta ovratnika, povezanih ušiju.)

ANDREJ. Zdravo, dušo moja. Šta ćeš?

FERAPONT. Predsjednik je poslao knjigu i neki papir. Evo... *(Pruža knjigu i pismo.)*

ANDREJ. Hvala, dobro, zašto si došao tako kasno? Ta već je prošlo osam sati.

FERAPONT. Aa?

ANDREJ *(glasnije)*. Velim, kasno si došao, već je prošlo osam sati.

FERAPONT. Jeste. Ja sam došao k vama još za dana, ali me nisu pustili do vas. Gospodin je, vele, zaposlen. E pa šta ću, zaposlen te zaposlen, meni se ne žuri. *(Misleći da ga Andrej za nešto pita.)* Aa?

ANDREJ. Ništa. *(Pregledavajući knjigu.)* Sutra je petak, kod nas se ne uređuje, no ja ću ipak doći... latit ću se posla. Kod kuće je dosadno... *(Stanka.)* Dragi moj djedo, kako li se život čudno mijenja, kako li vara! Danas od dosade, u dokolici, uzeh u ruke evo ovu knjigu — stara predavanja sa sveučilišta, i dođe mi smiješno... Bože moj, ja sam tajnik zemaljske uprave, one uprave, kojoj je predsjednik Protopopov, ja sam tajnik, i najviše čemu se mogu nadati, to je da postanem član zemaljske uprave! Ja da budem član ovdašnje zemaljske uprave, ja, koji sanjam svaku noć da sam profesor moskovskog sveučilišta, znamenit naučenjak, kojim se ponosi ruska zemlja!

FERAPONT. Ne znam... Slabo čujem.

ANDREJ. Da ti čuješ kako valja, ja možda i ne bih govorio s tobom. Meni je potrebno da s nekim govorim, a žena me ne razumije, sestara se bojim, ne znam zašto, bojim se da će mi se smijati, zastidjeti me... Ja ne pijem, ne volim gostionice, no s kakvim bih zadovoljstvom sada sjedio u Moskvi kod Tjestova, ili u Velikom Moskovskom, dragi moj!

FERAPONT. A u Moskvi, pričao onomad dobavljač u upravi, neki trgovci jeli palačinaka; jedan, kažu, pojeo četrdeset palačinaka, pa umro. Četrdeset ili pedeset. Ne sjećam se.

ANDREJ. Sjediš u Moskvi u golemoj dvorani gostionice, nikoga ne poznaješ niti tebe poznaje itko, a opet se ne osjećaš tuđ. A ovdje poznaješ sve i svi tebe znaju, a tuđ si, tuđ... Tuđ i osamljen.

FERAPONT. Aa? *(Stanka.)* A isti je dobavljač pričao — možda i laže — da je tobože kroz čitavu Moskvu napet konopac.

ANDREJ. Zašto?

FERAPONT. Ne znam. Dobavljač je pričao.

ANDREJ. Gluposti. *(Čita knjigu.)* Jesi li bio kad u Moskvi?

FERAPONT *(poslije stanke)*. Nisam. Nije dao bog. *(Stanka.)* Da idem?

ANDREJ. Možeš ići. Da si zdravo. *(Ferapont odlazi.)* Da si zdravo. *(Čitajući.)* Doći ćeš sutra ujutro, uzet ćeš ove papire... Idi... *(Pauza.)* Otišao je. *(Netko zvoni.)* Da, posao... *(Proteže se i ne žureći odlazi u svoju sobu.)*

(Za pozornicom pjeva dadilja uspavljujući dijete. Ulaze Maša i Veršinin. Dok oni razgovaraju sobarica pali svjetiljke i svijeće.)

MAŠA. Ne znam. *(Stanka.)* Ne znam. Dakako, navika mnogo znači. Poslije očeve smrti, na primjer, dugo se ne mogasmo priviknuti na to, da više nemamo vojnika za poslugu. No i bez obzira na naviku, čini mi se da u meni govori naprosto pravednost. Možda u drugim mjestima i nije tako, no u našem gradu, najvaljaniji, najplemenitiji i najobrazovaniji ljudi, to su oficiri.

VERŠININ. Meni se pije. Pio bih čaja.

MAŠA *(pogledavši na sat)*. Skoro će ga donijeti. Mene su udali kad mi je bilo osamnaest godina, i ja sam se svoga muža bojala, jer je bio učitelj, a ja sam tek svršila školu. On mi se tada činio strašno učen, pametan i znatan. A sada više nije tako, nažalost.

VERŠININ. Tako... da.

MAŠA. O mužu ne govorim, na njega sam navikla, ali među civilima uopće ima toliko ljudi grubih, neljubaznih, neodgojenih. Mene uzbuđuje, vrijeđa grubost, ja trpim kad vidim da netko nije dosta fin, mek, ljubazan. Kad mi se desi da moram biti među nastavnicima, drugovima moga muža, ja prosto trpim.

VERŠININ. Da... No meni se čini da je svejedno, bio tko civil ili oficir, jednako je interesantno, bar u ovome gradu! Svejedno! Ako slušate ovdašnjeg inteligenta, bilo civilnoga, bilo oficira, čut ćete da se izmučio sa ženom, izmučio s kućom,

izmučio s konjima... Rusu je jako prirođeno da misli uzvišeno, no recite, zašto on u životu ne dostiže tu visinu? Zašto?

MAŠA. Zašto?

VERŠININ. Zašto se on izmuči s djecom, izmuči sa ženom? I zašto se žena i djeca izmuče s njim?

MAŠA. Vi danas niste sasvim dobre volje.

VERŠININ. Može biti. Ja danas nisam ručao, nisam ništa jeo od jutros. Jedna mi kći nešto pobolijeva, a kad su moje djevojčice bolesne, mene obuzima nemir, muči me savjest što imaju takvu majku. O, da ste je vidjeli danas! Ala je to ništavilo! Počesmo se svađati u sedam sati ujutro, a u devet zalupih vratima i odoh. *(Stanka.)* Ja nikad ne govorim o tom i, čudnovato, tužim se jedino vama. *(Ljubi je u ruku.)* Nemojte se na me ljutiti. Osim vas ja nemam nikoga, ama baš nikoga... *(Stanka.)*

MAŠA. Kako gudi u peći. Kod nas je pred očevu smrt gudilo u dimnjaku. Eto upravo ovako.

VERŠININ. Zar ste vi praznovjerni?

MAŠA. Da.

VERŠININ. To je čudno. *(Ljubi joj ruku.)* Vi ste prekrasna, divna žena. Prekrasna, divna! Ovdje je tamno, ali ja vidim sjaj vaših očiju.

MAŠA *(sjeda na drugu stolicu).* Ovdje je svjetlije...

VERŠININ. Ja volim, volim, volim... Volim vaše oči, vaše kretnje, koje mi dolaze u san... Prekrasna, divna ženo!

MAŠA *(tiho se smijući).* Kad vi sa mnom tako govorite, ja se, ne znam zašto, smijem, premda me je strah. Ne ponavljajte, molim vas... *(Poluglasno.)* A uostalom, govorite, meni je svejedno... *(Pokriva lice rukama.)* Meni je svejedno. Netko ide, govorite o čem drugom...

(Irina i Tusenbach ulaze kroz dvoranu.)

TUSENBACH. Ja imam trostruko prezime. Zovem se baron Tusenbach-Krone-Altschauer, no ja sam Rus, pravoslavni, kao i vi. Njemačkog je u meni ostalo malo, jedino valjda strpljivost, upornost kojom vam dosađujem. Ja vas pratim svako veče.

IRINA. Kako sam umorna!

TUSENBACH. I svaki ću dan dolaziti po vas na telegraf i pratit ću vas kući, deset, dvadeset godina, dokle god me ne

otjerate. *(Ugledavši Mašu i Veršinina, radosno.)* A, to ste vi? Da ste zdravo!

IRINA. Evo me, naposljetku, i kod kuće. *(Maši.)* Maločas dođe jedna gospođa, telegrafira svom bratu u Saratov, da joj je danas umro sin, i nikako da se sjeti adrese. Tako je i poslala, bez adrese, naprosto u Saratov. Plače. A ja, ni pet, ni šest, brecnuh se na nju: »Ja, velim, nemam kad.« Ispalo je tako glupo. Večeras će nam doći krabulje.

MAŠA. Da.

IRINA *(sjedajući u naslonjač)*. Da se odmorim. Umorna sam.

TUSENBACH *(s osmijehom)*. Kad dolazite iz ureda, vi izgledate tako mlađani, nesretni ... *(Stanka.)*

IRINA. Umorna sam. Ne, ne volim ja telegraf, ne volim.

MAŠA. Ti si omršavjela ... *(Zviždi.)* I pomladila se, i postala nalik na dječaka.

TUSENBACH. To je od frizure.

IRINA. Moram potražiti drugo zvanje, ovo nije za me. Ono, što sam tako željela, o čemu sam sanjarila, upravo toga ovdje njema. Rad bez poezije, bez misli ... *(Netko kuca ozdo o pod.)* Doktor kuca. *(Tusenbachu.)* Mili, kucnite. Ja ne mogu... umorna sam ...

TUSENBACH *(kuca o pod)*.

IRINA. Odmah će doći. Trebalo bi poduzeti neke mjere. Jučer su doktor i naš Andrej bili u klubu i opet su prokartali. Vele, da je Andrej prokartao dvjesta rubalja.

MAŠA *(ravnodušno)*. Pa šta da se radi?

IRINA. Prokartao je prije dvije nedjelje, u prosincu je prokartao. Samo da što prije sve prokarta, možda bismo otišli iz ovoga grada. Gospode bože moj, ja snivam Moskvu noć na noć, ja sam sasvim kao luda. *(Smije se.)* Mi selimo onamo u lipnju, a do lipnja je ostalo još ... veljača, ožujak, travanj, svibanj ... gotovo pola godine.

MAŠA. Samo da Nataša ne dozna za taj gubitak na kartama.

IRINA. Njoj je, mislim, svejedno.

(Čebutikin, maločas ustavši iz kreveta — on se odmara poslije ručka — ulazi u dvoranu i češlja bradu, zatim sjeda za stol i vadi iz džepa novine.)

MAŠA. Evo, došao je... Je li platio stan?

IRINA *(smijući se)*. Nije. Za osam mjeseci ni kopjejčice. Očevidno je zaboravio.

MAŠA *(smijući se.)* Kako važno sjedi! *(Svi se smiju; stanka.)*

IRINA. Šta vi šutite, Aleksandre Ignjatiču?

VERŠININ. Ne znam. Željan sam čaja. Pola života za čašu čaja! Od jutros nisam ništa jeo...

ČEBUTIKIN. Irina Sergejevna!

IRINA. Što je?

ČEBUTIKIN. Izvolite amo. Venez ici. *(Irina ide i sjeda za stol.)* Ja ne mogu bez vas. *(Irina slaže pasjans.)*

VERŠININ. Što ćemo? Kad ne daju čaja, hajde da barem malo filozofiramo.

TUSENBACH. Hajdemo. O čemu?

VERŠININ. O čem? Hajde da maštamo... na primjer o životu, kakav će biti poslije nas, za dvije, tri stotine godina.

TUSENBACH. E, pa šta? Poslije nas letjet će na uzdušnim lađama, promijenit će se kaputi, možda će otkriti i razviti šesto čulo, no život će ostati isti, život težak, pun tajni i sretan. I za tisuću godina čovjek će se isto tako kao sada bojati smrti i ne će je željeti.

VERŠININ *(promislivši)*. Kako da vam kažem? Meni se čini, da se sve na zemlji mora malo po malo promijeniti i da se već pred našim očima mijenja. Za dvjesta, trista, najkasnije za tisuću godina — ne radi se tu o roku — nastat će nov, sretan život. Mi dakako ne ćemo učestvovati u tom životu, no mi za njega živimo sada, radimo, patimo, mi ga stvaramo, i jedino u tome je cilj našega bitka i, ako hoćete, naša sreća.

MAŠA *(tiho se smije)*.

TUSENBACH. Šta vam je?

MAŠA. Ne znam. Danas se cijeli dan smijem, već od jutra.

VERŠININ. Ja sam svršio tamo gdje i vi, u akademiji nisam bio; čitam mnogo, ali ne umijem izabrati knjigâ, pa možda čitam nešto sasvim drugo nego što bi trebalo, a međutim što dulje živim, tim više hoću da znam. Kosa mi sijedi, ja sam već gotovo starac, a znam malo, o, kako malo! Pa ipak mi se čini, da najglavnije i najistinskije znam, čvrsto znam. I kako bih htio da vam dokažem da sreće nema, ne treba da bude i ne će biti za nas... Mi treba samo da radimo, radimo,

a sreća — to je udio naših dalekih potomaka. *(Stanka.)* Ako ne ja, a ono bar potomci mojih potomaka.

(Fedotik i Rodè pojavljuju se u dvorani, oni sjedaju i tiho pjevuše udarajući u gitaru.)

TUSENBACH. Kako vi to mislite, da se čak i ne mašta o sreći! No ako sam ja sretan?

VERŠININ. Ne.

TUSENBACH *(pljunuvši i smijući se).* Očevidno mi jedan drugoga ne razumijemo. No kako da vas razuvjerim?

MAŠA *(tiho se smije).*

TUSENBACH *(pokazujući joj prst).* Smijte se. *(Veršininu.)* Ne samo za dvije, tri stotine godina, nego i za milijun godina, život će ostati kakav je i bio; on se ne mijenja, ostaje stalan, držeći se svojih vlastitih zakona, do kojih nama nije stalo, ili bar, kojih vi nikada ne ćete spoznati. Ptice selice, ždralovi na primjer, lete i lete, i ma kakve misli lutale po njihovim glavama, visoke ili sitne, oni će sveđer letjeti, a ne će znati zašto i kako. Oni lete i letjet će, ma kakvi se filozofi pojavili među njima; i neka filozofiraju kako ih je volja, samo neka lete...

MAŠA. No ipak, smisao?

TUSENBACH. Smisao... Evo pada snijeg. Kakav je u tome smisao? *(Stanka.)*

MAŠA. Meni se čini, da čovjek mora imati vjere ili tražiti vjeru, inače mu je život prazan, prazan... Živjeti i ne znati zašto lete ždralovi, zašto se rađaju djeca, zašto su zvijezde na nebu... Ili znati zašto živiš, ili su sve trice i kučine.. *(Stanka.)*

VERŠININ. Ipak mi je žao što je mladost prošla...

MAŠA. Kod Gogolja se veli: dosadno je živjeti na tom svijetu, gospodo![1]

TUSENBACH. A ja velim: teško se s vama prepirati, gospodo! No, bog s vama...

ČEBUTIKIN *(čitajući novine).* Balzac se vjenčao u Berdičevu.[2]

IRINA *(tiho pjevuši).*

---

[1] Završetak »Pripovijetke o tom, kako se posvadio Ivan Ivanovič s Ivanom Nikiforovičem«.

[2] Sa udovicom groficom Hanskom, iz slavnoga roda Rzevuskih. Upoznao se s njom pismeno, šesnaest godina ranije.

ČEBUTIKIN. Čak ću sebi to zapisati u bilježnicu. *(Zapisuje.)* Balzac se vjenčao u Berdičevu. *(Čita novine.)*

IRINA *(slaže pasjans, zamišljeno).* Balzac se vjenčao u Berdičevu.

TUSENBACH. Kocka je pala. Znate li, Marija Sergejevna, ja sam dao ostavku.

MAŠA. Čula sam. No ne vidim u tom ništa dobra. Ja ne volim civile.

TUSENBACH. Svejedno. *(Ustaje.)* ... Ja nisam lijep, kakav sam ja oficir? No, uostalom, svejedno ... Radit ću. Bar jedan dan u životu da mi je provesti u radu, tako da uveče dođem kući, da se umoran izvalim u postelju i zaspim odmah. *(Odlazeći u dvoranu.)* Radnici po svoj prilici spavaju čvrsto!

FEDOTIK *(Irini).* Maločas kupio sam u Moskovskoj ulici, kod Pižikova, šarenih olovaka za vas. I evo ovaj nožić ...

IRINA. Vi ste navikli da se prema meni vladate kao da sam malena, no ja sam već odrasla. *(Uzima olovke i nožić, radosno.)* Kako je to lijepo!

FEDOTIK. I za sebe sam kupio nožić ... evo pogledajte ... nož, još jedan nož, treći, ovo je za čišćenje ušiju, ovo su nožice, ovo za čišćenje nokata ...

RODE *(glasno).* Doktore, koliko vam je godina?

ČEBUTIKIN. Meni? Trideset i dvije. *(Smijeh.)*

FEDOTIK. Da vam pokažem drugi pasjans ... *(razlaže pasjans.)*

(Donose samovar; Anfisa je zaposlena oko njega; malo zatim dolazi Nataša i također se vrpolji oko stola; dolazi Soljoni i, pozdravivši se, sjeda za stol.)

VERŠININ. Eh, što puše vjetar!

MAŠA. Da. Već je dodijala zima. I zaboravila sam već kako izgleda ljeto.

IRINA. Pasjans će izići, već vidim. Bit ćemo u Moskvi.

FEDOTIK. Ne, ne će izići. Vidite, osmica je došla na pikovu dvojku. *(Smije se.)* Dakle, vi ne ćete u Moskvu.

ČEBUTIKIN *(čitajući novine).* Cicikar[1]. Ovdje bjesne boginje.

---

[1] Grad u Mandžuriji.

ANFISA *(prilazeći Maši)*. Maša, da piješ čaj, mila. *(Veršininu.)* Izvolite, vaše visokoblagorođe... oprostite, baćuška, zaboravila sam vam ime, očestvo...

MAŠA. Donesi amo, dado. Onamo ne ću.

IRINA. Dado!

ANFISA. Ide-em!

NATAŠA *(Soljonom)*. Dojenčad krasno razumije. »Zdravo, velim, Bobik. Zdravo, dragi!« On me pogleda nekako osobito. Vi ćete misliti da u meni govori samo mati, ali nije, nije, uvjeravam vas! To vam je neobično dijete.

SOLJONI. Da je to dijete moje, ja bih ga ispekao na tavi i pojeo. *(Ide sa čašom čaja u salon i sjeda u kut.)*

NATAŠA *(pokrivši lice rukama)*. Grubi, neodgojeni čovjek!

MAŠA. Blago onom, tko ne opaža da li je sada ljeto ili zima. Meni se čini, da sam ja sad u Moskvi, bila bih ravnodušna prema vremenu...

VERŠININ. Nedavno sam čitao dnevnik nekog francuskog ministra, pisan u tamnici. Ministar je bio osuđen zbog panamske afere. S kakvim zanosom, sa kakvim ushićenjem on spominje ptice, koje je vidio kroz tamnički prozor i kojih nije primjećivao ranije, dok je bio ministar. Sada, dakako, kad je pušten na slobodu, on opet, kao negda, ne opaža ptice. Tako i vi ne ćete opažati Moskvu, kad budete živjeli u njoj. Sreće kod nas nema i ne biva je, mi je samo želimo.

TUSENBACH *(uzima kutiju sa stola)*. A gdje su slatkiši?

IRINA. Soljoni ih je pojeo.

TUSENBACH. Sve?

ANFISA *(poslužujući čaj)*. Pismo za vas, gospodine.

VERŠININ. Za mene? *(Uzima pismo)*. Od kćeri. *(Čita)*. Da, naravno... Oprostite, Marija Sergejevna, ja ću krišom otići. Čaj ne ću piti. *(Ustaje uzbuđen.)* Vječito te dogodovštine...

MAŠA. A što je? Nije li tajna?

VERŠININ *(tiho)*. Žena mi se opet otrovala. Moram ići. Izići ću neopažen. Užasno je neprijatno sve to. *(Ljubi Mašu u ruku.)* Mila moja, krasna, dobra gospođo... Ja ću ovuda krišom... *(Odlazi.)*

ANFISA. A kuda on? A ja mu pružam čaj... Vidi ga kakav je.

MAŠA *(razljutivši se)*. Okani me se! Prioneš uz čovjeka, nema mira od tebe... *(Idi sa šalicom za stol.)* Dodijala si mi, stara!

ANFISA. A što si se našla uvrijeđena? Mila moja!

ANDREJEV GLAS. Anfisa!

ANFISA *(imitira podrugljivo)*. Anfisa! Sjedi tamo... *(Odlazi.)*

MAŠA *(u dvorani za stolom, ljutito)*. Ta dajte mi da sjednem! *(Miješa karte na stolu.)* Raširila se tu s kartama. Pijte čaj!

IRINA. Ti si, Maška, ljuta.

MAŠA. Pa ako sam ljuta, nemojte govoriti sa mnom. Ne dirajte me!

ČEBUTIKIN *(smijući se)*. Ne dirajte u nju, ne dirajte...

MAŠA. Vama je šezdeset godina, a vazda trabunjate koješta, kao kakav deran.

NATAŠA *(uzdiše)*. Mila Mašo, zašto u razgovoru upotrebljavati takve izraze? S tvojom krasnom spoljašnošću ti bi u pristojnom svjetskom društvu bila, otvoreno da ti kažem, naprosto čarobna, da nije tih tvojih riječi. Je vous prie, pardonnez-moi, Marie, mais vous avez des manières un peu grossières[1].

TUSENBACH *(susprežući smijeh)*. Dajte mi... dajte mi... Tamo je, čini se, konjak...

NATAŠA. Il parait que mon Bobik déjà ne dort pas[2], probudio se. On danas nije sasvim zdrav. Idem k njemu, oprostite ... *(Odlazi.)*

IRINA. A kud je otišao Aleksandar Ignjatič?

MAŠA. Kući. Sa ženom mu se opet dogodilo nešto neobično.

TUSENBACH *(ide prema Soljonom, noseći bočicu konjaka)*. Vi uvijek sjedite sami, razmišljate o nečem — i nema čovjek pojma o čemu. Hajde da se pomirimo. Hajde da popijemo čašicu konjaka. *(Piju)*. Danas ću po svoj prilici morati svirati na pijaninu svu noć, svirati kojekakve gluposti... Eh, dođavola!

SOLJONI. Zašto da se mirimo? Ta ja se s vama nisam svadio.

---

[1] Molim vas da mi oprostite, Marija, ali imate ponešto grubo ponašanje.

[2] Čini se, da moj Bobik više ne spava (franc.).

TUSENBACH. Vi uvijek budite takav osjećaj kao da se među nama nešto dogodilo. Vaš je karakter čudan, mora se priznati.

SOLJONI *(deklamirajući)*. Čudan sam ja, a tko nije čudan? Ne ljuti se, Aleko!

TUSENBACH. A što će sad tu Aleko? . . . *(Stanka.)*

SOLJONI. Kad sam s nekim udvoje, dobro je, ja sam kao svi, no u društvu sam pokunjen, stidljiv i . . . govorim kojekakve budalaštine. Pa ipak sam ja pošteniji i plemenitiji od mnogo, mnogo njih. Mogu to i dokazati.

TUSENBACH. Ja se često ljutim na vas, vi mi neprestano dodijavate kad smo u društvu, pa ipak ste mi, ne znam zašto, simpatični. Kud puklo da puklo, napit ću se večeras. Pijmo!

SOLJONI. Pijmo. *(Piju)*. Ja protiv vas, barune, nisam imao nikad ništa. No ja imam karakter Ljermontova . . . kako vele . . . *(Vadi iz džepa bočicu s parfemom i škropi se po rukama.)*

TUSENBACH. Dajem ostavku. Basta! Pet godina sam razmišljao i naposljetku sam odlučio: radit ću.

SOLJONI *(deklamirajući)*. Ne ljuti se, Aleko.[1] Zaboravi, zaboravi svoje snove . . . *(Dok oni govore, Andrej tiho ulazi sa knjigom i sjeda blizu svijeće.)*

TUSENBACH. Radit ću.

ČEBUTIKIN *(idući s Irinom u gostinsku)*. I poslastice su bile prave kavkaske: juha sa lukom, a kao pečenje čehartma, jelo od mesa.

SOLJONI. Čeremša nije nikakvo meso, nego je biljka poput našega luka.

ČEBUTIKIN. Ne, anđele moj. Čehartma nije luk, nego pečena ovčetina.

SOLJONI. A ja vam velim, čeremša je — luk.

ČEBUTIKIN. A ja vam velim, čehartma je — janjetina...

SOLJONI. A ja vam velim, čeremša je — luk.

ČEBUTIKIN. A što da se ja s vama prepirem! Vi nikad niste bili na Kavkazu i niste jeli čehartme.

SOLJONI. Nisam, jer je ne trpim. Čeremša zaudara isto tako kao češnjak.

ANDREJ *(molećivo)*. Dosta je, gospodo! Molim vas!

TUSENBACH. Kada će doći krabulje?

IRINA. Obećale su oko devet sati! Dakle odmah će.

---

[1] Aleko je junak Puškinove poeme »Cigani«.

TUSENBACH *(obuhvata Andreja)*. Oj ti trijemu moj novi, trijemu moj novi, oj!

ANDREJ *(igra i pjeva)*. Trijeme novi javorovi...

ČEBUTIKIN *(pleše)*. S rešetkama, oj! *(Smijeh)*.

TUSENBACH *(ljubi Andreja)*. Dođavola, hajde da pijemo. Andrjuša, hajde da pijemo pobratimstvo. I ja ću s tobom, Andrjuša, u Moskvu, na sveučilište.

SOLJONI. Na koje? U Moskvi ima dva sveučilišta.

ANDREJ. U Moskvi je jedno sveučilište.

SOLJONI. A ja vam velim, dva su.

ANDREJ. Pa neka su tri. Tim bolje.

SOLJONI. U Moskvi ima dva sveučilišta! *(Mrmljanje i psikanje.)* U Moskvi ima dva sveučilišta: staro i novo. A ako vam je neugodno slušati, ako vas moje riječi razdražuju, ja mogu da i ne govorim. Ja čak mogu i otići u drugu sobu... *(Odlazi na jedna vrata.)*

TUSENBACH. Bravo, bravo, *(Smije se.)* Gospodo, počinjite, ja sjedoh da sviram! Ala je smiješan taj Soljoni... *(Sjeda za pijanino, svira valcer.)*

MAŠA *(plešući valcer sama)*. Barun je pijan, barun je pijan, barun je pijan!

(Ulazi Nataša.)

NATAŠA *(Čebutikinu)*. Ivane Romaniču! *(Govori mu nešto, zatim tiho odlazi; Čebutikin dira Tusenbacha u rame i šapće mu nešto.)*

IRINA. Šta je?

ČEBUTIKIN. Vrijeme je da idemo. Ostajte zdravo!

TUSENBACH. Laku noć. Vrijeme je da se ide.

ANDREJ *(zbunjen)*. Krabulja ne će biti. Vidiš li, mila moja, Nataša veli da Bobik nije sasvim zdrav, pa zato... Ukratko, ja ne znam, meni je sasvim svejedno.

IRINA *(sliježući ramenima)*. Bobik da nije zdrav!

MAŠA. Kud june, tud i uže. Tjeraju, dakle valja otići. *(Irini.)* Nije bolestan Bobik, nego ona sama... Evo ovdje! *(Kuca se prstom u oči.)* Malograđanka!

(Andrej odlazi desno u svoju sobu, Čebutikin ide za njim; u dvorani se opraštaju.)

FEDOTIK. Ala je to šteta! Ja sam računao da ću lijepo provesti veče, no ako je djetešce bolesno, dabome... Ja ću mu sutra donijeti igračaka...

RODE *(glasno)*. Ja sam se danas naročito naspavao poslije ručka, misleći da ću svu noć plesati. Ta istom je devet sati!

MAŠA. Iziđimo na ulicu, pa ćemo se posavjetovati. Odlučit ćemo što i kako.

(Čuje se: »Zbogom! Ostajte zdravo!« i veseli smijeh Tusenbacha. Svi odlaze. Anfisa i sobarica raspremaju stol, gase svijetla. Čuje se kako pjeva dadilja. Andrej u kabanici i šeširu i Čebutikin tiho ulaze).

ČEBUTIKIN. Nisam dospio da se ženim, jer mi je život proletio kao munja, pa i zato što sam ludo volio tvoju mater, koja je bila udata.

ANDREJ. Ne treba se ženiti. Ne treba, jer je dosadno.

ČEBUTIKIN. Ono i jest, ali opet, samoća. Ma kako čovjek filozofirao, samoća ti je strašna stvar, golube moj... Premda, ustvari... razumije se, sve je svejedno!

ANDREJ: Hajdemo što prije.

ČEBUTIKIN. Čemu da se žurimo? Dospjet ćemo.

ANDREJ. Bojim se da me žena ne zaustavi.

ČEBUTIKIN. A!

ANDREJ. Večeras ne ću kartati, samo ću tako sjediti. Nije mi sasvim dobro... Šta da radim, Ivane Romaniču, protiv sipnje?

ČEBUTIKIN. Šta pitaš? Ne sjećam se, dragi. Ne znam.

ANDREJ. Prođimo kroz kuhinju. *(Odlaze.)*

(Netko zvoni; zatim još jedamput; čuju se glasovi, smijeh.)

IRINA *(ulazi)*. Šta je to?

ANFISA *(šapćući)*. Krabulje! *(Zvono.)*

IRINA. Reci, dadice, da nema nikoga kod kuće. Neka oproste.

(Anfisa odlazi. Irina zamišljeno hoda po sobi; uzbuđena je. Ulazi Soljoni.)

SOLJONI *(u nedoumici)*. Nema nikoga... A gdje su svi?

IRINA. Otišli kući.

SOLJONI. Čudnovato. Vi ste sama ovdje?

IRINA. Sama. *(Stanka.)* Zbogom.

SOLJONI. Malo prije nisam se dosta obuzdavao, nisam imao dosta takta. No vi niste kao ostali, vi ste uzvišeni i čisti, vi vidite istinu... Jedino vi kadri ste da me razumijete. Ja volim, duboko, beskrajno volim...

IRINA. Zbogom! Odlazite.

SOLJONI. Ja ne mogu da živim bez vas. *(Idući za njom.)* O, blaženstvo moje! *(Kroz suze.)* O, srećo! O, vi lijepe, krasne, divne oči, kakvih ne vidjeh ni u jedne žene...

IRINA *(hladno)*. Prestanite, Vasilije Vasiljiču!

SOLJONI. Prvi vam put govorim o ljubavi, i kao da nisam na zemlji, nego na drugoj planeti. *(Tare čelo.)* No, svejedno. Silom čovjek ne postaje mio, dabome... Ali sretnih suparnika ne smijem imati... Ne smijem... Kunem vam se svim svetim, suparnika ću ubiti... O, divna!

(Nataša prolazi sa svijećom.)

NATAŠA *(zaviruje u jedna vrata, pa u druga, i prolazi kraj onih, što vode u sobu njenoga muža)*. Tu je Andrej. Neka čita, vi ćete oprostiti, Vasilije Vasiljiču, ja nisam znala da ste vi tu, ja sam se raskomotila...

SOLJONI. Meni je svejedno. Zbogom. *(Odlazi.)*

NATAŠA. A ti si umorna, mila, jadna moja djevojčice. *(Ljubi Irinu.)* Treba da legneš ranije.

IRINA. Bobik spava?

NATAŠA. Spava. Ali spava nemirno. Zbilja, draga moja, ja ti htjedoh nešto reći, ali uvijek ili tebe nema, ili ja nemam kad... Bobiku je u sadašnjoj dječjoj sobi, čini mi se, hladno i vlažno. A tvoja je soba tako lijepa za dijete. Mila, rođena moja, preseli se zasad k Olji!

IRINA *(ne razumije)*. Kamo?

(Čuje se kako se pred kuću dovozi trojka sa praporcima.)

NATAŠA. Ti ćeš biti s Oljom u jednoj sobi, zasada, a tvoju sobu dat ćemo Bobiku. On je tako drag, danas mu ja velim: »Bobik, ti moj! Moj!« A on gleda u me svojim očicama. *(Netko zvoni.)* Valjda je Olga. Kako kasno dolazi!

(Sobarica pristupa Nataši i šapće joj u uho.)

NATAŠA. Protopopov? Kakav je to čudak, zove me da se prosanjkam s njim na trojci. *(Smije se.)* Kako su čudni ti

muškarci... *(Netko zvoni.)* Netko je tamo došao. Pa hajde da se prosanjkam četvrt sata... *(Sobarici.)* Reci, odmah. *(Zvoni.)* Netko zvoni... To je po svoj prilici Olga. *(Odlazi.)*

(Sobarica odjuri. Irina sjedi zamišljena; ulaze Kuligin, Olga, za njima Veršinin.)

KULIGIN. Eto ti ga na! A govorili su, da će kod njih biti večernje društvo.

VERŠININ. Čudnovato, ja sam otišao nedavno, prije pola sata, i čekali su krabulje...

KULIGIN. I Maša je otišla? Kamo je ona otišla? A zašto Protopopov dolje čeka na trojci? Koga on čeka?

IRINA. Ne ispitujte me... Umorna sam.

KULIGIN. No, hirovita...

OLGA. Jedva je svršila sjednica. Izmučila sam se. Naša je upraviteljica bolesna, pa je sad ja zamjenjujem. Glava me boli, glava, glava... *(Sjeda.)* Andrej je sinoć prokartao dvije stotine rubalja... Sav grad govori o tom...

KULIGIN. Da, i ja sam se umorio na sjednici. *(Sjeda.)*

VERŠININ. Moja žena namislila me malo prije preplašiti, umalo što se nije otrovala. Sve je dobro prošlo, i meni je drago, odmaram se sada... Dakle, valja otići? Što ćemo, dopustite da vam zaželim sve dobro. Fjodore Iljiču, odvezimo se nas dvojica nekamo! Ja ne mogu ostati kod kuće, nikako ne mogu... Hajdemo!

KULIGIN. Umoran sam. Ne idem. *(Ustaje.)* Umoran sam. Je li žena otišla kući? Tako sam željan čaja. Računao sam da ću provesti večer u prijatnom društvu i — o, fallacem hominum spem![1]... Akuzativ sa usklikom...

VERŠININ. Moram se dakle odvesti sam. *(Odlazi sa Kuliginom zviždukajući.)*

OLGA. Glava me boli, glava... Andrej je prokartao... sav grad govori... Idem da legnem. *(Ide.)* Sutra sam slobodna... O, bože moj, kako je to ugodno! Sutra slobodna, prekosutra slobodna... Glava me boli, glava... *(Odlazi.)*

IRINA *(sama).* Svi odoše. Nema nikoga.

(Sa ulice čuje se harmonika; dadilja pjeva uspavanku.)

---

[1] O, varava ljudska nado!... (lat.)

NATAŠA *(u bundi i kapi prolazi dvoranom; za njom sobarica)*. Za pola sata bit ću kod kuće. Samo da se malo provezem. *(Odlazi.)*

IRINA *(ostavši sama, čeznutljivo)*. U Moskvu! U Moskvu! U Moskvu!

Zastor

TREĆI ČIN

Olgina i Irinina soba. Lijevo i desno su kreveti, ograđeni zaslonima. Prošlo je dva sata po ponoći. Za pozornicom zvone zvona zbog požara, koji je počeo već davno. Vidi se da u kući još nisu polegli. Na divanu sjedi Maša, obučena kao obično u crnu haljinu. Ulaze OLGA i ANFISA.

ANFISA. Sjede sada dolje pod stubama ... Ja im govorim: »Izvolite gore, zar se može, velim, ovako«, — plaču. »Ne znamo, vele, gdje je tata. Ne daj, vele, bože da je izgorio.« Šta sve smisle! I napolju su neke... također svučene.

OLGA *(vadeći iz ormara haljine)*. Evo ovu sivkastu uzmi ... I evo ovu... I bluzu također... i ovu suknju uzmi dadiljice... Šta li je to, bože moj! Kirsanovska uličica sva je izgorjela, očevidno... Uzmi ovo... Uzmi ovo... *(Baca joj haljine u ruke.)* Jadni Veršininovi preplašili se... Kuća malo što im nije izgorjela. Neka prenoće kod nas... ne može ih čovjek pustiti kući... Kod jadnoga Fedotika sve je izgorjelo, ništa nije ostalo...

ANFISA. Da pozoveš Feraponta, Oljuška, inače ne ću moći nositi...

OLGA *(zvoni)*. Ne možeš da dočekaš... *(Prema vratima.)* Dođite vi, što ste tamo! *(Kroz otvorena se vrata vidi prozor, crven od požara; čuje se kako mimo kuću prolaze vatrogasci.)* Kako je to užasno. I kako čovjeku dodija!

(Ulazi Ferapont.)

OLGA. Evo uzmi i odnesi dolje... Tamo pod stubama stoje gospođice Kolotiline... daj im. I ovo daj...

FERAPONT. Razumijem. I Moskva je gorjela dvanaeste godine. Gospode bože moj! Ala su se Francuzi čudili!

OLGA. Idi, žuri se...

FERAPONT. Razumijem. *(Odlazi.)*

OLGA. Dadiljice, draga, sve im daj. Nama ne treba ništa, sve daj, dadice... Umorna sam, jedva se držim na nogama... Veršininove čovjek ne može pustiti kući... Djevojčice ćemo također k barunu, ili neka budu kod nas u dvorani... Doktor se, kao navlaš, napio, kod njega ne možemo smjestiti nikoga. I ženu Veršininovu također u salon.

ANFISA *(malaksala)*. Oljuška mila, nemoj me tjerati! Nemoj tjerati!

OLGA. Gluposti govoriš, dadiljo. Nitko tebe ne tjera.

ANFISA *(stavlja joj glavu na prsa)*. Rođena moja, zlato moje, ja se trudim, ja radim... Kad iznemognem, svi će reći: ajd otale! A kamo da pođem? Kamo? Osamdeset mi je godina. Osamdeset druga godina...

OLGA. Sjedi, dadice... Umorila si se, jadnice... *(Posjedne je na stolicu.)* Odmori se, dobra moja. Vidi je, kako je poblijedjela!

(Ulazi Nataša.)

NATAŠA. Tamo govore da treba što prije sastaviti društvo za pomoć pogorjelima. E, pa što? Misao je vrlo lijepa. Uopće, valja što prije pomoći sirotinji, to je dužnost bogatih. Bobik i Sofčica spavaju te spavaju, kao da nije bilo ništa. Kod nas je svuda toliko ljudi, kud god se čovjek makne, puna kuća. Sad u gradu vlada influenca, bojim se da je djeca ne dobiju.

OLGA *(ne slušajući je)*. Odavde se ne vidi požar, tu je mirno...

NATAŠA. Da... Ja sam valjda čupava. *(Pred ogledalom.)* Vele, da sam se ugojila... ali nije istina! Ni najmanje! A Maša spava, izmorila se, sirotica... *(Anfisi, hladno.)* Da mi nisi sjedila preda mnom! Ustaj! Odlazi odavde. *(Anfisa odlazi; stanka.)* I zašto ti držiš tu staricu, to ja ne razumijem...

OLGA *(zaprepaštena)*. Oprosti, ni ja ne razumijem...

NATAŠA. Ona nije ni za što. Ona je seljanka, treba da živi na selu... Kakvo li je to maženje! Ja volim red u kući! Suvišne čeljadi u kući ne smije biti. *(Gladi je po obrazu.)* Ti si, sirotice, umorna! Naša se upraviteljica umorila! A kad moja Sofijica odraste i stupi u gimnaziju, ja ću te se bojati.

OLGA. Ne ću ja biti upraviteljica.

NATAŠA. Izabrat će te, Olječka. To je odlučeno.

OLGA. Ja ću se odreći. Ne mogu... To nadilazi moju snagu... *(Pije vode.)* Ti si maločas bila tako gruba sa dadiljom... Oprosti, ja nisam kadra da to podnosim... smrklo mi se pred očima...

NATAŠA *(uzbuđeno)*. Oprosti, Olja, oprosti... Nisam htjela da te žalostim.

(Maša ustaje, uzima jastuk i ljutito odlazi.)

OLGA. Pojmi, mila... mi smo možda čudno odgojene, ali ja to ne podnosim. Takav me postupak muči, ja se osjećam bolesna, ja prosto klonem duhom!

NATAŠA. Oprosti, oprosti... *(Ljubi je.)*

OLGA. Svaka, pa i najmanja grubost, svaka nedelikatna riječ uzbuđuje me...

NATAŠA. Ja često govorim što ne treba, to je istina, ali priznaj, mila moja, da bi ona mogla živjeti na selu.

OLGA. Ona je već trideset godina kod nas.

NATAŠA. No sad više ne može raditi! Ili ja ne shvaćam, ili ti ne ćeš da me shvatiš. Ona nije sposobna za rad, ona samo spava ili sjedi.

OLGA. Pa neka sjedi.

NATAŠA *(začuđeno)*. Kako, neka sjedi? Ta ona je služinče. *(Kroz suze.)* Ja te ne razumijem, Olja. Ja imam dadilju, dojilju, mi imamo sobaricu, kuharicu... Našto nam još ta starica? Našto?

(Za pozornicom zvone na požar.)

OLGA. Ove sam noći ostarjela za deset godina.

NATAŠA. Mi treba da se dogovorimo, Olja. Ti u gimnaziji, ja kod kuće, tebi — škola, meni — kućanstvo. Pa ako ja što govorim o služinčadi, ja znam šta govorim; znam šta go-vo-rim... I već sutra da mi ne bude ovdje te stare kradljivke, stare babetine... *(udara nogama)* stare vještice!... Mene nitko ne smije dražiti! Ne smije! *(Došavši k sebi.)* Zaista, ako se ti ne preseliš dolje, mi ćemo se uvijek svađati. To je užasno.

(Ulazi Kuligin.)

KULIGIN. Gdje je Maša? Vrijeme je da se ide kući. Požar, vele, jenjava. *(Proteže se.)* Izgorjela je samo jedna

četvrt, a bio je vjetar, pa se ispočetka činilo kao da gori sav grad. *(Sjeda.)* Sustao sam. Olječka moja mila... Često mislim: da nije Maše, ja bih se tobom oženio, Olječka. Ti si vrlo dobra... Izmučio sam se. *(Osluškuje.)*

OLGA. Šta je?

KULIGIN. Doktor baš, kao za inat, zapao u pijančovanje, užasno je pijan. Kao za inat! *(Ustaje.)* Evo ga, ide ovamo, čini se... Čujete li? Da, amo... *(Smije se.)* Vidi ga kakav je, zaista... Ja ću se sakriti. *(Ide prema ormaru i stane u kut.)* Takav razbojnik.

OLGA. Dvije godine nije pio, a sada najedared navali te se napije... *(Odlazi s Natašom u dno sobe.)*

(Ulazi Čebutikin; prolazi sobom ne posrćući, kao da je trijezan, staje, gleda, zatim prilazi umivaoniku i počinje prati ruke.)

ČEBUTIKIN *(zlovoljan)*. Đavo da ih sve odnese... i protrese... Misle da sam ja doktor, da umijem liječiti svakojake bolesti, a ja ne znam ama baš ništa, sve sam zaboravio što sam znao, ničega se ne sjećam, ama baš ničega. *(Olga i Nataša odlaze, neopažene od njega.)* I đavo neka ih sve odnese. Prošle srijede liječio sam na Zasipu neku ženu — umrla je, i ja sam kriv što je umrla. Da... Štošta sam znao prije dvadeset i pet godina, a sada se ničega ne sjećam. Ničega. Možda ja i nisam čovjek, nego se samo gradim kao da imam i noge, i ruke, i glavu; možda ja uopće ne postojim, nego mi se samo čini da hodam, jedem, spavam. *(Plače.)* O, da mi je ne postojati! *(Prestaje plakati, zlovoljno.)* Đavo bi znao... prekjuče neki razgovor u klubu! Govore, Shakespeare, Voltaire... Ja ih nisam čitao, a gradio sam se licem kao da jesam. I drugi isto tako kao i ja. O bljutavštino! O niskosti! Pa se sjetih one žene što sam je umorio u srijedu... I svega se sjetih, i dođe mi na duši tako krivo, gadno, mrsko... odoh, napih se...

(Irina, Veršinin i Tusenbach ulaze; Tusenbach u novom i modernom civilnom odijelu.)

IRINA. Sjednimo ovdje. Ovamo ne će nitko doći.

VERŠININ. Da nije bilo vojnika, izgorio bi sav grad. Junaci! *(Tare ruke od zadovoljstva.)* Zlatan je to narod! Aj, kakvi su to junaci!

KULIGIN *(prilazeći im)*. Koliko je sati, gospodo?

TUSENBACH. Već je prošlo tri. Sviće.

IRINA. Svi sjede u dvorani, nitko ne odlazi. I taj vaš Soljoni sjedi... *(Čebutikinu.)* Vi, doktore, treba da idete spavati.

ČEBUTIKIN. Ne mari... Zahvaljujem. *(Češlja bradu.)*

KULIGIN *(smijući se)*. Naljoskao se, Ivan Romanič! *(Tapše ga po ramenu.)* Junak! In vino veritas[1], govorili su stari.

TUSENBACH. Mene sve mole da priredim koncert u korist pogorelaca.

IRINA. No, tko bi to...

TUSENBACH. Moglo bi se, ako se hoće. Marija Sergejevna, po mome mišljenju, svira divno klavir.

KULIGIN. Divno svira!

IRINA. Ona je već zaboravila. Tri godine nije svirala... ili četiri.

TUSENBACH. Ovdje u gradu ama baš nitko ne razumije muziku, ni živa duša, ali ja, ja razumijem i uvjeravam vas časnom riječi, da Marija Sergejevna svira krasno, gotovo talentirano.

KULIGIN. Imate pravo, barune. Ja mnogo volim Mašu. Ona je sjajna.

TUSENBACH. Umjeti svirati tako krasno, a u isti mah znati da te nitko, nitko ne razumije!

KULIGIN *(uzdiše)*. Da... No pristoji li se njoj da učestvuje u koncertu? *(Stanka.)* Jer ja vam, gospodo, ništa ne znam. Možda će to biti i lijepo. Moram priznati, naš je direktor dobar čovjek, čak i jako dobar, veoma pametan, no on ima takve poglede... Razumije se, njega se to ne tiče, ali ipak, ako hoćete, ja ću, recimo, govoriti s njim.

ČEBUTIKIN *(uzima u ruku sat od porculana i razgledava ga)*.

VERŠININ. Sav sam se uprljao od požara, ne izgledam pristojno. *(Stanka.)* Juče sam usput čuo kao da našu brigadu hoće da premjeste nekamo daleko. Jedni govore, u kraljevinu Poljsku, drugi — valjda u Čitu.

TUSENBACH. I ja sam čuo. Što ćemo! Grad će tada sasvim opustjeti.

IRINA. I mi ćemo otići!

---

[1] U vinu je istina (lat. poslovica).

ČEBUTIKIN *(ispušta sat, i on se razbije)*. Na komade!

(Stanka; svi su ogorčeni i zbunjeni.)

KULIGIN *(kupeći krhotine)*. Razbiti takvu skupocjenu stvar, — ah, Ivane Romaniču, Ivane Romaniču! Vi zaslužujete iz vladanja ništicu s minusom!

IRINA. To je sat pokojne mame.

ČEBUTIKIN. Može biti... Mamin, e pa mamin. Možda ja i nisam razbio, nego se samo čini da jesam. Možda nam se samo čini da postojimo, a ustvari nas i nema. Ništa ja ne znam, nitko ništa ne zna. *(Kod vrata.)* Što gledate? Nataša vodi romančić sa Protopopovim, a vi ne vidite... Vi evo sjedite tu i ništa ne vidite, a Nataša vodi romančić sa Protopopovim... *(Pjeva.)* Ovom datulom smijem li ponudit vas... *(Odlazi.)*

VERŠININ. Da... *(Smije se.)* Kako je sve to ustvari čudnovato! Kad je buknuo požar, potrčao sam brže kući; približavam se, gledam, a naša kuća zdrava i čitava, izvan opasnosti, ali moje dvije djevojčice stoje na pragu, u rublju, bez haljina, matere nema, užurbali se ljudi, jure konji, psi, a na licima mojih djevojčica uznemirenost, užas, molba, ne znam šta sve; srce mi se stegnulo, kad ugledah ta lica. Bože moj, pomislih, šta li će te djevojčice još sve morati proživjeti u toku dugog života! Zgrabim ih, trčim, i sve mislim jedno te jedno: šta li će još sve morati proživjeti na ovom svijetu! *(Zvone na požar; stanka.)* Stižem amo, a mati ovdje, viče, ljuti se.

(Maša ulazi sa jastukom i sjeda na divan.)

VERŠININ. Pa kad su moje djevojčice stajale na pragu bez haljina, a ulica bila rumena od vatre, puna strašne galame, pomislih da se nešto nalik na to događalo prije mnogo godina, kada je nenadano navalio neprijatelj, otimao, palio... A ustvari, kolike li razlike među onim što jest i što je bilo! A kad prođe još malo vremena, kojih dvjesta, trista godina, ljudi će gledati i na naš sadašnji život isto tako i sa strahom i s ironijom, sve što je sada, izgledat će ćoškasto, i teško, i vrlo neudobno, i čudno. O, zacijelo, kakav li će to biti život, kakav život! *(Smije se.)* Oprostite, ja opet zapao u filozofiranje. Dopustite da nastavim, gospodo. Meni se strašno hoće filozofirati, tako sam sada raspoložen. *(Stanka.)* Upravo kao

da svi spavaju. Ja dakle govorim: kakav će to biti život! Možete samo zamisliti... Evo ovakvih kakve ste vi, sada u gradu ima samo tri, no u kasnijim će ih naraštajima biti više, sve više i više, i doći će vrijeme kada će se sve promijeniti po vašem načinu, živjet će se na vaš način, a zatim ćete zastarjeti i vi, rodit će se ljudi, koji će biti bolji i od vas... *(Smije se.)* Danas sam nekako osobito raspoložen. Đavolski mi se hoće života... *(Pjeva.)* Nad svakom dobi ljubav vlada, blagotvoran je polet njen...[1] *(Smije se.)*

MAŠA. Tra-ra-ra?

VERŠININ. Tam-tam...

MAŠA. Tra-ta-ta?

VERŠININ. Tra-ta-ta. *(Smije se.)*

(Ulazi Fedotik.)

FEDOTIK *(igrajući).* Pogorio, pogorio! Potpuno! *(Smijeh.)*

IRINA. Kakve su to šale. Sve izgorjelo?

FEDOTIK *(smijući se).* Do temelja. Ništa nije ostalo. I gitara izgorjela, i fotografski aparat izgorio, i sva moja pisma... A htjedoh vam pokloniti bilježnicu, no i ta je izgorjela.

(Ulazi Soljoni.)

IRINA. Ne, molim vas, odlazite, Vasilije Vasiljiču, amo se ne smije.

SOLJONI. A kako to da barun smije, a ja ne smijem?

VERŠININ. Treba da odemo, zaista? Kako požar?

SOLJONI. Vele da jenjava. Ne, meni je zaista čudno, kako to da barun smije, a ja ne smijem? *(Vadi bočicu s parfemom i prska se.)*

VERŠININ. Tram-tam-tam.

MAŠA. Tram-tam.

VERŠININ *(smije se Soljonom).* Hajdemo u dvoranu.

SOLJONI. Dobro, da zapišemo. Tu misao mogao bih bolje istražiti, ali se bojim guske razdražiti... *(Gledajući Tusenbacha.)* Pi, pi, pi... *(Odlazi sa Veršininom i Fedotikom.)*

IRINA. Kako je pobudalio taj Soljoni... *(Začuđena.)* Barun spava! Barune! Barune!

---

[1] Iz Puškinova »Evgenija Onjegina«.

TUSENBACH *(trgnuvši se).* Eh, umorio sam se. Ciglana... Ne bulaznim ja, nego ću zaista skoro u tvornicu opeka, latit ću se rada... Već je bilo o tome govora. *(Irini, nježno.)* Vi ste tako blijedi, krasni, bajni... Čini mi se kao da vaše bljedilo rasvjetljuje mračni zrak poput svijetla... Vi ste žalosni, vi ste nezadovoljni životom... O pođite sa mnom, hajde da radimo zajedno!

MAŠA. Nikolaju Lvoviču, idite odavde!

TUSENBACH *(smijući se).* I vi tu? Ja ne vidim. *(Ljubi Irini ruku.)* Zbogom, ja idem... Gledam u vas sada i sjećam se kako ste, negda davno, na vaš imendan, bodri, veseli, govorili o radostima rada... I kako sam tada zamišljao sretan život! Gdje je on? *(Ljubi joj ruku.)* U očima su vam suze. Lezite spavati, već sviće... nastaje jutro... O da mi je dopušteno, da vam dam sav život svoj!

MAŠA. Nikolaju Lvoviču, idite! Kako vi to...

TUSENBACH. Odlazim... *(Odlazi.)*

MAŠA *(lijegajući).* Spavaš li, Fjodore?

KULIGIN. A?

MAŠA. Da odeš kući.

KULIGIN. Mila moja Maša, draga moja Maša...

IRINA. Ona je umorna. Daj joj da se odmori, Fedja.

KULIGIN. Idem odmah... Mila moja, sjajna ženo... volim te, jedina moja...

MAŠA *(ljutito).* Amo, amas, amat, amamus, amatis, amant[1].

KULIGIN *(smijući se).* Ne, zaista, ona je divna. Sedam godina oženjen sam tobom i sve mi se čini da smo se vjenčali tek jučer. Časna riječ. Ne, zaista, ti si divna žena. Ja sam zadovoljan, zadovoljan, zadovoljan!

MAŠA. Dodijalo mi je, dodijalo, dodijalo... *(Ustaje i govori sjedeći.)* Evo, nikako da izbijem iz glave... Naprosto da se čovjek zgrane. Sjedi mi u glavi kao čavao, ne mogu da šutim. Ja o Andreju... Ovu je kuću založio banci, i sav je novac uzela njegova žena, a kuća ne pripada samo njemu, nego nama četvorima. On to mora znati, ako je pošten čovjek.

KULIGIN. Što te briga, Maša! Šta mari? Andrjuša je dužan na sve strane, no, pa bog s njim.

---

[1] Ljubim, ljubiš, ljubi, ljubimo... i t. d. (lat.)

MAŠA. To na svaki način zaslužuje da se čovjek zgraža. *(Legne.)*

KULIGIN. Ti i ja nismo siromašni. Ja radim, idem u gimnaziju, zatim dajem satove... Ja sam pošten čovjek. Priprost... Omnia mea mecum porto[1], kako se kaže.

MAŠA. Meni ne treba ništa, ali se zgražam nad nepravdom. *(Stanka.)* Idi, Fjodore.

KULIGIN. Ti si se umorila, odmaraj se pola sata, a ja ću tamo sjediti, pričekati. Spavaj... *(Ide.)* Ja sam zadovoljan, zadovoljan, zadovoljan. *(Odlazi.)*

IRINA. Zaista, kako je postao sitničav naš Andrej, kako je ishlapio i ostario uz tu ženu! Negda se spremao da bude sveučilišni profesor, a jučer se hvalio što je naposljetku uspio da postane član zemaljske uprave. On je član zemaljske uprave, a Protopopov je predsjednik... Sav grad govori, smije se, i jedino on ništa ne zna i ne vidi... Eto, svi potrčali na požar, a on sjedi u svojoj sobi i ni brige ga. Samo svira. *(Nervozno.)* O, to je užasno, užasno, užasno! *(Plače.)* Ja ne mogu više podnositi!... Ne mogu, ne mogu!...

(Olga ulazi i sprema kod svoga stolića.)

IRINA *(glasno ridajući).* Izbacite me, izbacite me, ja više ne mogu!...

OLGA *(preplašeno).* Šta ti je, šta ti je? Mila moja!

IRINA *(ridajući).* Kamo? Kamo sve ode? Gdje je? O, bože moj! Bože moj! Sve sam zaboravila, zaboravila... zbrkalo mi se u glavi... Ne sjećam se kako se talijanski kaže prozor ili, eto, pod... Sve zaboravljam, svakim danom zaboravljam, a život prolazi i nikad se ne će vratiti, nikad, nikad mi ne ćemo u Moskvu... Vidim, da ne ćemo...

OLGA. Mila moja, mila...

IRINA *(obuzdavajući se).* O, kako sam nesretna... Ne mogu da radim, ne ću raditi. Dosta je, dosta! Bila sam telegrafistica, sada služim u gradskoj upravi i mrzim, prezirem sve, što god mi daju da radim... Već sam u dvadesetčetvrtoj godini, radim odavno, već mi se mozak osušio, omršavjela sam, postala ružna, ostarjela sam, i ništa, ništa, nikakva zadovoljstva, a vrijeme ide, i sve ti se čini da se udaljuješ od pravoga, lijepoga života, odlaziš sve dalje i dalje, u nekakvu

---

[1] Sve svoje nosim sobom (lat. poslovica).

provaliju. Ja očajavam i ne razumijem, kako sam ostala živa, kako se nisam ubila dosad...

OLGA. Nemoj plakati, djevojčice moja, nemoj plakati... ja patim.

IRINA. Ja ne plačem, ne plačem... Dosta... Evo, ne plačem više. Dosta... Dosta!

OLGA. Mila moja, govorim ti kao sestra, kao prijateljica, ako hoćeš savjet od mene, udaj se za baruna.

IRINA *(tiho plače).*

OLGA. Ta ti ga poštuješ, cijeniš ga duboko... On je, istina, ružan, no on je tako pristojan, čist... Ta čovjek se ne udaje iz ljubavi, nego zato, da izvrši svoju dužnost. Ja bar tako mislim, i udala bih se bez ljubavi. Ma tko me zaprosio, udala bih se, samo neka je pristojan čovjek. Čak i za starca bih se udala...

IRINA. Ja sam sve čekala, da ćemo preseliti u Moskvu, da ću tamo sresti pravog čovjeka, sanjarila sam o njemu, voljela ga... A pokazalo se, da je to sve besmislica, sve je besmislica...

OLGA *(grli sestru).* Mila moja, krasna sestro, ja sve razumijem; kad je barun Nikolaj Lvovič ostavio vojnu službu i došao k nama u civilnom kaputu, učinio mi se tako ružan, da sam čak zaplakala... On me zapitao: »Što plačete?« A kako da mu reknem! No dao bog, ako se ti udaš za nj, ja bih bila sretna. Jer tu se radi o nečem drugom, posve drugom.

(Nataša prolazi sa svijećom preko pozornice iz desnih vrata na lijeva, šuteći.)

MAŠA *(sjeda).* Ide kao da je ona potpalila.

OLGA. Ti si, Maša, glupa. Najglupavija u našoj porodici, to si ti. Oprosti, molim te. *(Stanka.)*

MAŠA. Došlo mi da se kajem, mile sestre. Duša mi pati. Pokajat ću se vama, a onda više nikom, nikada... Reći ću vam odmah. *(Tiho.)* To je moja tajna, no vi treba da znate sve... Ne mogu da šutim... *(Stanka.)* Ja volim, volim... Šta da duljim. Ukratko, volim Veršinina...

OLGA *(ide za svoj zaslon).* Ostavi to. Ja ionako ne čujem.

MAŠA. Šta da se radi? *(Hvata se za glavu.)* Isprva mi se činio čudan, zatim ga stadoh žaliti... zatim ga zavoljeh... zavoljeh ga sa njegovim glasom, sa njegovim riječima, nesrećama, dvjema djevojčicama...

OLGA *(iza zaslona)*. Ja ionako ne čujem. Ma kakve ti gluposti govorila, ja svejedno ne čujem.

MAŠA. Ej, ti si glupa, Olja. Volim, dakle to je moja sudbina... I on mene voli... To je sve strašno. Je li? To nije dobro? *(Vuče Irinu za ruku, privlači je k sebi.)* O, mila moja... Kako li ćemo mi proživjeti svoj život, šta će s nama biti... Kad čitaš kakav roman, čini ti se da je sve to staro i da je sve tako razumljivo, a kad sama zavoliš, onda vidiš da nitko ništa ne zna i da svak mora rješavati sam za sebe... Mile moje, sestre moje... Priznala sam vam, sada ću šutjeti... Sad ću biti kao onaj Gogoljev luđak... Šutnja... Šutnja...

(Andrej, za njim Ferapont.)

ANDREJ *(ljutito)*. Šta ti treba? Ja ne razumijem.

FERAPONT *(u vratima, nestrpljivo)*. Ja sam vam, Andreju Sergejiču, govorio već desetak puta.

ANDREJ. Prvo, ja za tebe nisam Andrej Sergejič, nego vaše visokoblagorođe.

FERAPONT. Vatrogasci mole, vaše visokoblagorođe, da im dopustite, da se provezu kroz baštu do rijeke. Inače moraju naokolo voziti, voziti — prava napast.

ANDREJ. Dobro. Reci im, dobro. *(Ferapont odlazi.)* Dodijali su mi. Gdje je Olga? *(Olga izlazi iza pregrade.)* Došao sam da mi dadeš ključ od ormara, ja sam svoj nekamo zametnuo. Ti imaš takav malen ključić.

(Olga šutke mu daje ključ; Irina odlazi za svoju pregradu; stanka.)

ANDREJ. A kakav je to golem požar! Sada jenjava. Vrag bi znao, razljutio me taj Ferapont, kazao sam mu glupost... Vaše visokoblagorođe... *(Stanka.)* O, šta ti šutiš, Olja? *(Stanka.)* Vrijeme je već jedared da se ostavimo tih gluposti i da se ne durimo onako uludo. Tu si ti, Maša, tu je Irina, no pa lijepo — objasnimo se do čista, jedamput zauvijek. Šta vi imate protiv mene? Šta?

OLGA. Pusti, Andrjuša. Sutra ćemo se objasniti. *(Uzbuđena.)* Kakva mučna noć!

ANDREJ *(vrlo zbunjen)*. Nemoj se uzbuđivati. Ja vas pitam sasvim hladnokrvno: šta vi imate protiv mene? Govorite otvoreno.

GLAS VERŠININOV. Tram-tam-tam!

MAŠA *(ustaje, glasno)*. Tra-ta-ta! *(Olgi.)* Zbogom, Olja, gospod neka je s tobom. *(Ide za pregradu, ljubi Irinu.)* Spavaj mirno... Zbogom Andreju. Idi, one su umorne... sutra ćeš se objasniti... *(Izlazi.)*

OLGA. Zaista, Andrjuša, odgodimo do sutra... *(Ide za svoju pregradu.)* Vrijeme je da se spava.

ANDREJ. Samo da kažem, pa ću otići. Odmah... Prvo, vi imate nešto protiv Nataše, moje žene, i ja to već opažam od dana svoje svadbe. Nataša je krasan, pošten čovjek, otvoren i plemenit — to je moje mišljenje. Ja svoju ženu volim i poštujem, razumijete li, poštujem i zahtijevam, da je poštuju i ostali. Ponavljam, ona je pošten, plemenit čovjek, a sva vaša nezadovoljstva, to su, oprostite, naprosto hirovi... *(Stanka.)* Drugo, vi kao da se ljutite što ja nisam sveučilišni profesor, što se ne bavim naukom. Ali ja služim u zemstvu, ja sam član zemaljske uprave, i ja tu svoju službu smatram isto tako svetom i visokom, kao što je služenje nauci. Ja sam član zemaljske uprave i ponosim se time, ako hoćete da znate... *(Stanka.)* Treće... imam još nešto da kažem... Ja sam založio kuću, ne zamolivši vas za dozvolu... U tom sam kriv, da, ali molim da mi oprostite. Mene su na to naveli dugovi... Trideset i pet tisuća... Ja više ne kartam, davno sam se okanio, no glavno što mogu reći u svoje opravdanje, to je — da ste vi djevojke, vi dobivate penziju[1], ja nisam imao... zarade, da tako kažem...

(Stanka.)

KULIGIN *(na vratima)*. Zar Maše nema ovdje? *(Usplahireno.)* Pa gdje je ona? To je čudnovato... *(Odlazi.)*

ANDREJ. Ne slušaju. Nataša je odličan, pošten čovjek. *(Hoda po pozornici, šuteći, zatim staje.)* Kad sam se ženio, mislio sam da ćemo biti sretni... No, bože moj... *(Plače.)* Mile moje sestre, drage sestre, ne vjerujte mi, ne vjerujte... *(Odlazi.)*

KULIGIN *(na vratima, usplahireno)*. Gdje je Maša? Ovdje Maše nema? Čudna stvar. *(Odlazi.)*

---

[1] Kćeri umrlih oficira dobivale su u Rusiji penziju sve do udaje, a sinovi do navršene 21. godine života.

(Zvoni na požar. Pozornica je prazna.)

IRINA *(iza pregrade)*. Olja! Tko to kuca o pod?

OLGA. To je doktor Ivan Romanič. Pijan je.

IRINA. O, kakva nemirna noć! *(Stanka.)* Olja! *(Izviruje iza pregrade.)* Jesi li čula? Brigada odlazi od nas, premještaju je nekamo daleko.

OLGA. To su samo glasovi.

IRINA. Tada ćemo ostati sami... Olja!

OLGA. No?

IRINA. Mila, draga, ja poštujem baruna, ja ga cijenim, on je krasan čovjek, ja ću poći za nj, pristajem, samo hajdemo u Moskvu! Molim te, hajdemo! Nema ništa na svijetu ljepše od Moskve! Pođimo, Olja! Pođimo!

Zastor

ČETVRTI ČIN

Stari vrt uz kuću Prozorovih. Dugačka jelova aleja, na njenom kraju se vidi rijeka. S druge strane rijeke — šuma. Desno je terasa od kuće; tu su na stolu boce i čaše; vidi se da se malo prije pio šampanjac. Podne. S ulice prema rijeci katkada prolaze kroz vrt ljudi; brzo prolazi pet vojnika. ČEBUTIKIN, u dobrom raspoloženju, koje ga ne ostavlja kroz cijeli čin, sjedi u naslonjaču, u vrtu, čekajući da ga pozovu; ima kapu i štap. IRINA i KULIGIN s ordenom oko vrata, bez brkova, i TUSENBACH, stojeći na terasi, ispraćuju FEDOTIKA i RODEA, koji silaze dolje; oba su oficira u putnim uniformama.

TUSENBACH *(ljubeći se sa Fedotikom)*. Vi ste dobri, živjeli smo tako složno. *(Ljubi se s Rodeom.)* Još jedamput... Zbogom, dragi moj!

IRINA. Doviđenja!

FEDOTIK. Ne doviđenja, nego zbogom, mi se ne ćemo više nikad vidjeti!

KULIGIN. Tko zna! *(Otire oči, smiješi se.)* Evo i ja zaplakah.

IRINA. Srest ćemo se kadgod.

FEDOTIK. Za desetak, petnaest godina? No onda ćemo se jedva prepoznati, hladno ćemo se pozdraviti... *(Snima fotografiju.)* Stojte... Još posljednji put.

RODE *(grli Tusenbacha)*. Ne ćemo se više vidjeti... *(Ljubi Irinu u ruku.)* Hvala na svemu, na svemu!

FEDOTIK *(ljutito)*. Ma stani!

TUSENBACH. Vidjet ćemo se, ako bog da. Pišite nam. Svakako pišite.

RODE *(obuhvata vrt pogledom)*. Zbogom, drveće! *(Viče.)* Hop-hop! *(Pauza.)* Zbogom, jeko!

KULIGIN. Još ćete se vi oženiti tamo u Poljskoj... Zagrlit će vas žena Poljakinja i reći će: »Kohanje!«[1] *(Smije se.)*

FEDOTIK *(pogledavši na sat)*. Ne preostaje nam više ni jedan sat. Iz naše baterije samo Soljoni ide lađom, a mi u četama. Danas odlaze tri baterije iz divizije, sutra opet tri, — i u gradu će nastati tišina i mir.

TUSENBACH. I strahovita dosada.

RODE. A gdje je Marija Sergejevna?

KULIGIN. Maša je u vrtu.

FEDOTIK. Oprostio bih se s njome.

RODE. Zbogom, treba da odem, inače ću zaplakati... *(Brzo zagrli Tusenbacha i Kuligina, ljubi Irinu u ruku.)* Predivno smo ovdje živjeli...

FEDOTIK *(Kuliginu)*. Ovo vama za uspomenu... bilježnica s malom olovkom... Mi ćemo ovuda na rijeku...

(Odlaze, oba se oglèdaju.)

RODE *(viče)*. Hop-hop!

KULIGIN *(viče)*. Zbogom!

(U pozadini se Fedotik i Rode susreću s Mašom i opraštaju se s njom; ona odlazi s njima.)

ČEBUTIKIN. A sa mnom se zaboraviste oprostiti.

IRINA. A što ste vi radili?

ČEBUTIKIN. Pa i ja nekako zaboravih. Uostalom, skoro ću se vidjeti s njima, odlazim sutra... Da... ostao mi je još jedan danak. Za godinu dana otići ću u penziju, doći ću amo i proživjeti ostatak svoga vijeka kod vas. Ostala mi samo jedna godinica do penzije... *(Stavlja novine u džep i vadi druge.)* Doći ću ovamo k vama i promijenit ću svoj način života iz temelja. Postat ću takvo tiho, ugodno, pristojno čeljade...

---

[1] ljubavi (polj.)

IRINA. A i trebalo bi da promijenite život, golubiću. Trebalo bi nekako.

ČEBUTIKIN. Da, osjećam to. *(Pjevuši tiho.)* Tarara...! bumbija... sjedim na tumbi ja...

KULIGIN. Nepopravljiv, naš Ivan Romanič! Nepopravljiv.

ČEBUTIKIN. Trebalo bi me dati vama na učenje. Onda bih se popravio.

IRINA. Fjodor je obrijao brkove. Ne mogu da ga gledam!

KULIGIN. A što?

ČEBUTIKIN. Rekao bih na što je nalik vaše lice, ali ne smijem.

KULIGIN. Šta ćemo! Tako je običaj, to je modus vivendi. Naš direktor brije brkove, pa sam se i ja obrijao, čim sam postao inspektor. Nikome se ne dopada, a meni je svejedno. Ja sam zadovoljan. S brkovima ili bez brkova, ja sam podjednako zadovoljan... *(Sjeda. U pozadini Andrej voza kolica sa uspavanim djetetom.)*

IRINA. Ivane Romaniču, golubiću, rođeni moj. Ja sam strašno uznemirena. Vi ste sinoć bili na bulevaru, recite, šta se tamo dogodilo?

ČEBUTIKIN. Šta se dogodilo? Ništa. Trice. *(Čita novine.)* Svejedno!

KULIGIN. Pričaju, da su se Soljoni i barun sreli sinoć na bulevaru u blizini kazališta...

TUSENBACH. Prestanite! Šta vi to... *(maše rukom i odlazi u kuću.)*

KULIGIN. Kod kazališta... Soljoni stao peckati baruna, a ovaj nije podnio, rekao nešto uvredljivo...

ČEBUTIKIN. Ne znam. Sve su to gluposti.

KULIGIN. U nekoj školi učitelj je na zadaći napisao »gluposti«, a učenik je pročitao »reniksa«, misleći da je napisano latinski... *(Smije se.)* Jako smiješno. Govore, da je Soljoni zaljubljen u Irinu i da je zamrzio baruna... To je razumljivo. Irina je krasna djevojka. Ona je čak nalik na Mašu. Isto tako je zamišljena. Samo što je u tebe, Irina, karakter mekši. Doduše, i u Maše je, uostalom, vrlo dobar karakter. Ja volim Mašu.

(U dnu vrta, iza pozornice: »A-u; Hop-hop!«)

IRINA *(strese se)*. Mene danas sve nekako plaši. *(Stanka.)* Kod mene je već sve gotovo, poslije ručka selim svoje stvari. Sutra ćemo se barun i ja vjenčati, isti dan putujemo u tvornicu opeka, a prekosutra sam već u školi, započinje nov život. Nekako će mi bog pomoći! Kad sam polagala učiteljski ispit, čak sam plakala od radosti, od miline... *(Stanka.)* Odmah će doći kola po stvari...

KULIGIN. Sve je to lijepo, samo što sve to nije nekako ozbiljno. Samo ideje, a ozbiljnosti malo. Uostalom, od srca ti želim uspjeha.

ČEBUTIKIN *(ganut)*. Sjajna moja, dobra... zlatna moja... Daleko ste otišli, ne može vas čovjek stići. Ja sam zaostao, upravo kao ptica selica, koja je ostarjela i ne može letjeti. Letite, mile moje, letite u ime božje! *(Stanka.)* Krivo ste učinili, Fjodore Iljiču, što ste obrijali brkove.

KULIGIN. No, dosta o tom! *(Uzdiše.)* Eto, danas će otići vojnici, i sve će opet poći po starom. Ma što se dogodilo, Maša je dobra, poštena žena, ja je jako volim i zahvaljujem sudbini. Sudbina je kod ljudi različita... Tu u trošarinskom uredu služi neki Kozirjov. Polazio je sa mnom školu, otpravili su ga iz petoga razreda gimnazije jer nikako nije mogao shvatiti ut consecutivum[1]. Sada živi u strašnoj sirotinji, boluje, a ja mu, kad ga sretnem, velim: »Zdravo, ut consecutivum.« — Da, veli, upravo consecutivum... i pritom kašlje. A meni, eto, kroz sav moj život sve polazi za rukom, ja sam sretan, imam čak orden Stanislava drugoga reda, i sada sâm predajem drugima to »ut consecutivum«. Dabome, ja sam pametan čovjek, pametniji nego mnogi drugi, ali sreća ne leži u tom...

(U kući netko svira na klaviru »Molitvu djevojke«.)

IRINA. A sutra uveče ja više ne ću slušati tu »Molitvu djevojke«, ne ću se sretati sa Protopopovim... *(Stanka.)* A Protopopov sjedi tamo u salonu; i danas je došao...

KULIGIN. Upraviteljica još nije došla?

IRINA. Nije. Poslali su po nju. Da vi samo znate kako mi je teško ovdje živjeti samoj, bez Olje... Ona stanuje u gimnaziji; ona je upraviteljica, cijeli je dan zaposlena, a ja sam sama, dosadno mi je, nemam što raditi, i mrska mi je

---

[1] Sintaktički poredak riječi u latinskom jeziku.

soba, u kojoj živim... I tako sam odlučila: ako mi nije suđeno da budem u Moskvi, znači da mora tako biti. Znači da je tako suđeno. Tu čovjek ne može ništa... Sve je božja volja, to je istina. Nikolaj Lvovič me zaprosio... E, pa što ću? Razmislila sam i odlučila. On je dobar čovjek, čak neobično dobar... I kao da su mi naprečac izrasla krila na duši, postala sam veselija, odlanulo mi je, i opet mi se prohtjelo raditi, raditi... Samo se eto sinoć nešto dogodilo, neka tajna visi nada mnom...

ČEBUTIKIN. Reniksa. Gluposti.

NATAŠA *(na prozoru)*. Upraviteljica!

KULIGIN. Došla je upraviteljica. Hajdemo.

(Ulazi sa Irinom u kuću.)

ČEBUTIKIN *(čita novine i tiho pjevuši)*. Tarara... bumbija... sjedim na tumbi ja...

(Prilazi Maša; u pozadini Andrej vozi kolica.)

MAŠA. Sjedi ovdje te sjedi...

ČEBUTIKIN. A što?

MAŠA *(sjedajući)*. Ništa... *(Stanka.)* Vi ste voljeli moju majku?

ČEBUTIKIN. Veoma.

MAŠA. A ona vas?

ČEBUTIKIN *(nakon stanke)*. Toga se više ne sjećam.

MAŠA. Je li moj ovdje? Tako je negda naša kuharica Marfa govorila o svom stražaru: moj. Je li moj ovdje?

ČEBUTIKIN. Još nije.

MAŠA. Kad čovjek hvata sreću onako u naviljcima, na komadiće, a zatim je gubi, kao ja, onda pomalo ogrubljuje, postaje zloban. *(Pokazuje sebi na prsa.)* Evo, tu u meni kipi... *(Gleda brata Andreja, koji vozi kolica.)* Eno, naš braco Andrej... Sve su nade propale. Tisuće ljudi dizali zvono, utrošilo se mnogo truda i novaca, a ono najedamput pade i razbi se. Najedamput, iz čista mira. Tako je i s Andrejom...

ANDREJ. I kada će se, naposljetku, stišati u kući. Kolika buka.

ČEBUTIKIN. Skoro. *(Gleda na sat.)* Moj je sat starinski, izbija... *(Navija sat, ovaj izbija.)* Prva, druga i peta baterija odlaze tačno u 1 sat. *(Stanka.)* A ja sutra.

ANDREJ. Zauvijek?

ČEBUTIKIN. Ne znam. Možda ću se vratiti za godinu dana. Doduše, đavo bi znao... svejedno...

(Čuje se kako negdje daleko netko svira na harfi i violini.)

ANDREJ. Opustjet će grad. Kao da ga pokriju kapom. *(Stanka.)* Nešto se dogodilo sinoć kod kazališta; svi o tom govore, a ja ništa ne znam.

ČEBUTIKIN. Ništa. Gluposti. Soljoni stao peckati baruna, a ovaj planuo pa ga uvrijedio, i naposljetku je ispalo tako, da ga je Soljoni morao pozvati na dvoboj. *(Gleda na sat.)* Čini se da je već vrijeme... U dvanaest i pô, u državnom gaju, u onom što se odavde vidi preko rijeke... Pif-paf. *(Smije se.)* Soljoni uobražava sebi da je Ljermontov, piše čak i stihove. Šalu nastranu, no to mu je već treći dvoboj.

MAŠA. Komu?

ČEBUTIKIN. Soljonom.

MAŠA. A barunu?

ČEBUTIKIN. Šta barunu? *(Stanka.)*

MAŠA. Sve mi se zbrkalo u glavi... Ipak, velim, ne bi mu se smjelo dopustiti. On baruna može raniti, a čak i ubiti.

ČEBUTIKIN. Barun je dobar čovjek, no jedan barun više ili manje na svijetu — nije li to svejedno? Neka! Svejedno! *(Za baštom se čuje vikanje: »Au! Hop-hop!«)* Čekaj. To viče Skvorcov, sekundant. Sjedi u čamcu. *(Stanka.)*

ANDREJ. Ja mislim ovako: i učestvovati u dvoboju, i prisustvovati mu, pa makar kao liječnik, to je nemoralno.

ČEBUTIKIN. To samo tako izgleda... Nas nema, ničega nema na svijetu, mi ne postojimo, nego nam se samo čini da postojimo... I zar nije sve svejedno?

MAŠA. Eto tako govore, samo govore vazdan... *(Hoda.)* Živim u takvoj klimi, sad će udariti snijeg, a onda još takvi razgovori... *(Staje.)* Ja ne idem u kuću, ja ne mogu tamo... Kad dođe Veršinin, recite mi... *(Ide po drvoredu.)* A već lete ptice selice... *(Gleda uvis.)* Labudovi ili divlje guske... Mile moje, sretnice moje... *(Odlazi.)*

ANDREJ. Opustjet će naša kuća. Otići će oficiri, otići ćete vi, sestra će se udati, a u kući ću ostati ja sâm.

ČEBUTIKIN. A žena?

(Dolazi Ferapont s papirima.)

ANDREJ. Žena je žena. Ona je poštena, pristojna, pa i dobra, no u njoj pored svega toga ima nešto što je ponižava do sitne, slijepe, rutave životinje. Na svaki način ona nije čovjek. Govorim vam kao prijatelju, kao jedinom čovjeku kome mogu otkriti svoju dušu. Ja volim Natašu, to je istina, no katkada mi se ona čini neobično trivijalna, pa se zbunim, ne shvatam zašto, uslijed čega ja nju tako volim, ili sam je barem volio...

ČEBUTIKIN *(ustaje)*. Ja ti, brate, sutra putujem, možda se nikada više ne ćemo vidjeti, pa evo ti moj savjet. Znaš, kapu na glavu, štap u ruke, pa hajde... hajde pa idi, ne osvrćući se. I čim dalje odeš, tim bolje.

(Soljoni prolazi u pozadini sa dvojicom oficira; ugledavši Čebutikina, polazi prema njemu; oficiri idu dalje.)

SOLJONI. Doktore, vrijeme je! Već je dvanaest i pô. *(Pozdravi se s Andrejom.)*

ČEBUTIKIN. Odmah. Dodijali ste mi svi vi. *(Andreju.)* Ako tko zapita za mene, reći ćeš da ću ja ovaj čas... *(Uzdiše.)* Oho-ho-ho!

SOLJONI. Nije imao kad da vrisne, a već medvjed ga pritisne. *(Ide s njim.)* Što vi stenjete, starče?

ČEBUTIKIN. No!

SOLJONI. Kako zdravlje?

ČEBUTIKIN. Kao kravlji sir.

SOLJONI. Stari se suvišno uzbuđuje. Ja sebi ne ću mnogo dopustiti, ja ću ga samo raniti kao šljuku. *(Vadi parfem i prska se po rukama.)* Eto izlio sam danas čitavu bočicu, a one sve zaudaraju. Zaudaraju mi na lešinu. *(Stanka.)* Tako... Sjećate li se stihova? A on, buntovnik, traži buru, kao da mu bura nosi mir...[1]

ČEBUTIKIN. Da. Nije imao kad da vrisne, a već medvjed ga pritisne. *(Odlazi sa Soljonim.)*

(Čuju se usklici: »Hop! A-u!« Dolaze Andrej i Ferapont.)

FERAPONT. Papire da potpišete...

ANDREJ *(nervozno)*. Okani me se, okani! Molim te!

(Odlazi s kolicima.)

---

[1] Posljednji stihovi Ljermontovljeve pjesme »Jedro«.

FERAPONT. Ta zato i postoje papiri da ih ljudi potpisuju. *(Odlazi u dubinu pozornice.)*

(Ulaze Irina i Tusenbach u slamnatom šeširu. Kuligin prolazi pozornicom, zovući: »Au, Maša, au!«)

TUSENBACH. Ovo je, čini se, jedini čovjek u gradu kojem je drago što odlazi vojska.

IRINA. To je razumljivo. *(Stanka.)* Opustjet će nam sada grad.

TUSENBACH. Mila moja, eto me odmah.

IRINA. Kamo ti?

TUSENBACH. Moram u grad, zatim... da ispratim drugove.

IRINA. To nije istina... Nikolaju, zašto si danas tako rastresen? *(Stanka.)* Što se to sinoć dogodilo kod kazališta?

TUSENBACH *(načini nestrpljivu kretnju).* Za jedan sat eto me, pa ću opet biti s tobom. *(Ljubi joj ruke.)* Ne mogu da te se nagledam... *(Zagledava joj u lice.)* Evo, već pet godina otkako te volim, a još ne mogu da se priviknem, sve mi se činiš ljepša. Kako imaš lijepu, divnu kosu! Kakve su ti oči! Sutra ću te povesti sobom, radit ćemo, bit ćemo bogati, moja će maštanja oživjeti. Ti ćeš biti sretna. Samo da nije jednoga: ti me ne voliš!

IRINA. To nije u mojoj vlasti! Ja ću ti biti žena, vjerna i poslušna, no ljubavi ne osjećam, pa što ću! *(Plače.)* Nisam voljela ni jedamput u životu. O, koliko sam sanjarila o ljubavi, sanjarim već odavno, danju i noću, ali duša mi je kao dragocjen klavir koji je zatvoren, a ključ mi se izgubio. *(Stanka.)* Pogled ti je nemiran.

TUSENBACH. Nisam spavao svu noć. U mom životu nema ništa tako strašno što bi me moglo preplašiti, i samo taj izgubljeni ključ trza mi dušu, ne da mi da spavam. Reci mi štogod. *(Stanka.)* Reci mi štogod...

IRINA. Što? Što da kažem? Što?

TUSENBACH. Bilo šta.

IRINA. Dosta. Dosta! *(Stanka.)*

TUSENBACH. Kakve trice, kakve glupe sitnice katkad u životu dobivaju neko značenje, iznenada, iz čista mira. Smiješ im se kao i prije, smatraš ih tricama, pa ipak ideš i osjećaš da nemaš snage da se zaustaviš. O, nemojmo govoriti o tome!

Ja sam veseo. Čini mi se kao da prvi put u životu vidim ove jele, javorove, breze, i sve gleda u me radoznalo i čeka. Kako li je to drveće lijepo, i kako bi ustvari, uz njega život morao biti lijep! *(Netko viče: »A-u! Hop-hop!«!)* Valja ići, vrijeme je... Evo, ovo se drvo sasušilo, pa ipak se zajedno sa drugima njiše na vjetru. Tako se i meni čini, ako umrem, ipak ću učestvovati u životu bilo na koji način. Zbogom, mila moja... *(Ljubi je u ruke.)* One tvoje isprave što si mi ih dala leže kod mene na stolu, pod kalendarom.

IRINA. I ja ću s tobom.

TUSENBACH *(usplahireno)*. Ne, ne! *(Brzo odlazi, zaustavlja se u drvoredu.)* Irina!

IRINA. Što je?

TUSENBACH *(ne znajući šta da kaže)*. Nisam danas pio kave. Reci da mi je skuhaju... *(Brzo odlazi. Irina stoji zamišljeno, zatim odlazi u pozadinu i sjeda na ljuljašku. Dolazi Andrej s kolicima, pojavljuje se Ferapont.)*

FERAPONT. Andreju Sergejiču, tâ ti papiri nisu moji nego državni. Nisam ih ja izmislio.

ANDREJ. O, gdje je ono, kamo otiđe moja prošlost, kad sam bio mlad, veseo, pametan, kad sam lijepo mislio i maštao, kad mi je nada ozarivala sadašnjost i budućnost? Zašto mi, koji smo tek počeli živjeti, postajemo dosadni, bezbojni, nezanimljivi, lijeni, ravnodušni, beskorisni, nesretni... Naš grad već postoji dvije stotine godina, ima sto tisuća stanovnika, a ni jednoga koji ne bi bio nalik na druge, nijednoga borca ni u prošlosti ni u sadašnjosti, nijednog učenjaka, nijednog umjetnika, ni iole znatnoga čovjeka, koji bi budio zavist ili strastvenu želju da se čovjek povede za njim. Samo jedu, piju, spavaju zatim umiru... rađaju se drugi i također jedu, piju, spavaju, i, da ne otupe od dosade, unose u svoj život raznolikost pomoću gadnih spletaka, rakije, karata, svađa i ogovaranja, žene varaju muževe, a muževi lažu, grade se kao da ništa ne vide i ne čuju, i neodoljiv bljutavi utjecaj ugnjetava djecu i iskra božja gasi se u njima, te postaju isto onakvi jadni mrtvaci, nalik na druge, kao što su im očevi i matere... *(Ferapontu ljutito.)* Šta ti treba?

FERAPONT. Molim? Da potpišete papire.

ANDREJ. Dodijao si mi.

FERAPONT *(pružajući papire).* Malo prije pričao vratar iz poreznog ureda. Bajagi, veli, zimus u Petrogradu bih zima dvjesta stupanja ispod ništice.

ANDREJ. Sadašnjost je odvratna, no zato, kad pomislim na budućnost, kako je lijepo! Dođe mi tako lako, tako prostrano; i u daljini svanjuje, vidim slobodu, vidim kako se ja i moja djeca oslobađamo od nerada, od kvasa, od guščetine s kupusom, od spavanja poslije ručka, od podlog parazitskog života.

FERAPONT. Da se tobož smrzlo dvije tisuće ljudi. Narod se, veli, preplašio. Ne znam je li bilo u Petrogradu ili u Moskvi.

ANDREJ *(obuzet nježnim čuvstvom).* Mile moje sestre, divne moje sestre! *(Kroz suze.)* Mašo, sestro moja...

NATAŠA *(na prozoru).* Tko tu tako glasno razgovara? Ti li si to, Andrjuša? Probudit ćeš Sofjicu. Il ne faut pas faire du bruit, la Sophie est dormée déjà. Vous êtes un ours.[1] *(Ljutito.)* Ako hoćeš da razgovaraš, daj kolica s djetetom nekom drugom. Feraponte, uzmi kolica od gospodina!

FERAPONT. Razumijem. *(Uzima kolica.)*

ANDREJ *(zbunjeno).* Ja govorim tiho.

NATAŠA *(iza prozora, tepajući svom sinčiću).* Bobik! Nestašni Bobik! Nevaljali Bobik!

ANDREJ *(oglèdajući papire).* Dobro, pregledat ću pa ću potpisati što bude potrebno, a ti ćeš opet odnijeti u upravu... *(Odlazi u kuću, čitajući papire; Ferapont vozi kolica u dubinu vrata.)*

NATAŠA *(iza prozora).* Bobik, kako je ime tvojoj mami? Mili! mili! A tko je to? To je tetka Olja! Reci teti: zdravo, Olja!

(Muzikanti-skitnice, muškarac i djevojka, sviraju na violini i harfi. Iz kuće izlaze Veršinin, Olga i Anfisa, pa časkom šutke slušaju. Prilazi im Irina.)

OLGA. Naš je vrt kao dvorište kroz koje se može prolaziti, kroza nj se prolazi i pješice i kolima. Dadiljo, daj tim muzikantima štogod!...

ANFISA *(daje muzikantima).* Idite s milim bogom, rođeni moji. *(Muzikanti se klanjaju i odlaze.)* Gorka je to sudbina.

---

[1] Ne galamite, Sofija već spava. Vi ste medvjed.

Od sitosti čovjek ne će zasvirati. *(Irini.)* Zdravo, Ariša. *(Ljubi je.)* I-ju, djetešce, sad ti ja živim!... To mi je život! U gimnaziji u državnom stanu, zajedno s Oljuškom — dade mi gospod pod stare dane. Od rođenja ja, grešnica, nisam tako živjela ... Stan veliki, državni i ja ti u njemu imam čitavu sobicu i krevetić. Sve državno. Probudim se koji put noću i — o gospode i majko božja, nema na svijetu čovjeka sretnijeg od mene!

VERŠININ *(pogledavši na sat).* Odlazimo, Olga Sergejevna. Vrijeme mi je. *(Stanka.)* Želim vam sve... Gdje je Marija Sergejevna?

IRINA. Ona je negdje u vrtu. Idem da je potražim.

VERŠININ. Budite tako dobri, meni se žuri.

ANFISA. Idem i ja da je potražim. *(Zove.)* Mašenjka, a-u! *(Odlazi zajedno s Irinom u dubinu vrta.)* Au! uu!

VERŠININ. Sve ima svoj svršetak. Tako se i mi sad, eto, rastajemo *(gleda na sat.)* Grad nam je priredio nešto kao doručak, pilo se šampanjca, gradski načelnik držao je govor, ja sam jeo i slušao, a dušom sam bio ovdje, kod vas... *(Ogledava se po vrtu.)* Navikao sam na vas.

OLGA. Hoćemo li se još kadgod vidjeti?

VERŠININ. Po svoj prilici ne ćemo. *(Stanka.)* Moja žena i obje djevojčice ostat će ovdje još oko dva mjeseca; molim vas, ako se štogod dogodi, ili ako što ustreba...

OLGA. Da, da, razumije se. Možete biti mirni. *(Stanka.)* U gradu sutra ne će biti više nijednoga vojnika, sve će postati uspomenom, i za vas, dakako, počet će nov život... *(Stanka.)* Ništa se ne zbiva po našoj volji. Ja nisam htjela biti upraviteljica, pa ipak sam postala. Nije mi, dakle, suđeno da budem u Moskvi...

VERŠININ. No... Hvala vam na svemu... Oprostite mi ako što nije bilo kako treba... Mnogo sam govorio, jako mnogo — i to mi oprostite, ne zamjerite mi.

OLGA *(briše oči).* Šta to Maša ne dolazi...

VERŠININ. Šta da vam još kažem na rastanku? O čemu da malo filozofiramo... *(Smije se.)* Život je težak. Mnogima od nas on se čini gluh i beznadan, pa ipak, valja priznati, on postaje sve vedriji i lakši, i čini se da nije daleko vrijeme kad će postati sasvim svijetlo. *(Gleda na sat.)* Vrijeme mi je, vrijeme! Negda je čovječanstvo bilo zaokupljeno ratovima, ispunjujući sav svoj život pohodima, jurišima, a sad je sve to pre-

živjelo i ostavilo za sobom prazno mjesto, koje zasada nemamo čime da popunimo; čovječanstvo strastveno traži i, razumije se, naći će. Ah, samo da nađe što prije! *(Stanka.)* Znate, da nam je k radinosti dodati obrazovanost, a obrazovanosti radinost. *(Gleda na sat.)* No meni je vrijeme ...

OLGA. Evo je, ide.

(Maša dolazi.)

VERŠININ. Dođoh da se oprostim ... *(Olga se malo udalji da ne smeta oproštaju.)*

MAŠA *(gledajući mu u lice).* Zbogom ... *(Dug poljubac.)*

OLGA. Dosta, dosta ...

MAŠA *(žestoko jeca).*

VERŠININ. Piši mi ... Nemoj me zaboraviti! Pusti me ... vrijeme je ... Olga Sergejevna, uzmite je, meni je ... već vrijeme ... zakasnio sam ... *(Ganut ljubi ruke Olgi, zatim još jedamput zagrli Mašu i brzo otiđe.)*

OLGA. Dosta je, Mašo! Prestani, draga ...

(Dolazi Kuligin.)

KULIGIN *(zbunjeno).* Ništa zato, neka se isplače, neka ... lijepa moja Maša, dobra moja Maša ... Ti si moja Maša i ja sam sretan, ma šta se dogodilo ... Ja se ne tužim, ništa ti ne prigovaram ... evo i Olga može svjedočiti ... Hajde da počnemo živjeti opet po starom, i ja ti ne ću reći nijedne riječi, ne ću ni natuknuti ...

MAŠA *(suspregžući jecanje).* Na igalu zelen hrast, na tom hrastu zlatan lanac ... na tom hrastu zlatan lanac ... Silazim s uma ... Na igalu ... zelen hrast ...

OLGA. Umiri se, Mašo ... Umiri se ... Daj joj vode.

MAŠA. Ne plačem više ...

KULIGIN. Ona više ne plače ... ona je dobra ...

(Čuje se kako u daljini muklo puče puška.)

MAŠA. Na igalu zelen hrast, na tom hrastu zlatan lanac ... Zelen mačak ... zelen hrast ... Brkam. *(Pije vode.)* Promašen život ... Sad mi ništa ne treba ... Odmah ću se umiriti ... Šta to znači, na igalu? Zašto mi je ta riječ u glavi? Brkaju mi se misli.

OLGA. Umiri se, Mašo. No, kako si pametna ... Hajdemo u sobu.

MAŠA *(ljutito)*. Ne ću ja onamo. *(Jeca, ali se odmah svladava.)* Ja u kuću više ne idem, i ne ću da idem...

IRINA. Hajde da sjednemo zajedno, pa ma i šutjeli. Ta sutra ja putujem... *(Stanka.)*

KULIGIN. Juče sam jednom deranu u trećem razredu oduzeo ove brkove i bradu... *(Stavlja sebi brkove i bradu.)* Nalik sam na profesora njemačkog jezika... *(Smije se.)* Nije li tako? Smiješna su ta dječurlija.

MAŠA. Zaista je nalik na vašega Nijemca.

OLGA *(smijući se)*. Da.

MAŠA *(plače)*.

IRINA. Dosta je Mašo!

KULIGIN. Jako je nalik...

(Dolazi Nataša.)

NATAŠA *(sobarici)*. Šta? Sa Sofijom će sjediti Protopopov, Mihajlo Ivanič, a Bobika neka preveze Andrej Sergejevič. Koliko je posla s tom djecom... *(Irini.)* Irina, ti sutra putuješ, kako li mi je žao. Ostani još bar nedjeljicu dana. *(Ugledavši Kuligina, ona vrisne; on se smije i skida brkove i bradu.)* Oh, kako ste me preplašili! *(Irini.)* Ja sam se na te naučila, nemoj misliti da će mi biti lako bez tebe! U tvoju sobu reći ću da se preseli Andrej sa svojom violinom, — pa neka tamo pili! A u njegovu sobu smjestit ćemo Sofijicu. Čudno, divno dijete! Čitava cura! Danas pogleda u me takvim očicama, i veli — »mama!«

KULIGIN. Krasno dijete, to je istina.

NATAŠA. Dakle, sutra ću biti ovdje već sama. *(Uzdiše.)* Prije svega naredit ću da se posiječe ovaj jelovi drvored, zatim evo ovaj javor. Uveče je tako ružan... *(Irini.)* Mila moja, nimalo ti ne pristaje taj pojas... To je neukusno. Trebalo bi nešta svijetlo. I naredit ću da se svuda zasadi cvijeća, mnogo cvijeća, pa će mirisati... *(Strogo)*. Zašto tu na klupi leži viljuška? *(Idući u kuću, sobarici.)* Zašto tu na klupi leži viljuška, pitam ja? *(Viče)*. Šuti!

KULIGIN. Sad se razjarila!

(Za pozornicom muzika svira marš; svi slušaju.)

OLGA. Odlaze.

(Dolazi Čebutikin.)

MAŠA. Odlaze naši. Šta ćemo... Sretan im put! *(Mužu.)* Valja ići kući... Gdje mi je šešir i ogrtač?

KULIGIN. Odnio sam ih u kuću... Odmah ću ih donijeti.

OLGA. Da, sada možemo svak svojoj kući. Vrijeme je.

ČEBUTIKIN. Olga Sergejevna!

OLGA. Što je? *(Stanka.)* Što je?

ČEBUTIKIN. Ništa... Ne znam kako da vam kažem... *(Šapće joj na uho.)*

OLGA *(preplašena).* Nije moguće?

ČEBUTIKIN. Da... takva pripovijest... Izmorio sam se, izmučio, ne ću više da govorim... *(Zlovoljno).* Uostalom, svejedno je!

MAŠA. Što se dogodilo?

OLGA *(grli Irinu).* Danas je strašan dan... Ne znam kako da ti kažem, draga moja...

IRINA. Što je? Recite brže! Šta je? Tako vam boga! *(Plače.)*

ČEBUTIKIN. Malo prije ubijen je barun u dvoboju.

IRINA *(tiho plače).* Znala sam, znala sam...

ČEBUTIKIN *(sjeda na klupu u pozadinu vrata).* Tara-rabumbija... sjedim na tumbi ja... Zato to nije svejedno!

(Tri sestre stoje priljubivši se jedna uz drugu.)

MAŠA. O, kako svira muzika! Oni odlaze od nas, jedan je otišao sasvim, sasvim, zauvijek, mi ćemo ostati same, da započnemo život iznova. Mora se živjeti, mora se živjeti...

IRINA *(naslanja glavu Olgi na grudi).* Doći će vrijeme kad će svi doznati zašto se sve to dogodilo, našto te patnje, ne će biti nikakvih tajni, a međutim, treba živjeti... treba raditi, samo raditi! Sutra ću otputovati sama, učit ću djecu u školi i sav ću život dati onima, kojima je on možda potreban. Sada je jesen, skoro će doći zima, zavit nas snijeg, a ja ću raditi, raditi...

OLGA *(grli obje sestre).* Muzika svira tako veselo, bodro, i čovjek se zaželi života! O, bože moj! Proći će vrijeme, i mi ćemo otići zauvijek, zaboravit će nas, zaboravit će nam lica, glasove, i koliko nas je bilo, no patnje naše pretvorit će se u radost za one, koji će živjeti poslije nas, i nastupit će na zemlji sreća i mir, pa će ljudi spomenuti dobrom riječi i blagosloviti

one, koji žive sada. O, mile sestre, život naš još nije dovršen... Živjet ćemo! Muzika svira tako veselo, tako radosno i čini se, još malo, pa ćemo doznati zašto živimo, zašto patimo... Da nam je znati, da nam je znati!

(Muzika svira sve tiše i tiše. Kuligin, veselo smiješeći se, nosi šešir i ogrtač. Andrej vozi kolica, u kojima sjedi Bobik.)

ČEBUTIKIN *(tiho pjevuši).* Tara... ra... bumbija... sjedim na tumbi ja... *(Čita novine.)* Svejedno! Svejedno!

OLGA. Da nam je znati, da nam je znati!

Z a v j e s a

O ŠTETNOSTI DUHANA

Scena — monolog u jednom činu

Lice:

IVAN IVANOVIČ NJUHIN, muž svoje žene, vlasnice muzičke škole i ženskog pansionata.

Scena predstavlja podijum jednog provincijskog kluba.

NJUHIN *(s dugim zaliscima, bez brkova, u starom iznošenom fraku, svečano ulazi, klanja se i popravlja prsluk).* Milostive gospođe i na neki način milostiva gospodo. *(Raščešljava zaliske.)* Mojoj ženi je bilo predloženo, da ja, u dobrotvorne svrhe, održim ovdje nekakvo popularno predavanje. No, pa što? Predavanje, pa dobro, kad je tako, neka bude predavanje — meni je sasvim svejedno. Ja, razumije se, nisam profesor i daleko sam od bilo kakvih naučnih titula, ali zato ipak već, eto, trideset godina bez prestanka, može se čak reći na štetu vlastitog zdravlja, razmišljam, a katkada čak i pišem, zamislite, naučne rasprave, naime, ne baš naučne, nego tako, oprostite na izrazu, nešto slično naučnim razgovorima. Između ostalog, ovih dana sam bio napisao ogromnu raspravu, pod naslovom: »O štetnosti nekih insekata«. Mojim kćerima se to neobično svidjelo, osobito ono o stjenicama, a ja sam je, međutim, pročitao i poderao. Konačno, svejedno je, kakogod pisao da pisao, bez perzijskog praška ne možeš. Kod nas čak u klaviru ima stjenica... Za predmet svoga današnjeg predavanja izabrao sam takoreći štetu, koju nanosi čovječanstvu upotreba duhana. Ja također pušim, ali moja žena je odredila da govorim o štetnosti duhana i, na osnovu toga, tu ne može biti nikakvog izmotavanja. Kad je o duhanu, pa neka bude o duhanu — meni je sasvim svejedno, a vama pak, milostiva gospodo, predlažem da se odnosite prema ovom mom predava-

nju s potrebnom ozbiljnošću, da u protivnom slučaju ne bi ispalo što drugo. Tko se, međutim, boji suhoparnog naučnog predavanja, kome se ne sviđa, taj ne mora slušati i može izaći van. *(Popravlja prsluk.)* Osobito molim da me pažljivo saslušaju prisutna gospoda liječnici, koji iz mog predavanja mogu crpsti mnogo korisnih podataka, jer se duhan, unatoč njegovom štetnom djelovanju, upotrebljava također i u medicini. Tako na primjer, ako muhu stavite u dozu, ona će crknuti, po svoj prilici od rastrojstva živaca. Duhan je, uglavnom biljka ... Ja, kad držim predavanje, obično namigujem desnim okom, ali vi na to ne obraćajte pažnju, to je od uzbuđenja. Ja sam vrlo nervozan čovjek, a općenito uzevši, okom sam počeo namigivati 1889. godine 13-og rujna, upravo onog dana kad je moja žena rodila, na neki način, četvrtu kćer Varvaru. Sve su se moje kćeri rodile 13-og. Uostalom *(pogledavši na sat)*, imajući u vidu nedostatak vremena, ne ćemo se udaljivati od teme predavanja. Moram vam napomenuti, naime, da moja žena drži muzičku školu i privatni pansionat, to jest, ne bi to bio baš pansionat, već nešto slično. Među nama rečeno, moja žena se rado tuži na oskudicu, ali ona ima ponešto sakriveno; tako jedno četrdesetak, pedesetak tisuća, a ja nemam ni prebijene pare, ni šuplja groša, pa — eto, što da se govori! U pansionatu ja vodim ekonomsku stranu. Kupujem namirnice, kontroliram poslugu, zapisujem rashode, prošivam teke, tamanim stjenice, vodim na šetnju ženinog psića, lovim miševe... Sinoć sam imao dužnost da izdam kuharici brašno i mast, jer je trebalo peći palačinke. A, jednom riječi, danas kad su palačinke bile gotove, moja žena je došla u kuhinju da kaže, da ih tri pitomice ne će jesti, jer su im otekli krajnici. Na taj se način ispostavilo da smo ispekli nekoliko suvišnih palačinki. Što naređujete da se s njima učini? Žena je isprva zapovjedila da se odnesu u podrum, a onda je nešto mislila, pa reče: — »Pojedi ti te palačinke, strašilo«. Kad nije raspoložena, tako me zove: strašilo, ili zmijo, ili sotono. A kakva sam ja sotona? Ona nije nikad rapoložena. I ja ih nisam pojeo, već naprosto progutao a da ih nisam ni žvakao, jer sam uvijek gladan. Jučer, na primjer, nije mi dala ni da ručam. — »Tebe, kaže, strašilo, nema čovjek zašto da hrani...« No, mi smo se *(gleda na sat)* opet zapričali i u neku ruku udaljili od teme. Nastavit ćemo. Iako biste vi, razumije se, sada radije slušali koju romancu, kakvu simfoniju ili ariju... *(Zapjeva.)*

»Mi u borbi ni okom ne ćemo trepnuti ...« Ne sjećam se više odakle je to ... A, između ostalog, zaboravio sam vam reći da u muzičkoj školi moje žene osim dužnosti ekonoma na meni leže još i predavanja iz matematike, kemije, zemljopisa, povijesti, solfeggia, književnosti i ostalog. Za ples, pjevanje i pisanje moja žena uzima poseban honorar, iako ples i pjevanje predajem također ja. Naša se muzička škola nalazi u Petopsećoj ulici, u kući br. 13. Eto, zato mi je valjda i život nesretan, jer stanujem u kući broj 13. I kćeri su mi rođene 13-og, na kući imamo 13 prozora ... Ali, čemu pričanja! Zbog pogodbe moju ženu možete naći kod kuće u svako doba, a program škole, ako želite, prodaje se kod vratara po 30 kopjejki primjerak. *(Vadi iz džepa nekoliko brošura.)* A eto, i ja vam mogu, ako želite, podijeliti. Svaki primjerak stoji 30 kopjejaka! Tko želi? *(Pauza.)* Nitko ne želi? Pa dobro, neka bude po 20 kopjejaka! *(Pauza.)* Tužno. Da, kuća broj 13! Ništa mi ne uspijeva, ostario sam, oglupavio ... Evo držim predavanje, naoko sam veseo, a zapravo tako bih želio viknuti iz svega grla, ili odletjeti nekamo preko sedam mora, iza trideset i devet zemalja. I da se nekome izjadam, da se naplačem ... Vi ćete reći: kćeri ... Kakve kćeri? ... Ja im govorim, a one se samo smiju ... Moja žena ima sedam kćeri ... Ne, zbunio sam se, čini mi se šest ... *(Brzo.)* Sedam! Najstarija od njih Ana ima 27 godina, a najmlađa 17. Poštovana gospodo! *(Osvrće se.)* Ja sam nesretan, pretvorio sam se u u budalu, u ništicu, ali u biti vi vidite pred sobom najsretnijeg među očevima. Ustvari to tako mora biti, i ja drugačije ne smijem govoriti. Kad biste vi samo znali! Proživio sam ja sa svojom ženom 33 godine i mogu reći, da su to bile najbolje godine mog života, ne baš najbolje, nego tako, uopće. Protekle su, jednom riječi, kao jedan jedini časak, pravo govoreći, vrag neka ih nosi sve. *(Osvrće se.)* Uostalom, ona, čini mi se, još nije došla, nje ovdje nema, pa se može govoriti sve što vam srce želi ... Ja se grozno bojim ... bojim se, kad me ona promatra. Da, zato i kažem: moje kćeri se ne udavaju tako dugo po svoj prilici zbog toga što su sramežljive i zato što ih muškarci nikada ne vide. Moja žena ne će upriličavati večere, a na ručkove nikoga ne poziva; to je vrlo škrta, ljutita, čangrizava dama, i zbog toga k nama nitko ne dolazi, ali ... mogu vam kazati u povjerenju *(približava se k rampi)*, kćeri moje žene mogu se vidjeti o velikim praznicima kod njihove tetke

Natalije Semjonovne, kod one iste, koja pati od reumatizma i nosi onako žutu haljinu sa crnim točkicama kao da je sva posuta bubašvabama. Tamo se priređuju i zakuske. A kada nema moje žene, može se i ovo... *(Gladi se po vratu.)* Moram vam napomenuti, da se ja napijem od jedne čašice, i time rasteretim dušu, a u isto vrijeme od toga mi je tako tužno, da to ne mogu ni iskazati; sjetim se, nekako, mladosti i zaželim, ne znam ni sam zašto, da pobjegnem, ah kad biste vi znali kako me progoni ta želja! *(S oduševljenjem.)* Bježati, odbaciti sve i bježati glavom bez obzira... Kuda? Bilo kuda ... samo pobjeći od ovog prnjavog, otrcanog, sitničavog života, koji me je pretvorio u staru, jadnu budalu, u starog jadnog idiota, pobjeći od ove glupe, plitke, opake, opake, opake škrtice, od moje žene, koja me je mučila 33 godine, pobjeći od muzike, od kuhinje, od ženinih novaca, od svih ovih sitničavosti i otrcanosti, i zaustaviti se negdje daleko, daleko u polju i stajati kao drvo, kao stup, kao strašilo za ptice, pod širokim nebom, i cijelu noć gledati kako nad tobom stoji tihi, sjajni mjesec, i zaboraviti, zaboraviti... Oh, kako bih htio da se ničega ne sjećam!... Oh, kako bih htio baciti sa sebe ovaj podli stari fračić, u kome sam se prije 30 godina vjenčao ... *(skida sa sebe frak)* u kome stalno držim predavanja u dobrotvorne svrhe... Evo ti! *(Gazi frak.)* Evo ti! Star sam, siromašan i jadan, upravo kao i ovaj prsluk sa iznošenim, izlizanim leđima. *(Pokazuje leđa.)* Meni ništa ne treba! Ja sam viši i čistiji od toga, bio sam nekada mlad, studirao na sveučilištu, sanjario, smatrao sam se čovjekom... Sada mi ništa ne treba! Ništa, osim mira... osim mira! *(Pogledavši nastranu brzo oblači frak.)* Pa to, iza kulisa stoji moja žena... Došla je čeka me tamo... *(Gleda na sat.)* Vrijeme je već prošlo... Ako vas ona upita, budite tako dobri, molim vas, recite joj da je predavanje održano... da se strašilo, to jest ja, držalo dostojanstveno. *(Gleda u strahu, nakašljava se.)* Ona gleda ovamo... *(Povišenim glasom.)* Polazeći sa stajališta, da duhan sadrži u sebi strašan otrov, o kojem sam maločas govorio, pušiti ni u kom slučaju ne treba i ja se nadam, da mogu očekivati, da će ovo moje predavanje »o štetnosti duhana« biti od koristi. Ja sam sve rekao! Dixi et animam levavi![1] *(Klanja se i svečano odlazi.)*

---

[1] Dixi et animam levavi (lat.): rekoh i olakšah dušu.

VIŠNJIK

Komedija u četiri čina

Lica:

RANEVSKA, LJUBOV ANDREJEVNA, posjednica.
ANJA, njezina kći, 17 godina.
VARJA, njena pokćerka, 24 godine.
GAJEV, LEONID ANDREJEVIČ, brat Ranevske.
LOPAHIN, JERMOLAJ ALEKSEJEVIČ, trgovac.
TROFIMOV, PJOTR SERGEJEVIČ, student.
SIMEONOV-PIŠČIK, BORIS BORISOVIČ, plemić.
CHARLOTTA IVANOVNA, guvernanta.
EPIHODOV, SEMJON PANTELEJEVIČ, blagajnik.
DUNJAŠA, sobarica.
FIRS, lakaj, starac od 87 godina.
JAŠA, mladi lakaj.
PROLAZNIK.
ŠEF STANICE.
POŠTANSKI ČINOVNIK.
GOSTI, POSLUGA.

Radnja se događa na imanju L. A. Ranevske.

PRVI ČIN

Soba, koja se sve dosada naziva dječjom sobom. Jedna vrata vode u Anjinu sobu. Zora je, uskoro će izići sunce. Već je svibanj, višnje su rascvjetale, ali u vrtu je hladno, vlažno. Prozori na sobi su zatvoreni.

(Ulaze DUNJAŠA *sa svijećom* i LOPAHIN *s knjigom pod rukom.)*

LOPAHIN. Hvala bogu, stigao je vlak. Koliko je sati?

DUNJAŠA! Brzo će biti dva. *(Gasi svijeću.)* Već je svijetlo.

LOPAHIN. Koliko li je zakasnio vlak? Najmanje dva sata. *(Zijeva i proteže se.)* Ja sam dobar, a i kakav sam samo glu-

pan ispao! Posebno sam došao ovamo da ih dočekam na stanici, i odjednom sam prespavao... Sjedeći sam zaspao. Muka... Da si me barem probudila.

DUNJAŠA. Ja sam mislila da ste vi otišli. *(Osluškuje.)* Evo, čini se da već idu.

LOPAHIN *(osluškuje).* Ne... treba primiti prtljagu, te ovo, te ono... *(Pauza.)* Ljubov Andrejevna proživjela je u inozemstvu pet godina, ne znam kakva je sada postala... Ona je dobar čovjek. Običan, jednostavan čovjek. Sjećam se kad sam bio dječak od petnaest godina, moj pokojni otac — on je tada u selu bio trgovčić — udario me šakom po licu, krv mi je pošla na nos... Zbog nečega smo zajedno došli ovamo na dvorište, on je bio pijan. Sjećam se kao sada, Ljubov Andrejevna, još mlada, tako mršava, privela me je umivaoniku, eto upravo u ovoj sobi, u dječjoj. »Ne plači, veli, seljačiću, do svadbe će proći...« *(Pauza.)* Seljačiću... Moj je otac uistinu bio seljak, a eto, ja sam u bijelom prsluku, žutim cipelama. Svinjska njuška stigla u trgovački stalež... Razlika je samo u tome, što sam eto bogat, imam mnogo novaca, a ako se promisli i pogleda, onda sam pravi pravcati seljak... *(Lista knjigu.)* Eto, čitao sam tu knjigu i ništa nisam shvatio. Čitao i zaspao. *(Pauza.)*

DUNJAŠA. A psi cijelu noć nisu spavali, osjećaju da se vraćaju gospodari.

LOPAHIN. Što je tebi, Dunjaša, tako si...

DUNJAŠA. Ruke mi se tresu. Past ću u nesvijest.

LOPAHIN. Suviše si nježna, Dunjaša. I oblačiš se kao gospođica, i kosu imaš također kao one. To ne valja. Treba misliti o sebi.

(Ulazi Epihodov s kitom cvijeća, u kratkom kaputu i sjajno očišćenim čizmama, koje silno škripe; ušavši, ispusti cvijeće.)

EPIHODOV *(podižući cvijeće).* Evo, vrtlar je poslao, kaže da se stavi u blagovaonicu. *(Daje cvijeće Dunjaši.)*

LOPAHIN. A meni ćeš donijeti kvasa.

DUNJAŠA. Odmah. *(Odlazi.)*

EPIHODOV. Ujutro je još mraz, smrzavica je tri stupnja ispod ništice, a višnje su sve u cvatu. Ne mogu biti zadovoljan našom klimom. *(Uzdiše.)* Ne mogu. Naša klima ne može kori-

stiti u pravo vrijeme. Eto, Jermolaju Aleksejiču, dopustite da vas obavijestim, prije tri dana kupio sam sebi čizme, a one, mogu vas uvjeriti, tako škripe, da se u njima ne može hodati. Čime da ih namažem?

LOPAHIN. Pusti me. Dodijao si mi.

EPIHODOV. Svaki dan mi se događa nekakva nesreća. I ja ne mrmljam, navikao sam na to i čak se smijem.

(Ulazi Dunjaša i pruža Lopahinu kvas.)

EPIHODOV. Idem ja. *(Udari se o stolac, koji se sruši.)* Eto... *(Kao da likuje.)* Eto vidite, oprostite na izrazu, kakav događaj, između ostalog... To je čak jednostavno nevjerojatno! *(Odlazi.)*

DUNJAŠA. A mene je, Jermolaju Aleksejiču, moram priznati, Epihodov zaprosio.

LOPAHIN. Šta?

DUNJAŠA. Ne znam što da radim... On je miran čovjek, i samo ponekad, kad počne govoriti, ne možeš ništa shvatiti. I lijepo je, i osjećajno, samo je nerazumljivo. Meni se on nekako i sviđa. On me ludo voli. On je nesretan čovjek, svaki mu se dan nešto dogodi. Kod nas mu se i rugaju tako: dvadeset i dvije nesreće...

LOPAHIN *(osluškuje)*. Evo, čini se, idu...

DUNJAŠA. Idu! Ta što je to sa mnom... sva sam obamrla.

LOPAHIN. Zaista idu. Idem ih dočekati. Da li će me ona prepoznati? Nismo se vidjeli pet godina.

DUNJAŠA *(uzbuđeno)*. Sad ću se srušiti... Ah, srušit ću se!

(Čuje se kako pred kuću stižu dvije kočije. Lopahin i Dunjaša brzo odlaze. Pozornica je prazna. U susjednim sobama počinje žamor. Preko pozornice, opirući se o štap, žurno prolazi Firs, koji ide da dočeka Ljubov Andrejevnu; on je u starinskoj livreji i visokom šeširu; nešto govori sam sebi, ali se ne može razabrati ni riječi. Šum iza pozornice postaje sve jači. Glas: — »Ta hajdemo ovamo«... Ljubov Andrejevna, Anja i Charlotta Ivanovna s psetancem na lancu, obučene su u putna odijela. Varja je u kaputu i rupcu, Gajev, Simeonov, Piščik, Lopahin, Dunjaša sa zamotkom i kišobranom, posluga sa stvarima — svi prolaze kroz sobu.)

ANJA. Hajdemo ovamo. Mama, sjećaš li se kakva je ovo soba?

LJUBOV ANDREJEVNA *(radosno, kroz suze)*. Dječja!

VARJA. Kako je hladno, ukočile su mi se ruke. *(Ljubovi Andrejevnoj.)* Vaše sobe — bijela i ljubičasta, ostale su iste onakve, kakve su i bile, majčice.

LJUBOV ANDREJEVNA. Dječja soba, mila moja, divna je soba ... Ovdje sam spavala kad sam bila malena ... *(Plače.)* I sada sam poput malene djevojčice ... *(Ljubi brata, Varju, pa opet brata.)* A Varja je ista kao i prije, nalik je na monahinju. I Dunjašu sam prepoznala ... *(Ljubi Dunjašu.)*

GAJEV. Vlak je kasnio dva sata. Kakav je to red? Što je to?

CHARLOTTA *(Piščiku)*. Moj pas jede i orahe.

PIŠČIK *(začuđeno)*. Zamislite!

(Odlaze svi osim Anje i Dunjaše.)

DUNJAŠA. Načekali smo se ... *(Skida Anji kaput i šešir.)*

ANJA. Nisam spavala na putu četiri noći ... sada mi je jako hladno.

DUNJAŠA. Otputovali ste u vrijeme velikog posta, onda je padao snijeg i bila smrzavica, a sada? Draga moja! *(Smije se i ljubi je.)* Načekala sam vas se, radosti moja, svetinjo ... Odmah ću vam ispričati, ne mogu ni časa počekati ...

ANJA *(umorno)*. Opet nešto ...

DUNJAŠA. Blagajnik Epihodov me je poslije Uskrsa zaprosio.

ANJA. Ti uvijek o istom ... *(Popravljajući kosu.)* Izgubila sam sve ukosnice ... *(Ona je jako umorna, čak se i ljulja.)*

DUNJAŠA. Ja već ne znam što da mislim. On me voli, tako me voli!

ANJA *(gleda u svoja vrata, nježno)*. Moja soba, moji prozori, čini mi se kao da i nisam bila otputovala! Ja sam kod kuće! Sutra ujutro ću ustati, pobjeći u park ... Oh, kad bih mogla zaspati! Nisam spavala za vrijeme cijelog puta, mučio me je nemir.

DUNJAŠA. Prije tri dana stigli su Pjotr Sergejič.

ANJA *(veselo)*. Petja!

DUNJAŠA. U kupaonici spavaju, ondje i žive. Bojim se, kažu, da ne smetam. *(Pogledavši na svoj džepni sat.)* Trebalo bi ih probuditi, ali Varvara Mihajlovna je zabranila. Ti, kaže, njega ne budi.

(Ulazi Varja, o pojasu joj visi svežanj ključeva.)

VARJA. Dunjaša, daj brže kavu... Majčica moli kavu.

DUNJAŠA. Odmah! *(Odlazi.)*

VARJA. No, hvala bogu, stigli ste. Opet si kod kuće. *(Mazeći se.)* Dušica moja je stigla! Ljepotica došla!

ANJA. Namučila sam se.

VARJA. Mogu zamisliti!

ANJA. Otputovala sam na Cvjetnicu, bilo je hladno. Charlotta cijelim putem priča, pravi nestašluke. I što li si mi tu Charlottu bacila na leđa...

VARJA. Ne smiješ ti sama putovati, dušice. Ta sedamnaest ti je godina!

ANJA. Stigli mi u Pariz, a ondje hladno, snijeg. Francuski ja govorim strašno. Mama živi na četvrtom katu, dolazim k njoj, a kod nje nekakvi Francuzi, dame, stari svećenik s knjigom, i suviše je zadimljeno, neudobno. Odjednom mi je bilo žao majke, tako žao, da sam zagrlila njenu glavu, stegla je rukama i nisam je mogla ispustiti. Mama se zatim stalno mazila, plakala...

VARJA *(kroz suze)*. Ne pričaj, ne pričaj...

ANJA. Svoj je ljetnikovac kraj Mentona odavno prodala, ništa joj više nije ostalo, ništa. Ni meni nije više ništa ostalo, jedva smo doputovale. A mama ne shvaća! Sjednemo na stanici da ručamo, a ona naručuje najskuplja jela i daje lakaju rubalj napojnice. Charlotta također. Jaša također zahtijeva svoju porciju, prosto te užas hvata. Ta mama ima lakaja Jašu, mi smo ga doveli ovamo...

VARJA. Vidjela sam tog nitkova.

ANJA. No, pa što je, kako je? Jeste li platili kamate?

VARJA. Ta gdje bi?

ANJA. Bože moj, bože moj...

VARJA. U kolovozu će biti prodaja imanja...

ANJA. Bože moj...

LOPAHIN *(zagleda kroz vrata i mekeće)*. Me-e-e... *(Odlazi.)*

VARJA *(kroz suze)*. Uh, što bih mu dala... *(Prijeti mu šakom.)*

ANJA *(grli Varju, tiho)*. Varja, on te je zaprosio? *(Varja niječno kima glavom.)* Pa on te voli... Zašto se ne objasnite, što čekate?

VARJA. Ja mislim, da između nas ne će biti ništa. On ima mnogo posla, njemu nije do mene... ne obraća pažnju na mene. Bog bio s njim, teško mi je kad ga vidim... Svi govore o našoj svadbi, svi čestitaju, a ustvari nema ničega, sve je to kao san... *(Promijenivši glas.)* Imaš broš, koji naliči na pčelu.

ANJA. To mi je mama kupila. *(Odlazi u svoju sobu, govori veselo, dječji.)* A u Parizu sam letjela u balonu!

VARJA. Dušica moja je stigla! Ljepotica mi došla!

(Dunjaša se već vratila s vrčem za kavu i kuha kavu.)

VARJA *(stoji kraj vrata)*. Hodam ja, mila moja, cijeli dan po imanju i neprestano sanjarim. Da se ti udaš za bogata čovjeka i ja bih tada bila mirnija, otišla bih u pustinju, zatim u Kijev... u Moskvu, i tako bih neprestano hodala po svetim mjestima... Hodala bih i hodala. Bilo bi prekrasno!

ANJA. U vrtu pjevaju ptice. Koliko je sad sati?

VARJA. Vjerojatno oko tri. Vrijeme ti je da spavaš, dušice. *(Ulazeći u sobu k Anji.)* Predivno!

(Ulazi Jaša s ogrtačem i putnom torbom.)

JAŠA *(prelazi preko pozornice, pažljivo)*. Može li se ovuda proći?

DUNJAŠA. I ne može vas se prepoznati, Jaša. Kakav li ste postali u inozemstvu.

JAŠA. Hm... A tko ste vi?

DUNJAŠA. Kad ste vi otputovali odavle, ja sam bila tolika... *(Pokazuje rukom visinu.)* Ja sam Dunjaša, kći Fjodora Kozojedova. Ne sjećate li se?

JAŠA. Hm... Jabučica! *(Ogleda se te je zagrli; ona krikne i ispusti posudu. Jaša brzo odlazi.)*

VARJA *(na vratima, nemirnim glasom)*. Što se tu događa?

DUNJAŠA *(kroz suze)*. Razbila sam zdjelicu...

VARJA. To je dobar znak.

ANJA *(izišavši iz svoje sobe)*. Trebalo bi mamu upozoriti: Petja je ovdje...

VARJA. Ja sam zapovjedila da ga se ne budi.

ANJA *(zamišljeno)*. Prije šest godina umro nam je otac, mjesec dana iza toga udavio se u rijeci brat Griša, lijepi sedmogodišnji dječačić. Mama to nije podnijela, otišla je, otputovala ne časeći časa... *(Zadršće.)* Kad bi ona znala kako je ja shvaćam! *(Pauza.)* A Petja Trofimov bio je Grišin učitelj, on je može podsjetiti...

(Ulazi Firs, on je u kratkom kaputu i bijelom prsluku.)

FIRS *(ide prema vrču s kavom, zabrinuto)*. Gospodarica će ovdje jesti... *(Navlači bijele rukavice.)* Je li gotova kava? *(Dunjaši, strogo.)* Ej, ti! A skorup?

DUNJAŠA. Ah, bože moj... *(Brzo odlazi.)*

FIRS *(vrpolji se oko vrča s kavom)*. Eh ti, nespretnjakovice! *(Mrmlja za sebe.)* Stigli iz Pariza... I gospodar je nekoć putovao u Pariz... u kočiji... *(Smije se.)*

VARJA. Firs, što ti to pričaš?

FIRS. Što izvolite? *(Veselo.)* Gospodarica mi je stigla! Dočekao sam! Sada mogu i umrijeti... *(Plače od radosti.)*

(Ulaze Ljubov Andrejevna, Gajev i Simeonov-Piščik; Simeonov-Piščik je u kaputiću bez rukava i u šalvarama[1]. Ulazeći, Gajev rukama i tijelom čini pokrete kao da igra na biljaru.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Kako ono ide? Čekaj da se sjetim... Žutu u kut! Dublet u sredinu!

GAJEV. Tučem u kut! Nekad smo ti i ja, sestro, spavali eto, u ovoj istoj sobi, a sada je meni već pedeset i jedna godina, kako je to čudno...

LOPAHIN. Da, vrijeme ide.

GAJEV. Što?

LOPAHIN. Vrijeme, velim, ide.

GAJEV. A ovdje miriše na pačuli[2].

---

[1] rus. šarovary, od perzij. šalvar — široke hlače, obično zavrnute u čizme.

[2] franc. patchouly (iz kineskog) — sitna istočnoindijska biljka iz koje se dobivaju parfemi jaka mirisa.

ANJA. Ja idem spavati. Laku noć, mama. *(Ljubi majku.)*

LJUBOV ANDREJEVNA. Nenagledano moje djetešce. *(Ljubi joj ruke.)* Je li ti drago što si kod kuće. Ja nikako ne mogu doći k sebi.

ANJA. Zbogom, ujače.

GAJEV *(ljubi je u lice i ruke)*. Gospod bio s tobom. Kako si slična svojoj majci! *(Sestri.)* Ti si, Ljubo, u njezinim godinama bila upravo isto takva.

(Anja pruža ruku Lopahinu i Piščiku, odlazi i zatvara za sobom vrata.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Ona se je jako umorila.

PIŠČIK. Put je zaista dug.

VARJA *(Lopahinu i Piščiku)*. Pa što, gospodo? Tri su sata, vrijeme je da se ide.

LJUBOV ANDREJEVNA *(smijući se)*. Ti si Varja, uvijek ista. *(Privlači je k sebi i ljubi.)* Eto, popit ću kavu, a onda ćemo svi otići. *(Firs joj stavlja pod noge jastučić.)* Hvala, rođeni. Ja sam navikla na kavu. Pijem je i danju i noću. Hvala ti, starče moj. *(Ljubi Firsa.)*

VARJA. Treba pogledati jesu li sve stvari stigle... *(Odlazi.)*

LJUBOV ANDREJEVNA. Zar ja to sjedim? *(Smije se.)* Željela bih skakati, mahati rukama. *(Prekriva lice rukama.)* A možda i spavam! Bog zna, koliko volim domovinu, volim je nježno, i nisam mogla gledati iz vagona, neprestano sam plakala. *(Kroz suze.)* No ipak, treba piti kavu. Hvala ti, Firse, hvala ti, moj starino. Tako sam vesela što si još živ.

FIRS. Prekjučer.

GAJEV. On slabo čuje.

LOPAHIN. Meni je vrijeme, u pet sati ujutro putujem u Harkov. Tako mi je mrsko! Htio sam vas pogledati, porazgovarati... Vi ste još uvijek prekrasni.

PIŠČIK *(teško dišući)*. Čak se poljepšala... Obučena po pariskoj modi... čim je vidjeh, poludjeh...

LOPAHIN. Eto, vaš brat, Leonid Andrejič, govori o meni da sam prostak, kulak, ali meni je to potpuno svejedno. Neka govori. Jedino bih želio da mi vi vjerujete kao i prije, da me vaše prekrasne, nježne oči gledaju kao prije. Bože moj milostivi! Moj je otac bio kmet vašega djeda i oca, ali vi, upravo

vi, učinili ste za mene nekoć tako mnogo, da sam sve zaboravio i volim vas kao da ste mi rođaka... više negoli rođaku.

LJUBOV ANDREJEVNA. Ne mogu da sjedim, nisam u stanju... *(Podigne se i šeta, silno uzbuđena.)* Ne ću preživjeti to veselje... Smijte mi se, glupa sam... Ormariću moj rođeni... *(Ljubi ormar.)* Stoliću moj...

GAJEV. A dok tebe nije bilo dadilja je umrla.

LJUBOV ANDREJEVNA *(sjeda i pije kavu).* Da, carstvo joj nebesko. Pisali su mi.

GAJEV. I Anastazij je umro. Petruška Kosoj je otišao od mene i sada živi u gradu kod pristava. *(Vadi iz džepa kutijicu s karamelama i griska.)*

PIŠČIK. Kći moja, Dašenjka... pozdravlja vas...

LOPAHIN. Želio bih da vam kažem nešto jako ugodno, veselo. *(Pogledavši na uru.)* Odmah ću otići, nemam vremena da pričam... ali, ja ću u dvije, tri riječi. Vama je već poznato, da se vaš višnjik prodaje za dugove, licitacija je objavljena za 22. kolovoza, ali vi se ne uznemirujte, draga moja, spavajte mirno, postoji izlaz... Evo moj prijedlog! Molim, slušajte pažljivo! Vaše imanje nalazi se samo dvadesetak vrsta od grada, ovdje je sagrađena željeznica, i ako višnjik i zemlju oko rijeke razbijete na parcele i iznajmite zatim u zakup kao ljetnikovce, imat ćete najmanje dvadeset i pet tisuća prihoda.

GAJEV. Oprostite, ne govorite gluposti!

LJUBOV ANDREJEVNA. Ja vas uopće ne razumijem, Jermolaju Aleksejiču.

LOPAHIN. Ubirat ćete od izletnika najmanje 25 rubalja godišnje za desetinu, i ako to sada objavite, ja se kladim o što hoćete, da do jeseni u vas ne će ostati nijednog slobodnog komadića, sve će raznijeti. Jednom riječi, vi ste spaseni, čestitam vam. Položaj je divan, rijeka duboka. Samo, naravno, treba počistiti, urediti... na primjer, recimo, srušiti sve stare građevine, eto ovu kuću, koja više nije ni za što, posjeći stari višnjik...

LJUBOV ANDREJEVNA. Posjeći? Dragi moj, oprostite, vi ništa ne shvaćate. Ako u cijeloj guberniji postoji nešto zanimljivo, čak znamenito, onda je to samo naš višnjik.

LOPAHIN. Značajno je u tom vrtu samo to, što je on jako velik. Višnje rode jednom u dvije godine, a i s tim se nema kuda, nitko ne kupuje.

GAJEV. I u »Enciklopedijskom rječniku« se spominje taj višnjik.

LOPAHIN *(pogledavši na sat).* Ako ništa ne smislimo i ničemu se ne domislimo, onda će 22. kolovoza i višnjik i cijelo imanje biti prodano na dražbi. Sad odlučite! Drugog izlaza nema, kunem vam se! Nema ga i nema!

FIRS. U prijašnje vrijeme, prije četrdeset do pedeset godina, višnje su se sušile, pravili su od njih kompot, marinirali ih, kuhali slatko i, događalo se...

GAJEV. Firs, ušuti.

FIRS. I događalo se, da su sušene višnje kolima odvozili u Moskvu i u Harkov. Bilo je novaca! A sušena je višnja onda bila meka, sočna, slatka, mirisna... Poznavali su onda način kako se radi...

LJUBOV ANDREJEVNA. A gdje je sada taj način?

FIRS. Zaboravljen. Nitko se ne sjeća.

PIŠČIK *(Ljubovi Andrejevnoj).* Kako je u Parizu? Što ima nova? Jeste li jeli žabe?

LJUBOV ANDREJEVNA. Jela sam krokodile.

PIŠČIK. Zamislite...

LOPAHIN. Dosada su u selu boravili samo plemići i seljaci, a sada su se pojavili i građani. Svi su gradovi, čak i oni najmanji, sada okruženi ljetnikovcima. I, može se reći, ljetnikovci će se za kakvih dvadesetak godina neobično razmnožiti. Sad ljetovalac samo pije čaj na balkonu, ali može se dogoditi, da će se na svojoj jedinoj desetini on baviti gospodarstvom, i onda će vaš višnjik postati sretan, bogat, raskošan...

GAJEV *(smućeno).* Kakve gluposti!

(Ulaze Varja i Jaša.)

VARJA. Majčice, ovdje su vam dva telegrama. *(Izabire ključ, i bučno otključava starinski ormar.).* Evo ih.

LJUBOV ANDREJEVNA. To je iz Pariza. *(Kida telegrame ne pročitavši ih.)* S Parizom je svršeno...

GAJEV. A znaš li ti, Ljuba, koliko je godina tome ormaru? Prije nedjelju dana izvukao sam donju ladicu, gledam, a ondje u drvetu utisnute brojke. Ormar je načinjen točno prije stotinu godina. Što veliš? A? Mogao bi se proslaviti ju-

bilej. Mrtva je stvar, a svejedno, bilo kako bilo, to je ormar za knjige.

PIŠČIK *(začuđeno)*. Sto godina... Zamislite!...

GAJEV. Da... To je stvarčica... *(Opipavši ormar.)* Dragi, mnogocijenjeni ormaru! Pozdravljam tvoje prisustvo, koje je eto više od stotinu godina bilo upereno prema svijetlim idealima dobra i pravednosti; tvoj šutljivi poziv na plodonosni rad nije oslabio tokom stotinu godina, bodreći *(kroz plač)* kroz pokoljenja smjelost našega roda, vjeru u sretniju budućnost i odgajajući u nama ideale dobrote i društvene svijesti. *(Pauza.)*

LOPAHIN. Da...

LJUBOV ANDREJEVNA. Lenja, ti si još uvijek isti.

GAJEV *(malo zbunjen)*. Od kugle desno u kut! Tučem u srednju!

LOPAHIN *(pogledavši na sat)*. Eh, meni je vrijeme.

JAŠA *(pruža Ljubovi Andrejevnoj lijek)*. Možda ćete sada uzeti lijek...

PIŠČIK. Ne treba uzimati medikamente, draga... od njih ni štete, niti koristi... Dajderte to ovamo... mnogopoštovana. *(Uzima tablete, sipa ih sebi na dlan, puše u njih, stavlja ih u usta i guta, pijući usto kvas.)* Eto!

LJUBOV ANDREJEVNA *(uplašeno)*. Ta vi ste poludjeli!

PIŠČIK. Sve sam tablete uzeo.

LOPAHIN. Kakav proždrljivac! *(Svi se smiju.)*

FIRS. Bili su oni kod nas na Cvjetnicu, pola vedra krastavaca su pojeli... *(mrmlja)*.

LJUBOV ANDREJEVNA. O čemu on to govori?

VARJA. Već tri godine tako mrmlja. Navikli smo na to.

JAŠA. Staračko doba.

(Charlotta Ivanovna u bijeloj haljini, jako mršava, utegnuta s lornjetom za pojasom, prolazi preko pozornice.)

LOPAHIN. Oprostite, Charlotta Ivanovna, nisam još dospio da se pozdravim s vama. *(Hoće da joj poljubi ruku.)*

CHARLOTTA *(ustežući ruku)*. Ako vam dopustim da mi poljubite ruku, vi ćete zatim poželjeti da me poljubite u lakat, a zatim u rame...

LOPAHIN. Danas nemam sreće. *(Svi se smiju.)* Charlotta Ivanovna, pokažite svoju vještinu!

LJUBOV ANDREJEVNA. Charlotta, pokažite trik!

CHARLOTTA. Ne ću. Moram ići spavati. *(Odlazi.)*

LOPAHIN. Za tri tjedna ćemo se vidjeti. *(Cjeluje Ljubovi Andrejevnoj ruku.)* A sad zbogom. Vrijeme je. *(Gajevu.)* Doviđenja. *(Ljubi se s Piščikom.)* Doviđenja. *(Pruža ruku Varji, zatim Firsu i Jaši.)* Ne ide mi se. *(Ljubovi Andrejevnoj.)* Ako smislite ono o ljetnikovcima i odlučite, dajte mi na znanje, ja ću dobiti pedeset tisuća zajma. Ozbiljno promislite o tome.

VARJA *(ljutito)*. Ta otiđite već jednom!

LOPAHIN. Odlazim, odlazim... *(Odlazi.)*

GAJEV. Nitkov. Uostalom, oprostite... Varja se udaje za njega, to je Varjin zaručničić.

VARJA. Ujo, ne govorite koješta.

LJUBOV ANDREJEVNA. Pa što, Varja, meni će biti vrlo drago. On je dobar čovjek.

PIŠČIK. Čovjek je, treba reći istinu... najpoštovaniji... I moja Dašenjka... isto govori, da... mnoge stvari priča. *(Zahrče, ali se odmah rasani.)* A usput, mnogopoštovana, posudite mi... uzajmite mi 240 rubalja... sutra moram platiti kamate...

VARJA *(uplašeno)*. Nema! Nema!

LJUBOV ANDREJEVNA. Ja uistinu nemam ništa.

PIŠČIK. Naći će se. *(Smije se.)* Nikad ja ne gubim nadu. Eto, mislim, već je sve propalo, odoh, a ono gle — preko moje zemlje prošla željeznica, i... meni platiše. I tako će se možda još nešto dogoditi, ako ne danas, onda sutra... Dašenjka će dobiti na lutriji dvjesta tisuća... ima ona srećku.

LJUBOV ANDREJEVNA. Popijte kavu, možemo ići spavati.

FIRS *(četkom čisti Gajeva, poučno)*. Opet niste obukli one hlačice. Pa što da radim s vama?

VARJA *(tiho)*. Anja spava. *(Tiho otvara prozor.)* Već je izišlo sunce, nije hladno. Pogledajte, majčice: kako prekrasno drveće! Bože moj, kakav zrak! Čvorci pjevaju!

GAJEV *(otvara drugi prozor)*. Cio vrt je bijel. Nisi li zaboravila, Ljubo? Eno, ona duga aleja ide ravno, ravno, upravo kao odmotan remen, ona sja noću kad je mjesečina. Sjećaš li se? Nisi li zaboravila?

LJUBOV ANDREJEVNA *(gleda kroz prozor u vrt)*. O, djetinjstvo moje, nevinosti moja! U ovoj dječjoj sobi sam

spavala, gledala sam odatle u vrt, sreća se budila sa mnom svako jutro, a on je bio isti ovakav, ništa se nije promijenio. *(Smije se od sreće.)* Sav je bijel, sav! O, vrte moj! Nakon mračne kišne jeseni i hladne zime, ti si opet mlad, pun sreće, nebeski anđeli te nisu napustili... Kad bih mogla skinuti sa svojih grudi i ramena teški kamen, o, kad bih mogla zaboraviti prošlost!

GAJEV. Da, i vrt će prodati za dugove, zar to nije čudno...

LJUBOV ANDREJEVNA. Pogledajte, pokojna mama ide po vrtu... u bijeloj haljini! *(Smije se od veselja.)* To je ona.

GAJEV. Gdje?

VARJA. Bog bio s vama, majčice.

LJUBOV ANDREJEVNA. Nikoga nema, pričinilo mi se. Desno, kuda se skreće prema sjenici, savilo se bijelo drvo, nalik na ženu...

(Ulazi Trofimov u iznošenom studentskom mundiru, ima naočari.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Kakav čudesni vrt! Bijele gomile cvjetova, plavo nebo...

TROFIMOV. Ljubov Andrejevna! *(Ona se okrene prema njemu.)* Samo ću vas pozdraviti i odmah otići. *(Vatreno joj ljubi ruku.)* Bilo mi je naloženo da čekam do jutra, ali nisam mogao iščekati...

(Ljubov Andrejevna gleda u nedoumici.)

VARJA *(kroz suze).* To je Petja Trofimov...

TROFIMOV. Petja Trofimov, bivši učitelj vašega Griše... Zar sam se tako promijenio?

(Ljubov Andrejevna ga grli i tiho plače.)

GAJEV *(zbunjeno).* Dosta je, dosta, Ljuba.

VARJA *(plače).* Ta govorila sam ti, Petja, da počekamo do sutra.

LJUBOV ANDREJEVNA. Griša moj... moj dječačić... Griša... sine...

VARJA. Ta što da se radi, majčice. Volja božja.

TROFIMOV *(blago, kroz suze)*. Dosta, dosta ...

LJUBOV ANDREJEVNA *(tiho plače)*. Dječak je umro, udavio se ... Zbog čega? Zbog čega, prijatelju moj? *(Tiše.)* Ondje Anja spava, a ja glasno govorim ... podižem buku ... Pa kako je, Petja? Zbog čega ste tako poružnjeli? Zašto ste se tako postarali?

TROFIMOV. Jedna me je žena u vagonu nazvala ovako: ćelavi gospodin.

LJUBOV ANDREJEVNA. Onda ste bili još dječak, dragi mali student, a sada vam kose više nisu guste, imate naočari. Zar još uvijek studirate? *(Ide prema vratima)*.

TROFIMOV. Izgleda da ću biti vječni student.

LJUBOV ANDREJEVNA *(ljubi brata, a zatim Varju)*. No, sad idite spavati ... Ostario si i ti, Leonide.

PIŠČIK *(ide za njom)*. Znači, sad na spavanje ... Oh, moja podagra. Ostat ću kod vas ... Ja bih, Ljubov Andrejevna, draga moja, sutra ujutro ... 240 rubalja ...

GAJEV. On neprestano tjera svoje.

PIŠČIK. 240 rubalja ... da platim kamate banci.

LJUBOV ANDREJEVNA. Nemam ja novaca, mili.

PIŠČIK. Vratit ću, mila ... Svota je malena ...

LJUBOV ANDREJEVNA. Pa dobro, Leonid će vam dati... Daj mu ti, Leonide.

GAJEV. Ako dadem njemu, osta mi prazan džep.

LJUBOV ANDREJEVNA. Pa što da se radi, daj ... njemu je potrebno ... Vratit će ...

(Ljubov Andrejevna, Trofimov, Piščik i Firs odlaze. Ostaju Gajev, Varja i Jaša.)

GAJEV. Sestra se još nije odvikla razbacivanja novca. *(Jaši.)* Otiđi, dragi, od tebe zaudara na kokoši.

JAŠA *(s osmijehom)*. A vi ste, Leonidu Andrejeviču, još uvijek isti kao što ste i bili.

GAJEV. Što? *(Varji.)* Što je rekao?

VARJA *(Jaši)*. Majka ti je došla iz sela, od jučer sjedi u sobi za služinčad, želi da te vidi ...

JAŠA. Bog bio s njom!

VARJA. Ah, bestidniče!

JAŠA. Jako mi je potrebna. Mogla je i sutra doći *(Odlazi.)*

VARJA. Majčica je ista kao što je i bila, nimalo se nije promijenila. Da je na njezinu, ona bi sve razdavala.

GAJEV. Da ... *(Pauza.)* Kad se protiv neke bolesti propisuje jako mnogo lijekova, onda to znači, da je bolest neizlječiva. Ja razmišljam, naprežem mozak, imam mnogo lijekova, jako mnogo i, znači ustvari, nemam nijednog. Dobro bi bilo od nekoga nešto naslijediti, dobro bi bilo udati našu Anju za jako bogata čovjeka, dobro bi bilo otputovati u Jaroslavlj i potražiti sreću kod tetkice grofice. Ta tetka je jako, jako bogata.

VARJA *(plače).* Kad bi bog dao.

GAJEV. Ne deri se. Tetka je jako bogata, ali nas ne voli. U prvom redu, sestra se udala za advokata, on nije bio plemić ...

(Anja se pojavljuje na vratima.)

GAJEV. Udala se za neplemića i ponašala se ne baš posve kako treba. Ona je lijepa, dobra, divna, ja je jako volim, ali kako god smišljao olakšavajuće okolnosti, treba ipak priznati da je kriva. To se osjeća u njezinu najmanjem pokretu.

VARJA *(šapnuvši).* Anja stoji na vratima.

GAJEV. Šta? *(Pauza.)* Čudno, nešto mi je palo u desno oko ... nekako slabo vidim na nj. I u četvrtak, kad sam bio u okružnom sudu ...

(Ulazi Anja.)

VARJA. Anja, a zašto ti ne spavaš?

ANJA. Ne spava mi se. Ne mogu.

GAJEV. Mrvice moja. *(Ljubi je u lice i u ruke.)* Dijete moje ... *(Kroz suze.)* Ti nisi moja nećakinja, ti si moj anđeo, sve moje. Vjeruj mi, vjeruj ...

ANJA. Vjerujem ti, ujače. Tebe svi vole, cijene ... ali, mili ujače, ti moraš šutjeti, samo šutjeti. Što si govorio malo prije o mojoj mani, o svojoj sestri? Zašto si to govorio?

GAJEV. Da, da ... *(Njezinom rukom prekriva sebi lice.)* To je ustvari užasno! Bože moj! Bože, spasi me! I danas sam držao govor pred ormarom ... to je tako glupo! I tek kad sam završio, shvatio sam kako je bilo glupo.

VARJA. Istina je, ujko, trebali biste šutjeti. Šutite i — gotovo.

ANJA. Ako budeš šutio, i ti sam ćeš biti mirniji.

GAJEV. Šutim. *(Ljubi Anji i Varji ruke.)* Šutim. Samo ću o poslu pričati. U četvrtak sam bio u okružnom sudu, no, i sastalo se društvo, počeo je razgovor o ovome i onome, i, čini se, da će se moći izraditi zajam uz mjenicu, da platimo kamate banki.

VARJA. Kad bi nam bog pomogao!

GAJEV. U utorak ću poći, još ću jednom porazgovarati. *(Varji.)* Ne plači. *(Anji.)* Tvoja mama neka porazgovori s Lopahinom, on joj naravno ne će odbiti... A ti ćeš, čim se odmoriš, otići u Jaroslavlj grofici, tvojoj bakici. Eto, tako ćemo raditi s tri strane — i stvar će biti u našim rukama. Kamate ćemo platiti, ja sam uvjeren... *(Uzima u ruke bonbon.)* Kunem se čašću, kunem se čime hoćeš, imanje ne će biti prodano! *(Uzbuđeno.)* Kunem se svojom srećom! Evo ti moje ruke, nazovi me prljavim, beskarakternim čovjekom ako dopustim da dođe do dražbe! Kunem se cijelim svojim bićem!

ANJA *(vratio joj se mir, sretna je.)* Kako si ti dobar, ujače, kako si pametan! *(Grli ga.)* Ja sam sad mirna! Mirna sam! Ja sam sretna!

(Ulazi Firs.)

FIRS *(prijekorno).* Leonidu Andrejiču, ne bojite li se boga? Ta kada ćete spavati?

GAJEV. Odmah, odmah. Idi ti, Firse. Ja ću se već sam skinuti. No, dječice, haja-haja... Potankosti sutra, a sada idite spavati. *(Ljubi Anju i Varju.)* Ja sam čovjek iz osamdesetih godina... Ne hvale to vrijeme, ali ipak mogu reći da sam zbog svojih uvjerenja pokupio dosta toga u životu. Ne vole me seljaci bez razloga. Seljaka treba poznavati! Treba znati s kakvom...

ANJA. Ti opet, ujače!

VARJA. Ujače, šutite.

FIRS *(ljutito).* Leonidu Andrejiču!

GAJEV. Idem, idem... Legnite vi. Sa dvije mantinele u sredinu! Udaram slobodnog... *(Odlazi, a za njim se vuče Firs.)*

ANJA. Sad sam mirna. U Jaroslavlj mi se ne ide, ne volim bakicu, ali sam ipak mirna. Hvala ujaku. *(Sjeda.)*

VARJA. Treba spavati. Idem. A dok tebe nije bilo, ovdje je bilo nezadovoljstva. U staroj sobi za služinčad, kako ti je poznato, žive samo stari sluge: Jefimuška, Polja, Jevstignej

i Karp. Oni su počeli puštati k sebi na noćenje nekakve prolaznike — ja sam to prešutjela. Samo odjednom čujem, pronio se glas, kao da sam ja zapovjedila da ih se hrani jedino grahom. Od škrtosti, znaš... I sve to Jevstignej... Dobro, mislim ja. Ako je tako, mislim, onda počekaj. Zovem ja Jevstigneja... *(Zijeva.)* Dolazi on... Kako ti to, velim, Jevstigneju... glupane jedan... *(Pogledavši Anju.)* Anječka!... *(Pauza.)* Zaspala je... *(Hvata Anju za ruku.)* Hajdemo u posteljicu .. Hajdemo!... *(Vodi je.)* Dušice moja, zaspala! Hajdemo!... *(Odlaze.)*

(Daleko izvan vrta pastir svira na svirali. Trofimov prolazi preko pozornice i, ugledavši Varju i Anju, zaustavlja se.)

VARJA. Pssst... Ona spava... spava... Hajdemo, rođena.

ANJA *(tiho, u polusnu).* Tako sam umorna... neprestano praporci... Ujače... dragi i mama i ujak...

VARJA. Hajdemo, draga, hajdemo... *(Odlaze u Anjinu sobu.)*

TROFIMOV *(razdragano).* Sunašce moje! Proljeće moje!

Zastor

DRUGI ČIN

Polje. Stara, nakrivljena, već davno zapuštena sjenica, uz nju je zdenac, veliko kamenje, koje je sigurno nekoć služilo kao nadgrobni spomenik. Stara klupa. Vidi se put koji vodi na imanje Gajeva. Sa strana, uzdižući se visoko, stoje tamni jablani: ondje počinje višnjik. U daljini niz telegrafskih stupova, a daleko, daleko na horizontu ocrtava se nejasno veliki grad, koji se vidi jedino u vrlo lijepo, vedro vrijeme. Uskoro će zaći sunce. CHARLOTTA, JAŠA i DUNJAŠA sjede na klupi; EPIHODOV stoji podalje i svira na gitari. Svi su zamišljeni. CHARLOTTA ima na sebi staru kapu; skinula je pušku s ramena i popravlja kopču na remenu.

CHARLOTTA *(zamišljeno).* Ja ne posjedujem pravi pasoš, pa ne znam koliko mi je godina, te mi se neprestano čini, da sam mlađahna. Kad sam bila malena djevojčica, moj otac i mamica putovali su po sajmovima i priređivali vrlo lijepe

predstave. A ja sam izvodila salto-mortale i pravila razne akrobacije. A kad su tatica i mamica umrli, uzela me je k sebi jedna Njemica i dala me u škole. Lijepo. Odrasla sam, zatim sam pošla u guvernante. A otkuda sam i tko sam — ja ne znam... Tko su mi roditelji, možda se i nisu vjenčali... ne znam... *(Izvadi iz džepa krastavac i jede.)* Ništa ne znam. *(Pauza.)* Tako bih htjela porazgovarati, a nemam s kim... Nemam nikog svoga.

EPIHODOV *(svira na gitari i pjeva).* »Što mi je do bučnoga svijeta, što mi je do prijatelja i neprijatelja...« Kako je ugodno svirati na mandolini!

DUNJAŠA. To je gitara, a ne mandolina. *(Gleda se u ogledalo i pudra.)*

EPIHODOV. Za bezumnika koji je zaljubljen, to je mandolina... *(Pjeva.)* »Kad bi srce bilo ogrijano žarom uzajamne ljubavi...«

(Jaša ga prati.)

CHARLOTTA. Strašno pjevaju ti ljudi... fuj! Zavijaju kao šakali!

DUNJAŠA *(Jaši).* Ipak, kakva li je sreća boraviti u inozemstvu.

JAŠA. Pa naravno. Ne mogu, a da se ne saglasim s vama. *(Zijeva, a zatim pali cigaretu.)*

EPIHODOV. Jasna stvar. U inozemstvu su svi već odavno u punoj formi.

JAŠA. Samo se po sebi razumije.

EPIHODOV. Ja sam obrazovan čovjek, čitam razne knjige, značajne, ali nikako ne mogu da shvatim pravac, što zapravo želim, da li želim živjeti, ili se ustrijeliti, da tako kažem, no zato ipak uza se nosim revolver. Evo ga... *(Pokazuje revolver.)*

CHARLOTTA. Završila sam. Sad ću otići. *(Stavlja pušku preko ramena.)* Ti si, Epihodove, jako pametan čovjek i jako strašan. Mora da te do ludila vole žene. Brrr! *(Odlazi.)* Ti pametnjakovići su svi tako glupi, nemam s kime da porazgovaram... Neprestano sama, sama, nikoga nemam i... i tko sam ja, zašto živim, nepoznato mi je... *(Polako odlazi.)*

EPIHODOV. Pravo govoreći, ne dotičući se drugih stvari, moram se, između ostalog izraziti o sebi tako, da se sudbina prema meni ponaša bez sažaljenja, kao oluja prema malome

brodu. Ako dopustimo da se varam, zašto li se onda danas ujutro probudih, da reknem kao primjer, gledam — a na prsima mi golem pauk... Evo ovakav. *(Pokazuje s obje ruke.)* Isto tako, uzmeš kvasa da se napiješ, a kad tamo, gledaš, a u njemu nešto sasvim odvratno, kao na primjer žohar. *(Pauza.)* A jeste li vi čitali Bucklea? *(Pauza.)* Želio bih vas uznemiriti s nekoliko riječi, Avdotjo Fjodorovna.

DUNJAŠA. Govorite.

EPIHODOV. Ja bih želio razgovarati s vama nasamo... *(Uzdiše.)*

DUNJAŠA *(zbunjeno)*. Dobro... samo mi najprije donesite moj ogrtač... Visi kraj ormara... ovdje je pomalo hladno...

EPIHODOV. Dobro... donijet ću... Sad znam što mi je raditi s revolverom... *(Uzima gitaru i odlazi pjevajući.)*

JAŠA. Dvadeset i dvije nesreće! Glup čovjek, među nama rečeno! *(Zijeva.)*

DUNJAŠA. Ustrijelio se, ne dao bog. *(Pauza.)* Postala sam nervozna, neprestano se uzbuđujem. Mene su još kao djevojčicu dali gospodi, i sad sam se odučila od prosta života, pa evo, ruke su mi bijele, kao u gospođe. Postala sam nježna, tako osjetljiva, plemenita, svega se bojim... Strašno je ovako. I ako me vi, Jaša prevarite, ja ne znam što će se dogoditi s mojim živcima.

JAŠA *(ljubi je)*. Jabuko! Naravno, svaka djevojka treba da pazi na sebe, i ja više od svega mrzim kad se djevojka ružno ponaša.

DUNJAŠA. Strastveno sam vas zavoljela, vi ste obrazovani, možete o svemu razgovarati. *(Pauza.)*

JAŠA *(zijeva)*. E, da... Ja mislim tako: ako djevojka nekoga voli, ona je onda, znači, nemoralna. *(Pauza.)* Ugodno je popušiti cigaru na svježem zraku... *(Osluškuje.)* Idu ovamo... To su gospodari...

(Dunjaša ga naglo zagrli.)

JAŠA. Idite prema kući, kao da ste se išli kupati na rijeku, idite ovom stazicom, jer će nas inače vidjeti i pomisliti da sam ja s vama imao sastanak. To ne mogu podnositi.

DUNJAŠA *(tiho kašlje)*. Od cigare me je zaboljela glava... *(Odlazi.)*

(Jaša ostaje, sjedi kraj kapelice. Ulaze Ljubov Andrejevna, Gajev i Lopahin.)

LOPAHIN. Treba konačno odlučiti — vrijeme ne čeka. Ta pitanje je sasvim jednostavno. Pristajete li vi da zemlju razdijelite na ljetnikovce ili ne? Odgovorite jednom riječju: da ili ne? Samo jednu riječ!

LJUBOV ANDREJEVNA. Tko to ovdje puši odvratne cigare . . . *(sjeda.)*

GAJEV. Eto, željeznicu su sagradili i postalo je udobnije. *(Sjeda.)* Odvezli se u grad i doručkovali . . . žutu u sredinu! Morao bih najprije otići u kuću i odigrati jednu partiju . . .

LJUBOV ANDREJEVNA. Dospjet ćeš.

LOPAHIN. Samo jednu riječ! *(Molećivim glasom.)* Ta odgovorite mi!

GAJEV *(zijevajući)*. Što?

LJUBOV ANDREJEVNA *(gledajući svoju novčarku)*. Jučer je bilo mnogo novaca, a danas ih je posve malo. Jadna moja ekonomka Varja, sve hrani mliječnom juhom, a u kuhinji starcima daju samo grah, dok ja nekako besmisleno trošim . . . *(Ispustila je novčarku, prosula novce.)* Evo, prosuli se . . . *(Krivo joj je.)*

JAŠA. Dopustite, ja ću odmah pokupiti. *(Kupi novce.)*

LJUBOV ANDREJEVNA. Molim vas, Jaša. I zašto li sam otišla doručkovati . . . Prljavi naš restoran s muzikom, stolnjaci mirišu na sapun . . . Zašto da se tako mnogo pije, Lenja? Zašto da se tako mnogo jede? Zašto da se tako mnogo govori? Danas si u restoranu opet mnogo pričao i sve — u prazno. O sedamdesetim godinama, o dekadentima. I kome si pričao? Slugama govoriti o dekadentima!

LOPAHIN. Da.

GAJEV *(odmahuje rukom)*. Kriv sam, priznajem . . . *(Ljutito Jaši.)* A što mi se neprestano vrtiš pred očima? . . .

JAŠA *(smije se)*. Ne mogu slušati vaš glas a da se ne smijem.

GAJEV *(sestri)*. Ili ja, ili on . . .

LJUBOV ANDREJEVNA. Idite, Jaša, otiđite . . .

JAŠA *(predaje Ljubovi Andrejevnoj novčarku).* Odmah idem. *(Jedva se suzdržava od smijeha.)* Odmah... *(Odlazi.)*

LOPAHIN. Vaše imanje sprema se kupiti bogataš Deriganov. Vele, da će na dražbu doći on lično.

LJUBOV ANDREJEVNA. A gdje ste vi to čuli?

LOPAHIN. U gradu se priča.

GAJEV. Tetkica iz Jaroslavlja obećala je da će poslati, a kada će poslati i koliko, ne zna se...

LOPAHIN. Koliko će ona poslati? Sto tisuća? Ili dvjesta?

LJUBOV ANDREJEVNA. No... Desetak tisuća ili petnaest, i na tome joj hvala.

LOPAHIN. Oprostite, gospodo, takvih lakomislenih ljudi kao što ste vi, tako neokretnih, čudnih, ja još nisam vidio. Govorim vam ruski, imanje vam se prodaje, a vi kao da ne shvaćate.

LJUBOV ANDREJEVNA. A što da učinimo? Naučite nas što?

LOPAHIN. Svaki vas dan učim. Svaki vam dan govorim jedno isto. I višnjik i zemlju treba razdijeliti na parcele kao ljetnikovce i dati u zakup, to treba učiniti što prije, sad odmah — dražba je pred nosom! Shvatite! Jednom zauvijek odlučite se za ljetnikovce, pa ćete dobiti novaca koliko hoćete, i onda ste spaseni.

LJUBOV ANDREJEVNA. Ljetnikovci i ljetovaoci — oprostite, to je tako trivijalno.

GAJEV. Potpuno se slažem s tobom.

LOPAHIN. Ja ću ili zaplakati, ili zavikati, ili ću pasti u nesvijest. Ne mogu više! Izmučili ste me! *(Gajevu.)* Vi ste baba!

GAJEV. Što?

LOPAHIN. Baba! *(Hoće da ode.)*

LJUBOV ANDREJEVNA *(Uplašeno).* Ne, ne idite, ostanite, dragi. Molim vas. Možda ćemo nešto izmisliti!

LOPAHIN. Što se tu može izmisliti?

LJUBOV ANDREJEVNA. Ne idite, molim vas. Uz vas je ipak veselije... *(Pauza.)* Ja sve nešto čekam, kao da se nad nama mora provaliti kuća.

GAJEV *(duboko razmišljajući).* Duplet u kut... Croisé u sredinu...

LJUBOV ANDREJEVNA. Previše smo već griješili...

LOPAHIN. Što ste vi sagriješili...

GAJEV *(stavlja u usta bonbon).* Pričaju, da sam ja cijelo svoje imanje pojeo u bonbonima... *(smije se).*

LJUBOV ANDREJEVNA. O, grijesi moji... Uvijek sam bezobzirno trošila novce, kao poludjela, i udala sam se za čovjeka, koji je pravio jedino dugove. Moj je muž umro od šampanjca, — strašno je pio — i na nesreću sam zavoljela drugoga, počela živjeti s njim, i upravo u to vrijeme, — to je bila prva kazna, udarac ravno u glavu, — evo ovdje na rijeci ... udavio se moj dječak, i ja sam otputovala u inozemstvo, otputovala da se više nikad ne vratim i ne vidim tu rijeku... Zaklopila sam oči, bježala glavom bez obzira, a on je išao za mnom... nesmiljeno, grubo. Kupila sam ljetnikovac kraj Mentona, jer se on ondje razbolio, i tri godine ondje nisam znala za odmor ni danju ni noću. Bolesnik me izmučio, duša mi se isušila. A prošle godine, kad su ljetnikovac prodali za dugove, otputovala sam u Pariz, a on me ondje prevario, odbacio, našao sebi drugu, i ja sam se pokušala otrovati... To je tako glupo, tako se stidim. I nešto me odjednom povuklo u Rusiju, na rođenu grudu, k mojoj djevojčici... *(Briše suze.)* Gospode, gospode, budi milostiv, oprosti mi grijehe moje! Ne kažnjavaj me više! *(Vadi iz džepa telegram.)* Danas sam dobila iz Pariza... Moli me za oproštenje, moli da se vratim... *(Razdere telegram.)* Kao da negdje svira muzika. *(Osluškuje.)*

GAJEV. To je naš znameniti Židovski orkestar. Sjećaš li se, četiri violine, flauta i kontrabas.

LJUBOV ANDREJEVNA. On još postoji? Trebalo bi ga jednom k nama pozvati i napraviti večernju zabavu.

LOPAHIN *(osluškuje).* Ne čuje se... *(Tiho pjeva.)* »A za novce će Nijemci od Rusa napravit Francuza.« *(Smije se.)* Kakvu li sam dramu gledao večeras u kazalištu, jako smiješno.

LJUBOV ANDREJEVNA. A vjerojatno nema ništa smiješnoga. Ne biste trebali gledati drame, nego biste češće trebali pogledati sami sebe. Kako svi vi živite blijedo, kako govorite mnogo nepotrebnih stvari.

LOPAHIN. To je istina. Treba reći istinu, naš je život glupost... *(Pauza.)* Moj tatica bio je seljak, idiot, ništa nije znao, mene nije učio, nego me samo udarao kad je bio pijan, i to uvijek štapom. Ustvari, i ja sam isto takav glupan i idiot. Ničemu se nisam naučio, rukopis mi je očajan, pišem tako, da se stidim ljudi — kao svinja pišem.

LJUBOV ANDREJEVNA. Trebali biste se oženiti, prijatelju moj.

LOPAHIN. Da... To je istina.

LJUBOV ANDREJEVNA. Trebali biste oženiti našu Varju. Ona je dobra djevojka.

LOPAHIN. Da.

LJUBOV ANDREJEVNA. Ona je jednostavna djevojka, cijeli dan radi, a što je glavno — voli vas. Ta i vama se ona odavno sviđa.

LOPAHIN. Pa što? Ja se ne protivim... Ona je dobra djevojka. *(Pauza.)*

GAJEV. Nude mi mjesto u banci. Plaća je šest tisuća godišnje... Jesi li čula?

LJUBOV ANDREJEVNA. Kud bi ti! Ta sjedi kod kuće...

(Ulazi Firs; on je donio kaput.)

FIRS *(Gajevu)*. Izvolite gospodine, obucite ga, jer je hladno.

GAJEV *(oblači kaput)*. Dodijao si mi, bratac.

FIRS. Nema što... Ujutro otputovali ne rekavši kuda idu. *(Ogledava ga.)*

LJUBOV ANDREJEVNA. Kako si ostario, Firse!

FIRS. Što izvolite?

LOPAHIN. Kažu, da si jako ostario!

FIRS. Dugo živim. Mene su već htjeli da ožene, a vašega tatice još nije bilo na svijetu... *(Smije se.)* A kad je došla sloboda, ja sam već bio stari kamerdiner. Tada nisam otišao među slobodnjake, ostao sam kod gospode... *(Pauza.)* I sjećam se, svi su bili veseli, a zbog čega, ni sami nisu znali.

LOPAHIN. Prije je bilo jako lijepo. Barem su šibali.

FIRS *(ne čuvši)*. A kako i ne bi. Seljaci su bili uz gospodu, gospoda uz seljake, a sada je svatko na svoju stranu, ništa ne možeš shvatiti.

GAJEV. Ušuti, Firse. Sutra moram ići u grad. Obećali su me upoznati s jednim generalom koji može posuditi novaca uz mjenicu.

LOPAHIN. Ništa ne ćete učiniti. Ne ćete uspjeti platiti kamate, budite mirni.

LJUBOV ANDREJEVNA. On bulazni, nema nikakvih generala.

(Ulaze Trofimov, Anja i Varja.)

GAJEV. A evo, idu i naši.

ANJA. Sjedi ovdje, mama.

LJUBOV ANDREJEVNA *(nježno)*. Dođi, dođi... Rođene moje... *(Grleći Anju i Varju.)* Kad biste vas dvije znale kako vas volim. Sjedite do mene, eto tako. *(Svi sjedaju.)*

LOPAHIN. Naš vječni student neprestano šeta s gospođicama.

TROFIMOV. To se vas ne tiče.

LOPAHIN. Skoro mu je pedeset godina, a on još uvijek studira.

TROFIMOV. Ostavite se vaših glupih šala.

LOPAHIN. A što se ti, dragoviću, ljutiš?

TROFIMOV. A ti ne dodijavaj!

LOPAHIN *(smije se)*. Dopustite da vas upitam što vi o meni mislite?

TROFIMOV. Ja, Jermolaju Aleksejiču mislim ovo: vi ste bogat čovjek, uskoro ćete postati milijunaš. Eto, kako je, po zakonu izmjene stvari, potrebna grabljiva zvijer, koja proždire sve, što joj se nađe na putu, tako si potreban i ti. *(Svi se smiju.)*

MARJA. Petja, radije pričajte o planetima.

LJUBOV ANDREJEVNA. Ne, dajte da nastavimo jučerašnji razgovor.

TROFIMOV. O čemu to?

GAJEV. O ponosnom čovjeku.

TROFIMOV. Jučer smo mnogo govorili, a ništa nismo zaključili. U ponosnom čovjeku, po vašem mišljenju, ima nešto mistično. Možda vi, sa svog stanovišta, imate i pravo, ali ako se razmišlja jednostavno, bez filozofiranja, što će nam onda ponos, ako u njemu nema smisla, ako je čovjek fiziološki građen nesavršeno, i ako je svojim velikim dijelom grub, neuk duboko nesretan. Treba se prestati zanositi sobom. Trebalo bi samo raditi.

GAJEV. Svejedno ćeš umrijeti.

TROFIMOV. Tko zna? I što to znači — umrijeti? Može biti da čovjek ima stotinu osjetila, a smrću se gubi samo pet njih, koje poznajemo, a ostalih devedeset i pet ostaju živi.

LJUBOV ANDREJEVNA. Kako ste vi pametni, Petja!...

LOPAHIN *(ironično)*. Strahota!

TROFIMOV. Čovječanstvo korača naprijed usavršavajući svoje snage. Sve ono, što mu je sada nepristupačno, nekada će mu postati blisko, shvatljivo, samo eto treba raditi, iz svih sila pomagati onima, koji traže istinu. Kod nas, u Rusiji zasad radi malo njih. Velika većina one inteligencije, koju ja poznajem, ne radi ništa, ne traži ništa, i za rad uopće nije sposobna. Nazivaju se inteligencijom, a posluzi govore »ti«, prema seljacima se odnose kao prema stoci, slabo uče, ne čitaju ništa ozbiljno, uopće ništa ne rade, o nauci samo govore, u umjetnost se malo razumiju. Svi su ozbiljni, svi imaju strogo lice, svi govore samo o važnim stvarima, filozofiraju, a međutim, pred očima svih radnici jedu lošu hranu, spavaju bez jastuka, po trideset ili četrdeset u jednoj sobi, sve je puno stjenica, smrada, vlage, moralne prljavštine... I očito se svi lijepi razgovori kod nas vode samo zato, da zamažemo oči sebi i drugima. Pokažite mi, gdje kod nas postoje jaslice, o kojima se tako mnogo i često govori, gdje su nam čitaonice? O njima pišu samo u romanima, a u stvarnosti ih uopće nema. Postoji samo prljavština, prostakluk, azijatstvo... Bojim se jako ozbiljnih lica i ne volim ih, bojim se ozbiljnih razgovora. Bolje da šutimo!

LOPAHIN. Znate, ja ustajem u pet sati ujutro, radim od jutra do naveče, no, neprestano premećem svoje i tuđe novce, i ja znam kakvi ljudi žive kod nas. Treba samo bilo što početi raditi, da se shvati kako malo poštenih, čestitih ljudi živi kod nas. Ponekad, kad mi se ne spava, razmišljam: »Gospode, dao si nam prostrane šume, neobuhvatna polja, nesagledane horizonte, i, živeći ovdje, mi bismo zapravo morali biti velikani...«

LJUBOV ANDREJEVNA. Vi ste zamislili velikane... Oni su jedino u bajkama dobri, a inače plaše.

(U dubini pozornice prolazi Epihodov i svira na gitari.)

LJUBOV ANDREJEVNA. *(zamišljeno)*. Ide Epihodov...

ANJA *(zamišljeno)*. Epihodov ide.

GAJEV. Sunce je zašlo, gospodo.

TROFIMOV. Da.

GAJEV *(poluglasno, kao da recitira)*. O, prirodo, divna prirodo, ti blistaš vječnim sjajem, prekrasna i ravnodušna, ti, koju mi zovemo majkom, sadržavaš u sebi i život i smrt, ti oživljavaš i upropaštavaš...

VARJA *(molećim glasom)*. Ujkice!

ANJA. Ujače, opet si počeo!

TROFIMOV. Bolje bi bilo da udarite žutoga dubletom u sredinu.

GAJEV. Dobro, šutim, šutim.

(Svi sjede zamišljeni. Tišina je. Čuje se samo kako tiho mrmlja Firs. Odjednom se iz daljine razliježe zvuk, kao da je pao s neba, zvuk puknute žice, bolan, zamirući.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Što je to?

LOPAHIN. Ne znam. Negdje daleko u rudnicima srušila se dizalica. Ali negdje jako daleko.

GAJEV. A možda je nekakva ptica... nešto poput čaplje.

TROFIMOV. Ili sova...

LUBOV ANDREJEVNA *(zadršće)*. Nekako je nelagodno. *(Pauza.)*

FIRS. Prije nesreće bilo je isto tako: i sova je drečala i samovar je bez prestanka mrmljao.

GAJEV. Prije kakve nesreće?

FIRS. Prije ukidanja kmetstva. *(Pauza.)*

LJUBOV ANDREJEVNA. Znate što, prijatelji, hajdemo večerati. *(Anji.)* U očima su ti suze... Što je s tobom, djevojčice? *(Grli je.)*

ANJA. Eto tako, mama. Ništa mi nije.

TROFIMOV. Netko ide.

(Pokazuje se Prolaznik u bijeloj ponošenoj kapi i kaputu; on je malo pijan.)

PROLAZNIK. Dopustite da vas upitam, mogu li odavde doći ravno na stanicu?

GAJEV. Možete. Idite ovim putem.

PROLAZNIK. Neobično vam zahvaljujem. *(Kašljucnuvši.)* Vrijeme je divno... *(Recitira.)*

Brate moj, patnički brate...

Pogledaj Volgu, čiji jauk... *(Varji.)* Gospođice, udijelite gladnom Rusu tridesetak kopjejaka...

(Varja, uplašivši se, krikne.)

LOPAHIN *(ljutito)*. Svaka drskost treba da ima granica.

LJUBOV ANDREJEVNA *(u nedoumici)*. Uzmite... eto vam... *(Traži u novčaniku.)* Nemam u srebru... svejedno, evo vam u zlatu...

PROLAZNIK. Neobično vam zahvaljujem! *(Odlazi.)*

(Smijeh.)

VARJA *(uplašeno)*. Ja odoh... ja odoh... Oh, majčice, kod kuće posluga nema što da jede, a ti si mu dala zlatnik.

LJUBOV ANDREJEVNA. A što da radim, kad sam takva glupača? Dat ću ti sve što imam. Jermolaju Aleksejiču, dajte mi još nešto u zajam!...

LOPAHIN. Izvolite.

LJUBOV ANDREJEVNA. Hajdemo, gospodo, vrijeme je. A tebe smo, Varja, ovdje gotovo isprosili, čestitam ti.

VARJA *(kroz suze)*. Mama, time se ne smije šaliti.

LOPAHIN. Ohmelijo[1], idi u samostan...

GAJEV. A meni dršću ruke: odavno nisam igrao biljar.

LOPAHIN. Ohmelijo, o nimfo, sjeti me se u svojim molitvama!

LJUBOV ANDREJEVNA. Hajdemo gospodo. Ubrzo će večera.

VARJA. Uplašio me je. Što mi lupa srce!

LOPAHIN. Podsjećam vas, gospodo: 22-ga kolovoza bit će prodaja višnjika. Mislite na to... Mislite...

(Odlaze svi osim Trofimova i Anje.)

ANJA *(smijući se)*. Hvala prolazniku što je uplašio Varju. Sada smo sami.

TROFIMOV. Varja se boji da ćemo zavoljeti jedno drugo, pa po cijele dane ne odlazi od nas. Ona svojom uskogrudnošću ne može shvatiti, da smo mi iznad ljubavi. Nadvladati to sitno i lepršavo, što nam priječi da budemo slobodni i sretni — eto u čemu je cilj i smisao našega života. Naprijed! Mi nezadrživo koračamo svijetloj zvijezdi, koja svijetli pred nama! Naprijed! Ne sustani, prijatelju!

---

[1] t. j. Ofelijo! Rečenica iz Shakespearova »Hamleta«.

ANJA *(pljeskajući rukama).* Kako lijepo govorite! *(Pauza.)* Danas je ovdje krasno!

TROFIMOV. Da, vrijeme je prekrasno.

ANJA. Što ste sa mnom učinili, Petja, zašto ja više ne volim višnjik kao nekad. Voljela sam ga tako nježno, činilo mi se da na zemlji nema ljepšega mjesta od našeg vrta.

TROFIMOV. Cijela je Rusija naš vrt. Zemlja je velika i divna, na njoj ima mnogo divnih mjesta. *(Pauza.)* Zamislite, Anja: vaš djed, pradjed i svi vaši preci bili su spahije, koji su vladali živim stvorovima, i zar vas sa svake višnje u vrtu, sa svakog lista, sa svakog stabla, ne gledaju ljudska bića, zar vi ne čujete glasove... Vladati živim stvorovima — ta to je iskvarilo sve vas, koji ste živjeli ranije i koji živite sada, tako da vaša majka, vi i ujak više ne primjećujete da živite na dug, na tuđi račun, na računu onih ljudi, koje ne puštate dalje od predsoblja... Mi smo, u najmanju ruku, zaostali za dvjestotinjak godina, u nas još nema upravo ništa, nema određenog odnosa prema prošlosti, mi samo filozofiramo, tužimo se na dosadu ili pijemo votku. Ta to je tako jasno, da, ako želimo početi živjeti u sadašnjici, treba najprije iskupiti našu prošlost, završiti s njom, a iskupiti je možemo jedino patnjom, jedino nesebičnim, neprekidnim radom. Shvatite to, Anja.

ANJA. Kuća, u kojoj mi živimo, odavno već nije naša kuća, i ja ću iz nje otići, dajem vam riječ.

TROFIMOV. Ako imate ključeve od gospodarstva, onda ih bacite u zdenac i idite. Budite slobodni kao vjetar.

ANJA *(ushićeno).* Kako ste to lijepo rekli!

TROFIMOV. Vjerujte mi, Anja, vjerujte! Ja još nemam trideset godina, ja sam mlad, još sam student, ali već sam toliko pretrpio. Čim dođe zima, ja sam gladan, bolestan, uznemiren, jadan, kao prosjak, i — kuda me sve nije sudbina natjerala, gdje sve nisam bio! Ipak je moja duša uvijek, svake minute, i danju i noću, bila puna neobjašnjivih predosjećaja. Ja predosjećam sreću, Anja, ja je već vidim...

ANJA *(zamišljeno).* Izlazi mjesec.

(Čuje se kako Epihodov svira na gitari neprestano jednu istu tužnu pjesmu. Izlazi mjesec. Negdje kraj jablana Varja traži Anju i zove: »Anja! Gdje si?«)

TROFIMOV. Da, izlazi mjesec. *(Pauza.)* Eto nam sreće, eto ona dolazi, prilazi sve bliže, već čujem njene korake. I ako je mi ne ugledamo, ako je ne prepoznamo, što onda? Ugledat će je drugi!

GLAS VARJE. Anja! Gdje si?

TROFIMOV. Opet ta Varja! *(Ljutito.)* Nečuveno.

ANJA. Pa što? Hajdemo k rijeci. Tamo je lijepo.

TROFIMOV. Hajdemo. *(Odlaze.)*

GLAS VARJE. Anja! Anja!

Zastor

TREĆI ČIN

Gostinska soba, odijeljena svodom od salona. Gore lusteri. Čuje se kako u prednjoj sobi svira Židovski orkestar, onaj isti, o kojem se govori u II. činu. Večer je. U salonu plešu grand-rond. Glas SIMEONOVA-PIŠČIKA: »Promenade a une paire!« Ulaze u gostinsku: u prvom paru su PIŠČIK i CHARLOTTA IVANOVNA, u drugom — TROFIMOV i LJUBOV ANDREJEVNA, u trećem — ANJA s poštanskim činovnikom, u četvrtom — Varja sa šefom stanice, i t. d. VARJA tihano plače i plešući, briše suze. U posljednjem je paru DUNJAŠA. Prelaze po gostinskoj, PIŠČIK viče: »Grand rond, balancez!« i »Les cavaliers à genoux et remerciez vos dames!«

(FIRS *u fraku poslužuje na pladnju seltersku vodu. U gostinsku sobu ulaze* PIŠČIK i TROFIMOV.)

PIŠČIK. Ja imam visok tlak, već me dva puta udarila kap, teško mi je plesati, ali, kako se kaže, zapao u psetarnicu, pa lajao ne lajao, ali maši repom. Zdravlje mi je konjsko. Moj pokojni otac, šaljivčina, carstvo mu nebesko, o našemu je rodu govorio, da je izgleda naš drevni rod Simeonova-Piščika potekao navodno od onog istog konja, kojega je Kaligula posadio u senatu... *(Počinje hrkati, ali se odmah rasani.)* Tako i ja... mogu jedino o novcu...

TROFIMOV. A u vašoj pojavi zaista ima nešto konjsko.

(Čuje se kako u susjednoj sobi igraju na biljaru. U salonu, pod svodom, pokazuje se Varja.)

TROFIMOV *(ljuti se)*. Gospođa Lopahina! Gospođa Lopahina!...

VARJA *(ljutito).* Čelavi gospodine!

TROFIMOV. Da, ja sam ćelavi gospodin i ponosim se time!

VARJA *(u teškoj nedoumici).* Evo, unajmismo muzikante, a čime ćemo platiti? *(Odlazi.)*

TROFIMOV *(Piščiku.).* Kad bi energija, koju ste tokom vašeg života izgubili na traženje novaca za uplatu kamata, bila utrošena na nešto drugo, onda biste vjerojatno, na kraju krajeva, mogli prevrnuti zemlju.

PIŠČIK. Nietzsche... filozof... najveličanstveniji, najznamenitiji... čovjek golema uma, u svojim djelima govori da je moguće praviti lažne novce.

TROFIMOV. A vi ste čitali Nietzschea?

PIŠČIK. Pa... Dašenjka mi je govorila. A ja sam sada u takvom položaju, da bih i lažne novčanice pravio... Prekosutra moram platiti 310 rubalja... 130 sam već dobio... *(Pipa se za džepove, uzbuđeno.)* Novci se izgubili! Izgubio sam novce! *(Kroz suze.)* Gdje su novci? *(Veselo.)* A evo ih, ispod postave... Već sam se i uznojio...

(Ulaze Ljubov Andrejevna i Charlotta Ivanovna.)

LUBOV ANDREJEVNA *(pjeva lezginsku[1] pjesmu).* Zašto tako dugo nema Leonida? Šta on radi u gradu? *(Dunjaši.)* Dunjaša, poslužite muzikante čajem...

TROFIMOV. Dražba vjerojatno nije održana.

LJUBOV ANDREJEVNA. I muzikanti su došli u zao čas, i bal smo napravili u zao čas... Ali ništa... *(Sjeda i tiho pjevuši.)*

CHARLOTTA *(pruža Piščiku svežanj karata).* Evo vam svežanj karata, zamislite bilo koju kartu.

PIŠČIK. Zamislio sam.

CHARLOTTA. Sada ih promiješajte. Vrlo dobro. Dajte ovamo, mili moj gospodine Piščiku. Ein, zwei, drei![2] Sada potražite, ona vam je u džepu kaputa...

PIŠČIK *(vadi iz džepa od kaputa kartu).* Pikova osmica potpuno točno! *(Čudeći se.)* Zamislite!

---

[1] vrst kavkaskog plesa u živom ritmu.

[2] Jedan, dva, tri (njem.).

CHARLOTTA *(drži na dlanu skup karata, Trofimovu)*. Govorite brže, kakva je karta gornja?

TROFIMOV. Eh, što? No, pikova dama.

CHARLOTTA. Jest! *(Piščiku.)* No? Kakva je karta gore?

PIŠČIK. Herc as.

CHARLOTTA. Tako je!... *(Udara o dlan, skupa karata nestaje.)* Ah, što je danas lijepo vrijeme! *(Odgovara joj tajanstveni ženski glas, upravo kao da dolazi ispod poda. »O, da vrijeme je predivno, gospođo!«).* Vi ste tako dragi, moj ideal... *(Glas: »Vi ste se, gospođo, također meni jako svidjeli!«).*

ŠEF STANICE *(pljeska)*. Gospođa trbuhozborka. Bravo!

PIŠČIK *(začuđeno)*. Zamislite! Čarobna Charlotta Ivanonovna... ja sam prosto zaljubljen...

CHARLOTTA. Zaljubljen? *(Slegnuvši ramenima.)* Ta zar vi možete ljubiti? Guter Mensch, aber schlechter Musikant[1].

TROFIMOV *(udara Piščika po ramenu)*. Jeste vi konj...

CHARLOTTA. Molim pažnju, još jedna magija. *(Uzima sa stolca ogrtač.)* Evo jako lijepog ogrtača, htjela bih ga prodati... *(Trese njime.)* Ne želi li netko kupiti?

PIŠČIK *(čudeći se)*. Zamislite!

CHARLOTTA. Ein, zwei, drei! *(Brzo podigne ispušteni ogrtač; iza ogrtača stoji Anja, ona se klanja, juri k majci, grli je i, uz sveopći ushit, pobjegne natrag u salon.)*

LJUBOV ANDREJEVNA *(pljeska)*. Bravo, bravo!...

CHARLOTTA. Sad opet! Ein, zwei, drei! *(Diže ogrtač, iza njega stoji Varja i klanja se.)*

PIŠČIK *(čudeći se)*. Zamislite!

CHARLOTTA. Gotovo je! *(Baca ogrtač na Piščika, nakloni se i pobjegne u salon.)*

PIŠČIK *(juri za njom)*. Varalica... šta kažete? Šta kažete? *(Odlazi.)*

LUBOV ANDREJEVNA. A Leonida još uvijek nema. Što radi u gradu tako dugo, ne shvaćam to! Ta ondje je već sve gotovo, imanje je prodano, ili dražba nije ni održana, zašto nas tako dugo drži u neizvjesnosti!

VARJA *(trudeći se da je utješi.)* Ujkica je kupio, ja sam u to uvjerena.

TROFIMOV *(ironično)*. Da.

---

[1] Dobar čovjek, ali loš muzičar (njem.).

VARJA. Bakica mu je poslala punomoć da kupi na njezino ime s prijenosom duga. To je ona učinila zbog Anje. I ja sam uvjerena da će bog pomoći i ujkica će ga kupiti.

LJUBOV ANDREJEVNA. Bakica iz Jaroslavlja poslala je petnaest tisuća, da se kupi imanje na njezino ime, — ona nama ne vjeruje — a taj novac ne bi bio dovoljan čak ni da platimo kamate. *(Prekriva lice rukama.)* Danas se odlučuje moja sudbina, odlučuje....

TROFIMOV *(ljuti Varju).* Madame Lepahina!

VARJA *(ljutito).* Vječni student! Već dva puta otpušten sa sveučilišta.

LJUBOV ANDREJEVNA. A što se ti ljutiš, Varja? On te zadirkuje za Lepahina, pa šta onda? Ako hoćeš — udaj se za Lepahina, on je dobar, zanimljiv čovjek. A ako ne ćeš — nemoj se udavati; tebe, mala, nitko ne tjera...

VARJA. Ja gledam na tu stvar ozbiljno, majčice, treba reći istinu. On je dobar čovjek, sviđa mi se.

LJUBOV ANDREJEVNA. Pa udaj se. Što čekaš, ne shvaćam!

VARJA. Majčice, ta ne mogu ja sama njega zaprositi. Eto, već mi dvije godine svi govore za njega, svi govore, a on ili šuti, ili se šali. Ja shvaćam. On se bogati, zauzet je poslovima, njemu nije do mene. Kad bih imala novaca, barem malo, makar stotinu rubalja, ostavila bih sve i otišla nekuda daleko. Otišla bih u manastir.

TROFIMOV. Divota!

VARJA *(Trofimovu).* Student bi morao biti pametan! *(Mekim glasom, plačljivo.)* Kako ste postali ružni, Petja, kako ste ostarjeli *(Ljubovi Andrejevnoj, više ne plačući.)* Samo eto, bez posla ne mogu, majčice. Svaki časak moram bilo što raditi.

(Ulazi Jaša.)

JAŠA *(jedva se suzdržavajući od smijeha).* Epihodov je slomio biljarski štap!... *(Odlazi.)*

VARJA. A zašto je Epihodov ovdje? Tko mu je dopustio da igra na biljaru? Ne shvaćam te ljude... *(Odlazi.)*

LJUBOV ANDREJEVNA. Ne draškajte je, Petja, vidite da se i bez toga muči.

TROFIMOV. Suviše je moralistkinja, tura nos kuda ne treba. Cijelo ljeto nije dala mira ni meni, ni Anji, bojala se da ne bi nastala kakva pustolovina. Što se to nje tiče? Usto, ja nisam ništa pokazivao, ja sam tako daleko od tričarija. Mi smo iznad ljubavi!

LJUBOV ANDREJEVNA. A eto ja, čini se, ja sam ispod ljubavi. *(Silno uznemirena.)* Zašto nema Leonida? Samo da znam: je li imanje prodano ili nije? Nesreća mi se čini toliko nevjerojatnom, da nekako ne znam što da mislim, gubim se... Mogla bih ovaj časak viknuti... mogu načiniti glupost. Spasite me, Petja. Ta govorite nešto, govorite...

TROFIMOV. Bilo imanje danas prodano ili ne — svejedno je, nije li tako? S njime je davno svršeno, povratka natrag nema, zarasla je stazica. Umirite se, draga. Ne treba se obmanjivati, treba makar jednom u životu pogledati istini ravno u oči.

LJUBOV ANDREJEVNA. Kakvoj istini? Vi vidite gdje je istina a gdje neistina, a ja ništa ne vidim, upravo kao da sam izgubila sposobnost promatranja stvari. Vi smjelo rješavate sva važna pitanja, no recite, mili moj, nije li to zato, što ste vi mladi, što niste još ništa pretrpjeli? Vi smjelo gledate naprijed, a nije li to zato, što ne vidite i ne očekujete ništa strašnoga, jer je život još skriven od vaših mladih očiju? Vi ste odvažniji, pošteniji, dublji od nas, ali zamislite se, budite velikodušni barem toliko, koliko je crno pod noktom — poštedite me. Ta ja sam se ovdje rodila, ovdje su živjeli moj otac i majka, moj djed, ja volim ovu kuću, bez višnjika ne mogu zamisliti svoj život, i, ako je već tako potrebno prodati ga, onda prodajte i mene zajedno s višnjikom... *(Grli Trofimova, ljubi ga u čelo.)* Ta moj se sin ovdje utopio... *(Plače.)* Požalite me, dobri, dragi čovječe.

TROFIMOV. Pa vi znate da ja suosjećam s vama svom svojom dušom.

LJUBOV ANDREJEVNA. Ali to treba drugačije, drugačije izreći... *(Vadi rupčić, na pod pada telegram.)* Meni je danas teško pri duši, ne možete sebi to zamisliti. Ovdje mi je bučno, duša mi podrhtava od svakog zvuka, i ja sva dršćem, a ne mogu otići u svoju sobu, strašno mi je u samoći. Ne osuđujte me, Petja... Ja vas volim kao rođeno dijete. Ja bih

vam rado dala svoju Anju, kunem vam se, samo, mili, treba učiti, treba završiti fakultet. Vi ništa ne radite, i sudbina vas baca s mjesta na mjesto, a to je tako čudno... Nije li istina? Isto tako treba nešto učiniti s bradom, da raste na neki način... *(Smije se.)* Smiješni ste!

TROFIMOV *(diže telegram)*. Ne želim biti ljepotan.

LJUBOV ANDREJEVNA. To je telegram iz Pariza. Svaki dan dobivam. I jučer sam dobila, i danas. Taj divlji čovjek opet je bolestan, opet je s njim loše... Moli me da mu oprostim, moli da dođem, i ustvari bih trebala da otputujem u Pariz, da budem uz njega. Vi, Petja, pravite strogo lice, ali što da se radi, mili moj, što da radim, on je bolestan, on je sam, nesretan, a tko će ga ondje njegovati, tko će ga očuvati od poroka, tko će mu u pravi čas pružiti lijek? I što da ovdje skrivam ili šutim, ja ga ljubim, to je jasno. Volim ga, volim... To je kamen na mom vratu, s njim ću potonuti na dno, ali ja ljubim taj kamen i ne mogu bez njega živjeti. *(Stišće Trofimovu ruku.)* Ne mislite loše, Petja, nemojte mi ništa govoriti, ne govorite...

TROFIMOV *(kroz suze)*. Tako vam boga, oprostite mi na iskrenosti: ta on vas je opljačkao!

LJUBOV ANDREJEVNA. Ne, ne, i ne, ne treba tako govoriti... *(Začepi uši.)*

TROFIMOV. Ta on je nitkov, jedino vi to još ne znate! On je propali nitkov, bijednik...

LJUBOV ANDREJEVNA *(razljutivši se, ali uzdržano)*. Imate dvadeset šest ili dvadeset sedam godina, a još uvijek ste gimnazijalac drugoga razreda!

TROFIMOV. Pa neka!

LJUBOV ANDREJEVNA. Treba biti muškarac, u vašim godinama treba razumjeti one, koji ljube. I treba i sâm voljeti... treba se zaljubljivati! *(Ljutito.)* Da, da! A u vas nema moralne čistoće, nego ste samo čistunac, smiješni čudak, izrod...

TROFIMOV *(užasnut)*. Što to ona govori!

LJUBOV ANDREJEVNA. »Ja sam iznad ljubavi!« Vi niste iznad ljubavi, nego jednostavno, kako to govori naš Firs, vi ste nespretnjaković. U vašim godinama pa nemati ljubavnice!...

TROFIMOV *(užasnut)*. To je strašno! Što ona to govori?! *(Ide brzo u salon, hvatajući se za glavu.)* To je strašno... Ne

mogu, otići ću... *(Odlazi, ali se u isti čas vraća.)* Među nama je sve svršeno! *(Odlazi u predsoblje.)*

LJUBOV ANDREJEVNA *(viče za njim)*. Petja, počekajte! Smiješni čovječe, pa ja sam se našalila! Petja!

(Čuje se, kako u predsoblju netko užurbano korača po stubama, i odjednom bučno pada dolje. Anja i Varja zaviknu, ali u isti čas se začuje smijeh.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Što se to tamo događa?

(Utrči Anja.)

ANJA *(smijući se)*. Petja je pao sa stepenica! *(Otrči!)*

LJUBOV ANDREJEVNA. Što je čudak taj Petja...

(Šef stanice zaustavlja se posred salona i recitira »Grešnicu« A. Tolstoja. Slušaju ga, ali tek što je izgovorio nekoliko redaka, kad se iz predsoblja donosi zvuk valcera, i recitacija prestaje. Svi plešu. Iz predsoblja dolaze Trofimov, Anja, Varja i Ljubov Andrejevna.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Eh, Petja... Eh, čista dušo... molim za oproštenje... Hajdemo plesati... *(Pleše s Petjom).*

(Anja i Varja plešu.)

(Ulazi Firs, stavlja svoju palicu kod ulaznih vrata. Jaša je također izišao iz gostinske sobe, gleda u plesače.)

JAŠA. Što je, djedice?

FIRS. Nije dobro. Prije su u nas na plesovima plesali generali, baruni, admirali, a sada šaljemo po poštanske činovnike i šefove stanica, pa i ti nerado idu. Nešto sam oslabio. Pokojni gospodar, djedica, sve je liječio pečatnim voskom, protiv svih bolesti. Ja već dvadeset godina svaki dan uzimam vosak, i bolje mi je. Možda sam zato još i živ.

JAŠA. Dodijao si, djede. *(Zijeva.)* Trebalo bi da što prije umreš!

FIRS. Eh, ti... žutokljunče! *(Mrmlja.)*

(Trofimov i Ljubov Andrejevna plešu u salonu, a zatim u gostinskoj sobi.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Merci. Malo ću sjesti... *(Sjeda.)* Umorila sam se.

(Ulazi Anja.)

ANJA *(uzbuđeno).* Evo sad je u kuhinji nekakav čovjek pričao da je višnjik već danas prodan.

LJUBOV ANDREJEVNA. Kome je prodan?

ANJA. Nije rekao kome, otišao je. *(Pleše s Trofimovom, oboje odlaze u salon.)*

JAŠA. To je ondje brbljao nekakav stranac. Stranac.

FIRS. A Leonida Andrejiča još nema, nije stigao. Ima na sebi lagani kaput, demisaison, vrlo lako bi se mogao nahladiti. Eh, mlado-zeleno!

LJUBOV ANDREJEVNA. Ta ja ću umrijeti. Idite, Jaša, saznajte kome je prodan višnjik!

JAŠA. Pa taj je starac već odavno otišao! *(Smije se.)*

LJUBOV ANDREJEVNA *(malo se ljuteći).* No, što se vi smijete? Čemu se veselite?

JAŠA. Ta Epihodov je jako smiješan. Glup čovjek. Dvadeset i dvije nesreće.

LJUBOV ANDREJEVNA. Firs, ako prodaju imanje, kuda ćeš onda ti?

FIRS. Kamo zapovjedite, onamo ću poći.

LJUBOV ANDREJEVNA. Od čega ti je takvo lice? Ti si bolestan? Znaš, trebao bi otići u krevet...

FIRS *(osmjehujući se).* Ja da odem spavati, a tko će ovdje bez mene posluživati, tko dovesti sve u red? Sâm sam na cijelu kuću!

JAŠA *(Ljubovi Andrejevnoj).* Ljubov Andrejevna! Dopustite da vam se obratim s molbom, budite tako ljubazni! Ako opet pođete u Pariz, uzmite mene sobom, molim vas. Ovdje mi je gotovo nemoguće ostati. *(Ogledavši se, poluglasno.)* Što i da se kaže, zemlja je neobrazovana, narod nemoralan, usto je dosadno, u kuhinji hrane očajno, i onda još i taj Firs tu hoda i mrmlja razne neumjesne riječi. Uzmite me sobom, budite tako dobri!

(Ulazi Piščik.)

PIŠČIK. Dopustite da vas zamolim za... valcerčić, ljepotice... *(Ljubov Andrejevna ide s njim.)* Ljepotice, svejedno

ću vam uzeti 180 rubljića... Uzet ću... *(Pleše.)* 180 rubljića ... *(Prešli su u salon.)*

JAŠA *(tiho pjevuši).* »Shvaćaš li duše moje uzbuđenje...«

(U salonu neka osoba u sivom cilindru i šarenim hlačama maše rukama i poskakuje; čuju se krikovi: »Bravo, Charlotta Ivanovna!«)

DUNJAŠA *(zaustavila se da se napudra).* Gospođica mi zapovijeda da plešem — kavalira ima mnogo, a dama malo, a meni se od plesa vrti u glavi, srce mi udara. Firse Nikolajeviču, malo prije mi je jedan činovnik s pošte rekao nešto, da mi je prosto stao dah.

(Muzika utihnjuje.)

FIRS. Što ti je rekao?

DUNJA. Vi ste, veli on, kao cvijetak.

JAŠA *(zijeva).* Prostačine... *(Odlazi.)*

DUNJAŠA. Kao cvijetak... Ja sam tako profinjena djevojka, strahovito volim nježne riječi.

FIRS. Ogrubjet ćeš i ti.

(Ulazi Epihodov.)

EPIHODOV. Vi, Avdotja Fjodorovna ne ćete da mene vidite... kao da sam ja nekakav kukac. *(Uzdiše.)* Eh, živote!

DUNJAŠA. Izvolite?

EPIHODOV. Besumnje, možda vi imate i pravo. *(Uzdiše.)* Ali naravno, ako se pogleda sa stajališta, onda ste me vi, dopustite da se tako izrazim, i oprostite što sam iskren, doveli potpuno u stanje duha. Ja poznajem svoju sreću, svaki mi se dan dogodi nekakva nesreća, i na to sam već odavno navikao, tako da sa smiješkom gledam u svoju sudbinu. Vi ste mi dali riječ, i ako ja...

DUNJAŠA. Molim vas, kasnije ćemo razgovarati, a sada me ostavite na miru. Sad ja sanjarim. *(Igra se lepezom.)*

EPIHODOV. Svaki me dan zadesi nesreća, i ja, dopustite da tako kažem, samo se osmjehnem, čak se smijem.

(Iz salona uđe Varja.)

VARJA. Semjone, ti još uvijek nisi otišao? Eh, ti si uistinu neobazriv čovjek. *(Dunjaši.)* Odlazi odavle, Dunjaša. *(Epihodovu.)* Sad igraš na biljaru i slomiš štap, sad šetaš po gostinskoj sobi, kao gost.

EPIHODOV. Vi mene, dopustite da se tako izrazim, ne možete pozivati na odgovornost.

VARJA. Ja te ne pozivam na odgovornost, nego ti velim. Samo znaš hodati s jednog mjesta na drugo, a ne radiš ništa. Držimo blagajnika, a zašto — ne zna se.

EPIHODOV. Da li ja radim, šetam, jedem ili igram biljar, o tome mogu suditi jedino stariji i razumni ljudi.

VARJA. Kako smiješ to govoriti? *(Planuvši.)* Kako smiješ? Znači, ja ne znam ništa? Gubi se odavde! Odmah!

EPIHODOV *(uplašivši se).* Molim vas da se finije izražavate.

VARJA *(izgubivši strpljenje).* Ovaj čas van odavde! *(On ide prema vratima, ona za njim.)* Dvadeset i dvije nesreće! Da ti nestane traga odavde! Da te moje oči više ne ugledaju! *(Epihodov je izišao; iza vrata čuje se njegov glas: »Ja ću vas tužiti!«)* A, ti se vraćaš? *(Hvata palicu, koju je kod vrata ostavio Firs.)* Dođi . . . Dođi . . . Dođi, ja ću ti pokazati . . . A, ti se vraćaš? Vraćaš? Onda gle što ćeš dobiti . . . *(Uzmahuje palicom, u taj čas ulazi Lopahin.)*

LOPAHIN. Najljepše zahvaljujem.

VARJA *(ljutito i ironično).* Oprostite!

LOPAHIN. Pa ništa. Najljepše zahvaljujem na ugodnom dočeku.

VARJA. Ne vrijedi zahvalnosti. *(Odlazi, zatim se ogleda i meko pita).* Nisam li vas udarila?

LOPAHIN. Ne, nije ništa. Samo će mi iskočiti debela kvrga.

GLAS U SALONU. Stigao je Lopahin! Jermolaj Aleksejič.

PIŠČIK. Pa gdje si ti, zaboga . . . *(Ljubi se s Lopahinom.)* Od tebe miriše na konjačić, dragi moj, dušice moja. A mi se ovdje također veselimo.

(Ulazi Ljubov Andrejevna.)

LJUBOV ANDREJEVNA. To ste vi, Jermolaju Aleksejiču? Kako vas tako dugo nema? Gdje je Leonid?

LOPAHIN. Leonid Andrejič je sa mnom stigao, ide . . .

LJUBOV ANDREJEVNA *(nervozno)*. No, kako je bilo? Je li dražba održana? Ta govorite!

LOPAHIN *(zbunjeno, bojeći se da iskaže svoju radost)*. Dražba je završila oko četiri sata... Zakasnili smo na vlak, pa smo morali čekati do devet i pó. *(Teško uzdahnuvši.)* Uh, malo mi se vrti u glavi...

(Ulazi Gajev, u desnoj su mu ruci kupovine, lijevom briše suze.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Lenja, što je? Lenja, kako je? *(Nestrpljivo, kroz suze.)* Ta pričaj brže, tako ti boga...

GAJEV *(ne odgovori joj ništa, samo odmahne rukom; Firsu plačući)*. Evo, uzmi... Tu su sleđevi, kerčke haringe... Ja danas nisam ništa jeo... Toliko sam prepatio! *(Vrata u sobu, gdje se igra biljar, otvorena su, čuju se udarci kuglica i Jašin glas: »Sedam i osamnaest!« Gajev mijenja izraz lica, više ne plače.)* Strahovito sam umoran. Firse, daj mi da se preobučem. *(Odlazi kroz salon u svoju sobu, za njim korača Firs.)*

PIŠČIK. Što je bilo s dražbom? Ta pričaj!

LJUBOV ANDREJEVNA. Je li višnjik prodan?

LOPAHIN. Prodan je.

LJUBOV ANDREJEVNA. Tko ga je kupio?

LOPAHIN. Ja sam ga kupio. *(Pauza.)*

(Ljubov Andrejevna je potištena; da ne stoji kraj naslonjača i stola, ona bi pala; Varja skida s pojasa ključeve, baca ih na pod nasred gostinske sobe i odlazi.)

LOPAHIN. Ja sam ga kupio! Počekajte, gospodo, molim vas, meni se vrti u glavi, ne mogu da govorim... *(Smije se.)* Došli mi na dražbu, a ondje već Deriganov. Leonid Andrejič imao je svega petnaest tisuća, a Deriganov je povrh duga odmah ponudio trideset. Vidim ja u čemu je stvar, te se uhvatim s njime u koštac, ponudih četrdeset. On ponudi četrdeset i pet. Ja pedeset i pet. On, znači, povisuje za pet tisuća, a ja za deset... No, i završilo je. Povrh duga ja sam dao dvadeset tisuća, i tako je moja bila zadnja. Višnjik je sada moj! Moj! *(Smije se.)* Bože moj, gospode, višnjik je moj! Recite mi da sam pijan, da sam poludio, da mi se sve to samo čini... *(Udara nogama.)* Ne smijte mi se! Kad bi moj otac i djed ustali

iz groba i pogledali to što se događa, kako njihov Jermolaj, tučeni, polupismeni Jermolaj, koji je zimi išao bos, kako je taj isti Jermolaj kupio imanje, od kojega nema ništa ljepše na svijetu. Ja sam kupio imanje, na kojemu su djed i otac bili robovi, gdje ih čak nisu puštali ni u kuhinju. Ja sanjam, meni se to samo pričinja, to je san... To je plod vaše mašte, pokriven mrakom neizvjesnosti... *(Diže ključeve, ljubazno se smiješeći.)* Bacila je ključeve, hoće reći, da ona više nije ovdje gospodarica... *(Zvecka ključevima.)* No, ta svejedno je. *(Čuje se, kako orkestar udešava instrumente.)* Ej, muzikanti, svirajte, ja želim da vas čujem! Dođite svi da vidite, kako će Jermolaj Lopahin zahvatiti sjekirom po višnjiku, kako će drveće padati na zemlju! Sagradit ćemo ljetnikovce, i naši unuci i praunuci će ugledati ovdje novi život... Muzikanti, svirajte!

(Muzika svira. Ljubov Andrejevna spustila se na stolicu i gorko plače.)

LOPAHIN *(prijekorno).* Zašto, ta zašto me niste poslušali? Jadna moja, dobra, sad više ne ćeš vratiti što je bilo. *(Sa suzama u očima.)* O, kad bi to što prije prošlo, kad bi se što prije promijenio naš neskladni, nesretni život.

PIŠČIK *(uzima ga za ruku, poluglasno).* Ona plače. Hajdemo u salon, ostavimo je samu... Hajdemo... *(Uzima ga za ruku i odvodi u salon.)*

LOPAHIN. Pa što je to? Svirači, svirajte oštro! Neka bude sve onako, kako ja želim! *(Ironično.)* Dolazi novi spahija, posjednik višnjika! *(Slučajno je gurnuo stolić, i samo što nije prevrnuo svijećnjak.)* Sve ja mogu platiti! *(Odlazi s Piščikom.)*

(U salonu i gostinskoj sobi nema nikoga, osim Ljubovi Andrejevne, koja sjedi, sva se skupivši i gorko plače. Muzika tiho svira. Brzo ulaze Anja i Trofimov. Anja prilazi k majci i klekne pred njom na koljena. Trofimov ostaje kod ulaza u salon.)

ANJA. Mama!... ti plačeš? Draga, dobra, lijepa moja mama, moja ljepotica, ja te volim... ja te blagoslivljam. Višnjik je prodan, njega više nema, to je istina, ali ne plači, mama, pred tobom je ostao život, ostala je tvoja dobra, čista duša... Hajde sa mnom, hajde, draga, idemo odavde!... Mi

ćemo zasaditi novi vrt, koji će biti ljepši od ovoga, ti ćeš ga vidjeti i razumjet ćeš, i radost, tiha, duboka radost spustit će se na tvoju dušu kao sunce uvečer, i ti ćeš se osmjehnuti, mama! Hajdemo, draga! Hajdemo!...

Zastor

ČETVRTI ČIN

Dekoracija kao u prvom činu. Nema ni zastora na prozorima, niti slika, ostalo je nešto namještaja, koji je složen u jedan kut, kao da je za prodaju. Osjeća se praznina. Kraj izlaznih vrata i u dubini pozornice složeni su kovčezi, paketi za put i sl. Vrata s lijeve strane su otvorena, odatle se čuju glasovi VARJE i ANJE. LOPAHIN stoji, čeka. JAŠA drži pladanj sa čašicama u koje je nasut šampanjac. U predsoblju EPIHODOV povezuje sanduk. Iza scene u dubini čuje se žamor. To su došli seljaci da se oproste. Glas GAJEVA: »Hvala, braćo, hvala vam.«

JAŠA. Došli su seljaci da se oproste. Ja ovako mislim, Jermolaju Aleksejiču: narod je dobar, ali je neuk.

(Žamor se stišava. Iz predsoblja izlaze Ljubov Andrejevna i Gajev; ona ne plače ali je blijeda, lice joj podrhtava, i ne može govoriti.)

GAJEV. Ti si im poklonila svoju novčarku, Ljuba. Tako se ne smije raditi! Tako se ne smije!

LJUBOV ANDREJEVNA. Nisam izdržala! Nisam izdržala! *(Oboje odlaze.)*

LOPAHIN *(na vrata, za njima)*. Izvolite, pokorno molim! Po čašicu za oproštaj! Nisam se sjetio da dovezem iz grada, a na stanici sam našao samo jednu bocu. Izvolite! *(Pauza.)* Pa što, gospodo! Ne želite li? *(Odlazi od vrata.)* Da sam znao — ne bih kupio! Eh, ne ću ni ja piti. *(Jaša pažljivo stavlja poslužavnik na stolicu.)* Popij, Jaša, makar ti.

JAŠA. Sretan put onima koji odlaze! A vi sretno ostali! *(Pije.)* Ovo nije pravi šampanjac, vjerujte mi.

LOPAHIN. Osam rubalja stoji boca. *(Pauza.)* Ovdje je vraški hladno.

JAŠA. Danas nismo ložili, jer ionako putujemo. *(Smije se.)*

LOPAHIN. Što ti to?

JAŠA. Veselim se.

LOPAHIN. Već je listopad, a vani sja sunce i tiho je, kao ljeti. Lijepo je vrijeme. *(Pogleda na sat, pa govori kroz vrata.)* Gospodo, imajte na umu, da je do polaska vlaka ostalo samo četrdeset i sedam minuta! Znači, za dvadeset minuta treba poći na stanicu. Požurite!

(Trofimov u kaputu ulazi iz dvorišta.)

TROFIMOV. Čini mi se, da je već vrijeme da idemo. Konji su spremni. Vrag neka zna gdje su moje kaljače. Nestale su. *(Na vrata.)* Anja, nema mojih kaljača! Nisam ih našao!

LOPAHIN. A ja moram putovati u Harkov. Poći ću s vama istim vlakom. U Harkovu ću proživjeti cijelu zimu. Neprestano sam brbljao s vama, izmučio sam se bez posla. Ne mogu ja biti bez posla, ne znam što da činim s rukama. Miču se nekako čudno, kao da su tuđe.

TROFIMOV. Odmah ćemo otići, i vi ćete se primiti svog korisnog posla.

LOPAHIN. Ded, ispij čašicu.

TROFIMOV. Ne, hvala.

LOPAHIN. Znači, sad idite u Moskvu?

TROFIMOV. Da, ispratit ću ih do grada, a sutra ću u Moskvu.

LOPAHIN. Da ... Pa eto, profesori ne drže predavanja, svi valjda čekaju kad ćeš doći!

TROFIMOV. To se tebe ne tiče.

LOPAHIN. Koliko je godina kako studiraš na sveučilištu?

TROFIMOV. Izmisli nešto novije. To je staro i otrcano. *(Traži kaljače.)* Znaš, mi se vjerojatno ne ćemo više vidjeti, dakle dopusti mi da ti dadem jedan savjet na rastanku: ne razmahuj rukama! Odvikni se te navike da mlataraš! I isto tako: graditi ljetnikovce, računati, da će od ljetovalaca s vremenom postati stalni gazde, računati tako — to isto znači — mlatarati ... Bilo kako bilo, svejedno te volim. Imaš tanke, nježne prste, kao umjetnik, imaš osjećajnu, nježnu dušu ...

LOPAHIN *(grli ga)*. Zbogom, mili. Hvala na svemu. Ako trebaš, uzmi od mene novaca za put.

TROFIMOV. Ta što će mi? Ne trebam.

LOPAHIN. Ta vi nemate!

TROFIMOV. Imam. Zahvaljujem vam. Dobio sam za prijevod. Evo ih ovdje, u džepu. *(Uzbuđeno.)* A mojih kaljača nema!

VARJA *(iz druge sobe)*. Uzmite vašu ropotariju! *(Baca na pozornicu par gumenih kaljača.)*

TROFIMOV. A što se vi ljutite, Varja? Hm... ta to nisu moje kaljače!

LOPAHIN. Proljetos sam posijao tisuću desetina maka, i time sam zaradio čistih četrdeset tisuća. A kad je moj mak cvao, kakva li je to bila slika! Eto, znači, velim ja, zaradio sam četrdeset tisuća, i, znači, nudim ti zajam, zato što imam. Zašto da dižeš nos? Ja sam seljak... ja jednostavno!

TROFIMOV. Tvoj je otac bio sejlak, a moj apotekar, i iz toga ne proizlazi savršeno ništa. *(Lopahin vadi novčanik.)* Pusti, pusti... Da mi daješ i dvjesta tisuća — ne bih uzeo. Ja sam slobodan čovjek. I sve ono, što vi tako visoko i skupo cijenite, svi vi, bogati i siromašni, nada mnom nema ni najmanje vlasti, sve je kao paperje, koje leprša po zraku. Ja mogu živjeti bez vas, mogu prolaziti kraj vas, jak sam i ponosan. Čovječanstvo kroči prema višoj istini, prema višoj sreći negoli je moguća na zemlji, a ja stojim u prvim redovima!

LOPAHIN. Hoćeš li stići cilju?

TROFIMOV. Hoću. *(Pauza.)* Stići ću, ili ću drugima pokazati put kojim treba ići.

(Čuje se kako u daljini udaraju sjekire o stabla.)

LOPAHIN. Pa zbogom, dragi. Vrijeme je da se ide. Mi jedan pred drugim dižemo nos, a život eto prolazi. Kad dugo radim, bez odmora, onda su mi misli jednostavnije, i čini mi se kao da je i meni jasno zbog čega postojim. A koliko li je, brate, u Rusiji ljudi, koji ne znaju zbog čega postoje. No, svejedno, suština stvari nije u tome. Vele, da je Leonid Andrejič primio mjesto, radit će u banci, imat će šest tisuća godišnje... Samo što ne će dugo izdržati, jako je lijen...

ANJA *(na vratima)*. Mama vas moli da ne siječete višnjik dok ona ne ode.

TROFIMOV. Zaista, zar nemate ni toliko takta... *(Odlazi u predsoblje.)*

LOPAHIN. Odmah, odmah... Eh, što li su... *(Odlazi za njim.)*

ANJA. Jesu li otpremili Firsa u bolnicu?

JAŠA. Ja sam još jutros rekao. Vjerojatno su ga otpremili.

ANJA (*Epihodovu, koji prolazi kroz salon*). Semjonu Pantelejiču, molim vas pogledajte jesu li Firsa odvezli u bolnicu?

JAŠA (*uvrijeđeno*). Jutros sam ja rekao Jegoru. Što treba deset puta pitati!

EPIHODOV. Stari Firs, po mome konačnom mišljenju, nije više za povratak, on mora na drugi svijet. A ja mu mogu jedino zavidjeti. (*Stavio je kovčeg na kutiju sa šeširima i zgnječio je.*) Eto, vidite! Znao sam to! (*Odlazi.*)

JAŠA (*ironično*). Dvadeset i dvije nesreće...

VARJA (*iza vrata*). Jesu li Firsa odvezli u bolnicu?

ANJA. Odvezli su ga!

VARJA. A zašto nisu uzeli pismo za liječnika?

ANJA. Onda ga treba poslati za njima... (*Odlazi.*)

VARJA (*iz susjedne sobe*). Gdje je Jaša? Recite mu, da je stigla njegova majka, želi da se oprosti.

JAŠA (*odmahuje rukom*). Eh, samo mi dosađuje!

(*Dunjaša se neprestano vrti oko stvari; sad, kad je Jaša ostao sam, ona priđe k njemu.*)

DUNJAŠA. Što me ne pogledate barem jednom, Jaša. Vi putujete... ostavljate me... (*Plače i baca mu se oko vrata.*)

JAŠA. Našto plakati? (*Pije šampanjac.*) Za šest dana opet ću biti u Parizu. Sutra ćemo sjesti u brzi vlak i odjuriti — više nas ne ćete vidjeti. Čak sve nekako ne vjerujem. Vive la France![1]... Ovo nije za mene, ne mogu tu živjeti... ništa se ne može napraviti. Nagledao sam se prostakluka — i dosta mi je. (*Pije šampanjac.*) Što da plačeš? Vladajte se pristojno, i tada ne ćete plakati.

DUNJAŠA (*pudra se, gledajući se u ogledalce*). Pišite mi iz Pariza. Ta ja sam vas voljela, Jaša, tako sam vas voljela! Ja sam osjetljivo biće, Jaša!

JAŠA. Idu ovamo. (*Vrzma se oko kovčega, tiho pjevuši.*)

(*Ulaze Ljubov Andrejevna, Gajev, Anja i Charlotta Ivanovna.*)

---

[1] Živjela Francuska!

GAJEV. Vrijeme je da idemo. Nemamo više mnogo vremena. *(Gledajući Jašu.)* Tko to smrdi po haringi?

LJUBOV ANDREJEVNA. Za desetak minuta moramo sjesti u kola... *(Obuhvaća pogledom sobu.)* Zbogom, mili dome, stari djedice. Proći će zima, doći proljeće, a tebe više ne će biti, srušit će te. Koliko toga su vidjeli ti zidovi! *(Vatreno ljubi kćerku.)* Blago moje, ti sjaš, tvoje oči igraju kao dva draga kamena. Jesi li zadovoljna? Jako zadovoljna?

ANJA. Jako! Počinje nov život, mama!

GAJEV *(veselo)*. Ustvari, sada je sve u redu. Do prodaje višnjika svi smo se uzbuđivali, patili, a zatim, kada je pitanje bilo konačno riješeno, svi smo se umirili, čak smo postali veseliji... Ja sam bankovni činovnik, sad ću ja financirati... žutu u sredinu, a i ti, Ljuba, bilo kako bilo, izgledaš bolje, to je sigurno.

LJUBOV ANDREJEVNA. Da. Moji su živci nešto bolje, to je istina. *(Pružaju joj šešir i ogrtač.)* Spavam dobro. Iznesite moje stvari, Jaša. Vrijeme je. *(Anji.)* Djetešce moje, uskoro ćemo se vidjeti... Ja odlazim u Pariz, ondje ću živjeti od novca, koji ti je poslala tvoja bakica iz Jaroslavlja za kupnju imanja — neka živi bakica! — samo što ti novci ne će dugo trajati.

ANJA. Mama, ti ćeš se vratiti brzo, brzo... je li istina? Ja ću se pripremiti, položit ću ispit u gimnaziji i zatim ću raditi i tebi pomagati. Ti i ja ćemo, mama, zajedno čitati razne knjige... Je li tako? *(Ljubi majci ruke.)* Čitat ćemo u jesenje večeri, pročitat ćemo mnogo knjiga, i pred nama će se otvoriti novi, divan svijet... *(Sanjari.)* Mama, dođi...

LJUBOV ANDREJEVNA. Doći ću, zlato moje. *(Grli kćerku.)*

(Ulazi Lopahin. Charlotta tiho pjevuši pjesmicu.)

GAJEV. Sretne li Charlotte: ona pjeva!

CHARLOTTA *(uzima zavežljaj, koji naliči na povijeno dijete)*. Djetešce moje, haji-haji... *(Čuje se plač djeteta: ua! ua!...)* Ušuti, lijepi moj, drago moje djetešce. *(Ua! Ua!...)* Tako te žalim! *(Baca zavežljaj na mjesto.)* Onda mi vi, molim vas, nađite mjesto. Ja ne mogu ovako.

LOPAHIN. Naći ćemo, Charlotta Ivanovna, ne uznemirujte se.

GAJEV. Svi nas napuštaju. Varja odlazi... odjednom smo im postali nepotrebni.

CHARLOTTA. U gradu ja nemam gdje živjeti. Treba otići... *(Pjevuši.)* Svejedno...

(Ulazi Piščik.)

LOPAHIN. Čudo od prirode!...

PIŠČIK *(zapuhavši se)*. Oh, dajte mi da odahnem... izmučio sam se... Moje poštovanje... Dajte mi vode...

GAJEV. Valjda opet po novce? Hvala lijepo, mičem se dalje od grijeha... *(Odlazi.)*

PIŠČIK. Odavno nisam bio kod vas... ljepotice... *(Lopahinu.)* Ti si ovdje... Veselim se što te vidim... čovjek velika uma... uzmi... izvoli... *(Pruža Lopahinu novac.)* Četiri stotine rubalja... ostaje mi još osam stotina četrdeset...

LOPAHIN *(u nedoumici sliježe ramenima)*. Kao u snu... A gdje si to uzeo?

PIŠČIK. Čekaj... Vrućina je... Dogodio se neobičan slučaj. Stigli k meni Englezi i našli na zemlji nekakvu bijelu glinu... *(Ljubovi Andrejevnoj)*. Evo i vama četiri stotine... divna, čarobna... *(Daje joj novce)*. Ostalo kasnije. *(Pije vode.)* Malo prije je neki mladić pričao u vagonu, kao da tobože neki... veliki filozof savjetuje da se skače s krovova... »Skači!« veli, i u tome je cio problem. *(Začuđeno.)* Zamislite! Vode!...

LOPAHIN. A kakvi su to Englezi?

PIŠČIK. Unajmio sam im dio zemljišta, gdje ima gline, na 24 godine... A sada, oprostite, nemam vremena... moram juriti dalje... Idem Znojkovu... pa Kardamonovu... Svima sam dužan... *(Pije.)* Bilo vam uzdravlje... U četvrtak ću navratiti...

LJUBOV ANDREJEVNA. Mi ovaj čas odlazimo u grad, a sutra ja putujem u inozemstvo...

PIŠČIK. Što? *(Uzbuđeno.)* Zašto u grad? A zato ja vidim namještaj... kovčege... Eh, pa ništa... *(Kroz suze.)* U redu ... To su prepametni ljudi... ti Englezi... Ništa... Bilo vam sretno... Bog će vam pomoći... Ništa... Sve na svijetu ima svoj kraj... *(Ljubi ruku Ljubovi Andrejevnoj.)* A čujete li da sam ja završio, sjetite se ovog starog... konja, i recite: »Živio na svijetu takav i takav... Simeonov-Piščik... bilo

mu carstvo nebesko...« Divno vrijeme... Da... *(Odlazi silno zbunjen, ali se odmah vraća i govori na vratima.)* Pozdravila vas je Dašenjka! *(Odlazi.)*

LJUBOV ANDREJEVNA. Sad možemo i mi krenuti. Odlazim s dvije brige na srcu. Prva — to je bolesni Firs. *(Pogledavši na sat.)* Može se još pet, šest minuta...

ANJA. Mama, Firsa su već otpremili u bolnicu. Jaša ga je odvezao jutros.

LJUBOV ANDREJEVNA. Druga moja briga — to je Varja. Ona je navikla rano ustajati i raditi, i sad, bez rada, ona će biti kao riba bez vode. Omršavjela je, poblijedjela i plače sirotica... *(Pauza.)* Vi vrlo dobro znate, Jermolaju Aleksejiču; ja sam sanjala... udati je za vas, i po svemu se činilo da ćete je vi oženiti. *(Šapuće nešto Anji, ova kima glavom Charlotti, te obje odlaze.)* Ona vas ljubi, a i vama se sviđa, i ja ne znam, ne znam, zašto se uklanjate jedno drugome. Ne shvaćam!

LOPAHIN. Moram priznati, da ni ja sam ne znam. Sve je nekako čudno... Ako još ima vremena, ja sam makar i odmah spreman... Završimo odmah i gotovo, jer osjećam, da je bez vas ne ću zaprositi.

LJUBOV ANDREJEVNA. Prekrasno. Ta samo nam je časak potreban. Odmah ću je pozvati...

LOPAHIN. Uostalom, ima i šampanjca. *(Pogledavši čašice.)* Prazne su, netko je već popio. *(Jaša kašljucne.)* To se naziva isprazniti...

LJUBOV ANDREJEVNA *(živahno)*. Divno. Mi ćemo izići... Jaša, allez! Ja ću je pozvati... *(Na vrata.)* Varja, ostavi sve, dođi ovamo. Idi! *(Odlazi s Jašom.)*

LOPAHIN *(pogledavši na sat)*. Da... *(Pauza.)*

(Iza vrata čuje se suzdržan smijeh, šapat i na kraju ulazi Varja.)

VARJA *(dugo promatra stvari)*. Čudno, nikako ne mogu naći...

LOPAHIN. Što tražite?

VARJA. Sama sam stavila, a sad ne mogu naći. *(Pauza.)*

LOPAHIN. A kuda ćete sad vi, Varvaro Mihajlovna?

VARJA. Ja? K Ragulinima... Dogovorila sam se s njima da ću im paziti gospodarstvo... biti ekonomka, tako nešto.

LOPAHIN. To je u Jašnjevu? Bit će sedamdeset vrsta. *(Pauza.)* Eto, i završio je život u ovoj kući...

VARJA *(ogledajući stvari)*. Ta gdje je to... Da nisam možda strpala u sanduk?... Da, život u ovoj kući je završio... više ga ne će biti...

LOPAHIN. A ja sad odlazim u Harkov... eto tim istim vlakom. Imam mnogo posla. A ovdje u kući ostavljam Epihodova... Unajmio sam ga.

VARJA. Što ćemo!

LOPAHIN. Prošle je godine u to vrijeme već padao snijeg, a sad je tiho, sunčano vrijeme. Samo što je, eto, hladno... Tri je stupnja ispod ništice.

VARJA. Nisam gledala. *(Pauza.)* Uostalom, termometar nam je razbijen... *(Pauza.)*

GLAS IZVANA. Jermolaju Aleksejiču!...

LOPAHIN *(kao da je odavno čekao taj poziv)*. Odmah! *(Brzo odlazi.)*

(Varja, sjedeći na podu i položivši glavu na zavežljaj s rubljem tiho plače. Otvaraju se vrata, pažljivo ulazi Ljubov Andrejevna.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Pa što ćemo? *(Pauza.)* Treba ići.

VARJA *(više ne plače, otrla je suze)*. Da, vrijeme je, majčice. Ja ću danas otići Ragulinima, samo da ne zakasnim na vlak...

LJUBOV ANDREJEVNA *(na vrata)*. Anja, oblači se!

(Ulazi Anja, zatim Gajev, Charlotta Ivanovna. Gajev je obukao topli kaput s kapucom. Utrčava posluga, izvoščiki. Epihodov se vrzma oko stvari.)

LJUBOV ANDREJEVNA. Sada možemo i na put.

ANJA *(veselo)*. Na put!

GAJEV. Prijatelji moji, mili, dragi moji prijatelji! Napuštajući ovu kuću zauvijek, mogu li šutjeti, mogu li se suzdržati, da na rastanku ne pokažem te osjećaje, koji sad ispunjaju cijelo moje biće...

ANJA *(molećim glasom)*. Ujo!

VARJA. Ujkice, nemoj!

GAJEV *(sumorno)*. Dubletom žutu u sredinu... Šutim...

(Ulazi Trofimov, zatim Lopahin.)

TROFIMOV. Pa što, gospodo, vrijeme je da idemo!

LOPAHIN. Epihodove, moj kaput!

LJUBOV ANDREJEVNA. Ja ću još časak posjediti. Upravo kao da prije nikad nisam vidjela, kakvi su zidovi u ovoj kući, kakvi su stropovi, i sada ih promatram pohlepno, s takvom nježnom ljubavlju...

GAJEV. Sjećam se, kad mi je bilo šest godina, na sv. Trojicu sjedio sam na tom prozoru i gledao kako je moj otac išao u crkvu...

LJUBOV ANDREJEVNA. Jesu li uzeli sve stvari?

LOPAHIN. Čini se, sve. *(Epihodovu, navlačeći kaput.)* Ti, Epihodove, pazi da sve bude u redu.

EPIHODOV *(govori sipljivim glasom)*. Budite mirni, Jermolaju Aleksejiču!

LOPAHIN. A što ti je takav glas?

EPIHODOV. Malo prije sam pio vode, nešto sam progutao.

JAŠA *(prezrivo)*. Prostakluk...

LJUBOV ANDREJEVNA. Otići ćemo — i ovdje ne će ostati ni žive duše...

LOPAHIN. Sve do proljeća.

VARJA *(čupa iz zavežljaja kišobran, čini se kao da je njime zamahnula. Lopahin je napravio pokret kao da se uplašio)*. Što vi to, što vi to... Ja nisam ni pomislila.

TROFIMOV. Gospodo, pođimo, sjednimo u kočije... Već je vrijeme! Sad će stići vlak!

VARJA. Petja, eto onih vaših kaljača kraj kovčega. *(Plačno.)* I kako su vam prljave, stare...

TROFIMOV *(navlačeći kaljače)*. Hajdemo, gospodo!...

GAJEV *(silno uzbuđen, boji se da ne zaplače)*. Vlak... stanica... Croisé u sredinu, bijelu dubletom u kut...

LJUBOV ANDREJEVNA. Hajdemo!

LOPAHIN. Jesu li svi ovdje? Nema li ondje nikoga? *(Zaključava vrata s lijeva.)* Ovdje su složene stvari, treba zaključati. Hajdemo!...

ANJA. Zbogom, kućo! Zbogom, stari živote!

TROFIMOV. Zdravo, novi živote!... *(Odlazi s Anjom.)*

(Varja pogledom obuhvati sobu i polako odlazi. Ulaze Jaša i Charlotta s psetancem.)

LOPAHIN. Znači, do proljeća. Izlazite, gospodo... Doviđenja!... *(Odlazi.)*

(Ljubov Andrejevna i Gajev ostali su nasamo. Oni kao da su to čekali, bacaju se jedno drugome oko vrata i ridaju suzdržano, tiho, bojeći se da ih ne čuju.)

GAJEV *(očajno)*. Sestro moja, sestro moja...

LJUBOV ANDREJEVNA. O, moj dragi, moj nježni, divni vrte!... Moj živote, moja mladosti, srećo moja, zbogom!... Zbogom!...

ANJIN GLAS *(veselo zovući)*. Mama!...

GLAS TROFIMOVA *(veselo, uzbuđeno)*. Uu!...

LJUBOV ANDREJEVNA. Posljednji put da pogledam zidove, prozore... Ovom sobom voljela je hodati pokojna majka...

GAJEV. Sestro moja, sestro moja!...

ANJIN GLAS. Mama!...

GLAS TROFIMOVA. Auu!...

LJUBOV ANDREJEVNA. Idemo!... *(Odlaze.)*

(Pozornica je prazna. Čuje se, kako netko zaključava sva vrata i kako zatim odlaze kočije. Postaje tiho. Usred tišine razliježe se mukli udarac sjekire po drvetu, koji zvuči samotno i žalosno.)

(Čuju se koraci. S vrata, koja stoje desno, pokazuje se Firs. On je obučen kao uvijek, u kratki kaput i bijeli prsluk, na nogama su mu papuče. Bolestan je.)

FIRS *(prilazi vratima, hvata za kvaku)*. Zaključano je. Otišli su... *(Sjeda na divan.)* Mene su zaboravili... Pa ništa... ja ću tu posjediti... A Leonid Andrejič sigurno nije obukao bundu, odvezao se u kaputu... *(Zabrinuto uzdiše.)* Ja nisam pogledao... Mlado — ludo! *(Mrmlja nešto što se ne može razumjeti.)* Život je, eto, prošao, kao da i nisi živio... *(Legne.)* Malo ću prileći... Nemaš više snagice, ništa više nije ostalo, ništa... Oh, ti... žutokljunče! *(Nepomično leži.)*

(Čuje se udaljeni zvuk, upravo kao s neba, zvuk prsnule žice koji bolno zamire. Nastaje tišina, i samo se čuje kako daleko u vrtu sjekira udara o stablo.)

Zastor

BILJEŠKE

U ovoj knjizi štampa se cjelokupno dramsko djelo A. P. Čehova, izuzevši njegovu ranu »Dramu bez naslova« (napisanu osamdesetih godina) i »Tatjanu Rjepinu«. Ova dva dramska djela bit će štampana u posljednjoj, desetoj knjizi Sabranih djela. Kao i u ostalim knjigama, djela su poredana kronološkim redom nastanka, odnosno objavljivanja. Kod onih drama, ili dramskih skica, kod kojih postoji dubleta — t. j. drama ili aktovka s istim sadržajem, — uvijek je štampan onaj tekst, koji je sam autor uključio u svoja Sabrana djela, odnosno tekst, kojemu se i u sovjetskom izdanju Sabranih djela i pisama A. P. Čehova daje primat.

NA GLAVNOJ CESTI (Na bol'šoj doroge)

Ova aktovka je ustvari prerađena pripovijest A. P. Čehova »Ujesen« (iz 1883. g.). 1885. Čehov je aktovku predao na cenzuru, koja je našla, da je djelo »nepodesno za prikazivanje«. Cenzor je, između ostaloga, završio svoj izvještaj ovim riječima: »Ta mračna i prljava drama po mojem mišljenju ne može biti odobrena za prikazivanje.« Na gornjem uglu izvještaja bilo je kasnije označeno: »Zabraniti. K. Feoktistov. 20. IX. 1885.« Tako ovo djelo nije bilo prikazivano.

Aktovka je prvi puta objavljena tek u potpunom izdanju Čehovljevih sabranih djela iz g. 1944.—1950., prema rukopisnoj kopiji, koja se čuva u Centralnoj biblioteci ruske drame.

LABUĐI PJEV (Lebedinaja pesnja)

I ova jednočinka predstavlja prerađenu novelu »Kalhas«, objavljenu 1886. g. u Petrogradskim novinama. 1887. Čehov ju je dramatizirao i objavio u »ilustriranom umjetničkom zborniku« *»Sezona«*. Kasnije je u nekoliko navrata štampana zasebno. Čehov ju je uključio i u svoju knjigu »Drame«, Petrograd 1897., te u Sabrana djela (knjiga VII., g. 1901.).

O »Labuđem pjevu« pisao je Čehov V. Kiseljevoj: »... To je najmanja drama na cijelom svijetu... Uopće, male stvari je mnogo bolje pisati nego velike: obaveza je malo, a uspjeha ipak ima... Pa što mi još treba? Svoju dramu pisao sam 1 sat i 5 minuta...«

IVANOV (Ivanov)

Sačuvan je prvotni tekst drame, pisan strojem, pod naslovom: »Ivanov«. Komedija u 4 čina i 5 slika. Riječ »komedija« prekrižena je te je ozgo stavljeno »drama«. (Zanimljivo je, da upravo najznačajnije Čehovljeve drame — Galeb i Višnjik — u podnaslovu nose oznaku »komedija«!!) Drama je dva puta bila prerađena za Aleksandrinsko kazalište u Petrogradu (u prosincu 1888. i siječnju 1889.). 1889. nakon davanja u spomenutom kazalištu, »Ivanov« je (ponovo prerađen) bio objavljan u »Sjevernom vjesniku«. Nakon što je ponovo prerađen i skraćen, štampan je u knjizi »Drame«, Pet. 1897. i u Sabranim djelima (knjiga VII., 1901. g.). Poznato je, da je Čehov (a i njegovi prijatelji!) govorio, kako je drama napisana vrlo brzo i lako. Bratu Aleksandru pisao je: »Dramu sam napisao slučajno, nakon jednog razgovora s Koršem. Legao sam spavati, smislio temu i napisao. Potrošio sam na nju dvije nedjelje, ili točnije 10 dana, jer je u 2 nedjelje bilo dana kad nisam ništa radio ili sam pisao druge stvari...«

MEDVJED (Medved')

Aktovka je napisana u veljači 1888. godine, a prvi put je objavljena u novinama »Novo vrijeme« (br. 4491, 30. kolovoza 1888.) s potpisom: A. P. Kasnije je preštampana u još nekoliko časopisa (Artist, Budilnik). S manjim ispravcima Čehov ju je uvrstio u knjigu »Drame«, Pet. 1897., a isto tako i u svoja Sabrana djela (sv. VII. 1901. g.). Djelo se davalo 1888. u Koršovu kazalištu i imalo velik uspjeh.

PROSIDBA (Predloženie)

Prosidba je bila napisana nedugo nakon »Medvjeda«. U pismu I. L. Ščeglovu (od 7. XI. 1888.) Čehov je pisao: »Našarao sam specijalno za provinciju jeftini vodviljčić »Prosidba« i poslao ga na cenzuriranje. »Prosidba« je prvi puta bila štampana također u »Novom vremenu« (3. V. 1889.). S nešto manjih ispravaka uvrštena je u knjigu Čehovljevih drama iz 1897. godine. Bez promjena uvrštena je također i u VII. knjigu Sabranih djela (1901. g.).

TRAGIČAR OD NEVOLJE (Tragik po nevole)

Ova Čehovljeva jednočinka također je najprije bila napisana kao humoreska (»Jedan od mnogih«, 1887.). 6. svibnja 1889. g. Čehov je pisao I. L. Ščeglovu: »Neki dan sam se sjetio da sam Varlamovu obećao da ću preraditi jednu od svojih humoreski u dramu. Sjetih se, sjedoh i preradih prilično loše. Od humoreske na staru i zabačenu temu ispala je stara i oskudna šala. Zove se »Tragičar od nevolje«. Kao drama prvi puta je štampana u izdanju kazališne biblioteke V. A. Bazarova u Petrogradu 1889. g. Bez izmjena uvrštena je u knjigu »Drame« (Petrog. 1897.) i u VII. knjigu Sabranih djela (1901.).

SVADBA (Svad'ba)

Napisano u listopadu 1889. god. U izdanju litog. S. F. Rasohina izdano u Moskvi 25. IV. 1890. S velikim promjenama i skraćivanjima uvršteno u knjigu »Svadba. Jubilej. Tri sestre.«, Petrograd, 1902. Nakon toga bez promjena uvršteno u II. izdanje VII. knjige Sabranih djela, godine 1902.

I ova aktovka je dramatizirana humoreska »Svadba s generalom« (1884), a nekoliko motiva uzeto je i iz novela »Svadbena sezona« (1881.) i »Brak iz računa« (1884.).

SATIR

Ovu dramu Čehov nije uključio u svoja Sabrana djela. Prvotni njezin tekst sačuvao se iz g. 1889. (odobrenje cenzure 10. X. 1889.), a štampana je, nešto preradena, u litog. izdanju E. N. Rasohine, Moskva, 1890.

Prvotno je »Satira« Čehov namislio napisati zajedno s A. S. Suvorinom, ali je kasnije (i to u nekoliko navrata) počeo sam raditi na toj drami. Medutim, nakon predstave kritika je negativno dočekala djelo. Čehov je nakon toga odbio da »Satira« štampa u »Artistu« i »Sjevernom vjesniku«, a protivio se i tome, da djelo i dalje bude izdvojeno na pozornicama. Na ponudu A. I. Urusova da štampa »Satira«, Čehov je odgovorio: »... Molim vas, ne ljutite se: ne mogu štampati »Satira«. Tu dramu ja mrzim i trudim se da je zaboravim. Da li je ona sama kriva, ili su krive okolnosti uz koje sam je pisao i uz koje se je davala na sceni — ne znam, samo, za mene bi bio velik udarac kad bi je neke nepoznate sile izvukle iz hrpe i prisilile da živi. Eto vam klasičnog primjera izrođavanja roditeljskog osjećaja!«

JUBILEJ (Jubilej)

»Jubilej« je Čehov napisao u prosincu 1891. godine. Aktovka zapravo predstavlja preradenu humoresku »Nezaštićeno stvorenje« (1887.). 1892. »Jubilej« je štampan u litog. S. F. Rasohina. Nakon značajnih promjena uvršten je u knjigu »Svadba. Jubilej. Tri sestre.« Petrograd, 1902. Uvršten je takoder i u 2. izdanje VII. knjige Sabranih djela (1902. god.).

GALEB (Čajka)

Najranije datirani tekst drame — to je cenzurirani primjerak, koji nosi datum odobrenja: 20. kolovoza 1896. Drama je, s velikim izmjenama, bila štampana u časopisu »Ruska misao« (u prosincu 1896.). Ponovo popravljena, štampana je u knjizi »Drame«, Petrograd, 1897. Čehov ju je takoder uvrstio u VII. knjigu Sabranih djela (1901.) i — bez promjena — u 2. izdanje istog sveska 1902. g.

Upravo pri pisanju »Galeba« Čehov je priznavao neobičnost svoje nove dramaturgije i strahovao za njen uspjeh. O tome je mnogo pisao u pismima. »Pišem ne bez zadovoljstva, iako strašno griješim protiv zahtjeva scene. Komedija, tri ženske uloge, šest

muških, četiri čina, pejzaž (pogled na jezero) mnogo razgovora o književnosti, malo radnje, pet pudova ljubavi.« (Suvorinu, 21. X. 1895.). Na prvim predstavama drama nije uspjela — gledaoci je nisu razumjeli. Međutim, u provinciji (Kijev, Astrahan, Taganrog i dr.) s uspjehom se davala. Najveći uspjeh »Galeb« je doživio tek kad je postavljen (u sezoni 1898./1899.) na scenu Moskovskog Hudožestvenog Teatra.

UJAK VANJA (Djadja Vanja)

Prvi puta štampano u knjizi »Drame«, Pet. 1897. S manjim ispravcima drama je uvrštena u VII. knjigu Sabranih djela (1901.) i — bez promjena — u 2. izdanje iste knjige.

Drama »Ujak Vanja« nastala je preradom drame »Satir«. No nema detaljnih podataka kada je ta prerada bila izvršena. Čehov prvi puta spominje »Ujaka Vanju« u pismu A. S. Suvorinu, 2. XII. 1896. u vezi sa štampanjem knjige pod naslovom »Drame«: ... »Ostale su još neuređene dvije velike drame: poznati vam »Galeb« i nikome na svijetu poznati »Ujak Vanja«. U pismu M. Gorkom (3. XII. 1898.) Čehov je pisao: »Ujak Vanja« napisan je davno, davno...« U pismu S. P. Djagilevu (20. XII. 1901.), na pitanje kada su bila napisana djela, koja su se tada upravo štampala u Sabranim djelima, A. P. Č. je »Ujaka Vanju« kronološki stavio u g. 1890. Vrlo je vjerojatno, da je time »Ujaka Vanju« poistovetio sa »Satirom«, koji je napisan 1899.

Koliko ima sličnosti u tematskom i idejnom pogledu između ova dva djela, može prosuditi i sam čitalac, jer su, i pored njihove sličnosti, uvrštene u ovu knjigu obje drame.

TRI SESTRE (Tri sestry)

Drama je napisana 1900. godine i prvi puta objavljena u časopisu »Ruska misao« (u veljači 1901.). Nešto popravljena, bila je uvrštena u knjigu A. P. Č. »Svadba. Jubilej. Tri sestre.« Petrograd, 1902. Čehov je dramu uvrstio u svoja Sabrana djela štampavši je u 2. izdanju VII. knjige djela.

»Tri sestre« Čehov prvi puta spominje u pismu V. I. Nemirovič-Dančenku (24. XI. 1899.) govoreći kako ima temu za dramu »Tri sestre«, ali je ne će početi pisati prije nego završi neke pripovijesti.

Prva predstava ove drame održana je 31. I. 1901. u MHATu, dakle gotovo u isto vrijeme kada je i štampana u »Ruskoj misli«. Još i u vrijeme uvježbavanja Čehov je (čak iz inostranstva) vršio znatne izmjene i slao ih u pismima Stanislavskom. Prema riječima Stanislavskog, prva predstava nije doživjela naročit uspjeh: »Nakon prvog čina bilo je vatrenih poziva pred zastor — glumci su izlazili pred publiku valjda dvanaestak puta. Nakon drugog čina izašli su jedamput. Nakon trećeg — plašljivo je pljeskalo nekoliko ljudi, i glumci nisu mogli izići, a poslije četvrtog čina slabo su

ih pozvali jedamput... Bilo je potrebno mnogo vremena da djelo Čehova i putem ove drame dođe do gledalaca.« »Moj život u umjet.« str. 419).

O ŠTETNOSTI DUHANA (O vrede tabaka)

Aktovka je napisana u rujnu 1902. i štampana u Sabranim djelilima 1903. g. (u 14. knj.). Čehov je još ranije (1886.) napisao vodvilj s istim naslovom (štampano u »Petrogradskim novinama« br. 47. 1886.), ali je kasnije promijenio sadržaj aktovke, zadržavši — kako je on tvrdio — samo ime glavnog i jedinog junaka.

VIŠNJIK (Višnevyj sad)

Drama je napisana 1903. godine. S nešto promjena i ispravaka štampana je u zborniku društva »Znanje« za 1903. godinu (knjiga II., Petrograd, 1904.) Iste godine štampana je zasebno u izdanju izdavača Čehovljevih Sabranih djela, A. F. Marksa. Prema sjećanju Stanislavskoga, Čehov je još za vrijeme pokusa drame »Tri sestre« nosio ideju za stvaranje »Višnjika«.

Drama je također bila postavljena na scenu MHATa. Na pokusima je sudjelovao i sam Čehov, pa je, — kako piše Stanislavski — na zahtjev glumaca — ponešto izmijenio i skratio tekst, iako je to činio vrlo nerado. Nakon izvođenja i štampanja drame, kritika se duboko pozabavila ovim Čehovljevim djelom, zaustavljajući se i osobito analizirajući socijalni smisao drame.

B. Š.

SADRŽAJ

Korektor *Branka Golubović*

Izdavač ZORA
Izdavačko poduzeće
Zagreb, Prilaz JNA 2/II
Za izdavača *Ivan Dončević*
Rkp. br. 1112 — 28 1/4 tiskanih araka
Tiskanje dovršeno 30. XI. 1960.
u »Vjesniku« — pogon II
Zagreb, Trg Bratstva i Jedinstva 6

Din 1500.—

52619/IX.